

CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIORE ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE
BORUSSICAE

CONTINUATA.

Z O S I M U S.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVII.

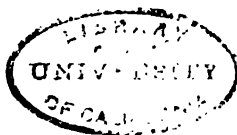

Z O S I M U S.

EX RECOGNITIONE

IMMANUELIS BEKKERI.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVII.

750
C82
9
00250

IMMANUELIS BEKKERI P R A E F A T I O.

Eunapii reliquias primo huius operis volumine compositas iam pro suo iure excipit, qui Eunapium exscripsisse traditur, Zosimus: hunc enim rerum a Constantino Iuliano Theodosio gestarum scriptorem in primis luculentum cur a corpore historiae Byzantinae excluserint Labbeus et Labbeo obnoxii Veneti satis intelligimus, nos cur excludamus nihil habemus causae. absterrebat quidem librorum manuscriptorum deformitas pravitasque, Parisiensium certe, quorum specimen habemus ab amicissimo Hasio, Coisligniani 150, Regiorum 1725 et 1817. sed desperato tali auxilio ut tamen aliquid effecisse videamur factum est incredibili Reitemeieri inconstantia, qui ut res a Zosimo traditas docte et accurate illustravit, ita verba eius multis locis temere nec monito lectore corrupit *). itaque eiusmodi

*) Fidem facient exempla. itaque p. 9 v. 11 Sylburgiana habet Ἀθηναῖοι, Reitemeieranā οἱ Ἀθηναῖοι. 13 1 S Χαϊρέου, R Χαϊρία. 14 4 S τε, R δε. 14 16 S ἀνεδείκνυτο, R ἐδείκνυτο. 16 15 S ἐπεσυνιδίτας, R ἐπεσυνιδίτας. 18 22 S δε καί, R δε. 19 4 S τὸν ὁμώνυμον, R ὁμώνυμον. 19 14 S ἀπαγγελθέντων, R ἐπαγγελθέντων. 21 1 S ἤδη δε, R ἤδη. 21 8 S Παρθναλοῖς, R τοῖς Παρθναλοῖς. 21 14 S ὑπάρχου, R τοῦ ὑπάρχου. 28 12 S ὑπὲρ, R περὶ. 32 4 S λοιπὸν ἀνιόντας, R ἀνιόντας. 33 12 S πολλῶ, R πολλῶ τε. 34 1 S δε, R τε. 35 21 S ἀπὸ, R ὑπὸ. 36 11 S ἀποστήσεισθαι, R ἀποστήσασθαι.

decessoris mei errores comparata editione Sylburgiana cor-
 rexi, notas criticas quas non probarem sustuli, commen-
 tarium historicum insertis Heynii annotationibus usui ac-
 commodavi.

Scrib. Berolini idibus April. a. 1836.

36 19 S πράγμασιν ούσιν, R ούσιν. 37 6 S δὲ, R καί. 41 1 S Αἰγύ-
 πτιοι, R Αἰγύπτιοι τε. 42 16 S κἀκείθεν ἤλαυνεν, R κἀκείθεν.
 43 3 S δὲ, R καί. 43 6 S καταλιπὼν, R ἐπιλιπὼν. 43 14 S ἔννοιαν,
 R εὐνοϊαν. 43 19 S ἐθέλησαντες, R ἐθέλησαντες. 44 10 S εἰς, R εἰς.
 45 19 S συνασπισμένοις, R συνασπισμένοις. 51 16 S τῆς θεοῦ,
 R θεοῦ. 54 9 S τολμηροτάτους, R τοὺς τολμηροτάτους. 55 19 S τε,
 R δὲ. 56 14 S τῆς βασιλείας, R βασιλείας. 59 7 S μετὰ, R κατὰ.
 59 13 S στρατιωτῶν, R τῶν στρατιωτῶν. 61 22 S τῶν, R τῶν.
 65 10 S δὲ ὁ, R ὁ. 66 19 S ἀνευώσατο, R ἀνεύαδατο. 67 2 S Ἀττήλου,
 R Ἀττήλου. 67 4 S τὰ Σιβύλλης, R τῆς Σιβύλλης. 76 4 S βου-
 ληνομένην, R βουλομένην. 77 1 S ἐκθροσάμενον, R ἐκθροσάμενον.
 77 19 S τῶν στρατιωτῶν, R στρατιωτῶν. 80 1 S συναντῶν πρὸς ἀλ-
 λήλοισ περόναις σιδηραῖς ἀνασκαμμέναις, R συναντῶν σιδηραῖς ἀνασκα-
 μμέναις πρὸς ἀλλήλοισ περόναις. 80 18 S ὁ Κωνσταντῖνος, R Κωνσταν-
 τῖνος. 81 1 S ἐκ τῆς, R ἐξ. 81 21 S Κωνσταντῖνος, R ὁ Κωνσταν-
 τῖνος. 83 3 S δὴ, R δὲ. 84 19 S δὲ καί, R καί. 90 13 S τὸν
 Ἐλαιούττα, R τὴν Ἐλαιούττα. 90 18 S ἕλλας μηχανὰς, R μηχανὰς.
 99 16 S τε, R δὲ. 101 5 S δέδωκε, R διέδωκε. 103 14 S ταχέως ἐκ-
 βήσεται, R ταχέως. 105 14 S μὲν ὁ, R ὁ. 106 15 S οὐκ ἂν, R οὐκ.
 106 20 S ἀδελφῶν, R ἀδελφῶν. 110 19 S ἔχων ἑνί, R ἔχων. 126 20 S τε,
 R δὲ. 127 21 S ἀπογράφεσθαι, R ἀπογράφεσθαι. 128 22 S τε,
 R δὲ. 135 4 S δὲ καί, R καί. 146 22 S ἐνταῦθα, R ἐνταῦθα δὲ.
 149 19 S ἀπεργασάμενος, R ἐπεργασάμενος. 154 17 S δὲ, R τε.
 156 13 S ἦν δὲ, R ἦν γὰρ. 163 9 S πολλοῦς, R πολλοῦς μὲν.
 173 17 S ἐκ μὲν, R μὲν ἐκ. 173 18 S πόλις δὲ, R πόλις τε.
 176 13 S τοῦ τοιοῦδε, R τοιοῦδε. 185 22 S δὲ, R τε. 190 11 S τε,
 R δὲ. 190 16 S ἀπαγγελθὲν, R ἐπαγγελθὲν. 192 20 S τε, R δὲ.
 194 16 S ἐνί, R εἰς. 195 2 ἐκασάντας, R ἐκασάντας. 199 16 S ἐκ πε-
 ριδρομῆς, R ἐκ ἐκιδρομῆς. 215 18 S μὲν ἀπὸ, R ἀπὸ. 226 16 S δια-
 ζηρήσεται, R διακρήσεται. 231 4 S κερκισεῖται, R ἐκικεῖται.
 236 17 S τοῖς τοσοῦτοις, R τοσοῦτοις. 237 7 S τε, R δὲ. 241 15 S τοῦ
 πότου, R πότου. 243 1 S τε, R δὲ. 245 18 S τοῦ θηηπολικοῦ,
 R θηηπολικοῦ. 258 2 S τε, R δὲ. 259 20 S τῇ Θράκῃ, R Θράκῃ.
 272 9 S τε, R δὲ. 284 16 S Ὀλυμπιόδωρος, R ὁ Ὀλυμπιόδωρος.
 287 10 S τοῦ Ῥωμαίων, R τῶν Ῥωμαίων. 290 17 S τῆς τοῦ, R τοῦ.
 295 3 S ἀπεσκόπει, R ἀνεσκόπει. 296 6 S τρεῖς δὲ, R τρεῖς.
 301 13 S πάσιν, R πάσιν. 308 9 S τε ὡς, R ὡς. 310 14 S καταλα-
 βὼν, R λαβὼν. 319 5 S τοῦ λειπομένου, R λειπομένου. 325 19 S δια-
 μαρτέοντων, R διαμαρτερόντων. 326 16 S ταῖς Αἰμίλλαις, R ταῖς
 Αἰμίλλαις.

IO. FRID. REITEMEIERI

P R A E F A T I O.

In virtutibus et laudibus-scriptorum qui rerum gestarum memo- p. III
riam literis consignant, cum princeps et prae ceteris maxime ne-
cessaria sit fides atque ab omni et studio et odio alienatus ani-
mus, sine quo rerum quas scripserint vix nobis ullus esse potest
usus, etiam iis qui in vetustis scriptoribus expoliendis et ad stu-
diorum nostrorum commodum adornandis insudant curae esse
debebat quam maxime ut auctorum, quos opera sua ad publicam
utilitatem paratos et instructos velint, severo iudicio facto fidem
curate explorarent, et quae ab iis tradita sive vera sive falsa sint,
iudicio facto discernerent, aut si res minus ferret et in neutram
partem liquido pronuntiari posset, quantum quaeque res propior
vero vel falso sit, examinarent et diiudicarent. inprimis vero si
quis eiusmodi auctori addixerit suam operam qui fidei laboret
fama et existimatione, nisi suspicione ab eo remota aut ad mo-
dum iustum revocata fidei eius atque auctoritati honos suus vin-
dicatus fuerit, cum scriptori laudis tum editori suorum in eum
meritorum quantumcunque fama periolitandum erit. id inpri-
mis in Zosimo esse periculi, in cuius nova editione paranda no-
stra opera versatur, neminem fugere potest, cum tralaticium sit
quantopere eius a primis inde temporibus ad nostram memoriam
existimatio laboraverit, adeo ut calumniatoris Christianorum po-
tius quam historici fide digni et idonei nomine venire soleat.
habet ille tamen virtutes atque utilitates, pro aetatis qua vixit p. IV
ratione et literis, haud vulgares. nam res exponit labantis im-
perii Romani, quod non minus calamitatibus et exordio quam
magnitudine et incrementis suis clarum est ac memorabile; com-

memorat inprimis diligenter ea quae a Constantino novata et instituta sunt, rem militarem, magistratuum descriptionem, sacrorum ritus, tanquam primordia rerum inolinatarum; et mutata a Theodosio cum alla, tum regni inter filios partitionem factam, ut proximam ruentis rei publicae causam, ante oculos ponit. quarum rerum etsi nec unus neque satis disertus sit Zosimus auctor, multae tamen ad historiam saeculi quarti et quinti ineuntis pertinentes eaeque maximi momenti res in eo continentur, quae aut diversa et discrepante ratione ab aliis expositae sunt, aut ab aliis omissae adeoque uni auctori Zosimo debitae. commendatur praeterea ipsius historia non modo rerum traditarum ubertate et utilitate, verum etiam ab auctoris consilio causas rei publicae eversae aperiendi; nec spernenda orationis concinnitas, cuius laudem abesse a virtutibus scriptorum aequalium Zosimi deprehendimus. quibus ornamentis cum historia Zosimi se commendat, laudem suam haud servavit integram et illibatam, quoniam incidit in aetatem religionum studiis odiisque agitatum. iudices enim eius et veteres et recentiores cum plerumque in eum ut aversatum sacra Christianorum infensis essent animis, factum inde est ut apud eos hominis sicut religioni ipsorum, ita veritati infesti et inimici iudicium notamque subiret. quam quidem sententiam a ratione non minus quam ab aequitate abhorrentem ut condonamus iis aetatibus, in quibus religionum studia et odia in res literasque ab iis alienissimas inferebant homines, ita dedecori fore arbitramur nostris seculis, quae ad rerum naturas et argu-
p. v menta, non ad hominum professiones et opiniones respicere iubent. reddetur igitur Zosimo laus sua et auctoritas, dummodo accedant ad eius historiam lectores qui odii in eum et praeiudicatae opinionis expertes, habita rerum, non religionis ratione, de virtutibus ac fide eius iustum et aequum ferre iudicium velint. fuere iam ante me qui cognita historiae Zosimeae praestantia ab iniuriis auctorem vindicare et calumniae maculam ab ea abstergere conarentur, mitiusque et clementius de eius fide iudicium in medium proferrent: verum opera eorum nec satis inter omnes vulgata fuisse nec auctoritatis satis ad hominum animos habuisse videtur, ut adeo, si ab opprobriis indignis eum satis quidam putent defensum et vindicatum, alii obstinatis aversisque animis in pristina opinione persistent et de eius fide secus sentire pergant.

existimationi igitur huius scriptoris si quis consultum et in nova historiae eius editione paranda operam suam utiliter navatam, velit, non officio suo satisfacisse videri debet, dummodo verborum et sententiarum aut emendatione, sicubi labes eis illata sit, aut interpretatione, si quid eis insideat obscuritatis et difficultatis, scriptori subvenerit: sed ad fidem explorandam stabiliendamque cura potissimum versa esse debebit, ut, quid tandem ei sit auctoritatis, tum universe tum singulis in partibus et locis inquiritur. hoc consilio hacque lege interpretis et critici et historici animo meo obversante, adiutus simul cohortatione et consilio *Heynii*, praeceptoris et fautoris nomine summa mihi semper pietate colendi, ad *Zosimi* historiam in melius redigendam ac poliendam me adiunxi, spe facta susceptam a me esse rem cum utilem tum specimini studii literarum humaniorum edendo atis aptam. priusquam vero instituti mei rationem ac consilium uberius explicare instituum, quantum superiorum interpretum studio ad usum fidemque *Zosimi* redundaverit utilitatis, ut exponam, non modo necessitas, ut, quid nobis post eorum curam sit relictum, intelligatur, sed etiam, ne quid laudibus eorum silentio nostro detractum videatur, ipsa postulat modestia. *)

Postquam historia *Zosimi* satis diu tenebris condita latuerat, saltem paucorum tantum manibus trita erat, sub exitum saeculi decimi sexti opera *Leunclavii* primum in lucem protracta et publici iuris facta est, **) et quidem in linguam Latinam versa, per quam temporibus illis literarum Graecarum opes cum nostris hominibus primum communicatas constat. non plane inauditum *Zosimi* et nomen et historiam in Italia antea fuisse, indicio erunt loca quaedam exinde deprompta et per *Politianum* ***) *Panvinium* et *Petrum Gyllium* versa. ****) integram tamen eius scriptoris versionem nec quisquam ante *Leunclavium* prelo sub-

*) Conf. *Fabricius Bibl. Gr.* t. 3 p. 605.

**) Edita versio est Basileae sine anno (1576) fol. cum *Procopio*, *Agathia*, *Iornande* et *Leonardo Aretino*, ex officina *Petri Perna*. auctor bibliothecae *Ios. Renati Cardinalis* p. 536, deceptus fortasse anno 1537, quem epistolae *Beati Rhenani* subscriptum vidit in editione *Procopii*, *Agathiae*, *Leonardi Aretini*, *Iornandis* et aliorum *Basileae* ex officina *I. Hervagii* emissa, *Zosimi* versionem Latinam anni facit 1531, quanquam *Zosimi* in ea collectione scriptorum nec ullum exstat vestigium.

***) *Vid. Comm. Hist.* 2 4.

****) 2 37. *vid. Banduri Antiqq. Cpol. lib. 4 p. 323.*

misit. editioni Latinae illi, praeter notas sententiarum summam continentes et emendationes, utrasque ad oram libri appositas, nulla accesserunt ornamenta. in fronte posita est editoris pro Zosimo apologia, ut solum praetentum adversus Nicephori et Evagrii fuit quidem, graves tamen illa aetate et Zosimi fidei infestas criminationes. alia, quamvis non totius historiae, versio, passim discrepans, exstat in Historia Augusta, quae circa annum 1600 lucem vidit.

p. VII Quae Latine studio Leunclavii prodierat historia, ea interpositis quinque annis (1581, et 1611 repetita) opera HStephani cum Herodiano Graecae exiit, versione Leunclaviana et nonnullis, quamvis perpaucis, castigationibus et notulis instructa. utraque editio, dispar forma et ordinis, in reliquis sibi similis, Lugduni lucem vidit: continet autem libros modo duos priores, id quod mirum videri debet, si verum est quod vulgatum est, a Leunclavio Stephanum codicem Graecum acceptum habuisse, quamvis praeter versionem Latinam nihil eius nomini ac humanitati tribuerit. ut illi qui nos legunt iudicii copia fiat, epistolam Leunclavii, quam in accusationis fidem exhibent, ex Goldasti Epistolis Philologicis (ep. 72 p. 305) huc transferre placet.

Io. Leunclavius HStephano S. (Genevam)

— — — hunc (Zosimum) ego tibi manu mea descriptum diligenterque collatum et emendatum mitto, ut historiam Romanam annorum 1200 ab urbis origine ad exortum usque continuatam habere possimus, suppeditaturas etiam conversionem bonam et luculentam, quae dudum parata apud me est. rarum hoc crede mihi opus est, quod aliunde non facile consequare. deest parum in fine primi libri, parum in principio secundi, parum in medio quinti, parum denique in fine sexti. quae omnia exspecto ex Italia, cuiusdam amici opera, qui admodum secreto custodiri quoddam istuc exemplar mihi nuntiavit, cuius ipse copiam sit habiturus. aucto te Photii bibliothecam habere, de qua vellem exscriptum de Zosimo titulum mitteres. nam mea, quae in fronte posita vides, alicubi corrupta sunt.

His literis si fides habenda sit, illiberalis sane et parum honesti animi reus erit Stephanus, quod velavit cui debebat codicem Graecum: tamen haec invidia variis poterit rationibus ab eo amoveri. discrepant lectionibus Stephani editio et codex Leun-

clavianus, quem novo postea studio Sylburgius contulit; quod p. VIII quomodo fieri potuisset, si profectus ex eodem fonte liber uterque erat? cur Stephanus, de lectionibus, quas indigere emendatione existimaret, ad marginem annotandis sollicitus, idem adeo temere in contextu constituendo versatus est, ut ne monito quidem lectore losa, in quibus nunc codicis discrepantia notata est, sollicitaret et verba nova iis inferret? cur tandem Leunclavius aut Sylburgius, querelae opportunitate in secunda versionis editione data, de Stephani aut mala fide aut illiberalitate ne verbum quidem dixere, neque rem, quam aegro ferre debebant, saltem obscure significarunt? his argumentis etsi neque opinioni vulgatae firmamentum omnia detractum neque Stephanum a criminatione omnino liberetum intelligamus, aliquam tamen ea videntur habere vim ad iudicium nostrum inhibendum.

Novem annis posteaquam Stephanus de Zosimo Graece vulgando bene meruerat, nova eius integri et absoluti ex duobus codicibus Leunclaviano et Palatino parata est a Sylburgio editio (in tomo 3 Corporis Scriptorum Historiae Romanae 1690), quae praeterquam quod libros posteriores primum exhibet et Leunclavii tum apolegiam tum versionem emendatorem repetit, his etiam prae superioribus editionibus eminebat ornamentis, quod contextum habebat subsidiis duorum codicum et ingenio critici hominis constitutum, et notas critici plurimum generis partim ad calcem positas partim per indices dispersas. in his notis variae lectiones diligenter e codicibus emotatae, et Leunclavii ac Stephani animadversiones Sylburgii notis auctas reperiuntur.

Exceperunt Sylburgianam editionem, quae et prima et una adhuc est ad rationes criticas comparata, duae aliae, Cellariana scilicet et Oxoniensis, quae, cum editoribus nullum fuerit a codicibus auxilium, vestigia Sylburgiana praesunt et a re critica p. IX minus quam ab usu commodiore, quem legentibus forma libri minor et aptior offert, commendationem habent. *Christophori Cellarii* his vulgata editio (Cizae 1679 et 1718, 8) non modo capitum et paragraphorum distinctione et indiculis historico ac graecitatis Zosimae ad usum potior est, sed praestat etiam notis editoris et variorum, ad historiam maxime illustrandam compositis. ceterum plura e Sylburgiano penu sumpta; in libris quidem duobus prioribus breviter excerpta, in reliquis integra

dedit, et quasdam e Sylburgianis coniecturis, vulgata lectione depulsa, in contextum, etiam tacite passim, recepit.

Commodorum istorum in Cellariana opera insignium maxime expers est editio Oxoniensis (cura *Th. Smithii*): operis per partes distributio et paragraphorum ac capitum notatio, quamvis facilis negotii res, ab eo tamen omissa est, et notae Stephanianae ac Sylburgianae, quas repetiit, oscitanter et male sunt excerptae. ubi vero de suo quicquam dedit, ad fidem Zosimi stabilendam avertendamque ab eo suspicionem malam, id quod sibi editionem parandi fuisse propositum dicit, suam operam et institutam parum studiose adhibuit. de verbis contextus nihil mutatum, in notis tamen quaedam loca sollicitantur. in libris duobus prioribus non Sylburgianum, sed, quod usu et comparatione facta deprehendimus, Stephanianum textum repetiit.

Perlustrata eorum quibus in Zosimo perpoliando et illustrando studium aliquod positum fuit, Leunclavii Stephani Sylburgii Cellarii et Smithii opera, singulis quidem esse sua qualiacunque merita in historicum nostrum intelligitur, verum abesse ab iis cum alia tum potissimum rerum, quae a Zosimo exponuntur, subtilem ac diligentem explorationem et illustrationem; quam nec ab Franco-gallico eius interprete *L. Cousin* (qui solus Zosimum recentiori idiomate interpretatus est, cum Xiphilino et Zonara, Parisiis 1678, 4, et Amstelodami 12, obscuris tamen locis, ut usu deprehendi, non versis) institutam esse animadvertimus. ad oris in Zosimo exercendam, etsi obscuritate et difficultate aut raro laboret aut saltem criticam medicinam raro desideret, opus esse oodicum subsidio videtur, quod ex Italiae membranis, credo, si quando eorum usus factus erit, haud sane inutile accessi poterit. nam quicquid adhuc ad Zosimum e oodicibus pervenit auxilii, illud ad Leunclavianum et Palatinum redit, quorum ille apud Fr. Pithoeum asservatus, ab Aemerio Thurno exscriptus et ab Io. Opsopoeo cum archetypo collatus fuit in gratiam Sylburgii. quodsi fides stat cum epistola Goldasti, quam supra dedimus, ex Italia iste codex in manus Leunclavii venit: ceterum in margine emendationes seu, quod similis veri videtur, variantes lectiones habuit, quia marginalis lectio non ubique melior est, sed saepe vitiosa et deterior. alte-

rum codicem, Palatinum, quem e Baptistae Egnatii bibliotheca profectum bibliotheca Heidelbergensis, antequam Romam deportata fuit, servabat, Sylburgius contulit: videtur ille laxioris curae et diligentiae librarium habuisse. uterque tamen, item codex bibliothecae Coislinianae, cum in eis sint eadem lacunae, ex uno eodemque codice profecti putandi sunt. ceterorum vero codicum, quorum aliqua in vulgus constat notitia, indicam ex Montefalconio et aliis libris confectum hic subiicere non pigebit, ut et quantam succurrendi Zosimo critica ope spem alere liceat, et quibus in locis auxilium quaerendum sit, constet.

In Italia reperiuntur

1. *Codex bibliothecae Vaticanae.* vid. Montfaucon *Bibl. Manusc.* t. 2 p. 8 C.
2. *Codex bibl. Laurentianae Mediceae.* Pluteus 70, codex 22, p. xi membran. libri 5 cum *scholiis* quibusdam ad marginem, (quae scholia fortasse eadem cum marginalibus lectionibus Leunclaviani codicis sunt, et si res ita sit, unde Leunclavius codicem suum, qui ex Italia erat, acceptum habuerit, indicio nobis esse poterunt). Montfaucon l. c. p. 378 D.
3. *Codex bibl. Venetae S. Marci* 13 γ. Herodianus et Bosmius (Zosimus) in pergameno. Montfaucon l. c. p. 472 A. Laurentius Theupolus (in *bibl. S. Marci* 1740 fol. p. 193) designat codicem 390 in 4, membranaceum, foliorum 158, saeculi circiter 15.

in Gallia

4. *Codex bibl. Coislinianae.* P. 1 p. 214. cod. 150, olim 368, bombycinus, 15 saeculi, habet folia 651: Dionysii Halicarnassei *Roman. Antiq.* libri 11 et Zosimi *historia* fol. 523. cum hic codex ex eodem exscriptus sit codice ex quo editiones, quemadmodum ex similitudine hiatuum colligi potest, emanarunt omnes, paucas modo, ut suspicari par est, exhibet lectionum varietates. conf. Montfaucon t. 1 p. 1057.
5. *Codex alter eiusdem bibliothecae.* Montfaucon t. 1 p. 1042 D.
6. *Codex bibliothecae Regiae Parisiensis* 2078: Nioephorii Gregorae *historiae Rom.* pars prima; Zosimi *histor.* libri 5. Montfaucon t. 1 p. 728 C.
7. *Codex* 525 *bibliothecae Monasterii S. Remigii Remensis,* bombycinus, 16 saeculi, libri 5. Montfaucon t. 1 p. 1289 E.

8. *Codex 526 eiusdem bibl. bombycinus, saeculi 16, libri 6. Montfaucon L. c.*

p. XII in *Hispania*

9. *Zosimi Historias novas libri 6 cum Eunapii de Vita Sophistarum. vid. Iriarte Catalog. mscr. Graec. bibl. Matritensis, 1769, fol. p. 277.*

hi sunt codices qui, quod sciam, criticorum manibus nondum versati auxilii futuri spem incertam praebent. In *Mosquensi bibliotheca S. Synodi*, ubi compertum habebam conservari *Zosimi capita*, ut commodis editionis novae augendis haud deessem, *Stritterum*, clarissimum virum ac de Byzantinorum historia meritissimum, literis appellavi, ut doceret num quid inde utilitatis meo operi arcessi possit: verum humanissimis viri doctissimi literis intellexi esse illud opus, id quod vel nomen prae se ferre videbatur, non historici nostri, sed τὰ κρηάλας cuiusdam ascetae. itaque ad contextum *Zosimi* constituendum, et quae ei insideant menda tollenda, quanquam destitutum me subsidiis membranarum cernebam, aliunde tamen animadverti posse aliquid afferri ad eam rem auxilii: formam enim orationis *Zosimeae* studio exploratam et cognitam, linguae ipsius analogiam ac leges et rerum ipsarum naturam vicariam quandam codicum praebere opem; inprimis vero lectione scriptorum a quibus *Zosimus* sua deprompsit, *Dexippi Eunapii* et *Olympiodori* aliorumque, qui vel ex eodem quo *Zosimus* fonte hauserunt, aut qui *Zosimi* ipsius auctoritatem secuti sunt eumque exscripserunt, veluti *Sozomeni* et *Suidae*, comparatione multa posse restitui. atque ab his adiumentis instructus, adiutusque virorum doctorum emendationibus et coniecturis passim obviis, ubi temeritatis abesset metus, in vitiosis locis emendationes, quas probatissimas intellexissem, sive essent alienae sive de nostris sumptae, admittere et contextui inferre, etsi bene memor culus audaciae notam apud non-

p. XIII nullos subiturus essem, tamen decrevi. quando vero minus blandirentur coniecturae, quae libidini potius animi, quae temere grassatur in verba, quam rationis ac necessitatis imperio deberi viderentur, abstinendum ab iis ratus, lectores de iis quae uni alterive viro docto melius scribi visa sunt in notis brevissime monui et iudicii de iis ferendi copiam feci. ac ratio nostra emendandi versionem Latinam, quae *Leunclavii* secunda est, fere

eadem fuit, ita ut Latina, ubi in Graecis quicquam mutatum esset, ad eundem sensum corrigerentur.

Quam in notis criticis ordinandis secutus sum legem, ut ab evagationibus ad res aut alienas aut parum necessarias operam meam continerem, adstringeremque eam solummodo ad ea quae Zosimi sunt, eandem in iis quae de ipsius fide et rerum ab eo traditarum veritate disceptanda erant praescriptam mihi esse volui. Historici autem argumenti animadversiones a criticis seorsim positae sunt, ne cumulanda notarum mole et onerando iis contextu taedium et difficultas pareretur lectoribus. versantur eae vel in argumenti summa vel in singulis historiae partibus; quarum notarum illud genus quod ad fidem maxime Zosimi spectat, in *Disquisitione* libro praemissa comprehensum, alterum in quo de singulis locis quaeritur, in *Commentario* historico propositum est. in utroque id imprimis operam dedimus, ut non modo diluceret quanta Zosimi sit ad fidem rerum ab eo scriptarum auctoritas, sed etiam quos et quales secutus sit auctores, quae propria ei sint, quae cum aliis communia, et quae ab eo omissa aut perperam tradita; cuius rei si quid a superioribus iam editoribus occupatum cereremus, illud adsciscere et ad nostrum accommodare consillum non magis dubitavimus quam in admittendis animadversionibus *Io. Dan. Ritteri*, ad exempli quo usus erat oram adscriptis, et humanitate domini eius libri, *Io. Aug. Wagneri*, quem schola Merseburgensis correctorem habet, me- p. xiv cum communicatis. in critica quidem re istae animadversiones haud versantur, possunt tamen ad historiam illustrandam, praesertim in iis locis quae e Theodosiano codice lucem accipiunt, afferre utilitatem.

Et haec quidem studio meo editioni huic adiungere allaboravi, quibus si quid ad fidem Zosimi pernoscendam accuratius atque ad intelligentiam lucemque historiae maiorem redundaverit commodi, assecutum me esse putabo id quod in votis fuit, nec rem inutilem me peregissem arbitrabor.

Gottinae die 4 Septembris 1783.

C. G. HEYNI

IN NOVAM ZOSIMI EDITIONEM

ANNOTATIONUM PRAEFATIO.

---

p. 622 **C**um redimendi operis huius condicio imposita esset a librario haec, ut ei tanquam corollarium aliquod operae meae accederet, standum mihi nunc promissis esse video; utque hoc cum fructu aliquo ad eos qui Zosimum lecturi sunt fieret, nihil accommodatius visum est quam ut animadversiones nonnullas in Zosimum subiicerem, quae inter legendum, missis ad me plagulis e prelo recentibus, subnatae sunt.

Zosimi edendi consilium nemo, puto, damnabit, qui inde a 70 annis nullam eius editionem factam meminerit; itaque exemplaria desiderari passim a viris doctis, et posse eorum esse usum aliquem etiam in scholis ad lectionis Graecae elementa. oratio enim est plana, simplex, nuda, raro exquisitiore aliqua elegantia sermonis condita; argumentum vero eiusmodi ut nec lectio nec interpretatio multas literas desideret, et vero partim superiorum temporum recensu strictim facto, partim rerum inde a Gordianis gestarum expositione iuvenes animos facile teneat. monebit forte aliquis paulo severior non bene ad seriores scriptores detrudi iuvenum ingenia: cui et ipse assentior, atque ita statuo ut ad classicos potius scriptores veteres ea retrahenda esse censeam, quia optimis quibusque exemplaribus fingenda et, cum bonarum rerum copiis, etiam elegantiae nitoris venustatis sensu imbuenda, ad iudicii autem subtilitatem ac veritatem acuenda sunt. videor tamen mihi haud raro observasse, cum alia ingenia in ipsis literarum elementis a difficilioribus suae operae initium facere mallent, alia desiderare facillima quaeque, in quibus noviciarum virium periculum elementarium facerent, ut nec in ar-

gumento nec in oratione esset quod ut assequi aut plane perspicere possent, alias aliunde paratas doctrinae copias requireret. ad hos igitur seu socordiores animos seu morosiores, qui ab ipso inde limine statim aperta omnia et perspecta habere volunt, nec quod alia ingenia, fungosa interdum et tumida, faciunt, leviter omnia pervolare, quae nec intelligunt; ad hos, inquam, animos usum aliquem habere potest scriptor nulla rerum nec verborum obscuritate notabilis, qui fiduciam aliquam virium iis faciat, cum p. 623 despondeant ad ea in quibus nihil expeditum sibi esse vident, nullum locum in quo vestigium tuto ponant.

Enimvero sunt alii quoque lectores, quibus nova Zosimi editione consultum esse voluit cl. editor. ut enim omnino cum ad iudicium animi acuendum tum ad locupletis doctrinae varietatem comparandam, qua non bene carere potest ingenium rerum actui idoneum, inprimis utile est non in uno scriptorum, etsi praestantissimorum, genere haerere, sed diversorum argumentorum aetatum generum genium et morem perspexisse factaque comparatione discrepantiam observasse, ita cum in ceteris disciplinis magnam utilitatem habet diversa ab iis quae edoctus sis sentientium placita tenere, tum vero in historiarum studio nemo satis feliciter versari potest qui aut vetera aut recentiora sola animo ac memoria complexus sit. circumscripta itaque et in angustum limitem contracta videas plerumque iudicia hominum utriusque generis. inprimis tamen salubre studium est eorum temporum et imperiorum, quae partim prava summae potestatis muniumque descriptione, partim morum disciplina luxurie primo corrupta mox perditam, ad interitum properarunt, si forte aliquid inde, quod ad nostra tempora utile sit, transferri possit, ut intelligatur cum religionibus et sacris purioribus, cum literis et doctrinis exquisitissimis, cum artibus commerciis navigationibus requiri tamen aliquid ad regnorum dignitatem et felicitatem in tempus diuturnum stabiliendam, disciplinam scilicet cum publicam tum privatam, qua corpora et animi indurentur, a luxurie autem ad frugalitatem et continentiam revocentur; nec imperium sustineri posse ullum nec libertatem civium retineri, non magis ac privati hominis familiam, ubi in tabulas expensi plus inferitur quam in tabulas accepti: ubicunque enim rei publicae necessitates vestigalia et redditus superant, multo magis si ex insanis in

Zosimus.

**

res inutiles et perniciosas sumptibus, nonnullae cum multitudinis iniuriis corrogari pecuniae possunt. ut exercitus alii, ut aulae fastus et luxus gliscere, ut populus aut optimates corrumpi possint, nova vectigalium genera, novi rapinarum tituli sunt exco-gitandi. interea ex publica calamitate crescunt passim multi et ditantur, iique dominationis fautores et instrumenta; mox ex-haustis per omne vexationum genus pauperum scriniis exactio-nes grassantur per ceteros ordines, expilantur divitum quoque arcae; saevitur per delatores exactores satellites, tandem per tortores et carnifices. ita ex his regnorum opibus, quas alias

p. 624 nunc miramur, alias concussas et labefactas videmus, domina-tionum per Europam incrementa et ex his regnorum decremента, mox excidia necessario aliquo rerum ordine apta et nexa sunt. adeo a parva et exigua causa, quod publice privatimque plus ex-penditur quam redigitur, omnis haec vitae calamitas rerumque elades profisciscitur. quod vero multo gravius et intolerabilius est, videntes meliora intelligentesque ea tamen rerum neces-sitate publice privatimque undique obsepti tenemur, ut nihil ex his quae ad interitum repliunt aut sisti aut remitti possit. *evae! pes-sum ibimus!* ut apud Satyrarum scriptorem habetur. adeo vana res est hominum sapientia, quod errorum quidem fontes et cau-sas ea aperit, remedia quoque morborum monstrat, nec tamen potest efficere ut remedia recte adhiberi eaque quae illorum vires infringuat removeri possint. ad arguendum et declamatorie agendum affatim materiae est, ad emendandas et in meliorem locum collocandas res parum aut nihil. omnium harum fortunae vicissitudinum salutare propositum est exemplum in imperatorum Romanorum rebus, per ea maxime tempora quibus sacra Chri-stiana publice recepta fuere; quorum si ad privatorum hominum animos emendandos et in rebus adversis erigendos et firmandos credere licet vim fuisse longe maximam, publice tamen faten-dum est ea ad rem publicam melius constituendam parum aut nihil profuisse, contra alia mala intulisse nec minora ac leviora: adeo moribus continetur unice salus rei publicae et incolumitas.

Inter haec tamen sunt nonnulla quae in Zosimo displicere possunt. occurrunt enim passim aliqua a bonorum scriptorum usu aliena. sunt tamen illa pauca, eaque facile ab eo cuius in-terest observanda, ei autem qui in elementaria sermonis Graeci

doctrina versetur haud multum molestiae creatura. *) alterum est, quod superstitionibus suis, imprimis vaticiniorum et prodigiorum, exponendis tardium facit. si tamen hoc in Livio Xenophonte Suetonio et in scriptoribus ceteris ex melioribus aetatibus ferendum esse censemus, quidni condonandum hoc esse putabimus scriptori qui ea aetate vixit qua, quicquid erat hominum, in ceteris discors, consentiebat in uno hoc, ut ad rerum ordinem hunc sapientissime et pulcherrime constitutum caecutiens nihil magnam et memorabile haberet nisi quod praeter naturam factum putaret; ut in miraculis omnes defixi haerere, et rerum in praesens agendas ad seordiam et stultitiam usque incuriosi de rerum futurarum praedictione unice laborarent et in nugosis praestigiis acquiescerent. **) quem tandem ex illa aetate scriptorem laudare possumus ab illa peste intactum? quid vero, si nostro tempore, in tanta eum sacrae tum profanae doctrinae luce, in hac physicarum chemicarum philosophicarum disciplinarum expolitione, passim viros videmus res supra naturalem rerum ordinem positas sectari et ad occultas naturae vires, ad arcanam aliquam sapientiam, ad geniorum et daemonum ludibria, aut praesensiones rerum futurarum omni causa idonea destitutas sua studia referre? Zosimum tandem lectorum, imprimis

*) Desideret forte aliquis horum vocabulorum indiculum factum: motum tamen est de his passim in notis a cl. editore. Ita in verbis compositis praeposita *πρός* solemne nostro est ut simplicia praeferat, nec tamen in omnibus verum tantum in *προσθέσθαι* et *προσποιέσθαι*. Ita ipsi *θέσθαι* est assentiri, pactione coeuvare: 1 20, 2 10, ubi et not. 2 55, 4 85, 4 42, 4 55, 5 27, 6 7, 6 12, *ποιέσθαι* simulare, praese ferro, 4 42, 5 47. notabilia sunt *διαφθελεῖν τοὺς ὄρους τῆς βασιλείας* pro *συγγεῖν*, *ὑπεβαλεῖν* 1 5, *ἐνθρόνισθαι* de sacris extispicum 2 12, *πληροῦν τὸ κρέσταιγμα* facere 3 9, quod tamen exemplo non caret, *τὸ σῆνος* de corpore humano 4 21, *ἐν τούτῳ μὲν εὖ διεγένετο* pro *διήγυ* 4 45, *θείας τοῦ ζῳίου* pro *ἰδέα*, species, habitus, 5 16.

**) Licet interdum stadia diversarum partium agnoscere, certantium inter se, ne alterutris miraculi genus esset cuius ipsi simile haberent nullum. conspecti fuerant in proeliis aut in urbium oppugnationibus ab una parte dii, ab altera apostoli martyres et sancti. frigidio commento urbem Athenarum a Gothorum impetu defendunt Minerva et Achilles 5 6. gentiles laudabant pro se oracula: ecce Christiani proferebant alia militancia pro se. servata fuerant passim statuae et simulacra sanctorum virorum in medio incendio, servati libri sacri, puniti tyranni sacrilegi et al. eodem exemplo servata vides lib. 5 24 signa Iovis et Minervae incensa curia Cpolitana, et punitum sacrilegium Stelichonis et Serenae 5 38, hominum istorum eam contentio-nem mutuo fuisse equidem nullus miror: sed melioribus saeculis virorum doctorum animos ad haec obstupescere et haerere potuisse miror.

p. 626 adolescentum, manibus excutient nonnulli, qui de Zosimo nihil nisi quod sacris Christianis infestus fuerit inaudierant. verum hoc ei factum opprobrium bene diluit cl. editor. nec alienum erit omnino illius aetatis mores perditos cognoscere; et tenere, imperatorum aulicorum monachorum vitam nihil fere habuisse quod Christianos a gentilibus discerneret, praeter odia diversarum partium diversa. nec vero, nisi corruptissimis hominum ingeniis moribusque, tantae rei publicae corruptelae, tam alienae a communi utilitate voluntates, tam superstitiosae de rebus divinis humanisque persuasiones obtinere potuissent.

Nihil itaque, nisi quod aut utile sit aut in utilitatem verti possit, habet nova Zosimi editio; cuius descriptionem cl. editor recte ita instituit, ut non intra verborum criticen operam suam contineret, sed rebus narratis quoque illustrandis aliquam studii partem addiceret. qua in re ipsi hoc videndum erat, ne, imprimis in prioris operis parte, qua antiquiora strictim percurruntur, nimis disertus esse vellet. in extrema sane parte desiderabam interdum diligentiorum rerum illustrationem: facile tamen intellexi in multis esse Zosimum auctorem unicam, in aliis praecipuum; quae autem ab aliis memorantur, non esse locupletiora aut luculentiora; iis vero qui disputata super his historiis cognoscere volent propositos esse Tillemontii et nuper Gibboni libros; de barbaris pleraque esse diligenter tradita a Mascovio, breviores autem notitias exstare in opere Guthriano (inprimis t. 4 5 p. 1 et 4, t. 15 p. 1). ceterum de consiliis suis cl. editor ipse lectorem satis diligenter edocuit, neque eius opera et doctrina nostra commendatione indiget: specimina eruditionis suae ille, ab eo inde tempore quo seminarii philologici sodalitis adscriptus erat, proposuit cum alia, tum reportatam bis in societate antiquaria Casselana palmam, alteram qua ad victorem proximo loco accessit, *de lusu Atheniensium*, alteram victricem, *de conditione servorum inter Graecos eiusque vicissitudinibus*; quarum neutram a societate prelo excusam esse impatienter ferimus; tandem tertiam palmam principe loco super quaestione a societate Regia Gottingensi proposita *de re metallica veterum*. nuper quoque *de origine et ratione quaestionis inter Graecos et Romanos* commentatus est, cum summos in iure honores consequeretur.

FRID. SYLBURGII

PRAEFATIO.

Zosimeae historiae nihil hucusque typis publicatum fuit praeter duos libros priores, quos H. Stephanus cum Herodiano novem abhinc annis in lucem edidit. in ceteris libris uti sumus duobus exemplaribus calamo exaratis, quorum unum Aemerius Thuanus pro singulari erga rem literariam studio e Leonclavii apud Fr. Pithoeum codice suis sumptibus exscriptum nobis communicavit et Ioannes Opsopoeus cum archetypo contulit, alterum amplissima Palatinorum Electorum bibliotheca suppeditavit e Baptistae Egnatii bibliotheca profectum; cum quibus etiam primi duo libri a nobis collati et aliquam multis in locis partim suppleti sunt partim emendati. quod eo nomine hic praemoneo ut doctis constet quae quibus in huius scriptoris editione debeatur gratia. in annotationibus etiam hisce suum cuique tribuetur, Stephano Leonclavio et ceteris, a quibus aliquid ante nos ad huius auctoris expolitionem est collatum.

IO. FRID. REITEMEIERI

DISQUISITIO IN ZOSIMUM

EIVSQUE FIDEM.

Quae de Zosimo constant. **E**tai Zosimus non tam adversam ac quidam alii vetustatis scriptores expertus est fortunam, quorum praeter nomen ac scripta nihil aliud ad aetatis nostrae memoriam pervenit, haud meliori tamen ad vitam eius pernoscendam versamur loco quam si nomen eius prorsus olim ignoratum aut a nullo veterum commemoratum fuisset. qui enim antiquorum de Zosimo eiusque libris historicis disserunt, Euagrius Photius et Nicephorus, nomini ipsius omnes infesti exagitantisque eum ut addictum superstitiosis sacris hominem, nec quicquam afferunt quod ad vitam Zosimi illustrandam ac scripta eius rectius diiudicanda inservire possit. in tanta eorum cupiditate traducendi et exagitandi Zosinum si quid iis innotuisset quo potuissent famam nomenque eius adspargere apud posteros ac fidem elevare, non omissum id ab inimicis eius fuisset. manifestum itaque est monumentorum inopia haud plura de eo tradendi copiam fuisse quam quae ex ipsius scriptis colligere et conquirere liceret. quare cum ea nobis sit in vitam eius inquirentibus condicio, ut alieni subsidii spe abscissa acquiescendum sit in iis modo rebus quae studio ac lectione assidua ex eius historia possint erui, eo impensior in iis eliciendis cura nostra esse debet, quanto maior huius cognitionis usus esse potest cum ad scriptoris consilium sollerter examinandum, tum potissimum ad fidem eius accuratius explorandam ac diiudicandam. *)

---

*) De Zosimo vid. *Fabricii Bibl. Gr.* t. 3 p. 605. *Hankii Script. Rom.* p. 1 p. 180 et p. 2 p. 316.

De aetate Zosimi, de qua ut principe quaestione priore loco Actas Zo-
simi. disceptare placeat, sententia, ut in re incerta ac dubia, variatam a viris doctis est, dum alii eam ad Honorii, alii ad Anastasii p. XVI tempora referendam censerent, adeo ut eorum qui maxime inter se opinionibus discrepant tantus sit dissensus, ut per saeculi spatium aetatem nostri auctoris incertam ferri et fluctuare videamus. Lambecio *) quidem historicam nostram Olympiodoro antiquiorem facienti collocantque intra annos 410 et 425, quippe terminos utriusque scriptoris historiarum, ideo non adstipulamur, quod Olympiodorus, cuius nomen diserte commemoratum a Zosimo non sine vi et contextus iniuria loco moveri ac pro glossate elici potest, certissime Zosimo aetate superior fuit. iam Saxius **) ad aliquanto seriora descendens tempora, iudicio carminis Syriani a Zosimo laudati, intra annum 431, circa quem Syrianus floruit, et 438 aetatem illius includit. ad multo sane inferiora reicitur Zosimus tempora ab Henrico Valerio, qui duobus subnixus argumentis Anastasii imperatoris eum aequalem fuisse credit, primum quod Syriano, cuius apud Zosimum mentio, Procli Diadochi, Anastasii aequalis, praefectore usus sit, deinde quod Zosimum sophistam Anastasii regno florentem Suidas commemoret. quis vero sit quin intelligat argumenta adeo imbecilla fidem habere nullam ei sententiae posse? nam quod Procli Diadochi praefectorem Zosimus laudat, non ideo fit quod discipuli illius sit aequalis aetate habendus, quandoquidem Syriani mentio ab omnibus iis fieri potest qui post eum vixere. porro non magis certum est Zosimum sophistam, quem Suidas laudat, cum historico nostro pro eodem esse habendum: ex contrario a Suida historiographum, nisi ignoratum, saltem cum alio eiusdem nominis confusum fuisse vel inde demonstrare possumus, quod, quemvis ex Zosimi historia ad litteram quaedam loca descripta suo operi inseruerit, ***) nusquam tamen mentionem p. XVII eius fecit certam et luculentam. ex argumentis igitur, quibus dubiam aetatem Zosimi stabilire et ad certum tempus adstringere

*) Biblioth. t. 6 p. 188.

**) in Oeomast. t. 1 p. 498.

***) ne existimemus Eunapii, quem Suidas excerpt et Zosimus brevavit, loca esse ea quae in utriusque operibus similia deprehendimus, cum ista tam maxime cap. 7 libri 1 Zosimi prohibet, quod eorum temporum constat res quae ab Eunapio non attinguntur.

allaboratum a viris doctis, unum tantummodo est satis validum, quod ex Syriani facta commemoratione patet Zosimum ante eius aetatem non vixisse. ceterum pro certo ponere licet vixisse ac scripsisse Zosimum medio inter annos 481 et 591 tempore, quippe quod primo anno floruit Syrianus, qui ultimus laudatorum a Zosimo scriptorum est, et scripsit postremo Euagrius, qui primus eius, quod scimus, mentionem fecit. fluctuat sic aetas historici nostri intra centum et sexaginta annorum spatium: veruntamen duo argumenta ex ipsius historia elici possunt, quibus eam ultro citroque artioribus limitibus ita includere speramus, ut sub exitum saeculi quinti collocandam esse probabile fiat, postquam res Romana in provinciis iam corruerat.

Primum Zosimus, ubi sui ipsius aevi calamitates deplorat, eam esse imperii fortunam ait ut Romanis vix quicquam pristinae supersit magnitudinis, dum provinciarum aliae barbarorum potestatis factae, aliae ad eam solitudinem redactae sint ut ne urbium quidem situs cognitus sit. *) ea esse scriptoris qui non infractam ac debilitatam imperii vim cerneret, sed iam ipsam ruinam in oculis haberet, quis est qui non perspiciat? profecto non Honorio, quo regnante vis illa Romanis adeo fatalis etiam ex Zosimi sententia primum ingruere coepit, aequalem putabimus eum qui urbium vastitiae deletarum vestigia iam nulla superesse aetate sua profitetur: verum ut is longo satis intervallo vixerit post Honorii aetatem, necesse est. ne quis vero exinde, quod plurimam tantum provinciarum partem scribat a Romanis amissam, adeoque stetit adhuc, rebus nondum prorsus extinctis, aliquam imperii speciem, colligat inferatque in Italia servatas fuisse imperii occidentalis quasi reliquias, alius locus prohibet, in quo prorsus interiisse ait imperium. **) alterum argumentum, quod Zosimi potest aetatem definire, hoc est: Zosimus professus, ut Polybius rerum Romanarum incrementa narraverit, ita se earundem ruinam exponere, utriusque fere fortunae ita exaequat tempus ut ruinam similiter ac incrementa imperii haud longo temporis spatio inclusam fuisse scribat. ***) Polybio autem annos quibus creverint imperii res numerante quinquaginta fere et tres, Zosimum rebus imperii occidentibus eundem fere

*) 3 32, 4 59.

**) 4 21.

***) 1 1 et 57.

attulisse annorum numerum necesse est. quo posito, Zosimum ab eo tempore quo ruere res Romanae et collabi coeperunt, adeoque inde ab anno divulsi per Theodosium et inter filios Arcadium et Honorium divisi a. 395 imperii, saeculi fere dimidia parte, adeoque circa occidentalis regni exordium, vixisse credemus. quare nec mirabimur Euagrium, ad centum annos ex computo nostro a Zosimi aetate remotum, cum oblitterata iam ipsius inter homines memoria historia eius solum exstaret, num vixerit Arcadii et Honorii regno ambigere.

Quae de reliquis ad vitam Zosimi pertinentibus rebus ex ipsius scriptis eruere licet, ea non magis copiose aut citra omnem dubitationem tradi possunt quam quae de aetate eius inde sumpta docuimus. si fides habenda inscriptioni quam historia Zosimi habet (et genuinam esse, confirmare Photii eam repetentis testimonium videtur), *comitis et advocati fisci* dignitatem obtinuit, cui satis ingens decus ac locum illustrem adiunctum scimus. sexaginta enim viri illi quorum in numero Zosimus erat, ex advocatis centum et quinquaginta in foro praefecti praetorio, ut curam fisci haberent, aut singulis annis aut biennio quoque electi, satis magnis utebantur privilegiis, et praeterlapso quoque ut patroni praerant tempore non modo dignitatem ac privilegia pristina retinebant, sed titulis insuper virorum spectabilium condecorati inter comites consistorianos referebantur. inde si infirmus Zosimum iuris rerumque fiscalium fuisse peritum, et Cyprianum, nisi patriam, saltem sedem ei fuisse, a probabilitate id non abhorret. id tamen mirum videbitur, quod Zosimus, qui gentilis superstitionis cultorem se in sue opere profitetur, eo tempore quo patrii ritus ac caerimoniae iamdudum imperatorum edictis profligatae abrogataeque essent, et dignitatem illam nactus et pietatem Christianorum imperatorum exagitare ausus est, nisi credamus eum occultasse ea quae in Christianam religionem scripserit, nec nisi post eius mortem ea in vulgum prolata fuisse.

Quae de Zosimi aetate dignitate ac munere; doctrina vita et religione protulimus, ea quamvis neque multa neque satis certa sint, possunt tamen demonstrare historico nostro non modo veram percusum, videndique multa quae traderet, in oculis ipsius posita, facultatem fuisse, sed animum etiam eius, religionis diversitate occupatum, abhorruisse a studio palpandi imperatoris,

quod Christianorum hominum ea tempestate infecerat animes, ut falsissima quaeque traderent, alia vera occultarent. enimvero altera ex parte suspicari licet ad nimiam gentiliam laudationem eam proclivem et in exponendis Christianorum rebus iniquitatem fuisse, animo quoque tum ipsa religione contactum, tum rerum in quibus exponendis versabatur atrocitate aliqua acerbiter fuisse infectum, ita ut reprehensionum, quibus calamitatis publicae auctores, Christianae religionis cultores, sectaretur, acrimonia in iniquitatis suspensionem incideret, et sagittatoris potius quam historici candidi minus gessisse videretur.

Consilium
auctoris.

Scribendi interitum rei Romanae aperientisque calamitatum causas consilium ex Polybii, qui eandem florentem et rerum incrementis auctam explicaverat, *) imitatione initum, ac pro cultu litterarum aetatis Neronianae, quae longe iam desciverat a vera et ingenia ratione historiam scribendi, satis laudabile et Polybio dignum videtur. in argumento tamen suo portretando Nerosus non ita versatus est, ut eius ad cuius imitationem consilium et studium direxerat virtutes, sagacitatem et sellertiam invenienda rerum causas quidque exinde sequatur videndi, et orationis ubertatem aequaret aut proxime accederet. ordine tamen rerum emarandorum satis apto ad suam consilium usus est. antequam enim ea attingat tempora quibus res Romana in peris vergere ac labare coepit, et quae scribendo persequi ipsi maxime propositum erat, altius repetita calamitatum origine ad Augusti regnum redit, et quid rebus Romanis mutata ab eo imperii forma inventum sit incommodi, aperire et illustrare studet. cum autem orbis Romani antiquam faciem ac conditionem legentibus cognitam et perspectam esse vellet, ita commode moderatus est institutum suum, ut quo magis ad postrema tempora progredetur, eo copiosius res exponeret. quare brevissime explicata est annorum fere trecentorum historia, libro primo comprehensa, copiosius aliquantum posteriores res, quae secundo tertio et quarto libro continentur et vix saeculi spatium complent, res Constantini et deinceps ad Theodosium usque imperatorum. quibus quasi praefaminis loco praemissis cum accessum sibi ad argumentum suum praestruxisset, oratione iam latissime fusa et impensiori

*) 1 59. et. 3 32, 4 59.

aliquo studio, quae Arcadio et Honorio imperantibus urgere Romanos eorumque rem publicam evertere coeperunt mala, emarrare pergit. ea etsi satis praecclare et etiam laude peracta sunt, id tamen reprehensione haud caret, quod Zosimus ultra imperatoris primum rei publicae impositi tempora retro exspatiatus ea quoque attingit quae gentis adeo Romanae origines antevertunt, quodque exponit quae apud Persas Graecos et Macedones principatus vicissitudines fuerint. quae in re, etsi ad imitationem Polybii ea a Zosimo adumbrata sunt, iudicium tamen hominis desideres: nam aliena erant ab instituto, quod ad casum et exilium imperii Romani spectabat. quod autem magis ad rem faciebat, ut quemadmodum Polybius incrementorum, ita ipse occasus rerum comparisonem institueret, id, quamvis monere p. XXI eam argumenti ratio potuisset, non animadvertiase videtur.

Aliam, et eam quidem omissionis, culpam sustineret Zosimus, si, ut vulgo patatur, historiae suae eo quo nunc eam terminatam videmus anno finem imposuisset, et quae praecipue ab eo erant pertractandae posteriorum temporum res, non adverso aliquo fato ab opere instituto depulsus, sed consulto et sua sponte omisisset. verum ut in aliam abeamus sententiam et statuamus aut Zosimum seu morte seu alia qua sinistra fortuna impeditum fuisse quo minus historiam ultra annum 410 continuando exilium imperii eiusque causas explicaret, aut partem operis ab auctore ad finem perducti temporis iniuria intereidisse, id pluribus certissimisque rationibus monemur. aperte profitemur Zosimus suum consilium perdacendi historiam ad suam aetatem, *) quae ab anno in quo historia eius nunc subsistit plus ferme quam sexaginta annorum spatio distat. porro desiderantur causae calamitatum quibus urgebantur Romani, et oracula quibus occasus imperii praedictus, quanquam in fine historiae utranque rem se afferre et docere velle pollicitus est. **) satis rationum est ad intelligendum iacturam Zosimum in postremis libris fecisse, cuius spatii rei vestigia adhuc in mutila periodo ultima exstant. quamobrem etsi manifestum sit Euagrium et Photium non plenioram Zosimi historiam quam nos habuisse, non illud in aliam sententiam adducere nos potest: illud modo inde intelligitur, istam

*) 4 59.

**) 1 58, 4 28.

iniquam sortem historiae Zosimae iam ante Euagrii aetatem contigisse: nam si absolutam eam suis numeris habuisset, plura ex eo in rem suam allaturus fuisset.

Amissa autem parte quae praecipua erat operis, in qua rebus exponendis cum copia et ornatu ingenium auctoris et ars nobilitari poterat, in libris qui supersunt, quattuor prioribus, virtutes eius exigendae sunt ad epitomatoris potius quam ad historici, quem vocant, pragmatici leges, nec ultra quioquam in iis requirendum quam quae in breviori spectantur, rerum vera et accurata expositio et perspicua ac concinna oratio; quae quidem virtutes non modo eum non deficiunt, sed aliis insuper ornamentis, rerum delectu bono et iudicio idoneo sunt auctae. neque tamen omnino vitiorum illud genus vitavit quod breviantium esse solet. sunt enim nonnulla male ommissa, alia perturbate ac confuse dicta, passim aliena intermixta, id quod in iis maxime locis accidit ubi in religionis suae superstitiones inciderat; *) temporum autem ratio rarissime notata est, interdum confusa. attamen vitia illa neque tanta sunt neque tam multa, praecipue in postremis libris, in quibus et orationis copiam maiorem et diligentiam curamque impensiolem deprehendere licet, ut iis virtutes eius obruantur; sed maior eius erit virtutum laus quam vitiorum reprehensio.

Cum in postremis libris, qui periire, locum, qui esse debuit historiae illustrissimus, de calamitatum et ruinae imperii Romani causis pertractaverit, non incommodum videtur istas causas ad excidium regni adeo efficaces, quantum licet, ex reliquis libris, ubi eas obiter attigit, eruere et hic subiuocere, cum res sit et per se satis gravis et ad recentiorum hominum, qui iisdem causis investigandis vacarunt, iudicia comparanda utilis. **)

*) e. g. 4 6 et 18, 5 41.

**) Recte monuit v. cl. totam fere eam historiae partem, e qua maxime censenda erat Zosimi fides et auctoritas, sub finem libri interiorum tradiderat in ea cum modum rationemque tum causas excidii imperii Romani, idque ita persecutus erat ut ad Polybii exemplum se componeret; quod quidem ipse Zosimus testatur lib. 1 c. 1. cf. 1 57. His tamen locis quae adhuc exstant, quoties causas excidii commemorat, non satis sibi constare videtur: nam illo loco id maxime sibi propositum habere videri vult, ut declaret fato omnes rerum humanarum inversiones fieri, fato quoque rem publicam Romanam ad exitum properasse; aliis locis (inpr. 2 7, 4 59, 5 38, 5 41) a contemptu sacrorum patriorum causas exitii repetit. nisi forte rem ita ex eius sensu expediendam putabimus, fatale rei publicae Romanae fuisse ut

Originem malorum a mutata civitatis liberae forma repetendam esse primo loco censet. *) commissio imperio vasto, tot tantasque provincias populos maria terras complexo, unius hominis arbitrio, non potuit ille amplius, etiam administrationis habere curam vellet quam maxime, rebus rite gerendis par esse. quanta enim opus erat vigilantia et alacritate, ut provinciis tanto intervallo ac longinquitate dissitis ac remotis tempestive succurreret, quanta sagacitate in exquirendis iis quos pro magistratibus p. xxiii mitteret, quanta prudentia; iudicii vi, divina mente in innumeris rerum ac negotiorum generibus! cum autem plerique imperatores ab hac rerum administrandarum cura ad libidines et voluptates versis essent animis, omnia ea mala succedere necesse erat; quae imperium Romanum afflixisse motus est quam ut nunc declaratione nostra opus sit.

Novus gravium malorum auctor existit Constantinus, qui institutis novis ac perniciosis maximum rei publicae intulit vulnus, non quidem praetorio extincto, ut recentiorum nonnullis visum, itaque nec ulla aut laude aut reprehensione addita eam rem commemoravit Zosimus: **) verum eo Constantinus gravissime in rei publicae salutem peccavit et indicante Zosimo cala-

sacris patris desertis ad interitum rueret; ad contemptum sacrorum spectare, quod praedictiones varii generis. quibus hac de re monebantur homines, fuere aperta ac neglecta. qua quidem in re etsi nihil esse potest minus optabile quam praedici res, quarum eventus nullo modo evitare potest: quis enim non mafus fore beneficium intelligat eius qui aut futura, si mutari nequeant, omnino non manifestet, aut si futura aperit, quomodo tristia et acerba avertenda sint, insuper doceat? sed in hoc non magis homines sibi constant quam in tot aliis, quae ad gravissimos vitae humanae casus spectant. fatalis quoque necessitatis notionem habet parum constitutam: ad *Parcas* enim eam refert, seu ad siderorum motuum revolutiones, seu numinis voluntatem faventem iis quae pro virium nostrarum modulo et secundum ius et aequum suscipiuntur; †) inde constare subicit, divinus providentia res humanas administrari; ††) quod quidem ad tertiam modo causam memoratam, numinis voluntatem, referri posse videtur. *HEYN.*

†) Ita fere accipimus verba obscura et partim corrupta, 1 1: ἡ θεοῦ βούλησις τοῖς ἐπ' ἡμῶν μετὰ τοῦ δικαίου ἀκόλουθον οὖσαν.

††) Obscura vero et hic oratio: δόξαν — τοῦ θεοῦ ἐπι προνοίᾳ τῆν τῶν ἀνθρώπων ἐπιγεγραμμένην διοίκησιν. quod esset: attributum esse, creditam esse, divinae providentiae; quo sensu alias esset ἐπιτετραμμένη. sed suspicor fuisse scriptum ἐπιγεγραμμένην, delineatam, informatam, constitutam esse rerum humanarum administrationem per divinam aliquam providentiam.

*) 1 5.

**) 2 17.

mitatum deinceps omnium semina iecit, quod parum de imperii securitate sollicitus milites, quibus commissa finium cura erat, avocatos per mediterranearum provinciarum urbes dissipaverat. 1) nam ista imperatoris imprudentia non modo barbaris liberiores per limites praesidio nudos excursions erant, sed milites etiam urbium, quas custodia nulla egentes insidebant, deliciis et luxuriae fracti a disciplinae severitate desciscabant. militum corruptelis et licentiae Constantinus alio etiam instituto accessionem attulit, cum numero praefectorum praetorii aucto et potestate rerum et civilium et militarium, quae antea copulata in unius magistratus manu fuerat, inter plures divisa et imminuta, insuper praefectis praetoria in milites ius ac potestatem ademisset. nam eo factum est ut milites reformidantes antea praefectos, quod hi stipendio non dato punire eos ac coercere poterant, possit metu solute et licenter agerent. 2) sicuti autem Constantinus afflicta re militari in summum rem publicam adduxerat periculum, ita tributis gravibus et ad omnium ordinum cunctisque sexus molestiam inventis vexare provincias coepit, quae fisci licentia, exactionum acerbitate, magistratuum avaritia opibus exinanitae ad extremam inopiam redactae sunt. 3) addit his Zosimus tandem hoc quoque, quod imperator deserendo sacra maiorum, per quae, ut Zosimus ex paganorum superstitione sentit, salus et fortuna imperii per tot saecula steterat, 4) adoptandoque Christianorum religionem, *ἄλογον συγκράθειν*, 5) deorum tutelam a Romanis abalienavit. 6) omissa nunc aut impugnatione aut excusatione huius opinionis, id tantum monere liceat, Zosimum, etsi non omnino, quae ex religionis novae, qualis tum erat, adscitae pravis institutis ad Romanos redundasse mala recentiorum nonnullis videntur, animadversa habuerit, instituta tamen monachorum, ut rei publicae exitiosa et neque ad militiam neque ad aliam rem utilia, ad homines vero opibus pietatis specie spoliandos egregie inventa improbare et reprehendere. 7) quod vero vulgo credunt, religionis Christianae praecepta valuisse ad debilitandos militum animos virtutemque

1) 2 84.

2) 2 33.

3) 2 38.

4) 2 7 et 29.

5) 4 59.

6) cf. 4 33 et 37.

7) 5 23, ubi praclare ait

Zosimus monachos sub praetextu, quasi cum pauperibus sua omnia communicarent, omnes ad paupertatem et inopiam redigere.

bellicam frangendam, id Rosinus discrete quidem et satis dilucide nusquam dixit, tamen obscure illud quibusdam in locis significatum ire videtur: 1) quam vero exitiosum rei militari interdium illud fuerit quae exelusi sacrorum cultores patriorum a militia erant, 2) verbis ab eo minus ambiguis declaratur.

Disseminatis ita per Constantinum malorum causis, postquam bellica virtus et rei militaris cura, quae in Iuliano et Valentiniano erat, 3) vulnus inflictum imperio aliquantum lenierant aveterantque ad tempus mali clava serpentis visa et exitum, Theodosius, Romanorum primum virtute sua secpitator, pravis perniciosisque deinde in re militari institutis, luxuriosa vita et, quaequodmodum Rosinus opinatur, religioſa maiorum odio et Christianae studio, 4) eversor imperii factus est. peccatum in p. xv militia, quod magistros militum creavit quinos, et ceteros qui cepis praecessent, praefectos alarum, duces turmarum et tribunes numero plus quam duplo auxit, quo factum est ut eorum avaritia magnopere vexarentur milites, fraude subtractis iis quae ex fisco praebebantur. 5) res autem maxime rei militari exitiosa fuit barbarorum ingens multitudo, quam Theodosius longe numerosissimam alere atque legionum adscribere numeris instituit. tanta fuit eorum multitudo ut Romanis numere paucioribus iniicere metum et rei publicae tranquillitatem turbare facile posset. 6) militantes apud Romanos barbari, aut ex captivis aut ex hostibus adsciti, corrupti insuper annona ac muneribus, quibus donabantur supra milites reliquos, solutiores insolentioresque erant; 7) praeterea habiti sunt adeo negligenter ut, militum descriptione nulla facta, iis redeundi ad suos et, si ipsis militiam facere displiceret, alios suo loco mittendi copia fieret. 8) barbari isti nulli disciplinae assueti, insolentissimi, seditiosi 9) ac dissidentes a Romanis, 10) non verebantur cum popularibus agros colentibus Romanos conspirare, 11) et ubi naoti in regia summos honores essent, Romanis, quibus se praestare virtute cernebant, despectis tumultus ac turbas ciere. 12) itaque huiusmodi hominibus, qui Romanis non praesidio sed detrimento erant

1) 3 3 ibi not. 2) 5 46. 3) 3 8, 6 8, 4 8.
 4) 4 59. 5) 4 27. 6) 4 30. 7) 4 39 34
 40 83. 8) 4 31. 9) 4 30 33 39 56.
 10) cf. 5 34. 11) 4 26 et 31. 12) 4 54 et 56.

eorumque avidissimae inhiabant opibus, ad copiarum, quae auspicante Theodosio regnum admodum imminutae fuerant, ¹⁾ augendum numerum receptis, atque commissa iis imperii custodia, facile praevideri poterat ad ultimum discrimen adductum imperium iri, cum primum imperatores rem publicam capessivissent quibus ad coercendam barbarorum insolentiam virtus p. xxvi decesset. et tales imperatores imperium nactum est filios Theodosii, eius successores. tandem idem imperator gravis in cives molesta exactione pensionum esse, et quae reliqua provinciarum barbarorum praedatio fecerat, spoliare sibi coepit, ²⁾ ut non modo barbaris imperii custodibus stipendia praebere, ³⁾ sed indulgere etiam voluptatibus, quibus diffuebat, posset. sumptus enim faciebat immodicos in mensam, cui inserviebant coquorum ac pocillatorum turbae, ⁴⁾ et in theatri spectacula obscena, ⁵⁾ eademque luxuriei alios gliscente peste infecti. provinciae tributis impositis summaque severitate exactis, ⁶⁾ iure venali, ⁷⁾ magistratibusque avaris commissae, ⁸⁾ opibus virisque exhaustae tam miserabili condicione erant, ut aliis in locis solitudo facta esset, aliis homines non tam viverent quam spiritum ducerent, quibus vita intolerabilis (*βλος ἀβιωτος*) esse videretur. ⁹⁾

Succedentibus tandem parenti Arcadio et Honorio, stupidis ac stolidis hominibus, ruina imperii celerrime appropinquata est. ea erat hominum, quorum tutelae utriusque imperii domini commissi erant, aviditas et rapacitas, ut locupletum domus expilarentur, ¹⁰⁾ et provinciae oppidaque exinanita pecunia, cuius inopia et Romam ipsam tenuit maxima, ¹¹⁾ destituerentur habitatoribus, qui barbaros pro liberatoribus potius quam hostibus ducebant. ¹²⁾ viribus igitur imperii ita accisis ut non suppetere pecunia qua aut barbaros, si incursionum ab eis periculum esset, delinire, aut milites, quibus eorum impetus coeroeretur, alere possent, provincias orientales primum barbari adorti sunt, cum interea intestinis odiis discordiis flagitiis conflagrarent omnia; et prope erat res ut rebellione Gainae et Tribigildi, qui duces

1) 4 29.   2) 4 29.   3) 4 59.   4) 4 28 et 50.
 5) 4 33 et 50, 5 7 et 25.   cf. 4 33.   6) 4 41 et 32.
 7) 4 50 et 40 et 52.   8) 4 23 et 37 et 40.   9) 4 29.
 10) 5 12 et 1. cf. 5 5 et 25.   11) 5 4.   12) 4 29,
 2 38.

barbarorum erant, tanquam uno ictu omnia corruerent. 1) sustentabat interim Stilicho, quem ultimum imperii columnen habebant Romani, labantes provinciarum ad occasum res, 2) donec eo sublato extrinsecus illata vis rem Romanam penitus pessum dedit. Alarichus enim in provincias Romanarum effusus cum ingentem multitudinem tam barbarorum quam servorum, quae ad eum confugerant, in fidem receperisset eisque suum robur firmasset, 3) Romanos consilio prudenti destitutos, et praesidium neque in fide barbarorum 4) neque in ducum suae gentis virtute 5) habentes, ita afflixit ut, extincto ferme nomine Romano, provinciae extra Italiam fere omnes aut vastitiae deletae aut barbarorum ditionis factae essent.

In his calamitatibus imperii Romani causisque et origine earum explicandis cum Zosimus satis sollerter et cum laude versatus sit, id tamen miramur, quod Alarichi primum in Italiam descensum plane omisit, et Alanorum Vandalorum et Suevorum in Galliam irruptionem obiter tantum attigit, 6) cum tamen utraque calamitas ad excidium imperii efficacissima extiterit. quae obsidionem Romae secundam seu tertiam, cuius noster in fine historiae mentionem facit, exceperunt mala et ultima Italiae clades, quamdiu ibi imperatoriae dignitatis umbra existit, ea in Zosimi historia fortunae iniquitate desiderantur, quo efficitur ut calamitatum imperii expositio haud ad finem perducta sit. tandem orbis Romani haec fuit Zosimi aetate facies ac fortuna. omnia a barbaris tenebantur; pleraeque ab iis provinciae erant occupatae, ceterae aut sui iuris factae aut agris oppidisque vastatis desertae, adeo ut urbes aliae ita a fundamentis excisae essent ut vestigia vix hominum oculis cognosci possent, aliae haberent incolas, sed raros egenos et ad extremam miseriam redactos. 7) ingeniorum, quorum quasi segete olim res humanae viguerant, sterilitas invaluerat maxima, 8) et virtus bellica 9) ac literae, 10) quibus florebant olim Romani, penitus eos destituerant.

1) 5 13—23.

2) 5 34.

3) 5 42.

4) 6 9.

5) 5 36.

6) 6 3.

7) 3 7.

8) 59, 3 32,

2 38 et 34.

8) 1 1.

9) 5 41.

10) 5 24.

Zosimus.

***

Fides Zo-
siml.

In pervestigandis et explicandis rerum Romanarum ad ruinam vergentium causis quanta fuerit Zosimi sagacitas, cum satis ex his manifestum sit, iam fore speramus ut ad existimationem suam aequiores nanciscatur arbitros. hos quo minus inter superiorum temporum homines habuerit, partim fides eius suspecta partim religionis ratio in causa fuit; quo factum est ut criminationis potius quam laudis fama celebre nomen ipsius in ore hominum ferretur. ad fidem igitur Zosimi explorandam cum disquisitionis nostrae cursus procedat, videndum est, illa qualia sint, quae animum eius occaecare ita potuerint ut res falsas et erroneas traderet; qua quidem via intelligi poterit non modo qualis in eo sit malae fidei labes, sed etiam quibus in rebus quibusve locis potissimum falsa tradiderit; denique, probatione tanquam in trutina facta, perspicui poterit quaenam sint ea in quibus auctoritas eius et utilitas integra et nulli suspicioni obnoxia maneat. laudamus et probamus scriptorem, qui quando non suae sed superioris aetatis historiam enarraturus est, auctores sequitur bonos, aetate proximos aut aequales, et in rebus explicandis copiose scite et cum fide versatos, qui porro eorum talem usum facit ut res conquisitas, iudicio subtiliter facto, accurate transferat et in suum usum vertat, ita ut praeiudicio mentis nullo, quod a veri sensu abducere possit, ad historiam conscribendam accedat, qui tandem nec studio nec odio alienatus a veritatis praeceptis recedat. quatenus in hunc censum Zosimus referendus sit, in sequentibus apparebit, ubi eum ad singulas historici diligentis ac fide digni virtutes exegerimus.

Primum a scriptorum, quos secutus est, auctoritate vix aliqua adversus eum criminationis causa arcessi potest, quandoquidem p. xxix Dexippus Eunapius et Olympiodorus, quorum auctoritatem Zosimus secutus est, partim dignitate partim doctrina conspicui et graves fuerunt scriptores. scripserunt suae quisque aetatis historiam et res quae ipsis maxime ante oculos erant; narrationis genere non compendiaro et epitomatoribus solenni usi sunt, sed res diserte et accurate exposuerunt, quamvis a concinnitate parum commendata esset oratio. laudes istae etsi praecipue ad Dexippum et Olympiodorum pertinent, quorum fides nulla, ne ob religionem quidem paganam, suspicione afflicta fuit inter veteres, Eunapio tamen, qui diversum ab illis vitae genus secutus

literis operam dederat, auctoritas debetur haud minima, vel invito Photio, qui fidem ei ut sugillanti Christianos abrogat. nam iudicio suo, quo fidem eius evertere Photius studet, non modo firmamentum ullum non adiunxit, verum etiam satis dilucide prae se fert invidiam, qua istorum temporum Christiani homines incensae non verebantur, quicquid in paganis laude dignum esset, elevare, eosque, si de rebus Christianorum severius iudicare ausi essent, exagitare ut calumniatores et conviciis lacerare. ceterum Eunapius non suae modo aetatis res erat persecutus, sed ad saeculi fere spatium regressus historiae suae primordium a regno Claudii secundi fecerat, quo Dexippus, aequalis eius, suo operi finem imposuerat. fuisse Eunapio in ea operis parte, qua res suam aetatem antegressas exposuerat, auctores haud contemnendos rerumque et civilium et militarium haud imperitos, vel ex Zosimi breviario, quod ex Eunapio confectum est, intelligere licet; praeterea nonnullas res, ut vel ipse in *Vitis Sophistarum* innuere videtur, a philosophis Maximo et Prisco, qui ut praecceptores Iuliani summa eius familiaritate usi, eiusque expeditionibus consuetudinis habendae causa ab eo ducti interfuerant, tradita acceperat. quodsi Eunapii non eadem fides et auctoritas fuit quae Dexippi et Olympiodori, Zosimi etiam hactenus pro diversitate fontium, unde hausit, non una eademque erit auctoritas, poteritque de ea iudicium fieri imprimis in libri primi quadraginta capitibus prioribus, inde ad libri quinti caput vicesimum fere sextum, et in postrema parte historiae. in priore enim loco, quod satis constat, Zosimus secutus est Dexippi *Synopsis* historicam, in altero, qui maiorem operis partem constituit, Eunapii *Chronicon*, in ultimo Olympiodori *Silvam*. *)

Ex scriptorum itaque, quos nominavimus, auctoritate pendet Zosimi fides. interea tamen ille etiam sua quaedam attulisse videri debet aibique propria. non enim e genere epitomatorum et breviorum habendus est, qui, servili opera scriptoribus in compendium modo redigendis addiota, neque fidem eorum neque vestigia relinquunt. occupat quasi medium inter utrumque historicorum, qui propriis eo nomine appellantur, et abbreviatorum genus locum Zosimus, ut non modo suum consilium et propriam

*) Copiosius de ea re egi in *Biblioth. Philolog.* t. 2 1780 p. 225 seqq.

instituti rationem sequatur, resque ex auctoribus petitas ad eam accommodet, recisis aliis, aliis modo plus modo minus coartatis, sed ut aliis etiam scriptoribus, praeter Dexippum Eunapium et Olympiodorum, in auxilium vocatis et adhibitis eos, quos sibi maxime duces elegit, emendet aut suppleat. verum in hac opera Zosimo interdum humani aliquid accidisse negari nequit. non enim ubique satis sibi cavit quo minus narrationem obscuraret, omissis quae scitu erant necessaria; id quod in contrahendis prolixioris ac confusi stili scriptoribus, Eunapio et Olympiodoro, facile incidere potuit, inprimis si studium ac diligentiam minorem quam par erat adhiberet. nec improbable est praemature fato Zosimum fuisse impeditum quo minus historiam suam, iterata lectione, acutioribus perlustrare oculis et obscuris locis perspicuitatem reddere posset.

Maiorem aliquis suspicionem Zosimo iniciat, qui revocato in mentem et consilio, quod ipsi in opere suscipiendo fuit, et opinione, quae de Christianorum religione eius animo inhaesit, p. xxxi id eum molitum esse meminerit, ut ostenderet in maiorum spre-
tis adscitisque Christianorum sacris positam esse calamitatum, quibus Romani vexarentur, causam. metus inde subit ne Zosimo idem acciderit, quod evenire solet illis qui student accommodare res, quas explicare cupiant, ad hypothesin aut opinionem quae ipsorum occupavit animos, ut a veritatis regula vel imprudentes et inviti recedant, utque in factis eventibusque trutinandis nullum iniuriae, quam veritati faciunt interpretando, sensum habeant. vanam autem et inanem commoveri Zosimo suspicionem demonstrant ea loca quae labe ista oporteret esse infecta, si verum quid suspicioni isti subesset. inspicienti ea facile patebit auctorem, ubi a prostratis caerimoniis profecta mala dicat, non omissa verarum causarum pervestigatione et expositione maligne ad illam causam omnia revocasse. perspicuum quoque est eum non fraude, quae consulto vera in falsum vertit, sed errore illo quo animus praecoccupatae mente opinioni inservit, abreptum, summatim modo et obiter ea interposuisse quae de malis civitati per immutata sacra investis sentiret; qua in re communem illam et pervagatam olim inter ethnicos superstitionem secutus est, qua salutem civitatum in deorum propitio numine ac tutela positam, si spre-
tis sacris ac contemptis diis caelestium

animi alienati essent et ad iram versi, in discrimine versari et ad ruinam rerum inclinari rem publicam existimarent. quare totum illud reprehensionum genus concidit; neque deletis et expunctis locis iis quibus istam sententiam declaravit, superstitionis, a qua ista profecta erant, ullum vestigium paulo eminentius superfuturum esse putamus. quod ut tanto magis constet, agendum dispiciamus an eo Christianorum Zosimus incensus fuerit odio, ut non modo nimius in laudatione amicorum et adversariorum reprehensione esset, verum quoque ut ea quae suis infesta et famae eorum adversa, utilia inimicis essent, silentio opprimeret, et quod maximum crimen est, mutando callide et subdole res aut fingendo mendacia et commenta scriberet, gravissimeque adeo fidem everteret. p. XXXII

Quomodo versatus sit aut reprehendendo aut laudando, ubi eius rei opportunitas data esset, si advertimus animum, in univrsum quidem intelligemus Zosimum, etsi plerumque iudicio in utramque partem abtineat, ad vitia tamen et prave facta, imprimis in imperatoribus Christianis, insectanda proclivior esse, quam ad virtutes et praeclare facta laudibus celebranda; quae quidem eius ad acerbiteriam propensitas non magis ab invidia aliqua Christianorum quam rerum narrandarum atrocitate et foeditate animique inde contracta tristitia orta videtur. Constantius enim et Theodosius, quos auctores sciebat esse malorum quae rei publicae per militiae ac morum corruptelas importata erant, etiamsi Christianae religionis cultores eiusque adsciscendae aliis auctores non exstitissent, tamen in graves reprehensiones incurere debebant. attamen in rebus Constantini enarrandis nimis stomachosum eum esse credimus, imprimis ubi perversi eum animi et malitiosi paulo asperius inculpat; Arcadium autem ob stoliditatem indignius quam par erat exagitari. ex diverso Iulianum quot quantisque exornandi laudibus ob praeclara facinora Zosimo copia data fuit, nihilominus in eximii aut magni, quemadmodum ab ipso praedicatur, imperatoris vita enarranda exhibuit se et in laudando modestum et in iudicandis religionum causis satis aequum, si quidem, praeterquam quod obiter fere sententiam eius a Christiano cultu abhorrentem commemorat, ea quae revocanda sacra maiorum instituerat non modo non laudavit, sed ne mentionem quidem eorum fecit.

Omissionis fraudulenta culpam, cuius raro indicia esse possunt satis certa ad convincendum scriptorem, a Zosimo abesse cum aliis tum potissimum eo probatur, quod Christianorum virtutes et praeclare facta non praeterit, et quae ad reputationem idonea erant, consilio nonnunquam omisisse videtur. ut autem luculentissime pateat non religione occaecatum animum Zosimi fuisse, monendi tantum sumus eum non modo cum candore referre recte ac praeclare facta, sed laudibus etiam ornare. id quamvis in qualibet historiae parte et in omni Christiani aut imperatoris aut ducis vita perspicuum sit, maxime tamen in Stilichonis iudicio elucet, quem non Eunapii, infestissimi, ut Photius testatur, in Stilichonis famam scriptoris, more dilacerat, sed relicto eo auctoritate Olympiodori vel contra vulgarem Christianorum, qui affectati regni eum arguebant, criminationem defendit, et similiter Serenam uxorem eius a crimine proditoris in eam coniecto et mortis causa facto disertis verbis vindicat, quanquam utrumque et Stilichonem et Serenam impietatis in deos cum indignatione animi incusat, et deorum ira fatum eis triste merito acceleratum arbitratur. quam Zosimus aequitatis legem cum sequatur, quid potest esse ad fidem ei conciliandam gravius? profecto miratio animum subit, cum eum, quem veritatis et aequitatis tam studiosum, ab invidia alienum certissimis iudiciis cognovimus, tam iniquis hominum iudiciis premi videmus. quae tandem sunt illae res quas commentus est in fraudem Christianorum et in laudem suorum? ubinam sunt in eius historia illa verba aut facta falso et temere conficta? dicent haesitantes in Constantinum multa esse infesto animo excogitata, conversionis ad Christiana sacra rationem fabulae speciem prae se ferre, instituta rei militaris exitiosa imperio et tributorum exactiones graves esse improbables, et ut Iuliani laudes exaggerata oratione praedicatae sunt, ita in Theodosio, si alios quam Zosimum velimus audire testes, omnia alia quam ignaviam luxuriam et rerum publicarum incuriam fuisse. haec est cantilena toties in Zosimum decantata, et si quaeramus quibus rationibus istae querelae nitantur, praeter scriptorum quorundam qualiumcunque testimonia Zosimo adversantia, silentium aliorum auctorum memorant, quo convelli Zosimi narrationem posse existip. xxxiii mant. ne hic de testium, ad quos provocant, levitate quicquam

moneamus, siquidem in Commentario historico loca, quae sive nulla sive aliqua iuris specie in suspicionem adducta sunt aut adduci possunt, sub examen vocavimus et de criminationum vi sententiam nostram pronuntiavimus, de silentio aliorum scriptorum, in quo haud exiguum suis rationibus firmamentum positum et ad criminationem Zosimi satis acre telum sibi datum putant, hoc tantum dicere liceat, omnino ad oppugnandum Zosimum a silentio rationem idoneam tum suppetituram fuisse, si scriptores nobis superessent ii a quibus earum rerum narratio exspectari posset; si Ammiani, hominis et peritissimi et fide dignissimi, historiam et integram et ultra Theodosii tempora perductam haberemus. cum vero tanta sit historicorum ex illis temporibus penuria, maxime eorum qui res gestas a Constantino et Theodosio cum fide ac diligenter tradiderint, qui tandem sunt ii scriptores ad quos provocare quorumque auctoritate fidem Zosimi convellere nobis liceat? ad Eutropium et Victorem, qui brevitaria modo scripserunt? num ad Christianorum historicos, imprimis Eusebium, qui etsi studio vera tradendi satis essent imbuti, non modo disciplinam rei publicae et causam imperii aut parum cognoscebant aut prorsus ignorabant, ab hominumque usu et iis quae rem publicam continebant erant alieni, sed etiam historias scribebant in quibus pro instituti ratione rei ecclesiasticae potius quam militaris et civilis curam habere eos oportebat, veluti Socratem, Sozomenum, Theodoretum, Philostorgium? nonnunquam scriptores dicti non abrogant Zosimo fidem, sed confirmant vel in ipsis locis ex quibus suspectam et controversam Zosimi fidem alii faciunt.

In historia igitur Zosimi si vitia quaedam exceperis, quae vel scriptoris incuria vel librariorum socordia in eam irrepserunt (nam et ab hac repeti posse loca nonnulla turbata suspicari licet), si porro acerbitatem eius in reprehensione, quamvis iusta, condonaveris, scriptorem habebimus in quo praeter iudicii satis acuti, etiam fidei et auctoritatis eminent indicia vera et luculenta, ut p. xxxv indignum videri possit tam diuturnam in Zosimo calumniae valuisse opinionem, nisi in propatulo esset Christianos homines ob severas eius in suarum partium homines stricturas sugillationis ei maculam inustam voluisse. ira et invidia inter diversarum religionum assecclas consopita, cum aequioribus nunc nobis esse

liceat, non ad iudicia eius vel iniquissima, sed, uti par est, ad rerum traditarum veritatem fide ipsius exacta auctoritatem ei reddemus, et egregium antiquitatis monumentum ex antiquarum literarum naufragio servatum laetabimur, quod quamvis non ad summam perfectionem elaboratum sit, rerum tamen memoriam ex eo aevo transmisit ex quo absque eo multo plura ignoraremus. bene adeo nobiscum actum putabimus, quod in epitomatorum chronographorum adulatorumque istius saeculi grege unus, etsi, si cum priscis illis scriptoribus compares, postremo loco habendus, inter aequales tamen suos facile princeps in manus nostras sospes pervenit, qui calamitates ingruentes in Romanos earumque causas recte aperuit; quo nomine Polybii secundi, quamvis in ceteris virtutibus nequaquam cum eo comparandus, vicem sustinere poterit.

Z Ω Σ Ι Μ Ο Υ

ΙΣΤΟΡΙΑΝΕΑ.

Z Ω Σ Ι Μ Ο Υ

ΚΟΜΗΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΦΙΣΚΟΣΥΝΗΓΟΡΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΕΑΣ ΒΙΒΛΙΑ 'ΕΞ. *)

Z O S I M I

COMITIS ET EX ADVOCATI FISCO
HISTORIAE
INTERPRETE LEUNCLAVIO.

REITEMEIERI ARGUMENTUM.

LIBRI I. Incrementa imperii Romani intra exiguum temporis spatium facta sunt (c. 1). postquam Graeci eximia contra Persas virtute bellarant, bellis domesticis fracti, a Philippo et Alexandro subacti sunt (2—4). postea ad Romanos summa rerum pervenit, quae unius arbitrio committitur (5). succedentes in imperio Octaviano plerique nulla digni sunt memoracione (6—8). Severus, devictis Albino et Nigro, adversus Persas rem fortiter gessit (8). Antoninus filius eius Macrinum quidem vicit, sed ob infamiam morum interfectus est (9. 10). Alexander, egregie rem publicam administrans, eodem fato periit (11. 12). Maximinus crudelitate saeviens (13—15). Gordiani duo seniores et iunior, qui feliciter bellum cum Parthis gessit, imperio haud indigni (16—18). Philippus (19—21). Decius dum barbaris se opponit, fraude perit praefecti praetorio (22. 23), Galli, qui ei successit, et barbaros vidit fines Romanorum late vastantes (24—27). Aemilianus bello civili interit (28). Valerianus, quo imperante barbarorum incursionibus ab omni parte factis et tyrannorum multorum imperiis vehementissime res publica quassata est, bello Persico captus apud hostem periit (29—36). Gallienus, iam ante patris

---

*) ΒΙΒΛΙΑ 'ΕΞ om codices. apud Photium (cod. 98) ιστορικὸν λόγους ΕΞ.

in imperio socius, non valet rebus afflictis succurrere (37—40). Claudius, fortiter barbaris repulsis, peste maturam obit mortem (41—46). Quintillus frater eius sponte vita decessit, haud parem se ratus (47) Aureliano, qui et barbaris perdomitis et tyrannis, inprimis Zenobia, deletis, rem publicam non modo servavit sed institutis quoque utilibus recte ordinavit (48—62). Tacitus (63) et Florianus (64) brevis tempus imperium tenent. Probus, dignior et rei publicae utilis, seditione militari interimitur.

LIV. II. Ludorum saecularium, qui, licet rei publicae Romanae salutare, a Diocletiani tamen tempore neglecti sunt, origo et celebrationis ratio. oraculum de eis (c. 1—7). Diocletiano et Constantio imperatoribus Constantinus a Galerio ad patrem fugit, et eo mortuo succedit in imperio. quo Maxentius commotus Romae tyrannidem occupat (8. 9), a qua neque Severus Caesar cum copiis missus neque ipse Galerius eum deicere possunt. hic, Licinio Augusto declarato, gravi morbo vitam finit (10. 11). Maxentius Libyae provincias cupiens suo adiungere imperio, Alexandrum, qui ibi purpuram sumpserat, proelio victum capit et necat (12—14). simultates ob Maximiniani Herculi mortem inter Maxentium filium eius et Constantinum bellum excitant, quo ille superatus imperium cum vita perdidit (15. 16). in bello inter Licinium et Maximinum orto hic victus paulo post mortuus est (17). prospere gessit Constantinus primum cum Licinio bellum (18—20), et post victoriam de Sarmatis (21) secundo bello in potestatem cum acceptum suam necavit (22—23). postquam omne imperium penes Constantinum erat, et mores mutat et rei publicae instituta. ritibus patriis spreto ad Christianorum accedit religionem (29), novam urbem, Cpolim, sedem imperantium, condit (30—32), praefectos praetorii instituit quattuor (33) et limites militum nudat praesidio (34). filii eius Caesaris dignitatem obtinent; urbis Cpolis magnitudo iam in oraculo quodam fuerat praedicta (36. 37). aerario exhausto nova et molesta tributa imponuntur (38). ei mortuo succedunt filii (39).

Crudelitate et invidiis auspiciis regni eorum sunt insignia. in cognatos saevit Constantius (40), Constantinus per fratrem perit (41) Constantem, qui, crudelis et libidinosus, a Magnentio tyranno e medio tollitur (42). Vetranio et Nepotianus imperium affectantes spe excidunt, ille arte Constantii, hic copiis Magnentii oppressi (43). bellum cum Persis male gessit Constantius, magis prospere cum Magnentio, qui in eo eum fratre Decentio perit (44—54). Gallus, Caesaris dignitate ornatus et Orienti praefectus, per calumnias et imperio privatur et vita (55).

LIV. III. Germanis Galliam vastantibus Constantius Iulianum, ut his regionibus succurrat, Caesarem facit (c. 1. 2), qui ut ante litteris, nunc armis nomen sibi comparat; proelio ad Argentoratam superior factus, ipsas barbarorum terras invadit, res Saliorum componit, et ubique, ut supplices pacem petant, barbaros cogit (3—7). cuius famae cum invideret Constantius, consil'a quidem de eo opprimendo inibat (8): verum milites, quos sibi ab eo mitti iusserat, ipsum Iulianum imperatorem salutant (9). pacis condicionibus frustra tentatis, properat cum copiis ex Gallia Iulianus agmine citato, ex Oriente, ubi cum Persis belligerabat, Constantius. hoc autem mortuo antequam copiae concurrerent, Iulianus pergit Cpolim (10. 11). rebus bene in urbe compositis expeditionem contra Persas suscipit (12). Antiochiae aliquod tempus commoratus, hostium fines ingressus castella urbesque capit, et Tigride traiecto classem incendit. hostibus nusquam in conspectum Romanorum venientibus exercitus commectus inopia laborat (13—28). proelio tandem commisso Iulianus victor ex vulnere animam exspirat (29).

Iovianus ab exercitu in eius locum imperator constitutus (30) pacem cum Persis facit (31) condicionibus, quales nunquam antea Romani acceperant; multae provinciae hosti traduntur (31. 32). imperator redux Nisibim venit, quae aegre se Persis tradi patitur (33. 34). iam in ipso itinere Iovianus morbo perit (35). Valentinianus Augustus renuntiatur.

LIV. IV. Valentinianus Augustus Cpolim pergit et Valentem fratrem in consortium imperii vocat (c. 1). cum in rerum novarum suspectos animadversum esset (2), provinciis distributis Valentinianus Galliam petit ad motus barbarorum reprimendos (3), Valens autem Procopium, qui imperium affectabat, bello victum opprimit (4—8), et dum frater adversus Germanos strenue pugnat (9), ipse cum Scythis confligit (10. 11). Valentinianus Gratianum filium consortem regni adsciscit (12), et Valens, contra Persas exercitu ducto, a Theodoro affectati regni suspecto supplicium sensit (13), etiam a Fortuniano quodam cum aliis (14), unde magna invidia imperatori constata (15). in tributis exigendis admodum acerbus est Valentinianus, ob quam rem res novas in Africa Firmus molitur (16). Valentinianus adversus barbaros profectus suffocatione perit (17). sequitur horribilis terrae motus (18). a ducibus Valentinianus II, imperatoris mortui filius, imperator dicitur fratre absente (19). Valens interim, periculo cum Scythis bello intentus, clade rei publicae gravissima accepta perit (20—24).

Theodosius a Gratiano rebus Orientis praesititur (25), ubi Iulius motus barbarorum oppresserat (26). Theodosius rei militaris instituta turbat, deliciis studet et magistratus negligenter constituit (27. 28). res publica ad peiora delabitur, decrescente quoque copiarum numero (29). Scythae quos receperat, periculosos cient tumultus; repulso eos a Gratiano Theodosius rursus admittit, alios tamen barbaros vincit (30—34). Maximus in Britannia imperium occupat, et occiso Gratiano, qui togam pontificalem primum accipere sprevit, Theodosii amicitiam petit (35—37). in Oriente incidunt aliae turbae: Grothingorum motus frangit Promotus (38. 39), Tomitarum Geronțius (40). Antiochiae seditio oritur (41). Maximus Valentinianum quoque aggreditur, qui fuga Orientem petit (42. 43), a Theodosio vero, Maximo superato, provinciis occidentalibus imperator redditur (44—47). barbaris perdomitis (48) luxuriae se dedit Theodosius (48. 49) et Rufinum ad summas dignitates extollit, qui illustrissimum quemque virum e medio tollit, Promotum, Tattianum et Proculum (50—52). in Occidente Valentinianus Arbogasti insidiis perit. cuius opera Eugenius imperator factus legatos ad Theodosium de amicitia mittit (53—55). Theodosius autem, in cuius aula barbarorum duces risantur (56), copiis eductis Eugenium superat (57. 58), et Romae cum senatum ad religionem Christianam amplectendam perducere tentasset, e vivis excedit (59).

LIV. V. Theodosii filii patri successerant, Arcadius quidem in Oriente, Honorius in Occidente; summa autem rerum penes Rufinum et Stelichonem re vera erat (c. 1). Rufinus arrogans et avarus Lucianum crudeliter interimit (2), in ambiendo autem filiae cum Arcadio matrimonio spe frustratur (3). Stelicho de rebus Orientis consiliis agitata (4), Graeciam ab Alaricho hortatu Rufini vastatam exercitu adversus eum ducto recuperat (5. 6); ope Gainas illum e medio tollit (7). Eutropius plurimum apud imperatorem gratia valens, viris egregiis invidens, Timasium in exilium mittit, et Bargum, quo accusatore usus erat, paulo post evertit, Abundantiumque aula pellit (8—10); persuasu eius Stelicho ab Arcadio proscribitur; provincia Africa, Eutropio Gildonem ad rebellionem perlicente, imperatori Occidentis eripitur (11). iam manifestae sunt Eutropii et Stelichonis simultates (12). mox Gainas, qui ope

Tribigildi Orientis provincias perturbabat et diripiebat, ob invidiam Eutropii mortem postulat (13—18). iam ipsius Cypolis potiundae consilium inierat; a Fraivito autem, duce strenuo, adversus eum vastantem Thraciam misso; vincitur, et cum Istrum traiecisset, ab Ilunnis occiditur (19—22). Cypoli ab Iohanne episcopo tumultus excitantur, odio Augustae avarae (23. 24). Isauri praedantur, verum non impune (25). Stelicho interea de Illyrico occupando consilia agitarat, dum barbarorum ingens multitudo irruerat; quibus victis (26) ne consilia persequeretur, duplex intervenit nuntius, mortis Alarichi, quem in suas partes perduxerat, et rebellionis Constantini in Britannia (27). Stelichonis tamen filia Honorio nubis (28). Alarichus, cuius mors falso nuntiata erat, Epiro relicta versus Italiam movet, pecuniam poscens a Stelichone sibi promissam (29). Honorius Ravennam Roma relicta abit, cum nuntius de Arcadii morte affertur (30). contra Stelichonem, qui in Orientem ad res ibi ordinandas profectus erat, calumnias apud imperatorem serit Olympius, homo simulatae pietatis (31). milites eo auctore tumultuantur; Stelicho reversus corripitur et necatur, propinqui eius interficiuntur et bona publicantur (32—35). quo audito Alarichus, cui nondum satisfactum erat, Romam obsidet, persoluto autem ei auro in Tusciam abit (35—42). legatio Constantini ad Honorium (43); altera ad eum senatus Romani, ut promissa Alaricho praestaret, irrita (44). is ira incensus Ataulfum cum suis barbaris arcessit (45). Olympius accusatur et in Dalmatiam fugit; Genseridus autem rei militari praest (46). seditio orta militum Ravennae (47). cum Iobius de pace cum Alaricho ageret, condicionibus non acceptis hic iratus pergit ire Romam; paenitentia tamen tactus Alarichus iterum pacem petit (48—51).

LIV. VI. Alarichus, cum sibi ab imperatore satisfactum non esset, cum universis copiis Romam proficiscitur. quo tempore nova Constantini tyranni legatio ad Honorium venit (c. 1). interea copiae in Britannia rebellantes imperatorem elegerant Marcum et eo occiso Gratianum et post huius necem Constantinum: is cum copiis ad occupandam Galliam traiecit Saro instat, Honorii duci, Constantinus. Alpidus praesidio firmatis, Constantem filium Caesarem dicit et in Hispaniam mittit; ubi victis Theodosii imperatoris affinibus ducem relinquit Gerontium. is graviter ferens alium ducem esse constitutum, impellit barbaros ad defectionem; quo fit ut Britanni Gallique a Romanis desciscant (2—5). Alarichus, cuius iter iam memoratum est, Romam obsidione circumdat; senatu graves subire condiciones coacto Attalum imperatorem dicit; Ravennam pergit (6. 7), unde Honorius re cognita iam fugam in Orientem parat (8). cum autem socorde ageret Attalus, maledicta in eum apud Alarichum Iobius serit (9). reliquae quidem Italiae civitates Alaricho parere coguntur (10), verum Africam defendit Heraclianus. clausis autem portibus fame Romani urgentur (11); qua re indignatus Alarichus Attalo purpuram exiit (12). pacis novae condicionibus iam agitatae Sarus impedimento est (13).

Α.

Πολυβίω τῷ Μεγαλοπολίτῃ, μνήμη παραδοῦναι τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀξιόλογα τῶν ἔργων προελομένῳ, καλῶς ἔχειν ἐφάνη δι' αὐτῶν ἐπιδείξαι τῶν πράξεων ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὸν τῆς πόλεως οἰκισμὸν ἑξακοσίους ἔτεσι τοῖς περιοίκους προσπολεμήσαντες μεγάλην ἀρχὴν οὐκ ἐκτίησατο, μέρος δὲ τι τῆς Ἰταλίας ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, καὶ τούτου μετὰ τὴν Ἀννίβα διάβασιν καὶ τὴν ἐν Κάνναις ἦταν ἐκπεπτωκότες, αὐτοῖς δὲ τοῖς τελεσι τοὺς πολέμους ὀρῶντες ἐπικειμένους, εἰς τοσοῦτον μέγεθος ἤρθησαν τύχης ὥστε οὐδὲ ὅλοις τρισὶ καὶ πενήκοντα ἔτεσι μὴ μόνον Ἰταλίαν ἀλλὰ καὶ Ἀβύθην κατακτήσασθαι πῦσαν, ἤδη δὲ καὶ τοὺς Ἰβηρας ὑφ' ἑαυτοὺς καταστῆσαι, ἐπεὶ δὲ τοῦ πλείονος ἐπιέμενοι τὸν Ἰόνιον ἐπεραιώθησαν κόλπον, Ἑλλήνων τε ἐκράτησαν καὶ Μακεδόνας παρέλυσαν τῆς ἀρχῆς, αὐτὸν τε ὃς τηρικαῦτα τούτων βασιλεὺς ζωργία ἐλόντες εἰς τὴν Ῥώμην ἀνήγαγον. ἀλλὰ τούτων μὲν οὐκ ἂν τις ἀνθρωπίνην ἰσχὸν αἰτιάσαιτο, Μοιρῶν δὲ ἀνάγκη ἢ ἀστρώων κινήσεων ἀποκαταστάσεις ἢ θεοῦ βούλησιν τοῖς ἐφ'.

4 πεντακοσίοις Casaubonus.

7 Κάνναις LP (i. e. codices Leu-

clavianus et Palatinus. eos enim hae litterae indicabunt, ut Heynium H, Reitemeierum R, Syllburgium S).

14 uisitatus ζωργίαν. v. Ind.

I.

Polybius ille Megalopolitanus res sui temporis relatione dignas memoriae proditurus recte se facturum existimavit, si per ipsas res gestas ostenderet Romanos post urbem conditam sexcentis annis bella cum finitimis gerendo magnum imperium sibi non parasse. verum ubi parte quadam Italiae potiti essent, eaque post Hannibalis in illam transitum et cladem Cannensem excidissent, ac moenibus ipsis hostes imminentes conspicerent, tantam ad fortunae magnitudinem evecti sunt, ut vix totis quinquaginta et tribus annis non Italiam modo sed universam quoque Africam acquisiverint, et Hispanos in dicionem acceperint; cumque maiora peterent, sinum Ionium transiecerunt, Graecos superarunt, imperio Macedonas privarunt, regem illorum denique vivum captum Romam abduxerunt. quarum sane rerum causam nemo ad vires humanas rettulerit, sed potius ad necessitatem fatalem vel sidereorum motuum revolutiones, vel ipsius dei voluntatem, faventem iis quae a nostro

ἡμῖν μετὰ τὸ δίκαιον ἀκόλουθον οὔσαν. ταῦτα γὰρ εἰρόμιόν τινα αἴτιον τοῖς ἰσομένοις εἰς τὸ τοιῶσδε δοκεῖν συμβαίνειν ἐπιτιθέντα, δόξαν τοῖς ὁρθῶς τὰ πράγματα κρίνουσιν ἐμποεῖ τοῦ θεῖα τινὲ προνοία τὴν τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιγεγράφαι διοίκησιν, ὥστε εὐφορίας μὲν συνιούσης ψυχῶν εὐθηνεῖν, ἀφορίας δὲ ἐπιπολαζούσης ἐς τὸ νῦν ὀρώμενον σχῆμα κατενεχθῆναι. χρῆ δὲ ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὃ λέγω διασαφῆσαι.

2. Μετὰ τὴν ἐν Τροίᾳ στρατείαν ἄχρι τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης ἠλλόγιμον οὐδὲν οἱ Ἕλληνες φαίνονται πεπραχότες οὔτε πρὸς ἑαυτοὺς οὔτε πρὸς ἕτερον. Δαρείου δὲ αὐτοῖς διὰ τῶν ὑπάρχων πολλαῖς μυριάσιν ἐπιστρατεύσαντος, Ἀθηναίων ὀκτακισχίλιοι θεῖα τινὲ ῥοπή γενόμενοι κάτοχοι, τοῖς παρατυχοῦσιν ἐξοπλισόμενοι καὶ ὑπαντήσαντες δρόμῳ, τοσοῦτον ἐκράτησαν ὥστε ἐννεὰ μὲν ἀνελεῖν μυριάδας, τοὺς δὲ λειπομένους ἀποδιώξαι τῆς χώρας. αὕτη πεποίηκεν ἡ μάχη περιφανέστερα τῶν Ἑλλήνων τὰ πράγματα. 15 Ξέρξου δὲ μετὰ τὴν Δαρείου τελευτήν πολλῶ μείζονι παρασκευασαμένου δυνάμει καὶ πᾶσαν τοῖς Ἑλλήσι τὴν Ἀσίαν ἐπαγαγόντος, πληρώσαντός τε τὴν μὲν θάλατταν νεῶν πεζῶν δὲ τὴν γῆν, ἐπειδὴ διαβαίνειν ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἐχρῆν, ὡς οὐκ ἀρκούντων αὐτῷ τῶν στοιχείων εἰς ὑποδοχὴν τοῦ στρατεύματος εἰ 20 μὴ καὶ τὰς ἀλλήλων ὑφαρπάσαιεν χρείας, ἰξεύγνυτο μὲν ὁ Ἕλλησποντος πάροδον διδοὺς τοῖς πεζῇ διαβαίνουσιν, ὠρτύτετο δὲ ὁ

1 fortasse μετὰ τοῦ δικαίου αὐτὰ κατὰ τὸ δίκαιον. Stephanus. 2 fort. ἐμβαίνειν. Stephanus. 4 an ἐπιτετραφῆται? 5 εὐθηνεῖν H: codices εὐθηνεῖν.

arbitrio dependentia secundum ius et aequum suscipiuntur. haec enim, cum seriem quandam futuris imponant, efficientem ut ita evenire videantur, opinionem reote res existimantibus indunt, divina quadam providentia rerum humanarum administrationem sic perscriptam esse, ut fertili quadam animorum veluti segete concurrente vigeant, eorundem invalescente sterilitate ad illam faciem prolapsae sint quae modo conspicitur. erit autem id quod dico rebus ipsis declarandum.

2. Post expeditionem Troianam ad pugnam usque Marathoniam nihil praedicatione dignum Graeci gessisse vel inter se vel adversus alium quemquam videntur: at cum Darius eos opera praefectorum infinitis cum copiis invasisset, octies mille Athenienses, divino quodam impetu animati et armis cuique obvius instructi, cursu contenderunt in hostem, tantaque victoria potiti sunt ut nonaginta milibus interfectis regione sua reliquos expellerent. haec pugna Graecorum res illustriores reddidit, cum vero post Darii mortem Xerxes multo maioribus copiis instructus universam Graecis innoxisset Asiam, et navibus mare, terram pedibus complexset, quandoquidem ex Asia trans-eundum erat in Europam, quasi non ipsa sufficerent ad excipiendum exercitum elementa nisi suos in vicem usus sibi praeiperent, Hellespontus iungebatur, ut per eum pedites iter facerent, et Athos perfodiebatur, ut cum mari

Ἄθως ἅμα τῇ θαλάττῃ καὶ τὰς ναῦς εἰσδεχόμενος. ἐκπεληγμένη δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀκοὴν ἢ Ἑλλάς ἐκ τῶν ὄντων ὁμοῦ παρεσκευάζετο, ναυμαχίας τε ἐν Ἀρτεμισίῳ καὶ πάλιν ἐν Σαλαμῖνι γετομένης τοσοῦτῳ λαμπροτέρῃ τῆς προτέρας ἐχρήσατο νίκη ὥστε
 5 Ἐξέστη μὲν ἀγαπητῶς περισιωθέντι φυγεῖν, τὸ πλεῖστον τῆς δυνάμειος ἀποβαλόντα, τοὺς δὲ περιλειμμένους ἐν Πλαταιαῖς ἄρσῃ ἀπολομένους μεγάλῃν τοῖς Ἕλλησι δόξαν καταλιπεῖν, δι' ἧς καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν οἰκοῦντας Ἕλληνας ἠλευθέρωσαν καὶ σχεδὸν πασῶν τῶν νήσων ἐκράτησαν.

10 3. Εἰ μὲν οὖν ἐφ' ἑαυτῶν διετέλεσαν ὄντες καὶ τοῖς παροῦσιν ἀρκοῦμενοι, καὶ μὴ δίστησαν Ἀθηναῖοι τε καὶ Λακεδαιμόνιοι περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίας ἀλλήλοις φιλονεικοῦντες, οὐκ ἂν ἔτιροί ποτε τῆς Ἑλλάδος ἐγένοντο κύριοι. τοῦ δὲ Πελοποννησιακοῦ πολέμου τὰς δυνάμεις τοῖς Ἕλλησιν ἐλαττώσαντος, περι-
 15 στήσαντός τε εἰς χρημάτων ἀπορίαν τὰς πόλεις, γέγονε χώρα Φιλίππῳ τὴν βασιλείαν, ἣν διεδέξατο πρὸς οὐδένῃ τῶν πλησιοχώρων ἀξιομαχὸν οὖσαν, τέχναις τισὶ καὶ περινοῖαις αἰξήσαι· χρήμασι γὰρ τὰς οὖσας αὐτῷ δυνάμεις καὶ τῶν συμμάχων ὅσοι προσεγίνοντο θεραπεύων, οὕτω τε μέγας ἐκ μικροῦ γεγονώς, τὸν ἐν
 20 Χαιρωνείᾳ πρὸς Ἀθηναίους διεγωνίσαστο πόλεμον. πᾶσι δὲ μετὰ τὴν νίκην χειροῖθως καὶ ἡπίως προσεγεχθεῖς ἤδη καὶ τῇ Περσῶν ἐπιθέσθαι βασιλείᾳ διανοεῖτο, δυνάμιν τε ἀξιοχρεῶν πρὸς τοῦτο συναγαγῶν ἐν παρασκευαῖς τὸν βίον ἀπέλιπεν.

naves exciperet. Interim territa vel ipsa rei fama Graecia tamen, quantum poterat, semet armabat. cumque proelio navali ad Artemisium et iterum ad Salaminem pugnatum esset, tanto splendidiore potita est victoria quam prior illa fuerat, ut Xerxes aegre servatus fuga sibi consulere, maxima parte copiarum amissa, reliqui funditus ad Plataeas deleti magnam Graecis gloriam relinquerent, qua et incolentibus Asiam Graecis libertatem restituerunt et insulis propemodum universis potiti sunt.

3. Enimvero si perpetuo suis finibus se continuissent, ac praesenti fortuna contenti, nec Athenienses et Lacedaemonii discordes inter se contendissent utri Graecorum duces esse deberent, nunquam aliorum in potestatem venisset Graecia. sed cum bellum Peloponnesiacum copias Graecorum diminuisset ipsasque civitates ad penuriam rei pecuniariae redegisset, apertae sunt fores Philippo regnum, quod nulli vicinorum par viribus per successionem adeptus erat, artibus quibusdam et astutis consiliis amplificandi. nam pecuniis suas et sociorum, quotquot se cum eo coniungebant, copias demulcens, eoque modo magnus ex parvo factus, cum Atheniensibus ad Chaeroniam manus conseruit. post hanc victoriam cum in omnes se mansuetum mitemque prae buisset, iam regnum Persicum aggredi cogitabat; et idoneis ad eam rem coactis copiis in ipso apparatu vitam reliquit.

4. Ἀλέξανδρος δὲ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν, καὶ παραχρῆμα τὰ κατὰ τοὺς Ἕλληνας διαθείς, τρίτῳ τῆς βασιλείας ἔτει μετὰ δυνάμειως ἀρκούσης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐστέλλετο. ῥαδίως δὲ τοὺς ἀντιστάνας αὐτῷ σατραπίας νενικηκῶς ἐπ' αὐτὸν προῆει Δαρεῖον, ἀναριθμητῶ στρατῷ τοὺς ἐν Ἰσοῦ τόπους κατεληφῶτα. 5 συμπεσὼν δὲ τοῖς Πέρσαις εἰς χεῖρας καὶ τὸ πάσης ἐπέκεινα πίστεως τρόπαιον στήσας Δαρεῖον μὲν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, αὐτὸς δὲ [εἶχετο] τῆς ἐπὶ Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Παλαιστίνην ὁδοῦ. τὰ μὲν οὖν ἐν Τύρῳ καὶ Γάζῃπραχθέντα μαθεῖν ἔνεστιν ἐξ ὧν οἱ τὰ περὶ Ἀλεξάνδρου γράψαντες ἱστορήκασιν· αὐτὸς δὲ παρελθὼν ἐπὶ 10 τὴν Αἴγυπτον, τῷ τε Ἀμμωνι προσευξάμενος καὶ τὰ περὶ τὸν Ἀλεξάνδρου οἰκισμὸν εὖ μάλᾳ διοικησάμενος, ἐπαγγέει τὰ λειπόμενα τοῦ πρὸς Πέρσας πολέμου πληρώσων. πάντας δὲ φίλους εὐρῶν ἐπὶ τὴν μέσην διέβη τῶν ποταμῶν, καὶ πυθόμενος Δαρεῖον μείζονι πολλῷ στρατῷ παρεσκευάσθαι, μετὰ τῆς οὔσης αὐτῷ 15 πάμειως ὡς εἶχεν ὀρηγίας καὶ τὴν μάχην εἰς Ἄρβηλαν πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος τοσοῦτον ἐκράτησεν ὥστε πάντας μὲν σχεδὸν ἀνελεῖν, Δαρεῖου δὲ σὺν δλίγοις φυγόντος τὴν ἀρχὴν καταλῦσαι Περσῶν.

5. Ἐπεὶ δὲ Δαρεῖον μὲν Βῆσος ἀνεΐλεν, Ἀλέξανδρος δὲ μετὰ τὰς ἐν Ἰνδοῖς πράξεις ἐπανελθὼν εἰς Βαβυλῶνα τοῦ βίου 20 μετέστη, τότε δὲ τῆς Μακεδόνων ἀρχῆς εἰς σατραπείας διαιρε-

8 εἶχετο add Stephanus. mox καὶ Παλαιστίνην R, non monito lectore, ubi S τὴν Παλαιστίνην. cf. c. 52 extr. et 64 in. 16 πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ P.

4. Alexander accepto regno statimque rebus Graecorum constitutis, tertio anno quam imperare coepisset, sat magno cum exercitu in Asiam expeditionem suscepit. cumque objectos sibi satrapas nullo negotio vicisset, in ipsum Darium progressus est, qui cum exercitu innumerabili ad Issum sita loca ceperat. ibi conserta cum Persis manu, et excitato fidem omnem superanti tropaeo, Darium terga dare coegit. ipse versus Phoenicem Syriamque Palaestinam itinere directo contendit. ad Tyrum quidem Gazamque gesta licet ex iis cognoscere quae rerum ab Alexandro gestarum scriptores memoriae prodiderunt. ipse vero cum deflexisset in Aegyptum Ammonique supplicasset et ad condendam Alexandriam necessaria recte ordinasset, reversus est, ut reliquias belli Persici conficeret. cumque reperisset omnes suis addictos partibus, ad Mesopotamiam transiit; et intellecto Darium multo maiori exercitu instructum esse, cum iis quas tum secum habebat copias profectus, initoque ad Arbelam adversus eum proelio, usque adeo superior exstitit ut omnes propemodum ad internecionem deleverit, ac Dario fuga cum paucis elapso Persarum imperium destruxerit.

5. Inde ubi Darium necasset Besus, et Alexander post res apud Indos gestas Babylonem reversus vitam cum morte commutasset, tum vero in satrapias divisio Macedonum imperio continuisque bellis intestinis deminuto,

θείσης, οὕτω τε τοῖς πρὸς ἀλλήλους συνεχέσι πολέμοις Ἰλαττω-
 θείσης, ἢ τύχη Ῥωμαίοις τὰ λειπόμενα τῆς Ἐδρώπης πεπολεῖκεν
 ἐποχείρια. καὶ διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῷ
 Πόντῳ βασιλεῖς καὶ πρὸς Ἀντίοχον πολεμήσαντες, ὕστερον δὲ
 6 καὶ πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ δυνάστας, ἕως μὲν ὅτε τὰ τῆς ἀρι-
 στοκρατίας ἐφυλάττετο, προστιθέντες ἔτους ἐκάστου τῇ ἀρχῇ
 διετέλουν, τῶν ὑπάτων ὑπερβαλέσθαι ταῖς ἀρεταῖς ἀλλήλους φι-
 λονεικοῦντων· τῶν δὲ ἐμφυλίων πολέμων Σύλλα τε καὶ Μαρίου
 καὶ μετὰ ταῦτα Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Πομπηίου Μάγνου δια-
 10 φθειράντων αὐτοῖς τὸ πολίτευμα, τῆς ἀριστοκρατίας ἀφήμενοι
 μόναρχον Ὀκταβιανὸν εἶλοντο, καὶ τῇ τούτου γνώμῃ τὴν πᾶσαν
 διοίκησιν ἐπιτρέψαντες ἔλαθον ἑαυτοὺς κύβον ἀναρρήσαντες ἐπὶ
 ταῖς πάντων ἀνθρώπων ἐλπίσι καὶ ἐνὸς ἀνδρὸς ὁρμῇ τε καὶ ἔξου-
 σία τοσαύτης ἀρχῆς καταπιστεύουσιν κίνδυνον. εἴτε γὰρ ὀρθῶς
 15 καὶ δικαίως ἔλοιτο μεταχειρίσασθαι τὴν ἀρχήν, οὐκ ἂν ἀρκέσοι
 πᾶσι κατὰ τὸ δέον προσεγεχθῆναι, τοῖς πορρωτάτω που διακει-
 μένοις ἐπικουρῆσαι μὴ δυνάμενος ἔξ ἑτοίμου, ἀλλ' οὔτε ἀρχον-
 τας τοσοῦτους εὐρεῖν οὐ σφῆλαι τὴν ἐν' αὐτοῖς οὐκ αἰσχυνθήσον-
 ται ψῆφον, οὔτε ἄλλως ἡθῶν τοσοῦτων ἀρμόσοι διαφοραῖς. εἴτε
 20 διαφθείρων τῆς βασιλείας τοὺς ὄρους εἰς τυραννίδα ἐξεγεχθείη,
 συντιράττων μὲν τὰς ἀρχάς, περιορῶν δὲ τὰ πλημμυλῆματα,
 χρημάτων δὲ τὸ δίκαιον ἀλλαττόμενος, οἰκείας δὲ τοὺς ἀρχομέ-
 νους ἡγούμενος, ὁποῖοι τῶν αὐτοκρατόρων οἱ πλείους, μᾶλλον
 δὲ πάντες σχεδὸν πλὴν ὀλίγων γεγόνασιν, τότε δὴ πᾶσι ἀνάγκη

18 negationem sustulit interpres.

fortuna Romanis Europae reliquias subdidit; qui quidem in Asiam trans-
 gressi adversus Ponti reges et Antiochum et Aegypti tandem principes bella
 gesserunt; et quam quidem diu consiliis optimatum gerebatur res publica,
 semper imperio singulis annis aliquid adiciebant, consulibus virtutum certa-
 mine mutuo superare se contendentibus. at ubi bella civilia Sullae ac Marii
 posteaque Julii Caesaris et Pompeii Magni rem publicam eis labefactassent,
 optimatum imperio relicto dictatorem Octavianum deligebant, et administra-
 tione tota ipsius arbitrio permissa non animadvertabant aleae iactui se spes
 universorum hominum commisisse, uniusque viri libidini ac potestati pericu-
 lum tantum credidisse imperii. nam sive recte ac iuste magistratum gerere
 mallet, non succurrendum omnibus opportune, longis-
 simo forte spatio remotis, quibus opem expedite ferre non posset; nec ad
 inveniendum tot magistratus, quos iudicio de se facto non respondere pude-
 ret; nec alioquin ad congruendum tot morum diversitatibus: sive fines regni
 violans, ad tyrannidem deflexisset, officia magistratuum conturbans, deli-
 cta negligens, pecunia venale ius habens, subditos servorum loco ducens
 (quales ex imperatoribus complures vel plerique potius omnes paucis ex-
 ceptis fuere), necessarij consecuturum erat ut bruta potestas eius qui rerum

κοινὸν εἶναι δυστύχημα τὴν τυῦ κρατοῦντος ἄλογον ἔξουσίαν· οἷ τε γὰρ κόλακες παρὰ τούτου δωρεῶν καὶ τιμῶν ἀξιοίμενοι τῶν μεγίστων ἀρχῶν ἐπιβαίνουνσιν, οἷ τε ἐπεικεῖς καὶ ἀπράγμονες μὴ τὸν αὐτὸν ἐκείνοις αἰρούμενοι βίον εἰκότως σχετλιάζουσιν οὐ τῶν αὐτῶν ἀπολαύοντες, ὥστε ἐκ τούτου τὰς μὲν πόλεις στάσεων πλη- 5 ροῦσθαι καὶ ταραχῶν, τὰ δὲ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ κέρδους ἤττοσιν ἄρχουσιν ἐκιδιδόμενα καὶ τὸν ἐν εἰρήνῃ βίον λυπηρὸν καὶ ὀδυνηρὸν τοῖς χαριστέροις ποιεῖν καὶ τῶν στρατιωτῶν τὴν ἐν τοῖς πολέμοις προθυμίαν ἐκλείειν.

6. Καὶ ὅτι ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, αὐτὴ σαφῶς 10 ἔδειξε τῶν ἐκβεβηκότων ἢ πείρα καὶ τὰ εὐθὺς συμπεσόντα κατὰ τὴν Ὀκταβιανοῦ βασιλείαν. ἢ τε γὰρ παντόμιμος ὄρχησις ἐν ἐκείνοις εἰσήχθη τοῖς χρόνοις, οὐπω πρότερον οὕσα, Πυλάδου καὶ Βαθύλλου πρώτων αὐτὴν μετελθόντων, καὶ προσέτι γε ἕτερα πολλῶν αἰτία γεροντά μέχρι τοῦδε κακῶν. Ὀκταβιανοῦ δὲ ὁμως 15 δόξαντος μετρίως μεταχειρῆσθαι τὴν ἀρχήν, ἔξ οὗ μάλιστα ταῖς Ἀθηνῶν τοῦ Στωϊκοῦ συμβουλαῖς ἐπείσθη, Τιβέριος δὲ παρὰ τούτου διαδεξιόμενος τὴν ἀρχήν εἰς ἔσχατον ὠμότητος ἐκτραπείς ἀφόρητός τε εἶναι δόξας τοῖς ὑπηκόοις ἀπειδιώκετο καὶ ἐν τινι νήσῳ κρυπτόμενος ἐτελεύτησε. Γάιος δὲ Καλλιγούλας πῦσι τοῖς 20

1 κράτους Suidas v. Ἀθηνόδαρος. 2 τῶν om Suidas. 7 et 8 καὶ τὸν — καὶ τῶν] τὸν μὲν — τῶν δὲ idem. 14 Βαθύλλου P, Βακχυλίδου Suidas v. ὄρχησις. πρώτων Suidas. 17 συμβουλαῖς Suidas v. Ἀθηνόδαρος. 18 δεξιόμενος P ἐσχάτην PL: corr Stephanus invito Dorvillio Charit. p. 126. cf. Index. 19 δόξας εἶναι L ἀπειδιώκετο parum accurate: sponte enim Capreas cessavit. quid? si scriberes ἀπόχετο vel ἀπίων ὄχετο. R. ἀπειδιώκετο puto accipiendum esse odio habitus, invisus factus civibus. H.

potiretur calamitas publica foret. nam assentatores a tali muneribus et honoribus affecti maximos magistratus invadunt, et modesti atque placidi, qui vitam istorum vitae consimilem non amant, haud abs re moleste ferunt iisdem se non frui. quo fit ut seditionibus ac turbis civitates compleantur, et civilia militariaque munera magistratibus luci avidis concessa cum togatam vitam hominibus paulo elegantioribus insuavem acerbamque reddant, tum militum in bellis alacritatem frangant.

6. Quae quidem sic esse comparata tum ipsa eventorum experientia perspicue docuit, tum ea quae statim sub ipsius Octaviani acciderunt imperio. nam et pantomimorum histrionumve saltatio prius incognita temporibus iis in usu esse coepit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus; et praeterea quaedam exstiterunt alia, quae multis hucusque malis causam praebuerant. ut tamen Octavianus imperium moderate gerere visus fuit, ex quo praesertim Athenodori Stoici consiliiis paruit, ita Tiberius, qui ab eo traditum imperium accepit, cum extremam ad crudelitatem deflexisset ac subditis visus esset intolerabilis, eiecitus et in insula quadam abditus vivendi finem fecit. Gaius autem Caligula cunctis hunc flagitiis superans interfectus

ἀτοπήμασι τοῦτον ὑπερβαλόμενος ἀηρέθη, Χαιρέον διὰ τοῦ τοιοῦτου τολμήματος ἐλευθερώσαντος πικρῶς τὸ πολίτευμα τῆς τυραννίδος. Κλαυδίον δὲ τὰ καθ' ἑαυτὸν εὐνούχοις ἀπελευθέροις ἐκδόντος καὶ μετ' αἰσχύνης ἀπαλλαγέντος, Νέρων τε καὶ οἱ 5 μετ' αὐτὸν εἰς μοναρχίαν παρήεσαν, περὶ ὧν ἔκρινα μηδὲν παντάπασι διελθεῖν, ὡς ἂν μηδὲ ἐπ' ἐκμελέσει καὶ ἀλλοκότοις πράξουσιν αὐτῶν καταλείποιο μνήμη. Οὐδеспасианοῦ δὲ καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Τίτου τῇ ἀρχῇ μετριώτερον χρησαμένων, Δομετιανὸς ὠμότητι καὶ ἄσειλγείᾳ καὶ πλεονεξίᾳ πάντας ὑπεράρας καὶ πεντεκαίδεκα 10 τοὺς πάντας ἐνιαυτοὺς τῷ πολιτεύματι λυμηνόμενος, ἀναιρεθεὶς ὑπὸ Στεφάνου τῶν ἀπελευθέρων ἐνὸς ἔδοξε δίκας τῆς ποτηρίας ἐκτίειν.

7. Ἐντεῦθεν ἄνδρες ἀγαθοὶ τὴν ἡγεμονίαν παραλαβόντες, Νερσῦς τε καὶ Τραϊανὸς καὶ μετὰ τοῦτον Ἀδριανὸς ὃ τε εὐσεβῆς 15 Ἀντωνίνος καὶ ἡ τῶν ἀδελφῶν συνωρίς Βῆρος καὶ Λούκιος, πολλὰ τῶν λελωθημένων ἤξιωσαν διορθώσεως, καὶ οὐ μόνον ἄπερ εἶχον ἀπολωλεκότες οἱ πρὸ αὐτῶν ἀνεκτίσαντο, ἀλλὰ καὶ τινὰ τῶν οὐκ ὄντων προσέθεσαν. Κοιμμόδου δὲ τοῦ Μάρκου παιδὸς τὴν βασιλείαν παραλαβόντος, καὶ οὐ τυραννίδι μόνον ἀλλὰ καὶ πράξειςιν 20 ἑαυτὸν ἀλλοκότοις ἐκδόντος, εἶτα ὑπὸ Μιρκίας τῆς παλλακῆς φρόνημα ἀνδρεῖον ἀνελομένης ἀναιρεθέντος, Περτινάξ ἀρχεῖν ἤρθε. τῶν δὲ περὶ τὴν αὐτὴν στρατιωτῶν οὐκ ἐνεγκόντων αὐτοῦ τὴν περὶ τὴν στρατιωτικὴν ἄσκησιν τε καὶ ἐπιστήμην ἀκρί-

1 ὑπερβαλόμενος S: codices ὑπερβαλλόμενος.

13 Ἐντεῦθεν

οὐν ἄνδρες apud S.

est, Chaerea tali ausu rem publicam a tyrannide acerba vindicante. Claudius eunuchis libertis sua permittens cum foede vita decessisset, Nero cum aliis eum secutis ad rerum illud fastigium pervenit; de quibus equidem nihil omnino duxi commemorandum, ne qua memoria dissolutorum et monstruosorum facinorum ab eis perpetratorum exstet. Vespasianus et Titus, eius filius, cum imperium moderatius administrassent, Domitianus crudelitate luxuria et avaritia cunctis superior, re publica per totos quindecim annos vastata, peremptus a Stephano liberto poenas improbitatis luere visus fuit.

7. Ab hoc tempore viri boni principatum adepti, Nerva, Traianus, et post eum Hadrianus et Antoninus Pius, et per illud fratrum, Verus atque Lucius, multa vitia correxerunt, neque tantum ea quae superioris memoriae principes amiserant recuperarunt, sed etiam non possessa prius quaedam adiecerunt. Commodus autem, Marci filio, regnum consecuto, nec tyrannidi tantum sed et prodigiosis flagitiis dedito, posteaque a Marcia concubina necato, quae virilem animum sumpserat, successor in imperio Pertinax datus est. at cum praetoriani milites huius in exercitatione disciplinae militari rigorem non ferreat, hominemque praeter officium occidissent,

βειαν, ἀλλὰ παρὰ τὸ καθήκον αὐτὸν ἀνελόντων, μικροῦ μὲν ἢ
 Ῥώμῃ συνεταράχθη, τοῦ περὶ τὴν γυλακὴν τῶν βασιλείων τε-
 ταγμένον στρατιωτικοῦ τὴν τοῦ καταστῆσαι μόνωρχον ὑφαρπά-
 σαντος ἔξουσίαν, παρελομένον τε βίᾳ τὴν γερουσίαν ταύτης τῆς
 5 κτίσεως· ὠνίου δὲ τῆς ἀρχῆς προτεθείσης Αἰδίου Ἰουλιανὸς ὑπὸ 5
 τῆς γυναικὸς ἐπαρθείς, ἀνοία μᾶλλον ἢ γνώμη φρενήρει, χρή-
 ματα προτεινύς ἀνεῖται τὴν βασιλείαν, θέλημα δοὺς ἰδεῖν ἄπιστον
 οἶον οὐπω πρότερον ἐθεάσαντο· εἰσήγετο γὰρ εἰς τὰ βασιλεία
 μήτε γερουσίας ἡγουμένης μήτε ἄλλης ἐννόμου δορυφορίας, μόνων
 δὲ τῶν καταστησάντων αὐτὸν εἰς τοῦτο στρατιωτῶν σὲν βίᾳ πα- 10
 ραδόντων αὐτῷ τὰ βασιλεία καὶ τὴν ἐν τούτοις πῦσαν ἀποσκευήν.
 ἀλλ' οὗτος μὲν ἅμα τε ἀνερρήθη καὶ παρ' αὐτῶν διεφθάρη τῶν
 εἰς τοῦτο παραγαγόντων αὐτόν, τῶν ἐν ταῖς ὄνειροις φαντασιῶν
 a. 199 οὐδὲν ἀλλοιότερον διαγεγονώς· (8) τῆς δὲ γερουσίας εἰς τὸ δια-
 σκοπῆσαι τίνι δέοι παραδοῦναι τὴν ἀρχὴν ἀναβαλομένης, Σεβῆ- 15
 ρος ἀνεδείκνυτο βασιλεύς. παρελθόντων δὲ εἰς τὴν αὐτὴν ἀρχὴν
 Ἀλβίνου καὶ Νίγρου, πόλεμοι συνέστησαν αὐτοῖς οὐκ ὀλίγοι πρὸς
 ἀλλήλους ἐμφύλιοι, καὶ πόλεις διέστησαν, αἱ μὲν τῷδε αἱ δὲ
 τῷδε προσθέμεναι. ταραχῆς δὲ οὐκ ὀλίγης κατὰ τὴν ἑώραν καὶ
 τὴν Αἴγυπτον κινηθείσης, Βυζαντίων τε ὡς τὰ Νίγρου φρονοῦν- 20
 των καὶ ὑποδεξαμένων αὐτὸν εἰς ἔσχατον ἐλθόντων κινδύνου,
 κρατεῖ μὲν ἢ Σεβήρου μερὶς ἀναιρεθέντος Νίγρου· καὶ μετὰ τοῦ-
 τον Ἀλβίνου μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ τὸν βίον ἀπολιπόντος εἰς μόνον

12 ἀνερρήθη P   διαφθαρεῖς LP: corr S   15 ἀναλαβομέ-
 νης LP: corr S coll. 1 60.

parum abfuit a rerum conturbatione Roma, dum praetorii custodiae desti-
 nati milites unius rerum domini constituendi potestatem ad se rapiunt, id-
 que iudicium senatui per vim extorquent. cumque ceu venale proscriptum
 esset imperium, Didius Iulianus, uxoris instinctu elatus, ex stoliditate pot-
 tius quam sapiente consilio, porrecta pecunia regnum mercatur, eiusmodi
 spectaculum cunctis exhibens quale nunquam prius conspexerant. nam intra
 praetorium deducebatur nec senatu praeunte nec alio legitimo satellitio, sed
 sicut duntaxat militibus qui eum hoc in honore constituerant, per vim palatium
 illi cum omni eius penu tradentibus. sed hic pariter et appellatus et ab iis-
 dem sublatus e medio, qui huc eum producerant, non absimilis somniorum
 visis exstitit. (8) senatu vero ad maturiorem deliberationem, cui traden-
 dum esset imperium, rem reiiciente, Severus imperator designatus fuit. at
 cum praeter hunc idem imperium Albinus atque Niger invasissent, orta sunt
 inter eos bella civilia non exigua, dissidentibus a se invicem civitatibus,
 quarum illae ad huius, ad illius aliae partes transibant. cumque non exiguus
 tumultus per orientem et Aegyptum concitatus esset, ac Byzantii, qui a
 Nigro stabant eumque susceperant, extremum periculum adiissent, inter-
 fecto Nigro victrix Severi pars exstitit; et post eum Albino quoque tam im-

Σεβήρον τὰ τῆς ἡγεμονίας περιόστατο. τρέπεται τοίνυν ἐπὶ τῆν τῶν ἐκμελῶς πεπραγμένων διόρθωσιν, καὶ πρὸ γε ἀπάντων τοῖς στρατιώταις τοῖς ἀνελοῦσι Περτίνακα καὶ Ἰουλιανῷ πυριδοῦσι τὴν βασιλείαν πικρῶς ἐπεξῆλθεν. ἔπειτα διαθεῖς ἐπιμελῶς τὰ 5 στρατόπεδα, Πέρσαις μὲν ἐπέλθων ἐφόδῳ μιᾷ Κτησιφῶντα εἶλε καὶ Βαβυλῶνα, διαδραμῶν δὲ τοὺς σκηνίτας Ἀραβυς καὶ πῦσαν Ἀραβίαν καταστρεψάμενος, ἄλλα τε πολλὰ γενναίως οἰκονομήσας, ἐγένετο μὲν περὶ τοὺς ἀμυρτάνοντας ἀπυραίτητος, τῶν ἐπὶ τοῖς ἀτόποις εὐθυνομένων δημοσίας ποιῶν τὰς οὐσίας, (9) 10 λὰς δὲ τῶν πόλεων οἰκοδομήμασι πολυτελέσι κοσμήσας ἀνέδειξεν Ἀντωνῖνον τὸν παῖδα τὸν ἑαυτοῦ βασιλέα. καὶ ἐπειδὴ τελευτῶν ἔμελλε, διαδόχους τῆς ἀρχῆς αὐτὸν καὶ Γέταν τὸν ἕτερον υἱὸν α. 210 καταστήσας ἐπίτροπον αὐτοῖς Παπινιανὸν καταλλοίπειν, ἄνδρα δικαιοτάτον καὶ ἐπὶ νόμων γνώσει τε καὶ εἰσηγήσει πάντας τοὺς 15 πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὸν Ῥωμαίους νομοθέτας ὑπερβαλλόμενον. τοῦτον ὑπαρχον ὄντα τῆς αὐτῆς δι' ὑποψίας εἶχεν ὁ Ἀντωνῖνος, δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅτι ὄνοματι ἔχοντα πρὸς τὸν ἀδελφὸν Γέταν αἰσθανόμενος ἐπιβουλεύσει, καθ' ὅσον οἶός τε ἦν, διεκώλυε. τοῦτο τοίνυν ἐκ μέσου βουλόμενος ποιῆσαι τὸ κώλυμα, τῷ μὲν 20 Παπινιανῷ τὴν διὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπιβουλεύει σφαγὴν, εὐφροχωρίαν δὲ ἔχων ἀναιρεῖ τὸν ἀδελφόν, οὐδὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν προσδραμόντα ῥύσασθαι δυνήθεισης.

1 παρίστατο P   4 διεξῆλθε P   6 Ἀραβυς LP et 7 Ἀραβίαν.
8 περι] ἐπὶ libri.   14 legere quoque queas ἐξηγήσει, interpretatione, ut Leunclavius quoque vertit. S. εἰσηγήσει τῶν νόμων, quae vulgo νομοθεσία dicitur et Zosimo 3 3 εἰσφορὰ νόμων. R.

perio quam vita functo, principatus ad solum Severum pervenit. quapropter ad eorum quae ignaviter acta fuerant correctionem se convertit, et ante omnia de militibus, qui Pertinacem necaverant et Iuliano tradiderant imperium, acerba supplicia sumpsit. deinde re militari naviter constituta Persas aggressus uno impetu Ctesiphontem Babylonemque cepit, Arabes Scenitas percurrit, Arabiam universam excidio dedit, aliaque complura fortiter gessit. et erat erga delinquentes inexorabilis, eorumque bona qui flagitiorum rei peragebantur publicabat. (9) cumque multas urbes sumptuosius admodum aedificiis ornasset et Antoninum filium designasset imperatorem, moriturus et ipse et alteri filio Getae, imperii hereditibus institutis, tutorem Papinianum reliquit, virum iustissimum et qui tam cognitione quam latrone legum omnes ante pariter et post se Romanos iurisconsultos superavit. hunc praefecti praetorio munere fungentem suspectum Antoninus habebat, alia nulla de causa quam quod Papinianus animadvertens eum infesto erga Getam fratrem animo esse, quo illi minus insidiaretur, pro viribus impediret. hoc igitur impedimentum e medio removeere volens, Papinianum per milites necem struit, spatiumque latum nactus fratrem interficit, cum ne mater quidem accurrentem ad se potuisset eripere.

10. Ἐπεὶ δὲ καὶ Ἀντωνίνος ἔδωκε τῆς ἀδελφοκτονίας μετ' οὐ πολὺ δίκην, καὶ αὐτοῦ τοῦ παίσαντος τοῦτον ἀγνοηθέντος, τὰ
 Macrinus. μὲν ἐν Ῥώμῃ στρατόπεδα Μακρίων ὑπάρχον ὄντα τῆς ἀλλῆς
 a. 217 ἀναδείκνυσι βασιλεία, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἑώραν Ἐμεσηνὸν τι μειρά-
 κιον ὡς γένοι τῇ Ἀντωνίνου μητρὶ συναπτόμενον. ἐκάστων δὲ 5
 στρατεύματος τῆς αἰκείας ἀναρρήσεως ἀντεχομένου στάσις ἐμφύ-
 λιος ἦν, τῶν μὲν περὶ τὸν Ἐμεσηνὸν Ἀντωνίνον ἀγόντων αὐτὸν
 ἐπὶ τὴν Ῥώμην, τῶν δὲ Μακρίνου στρατιωτῶν ἐξορηγησάντων ἀπὸ
 τῆς Ἰταλίας. συμπεσόντων δὲ ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων ἐν τῇ
 κατὰ Συρίαν Ἀντιοχείᾳ, τῷ παντὶ Μακρίνος ἐλαττωθεὶς καὶ 10
 φυγῇ τὸ στρατόπεδον κατυλιπὼν εἰς τὸν μεταξὺ πορθμὸν Βυζαν-
 τίου καὶ Χαλκηδόνος ἀλλίσκεται, καὶ τὸ σῶμα ξιανόμενος τελευτᾷ.

11. Τοῦ δὲ Ἀντωνίνου κρατήσαντος καὶ τοῖς τὰ Μακρί-
 νου φρονήσασιν ὡς δυσμενέσιν ἐπέξεληθέντος, τὰ τε ἄλλα αἰσχυρῶς
 καὶ ἐπονειδίστως βεβιωκότος, μάχοις τε καὶ ἀγύρταις ἐσχολακό- 15
 τος, οὐκ ἐνεγκόντες οἱ Ῥωμαῖοι τὴν τῆς ἀσελγείας ὑπερβολήν,
 Alexander. κατασφάξαντες καὶ τὸ σῶμα διασπάσαντες Ἀλέξανδρον ἀνέδειξαν
 βασιλεία, καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς Σεβήρου γενεᾶς καταγόμενον. οὗτος
 νέος ὢν ἔτι καὶ φύσει εὖ ἔχων ἀγαθὰς ἡμυσιν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ
 ἔδωκεν ἔχειν ἐλπίδας, ἐπιστήσας ὑπάρχοντας τῇ ἀλλῇ Φλαβιανὸν 20
 καὶ Χρηστόν, ἄνδρας τῶν τε πολεμικῶν οὐκ ἀπίρους καὶ τὰ ἐν
 εἰρήνῃ διαθεῖναι καλῶς ἱκανούς. Μαμαείας δὲ τῆς τοῦ βασιλέως

20 δίδωκεν L.

10. Postquam et Antoninus fratricidii poenas interiecto non magno tempore dedit, ne cognito quidem unquam ipsius percussore, Macrinum praefectum praetorii milites, qui ad urbem erant, imperatorem dicunt; qui per Orientem, adolescentulum quendam Emisenum, veluti qui genere matri Antonini coniunctus esset. utroque exercitu appellationem suam tuente, civile discidium exstitit, Emisensi quidem Antonini copiis Romam eum deducuntibus, Maerini vero militibus extra Italiam profectis. ubi manus ad Antiochiam Syriae conseruissent exercitus, victus omnino Macrinus. castris fuga desertis, ad interiectum Byzantio et Chalcedoni fretum capitur et vulneribus confectus expirat.

11. Cum Antoninus victoria potius de iis qui Macrini partes secuti fuerant, velut hostibus, poenas sumpsisset, et vitam ceteroqui turpem ac probrosam, magis et circulatoribus deditus, egisset, non tulere Romani effrenem hominis luxum atque libidinem; eoque interempto, et cadavere in frusta discerpto, Alexandrum imperatorem designarunt, itidem ex familia Severi prognatum. hic cum et iuuenis adhuc esset et egregia indole praeditus, fecit ut omnes de imperio spes bonas conciperent, praefectis praetorii constitutis Flaviano et Chresto, viris nec rei militaris imperiis et ad res togatas praecclare disponendas idoneis. verum ubi Mamaea, mater imperatoris, Ulpia-

μητρὸς ἐπιστησούσης αὐτοῖς Οὐλλπιανὸν ἐπιγνώμονα καὶ ὡσπερ κοινῶν τῆς ἀρχῆς, ἐπειδὴ καὶ νομοθέτης ἦν ἄριστος καὶ τὸ παρὸν εὖ διαθεῖναι καὶ τὸ μέλλον εὐστόχως συνιδεῖν δυνατός, ἐπὶ τούτῳ δυσχεράναντες ἀναίρεσιν αὐτῷ μηχανῶνται λαθραῖαν οἱ 5 στρατιῶται. αἰσθομένης δὲ τούτου Μαιμαίας, καὶ ἅμα τῷ φθάσαι τὴν ἐπίθειν τοὺς ταῦτα βουλευσάντας ἀνελεύσεως, κύριος τῆς τῶν ἐπάρχων ἀρχῆς Οὐλλπιανὸς καθίσταται μόνος. ἐν ὑποψίᾳ δὲ τοῖς στρατοπέδοις γενόμενος (τὰς δὲ αἰτίας ἀκριβῶς οὐκ ἔχω διεξελθεῖν· διόφορα γὰρ ἱστορήκασιν περὶ τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως) ἀναι- 10 ρεῖται στάσεως κινήσεως, οὐδὲ τοῦ βασιλέως ἀρκέσαντος αὐτῷ πρὸς βοήθειαν. (12) ἐντεῦθεν οἱ στρατιῶται κατὰ βραχὺ τῆς πρὸς Ἀλέξανδρον εὐνοίας ἀποστατοῦντες ἀπρόθυμοι περὶ τὰς τούτου προστάξεις ἐφαίνοντο, καὶ δέει τοῦ μὴ παθεῖν τι διὰ τὴν ἔαθυμίαν εἰς στάσεις ἐχώρον, συστραφέντες τε παρήγαγον Ἀν- 15 τωῖνον εἰς βασιλείαν. ἐπεὶ δὲ τὸν ὄγκον οὐκ ἐνεγκὼν τῆς ἀρχῆς φρενὴ κατέστησεν ἑαυτὸν ἀφανῆ, καὶ Οὐράνιος δὲ τις ἐκ δουλείου γένους ἀναρρηθεὶς παρυχεῖν μετὰ τῆς ἀλουργίδος Ἀλεξάνδρου προσήχθη, τὸ μὲν κατὰ τοῦ βασιλέως ἠξάνετο μῖσος, ὃ δὲ ἐπὶ τοῖς πανταχόθεν περιεστῶσιν ἀπορούμενος τῷ τε σώματι καὶ τοῖς 20 κατὰ φύσιν λογισμοῖς ἀλλοιότερος ἦν, ὥστε καὶ φιλαργυρίας αὐτῷ νόσον ἐνακτῆσαι καὶ χρημάτων ἐγκεῖσθαι συλλογῇ, ταῦτά τε παρὰ τῇ μητρὶ θησανρῖζειν. (13) ἐχόντων δὲ αὐτῶ τῶν πραγμάτων οὐχ ὑγιῶς, τὰ περὶ Παιονίαν καὶ Μυσίαν στρατεύματα

num eis arbitrum quasque consortem officii praefecisset, quod et jurisconsultus esset praestantissimus et recte res disponere praesentes ac futura prospicere posset, offensi milites mortem homini clandestinam moliantur. id cum animadvertisset Mamaea, statimque detectis insidiis horum consiliorum auctores e medio sustulisset, Ulpiano soli praefectorum praetorii manus committitur. sed quod exercitibus in suspicionem venisset de causis quas equidem accurate dicere non habeb, quando de ipsius instituto diversa litteris prodita sunt, seditione mota trucidatur, cum ne ipse quidem imperator ei opem ferre potuisset. (12) secundum haec paulatim milites a pristina in Alexandrum benevolentia recedentes ad obeunda ipsius imperia segnes se praebere; veritiquae ne quid ob ignaviam eis accideret mali, ad seditiones tendere; secutoque concursu quendam Antoninum ad imperium producere. sed cum is recusata imperii mole fuga se hominum ex oculis subduxisset, et praeterea Uranius quidam ex servili genere designatus confestim vna cum purpura deductus ad Alexandrum fuisset, conceptum quidem adversus imperatorem creascebat odium; ipse vero quid in circumstantibus undique periculis faceret haesitans, et corpore mutatus erat et inditis a natura dotibus animi, adeo quidem ut eum avaritiae morbus invaderet, totusque colligendis pecuniis incumbens apud matrem eas reconderet. (13) hoc modo male affectis rebus, qui erant in Pannonia Moesiaque exercitus, alienis ab ipso iam pridem ani-

καὶ πρότερον ἀλλοτριῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενα, τότε δὴ μᾶλλον πρὸς ἀπόστασιν ἐξηρέθιστο. τραπέντα δὲ εἰς νεωτερισμὸν ἄγει Maximinus. Μαξιμίον εἰς βασιλείαν, τότε τῆς Παιονικῆς ἕλτης ἐξηγούμενον. a. 235 καὶ Μαξιμίονος μὲν τὰς περὶ αὐτὸν δυνάμεις ἀγέρας ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐξώρμησεν, ἀπαρασκευῶ τῷ βασιλεῖ ῥῆον οἰόμενος ἐπιθή- 5 σεσθαι. Ἀλέξανδρος δὲ ἐν τοῖς περὶ τὸν Ῥήνον ἔθνεσι διατρίβων, κάκῃσθε τὰ νεωτερισθέντα μυθῶν, τῆς ἐπὶ τὴν Ῥώμην εἶχετο πορείας. ἐπαγγελλόμενος δὲ τοῖς στρατιώταις καὶ αὐτῷ Μαξιμίονο συγγνώμην εἰ τοῖς ἐγχειρηθεῖσιν ἐνδοῖεν, ὡς οὐχ οἶός τε γέγονε — τούτους ὑπαγαγέσθαι, πάσαις ἀπογνοῦς ταῖς ἐλλείσιν ἑαυτὸν ἐπι- 10 δέδωκε τρόπον τινὰ τῇ σφωγῇ. Μαμααῖα δὲ προελθούσα μετὰ τῶν ὑπάρχων ἐκ τῆς ἀλλῆς ὡς δὴ τὴν ταραχὴν καταπαύσουσα αὐτῇ τε κατασφάττεται καὶ οἱ ὑπυρχοὶ σὸν αὐτῇ.

Τῆς δὲ βασιλείας ἤδη βεβυίως παρὰ Μαξιμίονο κατεχο- μένης, ἐν μεταμελείᾳ πάντες ἦσαν ὡς τυραννίδα πικρὰν μετρίας 15 ἀλλαξάμενοι βασιλείας. γένους γὰρ ὧν ἀφανοῦς, ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχήν, ὅσα φύσει προσῆν αὐτῷ πλεονεκτήματα, τῇ τῆς ἔξουσίας ἐξηφάνιζε παρηρησία καὶ πᾶσιν ἀφόρητος ἦν, οὐχ ὑβρίζων εἰς τοὺς ἐν τέλει μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάσης ὠμότητος τοῖς πράγμασι προσιῶν, μόνους δὲ θεραπεύων τοὺς σοκοφάντας, 20 ὅσοι μάλιστα τοὺς ἀπράγμονας κατεμήνουσιν ὡς δεφελοντάς τι τοῖς βασιλικοῖς τιμίοις. ἤδη δὲ καὶ εἰς φόνους ἀκρίτους ἐχώρει χρημάτων ἐπιθυμία, καὶ ὅσα τῶν πόλεων ἦν οἰκεία ἐποίησε, μετὰ τοῦ

2 ἐξερέθιστο LP.

18 ἐξέφανε R ex LP.

mis, tunc magis ad defectionem irritabantur. ideoque ad studium rerum novarum conversi Maximinum ad imperium efferunt, id temporis alae Pannonicae ducem. Maximinus omnibus copiis praesentibus coactis in Italiam profectus est, arbitratus se facilius imperatorem adhuc imparatum adgressurum. Alexander autem apud sitas ad Rhenum gentes commorabatur, ibique rerum novatarum accepto nuntio Romam continuis itineribus contendebat; cumque tam militibus quam ipsi Maximino veniam polliceretur, si a coeptis desisterent, posteaquam dicto parentem efficere non poterat, spe omni abiecta se ipsum quodam modo caedi obtulit. Mamaea vero cum praefectis egressa praetorio, quasi tumultum sedatura, cum praefectis et ipsa necatur.

Maximino iam stabilitum detinente imperium, neminem non paenitebat quod acerbam tyrannidem moderato cum imperio commutassent. nam obscuro natus genere Maximinus, cum primum accepisset imperium, quibus a natura praeditus esset vitiiis, ipsa potestatis licentia prodidit; adeoque cunctis erat intolerabilis, non tantum iniuriis afficiens in dignitate constitutos, verum etiam cum omni crudelitate negotia tractans, solosque calumniatores colens, qui praesertim cupidus quietis homines deferebant velut imperatorii fisci debitores. avaritia denique motus ad caedes inaudita causa progrediebatur; et quae municipiorum erant, sibi vindicabat, facultates praeterea

καὶ τοὺς οὐκίτορας τῶν οὐσιῶν ἀφαιρεῖσθαι. (14) βαρυνομένην δὲ τῶν ἐπὶ Ῥωμαίους ἐθνῶν ἐπὶ τῇ λίαν ὠμότητι καὶ συνταρατομένων ἐπὶ ταῖς προφανέσι πλεονεξίαις, οἱ τὴν Λιβύην οἰκοῦντες Γορδιανὸν καὶ τὸν ὁμώνυμον τούτῳ παῖδα βασιλέας ἀναδεί- Gorḍiani.
 5 ξαντες, ἔστειλαν ἐν Ῥώμῃ πρέσβεις ἄλλους τε καὶ Οὐαλεριανόν, a. 237
 ὃς τοῦ ὑπατικοῦ τάγματος ὦν ἐβασίλευσεν ὕστερον. ἡ δὲ σύγκλητος τὸ πραχθὲν ἀσμενίσασα παρεσκευάσατο πρὸς τὴν τοῦ τυράννου καθάρεισιν, τοὺς τε στρατιώτας εἰς ἐπανάστασιν ἐρεθίζουσα καὶ τὸν δῆμον ἀναμιμνήσκουσα τῶν εἰς ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ
 10 κοινῇ πάντων ἀδικημάτων. ἐπεὶ δὲ πᾶσι ταῦτα ἰδόκει, προχειροῦνται τῆς βουλῆς ἄνδρας εἴκοσι στρατηγίας ἐμπείρους, ἐκ τούτων αὐτοκράτορας ἐλόμενοι δύο, Βαλβίνον καὶ Μάξιμον· καὶ προκαταλαβόντες τὰς ἐπὶ τὴν Ῥώμην φερούσας ὁδοὺς ἔτοιμοι πρὸς τὴν ἐπανάστασιν ἦσαν. (15) τοῦ δὲ Μαξιμίνου τούτων ἀπυγ-
 15 γελθέντων ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμήσαντος ἕμα τοῖς Μαυρουσίοις καὶ Κελτικοῖς τέλεσιν, οἱ μὲν τὴν Ἀκυληίαν τεταγμένοι φυλάττειν ἀποκλείσαντες αὐτῷ τὰς πύλας ἐς πολιορκίαν καθίσταντο, τῶν δὲ συναραμένων αὐτῷ μόλις τὸ κοινῇ λύσιτελοῦν ἐλομένων συμφορησάντων τε τοῖς καθελεῖν τὸν Μαξιμίον ἐσπουδακίσειν, εἰς
 20 ἔσχατον ἐλληλακῶς κινδύνου προσάγει τὸν παῖδα τοῖς στρατιώταις ἰκέτην, ὡς ἀρκέσοντα διὰ τὴν ἡλικίαν εἰς οἶκτον ἐκ τῆς ὀργῆς αὐτοὺς μεταστῆσαι. τῶν δὲ θυμῷ μελῶσι τὸν τε νέον οἰκτρῶς ἀνελόντων καὶ αὐτὸν παραχρῆμα κατασφραζάντων, ἐπελθὼν τις

7 παρεσκευάζετο P.

suas municipibus ipsis eripiens. (14) quare cum subiectae Romanis gentes crudelitatem nimiam graviter molesteque ferrent, et ob manifestas rapacitates tamultuarentur, Afrī Gordiano eique cognomine fillo designatis imperatoribus, cum alios Romam legatos misere, tum Valerianum virum consularem, qui deinceps imperio potitus est. senatus eo quod actum fuerat cupido probato, ad deiciendum imperio tyrannum se comparat, milites ad rebellionem concitans, et in memoriam populo revocans iniurias tum privatis tum reipublicae illatas. cum universis haec probarentur, e senatu XX viros deliquit artis imperatoriae peritos. ex his summa cum potestate constitutis duobus, Balbino atque Maximo, praeceptisque Romam ducentibus itineribus, parati ad resistendum erant. (15) Maximino autem post allatos harum rerum nuntios Romam movente cum Maurusiis et Celticiis ordinibus, Aquileiae praesidiarii propter occlusas ei portas obsidione cincti fuerunt: ipse vero, suarum partium hominibus vix tandem boni publici causam amplexis, et eorum voluntati adsensus, qui Maximinum imperio deicere cupiebant, ad extremum periculum redactus filium militibus supplicem obtulit, veluti propter aetatem suffecturum ad eos ab ira ad commiserationem revocandos. at cum illi maiore iracundia fervidi iuvenem miserabiliter interfecissent, et ipsum

καὶ τὴν κεφαλὴν χωρίσας τοῦ σώματος ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπέβηκε, σημεῖον ἐμφανές τοῦτο τῆς νίκης ποιούμενος. ταύτῃ τοίνυν ἀπαλλαγέντες τοῦ δόλου τὴν ἐκ Λιβύης τῶν βασιλέων ἀνέμενον ἄφιξιν.

Gordianus
iun.
a. 238

16. Τῶν δὲ βίᾳ χειμῶνος ἐν τῷ πλεῖν ἀπολομένων, Γορδιανῷ Πατέρου τούτων ὄντι παιδί τὴν τῶν ὄλων ἡγεμονίαν ἢ γερον-
5 σία παρέδωκεν, ἀφ' οὗ τῆς προλυβούσης κατηφείας ὁ Ῥωμαίων ἀνίετο ὄμιλος, τοῦ βασιλέως σκηνικοῖς τε καὶ γυμνικοῖς ἀγῶσι τοὺς πολλοὺς ἀπαγωγόντος. πάντων δὲ ὡσπερ ἐκ κάρου βαθέως ἀνασφελάντων, ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως λαθραία συνίσταται, Μιᾶξιμου καὶ Βαλβίνου στρατιώτας αὐτῷ τινὰς ἐπαναστησάντων·
10 ἧς φωραθείσης αὐτοὶ τε οἱ τῆς σκευωρίας ἄρξαντες ἀναιροῦνται καὶ τῶν κοινωνησάντων αὐτοῖς οἱ πολλοί. (17) μετ' οὗ πολλοὶ δὲ καὶ Καρχηδόνοι τῆς τοῦ βασιλέως εὐνοίας ἀλλοτριωθέντες Σαβιανὸν εἰς βασιλείαν παράγουσι· Γορδιανῷ δὲ κινήσαντος τὰς ἐν Λιβύῃ δυνάμεις, ἐπιανελθόντες πρὸς αὐτὸν τῇ γνώμῃ τὸν μὲν
15 ἐπιθέμενον τῇ τυραννίδι παραδιδούσι, συγγνώμης δὲ τυχόντες τῶν περισχόντων αὐτοὺς κινδύνων ἠλευθερώθησαν. ἐν τούτῳ δὲ πρὸς γάμον ἄγεται Γορδιανὸς Τιμησικλέους θυγατέρα, τῶν ἐπὶ παιδεύσει διαβόητων ἀνδρῶν, ὃν ὑπαρχον τῆς υἰλῆς ἀναδείξας ἔδοξε τὸ διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας τῇ κηδεμονίᾳ τῶν πραγμάτων
20 ἄλλειπον ἀναπληροῦν.

1 ἐπήγαγε L.P.

8 Casaubonus (ad Capitol. p. 194) haec deesse credit: ἀπὸ τῆς ἐνοίας τῶν προγεγονότων δυσχερῶν αὐτοὺς ἀπ. uti Capitolin. c. 3: ut ea quae fuerant aspersa gesta, mitigaret. Stephanus inserendum censet ἀπ' αὐτῆς ἀπ. R. usitatius διαγαγόντος.

quoque confestim trucidassent, accedens quidam caput a corpore recisum Romam tulit, idque signum victoriae manifestum exhibuit. quae propter omni metu liberati adventum imperatorum ex Africa praestolabantur.

16. Sed eisdem vi tempestatis inter navigandum extinctis, Gordiano alterius filio senatus stammam rerum tradidit; a quo tempore populus Romanus de superiori maestitia remisit, imperatore per scenicos gymnicosque ludos ab ea cives avocante. cunctis autem velut ex profundo sopore iam recreatis, adversus imperatorem clandestinae quaedam insidiae parantur, Maximi et Balbini opera quibusdam in eum militibus concitatis; quibus insidiis detectis tam ipsi sceleris auctores quam alii participes non pauci caeduntur. (17) non multo post et Carthaginenses a benevolentia principis alienati Sabianum ad imperium efferunt. sed cum Gordianus copias Africanas excivisset, animis cum eo reconciliatis affectatorem tyrannidis dedunt, et impetrata delictorum venia periculis imminentibus erepti sunt. dum haec geruntur, Gordianus uxorem ducit Timesiclis filiam, nobilis ex doctrina viri; quem ubi praefectum praetorii creasset, visus est id quod curationi rerum propter aetatem ipsius sane teneram deesset supplere.

18. Ἦδη δὲ τῆς βασιλείας οὐσης ἐν ὀρχῶνι, Πέρσαι τοῖς κατὰ τὴν ἑψάν ἔθνεσιν ἐπιέναι προσεδοκῶντο, τὴν ἀρχὴν Σαυῶρου παραλαβόντος μετὰ Ἀρταξέρξην τὸν ἀπὸ Παρθυαίων αὐτὸς εἰς Πέρσας τὴν ἀρχὴν μεταστήσαντα· μετὰ γὰρ Ἀλέξανδρον τὸν 5 Φιλίππου καὶ τοὺς διαδεξαμένους τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν Ἀντιόχου τῶν ἄνω σατραπειῶν ἔρχοντος, Ἀρσάκης ὁ Παρθυαῖος διὰ τὴν εἰς τὸν ἀδελφὸν Τηριδύτην ἔβριον ἀγανακτήσας, πόλεμον πρὸς τὸν Ἀντιόχου σατράπην ἀράμενος, αἰτίαν δέδωκε Παρθυαίοις ἐκβαλοῦσι Μακεδόνας εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἀρχὴν περιστῆσαι. τότε 10 τοῖσιν ἐπὶ Πέρσας ὁ βασιλεὺς ἦει παρασκευῇ τῇ πάσῃ. τοῦ δὲ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ δόξαντος ἐν τῇ πρώτῃ μάχῃ κεραιτηκέναι, Τιμησακλῆς ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος τελευτήσας ἠλάττωσε πολὺ τῷ βασιλεῖ τὴν ἐπὶ τῇ ἀσφαλείᾳ τῆς ἡγεμονίας πεποιθήσιν. Φιλίππου γὰρ ὑπάρχου προχειρισθέντος, κατὰ βραχὺ τὰ τῆς εἰς 15 τὸν βασιλέα τῶν στρατιωτῶν ἐνόησας ὑπέρρει. ὁρμώμενος γὰρ ἐξ Ἀραβίας, ἔθνος χειρίστον, καὶ οὐδὲ ἐκ τοῦ βελτίονος εἰς τύχης ἐπίδοσιν προελθὼν, ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν εἰς ἐπιθυμίαν βασιλείας ἐτράπη· καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς εἰς τὸ νεωτερίζειν ἐπιρρεπεῖς οἰκειούμενος, ἐπειδὴ τὴν τῶν στρατιωτικῶν σιτήσεων 20 συγκομιδὴν ἅλας ἔχουσας εἶδεν, ἔτι τοῦ βασιλέως περὶ Κύρρας καὶ Νισίβιν οὐκ ἐπὶ στρατῷ διατρέψοντος αὐτὸς ἐνδοτέρω τὰς σαῦς, αὐτὴν στρατιωτικὴν τροφὴν εἶχον, εἰσιέναι διέταπτεν, ὡς αἰνῆ στρατιὰ λιμῷ πιεζομένη καὶ ἀπορία τῶν ἐπιτηδεῶν ἀνασταίη

4 γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν L. 21 Capitolin. Gord. 29: *artibus Philippi primum naues frumentariae sunt auersae: deinde in loca deducti sunt milites, in quibus annona haberi non posset. R.*

18. Iam confirmato imperio, Persae aggressuri provincias orientales expectabantur, cum regnum eorum Sapor accepisset post Artaxerxem, qui Parthis illud ereptum rursus ad Persas transtulerat. nam post Alexandrum Philippi filium, et huius in imperio Macedonum successores, Antiocho superioribus illis satrapiis imperante Arsaces Parthus, propter illatam fratri Tirdati contumeliam bello adversus Antiochi satrapam suscepto, Parthis auctor fuit ut eiectis Macedonibus regnum sibi vindicarent. imperator igitur universo cum apparatu contra Persas movet. cumque Romanus exercitus primo praedio superior existisse visus esset, Timesiocles praefectus praetorio vita functus non parum imperatoris de securitate regni fiduciam imminuit. nam Philippo in eius locum suffecto paulatim benevolentiam militum erga imperatorem extincta est. ortus enim Philippus ex Arabia, gente nequissima, nec a meliori loco ad ampliorum fortunam progressus, ut primum hunc magistratum accepit, ad imperii se convertit affectationem; conciliansque sibi milites ad res novas propensos, quod militares annonas abunde convehi cerneret, imperatore propter Carras et Nisibin adhuc cum exercitu haerente, naues, quae commeatum militarem continebant, ad interiora penetrare iussit, ut fame pressus et inopia rerum necessariorum exercitus ad seditionem com-

πρὸς στάσιν. (19) ἐκβάσης δὲ εἰς ἔργον αὐτῷ τῆς σκέψεως, οἱ στρατιῶται πρόφασιν τὴν τῶν ἀναγκαίων ἔνδειαν ποιησάμενοι, σὺν οὐδενὶ κόσμῳ τὸν Γορδιανὸν περιστάντες ὡς αἴτιον τῆς τοῦ **Philippa.** στρατοπέδου φθορᾶς ἀναιροῦσι, **a. 244** Φιλίππῳ τὴν ἀλουργίδα κατὰ τὸ συγκείμενον περιθίντες. ὁ δὲ πρὸς μὲν Σαπύωρην ἔθετο φίλιαν 5 ἐνώμοτον, λύσας δὲ τὸν πόλεμον ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἔξορμῆ, τοὺς μὲν στρατιώτας ἀδραῖς διαδόσεισι θεραπεύων, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἐκπέμπων τοὺς ὅτι νόσῳ τετελεύτηκε Γορδιανὸς ἀγγελοῦντας. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, τοὺς ἐν τέλει τῆς βουλῆς λόγοις ἐπιεικέσιν ὑπαγαγόμενος ᾤήθη δεῖν τὰς μεγίστας τῶν ἀρχῶν τοῖς 10 οἰκειότατα πρὸς αὐτὸν ἔχουσι παραδοῦναι, καὶ Πρίσκον μὲν ἀδελφὸν ὄντα τῶν κατὰ Συρίαν προεστήσατο στρατοπέδων, Σεβηριανῶ δὲ τῷ κηδεστῇ τὰς ἐν Μυσίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ δυνάμεις ἐπίστευσε. (20) τοῦτῳ δὲ βεβαίως ἔξειν τὴν ἀρχὴν οἰηθεὶς αὐτὸς ἐπὶ Κάρπους ἐστράτευεν ἤδη τὰ περὶ τὸν Ἰστρον λήσασμένους. μάχης 15 δὲ γενομένης οὐκ ἐνεγκόντες οἱ βάρβαροι τὴν προσβολήν, εἰς τι φροῦριον συμφυγόντες ἐν πολιορκίᾳ καθίσταντο. θρασυόμενοι δὲ τοὺς ἔξ αὐτῶν ἄλλους ἄλλη διασπαρέντας αὐδῆς συνειλεγμένους, ἅμα τε ἀνεθάρρησαν καὶ ὑπεξελθόντες τῷ Ῥωμικῷ στρατοπέδῳ συνέπιπτον. οὐχ ὑποστάντες δὲ τὴν τῶν Μαυρουσίων ὁρμὴν λό- 20 γους περὶ σπονδῶν ἐποιήσαντο, οἷς ὁ Φίλιππος ῥῆον θέμενος ἀνεχώρει. πολλῶν δὲ κατὰ ταῦτὸν ἐμπεισοῦσῶν ταραχῶν τοῖς πράγμασι, τὰ μὲν κατὰ τὴν ἑώραν ταῖς τῶν φόρων εἰσπράξεισι καὶ

1 ἐκβάσης Heumannus: libri ἐκβασις. 21 ῥῆον pro ῥαδίως. sic
β. 25 10. et 30 6. E. 23 ταῖς τε τῶν S.

moveretur. (19) eventu consilio respondente, milites arrepta de penuria commeatus occasione Gordianum tumultuose adorti veluti cuius culpa periret exercitus, interficiunt, et Philippum ex composito purpura vestiunt. is sacramentis intervenientibus, amicitia cum Sapore constituta belloque sopito, Romam proficiscitur, militum animos amplis largitionibus demulcens, Romanamque nuntios mittens, qui Gordianum morbo exstinctum dicerent, ubi Romam venisset, ordinis senatorii viris oratione benigna sibi conciliatis, magistratus amplissimos hominibus sibi coniunctissimis tradendos statuit. Itaque Priscum fratrem Syriacis exercitibus praefecit, Severiano genero Moesiae Macedoniaeque copiis creditis. (20) hoc modo stabili se potiturum imperio arbitratus, ipse contra Carpos expeditionem suscepit, qui iam Istro vicina loca populabantur. proelio conserto, cum impressionem barbari non sustinerent, fuga quoddam ad castellum facta obsidebantur. ubi suos hinc inde dispersos rursus colligi cernerent, receptis animis egressi Romanum in exercitum irruerant. sed quod impetum Maurorum ferre non possent, mentionem pangendi foederis iniecerunt; quibuscum Philippus eo non difficulter inuito discessit. cum autem rerum perturbationes eodem tempore plures incidissent, orientales quidem partes tum exactioibus tributorum gravatae,

τῷ Πρίσκον, ἄρχειν τῶν ἐκεῖσε καθεσταμένον ἐθῶν, ἀφύρηνον
 ἄπισιν εἶναι βαρυνόμενα, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ νεωτερίζειν τρα-
 πέντα, τὸν Ἰωταπιανὸν παρήγαγον εἰς τὴν τῶν ὄλων ἀρχήν, τὰ
 δὲ Μυσῶν τάγματα καὶ Παιόνων Μαρίνον. (21) συνταραχθέν-
 5 τος δὲ ἐπὶ τούτοις Φιλίππου, καὶ δεομένον τῆς γεροσυλίας ἢ συλλα-
 βίσθαι οἱ πρὸς τὰ καθεστῶτα ἢ γούν, εἰ τῆ αὐτοῦ δυσσεβοῦσιν
 ἀρχῇ, ταύτης ἀφεῖναι, μηδενὸς δὲ τὸ παρῶπαν ἀποκρινομένου,
 Δέκιος καὶ γένει προέχων καὶ ἀξιώματι, προσέτι δὲ καὶ πίσαις
 διαπρέπων ταῖς ἀρεταῖς, μάτην ἔλεγεν αὐτὸν ἐπὶ τούτοις ἀγωνιῶν·
 10 ῥῆσιν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα διαφθορήσεσθαι, τὸ βέλαιον ἔχειν
 οὐδαμόθεν δυνάμενα. ἐκβάντων δὲ εἰς ἔργον ὧν ὁ Δέκιος ἐκ τῆς
 τῶν πραγμάτων ἐτεκμήρατο πείρας, τοῦ Ἰωταπιανοῦ τε καὶ Μα-
 ρίνου σὸν οὐ πολλῶ πόνῳ καθαιρεθέντων, οὐδὲν ἦττον ἐν φόβῳ
 ὁ Φιλίππος ἦν, τὸ τῶν στρατιωτῶν μῖσος περὶ τοὺς ἐκεῖσε ταξιάρ-
 15 χους καὶ ἡγεμόνας εἰδώς. παρεκάλει τοίνυν τὸν Δέκιον τῶν ἐν
 Μυσία καὶ Παιονίᾳ ταγμάτων ἀναδέξασθαι τὴν ἀρχήν. τοῦ δὲ
 διὰ τὸ καὶ ἑαυτῷ καὶ Φιλίππῳ ταῦτα ἀξύνμοφορα ἡγεῖσθαι παραι-
 τουμένου, τῇ Θετταλικῇ λεγομένην πειθανάγκη χρησόμενος ἐκπέμ-
 πει κατὰ τὴν Παιονίαν αὐτόν, σωφρονισθῆντα τοὺς ἐκεῖσε τὰ Μα-
 20 ρίνου φρονήσαντας. οἱ δὲ ταύτῃ στρατιῶται τὸν Δέκιον ὄρων-
 τες τοῖς ἡμαρτηκόσιν ἐπιξίοντα, κάλλιον εἶναι σφίσιν ἡγήσαντο

3 In nummis nomen Iotapiani non occurrere docet Spanhemius (diss. de p. et u. n. t. II p. 261), quamobrem Pacatianum, quod nomen in nummis vidit, verius esse existimat. R. 4 πράγματα LP: corr. S. 12 Ταπιανοῦ LP. τοῦ expunxerim.

tum quod Priscus his provinciis cum imperio praeesse iussus intolerabilis omnibus esset, ideoque novas ad res conversae Iotapianum ad summam rerum provexerunt, itidemque Moesorum Pannoniorumque legiones Marimum. (21) ob has res conturbato Philippo, senatumque rogante, vel opem ad rerum praesentem statum sibi ferrent, vel si sumq̄ eis displiceret imperium, hoc ipsum abdicarent, nemine prorsus quicquam respondente, Decius familia dignitateque praestans et omni praeterea virtutum genere ornatus frustra dixit ob haec eum trepidare. quippe levi momento futurum ut per se ipsa haec evanescerent, quod nulla possent ex parte stabilitatem aliquam habere. his Decii coniecturis, quas ex ipso rerum usu sumpserat, licet eventus reapse respondiasset, Iotapiano Marinoque non magno labore deturbatis, nihilo tamen minus in meta Philippus versabatur, qui odium militum erga tribunos et duces in his locis perspectum haberet. itaque Decium obsecrabat ut eorum legionum, quae essent in Moesia Pannoniaque, imperium susciperet. illo recusante, quod istuc neque sibi neque Philippo expedire duceret, Thessalica, quam vocant, persuasione Philippus usus, quae easet cum coactione coniuncta, hominem ablegat in Pannoniam, castigaturum ibi Marini factionis complices. at illorum locorum milites cum Decium viderent ad eos multandos venire qui deliquerant, consultius sibi fore putabant, si et periculum,

καὶ τὸν παρὰ πόδας ἀποσεύσασθαι κίνδυνον καὶ ἅμα προστή-
 σασθαι μόναρχον, ὃς καὶ τῶν κοινῶν ἂν ἐπιμεληθεῖη κρεῖσσον
 καὶ οὐδὲν σὺν πύρρῳ περιέσται Φιλίππου, πολιτικῆ τε ἀρετῆ καὶ πο-
 λεμικῆ πείρᾳ προήκων. (22) περιθέντες σὺν αὐτῷ τὴν ἄλογο-
 γίδα, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ λοιπὸν ὄρωδοῦντι πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων 5
 καὶ ἄγοντα συνωθοῦσι κηδεμονίαν. Φίλιππος τοίνυν, τῆς τοῦ
 Δείκιον προσαγγελθείσης ἀναρρήσεως αὐτῷ, τὰ στρατιόπεδα συνα-
 γαγῶν ἤλαυνεν ὡς ἐπιδησόμενος. οἱ δὲ σὺν τῷ Δείκῳ, κάμπερ
 πολλῶ πλείους εἶναι τοὺς ἐναντίους εἰδότες, ὁμῶς ἐδραρόν, τῇ
 Δείκιον πεποιθότες ἐπιστήμη καὶ περὶ πάντῃ προνοίᾳ. συμπεσόν- 10
 των δὲ τῶν στρατοπέδων ἀλλήλοις, καὶ τοῦ μὲν τῷ πλήθει τοῦ
 δὲ τῇ στρατηγίᾳ πλεονεκτοῦντος, ἔπεσον μὲν ἐκ τῆς Φιλίππου με-
 ρίδος πολλοί, καὶ αὐτὸς δὲ σὺν αὐτοῖς ἀναιρεῖται, καὶ τοῦ παι-
 δός, ὃν ἔτυχε τῇ τοῦ Καίσαρος ἀξίᾳ τιμῆσας, ἀποσαγέντος.
 οὕτω μὲν σὺν Δείκιος τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς ἐγένετο κύριος. 15

23. Τῶν δὲ πραγμάτων διὰ τὴν Φιλίππου περὶ πάντα
 ἐκμέλειαν ταραχῆς πληρωθέντων, Σκύθαι τὸν Τανάιν διαβάντες
 ἐληΐζοντο τὰ περὶ τὴν Θράκην χωρία· οἷς ἐπεξελθὼν Δείκιος καὶ
 ἐν πάσαις κρατήσας ταῖς μάχαις, παρελόμενος δὲ καὶ τῆς λείας
 ἦν ἔτυχον εἰληφότες, ἀποκλείειν αὐτοῖς ἐπειρᾶτο τὴν οἴκαδε ἀναχώ- 20
 ρησιν, διαφθεῖραι πανωλεθρία διανοοῦμενος, ὡς ἂν μὴ καὶ αὐτῶν
 ἑαυτοὺς συναγαγόντες ἐπέλθοιεν. Γάλλον δὲ ἐπιστήσας τῇ τοῦ
 Ταναΐδος ὄχθῃ μετὰ δυνάμειος ἀρκούσης αὐτὸς τοῖς λειπομένοις

12 στρατῆρ LP.

22 δὲ P.

quod ante pedes esset, amolirentur, et simul principem summae rei publicae
 praeficerent, qui eam melius gereret et absque labore superior futurus esset,
 ut qui civili virtute pariter et usu militari Philippum anteeret. (22) igitur
 amictum purpura Decium, et sibi iam metuentem, ad procurationem rerum
 vel invitum compellunt. Philippus, accepto de appellatione Decii nuntio,
 coactis exercitiis, velut hostem aggressurus, in eum movit. qui vero sta-
 bant a Decio milites, licet ab adversariis numero se vinci nossent, tamen Decii
 tam peritia quam in omnibus rebus providentia freti fidentibus animis
 erant. ubi concurrissent exercitus, altero nomine multitudinis, altero ducis
 superiore, complures a Philippi partibus ceciderunt; inter quos et ipse cum
 filio, quem Caesaris dignitate cohonestaverat, caesus fuit. hoc modo Decius
 summo potitus est imperio.

23. Quia vero plenae perturbationis res erant ob inertem Philippi so-
 cordiam in omnibus, Scythae Tanaim transgressi vicina Thraciae loca prae-
 dis agendis infestabant; quos aggressus Decius, et omnibus proeliis superior,
 praeda quoque recepta qua potiti fuerant, quo minus domum reverterentur,
 iter eis occludere conabatur, et universos ad internecionem delere cogitabat,
 ne denuo coactis copiis irruerent. cumque Gallum ad Tanaidis ripam satis

ἐπῆει χωρούντων δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κατὰ τοῦν, εἰς τὸ
 νεωτερίζειν ὁ Γάλλος τραπεῖς ἐπικηρουκείται πρὸς τοὺς βαρβάρους,
 κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ Δεκίου πυρακαλῶν.
 ἀσμενέστατα δὲ τὸ προσταχθὲν δεξαμένων, ὁ Γάλλος μὲν τῆς ἐπὶ
 5 τῆ τοῦ Ταναΐδος ὄχθῃ φυλακῆς εἶχετο, οἱ δὲ βάρβαροι διελόντες
 αὐτοὺς τριγῆ διέταξαν ἔν τινι τόπῳ τὴν πρώτην μοῖραν, οὗ προβέ-
 βλητο τέλμα. τοῦ Δεκίου δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτῶν διωφθείραντος,
 τὸ δεύτερον ἐπεγένετο τάγμα· τραπέντος δὲ καὶ τούτου, ἐκ τοῦ
 10 τρίτου· τάγματος ὀλίγοι πλησίον τοῦ τέλματος ἐπεφάνησαν. τοῦ
 δὲ Γάλλου διὰ τοῦ τέλματος ἐπ' αὐτοὺς ὀρμησάμενος τῷ Δεκίῳ ση-
 μήσαντος, ἀγνοίᾳ τῶν τόπων ἀπερισκέπτως ἐπελθὼν, ἐμπαγίς
 τε ἅμα τῇ σὺν αὐτῷ δυνάμει τῷ πηλῷ καὶ πανταχόθεν
 ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἀκοντιζόμενος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ
 διεφθάρη, διαφνεγεῖν οὐδενὸς δυνηθέντος. Δεκίῳ μὲν οὖν ἄριστα
 15 βεβουσιλευκῶτι τέλος τοιούτου συνέβη· (24) παρελθόντος δὲ εἰς Gallus.
 τὴν ἀρχὴν τοῦ Γάλλου, καὶ συναναδείξαντος ἑαυτῷ τὸν παῖδα a. 251
 Οὐλοουσιανὸν βασιλεῖα, μόνον τε οὐχὶ βοῶντος ὡς ἐξ ἐπιβουλῆς
 αὐτοῦ Δέκιος μετὰ τοῦ στρατεύματος διεφθάρη, τὰ τῆς εὐμε-
 ρίας τῶν βαρβάρων αὔξην ἐλάμβανεν· οὗ γὰρ μόνον ἐπαυελθεῖν
 20 αὐτοῖς εἰς τὰ οἰκεῖα ξυνεχώρει μετὰ τῆς λέξης ὁ Γάλλος, ἀλλὰ
 καὶ χρημάτων τι μέτρον ἔτους ἐκάστου χορηγεῖν ὑπέσχετο, καὶ
 τοὺς ἀρχαυώτους, οἳ μάλιστα τῶν ἐπατριδῶν ἦσαν, ἐνεδίδου

5 τῆ add S.

magnis cum copiis collocasset, ipse cum reliquis ad hostem propius accedebat.
 rebus ex animi sententia succedentibus, Gallus ad molliendum res novas
 conversus, ablegatis ad barbaros suis, ut in societatem insidiarum adversus
 Decium venirent hortabatur. illis cupidissime quod imperatum erat acci-
 pientibus, Gallus quidem custodiendae ripae Tanaidis intentus erat, barbari
 vero trifariam divisi quodam in loco primam aciem instructam collocabant,
 quem locum palus quaedam a fronte muniebat. ubi multos ex eis Decius in-
 teremisisset, legio secunda supervenit; qua ipsa quoque in fugam acta, pauci
 quidam ex acie tertia propter paludem conspecti sunt. ibi cum Gallus Decio
 significasset ut eos per ipsam paludem invaderet, imprudenter ob locorum
 ignorantem progressus, et cum copiis quas secum ducebat in luto defixus,
 et a barbaris undique telis petitus, cum iis quos propter se habebat, nemine
 prorsus evadendi facultatem nacto, periit. ac Decius quidem optime ad-
 ministrato regno huiusmodi finem habuit. (24) Gallus vero cum ad imperium
 pervenisset, ac Voltasianum filium Augustum appellasset, tantumque non cla-
 maret Decium cum exercitu suis insidiis perditum, prosperae barbarorum res
 incrementum ceperunt. non enim cum praeda tantum Gallum eis ut suos
 intra fines redirent permisit, verum etiam quotannis certam pecuniae sum-
 mam dare promisit, et ex captivis nobilissimum quemque pro libidine abduci

κατ' ἔξουσίαν ἀπέβη, ὧν οἱ πλείους ἐκ τῆς ἐν Θράκῃ Φιλιπποπόλεως ἀλούσης ἔτυχον ἐλλημμένοι.

25. Ταῦτα οὖν οὕτως ὁ Γάλλος διωκηκώς εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, μέγα φρονῶν ἐπὶ τεθείησιν πρὸς τοὺς βαρβάρους εἰρήνην· καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν εὐφρόμως τῆς Δεκίου βασιλείας ἐμέμνητο, καὶ 5 τὸν ἔτι περιόντα τῶν αὐτοῦ παίδων ἐποιεῖτο· χρόνου δὲ προϊόντος εἰς δέος κατὰστάς μὴ ποτέ τινες τῶν εἰς τὰ πράγματα νεωτερίζειν εἰσιθότων εἰς μνήμην τῶν Δεκίου βασιλικῶν ἀρετῶν ἀνατρέχοντες τῷ τούτου παιδί τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν παραδοῖεν, ἐπιβουλεύει θάνατον αὐτῷ, οὔτε τῆς ποιήσεως οὔτε τοῦ καλῶς 10 ἔχοντος λόγον τινα ποιησάμενος. (26) ἐκμελῶς δὲ τοῦ Γάλλου τὴν ἀρχὴν μεταχειριζομένου, Σκίθαι πρῶτον μὲν τὰ πλησιόχωρα σφίσι συνετάραττον ἔθνη, προϊόντες δὲ ὀδῶ καὶ τὰ μέχρι θαλάττης ἀδιτῆς ἐληίζοντο, ὥστε μηδὲ ἐν ἔθνος Ῥωμαίοις ὑπάρκουν ἀπόρρητον ὑπὸ τούτων καταλειφθῆναι, πᾶσαν δὲ ὡς εἰπεῖν 15 ἀτείχιστον πόλιν καὶ τῶν ὠχρωμένων τεύχεσι τὰς πλείους ἀλῶναι. οὐχ ἦττον δὲ τοῦ πανταχόθεν ἐπιβρίσαντος πολέμου καὶ ὁ λοιμὸς πόλεσι τε καὶ κώμαις ἐπιγενόμενος, εἴ τι λελεμμένον ἦν ἀνθρώπειον γένος, διέφθειρεν, οὐπω πρότερον ἐν τοῖς φθάσασι χρόνοις τῶσάυτην ἀνθρώπων ἀπώλειαν ἐργασάμενος. 20

27. Ἐν τούτοις δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, καὶ τῶν κρατούντων οὐδαμῶς οἶων τε ὄντων ἀμῦναι τῷ πολιτεύματι, πάντα δὲ τὰ τῆς Ῥώμης ἔξω περιορῶντων, αἰθῆς Γότθοι καὶ Βορονοὶ καὶ Οὐρου-

6 ἐκαιδοκοιεῖτο in ora L.

passus est; quorum plerique capta Thraciae Philippopoli hostium in potestatem venerant.

25. His rebus in hunc modum gestis Romam Gallus venit, magnos ob constitutam cum barbaris pacem spiritus gerens. ac initio quidem imperii Deciani memoriam cum honore ac benevolentia usurpabat, et alterum ex filiis eius superstitem adoptabat: sed progressu temporis veritas ne qui rerum novarum studiis assueti, regiarum in Decio virtutum memoriam aliquando suis cum animis repetentes eius filio summam rerum traderent, mortem homini per insidias parat, nec adoptionis ulla nec honesti ratione habita. (26) cum autem negligenter imperium Gallus administraret, primum quidem Scythae provinciis sibi finitimis turbas dabant, deinde paulatim progressi ad ipsum usque mare sita rapinis exhauriebant, adeo quidem ut nulla Romanae ditionis gens ab eis non vastata manserit, sed omnia, prope dixerim, oppida destituta moenibus, et iisdem munitorum magna pars, capta fuerint. nec minus bello, quod undique scaturiendo velut emerserat, lues etiam pestilens in oppidis atque vicis subsecuta, quicquid erat humani generis reliquum, absumpsit; ac nunquam sane superioribus ea saeculis tantam hominum stragem ediderat.

27. Hoc rerum statu cum imperatores rem publicam tueri non possent et omnia extra Romam posita negligenter, rursus Gothi et Borani et Uru-

γόνδοι καὶ Κάρποι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐλήζοντο πόλεις, εἴ
 τι περιλειμμένον ἦν οικειούμενοι. Πέρσαι δὲ τὴν Ἀσίαν ἐπή-
 εσαν, τὴν τε μέσῃν καταστρεφόμενοι τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ Συρίαν
 προΐοντες ἄχρι καὶ Ἀντιοχείας αὐτῆς, ἕως εἶλον καὶ ταύτην τῆς
 5 εἴφας πάσης μητροπολιν οὖσαν, καὶ τοὺς μὲν κατασφάζοντες τῶν
 οἰκητόρων τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἀπαγαγόντες ἅμα λείας ἀναριθ-
 μήτω πλήθει οἴκαδε ἀπήεσαν, πᾶν ὄτιον ἴδιον ἢ δημόσιον τῆς
 πόλεως οἰκοδόμημα διαφθείραντες, οὐδενὸς παντάπασιν ἀντιστάν-
 10 τος. Πέρσις μὲν οὖν ἐξεγένετο ῥαδίως τὴν Ἀσίαν κατακτή-
 σασθαι πᾶσαν, εἰ μὴ τῇ τῶν λαφύρων ὑπερβολῇ περιχαρεῖς
 γεγονότες ἀσμένως ταῦτα περισῶσαι καὶ ἀπαγαγεῖν οἴκοι διενόη-
 θησαν· (28) τῶν δὲ Σκυθῶν ὅσον ἦν τῆς Εὐρώπης ἐν ἀδείᾳ
 πολλῇ νεμομένων, ἤδη δὲ καὶ διαβάντων εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ
 μέχρι Καππαδοκίας καὶ Πεισινούττος καὶ Ἐφέσου ληϊσμένων,
 15 Ἀμιλιανὸς Παιονικῶν ἡγούμενος τάξεων, ἀτόλμους ὄντας τοὺς *Aemilianus.*
 ὑφ' ἐαυτὸν στρατιώτους ἀντιστῆναι τῇ τῶν βαρβάρων ἐθιμερίᾳ *n. 253*
 παραθυρόντας ὡς οἶός τε ἦν, καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἀξιώματος ἀναμνή-
 σεις, ἐπῆει τοῖς εὐρεθείσιν ἐκέισε βαρβάρους ἀπροσοκλήτως.
 καὶ τοὺς πολλοὺς ἀνελών, ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἐκείνων γῆν τοὺς
 20 στρατιώτας διαβιβύσας καὶ παραδόξως πᾶν τὸ προσπεσὸν διαφθεί-
 ρας, παρὰ πᾶσάν τε ἑλπίδα τὰ Ῥωμαίοις ὑπήκοα τῆς ἐκείνων
 μανίως ἐλευθερώσας, αἰρεῖται παρὰ τῶν τῆδε στρατιωτῶν ἀδ-

9 fort. ἐξεγένετο ἀν Steph.
 τοῦ τῶν L.

14 Πεισινούττος P.

17 τοῦ]

gundi et Carpi civitates in Europa diripiebant, quicquid eis superabat, sibi auferentes. Persae vero in Asiam pedem intulerunt, tum Mesopotamiam excedo dantes, tum in Syriam progredientes ad ipsam usque Antiochiam, donec et illam cepere totius orientis metropolim, et incolis eius partim caecis partim in servitatem abductis infinita cum praedae copia domum discesserunt, omnibus tam privatis quam publicis civitatis aedificiis, nullo penitus resistente, dirutis, ac Persis quidem in proclivi fuisset tota potiri Asia, si non ob immensam vim spoliatorum laetabundi libenter ea servare domumque deportare maluissent. (28) Scythae vero cum, quicquid occuparant in Europa, securi plane possiderent, et iam in Asiam quoque transgressi essent, Aemilianus legionum Paenoniae dux, militibus suis, qui parum animi ad resistendum prosperae barbarorum fortunae habebant, quanto poterat opere confirmatis et dignitate populi Romani eis in memoriam revocata, praeter expectationem barbaros in iis locis repertos aggressus est. cumque magna eorum parte occisa militibusque in barbaricum transductis, quicquid habuisset obvium, nec opinanter exitio dedisset, praeter omnem denique spem imperio Romano subiectos ipsorum furore liberasset, a militibus illis imperator

τοκράτωρ. συναγαγὼν δὲ τὰς αὐτόθι δυνάμεις ἐκ τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων νίκης ἔρρωμενεστέρως γεγενημένης ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἤλαυνεν, ἀπαρασκευῶ τῷ Γάλλῳ βουλόμενος εἰς μάχην ἐλθεῖν. ὁ δὲ τῶν κατὰ τὴν εἴσαν πεπραγμένων ἀνήκοος ὢν αὐτὸς μὲν τοῖς παρατυχοῦσι παρσκευάζετο, Οὐαλεριανὸν δὲ ἔστειλλε τὰ ἐν Κελ- 5 τοῖς καὶ Γερμανοῖς τάγματα οἴσοντα. μετὰ πολλοῦ δὲ τάχους Αἰμιλιανοῦ τῇ Ἰταλίᾳ προσαγαγόντος, ἐπειδὴ πλησίον ἀλλήλων γέγονε τὰ στρατεύματα, κολλῶ τὸν Γάλλον ἐλαττούμενον ταῖς δυνάμεισιν ὀρώντες οἱ σὸν αὐτῷ, καὶ ἅμα πρὸς τὸ ἐκμελῆς καὶ ἀνεμίνον τοῦ ἀνδρὸς ἀποβλέποντες, ἀναιροῦσιν αὐτὸν μετὰ τοῦ 10 παιδός, καὶ προσχωρήσαντες Αἰμιλιανῷ κρατύνειν ἔδοξαν αὐτῷ τὴν ἀρχήν. (29) Οὐαλεριανοῦ δὲ μετὰ τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις δυνάμεων ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐλαύνοντος καὶ σὸν πολλῷ πλήθει τὸν Αἰμιλιανὸν καταπολεμῆσαι προθυμουμένου, θεωροῦντες οἱ σὸν αὐτῷ στρατιωτικῶς μᾶλλον αὐτὸν ἢ ἀρχικῶς προσιόντα τοῖς 15 πράγμασιν, ὡς πρὸς βασιλείαν ἀναρμόδιον ἀναιροῦσι.

Valerianus. Παρελθὼν δὲ Οὐαλεριανὸς κοινῇ γνώμῃ πρὸς τὴν τῶν ὅλων
a. 253 ἀρχὴν σπουδῆν ἐποιεῖτο τὰ πράγματα εὖ διαθεῖναι. Σκυθῶν δὲ ἐξ ἡθῶν ἀναστάντων καὶ Μαρκομανῶν πρὸς τούτοις ἐξ ἐφθόρου τὰ πρόσοικα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ χωρία λεηλατούντων, εἰς 20 ἔσχατον μὲν ἢ Θεσσαλονίκη περιέστη κινδύνου, μόλις δὲ καὶ σὸν πόνῳ πολλῷ τῆς πολιορκίας λυθείσης τῶν ἔνδον καρτερῶς ἀντι-

4 ἐνήκοος R auctore S.

eligitur. itaque coactis eorum locorum copiis, quae iam ex parte contra barbaros victoria confirmatiores animis erant factae, Italiam versus movet, cum imperatore Gallo manum consorturus; qui per Orientem gesta cum inaudisset, iis ipse copiis quas habebat ad manum semet armabat, et Valerianum Celticas et Germanicas legiones allaturum ablegabat. cum magna celeritate suos Aemilianus in Italiam adduxisset, propeque se constitissent exercitus, qui cum Gallo milites erant, amplitudine copiarum hunc longe inferiorem esse videntes, et simul ad hominis ignaviam negligentiamque respicientes, eum cum filio necant; quorum quidem in partes Aemiliani transitione stabilitum eius imperium videbatur. (29) Sed Valeriano cum transalpinis viribus in Italiam pergente, magnaque cum hominum multitudine alacriter Aemilianum debellare cogitante, cum hunc sui potius rei militaris peritum quam imperatoriae cognitionis, veluti non idoneum regno cernerent, de medio tollunt.

Valerianus de communi omnium sententia summum imperium adeptus, magno studio rebus recte constituendis incumberebat. Scythiis autem suis ex sedibus egressis, et praeter hos Marcomannis quoque per irruptiones finitima Romano imperio loca depraedantibus, ad extremum redacta periculum Thessalonica fuit; cuius obsidione vix magno labore soluta, fortiter hosti resisten-

σχόντων, ταραχαῖς ἢ Ἑλλάς ἐξητάζετο πῦσα. καὶ Ἀθηναῖοι μὲν τοῦ τείχους ἐπεμειλοῦντο μηδεμιῶς, ἐξότε Σύλλας τοῦτο διέφθειρεν, ἀξιοθρόνος φροντίδος, Πελοποννήσιοι δὲ τὸν Ἴσθμὸν διτελιχίζον, κοινὴ δὲ παρὰ πάσης φυλακὴ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῆς χώρας ἐγένετο. (30) συνιδῶν δὲ ὁ Οὐαλεριανὸς τὸν πανταχόθεν ἐπικείμενον τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ κίνδυνον, αἰρεῖται Γαλλιηνὸν τὸν παῖδα τῆς ἀρχῆς κοινωνόν. ἐνοχλουμένων δὲ τῶν πραγμάτων ἀπανταχόθεν, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τὴν ἑβάν ἤλαυνε Πέρσαις ἀντιστησόμενος, τῷ δὲ παιδί τὰ ἐν τῇ Ἐδρώπῃ στρατόπεδα παρεδίδου, τοῖς πανταχόθεν ἐπιούσι βαρβύροις μετὰ τῶν ἐκείσε δυνάμεων ἀντιστήναι παρεγγήσας. ὁρῶν δὲ ὁ Γαλλιηνὸς τῶν ἄλλων ἔθνῶν ὄντα τὰ Γερμανικὰ χαλεπώτερα σφοδρότερόν τε τοῖς περὶ τὸν Ῥήνον οἰκοῦσι Κελτικοῖς ἔθνεσιν ἐνοχλοῦντα, τοῖς μὲν τῆδε πολεμοῖς αὐτὸς ἀντετάττετο, τοῖς δὲ τὰ περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ τὴν Ἑλλάδα προθυμουμένοις λήτσασθαι τοὺς στρατηγούς ἅμα τοῖς ἐκείσε στρατεύμασιν ἔταξε διαπολεμεῖν. αὐτὸς μὲν οὖν τὰς τοῦ Ῥήνου διαβύσεις φυλάττων ὡς οἷόν τε ἦν, πῆ μὲν ἐκώλυε περμιεῖσθαι, πῆ δὲ καὶ διαβαίνουσιν ἀντετάττετο. πλήθει δὲ πυμπόλλῳ μετὰ δυνάμειος ἑλάττους πολεμῶν, ἐν ἀπόροις τε ὢν, ἔδοξεν ἐν μέρει τὸν κίνδυνον ἑλάττουσιν τῷ σποσθὺς πρὸς τινα τῶν ἡγουμένων ἔθνεος Γερμανικοῦ πεποιήσθαι· τοὺς τε γὰρ ἄλλους βαρβύρους ἐκώλυεν οὗτος συνεχεῖς διὰ τοῦ Ῥήνου ποιεῖσθαι τὰς διαβύσεις, καὶ τοῖς ἐπιούσιν ἀνθ-

Valerianus
et
Gallienus.

7 Γαλήνος L.

ibus iis qui in urbe erant, universa turbis Graecia torquebatur. Athenienses reficiendo muro studebant, cui ab eo tempore, quo dirutus a Sulla fuerat, nulla erat adhibita cura: Peloponnesii muro Isthmum obstruebant. publicae vero ab omni Graecia, tutandae causa regionis, excubiae habebantur. (30) Valerianus, animadverso periculo quod imperio Romano cunctis ex partibus immineret, Gallienum filium imperii consortem deligit; et quod undique publicae res infestarentur, ipse versus Orientem movet, ut Persis resisteret, Europaeos emeritis filio tradit, cohortatus eum cum iis ut copiis semet irruentibus undique barbaris opponeret. Gallienus videns Germanicas gentes ceteris infestiores esse, quae accolae Rheni Celticas nationes acriter vexarent, hanc partem sibi propugnandam ab hostibus sumit; aliis, qui per Italam Illyricum Graeciamque praedis agendis intenti essent, duces cum eorum locorum exercitibus bellum facere iussit. - ac ipse quidem Rheni transiectus custodiens, quantum praestare poterat, interdum transitu hostes arceat, interdum transeuntibus suos instructos obicit. sed quod ingenti cum multitudine perexiguus ipse copias habens bellum gereret, in angustum iam coactae res ipsius erant, cum inito foedere cum quodam de gentis Germanicae principibus ex aliqua parte periculum minuisse visus fuit. nam ceteros ille barbaros arcebat, quo minus continenter Rhenum trans-

ίστατο. καὶ τὰ μὲν παροικοῦντα τὸν Ἑῆνον ἐν τούτοις ἦν, (31) Βορανοὶ δὲ καὶ Γότθοι καὶ Κάρποι καὶ Οὐρουγοῦνδοι (γένη δὲ ταῦτα περὶ τὸν Ἰστρον οἰκοῦντα) μέρος οὐδὲν τῆς Ἰταλίας ἢ τῆς Πλευρίδος καταλιπόντες ἀδήωτον διετέλουν, οὐδενὸς ἀνδισταμένον, πάντα ἐπινεμόμενοι. Βαρανοὶ δὲ καὶ τῆς εἰς τὴν 5 Ἀσίαν διαβάσεως ἐπειρῶντο, καὶ ῥῆόν γε κατεπράξαντο ταύτην διὰ τῶν οἰκούντων τὸν Βόσπορον, ὀέει μᾶλλον ἢ γνώμη πλοῦιά τε δεδωκότων καὶ ἡγησαμένων τῆς διαβάσεως. ἕως μὲν γὰρ βασιλεῖς αὐτοῖς ἦσαν παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεχόμενοι τὴν ἀρχήν, διὰ τε τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν καὶ τὸ τῶν ἐμποριῶν εὐσύμβολον 10 καὶ τὰ παρὰ τῶν βασιλέων αὐτοῖς ἔτους ἐκύστου πεμπόμενα δῶρα διετέλουν εἴργοντες ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβῆναι βουλομένους τοὺς Σκύθας· ἐπεὶ δὲ τοῦ βασιλικοῦ γένους διαφθαρέντος ἀνάξιοι τινες καὶ ἀπερριμμένοι τῆς ἡγεμονίας κατέστησαν κύριοι, δεδιότες ἐφ' ἑαυτοῖς τὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου τοῖς Σκύθαις ἐπὶ τὴν Ἀσίαν 15 δεδώκασιν πάροδον, πλοίοις αὐτοὺς οἰκείοις διαβιβάσαντες, ἃ πάλιν ἀναλαβόντες ἀνεχώρησαν ἐπ' οἶκον. (32) τῶν δὲ Σκυθῶν τὰ ἐν ποσὶ πάντα ληϊζόμενων, οἱ μὲν τὴν παραλλίαν οἰκοῦντες τοῦ Πόντου πρὸς τὰ μεσόγεια καὶ ὀχυρώτατα ἀνεχώρουν, οἱ δὲ βάρβαροι τῷ Πιτυοντι πρώτῃ προσέβαλλον, τέλει τε μεγίστῳ περι- 20 βεβλημένῳ καὶ λιμένα εὐορμύτατον ἔχοντι. Σουκεσσιανοῦ δὲ τῶν ἐκεῖσε στρατιωτῶν ἡγεμόνος καθεσταμένου μετὰ τῆς οὐσης αὐτόθι δυνάμειος ἀντιστάντος καὶ τοὺς βαρβάρους ἀποδιώξαντος,

21 Σουσανου Ρ.

irent, et irruentibus obstabat. ac Rheni quidem accolarum haec erat condicio. (31) Borani vero et Gothi et Carpi et Urugundi (nationum haec nomina propter Istrum sedes habentium) nullam nec Italiae nec Illyrici partem a continuis vastationibus immunem relinquabant, omnia nemine resistente diripientes. et quidem Borani in Asiam quoque transiicere conabantur; idque per incolas Bospori sane quam facile obtinuerunt, qui meta potius quam animi voluntate adducti naves eis dederunt et in transiicendo duces fuerunt. quam enim diu reges illi habebant, filiis in regnum paternum succedentibus, partim propter amicitiam cum populo Romano et commerciorum opportunitatem, partim propter ea munera quae ab imperatoribus quotannis eis mittebantur, Scythas in Asiam transiicere volentes arceri non desinebant. verum posteaquam extincto genere regio quidam viles et abiecti principatum obtinuissent, sibimet ipsi metuentes, Scythis adeundae per Bosporum Asiae facultatem concesserunt et suis eos navibus transvexerunt; quibus deinde receptis domum remearunt. (32) ceterum Scythis obviamque depraedantibus, qui maritima Ponti loca incolabant, ad mediterranea maximeque munita migrabant. barbari vero Pityntem primam adorti sunt, muro maximo circumdatam et portum commodissimum habentem. sed cum dux militum eius loci Successianus cum his copiis qui istuc aderant semet ob-

διδιότες οἱ Σκύθαι μή ποτε καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις φρουρίοις πυθό-
 μνοι καὶ συστάντες τοῖς ἐν τῷ Πιτυοῦντι στρατιώταις ἄρδην αὐ-
 τοὺς ἀπολέσωσιν, ὅσων δεδύνητο πλοίων ἐπιλαβόμενοι, σὺν κιν-
 δύνῃ μεγίστῃ τὰ οἰκεία κατέλαβον, ἐν τῷ κατὰ Πιτυοῦντα πο-
 5 λέμῳ πολλοὺς τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες. οἱ μὲν οὖν τὸν Εὐξει-
 νον πόντον οἰκοῦντες τῇ Σουκεσσιανοῦ στρατηγίᾳ περιωθέντες,
 ὡς διεξήλθομεν, οὐδεπώποτε τοὺς Σκύθας ἤλπισαν αὐθις πε-
 ραιωθήσασθαι, τὸν ἐρημίον μοι τρόπον ἀποκρονοθέντας· Οὐαλε-
 ριανοῦ δὲ Σουκεσσιανὸν μετάπειμpton ποιησαμένου καὶ ὑπαρχον
 10 τῆς ἀλῆς ἀναδείξαντος καὶ σὺν αὐτῷ τὰ περὶ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ
 τὸν ταύτης οἰκισμὸν οἰκονομοῦντος, αὐθις οἱ Σκύθαι πλοῖα παρὰ
 τῶν Βοσπορανῶν λαβόντες ἐπεραιωθήσαν. κατασχόντες δὲ τὰ
 πλοῖα, καὶ οὐχ ὡσπερ πρότερον τοῖς Βοσπορανοῖς ἐνδόντες μετὰ
 τούτων ἐπανελθεῖν οἴκαδε, πλησίον τοῦ Φάσιδος ὤρμισθησαν,
 15 ἔνθα καὶ τὸ τῆς Φασιανῆς Ἀρτέμιδος ἰδρῦσθαι λέγουσιν ἱερὸν
 καὶ τὰ τοῦ Ἀλήτου βουαίλια. πειραθέντες δὲ τὸ ἱερὸν ἐλεῖν καὶ
 οὐ δυνηθέντες εὐθὺς Πιτυοῦντος ἐχώρουν. (33) ἐλύντες δὲ ῥᾶστα
 τὸ φρούριον καὶ τῆς ἐν αὐτῷ φυλακῆς ζημιώσαντες ἐχώρουν εἰς
 τὸ πρόσω. πλοίων δὲ πολλῶν εὐπορήσαντες καὶ τῶν αἰχμυλιῶτων
 20 τοῖς ἐρέττειν ἐπισταμένοις εἰς ναυτίλιαν χρησάμενοι, γαλήνης
 παρὰ πάντα σχεδὸν τὸν τοῦ θέρους καιρὸν γενομένης τῷ Τρα-
 πεζοῦντι προσέπλευσαν, πόλει μεγάλη καὶ πολυκυνθρώπῃ καὶ πρὸς
 τοῖς ἐθάσι στρατιώταις μυρίων ἐτέρων δύναμιν προσλαβούσῃ.

1 καὶ οἱ ἐν Stephanus.

14 ὤρμισθησαν S: ὠρμήθησαν LP.

icisset, et relectos inde barbaros abegisset, veriti Scythae ne huius rei famg
 per cetera quoque castella didita eorum praesidarii militibus Pityunte's ag-
 gregati funditus ipsos delerent, quantam maximam poterant navigiorum nacti
 copiam, summo cum periculo domum reverterunt, In hoc ad Pityuntem bello
 compluribus suorum amissis, i enimvero qui ad Pontum Euxinum habitabant,
 Successiani ductu servati, quemadmodum exposuimus, nunquam fore spera-
 bant ut rursum Scythae transiicerent, qui iam indicato modo repulsi fuissent.
 sed ubi Valerianum accessit ad se Successianum praefectum praetorii dixit-
 set, et cum eo res Antiochenae civitatis et instaurationem eius ordinaret,
 de quo Scythae sumptis a Bosporanis navibus transmissere. retentis autem
 navigiis, nec (ut factitatum prius erat) concessa potestate Bosporanis ut
 eis in patriam revertentur, propter Phasidem praefecti sunt, ubi fanum
 Dianae Phasianae cum Aestae regia collocatum perhibent. hoc fanum occu-
 pare conati, sed frustra, Pityuntem recta contendunt. (33) castello per-
 facile capto suoque praesidio denudato, pergunt ulterius. cumque magna
 copia navigiorum abundarent, et captivis romigandi peritis ad navigationem
 usi tempestatem commodam toto propemodum aestivo tempore habuissent,
 Trapezuntem petierunt, urbem amplam et populosam, quaeque praeter con-
 suos milites aliorum infinitum prope numerum receperat. obsidione coepta,

καταστάντες δὲ εἰς πολιορκίαν κρατήσῃεν μὲν ἠλιπίζον οὐδὲ ἕναρ τῆς πόλεως δύο τείχεσι περιελημμένης· ἀσθαιόμενοι δὲ τοὺς στρατιώτας ῥαθυμία καὶ μέθη κατειλημμένους, καὶ οὔτε εἰς τὸ τεῖχος λοιπὸν ἀνιόντας, οὐδένα δὲ καιρὸν τὴν τρυφήν καὶ τὰ συμπόσια παριέντας, δένδρα πάσαι πρὸς τοῦτο ἐτρεπισθέντα 5 προσθέντες τῷ τείχει καθ' ὃ βάσιμον ἦν, κατ' ὀλίγους τε διὰ τούτων νυκτὸς οὔσης ἀναβάντες, αἰρουῦσι τὴν πόλιν, τῶν μὲν στρατιωτῶν τῷ αἰφνιδίῳ καὶ ἀπροσδοκῆτῳ τῆς ἐφόδου καταπλαγέντων καὶ τοῦ ἄστεος ὑποδραμόντων δι' ἐτέρας πύλης, τῶν δὲ ἄλλων παρὰ τῶν πολεμίων ἀναιρεθέντων. τῆς δὲ πόλεως 10 τοῦτον τὸν τρόπον ἀλούσης, γηγόνουσι πλήθους ἀπάτου χρημάτων καὶ αἰχμαλώτων οἱ βάρβαροι κύριοι· πάντας γὰρ σχεδὸν τοὺς πέριξ οἰκοῦντας συνέβη κατ' αὐτὴν ὡς εἰς ὄχυρον χωρίον συναλισθῆναι. διαφθειραντὲς δὲ τὰ τε ἱερὰ καὶ τὰ οἰκοδομήματα καὶ πᾶν ὃ τι πρὸς κάλλος ἢ μέγεθος ἦσκητο, καὶ προσέτι τὴν ἄλ- 15 λην χώραν καταδραμιόντες, ἅμα πλήθει παμπόλλων νεῶν ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου.

34. Τῶν δὲ δημορῶντων Σκυθῶν θεασαμένων τὸν πλοῦτον ὃν ἐπηγάγοντο, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθόντων τοῦ δρᾶσαι τὰ παρα- 20 πλῆσια, πλοῖα μὲν κατεσκευάζετο, τῶν συνόντων αὐτοῖς αἰχμαλώτων ἢ ἄλλως κατ' ἐμπορίαν ἐπιμειγνυμένων ὑπορρηγῶντων εἰς τὴν τούτων δημιουργίαν, τὸν αὐτὸν δὲ τοῖς Βορανοῖς τρόπον ποιήσασθαι τὸν ἔκπλοον οὐκ ἔγνωσαν ὡς μακρὸν ὄντι καὶ δέσχο-

2 περιεμένης P. 6 δ] ὁ μὲν P, ὁ μέρος S. 7 ἀναβάντες] ἀνάγοντες libri. 9 ὑπεδραμόντων? πύλας L. 21 ἀπορίαν libri scripti et impressi.

ne per somnium quidem urbe se potituros sperabant, quod esset ea duobus muris circumdata. sed cum ignavia temulentiaque occupatos animadvertent milites ne murum quidem amplius conscendere, nec ullo tempore luxum et compositationes suas intermittere, arboribus, quas dudum ad hoc praeparaverant, admotis muro, qua perveniri ad eum poterat, et noctu per has, aliis alios exiguo numero subsequenteribus, ascendentes, urbem capiunt, ob repentinam et improvisam hostis irruptionem metu percussis praesidiariis et per aliam portam ex urbe fuga dilapsis, ceteris ab hostibus interemptis. urbe hoc modo capta, ineffabilem barbari opum captivorumque copiam adepti sunt: nam forte finitimi propemodum omnes in eum veluti locum munitum confluerant. templis et aedificiis dirutis, aliisque rebus ad elegantiam magnitudinemque comparatis, et excursionibus tota regione vexata, compluribus cum navigiis domum discessere.

34. Cum horum finitimi Scythae allatas ab eis opes conspexissent, et simile facinus audendi cupiditas eos incessisset, navigia quidem ab eis parabantur, utentibus ad eorum structuram mancipiorum opera, quae secum habebant, vel ceteroquin ipsis mercaturae causa semet adiungentium, sed ea ratione qua Borani fuissent usi minime navigationem instituentam esse tam

λον και διὰ τόπων ἤδη πεπορθημένων. ἀναμείναντες δὲ τὸν χειμῶνα, τὸν Εὐξείνιον πόντον ἐν ἀριστερᾷ καταλιπόντες, τῆς πεζῆς δυνάμεως αὐτοῖς διὰ τῶν ἡϊόνων κατὰ τὸ παρεῖκον συμπαραθεύσης, Ἰστρον και Τῳμάει και Ἀγχίαλον κατὰ τὸ δεξιὸν παραμείψαντες μέρος ἐπὶ τὴν Φιλεατίναν ἔβησαν λίμνην, ἣ κατὰ δυτικὰς τροπὰς Βυζαντίου πρὸς τῷ Πόντῳ διάκειται. **χρόντος δὲ** τοὺς ταύτης ἀλείας ἐν τοῖς ἔλαισι τοῖς ἐπικειμένους τῇ λίμνῃ μετὰ τῶν ὄντων αὐτοῖς πλοιάων ἀποκρυβέντας, ὁμολογία παρασησάμενοι και τὴν πεζὴν δύναμιν ἐμβιβύσαντες ἐπὶ τὴν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ **10** μεταξὺ Βυζαντίου και Χαλκηδόνος ἐχώρουν διάβυσιν. οὕσης δὲ φυλακῆς ἐν τε αὐτῇ Χαλκηδόνι και μέχρι τοῦ ἱεροῦ τοῦ πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου πολλῶ τοὺς ἐπιόντας ὑπεραιοῦσης, οἱ μὲν τῶν στρατιωτῶν ἀνεχώρησαν ὑπυκτῆσαι δῆθεν τῷ πεμφθέντι παρὰ βυσιλέως ἡγεμόνι βουλόμενοι, οἱ δὲ εἰς τσοσῦτον κατέστησαν **15** ὥστε ἅμα τῇ ἀκοῇ προτροπάδην φυγεῖν. οὗ δὴ γενομένου ἅμα τε ἐπεραιώθησαν οἱ βάρβαροι, και Χαλκηδόνα μηδενὸς ἀντιστάτος ἐλόντες χρημάτων και ὄπλων και ἄλλης ὅτι πλείστης ἀποσκευῆς γεγόνασιν ἐγκρατεῖς. **(35)** ἐπὶ δὲ τὴν Νικομήδειαν ἐχώρουν, μεγίστην οὖσαν και εὐδαίμονα, διὰ τε πλοῦτον και τὴν **20** εἰς ἅπαντα εὐπορίαν ὀνομαστοτάτην. ἐπεὶ δὲ τῆς φήμης προκαταλαβούσης ἐφθασαν οἱ ταύτης οἰκίητορες ἀποδρᾶναι μετὰ τῶν χρημάτων, ὅσα περ οἷοι τε γεγόνασιν ἐπικομισάμενοι, τῶν μὲν ἐρεθέντων οἱ βάρβαροι τὸ πλῆθος ἐθαύμασαν, διὰ

22 ἐπικομισάμενοι H, frustra: cf. Index.

longam, tam difficilem perque vastata iam ante loca, decreverunt: sed hiemis exspectato tempore, Ponto Euxino ad sinistram relicto, pedestribus copiis per ipsa littora, prout fieri poterat, cursim comitantibus, Istrum Tomos Anchialium ad dextram praetergressi Phileatinam venire paludem, quae versus occidentem plagam Byzantii Ponto adiacet. cognito eius lacus piscatores in adjacentibus lacui paludibus cum iis quas haberent navibus abditos delitescere, interposita cautione perfecerunt ut sese sisterent; cumque naves eorum copiis pedestribus suis onerassent, transire per id fretum nitabantur quod Byzantio Chalcedonique interiacet. erat non in ipsa modo Chalcedone praesidium, verum etiam ad fanum usque dispositum, quod est ad ostium Ponti; longeque barbaros illud adventantes viribus superabat. sed milites ipsi partim discessere, quasi qui occurrere duci ab imperatore misso vellent, partim tanta trepidatione correpti fuerunt ut ad primam rei famam citato cursu diffugerent. quo facto simul et transiere barbari, et Chalcedone nullo resistente capta opibus et armis alioque rerum apparatu copiosissimo potiti sunt. **(35)** hinc Nicomediam contenderunt, urbem maximam et fortunatam, opibusque ac rerum omnium copia celeberrimam. sed licet praecepta fama cives iam ante diffugissent cum opibus suis, quas auferre secum poterant, nihilo minus barbari repertorum ab se copiam mirati omni honore ac obser-

Zoticus.

δὲ τιμῆς πύσης καὶ Θεραπείας Χρυσόγονον ἦγον τὸν ἐπὶ τὴν Νικομήδειαν αὐτοὺς ἐλθεῖν ἐκ πολλοῦ παρορησάμεντα. ἐπιδραμόντες δὲ Νικαία καὶ Κίω καὶ Ἀπαμεία καὶ Προύση, τὰ παραπλήσιά τε καὶ ἐν ταύταις πεποιηκότες, ἐπὶ τῷ Κόζικον ὤρμησαν. τοῦ Ῥυνδάκου δὲ ποταμοῦ πολλοῦ ῥεύσαντος ἐκ τῶν γενομένων δμβρων, περαιωθῆναι τοῦτον ἀδυνατήσαντες ἀνεχώρησαν ὀπίσω, καὶ τὴν μὲν Νικομήδειαν ἐνέπρησαν καὶ τὴν Νικαίαν, ἡμάξαις δὲ καὶ πλοίοις ἐμβολόντες τὰ λάφυρα περὶ τῆς οἴκαδε ἐπανόδου διενουσῆντο, τοῦτο τῆς δευτέρας ἐφόδου ποιησάμενοι τέλος.

36. Οὐαλεριανὸς δὲ πυθόμενος τὰ κατὰ τὴν Βιθυνίαν, 10 στρατηγῶν μὲν οὐδενὶ τὴν κατὰ τῶν βαρβάρων ἄμνην ὑπὸ ἀπιστίας ἐθάρρει καταπιστεῦσαι, Φήλικα δὲ φυλάζοντα τὸ Βυζάντιον στείλας αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας ἄχρι Καππαδοκίας ἐχώρει, καὶ τῇ παρόδῳ μόνον ἐπιτρέψας τὰς πόλεις ὑπέστρεψεν εἰς τοῦπίσω. λοιμοῦ δὲ τοῖς στρατοπέδοις ἐμπεσόντος καὶ τὴν πλείω μυῖραν αὐτῶν 15 διαφθείραντος, Σαπώρης ἐπιὼν τὴν ἰψίαν ἅπαντα κατεστρέφετο. Οὐαλεριανοῦ δὲ διὰ τε μαλακίαν καὶ βίου χαυνότητα βοηθῆσαι μὲν εἰς ἕσχατον ἐλθοῦσι τοῖς πρύγμασιν ἀπογνόντος, χρημάτων δὲ ὀδσει καταλῦσαι τὸν πόλεμον βουλομένου, τοὺς μὲν ἐπὶ τούτῳ σταλέντας πρέσβεις ἀπράκτους ὁ Σαπώρης ἀπέπεμψεν, αὐτὸν δὲ 20 ἦπει τὸν βασιλεῦ περὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ νομιζομένων εἰς λόγους ἐλθεῖν. ὁ δὲ σὺν σὺδemiᾷ φρονήσει κατανούσας τοῖς αἰτουμένοις, ἀπερισκέπτως μετ' ὀλίγων ὀρηήσας ἐπὶ Σαπώρην ὡς δὴ

11 στρατιωτῶν LP.

16 Σάκωρ Eutropius et Pacianus R.

vantia Chrysoγονῶν prosequebantur, qui iamdudum eis auctor fuerat ut Nicomediam proficiscerentur. cumque Nicaeam ac Cium et Apameam et Prusam iisdem incursionibus vexassent, et in illis paria designassent, Cyzicum petiere. verum quod Rhyndacis fluvius ex imbribus auctus ingentem aquarum vim volveret, transiotione frustra tentata retro cesserunt; ac Nicomediam quidem et Nicaeam infectis ignibus succenderunt; spoliis vero in plaustra navesque coniectis domum cogitabant, hoc impressioni secundae sine imposito.

36. Valerianus, intellectis iis quae in Bithynia gererentur, ex diffidentia nemini ducem credere defensionem illius contra barbaros audebat; ac Felice misso, qui Byzantium tueretur, ipse ab Antiochia ad Cappadociam usque progrediebatur, et transitu duntaxat attritis oppidis pedem referebat, cumque pestis invasisset exercitus eorumque maiorem partem absumpisset, Sapore Orientem aggressus exitio dabat omnia. Valerianus autem, qui propter mollitiem vitamque remissionem de sublevandis ad extremum prolapsis rebus desperasset, cum data pecunia bello finem imponere vellet, missos hoc nomine legatos Sapore ab se rebus infectis dimisit, et ut imperator ipse de his quae sibi duceret necessaria secum in colloquium veniret postulabat. ille nulla prudentia postulatis assensus et inconsulto cum paucis ad Sapore pro-

περὶ σπονδῶν αὐτῶ διαλεξόμενος, ἄφνω συλλαμβάνεται παρὰ τῶν πολεμίων. καὶ ἐν ἀλχημαλώτου τάξει κατυστὰς παρὰ Πέρ- a. 260
σαις τὸν βίον ἀπέλιπε, μεγίστην αἰσχύνην ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τῷ
Ῥωμαίων ὀνόματι καταλελοιπώς.

5 37. Ὅντων δὲ τῶν ἀμφὶ τὴν εἶψαν ἐν τούτοις, πάντα μὲν Gallienus.
ἦν ἀναρχά τε καὶ ἀβοήθητα, Σκύθαι δὲ ὁμογνωμονήσαντες καὶ
ἐκ παντὸς ἔθρους τε καὶ γένους εἰς ἓν συνελθόντες τὴν τε Ἰλλυριδα
μοῖρα τιμὴ σφῶν ἐληίζοντο καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πόλεις ἐπόρθουν,
μοῖρα δὲ ἄλλη τὴν Ἰταλίαν καταλαβόντες καὶ ἄχρι τῆς Ῥώμης
10 ἐπῆρσαν. Γαλλιηροῦ δὲ τοῖς ἐπέκεινα τῶν Ἄλπειων τόποις ἐγκαρ-
τεροῦντος καὶ Γερμανικοῖς ἐνασχολουμένου πολέμοις, ἡ γερουσία
τὴν Ῥώμην εἰς ἔσχατον ἐληλακυῖαν ὄρωσα κακοῦ, τοὺς κατὰ ταύ-
την στρατιώτας ὀπίσασα, δοῦσα δὲ ὄπλα καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ δό-
μου τοῖς ἔρρωμενιστέροις, στρατεύμα πλήθει τοὺς βαρβάρους
15 ὑπεραίρον συνήγαγεν. ὅπερ ὀρρωδῆσαντες οἱ πολέμοι τὴν μὲν
Ῥώμην ἀπέλιπον, τὴν δὲ Ἰταλίαν πᾶσιν ὡς εἰπεῖν ἐπελθόντες ἐκά-
κωσαν. ἐν ἔσχατῳ δὲ καὶ τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς πραγμάτων ἐκ τῆς
τῶν Σκυθῶν ἐφόδου διακειμένων καὶ πάσης τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους
ἀρχῆς ἐς τὸ μηκέτι λοιπὸν εἶναι σαλευομένης, λοιμὸς ἐπιβρίσας
20 ταῖς πόλεις, οἷος οὐπω πρότερον ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ συνέβη,
τὰς μὲν ἀπὸ τῶν βαρβάρων συμφορὰς μετριωτέρας ἀπέφηνε, τοῖς
δὲ τῇ νόσῳ κατειλημμένοις εὐδαιμονίζειν ἑαυτοὺς εἶδον καὶ τὰς
ἐυλωκυίας ἤδη πόλεις, ἀνδρῶν παντάπασι γενομένας ἐρήμους.

fectus, quasi de ineunda pace cum eo collocaturus, ab hostibus subito comprehenditur, et ad mancipii fortunam redactus in eadem condicione apud Persas vivendi finem fecit, maximo dedecore nomini Romano apud posteros relicto.

37. Cum hic rerum per Orientem status esset, omnia velut destituta principe, confusa pariter et indefensa iacebant. et Scythae conianctis animis ex qualibet gente nationeque sua in unum congressi, parte quadam copiarum suarum Illyricum depopulabantur et civitates eiusdem vastabant, cum alia vero parte Italiam ingressi ad ipsam usque Romam perrexerunt. at Gallieno transalpinis in locis haerente Germanicisque bellis intento, senatus urbem Romam in summum discrimen adductam videns, et milites, quotquot erant ad urbem, instruxit, et arma valentioribus plebei dedit, et hoc modo maiorem barbarico coegit exercitum; quem hostes veriti, Romam illi quidem reliquere, sed universam prope dixerim pervagando afflixerunt Italiam. itidem cum per Illyricum res, ob Scytharum irruptionem, in extremo versarentur, et totum Romanis subiectum sic quassaretur imperium ut ab inieritu prope iam abesset, tanta pestis in civitatibus exorta quanta nunquam prius ullo tempore extiterat, calamitates a barbaris illatas leviores reddidit, hae vero correptis hoc attulit commodi, beatos uti se ducerent et captas iam urbes, ad solitudinem plane redactas.

38. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ Γαλλικὸς συνταραχθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην ἐπαυρήει, τὸν ὑπὸ Σκυθῶν ἐπαχθέντα τῇ Ἰταλίᾳ πόλεμον διαθήσων. ἐν τούτῳ δὲ ἐπαναστάντων αὐτῷ Κέκροπος τε τοῦ Μαρρουσίου καὶ Ἀυρίολου καὶ Ἀντωνίνου καὶ ἑτέρων πλείονων, οἱ μὲν ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἀπήχθησαν δίκῃ, Ἀυρίολος δὲ ἄλλο-5 τριῶς πρὸς τὸν βασιλέα διετέλεσεν ἔχων. ἐπεὶ δὲ καὶ Ποστοῦμος ἀρχὴν ἐν Κελτοῖς στρατιωτῶν ἐμπεισιτενόμενος εἰς τὸ νεωτερίσαι προήχθη, τοὺς συναποστάντας αὐτῷ στρατιώτας ἀναλαβὼν ἐπὶ τὴν Ἀγριππίναν ἤλαυνε, πόλιν ἐπικειμένην τῷ Ῥήνῳ μεγίστην, κἀνταῦθα Σαλονίνον τὸν Γαλλικῶν παῖδα ἐπολιόρκει, καὶ εἰ μὴ 10 παραδοθεὶς, τῆς πολιορκίας οὐκ ἔφρασκεν ἀποστήσεσθαι. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀνάγκη τῆς πολιορκίας αὐτὸν τε καὶ τὸν παραλαβόντα τὴν τούτου φυλακὴν ἐκ τοῦ πατρὸς Σιλβανὸν παραδόντων, ἀμφοτέρους ὁ Ποστοῦμος ἀνελὼν αὐτοὺς τὴν ἐν Κελτοῖς ἐπικράτειαν εἶχε. 15

39. Τῶν δὲ Σκυθῶν τὴν Ἑλλάδα κάκιστα διαθέντων καὶ τὰς Ἀθήνας αὐτὰς ἐκπολιορκησάντων, Γαλλικὸς μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς τούτους μετῆι μάχην ἤδη τὴν Θράκην καταλαβόντας, τοῖς δὲ περὶ τὴν ἑῴαν πράγμασιν οὖσιν ἐν ἀπογνώσει βοηθεῖν Ὀδανάθον ἔταξεν, Σπύρα Παλμυρητὸν καὶ ἐκ προγόνων τῆς παρὰ τῶν 20 βασιλέων ἀξιοθέντα τιμῆς. ὁ δὲ τοῖς αὐτόθι λελειμμένοις στρατοπέδοις δύναιμι ἀναμιξας δεῖ πλείστην οἰκίαν ἐπιέξῃ τῷ Σα-

3 Κέρος LP. vitiosa contractione. S. 6 in nummis C. Cae-
sius Postumius R. 19 varia est huius nominis scriptura, Ὀδανά-
θος, Ὀδονάθης, Ὀδονάθος, Ὀδαιναθος; latine Odenatus. R.

38. His rebus omnibus conturbatus Gallienus Romam reversus est, ut illato ab Scythis Italiae bello remedium afferret. quo tempore insurgentibus in eum Cecrope Manro et Aureolo et Antonino et aliis pluribus, ceteri propemodum omnes poenas dederunt, solus Aureolus infesto erga imperatorem animo esse perrexit. secundum haec Postumus quoque, cui magistrorium militum apud Celtas commissum fuerat, animum ad res novas adiecit; sumptisque secum militibus qui cum ipso defecerant, Agrippinam contendit, urbem maximam ad Rhenum sitam; ubi Saloninum Gallieni filium obsedit, minatus obsidionem se minime soluturum, nisi deditus ille sibi fuisset. militibus obsidionis necessitate compulsis ut et ipsum et ipsius custodiam praefectam a patre Silvanum traderent, utroque Postumus interfecto rerum apud Celtas potitus est.

39. Cum autem Scythae Graeciam gravissimis damnis affecissent, ipsis etiam Athenis expugnatis, Gallienus manum cum eis, ad Thraciam usque iam progressis, concertatus accessit; desperatisque rebus Orientis opea ferre iussit Odenatham, municipem Palmyrenum, qui uti iam maiores sui, in magno apud imperatores honore habitus fuerat. is ubi reliquis istis exercitiis copias suas quam poterat maximas admiscuisset, strenue Saporem adortus

πώρη κατὰ τὸ καρτερόν, καὶ τὰς τε πόλεις ἀνεκτήσατο τὰς ἤδη παρὰ Περσῶν ἐχομένας, καὶ Νίσιβιν εἰλημμένην μὲν ὑπὸ Σαυάρου τὰ Περσῶν δὲ φρονοῦσαν ἔλων ἐξ ἐφόδου κατέσκαπεν. ἐπεξελθὼν δὲ μέχρι Κτησιφώντος αὐτῆς οὐχ ἄπαξ ἀλλὰ καὶ δευτέρον, 5 Πέρσας μὲν τοῖς οἰκείοις ἐναπέκλεισεν, ἀγαπώντας εἰ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ ἑαυτοὺς περισώσαιεν, αὐτὸς δὲ τὰ περὶ τὴν ἤδη πεπορθημένην χώραν, ὡς οἶός τε ἦν, εὖ διετίθει. ἐπεὶ δὲ διατρέβων κατὰ τὴν Ἐμεσαν καὶ τινα γενέθλιον ἄγων ἑορτὴν ἐξ ἐπιβουλῆς ἀνηρέθη, τῶν ἐκείσε πραγμάτων ἀντιλαμβάνεται Ζηνοβία, 10 συνοικοῦσα μὲν Ὀδανάθῳ, φρονίμῳ δὲ ἀνδρὶ ἡρωμένῳ καὶ διὰ τῶν ἐκείνῳ συνόντων τὴν ἴσῃν εἰσφέρουσα τοῖς πράγμασιν ἐπιμέλειαν.

40. Οὔσης δὲ τοιαύτης τῆς ἀμφὶ τὴν ἀνατολὴν καταστάσεως, ἀγγέλλεται Γαλλιηνῷ τῷ πρὸς Σκύθας ἐγκαρτεροῦντι 15 πολέμῳ τὸν τῆς ἵππου πάσης ἡγούμενον Ἀδριόλον, ἐν Μεδιολάνῳ τῇ πόλει τὴν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν πάροδον Ποστούμου τεταγμένον παραφυλάττειν, εἰς τὸ νεωτερῆσαι τετράφθαι καὶ μῦσθαι τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν ἑαυτῷ. συνταραχθεὶς δὲ πρὸς τοῦτο παραχρημα τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδοπορίας εἶχετο, τὴν στρατηγίαν τοῦ πρὸς Σκύθας πολέμου Μαρκιανῷ παραδούς, ἀνδρὶ τὰ πολέμια σφόδρα 20 ἐξησκημένῳ. τούτου δὲ τὸν πόλεμον εὖ διαθέντος, Γαλλιηνὸς ἐχόμενος τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδοῦ εἰς τοιάνδε ἐπιβουλήν ἐμπίπτει. Ἡρακλειανὸς ὁ τῆς αὐλῆς ὑπαρχος, κοινῶν τῆς σκέψεως λυ-

1 ἀνεκτήσατο H: legebatur ἀνεκτοτάτας. τὰς ego addidi. 15 Ἀδριόλον S, Ἀνρηλιανόν LP.

est, et cum alias urbes imperio Persarum assuetas, tum Nisibin ab Sapore captam Persarumque rebus addictam impetu in eam facto recepit et evertit; cumque non semel sed iterum Ctesiphontem usque processisset, Persas intra munitiones suas compulsos occlusit, contentos si liberorum et uxorum et suam salutem tueri possent: ipse res vastatas iam regionis pro viribus ex usu suo constituit. posteaquam hic Emesae tum degens, et natalicium quandam celebritatem peragens, ex insidiis interemptus est, rerum istic in se curam Zenobia suscepit, Odanathi quidem illa coniux, sed animo virili praedita; quae opera familiarium mariti parem diligentiam rebus gerendis adhibebat.

40. Cum hic status Orientis esset, Gallieno bellum Scythicum naviter urgenti nuntius affertur, Aureolum ducem omnium copiarum equestrium, qui ad urbem Mediolanum Postumi transitum in Italiam observare iussus fuerat, res novas moliri et imperii summam sibi polliceri. ad eius rei famam conturbatus statim ad iter Italicum semet accingit, tradito praeturae imperio belli Scythici conficiendi causa Marciano, viro bellicis rebus exercitissimio; quo bellum hoc feliciter administrante, Gallienus iter Italicum persequens in huiusmodi insidias incidit. Heraclianus praefectus praetorio, socium con-

βῶν Κλαύδιον ὃς μετὰ βασιλέα τῶν ὄλων ἐπιτροπεύειν ἐδόκει, θάνατον ἐπιβουλεύει Γαλληγῶ. ἄνδρα δὲ ἐφῶν εἰς τὰ τοιαῦτα προχειρότατον ὃς τῆς τῶν Δαλματῶν ἤρχην ἴλης, ἐχειρίζει τούτῳ τὴν πρῶξιν. ὁ δὲ ἐπιστὰς τῷ Γαλληγῶ δειπνοποιουμένῳ, καὶ φήσας ἀγγελίαι τινα τῶν κατασκόπων ὡς Ἀύριολος ἅμα τῇ σὺν 5 αὐτῷ δυνάμει προσάγει, τοῖς τοιοῦτοις ἐπτόησε λόγοις. ὅπλα τε οὖν ἦται καὶ ἅμα θορῶν ἐς τὸν ἵππον σύνθημα τοῖς στρατιώταις ἐδίδου μετὰ τῶν ὄπλων ἀκολουθεῖν, καὶ οὐδὲ τοὺς δορυφοροῦντας ἐκδεξάμενος ἤλαυνε. γυμνὸν οὖν ὁ ἱλάρχης θεασάμενος ἀποσφάττει. (41) τῶν δὲ στρατιωτῶν κελεύσει τῶν ἡγομένων 10

Claudius II. ἡσυχασάντων, Κλαύδιος τὴν τῶν ὄλων ἡγεμονίαν παραλαμβάνει, a. 268 καὶ πρότερον τῆς κοινῆς ψήφου ταύτης δούσης αὐτῷ. Ἀύριολος ἐπὶ χρόνον συχρὸν ἔξω τῆς Γαλληγῶ καταστήσας ἑαυτὸν ἐξουσίας ἐπεκηρυκευέτο τε παραχρῆμα πρὸς Κλαύδιον, καὶ παραδόνς ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν περὶ τὸν βασιλέα στρατιωτῶν ἀναιρεῖται, τῇ διὰ 15 τὴν ἀπόστασιν ἐχομένων ὀργῇ.

42. Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν χρόνον Σκυθῶν οἱ περιλειφθέντες, ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐπαρθέντες ἐφῶδων, Ἐροβίλους καὶ Πεύκας καὶ Γότθους παραλαβόντες καὶ περὶ τὸν Τύραν ποταμὸν ἀθροισθέντες, ὃς εἰς τὸν Πόντον εἰσβάλλει, ναυπηγησάμενοι πλοῖα 20

8 ὃς τῆς] libri ὄστις. 12 Ἀύριολος LP. adde δέ. 15 sollemnius est τῆς ὀργῆς ἐξεῖναι in ira persistere. II. 19 Suidas (v. Σκυθαί) Πευκίστας, Casaubonus Πευκίλους; ita enim Ptolemaeo, Julio Capitolino, Trebellio Pollioni vocantur, Iornandi Peuceni. 20 Suidas: ἀθροισθέντες εἰσβάλλον εἰς τὸν Πόντον, ναυπηγησάμενοι δὲ πλοῖα ἐννακῶσια.

siliū Claudium nactus, qui secundum imperatorem administrationi rerum praeesse videbatur, necem Gallieno molitur. cumque reperisset hominem ad perpetranda eiusmodi expeditissimum, qui aliae Dalmatarum praefectus erat, rem ei perficiendam committit. adstans ille cenanti Gallieno, cum exploratorem quendam nuntiasse dixisset Aureolum cum copiis suis accedere, hominem verbis huiusmodi terruit. quapropter arma poscens, et in equum insiliens, signum militibus dabat ut se cum armis sequerentur; ac ne corporis quidem stipatoribus expectatis abequitabat. itaque praefectus aliae nudum conspicatus interficit. (41) cum milites ducum iussu tranquilli essent, Claudius imperium consequitur, quod antea quoque communi calculo datum ei fuerat. Aureolus, qui satis longo tempore se fuerat tutatus quo minus in Gallieni potestatem veniret, statim de pace legatos ad Claudium ablegat. cumque se dedidisset, a militibus qui propter imperatorem erant interficitur, quod conceptam in illum ex causa defectionis iram necum deposuissent.

42. Hoc tempore quotquot erant Scythae superstites animis propter expeditiones hactenus susceptas elati, adiunctis sibi Herulis Peucis et Gothicis, collectique propter Tyrum fluvium in Pontum semet exonerantem, sex

ἔξακισχίλιαι καὶ τούτοις ἐμβιβάσαντες δύο καὶ τριάκοντα μυριάδας, ἄρανας διὰ τοῦ Πόντου, Τομιῆ μὲν τειχῆρει πόλει προσβαλόντες ἀπεκρούσθησαν, προελθόντες δὲ καὶ ἐπὶ Μαρκιανούπολιν, ἢ Μυσίας ἴστί, ἀναβάντες καὶ ταύτης διαμαρτόντες ἔπλεον ἐπὶ τὸ 5 πρόσω, κατὰ πρύμναν τὸν ἄνεμον ἔχοντες. ἐπεὶ δὲ τὰ στενά τῆς Προποντίδος κατέλαβον, τότε δὴ τῶν νεῶν τὸ πλῆθος ἐνεγκεῖν τὴν τοῦ ῥοῦ ταχυτήτα μὴ δυνάμενον ἀλλήλοις τὰ πλοῖα προσήρατε, καὶ ἐφέρετο τὰ σκάφη σὺν οὐδενὶ κόσμῳ, / τῶν κυβερνητῶν μεθιέντων τοὺς οἴακας, ὥστε τὰς μὲν καταδύναι αὐτάνδρους, 10 τινὰς δὲ καὶ ἀνδρῶν ἐρήμους ὀκειλαι, πλήθους πολλοῦ καὶ ἀφρώπων καὶ πλοίων ἀπολομένου. (43) διὰ τοι τοῦτο τοῦ μὲν στενοῦ τῆς Προποντίδος ὑπανεχώρουν οἱ βάρβαροι, τὴν δὲ ἐπὶ Κύζικον ἔπλεον. ἄπρακτοι δὲ διεκπεσόντες καὶ παραπλεύσαντες τὸν Ἑλλήποντον, ἄχρι τε τοῦ Ἄθω παρενχθέντες, κάκεισε τῶν 15 πλοίων ἐπιμέλειαν ποιησόμενοι, Κασάνδρειαν καὶ Θεσσαλονικὴν ἐπολιόρκουν. μηχανὰς δὲ τοῖς τεύχεσι προσαγωγόντες καὶ παρὰ βραχὺ τοῦ ταύτας ἐλεῖν ἐλθόντες, ἐπειδὴ τὸν βασιλέα προσάγειν ἐπόθοντο, εἰς τὴν μεσόγειαν ἀναβάντες τὰ περὶ Δοβήρον καὶ Πελαγονίαν ἐληίζοντο πάντα χωρῖα. ἐς ἃ δὴ τρισχιλίους ἀποβαθλόντες εἰς τὴν τῶν Δαλματῶν ἵππον ἐμπεπτωκότες, τοῖς λειπο-

2 Τομιῆ μὲν] τὸ μὲν ἐν LP, πόλει Τόμη Suidas. 8 Ammiano
 Marc. XXVII 9 Martianoopolis. 7 δυναμένων L. 8 ἐπεφέ-
 ρετο Suidas. 9 αὐτάνδρους] τὰς δὲ αὐτάνδρους LP. expunxit
 τὰς δὲ R cum Suida, invito H, qui confert quae infra leguntur, 2 24,
 τὰς μὲν ὀκέλλειν — κατέδυε. 14 παρενχθέντες Suidas.
 17 ἐπεὶ δὲ LP. 18 Τόπηρον LP. 19 ἐς ἃ] ἐως?

millibus navium constructis ac trecentis ac viginti millibus hominum in eas impositis, navigatione per Pontum instituta, Tomis, munito moenibus oppido tentato, reiecti sunt. progressi vero et Marcianopolim delati, quae Moeisiae civitas est, ac ne illa quidem potiti, navigabant ulterius, cum quidem in puppi ventum haberent. ubi Propontidis angustias attingissent, quod ea multitudo navium celeritatem fluxus ferre non posset, naves inter se collidebantur et nullo ferebantur ordine lembi, cum gubernatores ipsi clavos e manibus dimisissent, adeo quidem ut partim cum hominibus ipsis demergenter, partim vacuae littoribus appellerent, magna tum hominum tum navigiorum multitudine pereunte. (43) propter hanc causam a Propontidis angustias barbari recedebant, Cyzicum versus navigando, cumque rebus infectis illiac dilapsi fuissent, Hellespontum navigiis praeteriissent, et ad montem Atho delati naves ibi suas refecissent, Casandriam et Thessalonicam obsidebant, machinisque moenibus admotis parum aberat quin eas caperent, sed quod imperatorem adventare cum copiis inaudierant, petitis superioribus locis mediterraneis omnem propter Doberum et Pelagoniam agrum praedis agendis infestabant; quo in agro tribus hominum millibus amissis, cum in equitatum Dalmatarum incidissent, cum reliquis adversus imperatoris copias

μένοις πρὸς τὴν οὐσαν ἅμα τῷ βασιλεῖ διηγωνίζοντο δύναμιν. μάχης δὲ γενομένης, ἕξ ἑκατέρου τε μέρους πεσόντων, ἐτρέποντο μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, διὰ δὲ ἀτρίπτων αὐτοῖς ὁδῶν ἀπροσδοκίτοις ἐπιπεσόντες πέντε τῶν βαρβάρων μυριάδας διέφθειραν. μῦθρα δὲ τῶν Σκυθῶν Θισσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα περιπλεύσασα τοὺς ταύ-5 τη τόπους ἐληΐζετο, πόλεσι μὲν ἐπιέναι μὴ δυναμένη τῷ φθῆναι ταύτας τειχῶν τε καὶ τῆς ἄλλης ἀσφαλείας φροντίδα ποιήσασθαι, τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἀγροῖς εὐρισκομένους ἀπάγουσα.

44. Τῶν Σκυθῶν τοίνυν, ὡς διεξῆλθον, ἐσχεδασμένον καὶ τὸ πολὺ μέρος ἀποβαλόντων, μειζόνων ἐφιμένη ἡ Ζηνοβία 10 πραγμάτων Ζάβδαν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐκπέμπει, Τιμαγένους ἀνδρὸς Αἴγυπτίου τὴν ἀρχὴν τῆς Αἴγυπτου Παλμυρηνοῖς καταπρατομένου. συναχθέντος δὲ τοῦ στρατεύματος ἐκ Παλμυρητῶν καὶ Σύρων καὶ βαρβάρων ἐς ἑπτὰ μυριάδας, καὶ Αἴγυπτίων τε πέντε μυριάσιν ἀντιπαραταξαμένων, μάχης καρτερῶς γενομένης περιῆσαν 15 οἱ Παλμυρηνοὶ παρὰ πολὺ τῷ πολέμῳ, καὶ φρουρὰν ἐγκαταστήσαντες πεντακισχιλίων ἀνδρῶν ἀνεχώρησαν. Πρόβος δὲ καθῆραι τῶν καταποντιστῶν τὴν θάλατταν ἐκ βασιλέως ταχθεὶς, ἐπειδὴ τὴν Αἴγυπτον ἔγνω παρὰ Παλμυρητῶν ἐχομένην, ἅμα τῇ σὺν αὐτῷ δυνάμει καὶ Αἴγυπτίων ὄσοι μὴ τὰ Παλμυρητῶν φρονοῦν- 20 τες ἔτυχον ἐπιδήμενος τὴν μὲν φρουρὰν ἐξέβαλεν· αὐτὸς δὲ Παλμυρητῶν ἐπιστρατευσάντων, συναγαγόντος δὲ καὶ Πρόβου στρα-

2 πεσόντων] κολλῶν πεσόντων Steph. 3 αὐτοῖς om P. 11
Zabas Vopiscus, Sabas Pollio. 14 τῇ δὲ ? 17 Πρόβος
etiam Zonarae; sed Trebellio Pollioni in Claudio Probatius.

dimicarunt. octepto proelio cum ab utraque parte multi cecidissent, Romani quidem in fugam se conciebant: sed per itinera nullis hominum trita vestigiis eisdem ex improvise adorti quinquaginta millia barbarorum ceciderunt. quaedam Scytharum pars, Thessaliam Graeciamque circumvecta, passim ea loca populabatur; quae cum aggredi oppida propterea non posset quod ea muris alioque necessario praesidio se iam antea diligenter communi-
vissent, homines in agris repertos abducebat.

44. Itaque dum Scythae dispersi vagantur in hunc quem diximus modum, magno suorum amisso numero, maiora quaedam appetens Zenobia Zabdam in Aegyptum mitit, quod Aegyptius quidam Timagenes Palmyrenis Aegypti dominatum tradere conaretur. coacto de Palmyrenis et Syris et barbaris exercitu, ad septuaginta usque milia, prodierunt in aciem adversus hos Aegyptiorum ad quinquaginta milia; quos inter utrinque acri commisso proelio, Palmyreni longe hoc bello superiores exstiterunt, et imposito quinque milium praesidio pedem rettulerunt. Probus, cui datum erat ab imperatore negotium maris a piratis repurgandi, posteaquam teneri a Palmyrenis Aegyptum cognovisset, cum copiis suis et Aegyptiorum, quotquot alieni a Palmyrenorum partibus erant, hostes aggressus praesidium eiecit. sed cum Palmyreni denuo cum exercitu venissent, itidemque Probus Aegyptias Afri-

τόπεδον Αἰγυπτίων τε καὶ Λιβύων, ὑπέρτεροι μὲν ἦσαν Αἰγύπτιοι καὶ τῶν ὄρων τῆς Αἰγύπτου Παλμυρηνοῦς ἤλαυνον, Πρόβου δὲ τὸ πρὸς τῇ Βαβυλῶνι καταλαβόντος ὄρος καὶ ταύτῃ τὴν ἐπὶ Συρίαν τῶν πολεμίων παράδοον ἀποκλείοντος, Τιμαγένης ἕτε δὴ 5 ἴδρις τῶν τόπων, ἅμα δισχιλίους Παλμυρητῶν τὴν ἄκραν τοῦ ὄρους κατασχών, ἀδοκῆτοις ἐπιστάς τοῖς Αἰγυπτίοις διεφθειρεν· ἐν οἷς καὶ ὁ Πρόβος ἄλοὺς ἐαυτὸν ἀποσφάττει.

45. Τῆς Αἰγύπτου τοίνυν ὑπὸ Παλμυρηνοῖς γενομένης, οἱ ἐκ τῆς ἐν Νάισῳ Κλαυδίου καὶ Σκυθῶν μάχης περιλειφθέντες, προ- 10 βαλλόμενοι τὰς ἀμάξας, ὡς ἐπὶ Μακεδονίαν ἐχώρου, σπάνει δὲ τῶν ἐπιτηδείων λιμῶ πιεζόμενοι διεφθείροντο αὐτοὶ τε καὶ τὰ ὑπόζυγια. προάγουσι δὲ αὐτοῖς ἡ Ῥωμαίων ἵππος ὑπαντιάσασα, πολλοὺς τε ἀνελούσα, τοὺς λοιποὺς ἐπὶ τὸν Ἄμμον ἀπέστρεψε. κυκλωθέν- 15 τες δὲ τοῖς Ῥωμαίων στρατοπέδοις οὐκ ἄλλους ἀπέβαλον. ἐπεὶ δὲ διαστάτων πρὸς ἑαυτοὺς πεζῶν τε καὶ ἵππεων ἰδοὺ βασιλεῖ τοὺς πεζοὺς τοῖς βαρβάροις διαμαχέσασθαι, καρτερᾶς γενομένης μάχης ἐτρέποντο Ῥωμαῖοι· καὶ ἀνααιρεθέντων οὐκ ἄλλων, ἡ ἵπ- 20 πος ἐπιφανεῖσα μετρίαν αὐτοῖς τὴν τοῦ πταίσματος πεποίηκεν αἰσθησιν. (46) πρῶσω δὲ τῶν Σκυθῶν ἱλασάντων καὶ Ῥω- 20 μαίων αὐτοῖς ἐπακολουθούτων, οἱ Κρήτην καὶ Ῥόδον περιπλεύ- σαντες βάρβαροι πρᾶξαντες οὐδὲν ἀφηγήσεως ἄξιον ἀνεχώρησαν. λοιμοῦ δὲ κατασχόντος ἅπαντας αὐτούς, οἱ μὲν κατὰ Θράκην οἱ δὲ κατὰ Μακεδονίαν ἐφθάρησαν. ὅσοι δὲ διεσώθησαν, ἡ τάγ-

5 ἄτε δι' ἀνδρῶν τόπων P.

11 τὰ add S.

canaque copias coegisset, victoria quidem Aegyptii potiebantur et Aegypti finibus Palmyrenos exigebant: verum quod Probus montem Babylonii vicinam occupasset et hostes ibidem a transitu in Syriam excluderet, Timagenes, velut eorum locorum peritus, cum duobus Palmyrenorum milibus eius montis occupato vertice, nihil tale cogitantes Aegyptios adortus cecidit; quos inter et Probus interceptus ipse sibi manus attulit.

45. Aegypto Palmyrenorum in potestatem redacta, quotquot ex pugna Claudii et Scytharum ad Naisum pugnata superstites erant barbari, curribus se munitentes in Macedoniam contendebant. sed quod ob inopiam commeatas famęgremerentur, tam ipsi quam eorum iumenta peribant. progredientibus autem eis Romanorum equestres occurrere copiae, caesisque pluribus reliquos ad Haemum se convertere coegerunt. ibi Romanis ab exercitibus circumdati non paucos ex suis amisserunt. posteaquam vero dissidentibus inter se peditibus et equitibus imperatori visum fuit ut pedites adversus barbaros dimicarent, acri exorte proelio terga Romani dabant; quorum iam non paucis interemptis equitatus, adventu factum est, ut modicum ex admissio delicto detrimentum sentiretur. (46) Scythis longius digressis et Romanis eos persequentibus, qui Cretam et Rhodum circumvecti navibus erant barbari, nulla re memorabili gesta recesserunt. cumque pestilens lues cunctos lavassisset, partim in Thracia partim Macedonia perierunt. quotquot autem

μασι Ῥωμαίων συνηριθμήθησαν ἢ γῆν λαβόντες εἰς γεωργίαν ταύτην προσεκαρτέρησαν. ἀψαμένου δὲ τοῦ λοιμοῦ καὶ Ῥωμαίων, ἀπέθανον μὲν πολλοὶ τοῦ στρατεύματος, τελευταῖα δὲ καὶ Κλαύδιος, ἐν πάσαις διαπρέψας ταῖς ἀρεταῖς καὶ πολὺν ἑαυτοῦ πόθον τοῖς ὑπηκόοις ἐναποθέμενος. 5

Quintillus.

47. Κυντίλλου δέ, ὃς ἀδελφὸς ἦν Κλαυδίου, βασιλέως ἀναρρηθέντος ὀλίγους τε βιώσαντος μῆνας καὶ μνήμης οὐδὲν

Aurelianus.
a. 270

ἄξιον πεπραχότος, Ἀδρηλιανὸς εἰς τὸν βασιλεῖον ἀναβιβάζεται θρόνον, Κυντίλλου· κατὰ τινὰς τῶν λογοποιῶν ὑπὸ τῶν ἐπιζητήσεων συμβουλευθέντος, ἕμα τῷ γνώμῃ τὴν βασιλείαν Ἀδρηλιανῷ πα- 10
ραδεδομένην, ἑαυτὸν ἐπεξαγαγεῖν καὶ ἐκόντα τῆς ἀρχῆς ἀποστῆναι τῷ πολλῷ κρείττονι. ὃ δὴ καὶ πεποιηκέναι λέγεται, τῶν λατρῶν τινὸς φλέβα τεμόντος αὐτῷ καὶ ἐνδόντος ῥέουσαι τὸ αἷμα, μέχρις αἵος ἐγένετο. (48) Ἀδρηλιανὸς δὲ κρατυνόμενος τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης ἐλάσας ἐπὶ τὴν Ἀκυλιανὴν ἐχώρει κάκειθεν 15
ἤλαυνεν ἐπὶ τὰ Παιόνων ἔθνη, τούτοις τοὺς Σκόδας μυθῶν ἐπιθέσθαι. πλέμψας δὲ σκόπους ἀπαγγέλλοντας εἰσαγαγεῖν εἰς τὰς πόλεις σιτία καὶ ζῶα καὶ πᾶν ὃ τι οὖν τοὺς ἐναντίους ἐμελλεν ἀφελήσειν, ταύτην τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς λιμὸν αὖξιν διανοεῖτο. περαιωθέντων δὲ τῶν βαρβάρων καὶ μάχης ἐν τῇ Παιονίᾳ γενο- 20
μένης Ἰσοπαλοῦς, νῦν ἐπιγενομένη τὴν νίκην ἀμφήριστον ἀφο-

1 συνηριθμήσαν LP.

7 Casaubonus mavult ὀλίγας — ἡμέρας;

non inepte. Nam Zonaras habet ἑκτακαίδεκα ἡμέρας; idem Treb. Pollio in Claud. 12 R.

incolumes evasere vel legionibus Romanis adscripti sunt, vel terram colendam nacti totos agriculturæ se dederant. sed quod in Romanos quoque pestis sævire cœpisset, cum alii complures in exercitu mortui sunt, tum etiam Claudius vivendi finem fecit, vir omni genere virtutum ornatus, et qui magnum sui desiderium subditorum animis inditum reliquit.

47. Quintillus inde, Claudii frater, dictus est imperator; qui ubi per paucos menses vixisset et nihil memoria dignum gessisset, Aurelianus ad regnum solium evehitur, cum quidem, veluti scriptores historiarum aliqui tradunt, Quintillo necessarij sui fuissent auctores, simulatque cognitum esset Aureliano delatum imperium, ut mortem sibi conscisceret ac multo se potiori sponte sua de imperio cederet; quod et fecisse perhibetur, a medico quodam vena secta continuatoque fluxu sanguinis, donec exaruisse. (48) Aurelianus autem, confirmato imperio, cum Romanam movisset, Aquileiam contendit, et deinde Pannonicas ad nationes accessit, quas a Scythiis invadi cognoverat. cumque misisset ad eos exploratores, qui nuntiarent ut anasnas et lumenta et quicquid aliud hostibus usui futurum esset in oppida conveherent, hac ratione famem, quæ hostes urgebat, augere cogitabat. postquam barbari flumen transiissent, et in Pannonia proelio ancipiti dimicatum esset,

τέροις πεποίηκεν. ἐν δὲ τῇ νυκτὶ τὸν ποταμὸν οἱ βάρβαροι διαβάτες ἕμα ἡμέρᾳ περὶ σπονδῶν ἐπεκηρυκούντο.

49. Πυθόμενος δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς Ἀλαμανοὶ καὶ τὰ πρόσ-
οικα τούτοις ἔθνη γνώμην ποιοῦνται τὴν Ἰταλίαν ἐπιδραμεῖν,
5 ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ καὶ τοῖς περὶ ταύτην τόποις εἰκότως πλέον πεφρον-
τικῶς, ἰκανὴν τῇ Παιονίᾳ καταλιπὼν ἐπικουρίαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν
ἐτρέπη, καὶ καταστὰς εἰς μάχην ἐν ταῖς περὶ τὸν Ἰστρον Ἰσκατιαῖς
πολλὰς τῶν βαρβάρων ἀπώλεσε μυριάδας. ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὰ
περὶ τὴν Ῥώμην ἐπράχθη, τινῶν ἀπὸ τῆς γερονσίας, ὡς ἐπιβουλή
10 κατὰ τοῦ βασιλέως κοινωησάντων, εἰς εὐθύνας ἠγμένων καὶ
θανάτῳ ζημιωθέντων. ἐτειχίσθη δὲ τότε ἡ Ῥώμη πρότερον
ἀτειχιστος οὕσα· καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν ἔξ Αἰρηλιανοῦ συνεπλη-
ρώθη βασιλεύοντος Πρόβου τὸ τεῖχος. κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον
εἰς ἔθνοιον ἦλθε νεωτερισμοῦ Ἐπιτίμιός τε καὶ Οὐρβανός καὶ Δο-
15 μετιανός, καὶ παραχρῆμα τιμωρίαν ὑπέσχον ἄλλοις.

50. Διωκμένων δὲ ὡδε τῶν περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Παιο-
νίαν, ὁ βασιλεὺς στρατείας ἐπὶ Παλμυρηνοὺς ἄγειν διενεοῖτο,
κρατοῦντας ἤδη τῶν τε Αἰγυπτιακῶν ἐθνῶν καὶ τῆς ἐφ᾽ αὐτοὺς ἀπίσης
καὶ μέχρις Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας, ἐτελήσαντας δὲ καὶ Βιθυνίας
20 μέχρι Χαλκηδόνης ἀντιλαβεσθαι, εἰ μὴ βεβουσιλευκέναι γνόντες
Αἰρηλιανὸν τὴν Παλμυρηνῶν ἀπεσεύσαντο προστασίαν. ἐλύσαν-

3 Ἀλαμάννοι P. 8 δὲ om Steph. 9 an ἐτεφάθη? ἐπι-
βουλή? v. Ind. v. κοινωησίν. 14 Victor ep. Septimius. 15 ἐα-
λωπότες P. 17 στρατιάν?

nox interveniens victoriam utrisque dubiam reddidit. eadem nocte barbari transmissis flumine, simulac illuxisset, de pace legatis missis agebant.

49. Imperator, intellecto Alamannos cum finitimis sibi nationibus Italiam incursionibus vexare decrevisse, non abs re de Roma vicinisque urbi locis magis sollicitus, satis magno Pannoniae relicto praesidio, versus Italiam perrexit, et in extremis ad Istrum partibus conserto proelio multa barbarorum milia delevit. interim et Romae quaedam gesta sunt, ubi de senatu nonnulli velut insidiarum imperatori structurarum participes accusati fuerunt et morte multati. tunc et moenibus cincta fuit Roma, quibus antea carebat; et coeptus ab Aureliano murus Probo imperante perfectus fuit. eodem tempore venerunt in suspicionem rerum novarum Epitimus et Urbanus et Domitianus, statimque deprehensi poenas dederunt.

50. Rebus per Italiam et Pannoniam in hunc modum gestis et ordinatis expeditionem contra Palmyrenos imperator suscipere cogitabat, qui iam in potestate sua nationes Aegyptias et universum orientem usque ad Ancyram Galatae tenebant, ipsamque porro Bithyniam Chalcedonem usque sibi vindicare volebant, nisi gentes illae, fama traditi Aureliano imperii ad se perlata, Palmyrenorum patrocinium reiecerant. itaque cum exercitu progresso

τος τοίνυν ἄμα στρατῷ τοῦ βασιλέως, Ἀγκύρα τε προσετίθετο τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ καὶ Τύανα μετὰ ταύτην καὶ ἐξῆς ἅπασαι μέχρις Ἀντιοχείας, ἐν ἧ Ζηροβίαν εὐρών ἄμα στρατῷ πολλῷ παρεσκευασμένην εικότως εἰς μάχην ἀπήντα καὶ αὐτὸς εὐτρεπής. ὄρων δὲ τοὺς Παλμυρηῶν ἰππέας ὀπλίσει βареλα καὶ ἀσφαλεῖ τεταρρη-5 κότας καὶ ἄμα πείρα τῇ περὶ τὴν Ἰππασίαν πολὺ τῶν σφετέρων προέχοντας, τοὺς μὲν πείρος πέραν ποῦ τοῦ Ὀρόντου ποταμοῦ διεχώρισε, σύνθημα δὲ τοῖς Ῥωμαίων ἰππεῦσι δέδωκε μὴ ἐκ τοῦ εὐθέως ἀκμήτι τῇ Παλμυρηῶν ἵππῳ συνάψαι, δεξαμένους δὲ τὴν αὐτῶν ἔφοδον ἐς φυγὴν δοκεῖν τρέπεσθαι, καὶ τοῦτο ποιεῖν ἄχρις 10 ἂν ἴδωσιν αὐτούς τε καὶ τοὺς ἵππους ὑπὸ τοῦ καύματος ἄμα καὶ τῆς τῶν ὀπλιῶν βαρῦτης πρὸς τὴν δίωξιν ἀπειπόντας. οὗ δὲ γενομένου καὶ τῶν βασιλέως ἰππέων τὸ παράγγελμα φυλαξάντων, ἐπειδὴ τοὺς ἐναντίους ἐθεάσαντο παρειμένους ἤδη καὶ τοῖς ἵπποις κεκμηκόσιν ἀκινήτους τοὺς ἐπικειμένους, ἀναλαβόντες τοὺς ἵππους 15 ἐπήεσαν καὶ αὐτομάτους τῶν ἵππων ἐκπίπτοντας συνεπάουον. φόνος οὖν ἦν συμμιγῆς, τῶν μὲν ξίφεσι τῶν δὲ ὑπὸ τῶν ἵππων οἰκείων τε καὶ πολεμίων ἀναιρουμένων. (51) εἰσελθόντων δὲ τῶν ὄσοι διαφυγεῖν οἳοί τε γέγονασιν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, Ζάβδας ὁ Ζηροβίας στρατηγὸς ὄρωδῶν μὴ ποτε μαθόντες οἱ τῆς Ἀντιο-20 χείας οἰκήτορες τὸ περὶ τὴν μάχην πταῖσμα σφίσι ἐπίδοινο, ἀνδρα μεσαιπόλιον ἐμφέρειάν τινα πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἰδέαν δοκοῦντά πως ἔχειν εὐρών, καὶ σχῆμα περιθεις οἷον εἰκὸς ἦν Ἀύρη-

15 κεληκόσι LP: corr S.

imperatore, Ancyra Romanorum in dicionem venit, et Tyana post eam, et urbes deinceps omnes Antiochiam usque; in qua urbe reperta Zenobia magnis instructa copiis, et ipse paratus ad pugnam, cui par erat, occurrit. videns autem Palmyrenos equites, armatura gravi eademque tuta fretos, equitandi quoque peritia longe suos excellere, pedites trans Orontem fluvium alicubi separatim constituit, et Romanis equitibus ex composito praecipit ne recta cum recentis et viribus integro Palmyrenorum equitatu manum consererent, sed expectata illius impressione fugam se capessere simularent, idque tantisper facerent, donec et ipsos et equos ob aestum pariter et gravitatem armorum a perseguendo desistere cernerent. hoc cum factum esset, ac imperatoris equites id observassent quod imperatum fuerat, ubi primum fatigatos hostes et hactenus incumbentes lassos equis immobiles conspexerunt, equis a cursu revocatis eos adorti sunt, et sponte sua delabentes ex equis obtriverunt. Itaque promiscua caedes erat, cum alii gladiis, alii partim a suis partim hostium equis interimerentur. (51) Antiochiam vero ingressis, quotquot fuga evadere potuerant, metuens Zenobiae dux Zabdas ne forte Antiocheni cives adversi proelii fama percepta suos invaderent, repertum hominem semicanum, qui vultum speciemque imperatoris quodam modo re-ferte videretur, et tali amictum habitu quali proeliantem Aurelianum usum

λιανὸν ἔχειν μαχόμενον, διὰ μέσης ἄγει τῆς πόλεως ὡς δὴ τὸν βασιλέα ζωγραφίαν ἐλών. καὶ τούτῳ τῷ σοφίσματι τοὺς Ἀντιοχεῖς ἀπατήσας αὐτὸς τε ὑπεξέδν τῆς πόλεως οὐσης τῆς νυκτὸς ἅμα τῷ λελειμμένῳ στρατεύματι, καὶ τὴν Ζηροβίαν ἐαυτῷ συνἔξαγαγῶν ἐπὶ τὴν Ἐμεσαν ἀνεχώρησεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἔχων ἐν νῦν γενομένης ἡμέρας ἀναλαβεῖν τὴν πεζὴν δύναμιν καὶ ἐκατέρωθεν ἐπιθέσθαι τραπέουσιν ἤδη τοῖς πολεμίοις, ἐπειδὴ τὴν Ζηροβίαν ἔγνω φυγῆν, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν εἰσῆει, δεξαμένων αὐτὸν ἀσμένως τῶν πολιτῶν. εὐρῶν δὲ τοὺς πολλοὺς τὴν πόλιν ἀπολιπόντας

10 δέει τοῦ μὴ κακοῦ τινὸς ὡς τὰ Ζηροβίας φρονήσαντας πειραδῆναι, προγράμματα πανταχοῦ πέμψας τοὺς πεφευγότας ἐκάλει, τῷ ἀκουσίῳ καὶ ἀναγκαστῷ πλέον ἢ προαιρέσει τὰ συμβάντα ἀντιθεῖς. (52) συνδραμόντων δὲ ἅμα τῷ θεάσασθαι τὰ προγράμματα τῶν πεφευγόντων καὶ τῆς τοῦ βασιλέως μετασχόντων φιλο-

15 φροσύνης, διαθεῖς τὰ περὶ τὴν πόλιν ἐπὶ τὴν Ἐμεσαν ἤλανε. μοῖραν δὲ τινα Παλμυρησῶν λόφον καταλαβοῦσαν εὐρῶν ὑπερκείμενον Λάφνης τοῦ προαστείου, τῷ ὑπερδέξιῳ τοῦ τόπου τὴν τῶν ἐναντιῶν πάροδον εἶργειν οἰομένην, τοῖς στρατιώταις ἐνεκελεύσατο συνασπισαμένους καὶ πυκνῇ τῇ φάλαγγι τὴν πρὸς τὸ ὄρθιον ἀνάβα-

20 σιν ποιουμένοις τὰ τε βέλη καὶ τοὺς ὀλοιτρόχους, εἰ καὶ τούτους τυχὸν ἐπαφίεν, τῇ πυκνότητι τῆς φάλαγγος ἀποσεισασθαι. καὶ πρὸς τὸ παράγγελμα εἶχε προθύμους. ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ προσταχθὲν τὴν πρὸς τὸ ἄνωθεν ἀνοδὸν ἐποίησαντο, καταστίντες

3 rectius fortasse οὐσης ἔτι νυκτός S.

20 ὀλοιτρόχους LP.

fuisse vero esset simile, per urbem mediam ducit, quasi qui vinum imperatorem cepisset. atque hoc commento deceptis Antiochenis, et ipse noctu cum exercitu reliquo ex urbe clam egressus est, et Zenobia secum educta Emesam discessit. imperator autem, qui habebat in animo, cum primum illuxisset, receptis ad se pedestribus copiis utrinque fuses et fugatos hostes aggredi, cognita Zenobiae fuga Antiochiam ingreusus est, civibus eum perlibenter excipientibus. cumque comperisset urbem complures deseruisse motu, ne quid eis accideret mali, quod Zenobiae partibus adhaesissent, edictis ad quaevis loca missis profugos revocabat, potius ad coactionem et necessitatem quam voluntatem et arbitrium animi relatis iis quae accidissent. (52) ea vero edicta conspicati exsules, concursu ad urbem facto, comiter ab imperatore tractati sunt; qui constitutis urbanis rebus Emesam copias duxit. cumque partem quandam Palmyrenorum collem occupasse deprehendisset imminente suburbio Daphnes, ubi se propter idoneum altioris loci situm impedituros hostium transitum putabant, milites hortatus est ut consertis cipeis et densa phalange locum in arduum adscendentes tela lapidesque, si qui forte concilerentur, ipsa densitate phalangis repellerent; quos quidem ad id quod imperaverat alacres habuit. ubi, ceu iussi fuerant, ac-

τοῖς ἐναντίοις ἰσοπαλεῖς ἔτρεψαν εὐθὺς εἰς φυγὴν· καὶ οἱ μὲν κατὰ τῶν κρημνῶν φερόμενοι διερρήγγοντο, τοὺς δὲ οἱ διώκοντες ἀπέσφαττον, οὗτοι τε καὶ οἱ μετασχόντες τῆς ἐπὶ τὸν λόφον ἀνόδου. μετὰ δὲ τὴν νίκην ἐπ' ἀδείας τὴν διάβασιν ποιουμένοις... χαίροντας κύριον κατὰ ταῦτα τῇ ὁδοπορίᾳ τοῦ βασιλέως χρω-5 μένου. δέχεται μὲν οὖν αὐτὸν Ἀπάμεια καὶ Λάρισσα καὶ Ἀρεθουῖα· τὸ δὲ τῶν Παλμυρηνῶν στρατόπεδον ἰδὼν ἐν τῷ πρὸ τῆς Ἐμέσης πεδίῳ συνειλεγμένον εἰς πλήθος ἑπτὰ μυριάδων ἕκ τε αὐτῶν Παλμυρηνῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι τῆς στρατείας αὐτοῖς εἴλοντο μετασχεῖν, ἀντιστρατοπεδεύετο τῇ τε Δαλματῶν ἵππῳ 10 καὶ Μινσοῖς καὶ Παλοσι καὶ ἔτι γε Νωρικοῖς καὶ Ραίτοις, ἅπερ ἔστι Κελτικά τάγματα. ἦσαν δὲ πρὸς τούτοις οἱ τοῦ βασιλικοῦ τέλους, ἕκ πάντων ἀριστίνδην συνειλεγμένοι καὶ πάντων διαπρέπιστατοι. συνετέτακτο δὲ καὶ ἡ Μαυρουσία ἵππος αὐτοῖς, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀσίας αἱ τε ἀπὸ Τυάνων δυνάμεις καὶ ἐκ τῆς μέσης τῶν 15 ποταμῶν καὶ Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης τέλη τινα τῶν ἀνδρειοτάτων. οἱ δὲ ἀπὸ Παλαιστίνης πρὸς τῇ ἄλλῃ ὄπλισει κορύνας καὶ ῥόπαλα ἐπεφέροντο. (53) συμπεσόντων δὲ τῶν στρατοπέδων ἀλλήλοις, ἔδοξεν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἵππος κατὰ τι μέρος ἐκκλίνειν, ὡς ἂν μὴ πλήθει τῶν Παλμυρηνῶν ἵππῶν πλεονεκ- 20 τούντων καὶ περιουπαζομένων πως τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον ἐμπεσὸν εἰς κύκλωσιν λάθῃ. τῶν τοίνυν Παλμυρηνῶν ἵππῶν τοὺς ἐκκλιναντας διωκόντων καὶ ταύτῃ τὴν τάξιν τὴν οἰκίαν παρ-

4 ποιούμενοι ἔχαιρον κείριον Leuclavius.

5 τῆς ὁδοπορίας L.

clivem locum subiissent, iamque rebus omnibus ad pugnam factis pares adversariis essent, mox in fugam eos egerunt; et alii quidem per praecipitia lapsi discerpébantur, alii caedebantur ab insequentibus, tam his quam reliquis, quotquot itidem in collem istum evaserant. post partam victoriam se cure transeunt gaudebant, imperatore hoc iter suum opportune tenente; quem Apamea et Larissa et Arethusa excipiebant. ubi Palmyrenorum exercitum ante Emesam in campo collectum vidisset, cuius esset numerus hominum ad septuaginta milia ex ipsis Palmyrenis et aliis, quotquot hac in expeditione cum eis se coniunxerant, castra et ipse metabatur adversus hostes cum equitatu Dalmatico et Moesis et Pannonis et praeterea Noricis atque Rhaetis, quas legiones Celticae sunt. praeter hos erant et praetoriae cohortis omnium selectissimi ex fama virtutis omniumque splendidissimi viri. cum his et Maurorum in acie dispositus erat equitatus, et ex Asia copiae Tyanenses et Mesopotamicae et Syriae et Phoenices et Palaestinae, fortissimi dubio procul ordinés. et qui venerant e Palaestina, praeter arma cetera, clavias atque fustes secum afferebant. (53) exercitibus inter se congressis, visus est equitatus Romanus quadam ex parte deflectere, ne multitudinē Palmyrenis equitibus nostros superantibus at velut obequitantibus imprudens ab eis Romanus exercitus usitque cingeretur. Palmyrenis igitur equitibus hos persequentibus, qui pedem retro tulerant, et hunc in modum ordines suos

ἐξελεθύντων, εἰς τοῦναντίον ἀπέβη τοῖς Ῥωμαίων ἱππέσσι τὸ βου-
 λευθέν· ἐδιώκοντο γὰρ τῷ ὄντι πολὺ τῶν πολεμίων ἑλασσωθέντες.
 ὡς δὲ καὶ ἔπιπτον πλείστοι, τότε δὴ τῶν πεζῶν τὸ πᾶν ἔργον γενέ-
 σθαι σπένθη· τὴν γὰρ τάξιν τοῖς Παλμυρηνοῖς διαρραγεῖσαν ἰδόν-
 5 τες ἐκ τοῦ τοῦς ἱππέας τῇ διώξει σχολάσαι, συστραφέντες ἀτά-
 κτοις αὐτοῖς καὶ ἑσκαδασμένοις ἐπέθεντο. καὶ φόβος ἦν ἐπὶ τούτῳ
 πολὺς, τῶν μὲν τοῖς συνήθεσιν ἐπιόντων ὕπλοις, τῶν δὲ ἀπὸ Πα-
 λμυστινῆς τὰς κορύνας καὶ τὰ ῥόπαλα τοῖς σιδήρῳ καὶ χαλκῷ τε-
 θωρακισμένοις ἐπιφερόντων, ὅπερ μάλιστα τῆς νίκης ἐν μέρει
 10 γέγονεν αἴτιον, τῷ ξένῳ τῆς τῶν ῥοπαλίων ἐπιφορᾶς τῶν πολεμίων
 καταπλεγόντων. φερόντων δὲ ἤδη τῶν Παλμυρηῶν προτρο-
 πάδην, καὶ ἐν τῷ φεύγειν ἑαυτοὺς τε συμπατοῦντων καὶ ὑπὸ τῶν
 πολεμίων ἀναιρουμένων, τὸ πεδίον ἐπληροῦτο νεκρῶν ἀνδρῶν τε
 καὶ ἵππων, ὅσοι διαδρᾶναι δεδύνηται τὴν πόλιν καταλαβόντων.
 15 54. Ἀθουμῖος δὲ πολλῆς εἰκότως ἐπὶ τῇ ἡττῇ Ζηροβίαν
 ἐχούσης, βουλὴ προέκειτο περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ κοινῇ γνώμῃ
 πᾶσιν ἐδόκει τοῖς μὲν περὶ τὴν Ἐμεσαν πράγμασιν ἀπογυῖναι διὰ
 τὸ καὶ τοὺς Ἐμεσηνοὺς ἄλλοτριῶς πρὸς αὐτὴν ἔχοντας τὰ Ῥω-
 μαίων αἰρεῖσθαι, Παλμύραν δὲ καταλαβεῖν καὶ τῷ τῆς πόλεως
 20 ὄχρῳ τὴν ἀσφάλειαν ἐπιτρέψαντας σχολαίτερον σκοπῆσαι τὰ κατὰ
 σφᾶς. οὐδὲν ἦν ἔργου καὶ λόγου τὸ μέσον, ἀλλὰ συνέθειον ἔφ'

14 ὅσοι τῶν ὄσοι? Leunclavius supplet τῶν ἑτέρων seu τῶν ἄλλων.
 16 βουλῇ προσέκειτο LP: corr S. 21 οὐδὲ ἦν ἔργου καὶ λόγου
 τι μέσον H.

deserentibus, contrariam in partem Romanis equitibus id consilium quod ce-
 perant, cessit. hostes enim, quibus longe numero inferiores erant, eos reapse
 persequerentur; cumque plurimi etiam caderent, tandem accidit ut peditum
 virtute res tota conficeretur. etenim cum illi Palmyrenorum aciem ruptam
 solutamque conspexissent ex eo quod equites illorum in persequendo essent
 occupati, conversis ordinibus confusos ac dispersos adorti sunt. secundum
 haec ingens hominum caedes subsequi, Palmyrenis hostes consuetis armis
 potentibus, Palaestinis vero clavarum et fustium ictus iis inferentibus qui fer-
 reis et aereis loriceis se muniverant; id quod ex aliqua parte non exiguam
 victoriae causam praebuit, hostibus ad insolitos clavarum ictus attonitis.
 cum autem Palmyreni iam citato cursu fugerent ac inter fugiendum se ipsos
 obtulerent et ab hostibus interficerentur, tum vero campus omnis hominum-
 que eorumque cadaveribus compleri, et alii, quotquot effugere poterant,
 in urbem sese recipere.

54. Zenobia non abs re, quod victa fuisset, ingenti maerore affecta,
 quid agendum esset, sedulo deliberabat. de communi denique sententia vi-
 sum est omnibus spem quidem rerum Emesensarum abiiciendam esse propterea,
 quod ipsi Emeseni alienis in eam animis Romanorum partes sequerentur, oc-
 cupandam vero Palmyram, et illius civitatis munitioni salute securitateque
 credita, de summa rerum in aetio maiore dispiciendum." dictum, factum:

ὅπερ ἐδόκει. πυθόμενος δὲ τὴν Ζηνοβίας φυγὴν ὁ Αὐρηλιανὸς εἰς μὲν τὴν Ἐμεσαν εἰσῆει, προθύμως αὐτὸν τῶν πολιτῶν δεχομένων, εὐρῶν δὲ πλοῦτον ὃν οὐχ οἷα τε ἐγεγόνει Ζηνοβία μετακομίσαι, παραχρῆμα σὸν τῷ στρατῷ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ Παλμύραν εἶχετο. καὶ ἐπιστὰς τῇ πόλει, κύκλῳ περιλαβὼν τὸ τεῖχος ἐπολιόρκει, τῆς ὅ τροφῆς ἐκ τῶν πλησιαζόντων ἐθνῶν τῷ στρατοπέδῳ χορηγησμένης. τῶν δὲ Παλμυρητῶν ἐπιτωθαζόντων ὡς ἀδύνατον τῆς ἀλώσεως οὐσης, ἤδη δὲ τιнос καὶ εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα λόγους αἰσχροῦς ἀφίεντος, παρεστῶς τις τῷ βασιλεῖ Πέρσης ἀνήρ "εἰ κελεύεις" ἔφη, "τὸν ὑβριστὴν τοῦτον ὕψει νεκρόν." ἐγκληυσά-10 μένου δὲ τοῦ βασιλέως, προστησόμενος ἑαυτοῦ τινὰς ὁ Πέρσης τοὺς ἀποκρύπτοντας, ἐντείνας τὸ τόξον καὶ βέλος ἀρμόσας ἀφίησιν, ὃ δὴ προκεκυφῶτι τῆς ἐπάλλξεως τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἔτι τὰς ὕβρεις ἐπαφίεντι προσπαγὲν κατῴγει τε τοῦ τεύχους αὐτὸν καὶ νεκρὸν τῷ στρατοπέδῳ καὶ τῷ βασιλεῖ δεικνυσιν. (55) ἐπεὶ δὲ ἀντ-15 εἶχοντο πολιορκούμενοι, σπάνει τῶν ἐπιτηδείων ἀπαγορευθέντων τοὺς πολεμίους ἐλπίσαντες, καὶ ἔγκαρτεροῦντας θεώμενοι καὶ αὐτοὶ τροφῆς ἐνδεία πιεζόμενοι γνώμην ποιοῦνται ἐπὶ τὸν Εὐφράτην δραμεῖν, κάκεισε παρὰ Περσῶν βοήθειαν εὐρέσθαι, πράγματά τε Ῥωμαίοις νεώτερα μηχανήσασθαι. ταῦτα βουλευσάμενοι καὶ κα-20 μῆλῳ τὴν Ζηνοβίαν ἀναβιβάσαντες, αἱ δὴ καμῆλων εἰσι τάχιστα

12 ἐντείνας P.

17 καὶ om P.

21 ἀναβιβάσαντες] addit Leuclavius *θηλεία*, forsan aptius *δρομάδι*. et Vopisc. in Aureliano c. 28. disertè scribit Zenobiam fugisse *camelis*, quas (alii quos) *δρομάδας* vocitant R.

concurrerant omnes in id quod decretum fuerat. Aurelianus autem, fuga Zenobiae cognita, Emesam ingressus est, civibus eum magno studio excipientibus. repertis opibus quas Zenobia secum auferre nequiverat, statim cum exercitu Palmyram contendit. cum eo venisset et oppidi moenia castris undique cinxisset, obsidionem instituit, vicinis gentibus exercitui comestum suppeditantibus. interim Palmyreni principem dieteris insectabantur, quasi fieri non posset ut oppidum caperetur. cumque verba foeda quidam in ipsum quoque lactaret imperatorem, adstans imperatori quidam natione Persa "si iubes" inquit, "hominem maledicum iam mortuum conspicies." cum annuisset imperator, Persa, quibusdam ante se constitutis ob quos ipse tegeretur, arcum tendit et aptatum ei telum emittit; quod in hominem deitum extra muri pinnam prospectantem et istas adhuc contumelias effluentem, ab ipsis eum moenibus deiecit, et tam exercitui quam imperatori mortuum spectandum exhibuit. (55) cum obsessi resisterent, et qui hostes ob inopiam comestum obsidionem soluturos speraverant, iam eos proposito suo constanter inhaerentes conspicerent, ipsi alimentorum penuria premerentur, ad Euphratem profugiendum statuant, atque istic a Persis inveniendum auxilium novaque Romanis facessenda negotia. his captis consiliis, Zenobiam camelo feminas

καὶ ἵππους ὑπεραίρουσαι τάχει, τῆς πόλεως ὑπεξάγουσιν. Ἀθη-
 λιανὸς δὲ ἀχθόμενος ἐπὶ τῇ τῆς Ζηνοβίας φηγῆ, τῷ κατὰ φύσιν
 οὐκ ἐνδοῦς δρυστηρίῳ, πέμπει πυραρχήματα τοὺς διώζοντας ταύ-
 την ἱππέας. οἱ δὲ καταλαβόντες ἤδη τὸν Εὐφράτην αὐτὴν μέλ-
 5 λουσαν περαιοῦσθαι, καταγαγόντες τε ἐκ τοῦ πλοίου, πρὸς τὸν
 Ἀθηλιανὸν ἄγουσιν. ὁ δὲ τῷ μὲν ἀπροσδοκῆται τῆς θέας περι-
 χαρῆς ἐγεγόνει, φιλότιμος δὲ ὢν φύσει, λυβίων κατὰ νοῦν ὡς γυ-
 ναικὸς κρατήσας οὐκ ἔσται τοῖς ἰσομένοις ἐπίδοξος, ἐδυσχέραινε.
 (56) τῶν δὲ ἐνυποκεκλεισμένων τῇ πόλει Παλμυρητῶν αἱ γυνῶμαι,
 10 τῶν μὲν προκινδυνεύειν τῆς πόλεως ἐθελόντων καὶ διαπολεμεῖν
 παντὶ σθένει Ῥωμαίοις, τῶν δὲ ἰκετηρίας ἀπὸ τοῦ τείχους προ-
 τετινομένων αἰτούντων τε συγγνώμην ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσι. δεξα-
 μένου δὲ τοῦ βασιλέως τὴν ἰκετείαν καὶ θαρρεῖν παρακελευσαμέ-
 νου, πρὸ τῆς πόλεως ἐξεχέοντο, δῶρα καὶ ἱερεῖα προσάγοντες.
 15 Ἀθηλιανὸς δὲ τὰ μὲν ἱερεῖα τιμήσας τὰ δὲ δῶρα δεξάμενος
 ἀδώρους ἤφειε. τῆς δὲ πόλεως γενόμενος κύριος καὶ τοῦ κατὰ
 ταύτην πλούτου καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς καὶ ἀναθημάτων κρα-
 τήσας, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἐμεσαν εἰς κρίσιν ἤγαγε Ζηνοβίαν τε
 καὶ τοὺς ταύτη συναραμένους. ἐπεὶ δὲ αἰτίας ἔλεγεν ἑαυτὴν ἔξαι-
 20 ροῦσα, πολλοὺς τε ἄλλους ἤγεν εἰς μέσον ὡς πυραγαγόντας οὐκ
 γυναικα, ἐν οἷς καὶ Λογγίνος ἦν, οὗ συγγράμματι ἔστι μέγα τοῖς
 παιδείας μεταποιουμένοις ὄφελος φέροντα· ὥπερ ἐφ' οἷς κατηγο-

9 αἱ] διέστησαν αἱ? cf. 4 56. 19 ἐπει] ἦ? ἐξαίρουσα LP.

impositam (sunt autem illae velocissimae et ipsos equos celeritate superant)
 ex urbe subducunt. Aurelianus Zenobiae fugam permoleste ferens, cum nihil
 de industria, qua praeditus in rebus agendis erat a natura, remitteret, ex-
 templo persecutorum eam mittit equites. hi cum iam Euphratem transiectu-
 ram assecuti fuissent, e navi abreptam ad Aurelianium ducunt. is autem, licet
 inopinato spectaculo laetus admodum, tamen, quod ambitioso a natura ho-
 mini ad animum accidisset, futurum ut ob victam feminam non magnam apud
 posteros gloriam inveniret, quandam animi molestiam sentiebat. (56) Pal-
 myrenorum vero, qui oppido inclusi obsidebantur, partim hi erant animi ut
 oppidum periculo suo propugnare vellent omnibusque viribus bellum Roma-
 num sustinere, partim de muro preces porrigebant supplices et praeteritorum
 veniam poscebant. cum imperator hunc supplicationem accepisset eosque
 bono animo esse iussisset, extra oppidum effusi dona cum hostiis adducebant.
 Aurelianus, honore hostiis habito donisque susceptis, illaesos dimisit. civi-
 tate in suam potestatem redacta, cum opibus eius et reliquo rerum apparatu
 donariisque potitus esset, Emesam rediit et Zenobiam cum suis complicitibus
 pro tribunali stitit. illa causas exponens, et culpa semet eximens, multos
 alios in mediocris protulit, qui eam veluti feminam seduxissent; quorum in
 numero et Longinus erat, cuius extant scripta magnam afferentia doctrinae
 studiosis utilitatem. huic convicto de iis quorum nomine accusabatur, statim

Zosimus.

4

ρεῖτο ἐλεγχομένῳ παραχρῆμα ὁ βασιλεὺς θανάτου ζημίαν ἐπέθη-
κεν, ἢ οὕτω γενναίως ἤνεγκεν ὁ Λογγίνος ὥστε καὶ τοὺς σχετιλι-
ζοντας ἐπὶ τῷ πάθει παραμυθεῖσθαι, καὶ ἄλλων δὲ Ζηροβίου
κατεπιπούσης κολάσειον ὑπαχθέντων.

57. Ἄξιον δὲ τὰ συνεχεχθέντα πρὸ τῆς Παλμυρηνῶν καθαι- 5
ρέσεως ἀφηγήσασθαι, εἰ καὶ τὴν ἱστορίαν ἐν ἐπιδρομῇ φαίνομαι
ποιησάμενος διὰ τὴν εἰρημένην ἐν προοιμίῳ μοι πρόθεσιν· Πο-
λυβίου γὰρ ὅπως ἐκτήσαντο Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
διεξελθόντος, ὅπως ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν
αὐτὴν διέφθειραν ἔρχομαι λέξων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἐπειδὴ ἐν 10
ἐκείνῳ γένομαι τῆς ἱστορίας τῷ μέρει· Παλμυρηνοῖς δὲ μέρους
οὐκ ὀλίγου τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἤδη κεκρατηκόσιν, ὡς διεξήλ-
θον, ἐκ τοῦ θείου πολλὰ προεμηνύθη τὴν συμβῆσάν αὐτοῖς δη-
λοῦντα καθαιρεῖσιν. τίνα δὲ ταῦτα, ἐρῶ. ἐν Σελευκείᾳ τῇ κατὰ
Κιλικίαν Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἴδρυτο καλουμένου Σαρπηδονίου, καὶ 15
ἐν τούτῳ χρηστήριον. τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ θεοῦ τούτου λεγόμενα,
καὶ ὡς ἅπασιν τοῖς ὑπὸ λύμης ἀκρίδων ἐνοχλουμένοις Σελευκιάδας
παραδιδούς (ὄρνεα δὲ ταῦτα ἐνδιαιτώμενα τοῖς περὶ τὸ ἱερὸν τό-
ποις) συνέξέπεμπε τοῖς αἰτοῦσιν, αἱ δὲ ταῖς ἀκρίσι συμπεριπτά-
μεναι καὶ τοῖς στόμοσι ταύτας δεχόμεναι παραχρῆμα πλήθός τε 20
ἄπειρον ἐν ἀκαριαίῳ διέφθειρον καὶ τῆς ἐκ τούτων βλάβης τοὺς
ἀνθρώπους ἀπήλλαττον, ταῦτα μὲν τῇ τηρικαῦτα τῶν ἀνθρώπων
ἐδάμιονίᾳ παρήμι, τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους ἀποσεισαμένου θείαν

5 δὲ add Leuclavius.

20 δεχόμεναι καὶ παραχρῆμα LP.

poenam mortis imperator statuit; quam adeo fortiter Longinus pertulit, ut illos etiam qui hanc calamitatem eius indigno ferebant animo consolaretur. itidem alii, quos Zenobia detulerat, suppliciis afficiebantur.

57. Fuerit autem pretium operae, quae ante Palmyrenorum eversio-
nem accidere, narrari, licet hanc historiam velut in transcurso texere videar,
propter institutum operis nostri, quod in prooemio declaravimus. / cum enim
Polybius exposuerit quo pacto imperium exiguo tempore Romani adquisiverint,
ego, quo pacto temporis non magno spatio suis sceleribus idem evertent,
indicaturus sum. sed haec, ubi ad eam historiae partem accessero.
Palmyrenis ergo potitis imperii Romani non exigua parte, sicuti recensuimus,
multa divinitus denuntiata sunt quae postea secutam eversioem eis porten-
debant, et quae illa fuerint dicam. Seleucia, quod est oppidum Cilli-
ciae, templum Apollinis quem Sarpedonium vocant, et in templo erat oracu-
lum. de hoc quidem deo quae perhibentur, et quod omnibus a locustarum
lue vexatis Seleuciadas dare solitus fuerit (eae sunt aves quae in locis pro-
pter fanum hoc sitis degunt) et cum petentibus eas dimittere, quae circum
locustas una volitantes, et rostris eas capientes, infinitam earum multitudi-
nem statim momento quasi temporis absorbent et homines ab illarum damno
liberabant, haec igitur eius temporis mortalium felicitati relinquo, cum genus
hoc hominum aetatis nostrae divinum illud beneficium repudiaverit. ceterum

εὐεργεσίαν. τοῖς Παλμυρηνοῖς δὲ χρωμένοις εἰ καθέξουσι τὴν τῆς
 εἰώας ἡγεμονίαν, ἔχρησεν ὁ θεὸς οὕτως,

ἔξίτε μοι μεγάρων, ἀπατήμονες οὐλοιοὶ ἄνδρες,
 φύτιλης ἀθανάτων ἐρικυδέος ἀλγυνητρῆς.

5 πυρθανομένοις δὲ τισι περὶ τῆς Αὔρηλιανοῦ κατὰ Παλμυρηνῶν
 στρατείας ὁ θεὸς ἀνείλε

κίρκος τρήρωσιν ἱερὸν γόνον ἡγηλάζων,
 οἶος πολλῆσιν· ται δὲ φρίσσοσυ φονῆα.

58. Καὶ ἔτιρον δὲ Παλμυρηνοῖς συνηρέχθη τοιοῦτον. Ἄφακα
 10 χωρίον ἐστὶ μέσον Ἑλισσιπόλεως τε καὶ Βίβλου, καὶ δ' ὁ ναὸς
 Ἀφροδίτης Ἀφακτιδὸς ἴδρυται. τούτου πλησίον λίμνη τις ἐστὶν
 εἰκοεὶα χειροποίητη δεξαμενῆ. κατὰ μὲν οὖν τὸ ἱερὸν καὶ τοδὸς
 πλησιάζοντας τόπους πῦρ ἐπὶ τοῦ ἀέρος λαμπιάδος ἢ σφαίρας
 φαίνεται δίκην, συνόδων ἐν τῷ τόπῳ χρόνοις τακτοῖς γινομένων,
 15 ὅπερ καὶ μέχρι τῶν καὶ ἡμῶς ἐφαίνετο χρόνων. ἐν δὲ τῇ λίμνῃ
 εἰς τιμὴν τῆς θεοῦ δῶρα προσέφερον οἱ συνιόντες ἕκ τε χρυσοῦ
 καὶ ἀργύρου πεπονημένα, καὶ ὑφάσματα μέντοι λίθου τε καὶ βύσ-
 σου καὶ ἄλλης ὕλης τιμιωτέρας· καὶ εἰ μὲν δεκτὰ ἐφάνη, παρα-
 πλησίως τοῖς βάρεσι καὶ τὰ ὑφάσματα κατεδύετο, εἰ δὲ ἄδεκτα
 20 καὶ ἀπόβλητα, αὐτὰ τε ἦν ἰδεῖν ἐπιπλέοντα τῷ ὕδατι τὰ
 ὑφασματα καὶ εἴ τι περ ἦν ἐν χρυσοῦ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἄλλαις ὕλαις,
 αἷς φύσις οὐκ αἰωρεῖσθαι ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἀλλὰ καταδύεσθαι.

3 ἔξίτε μεοῦ Steph., ἔξίτε' ἐμεῦ S: correctum apud R. 7 pro
 ἱερὸν non minus apte legeris κρυερὸν aut λυγρόν. S. 21 non minus
 apte ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἄλλης ὕλης, ἢ S.

Palmyrenis oraculum consulentibus an Orientis imperium obtenturi essent, in
 haec verba deus ille respondit:

fallaces, hac aede mea discedite, divum,
 a quibus indyta progenies offenditur usque.

consulentibus etiam nonnullis de Aureliani adversus Palmyrenos expeditione,
 deus idem oraculum hoc edidit:

falco praet sacro gemitu compluribus unus,
 quae ingulatorem haud cessant horrere, columbis.

58. Praeterea quid aliud tale Palmyrenis accidit. Veneris Aphacitidis.
 propter fanum istud lacus quidam est, piscinae manu factae similis. iuxta
 fanum et vicina loca ignis instar lampadis aut globi conspicitur, quoties statis
 temporibus ibi conventus habentur; qui quidem ignis ad nostram usque acta-
 tem conspectus fuit. ad lacum dona, quotquot ibi conveniebant, in honorem
 deae ferebant ex auro et argento facta, itemque telas lineas et byssinas alte-
 riusque materiae pretiosioria. ac si quidem illa viderentur accepta, non aliter
 ac ponderosa, telae quoque summergebantur, sin essent inaccepta et reicula,
 tum ipsas telas aquae videre erat innatantes, tum etiam quicquid ex auro et
 argento et aliis factum erat materiis, quarum est ea natura ut supra aquam

τῶν Παλμυρηῶν τοίνυν ἐν τῷ πρὸ τῆς καθαιρέσεως ἔτει συνελθόντων ἐν τῷ τῆς ἑορτῆς καιρῷ καὶ εἰς τιμὴν τῆς Θεοῦ δῶρα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ὑφασμάτων κατὰ τῆς λίμνης ἀφέντων, πάντων τε τοῦ βύθου καταδύντων, κατὰ τὸ ἐχόμενον ἔτος ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἑορτῆς ὤφθησαν αἰωρούμενα πάντα, τῆς Θεοῦ διὰ 5 τούτου τὰ ἐσόμενα δηλωσάσης.

Ἡ μὲν οὖν εἰς Ῥωμαίους εὐμένεια τοῦ Θεοῦ τῆς ἱερᾶς ἀγιστείας φυλαττομένης τοιαύτη· ἐπειδὴν δὲ εἰς ἐκείνους ἀφίκωμαι τοὺς χρόνους ἐν οἷς ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ κατὰ βροχὴν βαρβαρωθεῖσα εἰς ὀλίγον τι, καὶ αὐτὸ διαφθαρέν, περιέστη, τηνικαῦτα καὶ τὰς 10 αἰτίας παραστήσω τοῦ δυστυχίματος, καὶ τοὺς χρησμούς ὡς ἂν οἷός τε ᾧ παραθήσομαι τοὺς τὰ συνεχθέντα μὲνύουσας. (59) ἐπανελεῖν δὲ τέως καιρὸς ὄθεν ἐξέβην, ἵνα μὴ τὴν τάξιν τῆς ἱστορίας ἀτελεῖ δόξω καταλιμπάνειν.

Ἀυρηλιανοῦ τοίνυν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἐλαύνοντος, καὶ συν- 15 ἐπίγοντός οἱ Ζηνοβίαν τε καὶ τὸν παῖδα τὸν ταύτης καὶ πάντας ὅσοι τῆς ἐπαναστάσεως αὐτοῖς ἐκοινωνήσαν, αὐτὴν μὲν Ζηνοβίαν φασὶν ἢ νόσῳ ληφθεῖσαν ἢ τροφῆς μεταλαβεῖν οὐκ ἀνασχομένην ἀποθανεῖν, τοὺς δὲ ἄλλους πλὴν τοῦ Ζηνοβίας παιδὸς ἐν μέσῳ τοῦ μεταξὺ Χαλκηδόνος καὶ Βυζαντίου πορθμοῦ καταπονταῖθῆναι. 20 (60) ἐχομένου δὲ Ἀυρηλιανοῦ τῆς ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ὁδοῦ, κατέλαβεν ἀγγελία τοιαύτη, ὡς τῶν ἐν Παλμύρα καταλειφθέντων τινὲς Ἀψαμίον παραλαβόντες, ὅς καὶ τῶν προλαβόντων αὐτοῖς γέ-

se non attollant sed demergantur. Palmyreni ergo, cum tempore celebritatis anno ante suum interitum proximo cum aliis huc convenissent, et in honorem deae dona partim aurea partim argentea partim vestimenta coniecissent in lacum, eaque omnia demergerentur in profundum, anno proximo, celebritatis eiusdem tempore, conspecta fuerunt omnia in superficie fluitantia; qua quidem re dea, quae futura essent, significavit.

Ac numinis quidem Romanis propitii benevolentia, quamdiu sacrorum ritus servabatur, huiusmodi fuit. verum postea, cum ad ea tempora perveniret quibus temporibus Romanum imperium paulatim barbariam quandam induit, ad exiguum quid redactum, quod ipsum quoque corruptum est, etiam causas infelicitatis eius exponam et oracula pro viribus adiciam, quibus oraculis ea quae contingere fuerunt indicata. (59) nunc vero tempus fuerit ut eo revertar unde digressus sum, ne historiae seriem imperfectam relinquere videar.

Igitur Aureliano versus Europam movente, Zenobiamque cum filio et ceteris omnibus qui rebellionis participes fuerant secum ducente, Zenobiam quidem ipsam aiunt, vel morbo correptam vel a cibis abstinenter, decessisse, reliquos autem, excepto Zenobiae filio, in medio interiecti Chalcedoni Byzantioque freti submersos. (60) eidem Aureliano iter in Europam suum persequenti nuntius allatus est eiusmodi, quosdam relictos apud Palmyram, natos Apsaeum, qui et praeteritorum auctor eis exstiterat, tentare Marcelli-

γονεν αἴτιος, ἀποπειρῶνται Μαρκελλίνου τοῦ καθισταμένου τῆς
 μέσης τῶν ποταμῶν παρὰ βασιλέως ὑπάρχου καὶ τὴν τῆς ἐφίας
 ἐγκραγευσμένον διοίκησιν, εἴ πως ἀνέχεται σχῆμα βουσιλειον ἐυ-
 τῶ περιδεῖναι. τοῦ δὲ εἰς τὸ διασκέπτεσθαι τὸ πρακτικόν ἀνα-
 5 βαλλομένου, τὰ παραπλήσια καὶ αὐθις καὶ πολλάκις ἠνώχλουν.
 ὁ δὲ ἀποκρίσεισι χρώμενος ἀμιγυβόλοις αὐτὸς μὲν Ἀύρηλιανῶ τὸ
 σκεφθὲν κατεμήνησε, Παλμυρηνοὶ δὲ Ἀντιόχῳ περιθέντες ἄλουρ-
 γὰς ἰμάτιον κατὰ τὴν Παλμύραν εἶχον. (61) Ἀύρηλιανὸς δὲ
 ταῦτα ἀπρηκῶς αὐτόθεν, ὡς εἶχεν, ἐπὶ τὴν ἐφίαν ἐστέλλετο, κατα-
 10 λαβὼν δὲ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἵππων ἀμιλλῆς ἐπιτελουμένης τῶ
 δήμῳ φανείς καὶ τῶ ἀδοκῆτῳ πάντας ἐκπλήξας ἐπὶ τὴν Παλμύραν
 ἤλαυνεν. ἀμαχητὶ δὲ τὴν πόλιν ἐλὼν καὶ κατασκάψας, οὐδὲ τι-
 μωρίας Ἀντιόχον ἄξιον διὰ τὴν ἐπτέλειαν εἶναι νομίσας ἀφίησι.
 σὺν τάχει δὲ καὶ Ἀλεξανδρέας στασιάσαντις καὶ πρὸς ἀπόστασιν
 15 ἰδόντας παρασησάμενος, θρήμβον εἰς τὴν Ῥώμην εἰσαγαγὼν
 μεγίστης ἀποδοχῆς ἐκ τοῦ δήμου καὶ τῆς γερουσίας ἐτόγγανεν. ἐν
 τούτῳ καὶ τὸ τοῦ Ἥλιου δειμάμενος ἱερὸν μεγαλοπρεπῶς τοῖς ἀπὸ
 Παλμύρας ἐκόσμησεν ἀναθήμασιν, Ἥλιον τε καὶ Βῆλου καθι-
 δρέσας ἀγάλματα. τούτων οὕτω διοικημένων, Τέτρικον καὶ ἄλ-
 20 λους ἐπαναστάντας οὐ σὺν πόνῳ καθελὼν κατὰ τὴν ἄξιαν μετήλ-
 θεν. ἤδη δὲ καὶ ἀργύριον νέον δημοσίᾳ δέδωκε, τὸ κίβδηλον

1 Μαρκελλίνου] Vopiscus Sandarionem vocat.

7 Ἀντιόχῳ] Vo-

piscus Achilles.

18 Sol et Belus idem fuisse dicitur; quare Salmasius ad Vopisc. Aurel. 35 aliam lectionem proponit: Ἥλιου τοῦ καὶ Βῆλου. Scaliger de bisis Palmyrenorum diis patriis, Malachbello et Aglibelo, in inscriptione memoratis, interpretatur; quod plurali numero, ἀγάλματα, magis convenit. R.

num Mesopotamiae ab imperatore praefectum, cui et Orientis administratio tradita fuerat, ut imperatoria veste se circumdari pateretur. illo deliberandi causa, quid esset agendum, rem protrahente, consimili modo rursus ac saepius quidem ei molesti erant. verum ipse responsis ambiguis utens, quid illi facere deliberassent Aureliano significabat. Palmyreni autem, cum Antiocho vestem purpuream inieciissent, Palmyras se continebant. (61) his auditis mox Aurelianus, ut erat instructus, Orientem versus proficiscitur. ubi Antiochiam venisset ac populo peragendis ludis equestribus intento semet exhibuisset, omnibus ob inopinatum eius adventum perterritis, Palmyram copias duxit. cumque sine proelio cepisset oppidum et evertisset, Antiochum propter condicionis humilitatem ne supplicio quidem dignum arbitratus dimisit. Alexandrinis etiam, qui seditiones excitaverant et ad defectionem spectaverant, celeriter in ordinem redactis, cum triumpho Romam ingressus maximo populi senatusque studio exceptus fuit. tunc et templum Solis magnifice constructum donariis, quae Palmyra secum advexerat, ornavit, collocatis in eodem Solis et Beli simulacris. his rebus gestis Tetricum et alios perduelles, nullo labore victos, pro dignitate punivit. itidem novam monetam publice,

ἀποδόσθαι τοὺς ἀπὸ τοῦ δήμου παρασκευάσας, τούτῳ τε τὰ συμβόλαια συγχύσειω ἀπαλλάξας. ἐπὶ τούτοις καὶ ἄρτων δωρεᾶ τὸν Ῥωμαίων ἐτίμησε δῆμον. διαθήμενος δὲ ἅπαντα τῆς Ῥώμης ἐξώρμησε. (62) διατρίβοντι δὲ αὐτῷ κατὰ τὴν Πέρινθον, ἣ νῦν Ἡράκλεια μετωνόμασται, συνίσταται τις ἐπιβουλὴ τοιαύδε. ἦν 5 τις ἐν τοῖς βασιλείοις Ἔρωσ ὄνομα, τῶν ἐξωθεν φερομένων ἀποκρίσεων μηνυτῆς τεταγμένος. τούτῳ πταίσματός τις ἔνεκεν ὁ βασιλεὺς ἀπειλήσας ἐς φόβον κατέστησε. καὶ δεδιὼς μὴ ταῖς ἀπειλαῖς ἔργον ἐπιτεθῆι, τῶν δορυφόρων τισίν, οὓς μάλιστα τολμηροτάτους ᾔδει, κοινολογεῖται, καὶ γράμματα δείξας ἄπερ 10 ἦν εἰς τύπον τῶν βασιλέως γραμμῶν αὐτὸς μιμησάμενος (ἐκ πολλοῦ γὰρ οἱ τὰ τῆς μιμήσεως ἐμμελέτητο) πέθει θάνατον ὑφορωμένους (τοῦτο γὰρ ἦν ἐκ τῶν γραμμῶν τεκμήρασθαι) πρὸς τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως ὀρμησῆς σφαγῆν. ἐπιτηρήσαντες οὖν αὐτὸν ἐξίοντα τῆς πόλεως ὀλίγα τῆς ἀρκούσης φυλακῆς ἐπε- 15 λαύνουσι, καὶ πάντες ἐπαγαγόντες τὰ ξίφη διώλισαν. αὐτὸς μὲν οὖν ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς αὐτόθι παρὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἔργων ἔνεκα καὶ τῶν κινδύνων, οὓς ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀπεδείξατο πραγμάτων.

Tacitus.
a. 275

63. Τακίτου δὲ τὴν Ῥώμης ἀναδησαμένου βασιλείαν καὶ τὴν 20 ἀρχὴν ἔχοντος, Σκύθαι διὰ τῆς Μαιώτιδος λίμνης περαιωθέντες διὰ τοῦ Πόντου τὰ μέχρι Κιλικίας ἐπέδραμον. οἷς ἐπεξελθῶν

6 Ἔρωσ] Vopiscus Mnestheus. 12 θανάτου P. 20 τὴν Ῥώμης] libri τῆς. ἀναδεξαμένου L. βασιλείας apud Stephanum, βασιλεία apud S.

distribuit, cum plebem, quicquid haberet adulterinae monetae, tradere iussisset, commerciis hoc modo ab omni confusione vindicatis. praeter haec et panum honorario munere populum Romanum donavit, omnibusque rebus constitutis Roma digressus est. (62) cum apud Perinthum haereret, quae nato nomine iam Heraclea dicitur, huiusmodi adversus eum structae sunt insidiae. erat quidam in aula cui nomen Eros, ab imperatore ad efferenda foras responsa sua destinatus. huic delicti cuiusdam causa minatus imperator metum iniecit; quo percussus ne forte minas hasce re ipsa comitaretur, cum satellitibus quibusdam, quos cognoverat audacissimos, rem communicat, monstratisque litteris quas ad formam litterarum imperatoris effinxerat (quippe iam dudum ad hanc imitationem se studiose condocesecerat), mortem imminere sibi suspicantibus (id enim de litteris colligi certis argumentis poterat) persuadet ut imperatori caedem intentarent. itaque cum egredientem observassent ex urbe sine satis magna custodia corporis, in eum irruunt et omnes strictis gladiis hominem interficiunt. sepultus est ibidem ab exercitu magifice, rerum gestarum periculorumque causa, quae pro re publica susceperat.

63. Tacito autem Romanum imperium consecuto, Scythae transiecta palude Maeotide per Pontum ad Ciliciam usque sita incursionibus vexarunt;

Τάκιτος τὸς μὲν αὐτὸς καταπολεμήσας ἐξέτελε, τὸς δὲ Φλωριανῶ προβεβλημένῳ τῆς ἀλλῆς ὑπάρχω παραδούς ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ἐξώρμησεν. ἔνθα δὴ καὶ εἰς ἐπιβουλὴν ἐμπεσῶν ἐξ αἰτίας ἀναιρεῖται τοιῦσδε. Μαξιμίτῳ γένοι προσήκοντι τὴν Συρίαν ἀρχὴν 5 παραδέδωκεν. οὗτος τοῖς ἐν τέλει τραχύτατα προσφερόμενος εἰς φθόνον ἅμα καὶ φόβον κατέστησε. τεκόντων δὲ τούτων μῖσος, τὸ λειπόμενον εἰς ἐπιβουλὴν ἐτελεύτησεν, ἧς κοινωνοὺς ποιησάμενοι τὸς Ἀφρηλιανὸν ἀνελόντας αὐτῷ μὲν ἐπιθέμενοι Μαξιμίτῳ κατέσφαξαν, διώξαντες δὲ ἀναζευγνύντα Τάκιτον ἀναιροῦσιν.

- 10 64. Ἐντεῦθεν εἰς ἐμφύλιον κατέστη τὰ πράγματα ταραχὴν, τῶν μὲν κατὰ τὴν ἑβαν βασιλέα Πρόβον ἐλομένων, τῶν δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην Φλωριανόν. καὶ Πρόβος μὲν ἔχε Συρίαν καὶ Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον ἅπασιν, τὰ δὲ ἀπὸ Κιλικίας 15 μέχρις Ἰταλίας Φλωριανός· ὑπήκουον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνη, Γαλάται καὶ Ἰβηρες ἅμα τῇ Βρεττανικῇ νήσῳ, καὶ προσέτι γε ἅπασιν Λιβύῃ καὶ τὰ Μαυροῦσια φῦλα. παρεσκευασμένων δὲ εἰς πόλεμον ἀμφοτέρων, εἰς τὴν Ταρσὸν ὁ Φλωριανὸς ἀφικόμενος αὐτῇ στρατοπεδεύειν ἐγνώκει, τὴν κατὰ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ Σκυθῶν νίκην ἡμιτελῆ καταλελοίπως, ταύτῃ τε καὶ τοῖς 20 ἐγκεκλεισμένοις ἐνδοῦς ἀδεῶς τὰ οἰκεία καταλαβεῖν. τρίβοτος δὲ Πρόβου τὸν πόλεμον οἶα καὶ ἐξ ἐλάττονος πολλῶν δυνάμεως αὐτὸν ἀναδεξαμένον, κατὰ τὴν Ταρσὸν ἐν τῷ θέρει γινομένου καύ-

Probus
et
Florianus.
a. 276

18 Stephanus mavult αὐτῇ ἐστρατοπεδεύειν vel ἐν αὐτῇ στρατοπεδεύειν· potest tamen αὐτῇ etiam adverbialiter accipi pro istic. S. praestat ταύτῃ. 20 ἐνδοῦς ἀδεῶς S, ἐνδοῦσα δὲ ὡς LP.

quos aggressus Tacitus partim ipse debellatos ad interneccionem delevit, partim Florianō designato praetorii praefecto debellandos tradidit, et in Europam contendit; ubi lapsus in insidias ex huiusmodi causa necatur. Maximinum propinquum suum Syriae cum potestate praefecerat. is erga principes in re publica viros asperime se gerens invidiam pariter et metum in eis excitavit; quae cum odium peperissent, in insidias, quod reliquum erat, desiit; quarum in societatem admissis illis qui Aurelianum necaverant, Maximinum aggressi trucidant, et persecuti moventem castra Tacitum interficiunt.

64. Hinc ad tumultum civilem res redierunt, aliis in Oriente Probum imperatorem diligentibus, aliis Romae constitutis Florianum. ac Probus quidem obtinebat Syriam et Phoenicem et Palaestinam et Aegyptum universam; sitas vero a Cilicia regiones ad Italiam usque Florianus. eidem et transalpinae nationes parebant, Galli et Hispani cum insula Britannica, praetereaque omnis Africa cum Mauritanis gentibus. ambobus ad bellum instructis, Tarsum Florianus veniens ibidem castra locanda statuit, victoria contra Scythas in Bosporo semiperfecta relicta; quo factum ut iam circumseassis libere ad sua redeundi copiam concesserit. Probo autem bellum terente, veluti qui longe minoribus illud viribus susceperat, cum in aestate ad

ματος, ἀηθήσαντες οἱ Φλωριανῶ συντεταγμένοι διὰ τὸ ἐκ τῆς Εὐρώπης τὸ πλεον τοῦ στρατεύματος εἶναι, νόσω δειῆ περιπίπτουσιν. ὅπερ μαθὼν ὁ Πρόβος εἰς καιρὸν ἐπιθέσθαι διέγνω. τῶν δὲ Φλωριανοῦ στρατιωτῶν καὶ παρὰ δύναμιν ἐπεξελθόντων ἐγένοντο μὲν ἀκροβολισμοὶ πρὸ τῆς πόλεως, ἔργου δὲ οὐδενὸς ἑ ἀφηγήσεως ἀξίου πραχθέντος ἀλλ' ἀποστάντων ἀλλήλων τῶν στρατοπέδων ἐλθόντες μετὰ ταῦτά τινες τῶν ἅμα Πρόβῳ στρατευομένων παραλύουσι Φλωριανὸν τῆς ἀρχῆς. οὗ γενομένου χρόνον μὲν ἐφυλάχθη τινά, τῶν δὲ περὶ αὐτὸν οὐ κατὰ τὴν Πρόβου προαίρεσιν τοῦτο γενηῆσθαι λεγόντων, ἀναλαβεῖν τὴν ἄλοργίδα 10 Φλωριανὸς αὐθις ἠνάσχετο, μέχρις ἐπανελθόντες οἱ τὰ Πρόβῳ σὺν ἀληθείᾳ περὶ τούτου δοκοῦντα μὴνύοντες ἀναιρεθῆναι παρὰ τῶν οὐκείων Φλωριανὸν πεποιήκασιν.

Probus. 65. Περιστούσης δὲ τῆς βασιλείας εἰς Πρόβον, ἐλαύνων ἐπὶ τὰ πρόσω προοίμιον ἐποιήσατο τῶν ὑπὲρ τοῦ κοινουῦ πράξεων ἔργον 15 ἐπαινετόν· παρὰ γὰρ τῶν ἀνελότων Ἀδρηλιανὸν καὶ ἐπιθεμένων Τακίτῳ δίκην ἔγνω λαβεῖν. ἀλλὰ προφανῶς μὲν οὐ πρόπτει τὸ βουλευθὲν δέει τοῦ μή τινα ταραχὴν ἐκ τούτου συμβῆναι, λόγον δὲ στήσας ἀνδρῶν οἷς τοῦτο τεθαρρηκῶς ἔτυχεν, ἐφ' ἐστίασιν τοὺς φονέας ἐκάλει. τῶν δὲ συνελθόντων ἐλπίδι τοῦ βασιλικῆ 20 κοινωνῆσαι τραπέζῃ, πρὸς τι τῶν ὑπερώων ἀναχωρήσας ὁ Πρόβος, ἐξ οὗ τὸ γενησόμενον ἄποπτον ἦν, σύνθημα τοῖς ἐπιτεταγμένοις τὸ δρῆμα ἐδίδου. τῶν δὲ τοῖς συνελθούσι ἀφράκτοις οὖσιν ἐπι-

10 ταῦτα P.

18 τινα om P.

Tarsum aestus existeret, qui erant a partibus Floriani milites, caloris insueti, quod maior esset illius exercitus pars ex Europa, gravem in morbum incidebant. quo cognito in tempore Probus tentandum hostem statuit. Floriani vero militibus etiam ultra vires egressis velitationes quidem ante urbem fiebant; sed quod nihil dignum commemoratione gestum fuisset, diremptis a se in vicem exercitibus, accessere deinceps quidam qui Probo militabant, et imperium Florianiano abrogarunt. quo facto ad tempus aliquod custoditus fuit. sed cum sui dicerent non hoc de Probi factum sententia, purpuram Florianus iterum sumpsit, donec reversi, qui significarent quid reapse Probus de ipso statueret, a suis Florianum interfici curarunt.

65. Probus imperio potitus, dum movet ulterius, exordium actionum pro re publica suarum dedit facinus sane laudabile. nam de iis qui Aurelianum occiderant et Tacito manus intulerant, supplicium sumere decrevit. non tamen id palam molitur quod deliberaverat, metuens ne quid ea res turbare daret: sed quodam alicubi cuneo militum constituto, quorum fidei rem commiserat, ad epulum caedis auctores invitavit. posteaquam hac illi spe convenissent ut mensae imperatoris adhiberentur, in pergulam quandam secessit Probus, de qua conspici res peragenda posset, ac signum facinori perpetuando destinatis dedit. hi vero inermes eos adorti qui convenerant, omnes,

θεμένων, ἅπαντας πλὴν ἑνὸς κατέσφαξαν, ὃν μετ' οὐ πολὺ συλλαβῶν ὡς αἴτιον σφίσι κινδύνου γεγονότα παραδέδωκε ζῶντα τῷ πρῶτῳ.

66. Ταῦτα διαπραξαμένῳ τῷ Πρόβῳ Σατουρνίνος γένει 5 Μαυρούσιος, ἐπιτήδειος ὢν ἐς τὰ μάλιστα τῷ βασιλεῖ διὰ τοῦτό τε καὶ τὴν Συρίας ἀρχὴν ἐπιτετραμμένος, τῆς βασιλείως ἀποστὰς πίστεως εἰς ἐπανάστασιν ἐννοίαν ἤλθεν· ὅπερ ἀκούσαντι τῷ Πρόβῳ καὶ διανοουμένῳ τὸ ἐγγεῖρημα μετελθεῖν, ἔφθησαν οἱ κατὰ τὴν εἰρὰν στρατιῶται συγκατασβέσαντες τῇ τυραννίδι τὸν 10 ἄνθρωπον. ἔπαυσε καὶ ἄλλην ἐπανάστασιν, ἐν τῇ Βρετανίᾳ μελετηθεῖσαν, δαὶ Βικτωρίνου Μαυρουσίου τὸ γένος, ὧπερ πεισθεὶς ἔτυχε τὸν ἐπανάσταντα τῆς Βρετανίας ἄρχοντα προσησόμενος. καλέσας γὰρ τὸν Βικτωρίνον πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἐπὶ τῇ συμβουλῇ μεμψύμενος τὸ πταῖσμα ἐπινοήσονται πέμπε· ὃ δὲ ἐπὶ 15 τὴν Βρετανίαν εὐθὺς ἐξορμήσας περινοίᾳ οὐκ ἄφρονι τὸν τύραννον ἀναιρεῖ.

67. Ταῦτα δὲ διαθεὶς τὸν εἰρημένον μοι τρόπον καὶ κατὰ βαρβάρων ἀνεδίησας νίκας, δύο πολέμους ἀγωνισάμενος καὶ τῷ μὲν αὐτὸς παραγεγὼς, τῷ δὲ ἑτέρῳ στρατηγὸν προσησόμενος. 20 ἔπει δὲ ταῖς ἐν Γερμανίᾳ πόλεσιν ἐνοχλουμέναις ἐκ τῶν περὶ τὸν Ῥήνον βαρβάρων ἠναγκάζετο βοηθεῖν, αὐτὸς μὲν ὡς ἐπὶ τὸν Ῥήνον ἤλαυνεν, ἐπισταμένον δὲ τοῦ πολέμου καὶ λιμοῦ πᾶσι τοῖς αὐτόθι τόποις ἐνσκήψαντος ἀπλετος ὄμβρος καταρραγεὶς συγκατῆ-

1 κατέσφαττον P.

2 παραδεδώκασιν τῷ πρῶτῳ P.

10 post

ἔπαυσε inserenda vel subaudienda saltem δέ. S.

excepto duntaxat uno, iugularunt; quem non multo post comprehensum, veluti qui periculum eis creasset, vivum igni tradidit.

66. His a Probo peractis, Saturninus natione Maurus, imperatori maxime familiaris, et cui propter hanc ipsam causam administratio Syriae crederetur fuerat, ab imperatoris fide discessit et de rebellionem cogitare coepit. quod ubi Probus audisset, de conatu castigando cogitantem orientales avertere milites, rebellionem cum ipso Saturnino extincta. sopivit et aliam seditionem, in Britannia concitatam, per Victorinum, natione Maurum, cuius suavis perduellem istum Britanniae praesidem praefecerat. nam cum ad se Victorinum arcessivisset eumque de consilio dato reprehendisset, delictum illud correcturum ablegat. Victorinus in Britanniam statim profectus sollerti commento perduellem interficit.

67. His ita gestis ut diximus, etiam victoriis Probus adversus barbaros potitus est, duobus bellis confectis, quorum alteri ipse interfuit, alteri ducem praefecit. et quoniam civitatibus Germanicis, quae a vicinis Rheno barbaris infestabantur, necessario subveniendum erat, Rhenum versus ipse cum copiis movet. excepto bello, cum fames in omnibus iis locis ingruisset, immensus imber delapsus una cum guttis frumentum quoque detulit, adeo

γαγε ταῖς ψεκάσι καὶ οἶτον, ὥστε καὶ σωροὺς αὐτομάτως ἐν τόποις τισὶ συντεθῆναι. πάντων δὲ τῶ παραδόξῳ καταπλαγέντων, τὴν μὲν ἀρχὴν ἄψασθαι καὶ τούτῳ θεραπεῦσαι τὸν λιμὸν οὐκ ἐθάρρουν, ἐπεὶ δὲ παντὸς δέους ἢ ἀνάγκη καρτερωτέρα, πέψαντες ἄρτους καὶ μεταλαβόντες ἅμα καὶ τὸν λιμὸν ἀπεσεύσαντο καὶ 5 τοῦ πολέμου ῥᾶστα τῇ τοῦ βασιλέως περιγεγόνασιν τύχη.

Κατῶρθωσε δὲ καὶ ἄλλους πολέμους οὐ σὺν πότῳ πολλῷ, μάχας δὲ καρτερὰς ἠγωνίσαστο πρότερον μὲν πρὸς Λογίωνας, ἔθνος Γερμανικόν, οὗς καταγωνισάμενος καὶ Σέμιωνα ζωογρήσας ἅμα τῷ παιδί, τὸν τούτων ἠγούμενον, ἰκέτας ἐδέξατο, καὶ τοὺς 10 αἰχμαλώτους καὶ τὴν λείαν πᾶσαν, ἣν εἶχον, ἀναλαβὼν ἐπὶ ῥηταῖς ὁμολογίαις ἤφει, καὶ αὐτὸν Σέμιωνα μετὰ τοῦ παιδὸς ἀπέδωκε. (68) καὶ δευτέρα γέγονεν αὐτῷ μάχη πρὸς Φράγκους, οὗς διὰ τῶν στρατηγῶν κατὰ κράτος νενικηκῶς αὐτὸς Βουργούνδοις καὶ Βανδύλοις ἐμάχετο. πλήθει δὲ τὴν οἰκίαν δύναμιν 15 ἔλαττονμένην ὄρων, μερίδα τινα παρασπάσασθαι τῶν πολεμίων διανοεῖτο καὶ ταύτῃ διαμάχεσθαι. καὶ πως συνέδραμε τῇ γνώμῃ τοῦ βασιλέως ἢ τύχῃ. τῶν γὰρ στρατοπέδων ὄντων παρ' ἑκάτερα ποταμοῦ . . εἰς μάχην τοὺς πέραν βαρβάρους οἱ Ῥωμαῖοι προεκαλοῦντο· οἱ δὲ ἐπὶ τούτῳ παροξυνθέντες, ὅσοι περ ὀλοὶ τε 20 ἦσαν, ἐπαιουῶντο. καὶ συμπεσόντων σφίσι τῶν στρατοπέδων οἱ μὲν ἀπεσφύττοντο τῶν βαρβάρων, οἱ δὲ καὶ ζῶντες ὑπὸ τοῦς

15 ἐμάχετο πλήθος. ὁ δὲ LP.
codice spatium est vacuum, quantum scilicet unius vocabuli est capax. S.

19 post ποταμοῦ in utroque

quidem ut eius acervi quibusdam in locis per se structi existerint. omnibus ad rem novam et incredibilem obstupefactis, initio quidem attingere frumentum eoque famis uti remedio non audebant: sed cum necessitas omni sit metu valentior, panibus inde coctis vescentes simul et famem pepulerunt, et imperatoris fortuna, nullo prope negotio, superiores eo bello discesserunt.

Alia quoque bella levi labore confecit. acres etiam pugnas commisit, primum contra Logiones, nationem Germanicam; quos cum vicisset ac ducem eorum Semnonem cum filio vivum in potestatem redegisset, supplices factos in fidem recepit, et captivis omnique praeda recuperata, quam habebant, certa quaedam stipulatos dimisit, ipso quoque cum filio Semnone reddito. (68) alterum contra Francos proelium pugnavit; quibus opera ducum strenue victis, ipse cum Burgundorum Vandilorumque copiis dimicavit. cum militum numero suum deminui videret exercitum, partem quandam ab hostibus avellere cogitabat et cum ea proelio decernere; qua in re consilio imperatoris fortuna non defuit. quippe quod exercitus ambo fluminis utramque ripam occupassent, barbaros in adversa ripa castra metatos ad pugnam Romani provocabant. hac illi re quasi per iracundiam perciti, quotquot sane poterant, transiciebant; signisque collatis barbari partim caedebantur, par-

Ῥωμαίους γέγονασι τῶν δὲ λειπομένων σπονδὰς αἰτησάντων ἐφ' ᾧτε καὶ τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς ἔνυχον ἔχοντες, ἀποδοῦναι, τυχόντες τῆς αἰτήσεως οὐ πάντα ἀπέδωσαν. πρὸς δὲ βασιλεὺς ἀναγκάστεις ἀναχωροῦσιν αὐτοῖς ἐπιθέμενος ἄξιαν ἐπέσθηκε δίκην, αὐτούς τε ἀποσφάζεις καὶ τὸν ἠγνόμενον Ἰγγίλλον ζωοῖα ἐλών. ὄσους δὲ ζῶντας οἴδς τε γέγονεν ἐλεῖν, εἰς Βρεττανίαν παρέπεμψεν· οὐ τὴν νῆσον οἰκήσαντες ἐπαναστάντος μετὰ ταῦτά τινος γέγονασι βασιλεῖ χρήσιμοι.

69. Τούτων οὕτω περὶ τὸν Ῥῆνον αὐτῷ διαπολεμηθέντων, ἄξιον μὴδὲ τὰ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον Ἰσαυροῖς προχθόντα παραδραμεῖν. Λύδιος τὸ γένος Ἰσαυρος, ἐντεθραμμένος τῇ συνήθει ληστεία, στίφος ὁμοιον ἑαυτῷ περιποισάμενος τὴν Παμφυλίαν ἄπασαν καὶ Λυκίαν ἐπήει· συνελθόντων δὲ στρατιωτῶν ἐπὶ τῇ τῶν ληστῶν καταλήψει, πρὸς Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον οὐχ οἴδς 10 τε ὧν ἀντιτάττεσθαι Κρήμναν κατελάμβανε, πόλιν οὖσαν Λυκίας, ἐν ἀποκρήμνῳ τε κειμένην καὶ κατὰ μέρος χαράδραις βαθυτάταις ὠχυρωμένην, ἐν ταύτῃ πολλοὺς ὡς ἐν ἀσφαλεῖ καὶ τειχῆρει καταφυγόντας εὐρών. ἐπεὶ δὲ τοὺς Ῥωμαίους εἶδεν ἐγκειμένους τῇ πολιορκίᾳ καὶ τὴν ἐν ταύτῃ τριβὴν γενναίως ὑφισταμένους, τὰ 20 οἰκοδομήματα καθελὼν ἀρόσιμον ἐποίησε τὴν γῆν, σπειρών τε σίτον παρεσκεύαζε τοῖς ἐν τῇ πόλει διαπάνην. ὄρων δὲ τὸ πλῆθος πολλῆς δεόμενον χορηγίας, τὴν ἄχρηστον ἤλικίαν, ἄρρενά τε καὶ

2 καὶ τῆν] τὴν τε P. 5 αὐτόν τε ἀποσφάζεις τὸν P. Ἰγγίλον L. 15 κριμναν P.

tim vivi Romanorum in potestatem veniebant. reliqui cum pacem ea lege petissent ut praedam cum captivis, quos habebant, redderent, impetrato quod postulaverant, non omnia restituerunt. quamobrem indignatus imperator, discedentes adortus merito supplicio multavit, ipsis trucidatis et Igillo duce capto. quotquot autem vivos in potestatem redigere potuerat, in Britanniam misit; qui sedes ea in insula nacti, cum deinde seditionem aliquis molitus esset, utiles imperatori fuerunt.

69. His ita propter Rhenum ab eo debellatis, operae pretium fuerit ne illa quidem silentio praeteriri quae id temporis Isauri perpetrarunt. Lydus quidam, natione Isaurus, consueto latrocinio innutritus, agmine sibi simili comparato totam Pamphyliam atque Lyciam invadebat. cum autem milites ad capiendos latrones coivissent, Lydus, qui exercitui Romano se non posset opponere, Cremnam occupavit, oppidum Lyciae, situm in loco praerupto et ex parte vallibus profundissimis munitum, compluribus in ea repertis, qui huc velut ad tutum murisque clausum oppidum confugerant. posteaquam vero Romanos intentos obsidioni moram eius fortiter ferre conspexit, aedificiis dirutis solum arabile reddidit, et frumentum serens iis qui erant in oppido victum parabat. sed quod eam multitudinem suppeditatione copiosa videret egere, quicquid erat aetatis inutilis, tam mares quam feminas, eiectos

θήλεα, ἤφει τῆς πόλεως ἐκβαλῶν· ἐπεὶ δὲ οἱ πολέμιοι τὸ Ἀυδίου βούλευμα προϊδόμενοι τοὺς ἐκβληθέντας αὖθις ἐπὶ τὴν πόλιν ἴναί σιν ἐσθλάων, ἐμβάλων εἰς τὰς περὶ τὴν πόλιν χαράδρας διέφθειρον. ὄρυγμα δὲ τι, χρῆμα θανμάσιον, ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τὰ ἐκτὸς διορύξας καὶ μέχρι τῶν ἐπέκεινα τοῦ πολεμίου στρατοπέδου 5 τόπων ἐκτείνας, ἐξέπεμπε διὰ τούτου τινὸς ἐκ τῆς πόλεως ἐφ' ἄρπαγῃ θρεμμιάτων καὶ ἄλλης τροφῆς· ἐκ τούτου τε χορηγία ἐν μέρει τοῖς πολιορκουμένοις εὐπόρει, μέχρις οἱ πολέμιοι τοῦτο γυναικὸς αὐτοῖς μηνυσίας ἐξεῦρον. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἀπέπειν ὁ Ἀύδιος, ἀλλ' οἶνον μὲν κατὰ βραχὺ τοὺς αὐτῷ συνόντας ἀπέ- 10 στησε καὶ οἶτον ἐμέτρει τοῦ συνήθους ἐλάττονα, τῶν δὲ οἰτίων καὶ οὕτως ἐκλιπόντων εἰς ἀνάγκην κατέστη τοῦ πάντως ἀπολλέσαι ἐν τῇ πόλει πλὴν ἀνδρῶν αὐτῷ τε ἐπιτηδεῖων καὶ πρὸς φυλακὴν ἀρκεῖν δοκούντων. κατέσχε δὲ καὶ τὰς γυναῖκας, ὡς ἐπὶ τῇ τῆς φύσεως ἀνυγκαιμὴ χρεία κοινὰς εἶναι πεποίηκε πῶσιν. (70) ἐπεὶ 15 δὲ πρὸς πάντα κίνδυνον ἐγνώκει διαπαλαῖσαι, συμβαίνει τι μετὰ πάντα ταῦτα τοιοῦτον. συνῆν τις ἀνὴρ αὐτῷ μηχανάς τε κατασκευάζειν εἰδὼς καὶ ἐκ μηχανῶν εὐστόχως ἀφιέναι βέλη δυνάμενος, ὥστε ὁσάκις ἐνεκελεύσατο ὁ Ἀύδιος αὐτῷ κατὰ τινὸς τῶν πολεμίων ἀφιέναι βέλος, μὴ διαμαρτεῖν τοῦ σκοποῦ. τούτῳ τοίνυν 20 ἐπιτάξας τρωῶσαι τινα τῶν ἐναντίων, ἐπειδὴ διήμαρτε βέλος ἐκπέμψας ἢ ἐκ τύχης ἢ ἐκ προνοίας, γυμνώσας τῆς ἐσθῆτος ἐσχάτως ἐμιστίγωσε, προσαιπιλήσας καὶ θάνατον. ὁ δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς βασάνοις

6 διὰ τοῦτο LP.

14 τὰς om P.

oppido dimisit. cum hostes praevise Lydii consilio rursus eiectos in oppidum ire cogarent, in ambientes oppidum valles praecipitatos perdidit. mentu autem operis admirandi ab oppido versus exteriora ducto et perfodiendo ultra hostium castra porrecto, per eum ex oppido quosdam emittebat, qui pecora ceteraque alimenta raperent. atque hinc commeatus obsessis ex parte satis copiosus suppetebat, donec id hostes mulieris indicio deprehenderent. verum ne sic quidem animum despondit Lydius, sed vinum paulatim suis ademit et frumenti eis solito minus admietiebatur. at hoc etiam modo deficientibus alimentis ad eam necessitatem redactus est ut omnes, quotquot erant in oppido, perderet, exceptis idoneis sibi viris et qui ad oppidi praesidium sufficere viderentur. retinuit et mulieres nonnullas, quas ad usum naturae necessarium communes omnibus esse iussit. (70) cumque luctari constanter adversus periculum quodvis constituisset, post istaec omnia tale quiddam accidit. erat cum eo quidam qui et machinas conficere noverat et machinis emittere tela singulari cum dexteritate poterat, adeo quidem ut quoties Lydius adversus aliquem ex hostibus telum emittere iuberet, a scopo non aberraret. huic ergo cum imperasset ut quandam ex adversariis vulneraret, isque telo misso vel casu aberrasset fortuito vel data opera, veste nudatum flagris misere cecidit, mortem praeterea comminatus. ille tum propter verbera succensens,

ἀγανακτῶν καὶ ἐπὶ ταῖς ἀπειλαῖς δεδιὼς καιροῦ δοθέντος ὑπεξάγει τῆς πόλεως ἑαυτὸν· ἐντυχὼν δὲ τοῖς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ὄσα πέπραχέ τε καὶ ἔπαθε πρὸς τούτους ἐκφώνησας, ἐπέδειξεν ὄσαν ἐν τῷ τείχει θυρίδα δι' ἧς εἰώθει Λύδιος κατασκοπεῖν τὰ ἐν 5 τῷ στρατοπέδῳ γινόμενα, ταύτης τε προκύπτοντα κατὰ τὸ σῦνθες ὑπισχνεῖτο τοῦξεν. ἀποδεξαμένου δὲ αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ τοῦ τῆς στρατείας ἤρουμένου, στήσας μηχανήν, προστησόμενός τε τοὺς αὐτὸν ἀποκρύπτοντας ὡς ἂν μὴ παρὰ τῶν ἐναντίων ὄρωτο, προκύπτοντι τῆς ὁπῆς τὸν Λύδιον Θεουσάμενος καὶ τὸ βέλος ἀφείξαι· 10 πληττεται καιρίαν. ὁ δὲ πρῶξας καὶ μετὰ τὴν πληγὴν εἰς τινὰς τῶν συνόντων αὐτῷ τὰ ἀνίχεστα, καὶ τοῖς λελειμμένοις ὄρκους ἐπαγαγὼν περὶ τοῦ μὴ ἐνδοῦναι τῇ πολιορκίᾳ καθάπαξ, μόλις ἐξέλιπεν. οἱ δὲ κατὰ τὴν πύλιν οὐκ ἐνεγκόντες ἔτι τὴν πολιορκίαν ἐξέδοσαν ἑαυτοὺς τῷ στρατοπέδῳ, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸ ληστι- 15 κὸν τέλος ἐδέξατο.

71. Τῆς δὲ κατὰ Θηβαῖδα Πτολεμαῖδος ἀποστάσης βουλῆως, πόλεμον δὲ προκύπτοντα ἐπὶ χρόνον βραχὺν ἀρμεμένης, αὐτὴν τε καὶ τοὺς συμμαχήσαντας αὐτῇ Βλεμμάας παρεστήσατο Πρόβος διὰ τῶν τότε στρατηγησάντων. Βυστάρης δέ, Σκυθι- 20 κὸν ἔθνος, ὑποπεσόντας αὐτῷ προσέμενος κατώκισε Θρακίους χωρῖοις· καὶ διετέλεσαν τοῖς Ῥωμαίων βιοτιέοντες νόμοις. καὶ Φράγκων τῷ βασιλεῖ προσελθόντων καὶ τυχόντων οἰκήσεως μοῖρά τις ἀποστάσα, πλοίων εὐπορήσασα, τὴν Ἑλλάδα συνετέραξεν

9 ἀφιεῖς libri. 13 ἔτι] ἐπὶ LP.

tum minis territus, oblata usus occasione semet ex oppido subducit. cum quosdam in milites e castris incidisset, et quicquid egisset ac perpeasus esset, iis exposuisset, quandam in muro fenestram ostendit, per quam Lydus quicquid in castris gereretur speculari consueverat. per eam more suo prospectantem telo se petiturum pollicetur. ob hanc causam cum dux eius expeditionis hominem ad se recepisset, constituta machina, nonnullisque collocatis ante se per quos occultaretur, ne ab hostibus conspici posset, Lydium per foramen illud prospectantem intuitus, emisso telo, vulnere letali percutit. ille cum etiam post acceptum vulnus in quosdam ex suis crudeliter desaeviuisset, ac iureiurando superstites obstrinxisset obsidioni nullo modo cessurus, vix tandem exspiravit. qui erant in oppido, non ferentes amplius obsidionem, exercitui se dederunt. atque hunc finem latronum illud agmen habuit.

71. Cum autem et Ptolemais in Thebaide sita defecisset ab imperatore, bellumque perexiguam ad tempus durans suscepisset, tam ipsam quam socios belli Blemmyas Probus opera ducum suorum ad deditonem compulit. Bastarnas, gentem Scythicam, quae illi se subiecit, admittens in Thracia concessis agris collocavit. hi deinceps secundum leges et instituta Romanorum perpetuo vixerunt. itidem cum Franci ad imperatorem accessissent et ab eo sedes obtinuissent, pars eorum quaedam defectionem molita, magnamque navium

ἄπασαν, καὶ Σικελία προσχοῦσα καὶ τῇ Συρακοσίων προσμι-
 ξασα πολὺν κατὰ ταύτην εἰργάσατο φόνον. ἤδη δὲ καὶ Λιβύη
 προσορμισθεῖσα, καὶ ἀποκρουσθεῖσα δυνάμειος ἐκ Καρχηδόνους
 ἐπενεχθείσης, οἶα τε γέγονεν ἀπαθῆς ἐπανελθεῖν οἴκιδε.

Πρόβου δὲ βασιλεύοντος καὶ τότε συνέβη. τῶν μονομάχων 5
 ἐς ὀγδοήκοντα συστάντες, διαχρησάμενοι τοὺς φυλάττοντας, εἰς
 τὰ τῆς πόλεως ἐξελάσαντες τὰ ἐν ποσὶν ἐληΐζοντο, πολλῶν, οἶα
 συμβαίνειν φιλεῖ, συναναμιχθέντων αὐτοῖς. ἀλλὰ καὶ τούτους
 βασιλεὺς δύναμιν ἐκπέμψας ἐξέτριψε.

Ταῦτα διαπραξαμένῳ τῷ Πρόβῳ, καλῶς τε καὶ δικαίως 10
 οἰκονομήσαντι τὴν ἀρχήν,

*ιστίον ὡς ἐνταῦθα λείπει τὸ τέλος τοῦ α' λόγου
 καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ β'.*

5 βασιλέως P. 7 ἐξελάσαντες] nonne ἔξω ἐλάσαντες? cf. p. 26
 23. 11 in P vacat una duntaxat pagina; sed plures deesse res ipsa
 satis indicat. S. in codice quem Bibliotheca Coisliniana p. 1 p. 214 in-
 dicat, octo hic paginae vacuae relinquuntur. R.

copiam nacta, totam Graeciam conturbavit. in Siciliam quoque delata et
 urbem Syracusarum adorta magnam in ea caedem edidit. tandem cum et in
 Africam appulisset ac reiecta fuisset, adductis Carthagine copiis, nihilominus
 domum redire nullum passa detrimentum potuit.

Hoc quoque Probo imperante contigit. gladiatores numero ad octogin-
 ta, conspiratione facta custodibusque suis interemptis, in urbem progressi,
 quicquid offerretur, diripiebant, cum multi, ceu fieri solet, eis se permiscais-
 sent. verum et illos imperator missis copiis excidit.

His rebus a Probo gestis, qui et praeclare ac iuste administravit impe-
 rium — —

Sciendum hic primi libri finem desiderari
 et secundi principium.

B.

ἐκ τοῦ τὸν μακρότατον ἀνθρώπου βίον τὸ μέσον διάστημα περιλαμβάνειν ταύτης τῆς ἑορτῆς· σέκουλα γὰρ τὸν αἰῶνα Ῥωμαῖοι καλοῦσι. συντελεῖ δὲ πρὸς λοιμῶν καὶ φθορῶν καὶ νόσων ἀκέ-
 5 σεις. ἔσχε δὲ τὴν ἀρχὴν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Οὐαλέσιος, ἄφ' οὗ τὸ Οὐαλεριανῶν κατέγεται γένος, ἦν ἐν τῷ Σαβίνων ἔθνει περιφανής. τούτῳ πρὸ τῆς οἰκίας ἕλσος ἦν ἐκ δένδρων μεγίστων. τούτων πεσόντος κεραννοῦ καταφλεχθέντων ἠπόρει πρὸς τὸ ἐκ τοῦ κεραννοῦ σημαινόμενον, νόσου δὲ τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἐνσκη-
 10 ψάσης ὑπὲρ τὴν τῶν λατρῶν τέγγην διὰ τῶν μάντεων ἦει. τῶν δὲ διὰ τοῦ τρόπου τῆς τοῦ πυρὸς πτώσεως ὅτι θεῶν ἐστὶ μῆνις τεκμηραμένων, ἐκότως δι' ἐκθουσιῶν ὁ Οὐαλέσιος τὸ θεῖον ἐξι-
 λεύτο· ὧν τε μετὰ τῆς γυναικὸς ἐν φόβῳ, καὶ τὸν τῶν παιδῶν θάνατον ἐλπίζων ὅσον οὐδέπω συμβήσεται, προσπεσὼν τῇ Ἔστια
 15 δύο τελείας ἀντὶ τῶν παιδῶν αὐτῇ δώσειν ὑπισχνεῖτο ψυχάς, ἐαυ-

1 Diocletiani historia, ut ex Photio discimus, in initio libri secundi, nunc ad a. 305 desiderato, tradī coepta est. inde in fine libri primi excidisse intelligimus res quae ad Carum Carianum et Numerianum spectarent. videtur Zosimus, dum Diocletiani erga deos pietatem laudat (cf. 2 10), ad narrationem de ludis saecularibus, quos successores eius celebrare neglexerant, processisse. R. 3 singulari numero legendum videtur σέκουλον seu σήκουλον, vel ut doctiores malunt, σαῖκουλον. S. 5 Οὐαλέσιος Οὐαλέσιος libri ante Heumannum. 6 Οὐαλερίων malebat S. 9 καταφλεχθέντων post κεραννοῦ a codicibus iterum ingestum expunxit Heumannus. 10 Valer. Max. ad desperationem usque medicorum. 13 omisi cum Heynio quae post ἐξιλεούτο perperam iterabantur διὰ τῶν μάντεων. 15 τελείας P.

II.

ex eo quod hominis vita longissima medium celebritatis huius intervallum complectitur: nam saeculum Romani vocant quod αἰῶνα Graeci dicunt, hoc est aetatem. conducit autem ad pestes et lues et morbos curandos. originem ex causa quadam huiusmodi habuit. Valesius, a quo Valerianorum familia deducitur, vir erat apud Sabinos illustris. is ante domum suam lucum habebat ex arboribus maxime proceris: quibus fulmine tactis et exustis, quidnam arbores hae vi fulminis absumptae portenderent ambigebat. cum autem ipsius liberi morbo correpti essent medicorum artem superante, haruspices adibat; qui cum ex ignis delapsi modo coniecissent deum hanc iram esse, non abs re caesis hostiis numen Valesius, haruspicum opera, placabat. et quoniam cum uxore in metu versabatur et liberum mortem magis quam antehac unquam alias exspectabat, ad Vestam prolapsus duas se adultas ei pue-

τοῦ τε καὶ τῆς τῶν παιδῶν μητρὸς. ἀποβλέπων δὲ εἰς τὸ κεραι-
νόβλητον ἄλλος ἀκούει φωνῆς ἔδοξεν, ἀπάγειν εἰς Τύραντα ἐγκε-
λενομένης τὰ τέκνα, κάκεισε θερμήναντα τοῦ Τιβέρεως ὕδωρ ἐπὶ
τῆς Ἰδου καὶ Περσεφόνης ἐσχάρας τοῖς παισὶ δοῦναι πιεῖν. ταῦτα
ἀκούσας, τότε δὴ πλέον τὴν τῶν παιδῶν σωτηρίαν ἀπήλπισε.⁵
Τύραντά τε γὰρ πόρρω που τῆς Ἰταλίας εἶναι, καὶ οὐκ ἂν ἐν
ταύτῃ τοῦ Τιβέρεως ὕδωρ φανήσεται. διδόναι δὲ αὐτῶ πονη-
ρὰν ἑλλίδα καὶ τὸ θερμῆναι τὸ ὕδωρ ἐπὶ βιωμοῦ χθονίων δαιμό-
νων ἀκούσαι. (2) ἐπὶ τούτοις ἀπορησάντων καὶ τῶν τερατοσκο-
πων, αἰθῆρις πυθόμενος ἔγνω δεῖν τῷ θεῷ πείθεσθαι, καὶ ἐμβα-
10 λῶν πλοίῳ ποταμίῳ τὰ τέκνα κατήγαγε τὸ πῦρ. ἐκθινόντων δὲ
αὐτῶν ὑπὸ καύματι, τούτῳ προσέπλει τῆς ὄχθης τῷ μέρει καθ'
ὃ τὸ τοῦ ποταμοῦ ρεῖθρον ἤρεμαῖον ἐδόκει. καλύβῃ δὲ ποιμένος
ἐναυλισθεὶς ἕμα τοῖς παισὶν ἤκουε κατάγεσθαι δεῖν ἐν τῷ Τά-
ραντι· ταύτην γὰρ εἶχεν ὁ τόπος προσηγορίαν, τῷ κατὰ τὴν ἄκραν¹⁵
Ἰαπυγίαν δμῶνυμος ὢν Τύραντι. προσκνήσας οὖν ἐπὶ τῇ συν-
τυχίᾳ τὸ θεῖον ὁ Οὐαλέσιος ἐπὶ τὴν χέρσον διεκλιμα τῷ κυβερνήτῃ
προσέταττε, καὶ ἀποβὰς τοῖς ποιμέσιν ἐξείπεν. ἀρυσάμενος δὲ
ἐκ τοῦ Θύμβριδος ὕδωρ, καὶ τοῦτο θερμήνας ἐπὶ τινος κατὰ τὸν
τόπον ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένης ἐσχάρας, ἔδωκε πιεῖν τοῖς παισίν.²⁰
οἱ δὲ ἕμα τῷ πιεῖν ὑπνου προσγενομένου κατέστησαν ὕμεις. ὄναρ

6 ἐν videtur abundare.

11 ἐκθινόντων P.

14 δεῖν] δῆ?

Valerius Maximus Terentum; qui locus est in campo Martio, de quo
agit Rutgers. Var. Lect. 4 10. R.

17 Οὐάλεσος libri ante R.

rorum loco pollicebatur oblaturum animas, suam videlicet et matris eorum, cumque respiceret ad lucum fulmine tactum, audire visus est vocem, quae iuberet ut Tarentum pueros deportaret, atque ibi calefactam aquam Tiberinam in Ditis patris et Proserpinae foco pueris bibendam daret. his auditis magis etiam de salute liberorum desperabat. Tarentum namque remotum Italiae loco sicut esse, nec ibi Tiberinam aquam se reperitum; praeterea spem non bonam et illud sibi praebere, quod aquam in ara deum inferorum calefacendam audivisset. et cum ob haec incerti etiam haruspices essent, iisdem rursus auditis deo parendum statuit. itaque coniectis in lintrem liberis, ignem secundo flumine detulit. ipsis autem aestu fere extinctis, ad eam ripae partem adnavigabat qua parte motus fluminis tranquillior videretur. cumque pastoriam quandam in casam cum pueris divertisset, Tarenti capiendum esse hospitium audivit: haec enim loci eius erat appellatio, Tarento propter Iapygium promontorium sito cognominis, quapropter ob eventum felicem numine Valesius adorato, gubernatori mandat ut navim ad terram appellat, et egressus rem pastoribus exposuit. cumque haustam e Tiberi aquam in quodam foco, ab se id loci facto, calefecisset, eam pueris bibendam dedit; qua illi pota, quiete sopiti, consauerunt. cumque vidissent in

δὲ θρασυμένοι, προσαγαγεῖν ἱερεῖα μέλανα Περσεφόνη καὶ Αἰδῆ καὶ τρεῖς ἐπαλλήλους ἄγειν παννυχίδας ὠδῶν καὶ χορῶν, ἀφηγήσαντο πρὸς τὸν πατέρα τὸ ὄναρ ὡς ἀνδρὸς μεγάλου καὶ θεοεργουῦς ταῦτα ποιεῖν ἐπισκήψαντος ἐπὶ τοῦ Ἀρείου πεδίου, καθ' ὃ 5 καὶ ἀνεῖται τόπος εἰς γυμνάσιον ἵππων. βουλομένου δὲ τοῦ Οὐαλεσίου βωμῶν αὐτόθι καθιδρῶσαι, καὶ τῶν λιθοξῶδων ὀρυττότων ἐπὶ τούτῳ τὸν τόπον, βωμὸς εὐρέθῃ πεποιημένος, ἐν ᾧ γράμματα ἦν "Αἰδοῦ καὶ Περσεφόνης." τότε τοίνυν σαφέστερον διδαχθεῖς τὸ πρακτέον, τούτῳ τῷ βωμῷ τὰ μέλανα προσῆγεν ἱερεῖα καὶ τὰς 10 παννυχίδας ἐν αὐτῷ διετέλει ποιῶν. (3) οὗτος δὲ ὁ βωμὸς καὶ ἡ τῆς ἱερουργίας κατάστασις ἀρχὴν ἔλαβεν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ῥωμαίοις καὶ Ἀλβανοῖς πόλεμος ἦν· ὄντων δὲ ἀμφοτέρων ἐν ὄπλοις ἐπεφάνη τις τερατώδης τὴν ὕψιν, ἡμφισμέτος δέρματι μέλανι, καὶ βοῶν ὡς Αἰδῆς καὶ Περσεφόνη, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλ- 15 θεῖν, θυσίαν ὑπὸ γῆν αὐτοῖς ποιῆσαι προσέταξαν. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀφανῆς γίνεται. τότε τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι ταραχθέντες ἐπὶ τῷ φάσματι καὶ τὸν βωμὸν ὑπὸ γῆς ἴδρυσαν, καὶ τὴν θυσίαν πεποιηκότες χώματι βύθους εἴκοσι ποδῶν κατεκάλυψαν τὸν βωμὸν, ὡς ἂν πλήν Ῥωμαίων ἅπασιν τοῖς ἄλλοις ἄδηλον εἴη. τοῦτον ὁ 20 Οὐαλέσιος εὐρών καὶ τὴν θυσίαν καὶ τὰς παννυχίδας ἐπιτελέσας ἐκλήθη Μάνιος Οὐαλέριος Ταραντῖνος· τοὺς τε γὰρ χθονίους θεοὺς μάνης καλοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ τὸ ὑγιαίνειν οὐαλήρε, Τα-

1 ἱερεῖα μέλανα Valerio Maximo *hostiae nigrae, quae antiquitus furvae dicebantur*; παννυχίδες ὠδῶν καὶ χορῶν *lectisternia et ludii nocturni*. 19 ἄδηλος? 22 μάνεις P. βαλήρε L.

somniis Diti patri et Proserpinae nigras immolandas esse hostias continuumque trinocium carminibus et tripudiis exigendum, patri somnium hoc indicaverunt, quasi vir magnus et divinam formam praeferens haec in campo Martio fieri iussisset, in quo locus etiam vacuus est ad equorum exercitium. cum autem Valesius aram ibi construere vellet, eaque de causa locum lapidicidae foderent, reperta est ara iam facta, in qua erant hae litterae "Ditis patris ac Proserpinae." itaque tum clarius quid agendum esset edoctus, ad eam aram nigras hostias obtulit, et nocturnos ibidem ludos fecit. (3) haec autem ara et immolationis ritus tali quadam ex causa principium habuit. bellum inter Romanos et Albanos erat; et cum utrimque iam in armis essent, quidam prodigiosa specie conspectus est, amictus pelle nigra et clamans Ditem patrem atque Proserpinam eis imperasse, rem sacram sub terra prius sibi facerent quam ventum ad manus esset; atque his dictis evanuit. Romani spectro territi et aram sub terra struxerunt, et facta re sacra rursus aram humo, ad XX pedum altitudinem egesta, obruerant, ut praeter Romanos aliis omnibus de ea nihil constaret. hac reperta Valesius, et sacro nocturnisque ludis peractis, appellatus est Manius Valerius Tarentinus: nam deos inferos Romani manes dicunt, et sanum esse valere; Tarentini denique nomen ei datum ob

Zosimus.

6

ραντίως δὲ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Τύραντι θυσίας. χρόνοις δὲ ὕστερον λοιμοῦ συμβάντος τῇ πόλει τῷ πρώτῳ μετὰ τοὺς βασιλέας ἔτει, Πόπλιος Οὐαλέριος Ποπλικόλας ἐν τούτῳ τῷ βιωμῷ θύσας Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη μέλανα βοῦν καὶ δάμαλιν μέλαιναν ἠλευθέρωσε τῆς νόσου τὴν πόλιν, ἐπιγράψας τῷ βιωμῷ ταῦτα. “Πόπλιος 5 Οὐαλέριος Ποπλικόλας τὸ πυροφόρον πεδίον Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη καθιέρωσα καὶ θεωρίας ἤγαγον Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἠλευθερίας.” (4) μετὰ δὲ ταῦτα νόσων καὶ πολέμων ἐνοσηψάντων ἔτει μετὰ τὸν τῆς πόλεως οἰκισμὸν ἐπὶ τριακοσίοις πενητηκοστῷ καὶ δευτέρῳ, λίσιν εὐρεῖν ἢ γεροσυλία τῶν κακῶν ἐκ 10 τῶν Σιβύλλης βουλομένη χρησμῶν, τοῖς εἰς τοῦτο τεταγμένοις ἀνδράσι τοὺς χρησμῶδες ἀνερευνῆσαι παρεκελεύσατο. τῶν δὲ λοιπὸν παυθήσεσθαι τὸ κακόν, εἰ θύσαιεν Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη, προαγορευσάντων, ἀναζητήσαντες τὸν τόπον Ἄϊδη καὶ Περσεφόνη κατὰ τὸ προσταχθὲν καθήγισαν, Μάρκου Ποτίτου τὸ τέταρτον 15 ὑπατεύοντος. καὶ τῆς ἱερουργίας συντελεσθείσης τῶν ἐπικειμένων ἀπαλλαγέντες τὸν βωμὸν αὐθις ἐκάλυψαν, ἐν ἐσχάτῳ που κείμενον τοῦ Ἄρειου πεδίου. ταύτης ἐπὶ χρόνον τῆς θυσίας ἀμεληθείσης, αὐθις τινων συμπεσόντων ἀποθνήσκων ἀνευέωσατο τῆν ἑορτὴν Ὀκταβιανὸς ὁ σεβαστός, [προτελεσθεῖσαν μὲν] ὑπάτων 20 ὄντων Λουκίου Κηρωρίνου καὶ Μάρκου Μαλλίου Ποηγίου,

3 βαλέριος L. 6 τὸ πῦρ ὃ φέρων πεδίον LP: corr Panvinius.
 9 ἐπὶ om LP. 10 πενητακοσίοις τῷ δευτέρῳ LP. 11 ἀνδράσι τε καὶ τοῖς LP. ἀνδράσι ἰς τοὺς S. 12 λοιπῶν libri: corr Leunclavius. 15 καθήγισαν LP: corr Leunclavius. Ποτίτου Leunclavius, Ποπλίου libri. M Popillio et Quinctio consulis Panvinius. 20 προτελεσθεῖσαν μὲν et τότε δὲ Λουκίου Κηρωρίνου καὶ Γαῖου Σεβίτου om LP, habet alia manu adscripta L margo. 21 Appianus in Punic. p. 42 rectius eum vocat Μάριον Μανίλιον. R.

rem sacram ad Tarentum factam. sequentibus inde temporibus, pestilentia in urbe orta primo post exactos reges anno, P. Valerius Poplicola, caeso apud hanc aram Diti patri et Proserpinae bove nigro nigraque bucula, peste liberavit urbem, inscriptis arae verbis hisce “P. Valerius Poplicola igniferum campum Diti patri et Proserpinae dedicavi, ludosque Diti patri et Proserpinae pro liberatione populi Romani feci.” (4) secundum haec morbis et bellis exortis anno ab urbe condita supra trecentesimo quinquagesimo secundo, senatus iis se malis liberare de Sibyllinis oraculis volens eos ad quos haec cura pertinebat oracula scrutari iussit. illis mali finem fore nuntiantibus, si Diti patri et Proserpinae rem sacram fecissent, perquisito loco Diti patri et Proserpinae, ceu iussi fuerant, M. Potito quantum cos., vota nuncuparunt; et peracto sacro, malis urgentibus liberati, rursus aram terra obruerunt, in extremo campo Martio alicubi sitam. eodem sacrificio ad tempus neglecto, cum rursus adversi quidam casus accidissent, Octavianus Augustus ludos instauravit, factos illos quidem ante L. Censorino et M. Manlio Puelio

[τότε δὲ Λουκίον Κληρωρίνου καὶ Γαίον Σαβίνου,] τὸν Θεσμὸν Ἀττίου Καπίτωνος ἐξηγησαμένον, τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔδει τὴν Θυσίαν γενέσθαι καὶ τὴν θεωρίαν ἀχθῆναι, τῶν πεντεκαίδεκα ἀνδρῶν, οἳ τὰ Σιβύλλης θέσφυτα φυλάττειν ἐτάχθησαν, ἀνερευ-
5 νησάντων. μετὰ δὲ τὸν Σεβαστὸν Κλαύδιος ἤγαγε τὴν ἑορτὴν, οὐ φυλάξας τὸν τῶν ὠρισμένων ἐτῶν ἀριθμὸν. μεθ' ὃν Δομι-
τιανὸς τὸν Κλαύδιον παραπεμφόμενος, καὶ τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν
ἀφ' οὗ τὴν ἑορτὴν ὁ Σεβαστὸς ἐπετέλεσεν ἀριθμήσας, ἔδοξε τὸν
ἐξ ἀρχῆς παραδοθέντα φυλάττειν Θεσμόν. ἐπὶ τούτοις ὁ Σεβῆρος
10 τῶν δέκα καὶ ἑκατὸν ἐνοστάτων ἐτῶν ἅμα τοῖς παισὶν Ἀντωνίνῳ
καὶ Γέτῳ τὴν αὐτὴν ἑορτὴν κατεστήσατο, Χίλωνος καὶ Ἀλβωνος
ὄντων ὑπάτων.

5. Τοιοῦτος δὲ τις ὁ τρόπος ἀναγέγραπται τῆς ἑορτῆς.
περιόντες οἱ κήρυκες εἰς τὴν ἑορτὴν συνέναι πάντας ἐκλεινον ἐπὶ
15 θέαν ἦν ὅτε πρότερον εἶδον οὔτε μετὰ ταῦτα θεάσονται. κατὰ
δὲ τὴν ὥραν τοῦ θέρους, πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων τοῦ τὴν θεωρίαν
ἀχθῆναι, ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ ἐν τῷ νεῷ τῷ κατὰ τὸ Παλάτιον
οἱ δεκαπέντε ἄνδρες ἐπὶ βήματος καθήμενοι τῷ δήμῳ διανεμοῦσι
τὰ καθάρσια· ταῦτα δὲ ἐστί δῦδες καὶ θεῖον καὶ ἄσφαλτος. δοῦ-
20 λοὶ δὲ τούτων οὐ μετέχουσιν, ἀλλὰ ἐλεύθεροὶ μόνοι. συνελθόντος
δὲ τοῦ δήμου παντὸς ἐν τε τοῖς ῥηθῆϊσι τόποις καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς
Ἀρτέμιδος, ὃ ἐν τῷ Λουεντίνῳ λόφῳ καθίδρυσται, σίτον καὶ κρι-

1 quidam τὸν μὲν θ. — τοὺς δὲ χρ. ? 3 ἀναχθῆναι libri. cf.
p. 66 7, 67 17 et 68 13. 10 ἐνοστάτων LP: corr S. 11 Χεί-
λωνος LP. Χίλωνος etiam p. 71 18. 19 ἄσφαλτον libri. 22 Ἀντι-
τίμῳ P.

cosa., tunc autem L. Censorino et C. Sabino, cum Ateius Capito leges ludo-
rum exposuisset, ac tempus quo rem sacram fieri atque edi spectacula oport-
eret, XV viri, ad quos oraculorum Sibyllinorum custodia pertinebat, inve-
stigassent. post Augustum Claudius ludos celebravit, numero praestituto-
rum annorum neglecto. post eum Domitianus, Claudio valere iussu, nume-
ratoque ambitu annorum ex quo ludos Augustus fecisset, traditam ab initio
legem servare visus est. secundum hos Severus, cum anni CX iam appe-
tissent, cum filiis Antonino et Geta ludos eisdem ordinavit, Chilone Libone-
que cosa.

5. Modus ludorum huiusmodi relatus est in litteris. circumstantes prae-
ceteros universos ludorum causa convenire iubebant ad spectaculum, quod ne-
que viderent antea neque visuri posthac essent. ipso autem messis tempore,
perpaucis diebus antequam ludi peragerentur, in Capitolio temploque Pala-
tino XV viri sedentes in suggestu lustralia populo distribuabant. ea sunt
faces et sulphur et bitumen. nec participes horum servi sunt, sed liberi
duntaxat homines. posteaquam populus universus et in locis iis quae diximus,
et in templo Dianae quod est in Aventino colle, convenit, triticum et hor-

θῆν ἕκαστος φέρει καὶ κύμιον. καὶ ταῖς Μοῖραις ἄγουσι παννυχίδας μετὰ σεμνότητος ἐν νυξίν. ἐνστάτος δὲ τοῦ χρόνου τῆς ἑορτῆς, ἦν ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐν τῷ τοῦ Ἄρεως ἐπιτελοῦσι πεδίω καὶ ταῖς ἴσαις νυξί, καθιεροῦτο τὰ τελούμενα παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Θύμβριδος ἐν τῷ Τάραντι. θύουσι δὲ θεοὶς Αἰὶ καὶ Ἥρα 5 καὶ Ἀπόλλωνι καὶ Ἀθητοῖ καὶ Ἀρτέμιδι, καὶ προσέτι γε Μοῖραις καὶ Εἰλειθυαῖαις καὶ Ἀήμητροι καὶ Αἰδη καὶ Περσεφόνη. τῇ δὲ πρώτῃ τῶν θεωριῶν νυκτὶ δευτέρας ὥρας ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τριῶν παρασκευασθέντων βωμῶν τρεῖς ἄρνους θύει μετὰ τῶν δεκαπέντε ἀνδρῶν, καὶ τοὺς βωμοὺς καθαιμάζας ὄλο- 10 καυτοῖ τὰ θύματα. κατασκευασθείσης δὲ σκηπῆς δίκην θεάτρου, φῶτα ἀνάπτεται καὶ πυρά, καὶ ὕμνος ἄδεται νεωστὶ πεποιημένους, θεωραὶ τε ἱεροπρεπεῖς ἄγονται. κομίζονται δὲ οἱ ταῦτα ποιοῦν- 15 τες μισθὸν τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν, σίτου καὶ κριθῆς καὶ κνύμων· αὐταὶ γάρ, ὡς εἴρηται μοι, καὶ τῷ δήμῳ παντὶ διανεμόν- 20 ται. τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ εἰς τὸ Καπετώλιον ἀναβάαντες, κἀνταῦθα τὰς νενομισμένας θυσίας προσαγαγόντες, ἐντεῦθεν τε ἐπὶ τὸ κατασκευασμένον θέατρον ἐλθόντες, τὰς θεωρίας ἐπιτελοῦ- 25 σιν Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι. τῇ δὲ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ γυναῖκες ἐπίσημοι, κατὰ τὴν ὥραν ἦν ὁ χρησμὸς ὑπηγόρευσεν, εἰς τὸ Κα- 30 πετώλιον συνελθοῦσαι λιτανεύουσι τὸν θεὸν καὶ ὕμνοῦσιν ὡς θέμις. ἡμέρᾳ δὲ τρίτῃ ἐν τῷ κατὰ τὸ παλάτιον Ἀπόλλωνος ἱερῷ τρεῖς ἐν-

1 Μόραις LP.

ἐννέα νυξίν. H.

δίχα vulgo.

2 aut delendum hoc ἐν νυξίν, aut legendum

10 ὄλοκαυτεῖ P.

11 δίκην Panvinius:

13 θεωραὶ. v. Spanh. ad Callimach. hymn. in Delum p. 369 553 et 548. R.

17 προσάγοντες LP.

22 non opus est ut cum Th. Smithio ὄρα pro ἡμέρα legatur, si modo verba

deum et fabas quisque aufert, ac Parcís nocturnos ludos caste pudiceque faciunt. ubi ludorum tempus appetiit, quos tribus diebus totidemque noctibus in campo Martio faciunt, hostiæ propter ripam Tiberis ad Tarentum diis consecrantur. his autem diis rem sacram faciunt, videlicet Iovi lunoni Apollini Latonæ Dianæ, tum præter hos Parcís et Lucínis et Cereri et Diti patri et Proserpinæ. prima nocte spectaculorum, ad horam secundam, tribus arís in ripa fluminis constructis imperator cum XV viris tres agnos caedit, et aris sanguine respersis solitas victimas adolet. scena vero instar theatri constructa, lumina cum rogis accenduntur et hymnus recens factus canitur, adeoque spectacula consentanea rebus divinis eduntur. et hæc qui peragunt, pro mercede primitias fructuum, tritici hordei fabarum, accipiunt: nam illæ, ceu dictum est, et universo populo distribuuntur. postridie consensu Capitolio et consuetis ibidem immolatis hostiis, ad constructum inde theatrum progressi Apollini et Dianæ ludos faciunt. insequenti die matronæ nobiles ad horam ab oraculo constitutam in Capitolium convenientes deo supplicant et hymnis eum, ceu fas est, celebrant. die tertio in Apollinis aede Palatina ter novem

νά παῖδες ἐπιφανεῖς μετὰ παρθένων τοσοῦτων, οἱ πάντες ἀμφι-
θαλεῖς, ὅπερ ἔστιν ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς ἔχοντες περιόντας,
ἕμους ἄδουσι τῇ τε Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων φωνῇ καὶ παιᾶνας,
δι' ὧν αἱ ὑπὸ Ῥωμαίους σῶζονται πόλεις. ἄλλυ τε κατὰ τὸν ἕφη-
5 γημένον παρὰ τοῦ θεοῦ τρόπον ἐπράττετο, ὧν ἐπιτελουμένων διέ-
μεινεν ἡ ἀρχὴ Ῥωμαίων ἀλώβητος. ὡς ἂν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πρα-
γματίων ἀληθῆ ταῦτα εἶναι πιστεύσωμεν, αὐτὸν παραθήσομαι τὸν
Σιβύλλης χρησισμόν, ἥδη πρὸ ἡμῶν παρ' ἑτέρων ἀνετηνεγμένον.

6. Ἄλλ' ὄφρα μῆκιστος ἴκη χρόνος ἀνθρώποισι
10 ζωῆς, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα κύκλον ὀδεύων,
μεινῆσθαι, Ῥωμαῖε, καὶ οὐ μάλᾳ λῆσαι ἑαυτούς,
μεινῆσθαι τάδε πάντα, θεοῖσι μὲν ἀθανάτοισι
ῥέξειν ἐν πεδίῳ παρὰ Θύμβριδος ἄπλετον ὕδωρ,
ὄππῃ στεινότατον, νῦξ ἦνίκα γαῖαν ἐπέλθῃ
15 , ἡελίου κρύψαντος ἔδν φάος· ἐνθα οὐ ῥέξειν
ἱερὰ ποτογόνοις Μοίραις ἄφρας τε καὶ ἀλας.

recte interpretemur. prima diei festi nocte victima imperatori erat
immolanda, p. 68 8 sequuntur p. 68 16 τῇ δὲ μετὰ ταύτην (scil. τὴν
σύντα) ἡμέρα, quae de prima luce accipienda sunt; p. 68 19 verba ea-
dem de secundo die, scil. τῇ δὲ μετὰ ταύτην (τὴν ἡμέραν) ἡμέρα.
R. non a die prima, sed a nocte quae antecedit, sacra initium ha-
bent; in ea nocte imperator sacrum facit p. 68 8. inde primus dies
p. 68 16 alter p. 68 19 ita p. 68 22 tertius et ultimus dies recte memora-
tur. H. 8 oraculum hoc exhibet etiam Phlegon Trallianus in Mirabili-
bus c. 4. R. cf. Mitscherlich, Horat. 2 p. 646. 10 Phleg. ὀδεύσας.
11 σὺ] Phl. εἰ. εἰ μάλᾳ λῆσαι ἑαυτοῦ Phl, εἰ μάλᾳ λῆσαι αὐτοῦ
Politiani codex, οὐ μάλᾳ λῆσαι αὐτός Mitsch. an οὐ μάλᾳ λῆσαι
αὐτῶν? 13 Phl. ῥέξειν et Θύμβριδος. 14 ῥοπή libri: corr
Stephanus e Phl. 15 Phl. σὺ: vulgo σέ. 16 παντογόνους
Stephanus et Mitsch.

Illustres pueri cum totidem virginibus, omnes utrimque florentes (patri-
matrimique), hoc est qui ambos parentes adhuc superstites habent, hymnos
et paeanes Graeca Romanaque lingua canunt, quibus subiectae Romanis ur-
bes servantur. itidem alia secundum traditum a numine ritum fiebant, quae
sane quamdiu peracta fuerunt, nullum res publica detrimentum cepit. ut
autem et reapse vera istaec esse credamus, ipsum Sibyllae oraculum appo-
nam; quod ante nos etiam ab aliis est relatam.

6. Ast ubi mortalis longissima venerit aetas
vitae, centenis denis redeuntibus annis,
sis Romane memq, nec te ulla oblivia fallant:
sis memor, ut facias diis immortalibus illo
rem sacram in campo, quem Thybridis alluit unda,
nox brevior tenebris terras ubi texerit atris,
solque suum iubar abdiderit: tum victima Parcis
caprarum atque ovium pariter cadat Oceanis.

κνανέας δ' ἐπὶ ταῖσδ' Ἐλλειθυίας ἀρέσασθαι
 παιδοτόκους θυέεσσιν, ὄγη θέμις. αἶθι δὲ γαίῃ
 πληθομένη χοῖρος τε καὶ ὄς ἱεροῖτο μέλαινα.
 ζάλευκοι ταῦροι δὲ Λιδὸς παρὰ βωμὸν ἀγέσθων
 ἤματι, μηδ' ἐπὶ νυκτὶ· θεοῖσι γὰρ οὐρανίοισι
 ἡμέριος πέλεται θυέων τρόπος, ὡς δὲ καὶ αὐτως
 ἱερεύειν, δαμάλης τε βοδὸς δέμας ἀγλαὸν Ἥρης
 δεξάσθω νηδὸς πυρὰ σεῦ, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων,
 ὄστε καὶ ἥελιος κικλήσκειται, ἴσα δεδέχθω
 θύματα Λητοῖδης, ἀειδόμενοι τε Λατῖνοι
 παιῶνες κούροις κούραισι τε νηδὸν ἔχοιεν
 ἀθανάτων, χωρὶς δὲ κέραι χορδὸν αὐταὶ ἔχοιεν,
 καὶ χωρὶς παίδων ἄραην στάχως, ἀλλὰ γονήων
 πάντων ζωνόντων, οἷς ἀμφιθαλῆς ἔτι φύτλη.
 αἱ δὲ γάμου ζεύγλαις δεδμημέναι ἤματι κελνώ
 γνῶ Ἥρης παρὰ βωμὸν αἰοίδιμον ἐδριώσασαι
 δαίμονα λισέσθωσαν, ὕπασι δὲ λύματα δοῦναι
 ἀνδράσιν ἢ δὲ γυναιξί, μάλιστα δὲ θηλυτέρῃσι,
 πάντες δ' ἐξ οἴκιο φερέσθων ὄσση κομίζειν

1 δ' add Phl. id non recipit Mitsch. qui αἴγας κνανέας, ἐπὶ ταῖς
 δ' Ἐλλειθυίας. 2 παιδατόκοις P. 3 πληθογενῆ χοῖροις δις
 ἱεροῖτο μέλαινα Phl. 4 πάνλευκοι Phl. 5 μηδὲ δὲ τε
 νυκτὶ et οὐρανίδαισι Phl. 6 αὐτας] Phl. αὐτοῖς. 7 δαμά-
 λης δὲ Mitsch, δάμαλις δὲ Phl, δαμάλις τε vulgo. 9 αἰσιν
 δέχθω Phl. 10 Λητοῖδης καὶ αἰεῖδ. Phl. 11 παιῶνες Phl:
 vulgo παιῶνας. 12 αὐταὶ Phl. ἄγοιεν H. 15 ζεύγλαισι Phl,
 17 δὲ λύματα] φερέσθων S. 18 θηλυτέραισι Phl.

postea caeruleae placantur et Ithyiae,
 Lucinae, quibus has sacris decet. inde ferac
 Telluri porcus mactator cum sue nigra.
 inde boves nivei Iovis adducantur ad aram,
 idque die, haud noctu: nam diis caelestibus una
 sacra diurna placent. similes his sunt iuvencae;
 Iunonia nitidam capiant altaria vaccam.
 hinc et sacra feret paria abs te Phoebus Apollo,
 Latona genitus, quem Solem nomine dicunt,
 paeanasque canant sublata voce Latini
 sedibus in sacris pueri innuptaeque puellae,
 ex alia pueri dicant sua carmina; quorum
 salvus uterque parens fruitur vitalibus auriis,
 at quae nuptarum fuerint numeroque locoque
 adideant flexis genibus Iunonis ad aram,
 divam exorantes, cunctorum ut vota secundet,
 vota quidem et marium, magis at muliebria vota,
 quilibet eque domo secum ferat omnia quae fas

ἔστι θείμεις θνητοῖσιν ἀπαρχομένοις βιότοιω,
 δαίμοσι μελιγλοῖσιν ἰλάσματα καὶ μακάρεσσιν
 Οὐρανίδουσιν. τὰ δὲ πάντα τεθησαυρισμένα κείσθω,
 ὄφρα τε θηλυτέρησι καὶ ἀνδράσιν ἐδριώωσιν
 5 ἔνθεν πορσύνης μεμνημένος. ἡμασι δ' ἔστω
 νῦξί τ' ἐπασσυτέρησι θεοπρέπτους κατὰ θῶκος
 παμπληθῆς ἄγυρις. σπουδῇ δὲ γέλωτι μεμιχθῶ.
 ταυτὰ τοι ἐν φρεσὶν ἦσιν αἰεὶ μεμνημένος εἶναι,
 καὶ σοι πᾶσα χθὼν Ἰταλὴ καὶ πᾶσα Λατίνῃ
 10 αἰὲν ὑπὸ σκήπτροισιν ὑπαυχένιον ζυγὸν ἔξει.

7. Ἔτι τοίνυν, ὡς τὸ θεοπρόπιόν φησι καὶ τὸ ἀληθές ἔχει,
 τούτων ἀπάντων κατὰ θεσμόν ἐπιτελουμένων ἐφυλάττετο μὲν ἡ
 Ῥωμαίων ἀρχὴ καὶ διετέλεσαν τὴν καθ' ἡμᾶς πᾶσαν ὡς εἰπεῖν
 οἰκουμένην ὅφ' ἑαυτοὺς ἔχοντες· ἀμεληθείσης δὲ τῆς ἑορτῆς ἀπο-
 15 θεμένου Διοκλητιανοῦ τὴν βουσιλευν, ὑπερρόη κατὰ βραχυὰ καὶ
 ἔλαθε κατὰ τὸ πλέον βαρβαρωθεῖσα, ὡς αὐτὰ ἡμῖν τὰ πράγματα
 ἔδειξε. βούλομαι δὲ καὶ ἐκ τῶν χρόνων ἀληθῆ δεῖξαι τὸν λόγον.
 ἀπὸ γὰρ τῆς Χίλωνος καὶ Αἰβωνος ὑπατείας, καθ' ἣν Σεβήρος
 τὴν τῶν Σεκουλαρίων ἠγάγεν ἑορτήν, ἄχρις ὅτε Διοκλητιανὸς ἐν-
 20 νάκις ὀκτάκις δὲ Μαξιμιανὸς γεγόνασιν ὑπάτοι, διέδραμεν εἰς

3 οὐρανίοις ἐκ κείσθαι Phl.

4 ὄφρα τελεῖ θυμῆσιν Phl.

6 ἐπασσυτέρησιν Phl. θεοπρέπτους Politiani liber: θεοπρέπτους

LP, θεοπροπίους Phl, θεοστέπτους S. 7 σπουδῇ γε γέλωτι

LP, σπουδῇ δὲ γέλωτι τε S. 8 φρεσὶ σῆσιν Phl. 9 Λατί-

νων Phl. 11 ἐτι τοίνυν R, ἐτι οὖν Heumannus, ἐν τοίνυν

Stephanus: vulgo εἰ ταίνυν.

mortales superis, seu primitias epularum,
 mitibus et divis, divis offerre beatis
 caelitibus. sint haec omnes cumalata per aras,
 ex his suppedites ut femellis maribusque,
 qui sacris aderunt. etenim noctesque diesque
 vis hominum praesens ad pulvinaria divum
 ingens sit numero, ludicra et seria tractans.
 haec adeo tibi sint memori bene condita mente.
 Itala sic tellus omnis telusque Latina
 aeternum tua sceptrata colet, tua iussa capesset.

7. Cum igitur recte, sicut oraculum tradit et ipsa res exigit, haec
 omnia suo modo ac ritu peragerentur, salvum erat Romanorum imperium, et
 universum, prope dixerim, orbem nostrum perpetuo sibi subiectum habeban
 iisdem vero ludis neglectis, cum imperio se Diocletianus abdicasset, paulatim
 quasi deliquit, taciteque redactum est ad barbariam maiori ex parte, sicut
 res ipsae testantur. libet autem eius quod dico veritatem de temporibus ipsis
 probare. nam a consulatu Chilonis et Libonis, quo Severus ludos saeculares
 exhibuit, usque ad Diocletiani nonum, Maximiani octavum consulatum con-

ἐνιαυτὸς πρὸς τοῖς ἑκατὸν, καὶ τότε Διοκλητιανὸς ἰδιώτης ἐκ βασιλείας ἐγένετο καὶ Μαξιμιανὸς ταῦτὸ τοῦτο πεποίηκε. τρεῖς δὲ ἤδη γεγονότων ὑπάτων Κωνσταντίνου καὶ Αἰκινίου τῶν δέκα καὶ ἑκατὸν ἐνιαυτῶν ὁ χρόνος συνεπληροῦτο, καθ' ὃν ἔδει τὴν ἑορτὴν κατὰ τὸ νενομισμένον ἀχθῆναι. τούτου δὲ μὴ φυλαχθέντος ἔδει εἰς τὴν νῦν συνέχουσαν ἡμᾶς ἐλθεῖν τὰ πράγματα δυσκλήριαν.

Constantinus 8. Διοκλητιανὸς μὲν τελευτᾷ τρισὶν ἐνιαυτοῖς ὕστερον, ἤδη
et
Galerius. δὲ καταστάντες αὐτοκράτορες Κωνσταντίος καὶ Μαξιμιανὸς ὁ
a. 305 Γαλλέριος ἀνέδειξαν Καίσαρας Σεβήρον καὶ Μαξιμῖνον, ἀδελφῆς
ὄντα παῖδα τοῦ Γαλλερίου, Σεβήρῳ μὲν τὴν Ἰταλίαν Μαξιμῖνῳ 10
δὲ τὰ πρὸς ἀνίσχοντα ἤλιον παραδόντες. τῶν δὲ πραγμάτων εὖ
διακειμένων καὶ τῶν πανταχοῦ βαρβύρων ἐκ τῶν προλαβόντων
κατορθωμάτων ἀσμένως ἠσχυρόντων, Κωνσταντῖνος ἐξ ὀμίλιας
γυναικὸς οὐ σεμνῆς οὐδὲ κατὰ νόμον συνελθούσης Κωνσταντίῳ
τῷ βασιλεῖ γεγεννημένος, ἤδη μὲν ἔχων ἔννοιαν ἐν ἑαυτῷ βασι- 15
λείας, εἰς μύθονα δὲ καταστὰς ἐπιθυμίαν ἀφ' οὗ Σεβήρος καὶ
Μαξιμῖνος τῆς τοῦ Καίσαρος τιμῆς ἔτυχον, ἔγνω τοὺς τόπους
λιπεῖν ἐν οἷς ἔτυχε διατρίβων, ἐξορμησάμενοι δὲ πρὸς τὸν πατέρα
Κωνσταντίον ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν ὄντα καὶ τῇ Βρετ-
τανίᾳ σφραγιστερον ἐνδημοῦντα. δεδιώς δὲ μή ποτε φεύγων κα- 20
ταληφθεῖν (περιφανῆς γὰρ ἦν ἡδη πολλοῖς ὁ κατέχων αὐτὸν ἔρω

7 ὕστερον referendum ad v. 5. mortuus est post tertium consulatum Constantini et Licinii, anno 313 p. C. cf. Tillemont. t. 4 p. 610.
9 Γαλλέριος LP passim, nonnunquam Γαλέριος. S. Σεβήρον LP. 10 ὄντας παῖδας P: Victor ep. Maximinum solum Galerii sororis filium vocat. R. 15 γεγεννημένος P.

tum et unus annus elapsi fuerunt. ac tum quidem privatus ex imperatore Diocletianus factus est; cuius exemplum Maximianus est secutus. verum Constantino et Licinio tertium cons. centum et decem annorum tempus integrum aderat, quo iam ludos consueto more celebratos oportuit. eo vero non observato, ad infelicitatem illam res publica prolabi necesse fuit quae hoc tempore nos urget.

8. Ac Diocletianus quidem annis tribus post mortuus est. qui vero iam facti erant imperatores, Constantius et Maximianus Galerius, Caesares appellaverunt Severum et Maximinum, qui natus erat ex sorore Galerii, et Italiam Severo, Maximino provincias ad solem orientem sitas attribuerunt. cum autem in bono res essent statu, et ubique locorum barbari perlubenter ob res superiorum temporum feliciter in eos gestas quiescerent; Constantinus natus ex consuetudine mulieris parum honestae, et quae non in manum imperatori Constantio legitime convenisset, iamdudum cum animo suo de imperio cogitans, et cupiditate maiori accensus ex quo Severus et Maximinus dignitatem Caesarem consecuti fuerant, ea loca relinquenda statuit quibus in locis agebat, et ad Constantium patrem proficiscendum, qui apud nationes transalpinas erat, et in Britannia plerumque vivebat. veritus autem ne forte fugiens apprehenderetur, quod compluribus iam notissimus esset amor imperii, quo

τῆς βασιλείας) τοὺς ἐν ταῖς σταθμοῖς ἵππους, οὓς τὸ δημόσιον ἔτρεφεν, ἅμα τῷ φθάσαι τὸν σταθμὸν κολουῶν καὶ ἀχρείους ἑὼν τοῖς ἐξῆς ἐστῶσιν ἔχρητο. καὶ ἐξῆς τοῦτο ποιῶν τοῖς μὲν διώκουσιν ἀπέκλεισε τὴν ἐπὶ τὸ πρόσω πορείαν, αὐτὸς δὲ προσήγγισε 5 τοῖς ἔθνεσιν ἐν οἷς ἦν ὁ πατήρ. (9) συμβῶν δὲ τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίον ἐν αὐτῷ τελευτῆσαι τῷ χρόνῳ, τῶν μὲν ὄντων αὐτῷ γνησίων παιδῶν οὐδένα πρὸς βασιλείαν ἔκριναν ἀξιοχρεῶν, ὁρῶντες δὲ Κωνσταντίνον εὖ ἔχοντα οἱ περὶ τὴν αὐτὴν στρατιώται, καὶ ἅμα δωρεῶν μεγαλοπρεπῶν ἐπαρθέντες ἑλλοίσι, τὴν τοῦ 10 Καίσαρος ἀξίαν αὐτῷ περιέθεισαν. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ δειχθεῖσης κατὰ τὸ σύνθητες, οὐκ ἀνασχετὸν εἶναι νομίσας Μαξέντιος ὁ Μαξιμιανοῦ τοῦ Ἐρχουλλίου παῖς, εἰ Κωνσταντίνῳ μὲν ἐκβαίη τὸ σπουδασθὲν ἐξ ἀσέμνου μητρὸς γεγονότι, βασιλέως δὲ τοιοῦτου παῖς αὐτὸς γεγονῶς εἰκῆ κείμενος μένοι τὴν πατρῴαν 15 ἀρχὴν ἐτέρων ἐχόντων, προσλαβὼν ὑπηρέτας τῆς ἐγχειρήσεως Μαρκελλιανὸν καὶ Μάρκελλον ταξιάρχους καὶ Λουκιανόν, ὃς τοῦ χορείου κριῶς ἦν χορηγὸς ὃ τὸ δημόσιον ἐπεδίδον τῷ Ῥωμαίων δήμῳ, καὶ προσέει γε τοὺς περὶ τὴν αὐτὴν στρατιώτας, οὓς πριμιτιριανοὺς καλοῦσιν, εἰς τὸν βασιλείον θρόνον παρὰ τούτων 20 ἀνεβιβῆσθαι, μεγάλας ἀμείβεσθαι δωρεαῖς τοὺς τοῦτο δύντας αὐτῷ κατεπαγγελιάμενος. ὤρμησαν δὲ ἐπὶ τὴν προῦξιν Ἀβελλίου

Gallerius
et Con-
stantinus.
a. 306

6 τῶν μενόντων P. 16 Μακελλιανὸν P. ταξιάρχας P. 21 Ὁβελ-
λιου P. Tillemontius rescribendum censet Ἀνουλλίνου, qui tunc praefec-
tus urbis erat, nihil mutandum: nam ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ ὑπάρχου
τῆς πόλεως est is qui locum gerit praefecti urbis, ut propaefectus prae-
torii dicitur ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ ὑπάρχου τῆς αὐλῆς. cf. 2, 12. R.

flagrabat: equos stabularios, quos alebat res publica, cum primum aliquod stabulum attigisset, mutilans et inutiles relinquens, quotquot ulterius stabant, apprehenderetur, quod compluribus iam notissimus esset amor imperii, quo iis utebatur. quod cum de loco in locum pergens faceret, exclusit ab ul-
teriori progressionе persequeutes, et ipse propius ad eos populos accessit, apud quos degebat pater. (9) cumque contingeret, ut Constantius Imperator eodem tempore de vita decederet: neminem praetoriani milites ex legitimis ipsius liberis idoneum regno iudicarunt; sed Constantinum ad hoc aptum videntes, simulque spe magnificarum largitionum erecti, Caesaris ei dignitatem tribuerunt; cuius imagine Romae, pro more, exhibita: Maxentius Maximiani Herculii filius, non tolerandum ratus, Constantino quidem ex animi sententia conatum suum succedere, qui muliere non matrona genitus esset; se vero talis imperatoris filium, neglectum iacere, paternum imperium obtinentibus aliis: adiunctis sibi administris instituti Marcelliano et Marcello tribunis militum et Luciano; suillae carnis praebitore, quam fiscus populo Romano largiebatur; et aulis praeterea militibus, quos praetorianos vocant, in regium ab his solum collocatus est; magnis se vicissim muneribus affecturum pollicitus eos, a quibus hoc consecutus esset. facinus quidem auspiciati

πρότερον ἀναιρεθέντος, ἐπειδὴ τοῦ τῆς πόλεως ὑπάρχοντος τόπου ἐπέχων ἔδοξε τοῖς ἐγχειρουμένοις ἐναντιοῦσθαι.

10. Ταῦτα μαθὼν Μαξιμιανὸς ὁ Γαλλέριος ἐκπέμπει τὸν Καίσαρα Σεβήρον πολεμήσοντα Μαξεντίῳ. ἔξορμήαντος δὲ αὐτοῦ τοῦ Μεδιολάνου καὶ διὰ τῶν Μαυροσιῶν ἐλθόντος ταγμα-
 307 τῶν, χρήμασι τὸ πολὺ μέρος τῶν σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν διαφθείρας Μαξέντιος, ἤδη δὲ καὶ τὸν τῆς ἀλλῆς ὑπαρχον προσποισάμενος Ἀνουλλῖνον, ἐκράτησε ὅσα Σεβήρου συμφυγόντος εἰς τὴν Ῥάβενναν, πόλιν ὀχυράν τε καὶ πολυάνθρωπον καὶ τροφῶν ἔχουσαν πλῆθος αὐτῷ τε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ στρατιώταις ἀρκοῦν. 10
 ταῦτα γνοὺς Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκούλιος, καὶ ὑπὲρ τοῦ παιδὸς εὐχόμενος ἀγωνιῶν Μαξεντίου, τῆς Λουκανίας, ἐν ἧ τότε ἦν, ἔξορμήσας ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ἦει. συνιδῶν δὲ ὡς οὐκ ἂν ἄκων ταύτης ἐκβληθεὶς Σεβήρος ἀσφαλοῦς τε οὐσίας καὶ τροφᾶς ἐχούσης ἀρκοῦσας, ὄρκοις ἀπατήσας ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλθεῖν ἔπεισε. διόντα 15
 τοῖνυν αὐτὸν καὶ εἰς τι χωρίον ἐλθόντα ᾧ Τρία καπηλεῖα προσηγορία, λόχος ἐγκαταστάς αὐτόθι παρὰ Μαξεντίου, συλλαβῶν καὶ βρόχῳ τὸν τράχηλον ἀρτήσας ἀνείλεν. οὐκ ἐνεγκῶν δὲ μετρίως τὰ ἐπὶ τῷ Καίσαρι Σεβήρῳ γενόμενα Μαξιμιανὸς ὁ Γαλλέριος ἐκ τῆς ἐφᾶς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἔγνω παραγενέσθαι δίκην τε Μαξεντίῳ 20
 τῶν ἡμαρτημένων πρέπουσαν ἐπιθεῖναι· γενόμενος δὲ κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ τοὺς στρατιώτας οὐ πιστῶς περὶ αὐτὸν ἔχειν αἰσθό-

4 ἔξορμήσαντα δὲ αὐτόν L. 5 διὰ] μετὰ Th. Smithius. 9 et 13 Ῥαβαίναν L. 9 ὀχυρωτέραν L. 14 τε om P. 17 Leuclavius Μαξιμιανῶ.

sunt, Abellio prius interfecto, quod is praefecti urbis locum obtinens, horum molitionibus adversari visus esset.

10. His cognitis, Severum caesarem Maximianus Galerius ablegat, bellum Maxentio facturum. eum Mediolano profectum, et cum Maurorum ordinibus accedentem, Maxentius militum animis maiori ex parte pecunia corruptis, atque etiam praefecto praetorii Anullino sibi conciliato, nullo negotio vicit. Severus fuga Ravennam se contulit, urbem munitam et populosam, quaeque copiam alimentorum tantam haberet, quanta tum ipsi tum militibus eius sufficeret. haec cum Maximianus Herculeus intellexisset, ac de filio Maxentio non abs re sollicitus esset; Lucania relicta, in qua id temporis degebat, Ravennam contendit. cumque vidisset, Severum hac invitum effici non posse, quod munita esset, et annonis idoneis abundaret: sacramentis circumvento, Romam ut veniret, persuasit. quo quidem pergens, ubi quemdam ad locum venisset, quem Tres Tabernas vocant, ab insidiis, quas eo loco Maxentius collocaverat, apprehensus necatur, inserta laqueo cervicis. cum autem Maximianus Galerius haud aequo tulisset animo, quae in Severum Caesarem designata fuerant, ab Oriente Romam eundem statuit, et admissorum nomine poenas irrogandas. ut in Italiam appulerat, parum fidos esse

μενος ἐπὶ τὴν ἐφ' ἑαυτοῦ ἀνέβη, μάχης οὐδεμιᾶς γενομένης. ἐν τού-
 τῳ καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκοῦλιος, δυσανασχετῶν ἐπὶ ταῖς κατε-
 χούσαις τὴν πολιτείαν ταραχῆς, πρὸς Διοκλητιανὸν ἀφικνεῖται
 5 ἐπιχειρεῖ τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν καὶ μὴ περιδεῖν τὴν τοσοῦτον
 χρόνον καὶ πόνοις αὐτῶν περισωθεῖσαν ἐκδοθῆναι παρὰ φροσύνην
 νεότητι καὶ παρὰ τοῖς τῶν εἰσφρονησάντων ἑαυτοῦ τῇ βασιλείᾳ σα-
 λευομένην. Διοκλητιανοῦ δὲ μὴ θεμένου τοῖς αἰτουμένοις, ἀλλὰ
 τὴν ἡσυχίαν ἐμπροσθεν ποιησαμένου τοῦ πράγματα ἔχειν (ἴσως
 10 γὰρ καὶ προΐδει τὴν καθέξουσιν τὰ πράγματα σύγκρισιν οἷα καὶ
 τῇ περὶ τὸ θεῖον αἰεὶ προσκείμενος ἀγιστεία), διαμαρτῶν τῆς πείρας
 ὁ Ἐρκοῦλιος καὶ μέχρι Ῥαβέννης ἔλθων αὐδὶς ἐπὶ τὰς Ἄλπεις
 ἤλανεν, ἐντενζόμενος ἐκεῖσε διατρίβοντι Κωνσταντίνῳ. φῦσει
 δὲ ὧν φιλοπράγμων καὶ ἄπιστος, δώσειν ὑποσχόμενος τὴν θρυγα-
 15 τέρα Φαῦσαν αὐτῷ καὶ τὴν ὑπόσχεσιν [αὐτῷ] πληρώσας, παρά-
 γειν ἐπεχειρεῖ καὶ πείθει ὡς ἂν διώκοι μὲν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀναχω-
 ροῦντα Γαλλέριον Μαξιμιανόν, ἐπιβουλεύοι δὲ Μαξεντίῳ. ὡς
 ἔχων δὲ πρὸς ταῦτα πειθήριον, ἀνεχώρει μὲν τοῦ Κωνσταν-
 τίνου, τὴν δὲ βασιλείαν ἀναλαβεῖν αὐδὶς ἐσπούδαζεν, ἐλπίδι
 20 τοῦ καὶ Κωνσταντίνου τὸν κηδεστὴν καὶ τὸν υἱὸν Μαξέν-

Galerius,
 Constanti-
 nus, Lic-
 nius.
 a. 307

4 Καρνοῦν] docente Valesio ad Ammianum (30, 5) eam Καρνοῦντα
 vocant Polybius, Livius, Ptolemaeus, Ammianus. hodie Haimberg
 vocatur in ripa Danubii sita. Cluver l. 3 c. 30. R. Κελτικῆ
 suspecta lectio. nam Ammianus 30 17 Carnutum *Myrium oppidum*,
 Aurelius Victor in Vero urbem Pannoniae vocat. in Illyricum sane,
 non in Galliam secessit Diocletianus, cum se imperio abdicasset. Cellar.
 11 ἀγιστεία S: libri ἀγιστεία. 15 ὑπόσχ. αὐτῷ] ἐν αὐτῷ P.
 17 αἰς] οὐκ Tillemontius t. 4 p. 102.

se militum animos sentiens, ad Orientem, nullo commisso proelio, rediit. in-
 terim Maximianus etiam Herculius eas turbas, quae rem publicam vexarent,
 indignè ferens, ad Diocletianum id temporis Carnuti (oppidum hoc Celticum
 est) degentem venit; eique persuadere nititur, ut imperium resumeret, nec
 id pateretur, tam diuturno tempore, tantisque laboribus ipsorum conserva-
 tum, insanienti iuventae ac illorum dementiae, a quibus occupatum esset,
 expositum quassari. verum Diocletiano postulatis eius non assentiente, sed
 negotiorum occupationi quietem anteferente; (nam fortassis etiam rerum
 perturbationem securam prospiciebat, ut erat vir religionis observantissim-
 us) Herculius eo conatu frustratus, et Ravennam usque progressus, rur-
 sum versus Alpes contendit, ut commorantem ibi Constantinum conveniret.
 cumque natura inquietus et infidus esset, promissa illi Frusta filia, eoque
 promisso impleto, fallere conabatur hominem et persuadere, discedentem ex
 Italia Gallerium Maximianum persequeretur et insidias Maxentio strueret,
 ad haec cum illum obsequentem nactus esset, a Constantino discedens im-
 perium recuperare nitebatur, quod speraret se Constantinum generum et fi-

- τιον κακῶς διαθήσειν. (11) ἀλλὰ τούτων ὄντων ἐν ἔγχει-
ρήσειν ἔτι, Μαξιμιανὸς ὁ Γαλλέριος ἐκ προλυβούσης ἑταιρείας
ἐπιτήδειον ὄντα αὐτῷ Λικίνιον βασιλεῖα καθίστησιν, ἐπιστρατεύ-
σαι τοῦτον Μαξεντίῳ διανοούμενος. ἐπεὶ δὲ ταῦτα βουλευομένῳ
Constanti-
nus et Li-
cinius.
a. 311
a. 307
a. 310
- τραῦμα δυσίατον ἐνοκῆψαν αὐτῷ τοῦ βίου μετέστησεν, εἶχετο μὲν 5
καὶ Λικίνιος τῆς βασιλείας, Ἐρκοῦλιος δὲ Μαξιμιανὸς ἀναλαβεῖν,
ὡς εἴρηται μοι, τὴν βασιλείαν ἐπιχειρήσας ἀλλοτριῶσαι μὲν τῆς
πρὸς Μαξέντιον εὐνοίας τοὺς στρατιώτας ἐπούδασε, τοῦ δὲ δω-
ρεαῖς καὶ ἑλευναῖς ἰκεσίαις αὐτοὺς ἐπισπασαμένου καὶ τῆς κατὰ
Κωνσταντίνου διὰ τῶν σὸν αὐτῷ στρατιωτῶν ἐπιβουλῆς πειραῖτο. 10
προκαταλαβούσης δὲ Φαύστις τὸ ἐγχειρούμενον καὶ τῷ Κωνσταν-
τίνῳ τοῦτο μηνυσάσης, ἀπορούμενος ἐπὶ τῷ πάντων ἐπεσεῖν ὁ
Ἐρκοῦλιος νόσω κατὰ τὴν Τυρσὸν ἐτελεύτησε.

12. Ταύτην δὲ διαφυγῶν ὁ Μαξέντιος τὴν ἐπιβουλήν,
a. 307 ἔχειν τε ᾗδη βεβαίως οἰόμενος τὴν ἀρχήν, ἐν Λιβύῃ καὶ Καρχη- 15
δόνι τοὺς τὴν εἰκόνα τὴν αὐτοῦ περιοίοντας ἐπέμπεν. ὅπερ γε-
νέσθαι κωλύσαντες οἱ αὐτόθι στρατιῶται τῇ περὶ Γαλλέριον Μα-
ξιμιανὸν εὐνοία καὶ μνήμη, ἐπειδὴ Μαξέντιον ἐπιστρατεύσειν αὐ-
τοῖς ἔγνωσαν ταύτης ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν
ἀνεχώρησαν. ἱκαναῖς δὲ δυνάμεσι περιπεσόντες, αἷς ἀντίσχευον 20
οὐχ οἰοί τε ᾗσαν, ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πάλιν ἀπέπλευσαν. ἐφ'
οἷς κινήθεις ὁ Μαξέντιος ὤρμησεν ἐπὶ τὴν Λιβύην ἐκπλεῦσαι καὶ
τῶν ταῦτα τολμησάντων ἁμαρτήματα μετελθεῖν. τῶν δὲ μάν-

2 ἑταιρίας P.

23 ἁμαρτήματα] an. τὰ ἁμαρτήματα?

lium Maxentium in mutua concitaturum odia. (11) dum haec ille molitur, Maximianus Gallerius ex societate superiorum temporum familiarem sibi Licinium imperatorem creat, quod huius opera bello Maxentium persequi cogitaret. posteaquam Gallerius haec agitans consilia ex incurabili vulnere vitam cum morte commutasset, imperium Licinius quoquo sibi vindicabat. eisdem recuperando, ceu diximus, intentus Maximianus Hercules, ut milites a benevolentia et studiis erga Maxentium alienaret, operam dabat. at cum is largitionibus et miseris supplicationibus suas in partes eos pertraxisset, etiam Constantino struere nitentur insidias eorum opera militum quos ille penes se habebat. verum quod Fausta conatum illius antevertisset ac rem totam Constantino indicasset, in desperationem rerum omnium adductus Hercules apud Tarsum morbo exstinguitur.

12. Maxentium insidiis hisce liberatus, seque iam constabilitum habere putans imperium, in Africam et Carthaginem mittebat qui eius imaginem circumferrent. quod cum fieri prohibuissent eorum locorum milites ob suam erga Gallerium Maximianum benevolentiam eiusque memoriam, cognito Maxentium eius adversationis causa suscepturum expeditionem, Alexandriam discessere. cumque satis magnas in copias incidissent, quibus obsistere non poterant, navigiis Carthaginem reversi sunt. quamobrem commotus Maxentius in Africam navigare constituit et auctores horum facinorum punire. sed

τῶν ἐκθροσασμένων αἰσία τε οὐκ εἶναι τὰ ἱερῆα λεγόντων, ὀκνήσας
 τὸν ἐκπλοῦν διὰ τε τὸ μὴ καλὰ φανῆναι τὰ ἱερά καὶ διὰ τὸ
 δεδιέναι μὴ ποτε Ἀλέξανδρος ἀντισταῖη, τόπον ἐπέχειν τοῦ
 5 ἐπαύρου τῆς ἀδῆς ἐν Λιβύῃ καθεσταμένος, καταπραϊττόμενος
 5 ἑαυτῷ τῆς αὐτῶν ὑπονομίας ἀπηλλαγμένην τὴν ἐπὶ Λιβύῃν ἐκ τῆς
 Ἰταλίας διάβασιν, ἐνεγράφη πρὸς Ἀλέξανδρον, ὄμηρον αἰτῶν αὐ-
 τῷ τὸν ἐκείνου παῖδα δοθῆναι· ἦν γὰρ παῖς τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῆν τε
 ἡλικίαν ἀκμάζων καὶ τὴν ὄψιν ὠραῖος. ὁ δὲ ὑποπιτεύσας ὡς οὐχ
 ὀμηρείας ἔνεκεν αἰτοῖη τὸν παῖδα δοθῆναι Μαξέντιος ἀλλ' ἐπὶ
 10 πρῶξεσιν ἀπίστοις, ἀπωθεῖται τὴν ἐπὶ τοῦτω πρεσβειαν. ἐπεὶ δὲ
 καὶ τοὺς δόλῳ διαχρησομένους αὐτὸν ὁ Μαξέντιος ἐξαπέστειλε
 καὶ προδοσία τὸ σκευωρηθὲν ἐφωρύθη, τότε δὴ καιρὸν εὐρόντες
 οἱ στρατιῶται πρὸς ἀπόστασιν ἐπιτήδειον τὴν ἄλοργίδα περιέθε- a. 308
 σαν Ἀλεξάνδρῳ, Φρυγί τε ὄντι τὸ γένος καὶ δειλῷ καὶ ἀτόλμῳ
 15 καὶ πρὸς πάντῃ πόνον ὀκνοῦντι καὶ προσέτι γεγηρακότι.

13. Κατὰ δὲ τὴν Ῥώμην ἐκπεσόντος πυρὸς εἴτε ἐξ ἀέρος
 εἴτε ἐκ γῆς (τοῦτο γὰρ ἄδηλον) ὁ τῆς Τύχης ἐφλέχθη ναός. πάν-
 των δὲ σβέσαι τὴν πυρὰν συνδραμόντων, βλάβσφημα ῥήματα κατὰ
 τοῦ θείου τῶν στρατιωτῶν τις ἀφείς, καὶ τοῦ πληθους διὰ τὴν
 20 πρὸς τὸ θεῖον εὐσέβειαν ἐπελθόντος ἀναιρεθεῖς, ἐκίνησε τοὺς στρα-

4 τοῖς ἐπαύροις LP, vitiose; locus similis 2, 9 lectioni textus patro-
 cinatur. S. vid. Gothofred. tit. de prox. comit. disposit. ad leg.
 4 Ritter. 5 δὲ αὐτῷ P. αὐτῶν expungit H. 6 ἐκτρέ-
 πει L. 10 ἀλογίσταις R. 12 προδοσία P. 16 legere
 queas etiam ἐκπεσόντος, ut 4, 18. S.

cum haruspices rem sacram fecissent nec perlitatum dicerent, navigare veri-
 tus, partim quod exta se non offerrent bona, partim quod metueret ne Ale-
 xander adversaretur, qui pro praefecto Africae gerebat, adeoque transiection-
 is in Africam ex Italia viam sibi muniens, omni suspicione liberam, ad
 Alexandrum se convertit, et ab eo filium sibi obsidem dari peti: habebat
 enim Alexander filium aetatis adultae, facie quam honesta. sed is suspiratus
 non ea causa filium suum a Maxentio peti, ut obses esset, verum ut perfide
 secum ageretur, missam hoc nomine legationem repudiat. cum autem Maxen-
 tius et alios misisset qui eum dolo de medio tollerent, idque facinus proditione
 cognitum esset, occasionem nacti milites ad rebellionem idoneam, Alexandro
 purpuram tradunt, qui et natione Phryx esset et timidus et parum audax et
 ad omnem laborem suscipiendum tardus et praeter haec aetate proventus.

13. Romae tunc orto igne, incertum ex aere an a terra, templum For-
 tunae conflagravit. cumque restinguendi incendii causa concurrissent omnes,
 contumeliosis quibusdam in ipsum numen a milite quodam prolatis verbis,
 eoque propterea interempto a plebe, quae religionis causa hominem punivit,

τιώτας εἰς στάσιν· καὶ μικροῦ δεῖν εἰς τὴν κατὰ τῆς πόλεως ἀπεί-
λειαν ἦλθον, εἰ μὴ ταχέως τὴν τούτων ὁ Μαξέντιος μανίαν
ἐπράνεν.

14. Ἐντεῦθεν προφάσεις ἀναζητεῖ τοῦ πρὸς Κωνσταντι-
νον πόλεμον, καὶ ποιησάμενος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς ὀδυ-
νᾶσθαι, Κωνσταντίνου δεδωκότος αἰτίαν αὐτῷ τῆς τελευτῆς,
ἐπὶ Ῥαιτίονα ὀδὸν ἐλαύνειν διανοεῖτο ὡς τοῦ ἔθνους τούτου καὶ
Γαλλία καὶ τοῖς Ἰλλυριῶν κλίμασι πλησιάζοντος· ὠνειροπόλει
γὰρ καὶ Δαλματίας καὶ Ἰλλυριῶν περιέσεσθαι διὰ τῶν ἐκεῖσε στρα-
τιωτικῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν Λικινίου δυνάμεων. ταῦτα κατὰ 10
νοῦν ἔχων Μαξέντιος ὤρθη δεῖν τὰ ἐν Λιβύῃ πρότερον διαθεῖναι,
καὶ συναγαγὼν δυνάμεις ἀνδρῶν, ἡγεμόνα τε ταύταις ἐπιστήσας
Ῥούφιον Βουλουσιανὸν τὸν τῆς αὐτῆς ὑπαρχον, εἰς τὴν Λιβύην
διαβιβάζει, συνεκπέμψας αὐτῷ Ζηνῶν, ἄνδρα καὶ ἐπὶ πολεμικῇ
πέτρᾳ καὶ πραότητι διαβόητον. τῇ δὲ πρώτῃ προσβολῇ τῶν 15
Ἀλεξάνδρου στρατιωτῶν ἐγκλινάντων ἐπὶ στρατιωτικὸν τάγμα συν-
a. 811 ἔφευγε καὶ Ἀλέξανδρος· οὗ πάντος ὑπὸ τοῖς πολεμοῖς γενομένου
καὶ αὐτὸς συλληφθεὶς ἀπεπνίγη. τοῦτο δὲ τοῦ πολέμου δεξιάμε-
νον τὸ τέλος, εὐρυχωρία τοῖς συκοφάνταις ἐδόθη πάντας ὡς εἰ-
πεῖν, ὅσοι κατὰ τὴν Λιβύην ἦσαν γένους ἢ περιουσίας εὖ ἔχοντες, 20
ὡς τὰ Ἀλεξάνδρου φρονήσαντας ἐνδεικνύναι· καὶ φειδῶ παντάπα-
σιν ἦν οὐδέμια, τῶν μὲν ἀναιρουμένων, τῶν δὲ τὰς οὐσίας ἄς

7 ἐπὶ Ῥαιτίαν τὴν ἄνω 8. 10 Illyria et Dalmatia, uti ex c. 17
patet, erant Licinii; corrumpendo igitur duces et milites Licinii potiturum
se his provinciis speravit. R. 12 ἀνδρῶν] immo ἀδράς, sicut
5 11. 13 aliis Fusius Volusianus.

seditio militaris est concitata, qua milites parum abfuit quin ad urbis interi-
tum progredierentur, nisi Maxentius eorum furorem propere mitigasset.

14. Secundum haec Maxentius occasiones gerendi adversus Constan-
tinum belli quaerebat, seque dolere propter obitum patris simulans, cui mor-
tis causam Constantinus praebuisset, via qua itur ad Raetos proficisci cogi-
tabat, velut hac natione tam Galliae quam Illyricis regionibus proxima:
somniabat enim et Dalmatia et Illyriis se potiturum opera ducum militarium
in iis locis et Licinii copiarum. haec cum haberet in animo Maxentius, res
Africanas prius constituendas duxit. itaque coactis hominum copiis, eisque
dato duce Rufio Volusiano praetorii praefecto, in Africanas illas transmittit,
ablegato cum hoc et Zena, viro tam bellicarum rerum experientia quam may-
suetudine celeberrimo. cum primo congressu milites Alexandri ad quendam
militum globum deflexissent, fugae socium se praebebat Alexander; quo
globo ab hostibus superato etiam ipse comprehensus et suffocatus est. bello
in hunc modum finito, latus calumniatoribus apertus est campus omnes, prope
dixerim, quotquot in Africa vel genere vel opibus praestabant, velut Alexan-
dri partium sectatores deferendi; nec ullis omnino parcebatur, cum ahi ne-

ἔτυχον ἔχοντες ἀπολλύντων. εἰσῆγετο δὲ Θρίαμβος εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ τῶν ἐν Καρχηδόνοι κακῶν. Μαξέντιος μὲν οὖν ταῦτα διαπραξάμενος, καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τε καὶ τὴν Ῥώμην αὐτὴν μετὰ πάσης ὀμότητός τε καὶ ἀσελείας προσενεχθεῖς, ἐν βιοτούτοις πως ἦν.

15. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος καὶ πρότερον ὑπόπτως πρὸς αὐτὸν ἔχων, τότε μᾶλλον εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ παρεσκευάζετο μάχην· καὶ συναγαγὼν δυνάμεις ἐκ τε ὧν ἔτυχεν ἔχων δορικτήτων βερβάρων καὶ Γερμανῶν καὶ τῶν ἄλλων Κελτικῶν ἔθνων, καὶ τοὺς ἀπὸ
 10 τῆς Βρεττανίας συνειλεγμένους, εἰς ἕννεα πονυριάδας πεζῶν ἄπαντας καὶ ὀκτακισχιλίους ἰππέας, ἤλαυνεν ἐκ τῶν Ἰλλυριῶν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, τὰς μὲν προσαγούσους ἑαυτὰς ἐκχειρίῃ πόλεις ἀβλάβεις ἀφίεις, τὰς δὲ ἐς ὄπλα ἰούσας καταστρεφόμενος. παρου-
 15 Ἰταλῶν εἰς ὀκτὼ μυριάδας αὐτῷ συνεμάχων, καὶ Τυρρητῶν ὅσοι τὴν περὶ τὴν Ἰταλίαν ἄπασαν ὄκουν, παρείχοντο δὲ καὶ Καρχηδόνοι στράτευμα μυριάδων τεσσάρων, καὶ Σικελιώται πρὸς τούτοις, ὥστε εἶναι τὸ στράτευμα πᾶν ἑπτακαίδεκα μυριάδων, ἰππέων δὲ μυ-
 20 ριάδων στρατιῶν, Μαξέντιος γέφυραν ἐπὶ τοῦ Θύμβριδος ἐπήγγυτο, μὴ συνάψας ἄπασαν ἀπὸ τῆς ὀχθρῆς τῆς πρὸς τῇ πόλει μέχρι τῆς ἄλλης, ἀλλ' εἰς δύο διελόμενος μέρη, ὥστε ἐν τῷ μεσοειάτῳ τοῦ ποταμοῦ τὰ πληροῦντα μέρος τῆς γεφύρας ἐκάτερον συναν-

20 στρατιῶν LP.

carentur, alii facultates suas amitterent. quin et Romae triumphatum est ob perpetrata Carthagine mala. et Maxenti quidem rerum his ita gestis, ac omnibus per Italiam ac in ipsa urbe per summam crudelitatem libidinemque habitis, hic status erat.

15. Constantinus autem, qui hominem et antea suspectum haberet, tunc magis ad gerendum adversus eum bellum se comparat. ideoque collectis copiis ex reductis in potestatem barbaris et Germanis et aliis Celticis nationibus, itemque de Britannia coactis militibus, qui omnes erant ad nonaginta milia peditum et octo milia equitum, ex Alpibus in Italiam movet; ac oppida quidem per indutias se dedita nullo damno multat, ad arma vero tendentia, in dicionem redigit. cum Maxentio, longe maioribus copiis semet instruent, Romanorum et Itolorum octoginta milia se ad belli societatem coniunxerant, itemque Tusci, quotquot universam oram maritimam incolebant. praebebant et Carthaginienses exercitum quadraginta milium, et praeter hos Siculi, adeo quidem ut totus exercitus centum et septuaginta peditum et decem atque octo milibus equitum constaret. tantis cum ambo copiis instructi essent, Maxentius pontem supra Tiberim amnem struit, non connexum prorsus a ripa, quae urbem spectat, ad alteram usque ripam, sed duas in partes ita divisam, ut in medio flumine ea quae partem utramque pontis explebant in-

τῶν πως ἀλλήλοις περόναις σιδηραῖς, ἀνασπωμέναις ἤνικα ἂν τις μὴ βουληθεὶν ζυγῶσαι τὴν γέφυραν. ἐπέταξε δὲ τοῖς μηχανοποιοῖς, ἐπειδὴν ἴδωσι τὸν Κωνσταντίνου στρατὸν τῇ ζεύξει τῆς γεφύρας ἐφεισιῶτα, ἀνασπᾶσαι τὰς περόνας καὶ διαλυῶσαι τὴν γέφυραν, ὥστε εἰς τὸν ποταμὸν τοὺς ἐπὶ ταύτῃ ἐστῶτας πεσεῖν. 5 καὶ Μαξέντιος μὲν ταῦτα ἐμηχανᾶτο, (16) Κωνσταντῖνος δὲ μέχρι τῆς Ῥώμης ἅμα τῷ στρατῷ προελθὼν ἐν τῷ πεδίῳ τῷ πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύετο, ἀναπεπταμένῳ τε ὄντι καὶ ἐς ἵππυσίαν ἐπιτηδεῖω. Μαξέντιος δὲ ἐναποκλείσας ἑαυτὸν τοῖς θεοῖς ἱερεῖα προσήγαγε καὶ τῶν ἱεροσκόπων περὶ τῆς τοῦ πολέμου τύ- 10 χης ἀνεπνύετο καὶ τὰ Σιβύλλης διηρυνᾶτο. καὶ τι θέσφατον εὐρῶν σημαῖνον ὡς ἀνάγκη τὸν ἐπὶ βλάβῃ κρᾶττοντα Ῥωμαίων οἰκτρῷ θανάτῳ περιπεσεῖν, πρὸς ἑαυτοῦ τὸ λόγιον ἐλάμβανεν ὡς δὴ τοὺς ἐπελθόντας τῇ Ῥώμῃ καὶ ταύτην διανοουμένους εἰεῖν ἀμννόμενος. ἐξέβη δὲ ὅπερ ἦν ἀληθές. ἐξαγαγόντος γὰρ 15 Μαξεντίου πρὸ τῆς Ῥώμης τὸ στράτευμα, καὶ τὴν γέφυραν ἣν αὐτὸς ἔζευξε διαβάντος, γλαῦκες ἀπίρω' πλήθει καταπιῦσαι τὸ τεῖχος ἐπλήρωσαν· ὅπερ θεασάμενος ὁ Κωνσταντῖνος ἐνεκλειέτο τάττεσθαι τοῖς οἰκείοις. σπάντων δὲ κατὰ κέρατα τῶν στρατοπέδων ἀντίων ἀλλήλοις, ἐπαφῆκε τὴν ἵππον ὁ Κωνσταντῖνος, ἣ 20 δὲ ἐπελάσασα τῶν ἐναντίων ἵππῶν ἐκράτει. ἀρθέντος δὲ καὶ τοῖς πεζοῖς τοῦ σημείου, καὶ οὗτοι σὺν κόσμῳ τοῖς πολεμίοις ἐπήσαν. γενομένης δὲ μάχης καρτερῶς αὐτοὶ μὲν Ῥωμαῖοι καὶ

2 μὴ om P.

13 τὸ λόγιον Leunclavius: libri τὸ λοιπόν.

ter se quodam modo concurrerent fibulis ferreis, quae revellebantur, quoties pontem quis iunctum nollet. simul imperat fabris, cum primum viderent exercitum Constantini iuncturae pontis insistere, fibulas revellerent ac pontem solverent, ut quotquot huic insisterent, in fluvium delaberentur. ac Maxentius quidem haec struebat, (16) Constantinus autem cum exercitu Romam usque progressus ante urbem castra metatur in campo qui et late patet et equitationi est opportunus. Maxentius inclusus diis hostias immolat, et extispices de belli eventu consult, ipsis quoque Sibyllinis oraculis pervestigatis. cumque reperisset oraculum, quo significaretur in fati esse ut qui ad detrimentum populi Romani spectantia designaret, miserabili morte periret, de semet ipso id oraculum accipiebat, quasi qui Romam adortos eamque capere cogitantes propulsaret. eventus autem comprobavit id quod verum erat. nam cum Maxentius ex urbe copias produxisset, iamque pontem quem ipse iunxerat transisset, infinita quaedam multitudo nocturnarum devolans muros complebat. quo conspecto suis Constantinus, ut aciem struerent, imperat. cum exercitus utrinque conribus adversis starent, equitatum Constantinus immisit. is equitatum hostilem adortus fudit. peditibus quoque signo sublato, rite compositoque in hostem illi tendebant. acri com-

οὐ ἐκ τῆς Ἰταλίας σύμμαχοι πρὸς τὸ κινδυνεύειν ἀπώκνον, ἀπαλα-
 λαγῆν εὐρεῖν πικρῶς εὐχόμενοι τυραννίδος, τῶν δὲ ἄλλων στρα-
 τιωτῶν ἄφατον ἐπιπτε πλῆθος ὑπὸ τε τῶν ἰππέων συμπατούμενον
 καὶ ἀναιρούμενόν ὑπὸ τῶν πεζῶν. μέχρι μὲν οὖν ἡ ἵππος ἀν-
 5 εἶχεν, ἐδόκει πως ἐλπίς ὑπεῖναι τῷ Μαξεντίῳ τῶν δὲ ἰππέων
 ἐνδόντων, ἕμα τοῖς λειπομένοις εἰς φυγὴν τραπεῖς ἔετο διὰ τῆς
 τοῦ ποταμοῦ γεφύρας ἐπὶ τὴν πόλιν. οὐκ ἐνεγκόντων δὲ τῶν ξύ-
 λων τὸ βάρος ἀλλὰ φεγόντων, ἐφέρετο μετὰ πλῆθους ἄλλου καὶ
 αὐτὸς Μαξέντιος κατὰ τοῦ ποταμοῦ. (17) ἀγγελθείσης δὲ τοῖς
 10 ἐν τῇ πόλει τῆς νίκης, χαίρειν μὲν οὐδεὶς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις
 ἐθάρρει διὰ τὸ τὴν ἀγγελίαν οἶσθαι τινος εἶναι ψευδῆ· τῆς δὲ
 Μαξεντίου κεφαλῆς ἐπὶ δόρατος ἀνεχθείσης, ἀποθήμενοι τὸν
 φόβον εἰς ἠδοκίην τὴν ἀθυμίαν μετήγαγον.

Ἐπὶ τούτοις οὕτως ἐκβῶσιν ὁ Κωνσταντῖνος ὀλίγοις μὲν τισι
 15 τῶν ἐπιτηδειοτάτων Μαξεντίῳ δίκην ἐπέθηκε, τοὺς δὲ πραιτω-
 ριανὸς στρατιώτας ἐκτρέψας καὶ τὰ φρούρια τὰ τούτους ἔχοντα
 καθελὼν, διαθήμενός τε τὰ κατὰ τὴν Ρώμην, ἐπὶ Κελτοὺς καὶ
 Γαλάτας ἐξώρμησε. μεταπεμψόμενος δὲ Λικίνιον ἐν τῷ Μεδιο-
 20 λάνῳ κατεγγυᾷ τὴν ἀδελφὴν τούτῳ Κωνσταντίαν, ἣν καὶ πρό-
 στερὸν αὐτῷ δώσειν ὑπέσχετο, τῆς πρὸς Μαξέντιον δυσμενεῖας
 κοινωνῶν ἔχειν βουλόμενος. τούτου πραχθέντος Κωνσταντῖνος § 13

11 διὰ τὸ] δέει τοῦ LP.

13 ἀθυμίαν S: φαθυμίαν LP.

misso proelio, Romani quidem ipsi et Itali socii segniores ad obeunda peri-
 cula se praebebant, quod acerba tyrannide se liberari optarent: reliquorum
 vero militum innumerabilis quaedam multitudo cecidit, tum ab equitibus ob-
 trita tum a peditibus interempta. enimvero quamdiu resistebat equitatus,
 aliqua Maxentio spes esse reliqua videbatur. sed equitibus iam succumben-
 tibus, fuga eum reliquiis arrepta per pontem fluminis ad urbem contendebat.
 tignis autem minime sustentibus eam vim oneris adeoque ruptis, cum ce-
 terea multitudine Maxentius etiam fluminis impetu abripiabatur. (17) victo-
 riae fama ad eos perlata qui erant in urbe, nemo propter illa quae gesta
 fuerant laetitiam quandam prae se ferre audebat, quod falsum esse nuntium
 perique arbitrarentur. verum ubi Maxentii caput summa hasta praefixum
 in urbem relatum esset, metu deposito vecordiam cum voluptate commu-
 tabant.

Hoc eventu rerum Constantinus de paucis quibusdam Maxentio fami-
 liarissimis poenas exegit, praetorianis militibus e medio sublatis et castellis
 dirutis, in quibus degere consueverant. cumque res urbanas constituisset,
 ad Celtas et Gallos profectus est. Licinio Mediolanum accessit sororem
 Constantiam in matrimonium tradidit, quam et antea se daturum ei promise-
 rat, cum eum sibi socium contra Maxentium hostem adiungere vellet. eo
 peracto Constantinus ad Celtas revertitur. ceterum bellis civilibus inter

Zosimus.

6

μὲν ἐπὶ Κέλτοδὸς ἀνεχώρει, Λικιννίῳ δὲ καὶ Μαξιμίνῳ πολέμων
 ἐμφυλίων ὑπεκκαυθέντων καὶ μάχης ἐν Ἰλλυριοῖς καρτερᾶς γενο-
 μένης, ἔδοξε μὲν τὴν ἀρχὴν ὁ Λικίνιος ἐλαττοῦσθαι, παραχορημα
 δὲ ἀναμαχεσάμενος εἰς φυγὴν τρέπει τὸν Μαξιμῖνον, ὃς διὰ τῆς
 ἐφᾶς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἀπιὼν ἐλπίδι τοῦ συναγαγεῖν εἰς τὸν πόλε- 5
 μον δυνάμεις ἀρούσας ἐν Ταρσῶ τελευτᾷ.

- a. 314 18. Οὕτω τῆς βασιλείας εἰς Κωνσταντῖνον καὶ Λικίνιον
 περιστάσης, ὀλιγίστου χρόνου διαδραμόντος εἰς διωφορὰν ἦλθον
 ἀλλήλοις, Λικιννίου μὲν οὐ δεδωκότος αἰτίαν, Κωνσταντίνου δὲ
 κατὰ τὸ σῆνηθες αὐτῷ περὶ τὰ συγκείμενα φανέντος ἀπίστου καὶ 10
 τῶν ἐθνῶν τινὰ τῶν τῆ βασιλείᾳ Λικιννίου λαχόντων παρασπᾶσθαι
 βουληθέντος. τῆς τοίνυν ἔχθρας αὐτοῖς ἐμφανοῦς γενομένης,
 ἀμφοτέροι τὰς περὶ σφᾶς δυνάμεις συναγαγόντες εἰς μάχην συν-
 ἦσαν. ἀλλὰ Λικίνιος μὲν εἰς Κίββαλιν σνήθηροῖζε τὸν στρα-
 τόν. πόλις δὲ αὕτη Παιονίας ἐστίν, ἐπὶ λόφου κειμένη. στενὴ 15
 δὲ ὁδὸς ἣ ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνάγει, σταδίων πέντε τὸ εὖρος ἔχουσα,
 ἧς τὸ πολὺ μέρος ἐπέχει λίμνη βαθεῖα, τὸ δὲ λειπόμενον ὄρος ἐστίν,
 ἐν ᾧ καὶ ὁ λόφος ἐφ' οὗπερ ἡ πόλις. ἐντεῦθεν πεδίον ἀναπε-
 πταμένον ἐκδέχεται πολὺ τι καὶ εἰς ἄποψιν ἄπειρον. ἐν τούτῳ
 Λικίνιος ἐστρατοπεδεύετο, τὴν φάλαγγα τὴν οικεῖαν εἰς μῆκος 20
 ἐκτείνων ὑπὸ τὸν λόφον, ὡς ἂν μὴ ἀσθενῆ δόξαιεν εἶναι τὰ κέρα-
 τα. τοῦ δὲ Κωνσταντίνου πρὸς τῷ ὄρει τὸν στρατὸν τάξαντος,

1 legebatur Μαξιμιανῶ et Μαξιμιανόν: corr H: coll. p. 72 9 10.
 16 τὸ om P. totum hoc σταδίων πέντε τὸ εὖρος ἔχουσα fortasse post
 λίμνη βαθεῖα ponendum.

Licinium et Maximinum accensis, acrique facto proelio in Illyriis, ab initio quidem superari visus est Licinius, sed confestim redintegrata pugna Maximinum in fugam vertit; qui per Orientem in Aegyptum discedens, spe cogendarum copiarum quantae gerendo bello sufficerent, Tarsi diem vitae supremum obiit.

18. Hoc modo ad Constantinum et Licinium devoluto imperio, cum perexiguum temporis effluxisset, exorta sunt inter eos dissidia, non quod Licinius causam praebuisset, sed quod more suo Constantinus pacta conventa parum integra fide servasse visus esset, ac nationes quasdam ad imperium Licinii pertinentes avertere voluisset, itaque prorumpentibus in apertum inimicitias, ambo copias suas ad dinicandum cogebant. Licinius ad Cibalim colligebat suos. id oppidum est Pannoniae in colle situm; ad quod oppidum via sursum ducit arcta, cuius latitudo quinque stadorum est. eiusdem maiori parti profunda palus imminet. reliquum mons est, quo in monte collis est ille situs in quo esse oppidum ipsum diximus. hinc aperta planities excipit, ingens ea quidem et prospectu infinita; qua in planitie castra Licinius habebat, phalangem suam sub colle porrigens in longitudinem, ne parum firma cornua viderentur. Constantinus ad montem suos instruxerat, et

ἤγειτο μὲν ἢ ἵππος· τοῦτο γὰρ ἔδοξεν εἶναι λυσιτελέστερον, ἵνα μὴ τοῖς πεζοῖς οἱ πολέμιοι σχολαίτερον ἐμβάλλουσιν ἐπιπίπτοντες ἐπὶ τὸ πρόσω διὰ τὴν δυσχέρειαν προῖέναι κωλύουσιν. οὗ δὲ γενομένου κρατήσας ἐν τάχει τῆς ἐμβολῆς, τῶν σημείων ἀρθέντων 5 αὐτίκα τοῖς ἐναντοῖς ἐπήει, καὶ γέγονε μάχη πάσης ὡς εἰπεῖν ἄλλης καρτερωτέρα· τῶν γὰρ βελῶν ἐκτοξευθέντων ἑκατέρῳ στρατεύματι, ταῖς αἰχμαῖς καὶ τοῖς δόρυσι ἐπὶ χρόνον συχνὸν συνεπλάκησαν. τῆς δὲ μάχης ἀρξαμένης μὲν ἕξ ἡοῦς, ἑσπέρας δὲ ἄχρι παραταθείσης ἐνίκα τὸ δεξιὸν κέρασ, οὗ Κωνσταντῖνος 10 ἤγειτο. τραπέντων δὲ τῶν ἐναντίων εἰς φυγὴν, ἐπειδὴ καὶ Λικίνιον εἶδον ἐπὶ τὸν ἵππον ἀναπηδῶντα καὶ πρὸς δρυσομὸν ἔτοιμον αἰ σὺν αὐτῷ φάλαγγες, οὐκέτι κατὰ χώραν ἤνειχοντο μένειν οὔτε δέλπνον μεταλαβεῖν· ἀπολιπόντες δὲ θρήμματα καὶ ὑποζόγια καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀποσκευὴν, σιτία δὲ τοσαῦτα φέροντες ὅσα 15 πεινῆν κατ' ἐκείνην οὐκ εἶα τὴν νύκτα, σπουδῆ πάσῃ καταλαμβάνουσιν ἅμα Λικινίῳ τὸ Σίρμιον. πόλις δὲ Παιονίας τὸ Σίρμιον, ὃ παραρρεῖ ποταμὸς ἐπὶ θατέρας, εἰς τὸν Ἴστρον ἐμβάλλων. παραδραμῶν δὲ καὶ ταύτην καὶ λύσας τὴν τούτου τοῦ ποταμοῦ γέφυραν ἐπὶ τὰ πρόσω προΐει, δύναμιν ἐκ τῶν κατὰ Θράκη 20 κην χωρίων ἀγεῖραι διανοούμενος.

19. Κατασχὼν δὲ Κωνσταντῖνος τὴν Κίβαλι καὶ τὸ Σίρμιον καὶ πάντα ὅσα φεύγων ὁ Λικίνιος ὀπίσω κατέλειπε, πέμπει πεντακισχιλίους ὀπλίτας ἐπὶ τὴν αὐτοῦ δίοψιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι

8 δυσχωρίαν?

equitatum in fronte constituerat: hoc enim ei magis expedire visum fuit, ne hostes irruentes in pedestres copias eas ipsas segnius ad manum venientes impedirent, quo minus ob difficultatem progredirentur. id cum factum esset, celeriter impetu primo superior sublatis signis in adversos statim irruit; estque commissum proelium, quovis alio paene dixerim acris. nam emissis utrinque telis, longo tempore cuspidibus et hastis inter eos dimicatum est. cumque proelium a prima luce coeptum ad vesperam usque durasset, cornu dextrum, cui Constantinus praeerat, vicit. itaque coniectis in fugam adversis, Licinii legiones, quod et ipsum Licinium viderent in equum insilientem et ad fugam paratum, non amplius eo loco manere nec cenare sunt ausae, sed relictis pecoribus et iumentis et omni apparatu reliquo, tantumque ciborum secum auferentes quantum ad famem ea nocte pellendam satis esset, omni adhibita festinatione cum Licinio Sirmium perveniunt. Pannoniae civitas est Sirmium; quam ab utraque parte flumen alluit, in Istrum semet exonerans. hoc oppidum cursu praetergressus ac ponte fluminis soluto pergebat ulterius, quod in Thracia militem colligere cogitaret.

19. Constantinus, occupata Cibali et Sirmio et aliis omnibus quae fugiens a tergo Licinius relinquebat quinque legionariorum milia eius pers-

μέν, ἀγνώτες τῆς ὁδοῦ δι' ἧς ἔφευγε Λικίνιος ὄντες, φθάσαι τοῦτον οὐκ ἠδυνήθησαν· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ζεύξας τὴν τοῦ Σάου γέφυραν, ἣν ὁ Λικίνιος ἔτυχε διαλύσας, ἅμα τῷ στρατῷ Λικίνιου κατόπιν ἐχώρει. διαβὰς δὲ ἐπὶ τὴν Θράκην ἀφικνεῖται πρὸς τὸ πεδίον ἐν ᾧ Λικίνιον στρατοπεδεύομενον εἶδεν. ἐν δὲ τῇ 5 νυκτὶ καθ' ἣν ἐπέστη, τάξας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐπέταττε τοῖς στρατιώταις ἅμα ἡοῖ πρὸς μάχην παρασκευάζεσθαι. γενομένης δὲ ἡμέρας θεουσάμενος ὁ Λικίνιος τὸν Κωνσταντῖνον σὺν τῷ στρατεύματι καὶ αὐτὸς ἀντετάττετο, κοινῶν ἔχων τοῦ πολέμου Οὐά-
 λεντα Καίσαρα παρ' αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀπὸ Κιβάλεως φυγὴν κατα-
 10 στάντα. συμπεσόντων δὲ τῶν στρατοπέδων ἀλλήλοις, τὰ μὲν πρῶτα διαστάντες τόξοις ἐχρῶντο, τῶν δὲ βελῶν δαπανηθέντων δόρασι καὶ ἐγχειριδίοις ἐνέπιπτον. ἔτι δὲ τῶν στρατοπέδων καρτερῶς ἐγκειμένον, οἱ παρὰ Κωνσταντῖνου διωξάμενοι Λικίνιον προ-
 ταχθέντες ἐφίστανται τοῖς στρατεύμασι μαχομένοις ἕκ τινος 15 ἀπόπτου χωρίου, κύμψαντες δὲ διὰ τινος λόφου δεῖν ἐνόμισαν ἐξ ὑπερδεξίου τόπου τοῖς οἰκείοις συμμῖξαι καὶ τοὺς ἐναντίους ἐς κύκλωσιν καταστῆσαι. φυλαξαμένων δὲ τῶν σὺν Λικινίῳ καὶ γενναίως πρὸς ἅπαντας ἀγωνισαμένων, πολλῶν δὲ καὶ ἀναριθμη-
 των ἐξ ἐκατέρου πεσόντων τῆς τε μάχης Ἰσπαλαοῦς γενομένης, ἕκ 20 συνθήματος ἀλλήλων ἐχωρίσθη τὰ στρατεύματα.

20. Τῇ δὲ ὑστεραῖα γενομένης ἀναχωρήσας, ἀμφοτέροις ἐδόκει κοινῶν ἔχειν καὶ ὁμοειχμίαν ἐφ' ᾧ τὸν μὲν Κωνσταντῖνον ἄρ-

13 συνέπιπτον?

quendi causa mittit. sed illi viae, qua Licinius fugerat, ignari consequi eum minime potuerunt. Constantinus autem Savi ponte iuncto, quem Licinius resciderat, cum exercitu Licinii vestigiis inhaeret. cumque transisset in Thraciam, pervenit ad eam planitiem in qua Licinium castra metatum reperit. eadem nocte qua venerat, instructa suorum acie, militibus imperat, prima luce parati ad pugnam essent. ubi dies illuxisset, Licinius, conspecto cum exercitu Constantino, aciem ex adverso et ipse suam instruit, cum belli socium Valentem haberet, Caesarem ab se dictum ex quo fuga Cibalem reliquerat. exercitus inter se congressi ac primum ex intervallo seiuncti sagittis utuntur. telis exhaustis cum hastis et pugionibus irruunt. dum acriter pugnam exercitus urgent, ii quos Constantinus Liciniam persequi iusserat de conspicuo quodam loco pugnantibus exercitibus superveniunt, et flexo per collem quendam itinere cum suis ex acclivi et eminentiore loco iungendas vires statuant et hostes ab omni parte cingendos. ab eo cum sibi cavissent Licinii milites, et fortiter adversus omnes dimicassent, iamque pluribus et innumerabilibus quidem utrinque caesis pari Marte pugnatum esset, signo dato a se invicem dirempti fuerunt exercitus.

20. Postridie pactis induciis, visum est inter ambos esse debere societatem et foedus mutuum, ita quidem ut Constantinus imperaret Illyriis et

χειν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν ἐπέκεινα πάντων ἔθνων, Δικίνιον δὲ
 Θράκην ἔχειν καὶ τὴν ἑώρα καὶ τὰ ταύτης ἐπέκεινα, Οὐάλεντα δὲ
 τὸν ὑπὸ Δικινίου Καίσαρα καθεσταμένον ἀνααιρεθῆναι, τῶν
 συμβεβηκότων κακῶν αἴτιον εἶναι λεγόμενον. οὗ δὴ γενομένου,
 5 καὶ δοθέντων δρχων ἢ μὴν βέβαια ταῦτα παρ' ἑκατέρου φυλάτ-
 τεσθαι, πρὸς πίστιν βεβαιότεραν τοῦ ταῖς συνθήκαις ἐμμεῖναι
 Κωνσταντῖνος μὲν καθίστησι Καίσαρα Κρίσπον, ἐκ παλλακῆς
 αὐτῷ γεγονότα Μινερβίνης ὄνομα, ἥδη νεανίαν ὄντα, καὶ Κων- a. 317
 σταντῖνον οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐν Ἀρελάτῳ τῇ πόλει τεχθέντα,
 10 ἀναδείκνυται δὲ σὺν αὐτοῖς Καῖσαρ καὶ ὁ Δικινίου παῖς Δικιν-
 νιανός, εἰς εἰκοστὸν προελθὼν μῆνα τῆς ἡλικίας. τὸ μὲν οὖν
 τέλος ἐγένετο τοῦ δευτέρου πολέμου.

21. Κωνσταντῖνος δὲ πνθόμενος Σαυρομάτας τῇ Μαιώ- a. 322
 τιδι προσοικοῦντας λίμνη, νασι διαβάνας τὸν Ἴστρον, τὴν οὐ-
 15 σαν ὑπ' αὐτῷ ληξέσθαι χώραν, ἤγεν ἐπ' αὐτοὺς τὰ στρατόπεδα.
 συναγτησάντων δὲ καὶ τῶν βαρβάρων αὐτῷ μετὰ Ῥουσιμόδου
 τοῦ σφῶν βασιλεύοντος, τὴν ἀρχὴν οἱ Σαυρομάται προσέβαλλον
 πόλει φρουρὰν ἀρκοῦσαν ἐχούση, ἧς τὸ μὲν ἀπὸ γῆς ἀνυτρέχον
 εἰς ὕψος τοῦ τείχους ἐκ λίθων ὠκοδόμητο, τὸ δὲ ἀνωτέρω ξύλινον
 20 ἦν. οἰηθέντες τοίνυν οἱ Σαυρομάται ῥῆστα τὴν πόλιν αἰρήσειν,

4 εἶναι Stephanus: οἶμαι LP. 9 τῇ πόλει om Stephanus et R.
 11 μῆνα Leunclavius et Scaliger: codices μήκος. Victor ep. c. 41:
filiumque suum, Crispum nomine, ex Minervina concubina conceptum,
item Constantinum iisdem diebus natum oppido Arelatensi, Licinia-
numque Licinii filium, mensium fere viginti, Caesares effecit.
 τὸ] τοῦτο? cf. 4 46 extr. 12 δευτέρου πολέμου, scil. eorum
 bellorum quae Constantinus gesserat, et quidem contra Maxen-
 tium et Licinium. ne de bello Liciniano secundo prave quis interpre-
 tetur. R.

nationibus ceteris, quotquot ulterius essent porrectae, Licinius Thraciam et
 Orientem et ultteriores provincias haberet; Valens appellatus a Licinio Caes-
 ar, quod perhiberetur auctor eorum esse malorum quae acciderant, digni-
 tate privaretur. quo facto et sacramentis ultro citroque praestitis, sancte
 condiciones has utrimque servandas, ut artiori se fide ad standum pactis con-
 ventis adstringerent, Constantinus Crispum, natum e concubina, cui Miner-
 vinae nomen, qui iam adoleverat, et Constantinum in Arelatensi oppido ante
 non multos dies in lucem editum, Caesares dixit; et cum iis Licinianus quo-
 que, Licinii filius, qui iam aetatis mensem vigesimum ingressus erat, Caesar
 designatus fuit. atque hunc finem bellum secundum habuit.

21. Cum autem Constantinus inaudisset ad Maeotidem paludem habi-
 tantes Sarmatas, Istro navigiis transiecto, quae dicionis suae erant infestare,
 copias in eos duxit. itidem barbari cum Rausimodo rege obviam ei profecti
 primum quoddam oppidum tentabant, satis magno praesidio munitum, cuius
 ea pars muri, quae a terra surgebat in altum, erat opere lapideo facta, pars
 superior ligneo. quamobrem arbitrati Sarmatae facillime se potituros oppido,

εἰ τοῦ τείχους ὄσον ξύλινον ἦν καταφλέξαιεν, πῦρ τε προσήγον
καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ τείχους ἐτόξευον. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐφεστῶτες τοῖς
τείχεσι βέλεσι τε καὶ λίθοις τοὺς βαρβάρους ἐξ ὑπερδεξιῶν βάλ-
λοντες ἔκτεινον, ἀπαντήσας Κωνσταντίνος καὶ κατὰ νότον τοῖς
βαρβάρους ἐπιπεσῶν πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε τοὺς δὲ πλείους ἐζώ-
γησεν, ὥστε τοὺς λειπομένους φυγεῖν. Ῥαυσίμοδος δὲ τὸ πολὺ
μέρος ἀποβαλὼν τῆς δυνάμεως, ἐς τὰς ναῦς ἐμβὰς ἐπεραιούτο
τὸν Ἰστρον, διανοούμενος καὶ αὐθις τὴν Ῥωμαίων ληΐζεσθαι χώ-
ραν. ὅπερ ἀκούσας ὁ Κωνσταντίνος ἐπηκολούθει, τὸν Ἰστρον
καὶ αὐτὸς διαβάς, καὶ συμφυγοῦσι πρὸς τινα λόφον ὕλας ἔχοντα 10
πυκνὰς ἐπιτίθεται, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνείλεν, ἐν οἷς καὶ Ῥαυσίμο-
δον αὐτόν, πολλοὺς δὲ ζωγρίας ἐλὼν τὸ περιλειφθὲν πλῆθος χεῖ-
ρας ἀνατεῖναν ἐδέξατο, καὶ μετὰ πλῆθους αἰχμαλώτων ἐπανήει
πρὸς τὰ βουσιλεια.

22. Διανέμεις δὲ τούτους ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Θεσσα-15
λονίκην ἐχώρει, καὶ τὸν ἐν ταύτῃ λιμένα πρότερον οὐκ ὄντα κα-
τασκευάσας ἐπὶ τὸν πρὸς Λικίνιον αὐθις παρεσκευάζετο πόλεμον.
a. 323 καὶ τριηκόντοροι μὲν εἰς διακοσίας κατασκευάσθησαν, ναῦς δὲ
φορτίδες συνήχθησαν πλέον ἢ δισχιλίας, πεζὸς δὲ στρατὸς εἰς δώ-
δεκα μυριάδας, ἡ ναὺς καὶ ἵππος μυρία. Λικίνιος δὲ Κωνσταν-20
τῖνον ἀκούσας ἐν παρασκευαῖς εἶναι, διέπεμπεν ἀγγέλους κατὰ τὰ
ἔθνη πλοῖα πολεμικὰ καὶ δυνάμεις πεζὰς τε καὶ ἵππικὰς εὐτρεπεῖς

3 ὑπερδεξιῶν LP. 6 Ῥαυσίμοδος L. δὴ P. 18 τριηκόντα-
ροι L. 19 πλὴν L, ut infra 5 19 LP. πλείν utroque loco Bois-
sonad. Kunap. 1 p. 588. δισχιλία LP. 22 πολεμικὰ om P.

si quicquid esset in muro ligneum exussissent, ignem admovebant et con-
sistentes in muro telis petebant. sed cum murorum propugnatores telis ac
lapidibus ex loco sublimiore deiectis barbaros interficerent, iamque Constan-
tinus advenisset, a tergo barbaros adortus multos occidit, plures vivos cepit,
reliquis fuga sibi consulentibus. Rausimodus maiori parte copiarum amissa,
naves ingressus Istrum transiecit, cum haberet in animo dicionem Romanam
iterum populari, quod ubi Constantinus comperisset, et ipse transiecto
Istro subsequitur, ac fuga quendam ad collem silvis densum delatos adortur,
et multos interficit, quorum in numero Rausimodus erat; multaque vivis
captis, residuam multitudinem, quae manus porrigebat, in fidem recepit;
eoque pacto magna cum multitudine captivorum ad praetorium reversus est.

22. His in urbes distributis Thessalonicam accessit, et portu confecto,
qui antehac ibi nullus erat, rursus ad gerendum bellum contra Licinium se
parabat, naves enim, quae singulae triginta remis agerentur, ducentae in-
struebantur, et onerariae plures quam bis mille; peditum centum quoque et
viginti, navalium et equestrium copiarum ad decem milia cogebantur. Lici-
nius audito Constantini apparatu, dimissis ad nationes hinc inde nuntiis,
donec bello naves et equitum peditumque copias instrui lubet, sine mora

ποιήσαι κελευδων. και ον παντι τάχει τριήρεις ἐξέπεμπόν οι Αι-
 γύπτιοι μὲν ὀγδοήκοντα, Φοίνικες δὲ τὰς ἴσας, Ἵωνες δὲ και Λω-
 ρεῖς οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐξήκοντα, Κύπριοι δὲ τριάκοντα και Κᾶρες
 εἴκοσι, Βιθυνοὶ δὲ τριάκοντα, και πενήκοντα Ἀλβους. ὁ δὲ
 5 πῆζος στρατός ἦν πεντεκαδέκᾳ που μυριάδων, ἵππεῖς δὲ πεντα-
 κισχλίοι τε και μύριοι· τούτους Φρυγία και Καππαδοκία παρεῖχεν.
 ὠρμόσθησαν δὲ αἱ νῆες ἐν τῷ Πειραιεῖ μὲν αἱ Κωνσταντίνου, κα-
 τὰ δὲ τὸν Ἑλλησποντον ἄς Λικίνιος εἶχεν. οὕτω τῶν ναυτικῶν
 τε και πεζῶν ἐκατέρω ταχθέντων, ὁ μὲν Λικίνιος ἐν Ἀδριανου-
 10 πόλει τῆς Θράκης τὸ στρατόπεδον εἶχε, Κωνσταντῖνος δ' ἐκ τοῦ
 Πειραιῶς τὰς ναῦς μετεπέμπετο, κατὰ τὸ πλεον ἐκ τῆς Ἑλλάδος
 οὔσας, ἐκ δὲ τῆς Θεσσαλονίκης ἅμα τῷ πεζῷ προελθὼν παρὰ
 τὴν ἡύονα τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ, τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐν ἀριστερᾷ
 ἰόντος, ἐστρατοπέδευεν. ἐκτάξαντος δὲ και τοῦ Λικίνιου τὴν
 15 δύναμιν ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως ὄρους ἄχρι σταδίων
 διακοσίων, καθ' ὃ Ἴωνος εἰς ποταμὸς τῷ Ἐβρω συμβάλλει,
 συγχὰς μὲν ἡμέρας ἀλλήλοις ἀντικαθέζετο τὰ στρατόπεδα, κα-
 τανοήσας δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ὅπη μάλιστα στενωτάτος ἐστιν ὁ
 ποταμὸς ἑαυτοῦ, τοῖονδε τι μηχανᾶται. ζύλα κατὰγειν ἐκ τοῦ
 20 ὄρους ἐπέταττε τῷ στρατοπέδῳ και σχολίνους πλέκειν ὡς δὴ μέλλων
 ζυγνύναι τὸν ποταμὸν και ταύτη διαβιβάζειν τὸ στρατεύμα. τού-
 τω δὲ βουκολήσας τοὺς ἐναντίους, ἀνελθὼν ἐπὶ τινὰ λόφον ὕλας

6 τούτους τε Φρυγία L. 14 και om Sylburgiana. 16 τῶ-
 σος εἰς L, τῶνος εκειος P, τῶνος ἐτρός L. margo. Intelligitur au-
 tem fluvius, qui hodie Tunsæ (quod nomen simile est huic Tonus) et a
 Chalcondylia Ταίναρος vocatur. v. Leuncl. Pand. Turc. c. 30. Collar.
 18 στενωτέρος vulgo. 21 και] libri κἀν.

missæ sunt ab Aegyptiis octoginta triremes, a Phoenicibus totidem, ab Ie-
 nibus et Doriensibus Asiaticis sexaginta: Cyprii triginta, Cares viginti, Bi-
 thyni triginta, Africani quinquaginta suppeditabant. peditum habebat ad
 centum et quinquaginta prope milia, equitum quindecim milia, quos Phrygia
 Cappadociaque praebebat. et Constantini quidem classis erat in Piraeo,
 Licinii naves ad Hellespontum. in hunc modum constitutis ab utroque nau-
 ticarum ac terrestrium copiarum rebus, Hadrianopoli in Thracia castra Li-
 cinius habebat; et Constantinus e Piraeo suas naves, e Graecia maiorem
 partem collectas, arcessebat. simul terrestri cum exercitu Thessalonica
 progressus propter ripam fluminis Hebri, qui ad laevam Hadrianopolim alluit,
 castra faciebat. cum Licinius suos instruxisset a monte, qui oppido imminet,
 ad ducenta usque stadia, ubi Tonus fluvius Hebro coniungitur. compluribus
 diebus, adversis utrinque castris, exercitus subsisterunt. sed Constantinus
 animadverso qua parte flumen esset artissimum, tale quiddam machinatur.
 tigna de monte comportare iubet exercitum funesque nectere, quasi ponte
 flumen iuncturus esset ac copias suas istuc transportaturus. qua quidem re
 deceptis opinionibus hostium, et colle quodam consensu, qui silvas habebat

συνεχεῖς ἔχοντα, καλύπτειν τοὺς ἐντὸς ὄντας αὐτῶν δυναμένης, ἐγκατέστησεν αὐτόθι πεζοὺς μὲν τοξότας πεντακισχιλίους, ἵππεὺς δὲ ὀγδοήκοντα. δώδεκα δὲ παραλαβὼν ἵππεας, ἅμα τούτοις διὰ τοῦ στενοῦ, καθ' ὃ μάλιστα διαβατὸς ὁ ποταμὸς ἦν, ἔπερβας τὸν Ἔβρον ἀδόκητος ἐμπίπτει τοῖς πολεμίοις, ὥστε πεσεῖν μὲν τινας, 5 πολλοὺς δὲ φυγεῖν προτροπᾶδην, τοὺς δ' ἄλλους πρὸς τὸ αἰφνίδιον καταπεπληγμένους ἐσάταναι κεχρητότας ἐπὶ τῷ τῆς διαβάσεως ἀδοκῆτῳ. ἐπ' ἀδείας δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἵππέων περαιωθέντων καὶ ἐξῆς παντὸς τοῦ στρατεύματος, πολλοὺς μὲν ἐγένετο φόβος (ἔπεσον γὰρ μυριάδες πού τρεῖς καὶ τετρακισχίλιοι), τοῦ ἡλίου δὲ 10 πρὸς δύσιν ὄντος ὃ μὲν Κωνσταντῖνος [ὡς] ἐλάμβανε τὰ στρατόπεδα, Λικίνιος δέ, ὅσους οἷός τε γέγονε τῶν οικειῶν ἀναλαβῶν, ἤλαυνε διὰ τῆς Θράκης, ὡς ἂν τὸ ναυτικὸν καταλάβοι. (23) ἡμέρας δὲ γενομένης, πάντες ὅσοι τοῦ Λικινίου στρατεύματος κατὰ τὸ ὄρος ἢ εἰς φάρυγγας ἔτυχον πεφευγότες, ἐξέδρασαν ἕαν- 15 τοὺς Κωνσταντίνῳ μετὰ τῶν ἀπολειφθέντων τῆς Λικινίου φυγῆς.

Λικινίου δὲ φυγόντος εἰς τὸ Βυζάντιον, ὃ Κωνσταντῖνος κατόπιν ἐχώρει καὶ τὸ Βυζάντιον ἐπολιόρκει. τοῦ δὲ ναυτικοῦ, καθάπερ εἴρηται μοι, τοῦ μὲν Πειραιῶς ἐκπλεούσαντος εἰς δὲ Μυκεδονίαν ὀρμιζομένου μεταπέμπεται τοὺς ναυάρχους ὃ Κωνσταν- 20 τῖνος, ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἑλλησπόντου τὰς ναῦς παραγενέσθαι κελεύσας. ἀφικόμενον δὲ τοῦ στόλου κατὰ τὸ προσταχθέν, οἱ μὲν Κωνσταντίνου στρατηγοὶ μόναις ὀγδοήκοντα τριακοντόροις

3 ὀκτακισίους S. δώδεκα] suspectus est iure numerus Gibbonio
R. 4 Post ἦν P ἅμα τοῖς ἵππεῦσιν. 6 δ' om libri, 23
μόνοις LP.

densas et abditis per eas tegendis idoneas, peditum ibi sagittariorum quinque milia cum equitibus octoginta collocat. deinde sumptis secum duodecim equitibus, per fluminis angustias, qua transiici facillime poterat, Hebro superato improvisis in hostes irruit. tum vero quidam caedi, quidam profuse terga dare, alii casu inopinato territi ore diducto consistere propter hostis inexpectatam hanc transiectionem. cum interim et equites ceteri, toto cum exercitu, securi ad alteram ripam evasisent, ingens hominum caedes accidit: nam ad triginta et quatuor hominum milia ceciderunt. sub occasum solis castra Constantinus cepit. Licinius autem suis, quotquot sane poterat, recollectis per Thraciam properabat, ut ad classem perveniret. (23) cum illuxisset, omnes Liciniani milites, qui arrepta fuga vel in montem forte vel in convalles se contulerant, Constantino se dederunt, una cum iis quos Licinius fugiens a tergo reliquerat.

Ex Byzantium fuga delato, Constantinus hominem a tergo persequens Byzantium obsedit. iam Constantini classis, ut diximus, e Piraeo solverat et in Macedonia stationem habebat. itaque navarchos accessit, navibus ad Hellepontum adesse iussis. ubi classis praesto iam esset, velut imperatum fuerat, Constantini duces octoginta duntaxat expeditissimis navibus, quae

ταῖς ἄριστα πλεούσαις ἔγνωσαν ναυμαχεῖν οἷα τοῦ τόπου διὰ τὴν στενότητα πλήθει νεῶν ὕκ ὄντος ἐπιτηδείου, Ἄβαντος δὲ ὁ Λικινίου ναύαρχος διακοσίαις ἐπέπλει ναυσί, σφόδρα καταφρονῶν τῆς τῶν ἀντιπάλων νεῶν ὀλιγότητος, καὶ ἐν μέσῳ ταύτας λήψεσθαι 5 ῥαδίως οἰόμενος. ἀρθέτων δὲ τῶν σημείων ἐξ ἑκατέρου καὶ τῶν πρῶτων ἐπελθόντων ἀλλήλοις, οἱ μὲν Κωνσταντίου ναύαρχοι σὺν κόσμῳ τοῖς ἐναντίοις ἐπιόντες ἔπλεον, τοῦ Ἄβαντου δὲ σὺν οὐδεμιᾷ τάξει τὸν κατὰ τῶν ἐναντιῶν ἐπίπλουν ποιούμενον, προσήρασε μὲν τὰς ναῦς ἀλλήλαις τῷ πλήθει στενοχωρουμένας, καὶ 10 παρεδίδου τρόπον τινὰ τοῖς ἐναντίοις ἐς κατάδυσίν τε καὶ παντοίῳ φθοράν. πολλῶν δὲ καὶ αὐτῶν στρατιωτῶν εἰς θάλασσαν ἐκπεσόντων νῦξ ἐπιγενομένη τὴν ναυμαχίαν διέλυσε· καὶ οἱ μὲν εἰς Ἐλαιούντη τῆς Θράκης ὠρμίσθησαν, οἱ δὲ εἰς τὸν Αἰάντιον εἰσέπλευσαν λιμένα. (24) τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τοῦ βορέου πολλοῦ 15 πνεύσαντος, προελθὼν Ἄβαντος τοῦ Αἰαντίου λιμένος εἰς ναυμαχίαν παρεσκευάζετο. τῶν δὲ μεινάντων ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἐλησπόντου πεντηκοντόρων ἐκ προστάγματος τῶν στρατηγῶν ἀφικομένων εἰς Ἐλαιούντα, καταπλυγείς ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν νεῶν Ἄβαντος ἐνεδοίαζεν ἐπιπλεῦσαι τοῖς ἐναντίοις. περὶ δὲ μέσην ἡμέ- 20 ραν ὑπέρρει μὲν τὸ βύρειον πνεῦμα, νότος δὲ πνεύσας πολὺς καὶ τὸν Λικινίου στόλον πρὸς τῇ τῆς Ἀσίας εὐρῶν ἡῖονι τὰς μὲν ἀκάλειν ἐποίη, τὰς δὲ πέτραις προσήρασε, τὰς δὲ αὐτάνδρους

13 Ἐλειούντα LP.

14 ὑστέρᾳ LP.

17 τῶν στρατιωτῶν

LP. 18 Ἐλειούντα LP.

triginta singulis remis impellerentur, dimicandum censuerunt; quod is locus propter angustias magno navium numero non esset opportunus. Abantus autem, Licinianae classis imperator, ducentis navibus invehatur, et hostilium navium paucitatem vehementer contemnebat, quas ab omni parte se nullo negotio putaret inclusurum. sublatis utrinque signis, et proreis in adversos tendentibus, Constantini navarchi sic suas agebant naves ut hostem composite adorirentur. Abantus autem, nullo ordine in adversos impetum faciens, naves suas ob multitudinem in artum coactas inter se collidebat, et quodam modo demergendas et varie perdendas hosti praebebat. denique multis nautis et militibus in mare praecipitatis, nox superveniens navale proelium diremit; et alteri quidem ad Elaeuntem Thraciae appulerunt, alteri portum Aiacis ingressi sunt. (24) postridie eius diei, cum vehementes aquilonis flatus essent, Abantus egressus Aiacis e portu navalem ad pugnam se parabat. sed quod eae triginta remorum naves, quae ad ostium Hellespontii substiterant, iam mandato ducum Elaeuntem se contulissent, Abantus navium multitudine territus de invadendis hostibus animi dubius haerebat. circa meridiem flatus aquilonalis remittebat, et exortus auster vehemens Licinii classem ad littus Asiaticum repertam partim in ipsum littus eiecit, partim saxis impexit, partim cum vectoribus demerit, ita quidem ut hominum quin-

κατέδυσεν, ὥστε ἄνδρας μὲν πεντακισχιλίους, ναῦς δὲ αὐτάνδρους διαφθαρήναι τριάκοντα καὶ ἑκατόν, δι' ὧν ἔτυχεν ὁ Λικίνιος τοῦ στρατοῦ μέρος ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκπέμφας οἷα στενοχωρουμένων τῷ πλήθει τῶν μετὰ Λικινίου πολιορκουμένων ἐν τῷ Βυζαντίῳ. φυγόντος δὲ Ἀβάντου μετὰ τεσσάρων νεῶν εἰς 5 τὴν Ἀσίαν, τὰ μὲν τῆς ναυμαχίας τοῦτον διεπολεμήθη τὸν τρόπον· πλοίων δὲ παντοῖα κομιζόντων φορτία εἰς τὸν Ἑλλησποντον ἀφικομένων καὶ πλείστην ἐπιτηδεῖων εἰσπορίαν τοῖς Κωνσταντίνου στρατηγοῖς ἐμποισάντων, ἀνήγοντο μὲν οὗτοι μετὰ τοῦ στόλου παντὸς ὡς τοῖς τὸ Βυζάντιον πολιορκοῦσι συμμιζόντες, κυκλωσό- 10 μνοι δὲ καὶ διὰ θαλάσσης τὴν πόλιν, οἱ δὲ Λικινίου πεζοὶ μηδὲ τὴν θάλασσαν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ὑποστάντες, ἐπιλαβόμενοι νεῶν εἰς τὸν Ἐλαιούντα ἀπέπλεον.

25. Ἐγκείμενος δὲ τῇ πολιορκίᾳ Κωνσταντίνος, καὶ χῶμα ἶσον ἔχον ὕψος τῷ τείχει κατασκευάσας, πύργους τε στήσας ἐπὶ 15 τοῦ χώματος ξυλίνους, ἠψηλοτέρους τοῦ τείχους, δι' ὧν τοὺς τὸ τεῖχος φυλάττοντας κατετόξευον, ὡς ἂν ἐπ' ἀδείας κριοὺς καὶ ἄλλας μηχανὰς τῷ τείχει προσάγοι, διανοεῖτο τὴν πόλιν ἐλεῖν. τούτοις ὁ Λικίνιος ἀπορούμενος ἔγνω, καταλιπὼν τὸ Βυζάντιον καὶ ἐν τούτῳ τὸ τῆς στρατιᾶς ἀσθενέστερον ἕλσας, μετὰ τῶν ἐπι- 20 τηδεῖων οἱ καὶ δέγματα εὐνοίας εἰς αὐτὸν ἀποδειξαμένων εἰς Χαλκηδόνα τῆς Βιθυνίας δραμεῖν· πεπιστεύκει γὰρ ὡς δυνήσεται στρατιὰν ἐκ τῆς Ἀσίας συναγαγὼν αὐθις ἀναμαχέσασθαι.

17 κατετόξευεν?

que milia, naves cum hominibus centum et triginta perirent; quibus e Thracia partem exercitus in Asiam Licinius propterea transmiserat, quod illis cum eo intra urbem obsessis Byzantium prae multitudine nimis artum fuisset. cum autem in Asiam navibus quattuor Abantus aufugisset, et navale proelium hoc modo pugnatum esset, iamque naves ad Hellespontum appulissent, quae opera varia maximamque commeatu copiam Constantini ducibus attulerant, universa illi cum classe solvunt, ut se cum iis qui Byzantium obsidebant coniungerent, et urbem mari quoque cingerent. Licinii pedites cum ne conspectum quidem copiarum illarum nauticarum sustinuisent, navigia nocti Elaeuntem discesserunt.

25. Constantinus obsidionem urgens cum aggerem parvis cum muris altitudinis excitasset, et turres ligneas ipso muro sublimiores in aggerem constituisset, de quibus muri defensores telis petebantur, ut arietes aliaeque machinae muro citra periculum admoventur, urbem capere cogitabat. his Licinius ad inopiam consilii redactus statuit deserto Byzantio, et ibidem exercitus infirmiori parte relicta, cum maxime sibi necessariis, qui et benevolentiam ei suam probaverant, Chalcedonem Bithyniae quam primum se recipere: nam fieri posse crediderat ut ex Asia collecto exercitu dimicaret de-

διαπλεύσας τούτων εἰς τὴν Χαλκηδόνα, καὶ κοινοῶν ἐλόμενος τοῦ κινδύνου Μαρτινιαῶν, ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει ὄντων (μάγιστρον τοῦτον ὀφφικίων καλοῦσι Ῥωμαῖοι), Καισαρα καθίστησι καὶ μετὰ στρατιᾶς εἰς Λάμψακον ἐκπέμπει, κωλύσοντα 5 τὴν ἀπὸ τῆς Θράκης ἐπὶ τὸν Ἑλλησποντον τῶν ἐναντίων διάβασιν· αὐτὸς δὲ εἰς τοὺς λόφους καὶ τὰς περὶ τὴν Χαλκηδόνα φάραγγας τὴν οἰκίαν ἔτασσε δύναμιν. (26) τούτου δὲ ὄντος ἐν τούτοις, ὁ Κωνσταντῖνος ἔχων πλῆθος νεῶν καὶ φορτίδων καὶ πολεμιστηρίων, διὰ τούτων τε βουλόμενος τῆς ἀντιπέραν ἡϊόνος 10 κρατῆσαι, δεδιὼς τὸ τῆς κατὰ Βιθυνίαν ἡϊόνος νασι μάλιστα φορτίσι δνσπρόσοδον, κέλητας καὶ ἀκῆτια ταχύτατα κατασκευάσας ἐπὶ τὸ λεγόμενον Ἰερὸν ἄκρον, πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου κείμενον, ἀναπλέει, σταδίους διακυσίους Χαλκηδόνος διεστηκός, κἀνταῦθα τὴν στρατιάν ἀποβιβάσας ἐπὶ τινὰς λόφους ἀγῆει, καὶ 15 ἔξ αὐτῶν παρετάττετο. Λικίνιος δὲ τὴν Βιθυνίαν ἐχομένην ὑπὸ τῶν ἐναντίων ὄρων, ἐν πῶσι τε κινδύνοις ἔξεταζόμενος, Μαρτινιαῶν μὲν ἐκ τῆς Λαμψάκου μετακαλεῖται, τοὺς δὲ στρατιώτας παραθυροῦνας καὶ αὐτὸς ἡγήσεσθαι σφισι καθυποσχόμενος συντάττει τὸ στρατόπεδον ὡς ἐς μάχην, καὶ τῆς πόλεως προελθὼν 20 ἀπήντα πυροσκευασμένοις ἤδη τοῖς ἐναντίοις. μάχης δὲ καρτερᾶς ἐν τοῖς μεταξὺ Χαλκηδόνος καὶ τοῦ Ἰεροῦ τόποις γενομένης, παρὰ πολὺ τὸ Κωνσταντῖνου μέρος ἐκράτει, σὺν πολλῶν τε τόνῳ τοῖς πολέμοις ἐπιπεσὸν τοσοῦτον εἰργάσατο φόνον ὥστε ἀπὸ τριῶν καὶ

3 τοῦτον R, τούτων LP, τῶν S cum Stephano.
τίων om P.

5 τῶν ἐναν-

20 παρασκευασμένοις L.

nuo. quamobrem navigio Chalcedonem delatus adiunctum sibi socium periculi Martinianum, qui ordinum palatinorum dux erat (Romani magistrum officiorum vocant), Caesarem creat, et cum exercitu Lampsacum mittit, impediturum quo minus hostes e Thracia transirent ad Hellespontum: ipse copias suas in collibus et faucibus ad Chalcedonem collocat. (26) his rebus intento Licinio, Constantinus qui et onerariarum et bellicarum navium ingentem numerum haberet et per has adverso littore potiri vellet, veritus inaccessas onerariis praesertim navibus Bithynici littoris oras, celoces et cymbas quam citissime struit, et iis ad promontorium sacrum, quod dicitur ad ostium Ponti situm quodque Chalcedone ducentis stadiis abest, navigat; et expositis ibi copiis quasdam in colles ascendit, ac in iis aciei struendae locum capit. Licinius quanquam ab hoste Bithyniam teneri cerneret suamque operam omnibus probaret periculis, Lampsaco Martinianum arcessit; et milites exhortatus, quibus se praecitum diceret, ordines ad pugnam instruit, oppidoque egressus hostibus iam paratis occurrit. acri pugna in locis Chalcedoni et fano interiectis inita, longe Constantini pars superior erat; quae hostes ingenti cum impetu adorta tantam caedem edidit, ut de centum et tri-

δέκα μυριάδων τρεῖς μύλις διαφυγεῖν. Βυζάντιοι μὲν οὖν ἅμα τῷ ταῦτα γενέσθαι τὰς πύλας ἀναπετάσαντες ἐδέχοντο Κωνσταντῖνον, ἐποιοῦν δὲ ταῦτὸ καὶ Χαλκηδόνιοι· Λικίνιος δὲ μετὰ τὴν ἤτιαν εἰς Νικομηδείαν ἐχώρει σὺν τοῖς περιλειφθεῖσιν ἱππεῦσι καὶ πεζῶν χιλιάσιν ὀλίγαις. 5

27. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πρὸς βασιλέα Κωνσταντῖνον ἠϋτομόλησε Πέρσης ἀνὴρ, Ὀρμισδης ὄνομα, τοῦ βασιλείου γένους, ἕξ αἰτίας τοιαύδε. τοῦ πατρὸς αὐτῷ Περσῶν βασιλεύοντος καὶ τὴν γενέθλιον ἐπιτελοῦντος κατὰ τὸν Περσῶν νόμον ἡμέραν, Ὀρμισδης εἰσῆει δῆραν πολλὴν εἰσαγαγὼν εἰς τὰ βασίλεια. τῶν δὲ 10 παρακληθέντων εἰς τὴν εὐωχίαν οὐ τιμησάντων αὐτὸν οὐδὲ κατὰ τὸ καθήκον ἐπαναστάντων, ἀγανακτήσας ἠπειλήσει τὸν Μαρσίου μόρον αὐτοῖς ἐπιθήσειν. οἱ μὲν οὖν πλείους ἠγνόησαν τὸν λόγον οἷα δὴ οὐκ ἐπιχώριον ὄντα, Πέρσης δὲ τις ἐπισημῆσας τῇ Φρυγίᾳ καὶ τὸ κατὰ τὸν Μαρσίαν ἀκηκῶς διήγημα τῆς ἀπειλῆς Ὀρ- 15 μισδου τὴν ἔννοιαν τοῖς παρακαθημένοις ἐξεῖπεν. οἱ δὲ κατασχόντες ἐν μνήμῃ τὴν ἀπειλήν, ἐπειδὴ τὸν πατέρα τὸν Ὀρμισδου τελευτήσαι συνέβη, μεμνημένοι τῶν ἀπειληθέντων τὸν μὲν ἀδελφὸν τὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα βασιλέα χειροτονοῦσι, καὶ ταῦτα τοῦ νόμου τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν βασιλέως παίδων δίδόντος τὴν τῶν 20 ὄλων ἡγεμονίαν, Ὀρμισδῆ δὲ πένδας ἐπιθέντες ἐφύλαττον ἐν τινὶ λόφῳ πρὸ τοῦ ἄστεως ὄντι. χρόνου δὲ τινος διαδραμόντος ἢ τοῦτου γυνὴ τοιόνδε τρόπον αὐτῷ μηχανᾶται φυγῆν. ἰχθὺν

19 ἀπὸ L.

ginta milium numero vix triginta millia evaderent. cum primum haec evenissent, Byzantii Constantinum portis apertis accipiunt, idem et Chalcedoniis factitantibus. Licinius victus Nicomediam cum equitibus reliquis et paucis peditum milibus contendit.

27. In hoc tempore Persa quidam, cui nomen Hormisdes, regio sanguine procreatus, ad imperatorem Constantinum ex huiusmodi causa transfugit. cum pater eius, qui rex Persarum erat, diem suum natalem more Persico celebraret, Hormisdes regiam ingressus est, magna secum allata ferinae copia. cum invitati ad convivium nullo eum honore dignati essent, nec uti decuerat assurrexissent, indignatus eis se Marsyae mortem illaturum minatus est. eam orationem complures ut peregrinam non intelligebant: sed Persa quidam, qui vixisset in Phrygia et narrationem de Marsya audivisset, minarum Hormisdae sententiam assidentibus exponebat. illi memoria minarum suis animis inscripta, quam primum patrem Hormisdae mori contigit, earum recordati fratrem ipsius natu minorem regno praeficiunt, quanquam lex maiori natu inter regios liberos rerum summam tribueret, Hormisdam vero compedibus vinctum in sito quodam ante urbem colle custodiunt. posteaquam aliquid temporis intercessisset, uxor eius hoc modo molitur ut eva-

ἀγρεύσασα μέγαν ῥίνην σιδηρῶν ἐντίθῃσι τῇ τούτου νηδύϊ, καὶ ἀναρράψασα δίδωσιν εὐνούχῳ τῶν πιστοτάτων, εἰπεῖν αὐτὸν Ὅρμισδῃ κελεύσασα παρόντος οὐδενὸς φαγεῖν τὸν ἰχθὺν καὶ τῷ κατὰ τὴν τούτου νηδὺν εὐρισκομένῳ χρήσασθαι πρὸς βοήθειαν. τοῦτο 5 βουλευσαμένη καμῆλους ἐκπέμπει πλήρεις οἴνου καὶ ἀφθόνου τροφῆς, εὐωχεῖσθαι διδοῦσα τοῖς τὸν ἄνδρα φυλάττουσιν. ἔπειτα οἱ μὲν φύλακες τῇ εὐωχίᾳ προσεῖχον, Ὅρμισδῃ δὲ τὸν ἰχθὺν διελὼν εὔρε τὴν ῥίνην, τὰς δ' ἐπικειμένας τοῖς ποσὶ πέδας διατεμῶν, ἀναλαβὼν τε τὴν τοῦ εὐνούχου στολήν, διὰ μέσων τῶν 10 φυλάκων ἤδη μεθύοντων ἐξῆει, καὶ τῶν εὐνούχων ἓνα παραλαβὼν ἀφικνεῖται πρὸς Ἀρμενίων βασιλέα, φίλον ὄντα καὶ ξένον αὐτῷ. καὶ διὰ τούτου μετ' ἀσφαλείας διασωθεὶς τῷ Κωνσταντίνῳ προσέδραμε, καὶ πάσης ἡξιώθη τιμῆς τε καὶ θεραπείας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπως ἔσχεν ἀφηγησάμην.

15 28. Κωνσταντίνου δὲ τὸν Λικίνιον καὶ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ πολιορκουῖντος, ἀπογνοὺς ταῖς ἑλλείψιν, ἐπιστάμενός τε ὡς οὐδέμια δύναμις ἔστιν αὐτῷ πρὸς μάχην ἀρκοῦσα, τῆς πόλεως προελθὼν ἱκέτης τῷ Κωνσταντίνῳ καθίσταται, καὶ τὴν ἀλοουργίδα προσαγαγὼν βασιλέα τε καὶ δεσπότην ἑβόα, συγγνώμην ἐπὶ τοῖς 20 προλαβοῦσιν αἰτῶν· ἐθάρρει γὰρ ὡς βιώσεται, τῆς αὐτοῦ γαμητῆς ὄρκους ἐπὶ τούτῳ παρὰ Κωνσταντίνου λαβούσης. ὁ δὲ Κωνσταντίνος Μαρτινιανὸν μὲν παρεδίδου τοῖς δορυφόροις ἐπὶ θανάτῳ, Λικίνιον δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν ἐκπέμψας ὡς βιω-

1 ῥίνα LP: corr Stephanus e Suida et Zonara.

6 ἔπειτα]

ἔπει δὲ libri.

deret. magno pisce capto, limam ventri eius indit, eoque rursum consuto piscem eunucho fidelissimo tradit, cum mandato ut Hormisdæ diceret, hoc pisce nemine praesente vesceretur, et ad opem eo quod in illius ventre reperiret uteretur. hoc captato consilio, camelos ablegat vino cibisque copiosis oneratos, et mariti custodibus epulum praebet. interea dum epulo custodes intenti sunt, Hormisdæ pisce discerpto limam invenit; qua cum pedibus injecta compedes dissecuisset et eunuchi amictum induisset, per medios custodes iam temulentos egressus est, sumptoque secum uno ex eunuchis ad regem Armeniorum, amicum et hospitem suum, pervenit; cuius opera tutus et incolumis ad Constantinum se contulit, qui eum omni tam honore tum respectu dignatus est. sed haec quidem, ut accidere, narrata sunt.

28. Cum autem Constantinus etiam Nicomediae Licinium obsideret, rebus ille desperatis, quod sciret nullas sibi restare instas et satis amplas ad dimicandum copias, egressus urbe supplex Constantino factus est; et allata purpura imperatorem ac dominum clamabat, veniamque praeteritorum poscebat: nam vitam sibi certo pollicebatur, cuius nomine iusiurandum uxori eius a Constantino praestitum fuerat. Martinianum Constantinus satellitibus suis occidendum tradidit, Licinio Thessalonicam ablegato velut istuc secure

σόμενον αὐτόθι σὺν ἀσφαλείᾳ, μετ' οὐ πολὺ τοὺς ὄρκους πατή-
σας (ἦν γὰρ τοῦτο αὐτῷ σὺνηθεὶς) ἀγχόνη τοῦ ζῆν αὐτὸν ἀφαι-
ρεῖται.

Constanti-
nus.

29. Περιστάσης δὲ τῆς πάσης εἰς μόνον Κωνσταντῖνον
ἀρχῆς, οὐκέτι λοιπὸν τὴν κατὰ φύσιν ἐνοῦσαν αὐτῷ κακοήθειαν 5
ἐκρυπτεν, ἀλλὰ ἐνεδίδου τῷ κατ' ἐξουσίαν ἕπαντα πράττειν.
ἐχρητο δὲ ἔτι καὶ τοῖς πατρίοις ἱεροῖς, οὐ τιμῆς ἕνεκα μᾶλλον ἢ
χρείας· ἢ καὶ μάντεσιν ἐπέθετο, πεπειραμένος ὡς ἀληθῆ προει-
πον ἐπὶ πᾶσι τοῖς καταρωθωμένοις αὐτῷ. ἐπεὶ δ' εἰς τὴν Ῥώμην
ἀφίκετο μεστὸς πάσης ἀλαζονείας, ἀφ' ἐστίας ὥρθη δεῖν ἄρξαι- 10
a. 326 σθαι τῆς ἀσεβείας. Κρίσπον γὰρ παῖδα τῆς τοῦ Καίσαρος, ὡς
εἴρηται μοι πρότερον, ἀξιωθέντα τιμῆς, εἰς ὑποψίαν ἐλθόντα
τοῦ Φαῦστη τῆ μητριᾷ συνεῖναι, τοῦ τῆς φύσεως Θεσμῷ μῆδεν
λόγον ποιησάμενος ἀνείλε. τῆς δὲ Κωνσταντίνου μητρὸς Ἑλένης
ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ πάθει δυσχεραίνουσης καὶ ἀσχέτως τὴν ἀναίρε- 15
σιν τοῦ νέου φερούσης, παραμυθούμενος ὡσπερ αὐτὴν ὁ Κων-
σταντῖνος κακῶ τὸ κακὸν ἰόσατο μελζον· βυλάνειον γὰρ ὑπὲρ τὸ
μέτρον ἐκπυρωθῆναι κελεύσας καὶ τούτῳ τὴν Φαῦσταν ἐναποθέ-
μενος ἐξήγαγε νεκρὰν γενομένην. ταῦτα συνεπιστάμενος ἑαυτῷ,
καὶ προσέτι γε ὄρκων καταφρονήσεις, προσῆει τοῖς ἱερεῦσι κα- 20
θάρασια τῶν ἡμαρτημένων αἰτῶν. εἰπόντων δὲ ὡς οὐ παραδέδοται
καθαρμοῦ τρόπος δυσσεβήματα τηλικουῦτα καθῆραι δυνάμενος,

8 προειπὼν LP: corr S.   10 ἀλαζονίας L.   11 Κρίσπον
LP. Πρίσκος est Suidae 2 p. 377 Kust.   16 αὐτὴν ὡσπερ
Suidas.   18 ἐκπυρώσας τούτῳ Suidas.   19 γενομένην om
Suidas.

victuro. neque multo post ei, violata iurisiurandi religione, quod quidem
Constantino non insolens erat, laqueo vitam ademit.

29. Posteaquam universum imperium ad unius Constantini potestatem
rediisset, non iam amplius insitam a natura malitiam tegebat, sed indulgens
animi libidini omnia pro imperio agebat. et patritis adhuc sacris utebatur,
non tam honoris religionisque causa quam necessitatis; quo fiebat ut et hari-
olis fidem haberet, expertus vera eos praedixisse de rebus omnibus quas fe-
liciter gessisset. at ubi Romam venit, omnis arrogantiae plenus, ab ipso
lare sibi sumendum impietatis exordium putavit. nam Crispum filium, Cae-
saris, ut ante dictum est, ornatum titulo, quod in suspicionem venisset
quasi cum Fausta noverca consuesceret, nulla ratione iuris naturalis habita
sustulit. cumque Constantini mater Helena tantam calamitatem aegro ferret
animo et intolerabilem ex caede iuvenis dolorem perciperet, quasi consolans
eam Constantinus malum malo maiori sanavit: nam cum balinenum supra mo-
dum accendi iussisset, eique Faustam inclusisset, mortuam inde extraxit.
horum ipse sibi conscius, et praeterea contemptae sacramentorum religionis,
ad flamines accedens admissorum lustrationes poscebat. illis respondentibus
non esse traditum lustrationis modum, qui tam foeda piacula eluere posset,

Αιγύπτιος τις ἐξ Ἰβηρίας εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν καὶ ταῖς εἰς τὴν βασιλεία γυναιξὶ συνήθους γενόμενος, ἐντυχὼν τῷ Κωνσταντίνῳ πάσης ἀμαρτιάδος ἀκαιρετικὴν εἶναι τὴν τῶν Χριστιανῶν διεββαίωσατο δόξαν καὶ τοῦτο ἔχειν ἐπάγγελμα, τὸ τοὺς ἀσεβεῖς με-
 5 ταλαμβάνοντας αὐτῆς πάσης ἀμαρτίας ἔξω παραχρῆμα καθίστασθαι. δεξαμένον δὲ ῥᾶστα τοῦ Κωνσταντίνου τὸν λόγον καὶ ἀγεμένον μὲν τῶν πατριῶν, μετασχόντος δὲ ὧν ὁ Αἰγύπτιος αὐτῷ μετεδίδου, τῆς ἀσεβείας τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο τὴν μαντικὴν ἔχειν ἐν ὑποψίᾳ· πολλῶν γὰρ αὐτῷ διὰ ταύτης προρρηθέντων εὐτυχ-
 10 μάτων καὶ ἐκβάτων εἰς ἔργον, ἐδεδίει μὴ ποτε καὶ ἄλλοις κατ' αὐτοῦ τι πνυθανομένοις τὸ ἐσόμενον προρρηθεῖη, καὶ ἐκ ταύτης τῆς προαιρέσεως πρὸς τὰ ταῦτα καταλύειν ἐβράπη. τῆς δὲ πατρῶν καταλαβοῦσης ἐορτῆς, καθ' ἣν ἀνάγκη τὸ στρατόπεδον ἦν εἶναι εἰς τὸ Καπετώλιον, ἄνοδον ὀνειδιζῶν ἀναίδη, καὶ τῆς ἱερᾶς
 15 ἀγιστείας ἀποστατήσας, εἰς μῖσος τὴν γερουσίαν καὶ τὸν δῆμον ἀνέστησεν.

30. Οὐκ ἐνεγκὼν δὲ τὰς παρὰ πάντων ὡς εἰπεῖν βλασφημίας πόλιν ἀντίρροπον τῆς Ῥώμης ἐζήτει, καθ' ἣν αὐτὸν ἔδει βασιλεία καταστήσασθαι. γενόμενος δὲ μεταξὺ Τρωάδος καὶ τῆς
 20 ἀρχαίας Ἰλίου καὶ τόπον εἰρῶν εἰς πόλεως κατασκευὴν ἐπιτήδειον, θεμελίους τε ἐπήξατο καὶ τείχους τε μέρος εἰς ὕψος ἀνέστησεν,

6 τοῦ om cum Steph. R. 13 vid. l. 3 cod. Th. de infirmam. h. quae sub tyrann. στρατόπεδον est hic equitatus: nam de transvectione loquitur. Ritter. 14 Godofredus ἱερᾶς ἀρχιερείας, male. 15 ἀποστατήσας] ἀποκατήσας LP, κατακατήσας editi. cf. p. 17 12 init.

Aegyptius quidam, ex Hispania Romam delatus palatinisque mulierculis familiaris factus, et ad Constantini colloquium admissus, sententiam doctrinae Christianorum habere vim abolendi quodcumque peccatum confirmavit, et id ipsum adeo polliceri, nimirum acceptantes eam homines impios, mox omni delicto liberari. eam orationem cum non gravate Constantinus accepisset, ac patrita missa faceret, perceptis iis quae hic Aegyptius offerebat, principium impietatis hoc dedit ut divinationem suspectam haberet. nam quod ei multae res prosperae per hanc praedictae fuissent, quibus quidem re ipsa respondit eventus, verebatur ne itidem aliis adversus ipsum hanc consulentibus id quod futurum esset praediceretur. atque hoc consilio impulsus ad huiusmodi abolenda se convertit. cum autem dies quidam more patrio festus appetisset, quo die in Capitolium exercitui ascendendum erat, eum adscensum verbis contumeliosis impudenter insectans, et a ritu sacrorum recedens, senatus atque populi odium incurrit.

30. Cumque profectas ab omnibus, prope dixerim, execrationes haud ferret, urbem quandam Romae parem quaerebat, in qua palatium ipse sibi conderet. itaque cum venisset inter Troadem et priscum illud Ilium, invento loco ad urbem condendam idoneo fundamenta lecit et muri partem ali-

ὅπερ ἄχρι νῦν ὄρῶν ἔνεστι τοῖς ἐπὶ τὸν Ἑλλάσποντον πλέουσιν.
 a. 329 ἔλθῶν δὲ εἰς μετὰ μὲλον καὶ ἀτελὲς τὸ ἔργον καταλείπων ἐπὶ τὸ Βυ-
 ζάντιον ἦει. Θανμάσας δὲ τὴν τῆς πόλεως θέσιν ἔκρινε ταύτην
 διὰ μάλιστα αὐξῆσαι καὶ ἐς βασιλέως οἴκησιν ἁρμοδίαν καταστῆ-
 σαι. κεῖται μὲν γὰρ ἡ πόλις ἐπὶ λόφου, μέρος ἐπέχουσα τοῦ 5
 ἰσθμοῦ τοῦ διὰ τοῦ καλουμένου Κέρατος καὶ τῆς Προποντίδος
 ἐκτελουμένου. καὶ τὸ μὲν παλαιὸν εἶχε τὴν πύλην ἐν τῇ συμπλη-
 ρώσει τῶν στοῶν ἕς Σεβήρου ὁ βασιλεὺς ὠκοδομήσατο, παυσά-
 μενος τῆς κατὰ Βυζαντίων δογῆς, ὅτι Νίγρον ὑπεδέξαντο πολέ-
 μιον ὄντα· τὸ δὲ τεῖχος διὰ τοῦ λόφου καθιέμενον ἦν ἀπὸ τοῦ 10
 δυτικῆς μέρους ἄχρι τοῦ τῆς Ἀφροδίτης ναοῦ καὶ θαλάσσης τῆς
 ἀντικρῆ Χρυσόπολεως, ἀπὸ δὲ τοῦ βορείου λόφου κατὰ τὸν ἴσον
 τρόπον κατὰ ἄχρι τοῦ λιμένος ὃ καλοῦσι νεώριον, καὶ ἐπέκεινα
 μέχρι θαλάσσης ἢ κατευθὺν κεῖται τοῦ στόματος δι' οὗ πρὸς τὸν
 Εὐξείνιον ἀνάγονται Πόντον. μήκος δὲ ἔχει τὸ στενὸν τοῦτο μέχρι 15
 τοῦ Πόντου σταδίων περὶ πού τριακοσίων. τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖον
 τῆς πόλεως μέγεθος τοῦτο ἦν· ἀγορὰν δὲ ἐν τῷ τόπῳ καθ' ὃν ἡ
 πύλη τὸ ἀρχαῖον ἦν οἰκοδομήσας κυκλοτερῆ, καὶ στοαῖς διστε-
 γλαί ταύτην περιλαβὼν, ἀψίδας δύο μαρμάρου Προικοννησίου
 μεγίστας ἀλλήλων ἀντίας ἀπετέπωσε, δι' ὧν ἔνεστιν εἰσιέναι εἰς 20
 τὰς Σεβήρου στοὰς καὶ τῆς πάλαι πόλεως ἐξιέναι. πολλῶν δὲ με-
 λίζονα τὴν πόλιν ἀποφῆναι βουλόμενος, τοῦ πάλαι τεύχους ἐπέκεινα

1 νῦν om P. ἐπὶ] τὸ μὲν L. 9 ὅτε P. 11 μέχρι L.
 18 διστέγει LP. fortasse rectius διστέγοις S. 19 προκονη-
 σίου LP.

quam in altum egit; quam adhuc videre est, si qui versus Hellespontum na-
 vigent. sed quod eum huius operis instituti paenitisset, eo relicto, ut erat
 imperfectum, Byzantium concessit; cuius urbis situm admiratus, eam quam
 maxime statuit amplificandam et efficiendam idoneam ut princeps in ea do-
 micilium esset. nam urbs in colle sita est, eius isthmi partem complexa,
 quem isthmum id quod Ceras sive Cornu vocant et Propontis efficiunt. et
 olim quidem eo loco portam habebat, quo posticus illae desinunt quas impe-
 rator Severus exstruxit, cum suas adversus Byzantios iras deposuisset, qui
 hostem ipsius Nigrum in urbem admiserant. murus vero per collem demissus
 ab occidentali parte usque ad Veneris aedem et ipsum mare pertinebat, quod
 est e regione Chrysopolis. eodem modo et ab aquilonali colle deorsum du-
 ctus erat usque ad portum, quod Navale dicunt, et ulterius usque ad mare,
 quod directo situm est ad id ostium per quod in Pontum Euxinum adverso
 flexu navigatur. et artum quidem hoc spatium, ad Pontum usque trecentis
 plus minus stadiis in longitudinem patet. haec prisca civitatis amplitudo
 erat. Constantinus autem eo loco quo quondam porta erat, exstructo foro
 rotundo, quod porticibus distegis inclausit, fornices duos e marmore Proe-
 cnesio maximos fecit, oppositos sibi; per quos ire licet in Severi porticus
 et urbe prisca egredi. camque urbem longe maiorem efficere vellet, eam

σταδίοις πεντεκαίδεκα τείχει περιέβαλε τὴν πόλιν ἀπολαμβάνοντι πάντα τὸν ἰσθμὸν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. (31) τούτῳ τῷ τρόπῳ πολλῶν μείζονα τῆς προτέρας ἀποτελέσας, καὶ βασιλεία κατεσκευάσεν οὐ πολλῶν τῆς Ῥώμης ἐλάττονα· καὶ τὸν ἵπποδρόμον εἰς ἅπαν ἐξήσκησε κάλλος, τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν μέρος αὐτοῦ ποιησάμενος, ὧν καὶ τὰ δείκηλα μέχρι νῦν ἔστιν ἐπὶ τῶν τοῦ ἵπποδρόμου στοῶν ἐστῶτα ἰδεῖν. ἔστησε δὲ πρῶτα τι τοῦ ἵπποδρόμου μέρος καὶ τὸν τρίποδα τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος, ἔχοντι ἐν ἑαυτῷ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα. οὗσης δὲ 10 ἐν τῷ Βυζαντίῳ μεγίστης ἀγορᾶς τετραστίου, κατὰ τὰς τῆς μιᾶς στοῦς ἄκρας, εἰς ἣν ἀνάγουσιν οὐκ ὀλίγοι βαθμοί, ναοὺς ὠκοδομήσατο δύο, ἐγκαθιδρόσας ἀγάλματα, θατέρῳ μὲν μητρὸς θεῶν Ῥέας, ὅπερ ἔτυχον οἱ σὺν Ἰύσονι πλεύσαντες ἰδρυσάμενοι κατὰ τὸ Δίνδυμον ὄρος τὸ Κυζίκου τῆς πόλεως ὑπερκείμενον. 15 φασὶ δὲ ὡς καὶ τοῦτο διὰ τὴν περὶ τὸ θεῖον ἐλωβήσατο ῥαθυμίαν, τοὺς τε περὶ ἑκάτερα λέοντας περιελὼν καὶ τὸ σχῆμα τῶν χειρῶν ἐναλλάξας· κατέχειν γὰρ πάλαι δοκοῦσα τοὺς λέοντας νῦν εἰς εὐχομένης μεταβέβηται σχῆμα, τὴν πόλιν ἔφορῶσα καὶ περιέπουσα. ἐν δὲ θατέρῳ Ῥώμης ἰδρυσάτο τύχην. κατασκευάσας 20 δὲ οἰκίας τισὶ τῶν ἐκ τῆς γερονσίας ἀκολουθήσασιν αὐτῷ, διετέλεσε πόλεμον οὐδένα κἀτωρθωκώς. ἐπιελθόντων δὲ Θαϊφάλων, Σκυθικοῦ γένους, ἵππεῦσι πεντακοσίοις, οὐ μόνον οὐκ ἀντετά-

4 τῆς] τῶν τῆς R. 16 περι] παρ'? cf. p. 58 18: παρ' ἑκάτερα ποταμοῦ. 21 δὲ] concinnius γοῦν. infra § 25 Ταϊφάλων. Ammiano Taifali.

ultra veterem murum decem et quinque stadiis muro novo circumdedit, qui totum isthmum a mari ad mare complecteretur. (31) hoc modo cum urbem priore multo ampliore reddidisset, regiam quoque condidit, Romana non multo minorem. itidem Hippodromum ad omnem elegantiam perpolivit; cuius partem fecit Castoris et Pollucis aedem, quorum simulacra nunc etiam in porticibus Hippodromi stantia videre licet. statuit et quadam in Hippodromi parte Apollinis Delphici tripodem, ipsius Apollinis simulacrum in se continentem. cumque Byzantii forum maximum esset, quattuor porticibus inclusum, ad extremitates unius ex his porticibus, ad quam gradus non pauci sursum ducunt, aedes duas exstruxit, collocato in harum altera matris deum Rheae simulacro, quod in monte Dindymo, qui oppido Cyzico imminet, olim illi constituerant quos Iason navigationis socios habuit. et aiunt eum hoc quadam ex vecordia, nihili faciente res divinas, mutilasse, leonibus utrinque sublati et manu figura mutata: nam cum olim tenere leones videretur, nunc speciem precantis exhibet, urbem inspectans et observans. in altera Fortunae Romanae simulacrum posuit. praeterea quibusdam Roma secutis eum senatoribus aedes exstruxit. nec iam bellum ullum amplius gerebat, adeo quidem ut Thaisalis, natione Scythica, cum equitibus quingentis

Zosimus.

7

ξατο τούτους, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως ἀποβαλὼν καὶ τὰ μέγρι τοῦ χάρακος αὐτοὺς ληϊζομένους ἰδὼν ἀγαπητῶς ἀποδρὰς διεσώθη.

a. 332

32. Μείνας δὲ ἀπόλεμος καὶ τροφῇ τὸν βίον ἐκδοὺς διέ-
νειμε τῷ Βυζαντιῶν δῆμῳ σίτησιν δημοσίαν, ἣν ἄχρι τοῦδε διέ-
μεινεν ἔχων. εἰς οἰκοδομίας δὲ πλείστας ἀνωφελεῖς τὰ δημοσία
χρήματα δαπανῶν, τινὰ κατεσκεύασεν ἅ μικρὸν ὑστερον διελύετο,
βέβαια διὰ τὴν ἐπιεξίν οὐ γενόμενα. συνετάραξε δὲ καὶ τὰς πάλαι
καθεσταμένας ἀρχάς. δύο γὰρ τῆς αὐτῆς ὄντων ὑπάρχων καὶ
τὴν ἀρχὴν κοινῇ μεταχειριζομένων, οὐ μόνον τὰ περὶ τὴν αὐτὴν
τάγματα τῇ τούτων ἠκονόμητο φροντίδι καὶ ἔξουσίᾳ, ἀλλὰ γὰρ
καὶ τὰ ἐπιτετραμμένα τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν καὶ τὰ ταῖς ἔσχα-
ταῖς ἐγκαθήμενα πάσαις· ἡ γὰρ τῶν ὑπάρχων ἀρχὴ δευτέρα
μετὰ τὰ σκῆπτρα νομιζομένη καὶ τῶν σιτήσεων ἐποιεῖτο τὰς ἐπι-
δόσεις καὶ τὰ παρὰ τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην ἁμαρτανόμενα 15
ταῖς καθηκούσαις ἐπηνώρθου κολύσεσι. (33.) Κωνσταντῖνος
δὲ τὰ καλῶς καθεστῶτα κινῶν μίαν οὖσαν ἐς τέσσαρας διελεν
ἀρχάς. ὑπάρχω γὰρ ἐν τὴν Αἴγυπτον ἄπασαν πρὸς τῇ Πεντα-
πόλει Λιβύης καὶ τὴν ἑψάν ἄχρι Μεσοποταμίας καὶ προσέτι γε
Κίλικας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀρμενίους καὶ τὴν παράλιον ἁπα- 20
σαν ἀπὸ Παμφυλλίας ἄχρι Τραπεζοῦντος καὶ τῶν παρὰ τὸν Ὠσίον
φρουρῶν παρέδωκε, τῷ αὐτῷ καὶ Θράκην ἐπιτρέψας Μυσίαν

1 καὶ τὸ] καὶ om P. 5 Βυζαντιῶν P. 8 βέβαια δὲ διὰ LP.
καὶ add P. 11 γὰρ] pleonasmus est. S. 16 ἑκατόφθον L.
cf. 4 44 extr. 18 praefecto pr. Orientis.

irruentibus non modo nullas copias adversus eos in aciem eduxerit, sed etiam parte maiori exercitus amissa, cum hostes ad ipsum vallum usque omnia diripere conspexisset, arrepta cupide fuga sibi consuluerit.

32. A bellorum curis vacuus voluptuariaeque vitae deditus plebi Byzantinae publicam annonam distribuit, quam et hactenus illa semper habuit, cumque pecuniam publicam in plurimas inutiles structuras impenderet, quaedam aedificavit non multo post diruta, quod ob festinationem durabilia non essent. conturbavit et magistratum officia iam olim instituta. nam cum duo essent praefecti praetorii, qui hoc officium communiter gerebant, non palatini tantum ordines eorum cura potestateque gubernabantur, sed etiam in quibus urbis erat commissa custodia, et quotquot in omnibus limitibus erant collocati. hic enim praefectorum praetorii magistratus, qui post imperatorem secundus existimabatur, et annonas erogabat et contra militarem disciplinam admissa convenientibus poenis corrigebat. (33) Constantinus autem recte constituta loco movens, unum hunc magistratum in quattuor imperia discepit. nam uni praefecto praetorii totam Aegyptum cum Libyae Pentapoli et Orientem ad Mesopotamiam usque, et praeterea Cilices Cappadoces Armenios oramque maritimam totam a Pamphylia Trapezuntem usque et usque ad castella propter Phasidem sita, tradidit, eidem et Thracia com-

τε μέχρις Αἴμου καὶ Ῥοδόπης καὶ μέχρι Δοβήρων πόλεως ὄριζομένην, καὶ Κύπρον μέντοι καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους διχα Λήμνου καὶ Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης· ἐτέρω δὲ Μακεδόνας καὶ Θεσσαλοὺς καὶ Κρήτας καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἀμφοτέρως Ἠπειρώτας, καὶ πρὸς ταύταις Ἰλλυριοὺς καὶ Λάκας καὶ Τριβαλλοὺς καὶ τοὺς ἄχρι τῆς Βαλερίας Παιονας, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω Μυσίαν· τῷ δὲ τρίτῳ τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν καὶ Σικελίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἔτι γε Σαρδόνια καὶ Κύρον καὶ τὴν ἀπὸ Σύρτων Κυρήνης ἄχρι Λιβύην, τῷ δὲ τετάρτῳ τοὺς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις Κελτούς τε καὶ Ἰβηρας πρὸς τῇ Βρετανικῇ νήσῳ. ταύτῃ διελόμενος τὴν τῶν ὑπάρχων ἀρχὴν καὶ ἄλλοις τρόποις ἐλαττώσαι ταύτην ἐσπούδασεν· ἐφεστῶτων γὰρ τοῖς ἀπανταχοῦ στρατιώταις οὐ μόνον ἐκατοντάρχων καὶ χιλιάρχων ἀλλὰ καὶ τῶν λεγομένων δουκῶν, οἳ στρατηγῶν ἐν ἐκάστῳ 15 τόπῳ τάξιν ἐπέχον, στρατηλάτας καταστήσας, τὸν μὲν τῆς ἵππου τὸν δὲ τῶν πεζῶν, εἰς τούτους τε τὴν ἐξουσίαν τοῦ τάττειν στρατιώτας καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀμαρτάνοντας μεταθεῖς, παρέλετο καὶ ταύτης τοὺς ὑπάρχους τῆς αὐθεντίας. ὅ τι δὲ τοῦτο καὶ τοῖς ἐν εἰρήνῃ καὶ τοῖς κατὰ πόλεμον ἐλυμήνατο πρῶγμασιν, αὐ-

1 Αἴμον S: ἀσίμον LP. καὶ μέχρι] καὶ om P. Τοπήρον LP.
 8 praefecto pr. Illyrici. 6 Valeria Pannonia est Interamnia,
 inter Savum et Dravum; nomen habet a Valeria Galerii Augusti uxore,
 qui caecis immanibus silois et emissis lacu agrum illum rei publicae
 commodantem fecerat. Aurel. V. 40. Cellarius. 7 praefecto pr.
 Italiae. 9 praefecto pr. Galliarum. Zosimus 5 § et 32 appellat
 eum praef. pr. Transalpinorum. R. 15 στρατηλάται αἰβὶ στρα-
 τηγοί, Eunapio στρατοπεδάρχαι. apud Latinos magistri militiae,
 magistri militum, magistri armorum. comites quoque vocabantur.
 vid. Vales. ad Ammian. 18 8. R. 19 ἐν add Stephanus. cf.
 p. 16 21.

missa et Moesia Haemi ac Rhodopes ac Doberi oppidi finibus circumscripta; praeterea Cyprium adiecit et Cycladas insulas, Lemno et Imbro et Samothracia exceptis. alteri Macedonas attribuit et Thessalos et Cretenses et Graeciam et circumiacentes insulas et Epirum utramque, et praeter has Illyrios et Dacas et Triballos et Pannonios ad Valeriam usque, et Moesiam praeterea superiorem. tertio totam Italiam et Sicilliam et circumiacentes insulas, itemque Sardiniam et Corsicam et Africam a Syrtibus Cyrenens usque; quarto transalpinos Celtas et Hispanos cum insula Britannica commisit. hac ratione diviso praefectorum magistratu, studioso conatus est aliis quoque modis eorum potestatem imminuere. nam cum praeesent ubique locorum militibus, non modo centuriones et tribuni, verum etiam duces (sic enim appellabantur qui quolibet in loco praetorum vicem obtinebant), magistris militum institutis, altero equitum, peditum altero, et in hos translata potestate militum ordinandorum et coercendi delinquentes, hac etiam in parte praefectorum auctoritati detraxit. id vero tam pace quam bello detrimentum

τίκα ἐρῶ. τῶν ὑπάρχων τοὺς ἀπανταχοῦ φόρους διὰ τῶν ὑπηρε-
τουμένων αὐτοῖς εἰσπραττόντων καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐκ τούτων
ποιουμένων δαπάνην, ἔχόντων δὲ τοὺς στρατιώτας ὑποχειρίους
εἰς τὸ δίκας ὑπέχειν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν,
εἰκότως οἱ στρατιῶται κατὰ νόον ἔχοντες ὡς ὁ χορηγῶν τὴν σίτη- 5
σιν αὐτοῖς καὶ πταλοῦσιν ἐπεξέρχεται, πράττειν τι παρὰ τὸ καθή-
κον οὐκ ἐθάρρουν δέει καὶ τῆς τῶν σιτήσεων ἀφαιρέσεως καὶ τῆς
παρὰ πόδας κολάσεως. νῦν δὲ ἑτέρου μὲν ὄντος τοῦ τὰς τροφῶν
ἐπιδιδόντος ἑτέρου δὲ τοῦ τῆς ἐπιστήμης κυρίου, κατ' ἔξουσίαν
ἀπαντα πράττουσι, πρὸς τῷ καὶ τὸ πλέον τῶν σιτήσεων μέρος εἰς 10
κέρδος τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν ὑπηρετουμένων τούτῳ χωρεῖν.

34. Ἐπραξε δὲ τι Κωνσταντῖνος καὶ ἕτερον, ὃ τοῖς βαρ-
βάροις ἀκόλυτον ἐποίησε τὴν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίοις ὑποκειμένην χώ-
ραν διάβασιν. τῆς γὰρ Ῥωμαίων ἐκικρατείας ἀπανταχοῦ τῶν
ἑσχατιῶν τῇ Διοκλητιανοῦ προνοίᾳ κατὰ τὸν εἰρημένον ἤδη μοι 15
τρόπον πόλεσι καὶ φρουροῖσι καὶ πύργοις διελημμένης, καὶ παν-
τὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ ταῦτα τὴν οἴκησιν ἔχοντος, ἄφορος
τοῖς βαρβάροις ἦν ἡ διάβασις, πανταχοῦ δυνάμειος ἀπαντήσεως
τοὺς ἐπιόντας ἀπώσασθαι. καὶ ταύτην δὴ τὴν ἀσφάλειαν δια-
φθεῖρων ὁ Κωνσταντῖνος τῶν στρατιωτῶν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν 20
ἑσχατιῶν ἀποστήσας ταῖς οὐ δεομέναις βοηθείας πόλεσιν ἐγκατέ-
στησε, καὶ τοὺς ἐνοχλουμένους ὑπὸ βαρβάρων ἐγύμνωσε βοη-

9 δὲ om LP. 15 κατὰ τὸν εἰρημ. τρόπον] ea in libri secundi
initio perlerunt. R. 21 ἐγκατέστη LP: corr S.

robis attulisse, me protinus indicante, apparebit. quippe cum praefecti
praetoris ubique terrarum tributa per apparitores suos exigent, et milita-
rem ex iis sumptum facerent, iidemque milites dicto audientes haberent in
sustinendis ob delicta poenis, prout ipsis ea coercenda viderentur, non abs-
re milites cum animis suis cogitantes, eum qui annonam et stipendium prae-
beret delinquentes etiam punire, nihil agere praeter officium audebant, par-
tium annonarum ademptionem partim praesentem coercionem veriti. nunc
cum alius sit qui stipendium exhibeat, alius cuius arbitrio militum coercitio
sit commissa, omnia pro imperio agunt; ne dicam maiorem annonae partem
ducis et apparitorum ipsius lucro cedere.

34. Fecit et aliud quiddam Constantinus, quod in dicionem populi Ro-
mani liberum barbaris aditum praebuit. nam cum imperium Romanum ex-
tremis in limitibus ubique Diocletiani providentia, quemadmodum a nobis
supra dictum est, oppidis et castellis atque burgis inclusum esset, omnesque
copiae militares in iis domicilium haberent: fieri non poterat, ut barbari
transirent, ubique copiis hostium repellendorum causa occurrentibus. hanc
praesidorum munitionem Constantinus abolens, maiorem militum partem de
limitibus submotam, in oppidis nullius opis egentibus collocavit; a barbaris

θείας, και ταῖς ἀνιμμέναις τῶν πόλεων τὴν ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπέθηκε λύμην, δι' ἣν ἤδη πλείοσται γεγόνασιν ἕρημοι, και τοὺς στρατιώτας ἐκδόντας ἑαυτοὺς θιάτροις και τρυφαῖς ἐμυλάκιαι, και ἀπλῶς εἰπεῖν τῆς ἄχρι τοῦδε τῶν πραγμάτων ἀπωλείας αὐτῶν 5 τὴν ἀρχὴν και τὰ σπέριματα δέδωκε.

35. Καίσαρα δὲ καταστήσας ἤδη τὸν ἑαυτοῦ παῖδα Κωνσταντῖνον, ἀποδείξας δὲ σὸν αὐτῷ και Κωνσταντῖνον και Κωνσταντα παῖδας ὄντας αὐτῷ, ἠῤῥησε τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς μέγεθος πόλεως σφόδρα μεγίστης, ὥστε και τῶν μετ' αὐτὸν αὐτοκρατόρων τοὺς πολλοὺς τὴν οἴκησιν ἐλομένους τὴν ἐν αὐτῇ πληθος ὑπὲρ τὴν χρεῖαν συναγαγεῖν, τῶν ἀπανταχοῦ γῆς ἢ στρατείας ἢ ἐμπορείας ἔνεκεν ἢ ἄλλων ἐπιτηδευμάτων εἰς ταύτην ἀγειρομένων· διὸ και τεύχεσιν ἑτέροις, πολλῶ μείλοσιν ὢν ὁ Κωνσταντῖνος ἐποίησεν, αὐτὴν περιέβαλον, και τὰς οἰκῆσεις οὕτως 10 εἶναι συνεχώρησαν συνεχεῖς ὥστε και οἰκουροῦντας και ἐν ταῖς ἀγοραῖς ὄντας στενοχωρεῖσθαι τοὺς ταύτης οἰκῆτορας και μετὰ κινδύνου βαδίζειν διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων και ζῴων πολυπλήθειαν. ἐπειγαιώθη δὲ και τῆς περὶ αὐτὴν θαλάσσης οὐκ ὀλίγον, πάλων κύκλω παγέντων και οἰκοδομημάτων αὐτοῖς ἐπιτεθέντων, ἃ και 20 καθ' ἑαυτὰ πόλιν ἀρκεῖ μεγάλην πληρῶσαι.

36. Καὶ μοι πολλάκις ἐπῆλθε θανυμάσαι πῶς εἰς τοσοῦτο τῆς Βυζαντίων πόλεως ἠῤῥημένης ὡς μηδεμίαν ἄλλην ἐς εἰδομένην ἂν ἢ μέγεθος αὐτῇ παραβάλλεσθαι, πρόρησις ἐκ θεῶν

12 ἐμπορίας P.

16 ἀγνοαῖς in margine L.

23 ἄν om P.

vetatos praesidio nudavit, tranquillae et quietae urbes militum peste gravavit, quae iam complures ad solitudinem redactae sunt; milites ipsos theatris et voluptatibus addictos emollivit; denique, simpliciter ut dicam, rerum hactenus pereuntium internecioni principium et semina praebuit.

35. Iam Constantinum filium Caesarem appellaverat; et una cum ipso tam Constantio quam Constante filiis eodem titulo cohonestatis, Cposim ad amplitudinem urbis longe maximae tam feliciter auxit, ut plerique post eum principes, ibidem constituto domicilio, maiorem quam usus poscat, hominum multitudinem eo pellerent; qui undique terrarum istuc vel militiae vel mercaturae vel aliorum negotiorum causa confluent. quapropter et muris longe capacioribus quam essent ii quos Constantinus struxit, eam circumdederunt; et aedificia tam esse contigua permiserunt ut habitatores eius, sive domi se contineant sive in compositis sint, ardentur, nec sine periculo propter ingentem hominum iumentorumque copiam incedant. nec pars exigua vicini maris ad terrae formam redacta est, undique defixis palis et aedificiis in eos impositis, quae seorsum ad compleendam urbem ampliam sufficienter.

36. Ac mihi quidem saepe mirari subit, qui fieret ut, cum urbs Byzantina tantopere excreverit ut alia nulla cum hac, sive felicitatem sive magnitudinem spectes, comparari possit, nullum vaticinium maioribus nostris

οὐδεμία περὶ τῆς εἰς ἀμείνονα τύχην αὐτῆς ἐπιδόσεως τοῖς προδῆμων ἀνθρώποις ἐδόθη. καὶ ταύτην ἐκ πολλοῦ τὴν ἔννοιαν ἔχων, πολλὰς τε βίβλους ἱστορικὰς καὶ χρησμῶν συναγωγὰς ἀνεύξας, χρόνον τε ἐν τῷ περὶ τούτων ἀπορεῖν δαπανήσας, ἐνέτυχον μάλιστα χρησμῶ τινὶ Σιβύλλης εἶναι λεγομένῳ τῆς Ἐρυθραίας ἢ Φαιωνοῦς ἢ τῆς Ἠπειρωτίδος (καὶ αὐτὴ γὰρ γενομένη πάτοχος ἐκδεδωκέναι χρησμοὺς λέγεται), ᾧ πεποιθότα Νικομήδην τὸν Προυσίου καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν λυσitteλεῖν ἐρημεύοντα πόλεμον ἀρασθαι πρὸς τὸν πατέρα Προυσίου, Ἀττάλῳ πειθόμενον. ἔχει δὲ τὸ λόγιον οὕτως.

37. Ὡ βασιλεῦ Θρηκῶν, λήψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν, 10
 ἀδῆσεις δὲ λόντα μέγαν, γαμψώνυχα, δεινόν,
 ὃς ποτε κινήσει πατρίας κειμήλια χώρας,
 γαῖαν δ' αἰρήσει μόχθων ἄτερ. οὐδέ σέ φημι
 σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἀγάλλεσθαι μάλα δειρόν,
 ἐκ δὲ θρόνων πεσέειν, οἷοι κύνες ἀμφὶς ἔχουσι. 15
 κινήσεις δ' εὐδοντα λύκον γαμψώνυχα, δεινόν·
 οὐδ' ἐθέλοντι γὰρ εἶσω ἐπὶ ζυγὸν ἀδχένα θήσει.
 δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
 Ζηνὸς ἐπιφροσύναισι. ταχὺ δ' ἐπιβήσεται ἀρχὴ
 ἀνδράσιν οἱ Βῆζαντος ἕδος καταναμετάουσι. 20

5 Φαλλοῦς LP. 9 huius oraculi versus aliquot allatos legimus apud Tzetzen Chil. 9 et Phlegontem Trallianum in Longaevis. in Oraculis Sibyllinis a Gallaeo editis non reperitur. R. 10 λέψεις? 12 πάτρια P, πατρίας γε θεμελία H. 13 αἰρήση LP. 15 οἷοι Tzetzes: libri οἷον. hic est versus ultimus oraculi apud Tzetzam. R. 19 ἐπιφροσύνησι· κακὸν δ' ἐπιβήσεται ἄνδρας, οἱ. Tzetzae.

de ipsius incremento, meliorem ad fortunam evectae, datum fuerit. in qua cogitatione dum iampridem versor, multis historiarum monumentis et oraculorum collectionibus evolutis, et exacto nonnullo tempore in hac de istis dubitatione, vix tandem in oraculum quoddam incidi, quod Erythraeae Sibyllae vel Epiroticae Phaennonis esse perhiberetur. nam et isthaec afflata numine fertur edidisse quaedam oracula, quibus fretus Nicomedes Prusiae filius, qui ea suis ex commodis interpretaretur, hortatu Attali bellum patri Prusiae fecit. est autem oraculum huiusmodi.

37. Rex Thracum, capies urbem: in balantibus agnis uncuquam pariter magnam horribilemque leonem augebis, patriae quondam cimelia terrae qui rapiet; citraque laborem agro poteris. sed non alo diu te sceptris perfructurum, quippe canes urgent utrinque, sed his spoliandum. sopitumque lupum uncuquam dirumque ciebis. namque vel inviti cervices sub iuga mittet. Bithynasque lupi regiones tunc habitabunt, consilio Iovis; et mox regia scepra tenebunt magna qui veteris habitant Byzantii in urbe.

τρισμακάφ Ἑλλάσποντε, θείκτετα τεύχιά τ' ἀνδρῶν,

. . . . . θείαισιν ἐφετμαῖς

ἦν λύκος αἰνόλυκος πτήξει κρατερῆς ἄπ' ἀνάγκης.

οἱ με γὰρ εἰσάσιν τε ἐμὸν ναίοντες ἔδεθλον.

5

οὐκέτι σιγήσω πατρὸς νόον, ἀλλ' ἀνυδιέξω

ἀθανάτων λόγιων θνητοῖς εἴσημον ἀοιδῆν.

Θρηῆσου κύει μέγα πῆμα, τόκος δὲ οἱ οὐκέτι τηλοῦ,

πεῖρα παῖδα κακὸν . . . καὶ τῆδε φέρουσα·

τρηχὸν παρ' ἠπείρου πλευρὰς ἐπινείσεται ἔλκος,

10

καὶ μέγα οἰδήσει, ταχὺ δὲ φάγην αἰμοροήσει.

ταῦτο τὸ λόγιον πάντα μὲν ὡς εἰπεῖν ὑπεμφαῖνον ὄντως καὶ αἰνί-

γμασι λέγει, τὰ τε ἐσόμενα Βιθυνοῖς κακὰ διὰ τὴν τῶν ἐπενε-

χθέντων αὐτοῖς ἐς τὰ μετὰ ταῦτά φέρων βαρύτητα, καὶ ὡς ἡ

ἀρχὴ ταχέως "ἐπαθήσεται ἀνδράσιν οἱ Βύζαντος ἔδος καταναίει-

15 τάουσι." τὸ δὲ μετὰ χρόνον οὐκ ὀλίγον τὰ προφηθέντα ἐκβῆναι

μὴ λαμβανέτω τις εἰς τὸ περὶ ἑτέρου τινὸς λέγειν τὴν πρόφρησιν·

πᾶς γὰρ χρόνος τῷ θεῷ βραχυδὲ ἀεὶ τε ὄντι καὶ ἰσομένῳ. ταῦτα

δὴ οὖν ἔκ τε τῶν τοῦ χρησμοῦ ἑρημάτων καὶ ἀπὸ τῶν ἐκβάντων

ἐτεκμηράμην. εἰ δὲ τῷ τὸ χρησθὲν ἑτέρως ἔχειν δοκεῖ, ταύτη

20 νοεῖτω.

4 ὃ με LP.

8 φέρουσαν LP et Gyllius (Topogr. Cpol. 4 2).

10 μέγ' αἰοιδήσει?

15 χρόνον οὐκ ὀλίγον L.

16 εἰς

τὰ P.

felix Helleponte, et moenia condita divi

imperio superum

qua lupus ille gravis tamen invitus trepidabit.

norunt me, nostris habitant qui sedibus, haud iam

amplius ipsa animum celabo parentis, aperte

mortali generi divina oracula pandens.

Thressa malum tellus ingens parit, et prope partus:

usu nempe malam subolem pariter feret illi.

ad latera adiunctae ponto telluris et hulus

praetumidum crescet, cito ruptum sanguine manans.

hoc oraculum omnia, prope dixerim, re vera designat, obscurisque vocibus indicat eventura Bithynis mala, propter grave tributorum onus, quae secutis temporibus eis imposita fuerunt; et quod imperium cito venturum esset ad eos, "magna qui veteris habitant Byzantiae in urbe." quod autem secutis non paucis interiectis ea quae praedicta fuerant venerint, non eo quis torqueat, ac si de re quadam alia vaticinium hoc loquatur. nam omne tempus deo breve est, qui semper et est et erit. atque haec tum de verbis oraculi tum de rerum ipsarum eventis ratiocinando collegi. quodsi cui videretur esse alia verborum oraculi sententia, per me sane sic illud accipiat licet.

38. Κωνσταντῖνος δὲ ταῦτα διαπραξάμενος διετέλεσε δω-
 ρεαῖς οὐκ ἐν δόσσει γινομέναις, ἀλλὰ εἰς ἀναξίλους καὶ ἀνωφελεῖς
 ἀνθρώπους, τοὺς φόρους ἐκδαπανῶν, καὶ τοῖς μὲν εἰσφέρουσι
 γινόμενος φορτικός, τοὺς δὲ μηδὲν ὠφελεῖν δυναμένους πλουτί-
 ζων· τὴν γὰρ ἄσωτιαν ἤγειτο φιλοτιμίαν. οὗτος καὶ τὴν εἰσφο- 5
 ρὰν ἐπήγαγε χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου πᾶσι τοῖς ἀπανταχοῦ γῆς
 μειωῶσι τὰς ἐμπορίας καὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσι πανωνίαν προτι-
 θεῖσι, μέχρι καὶ τῶν εὐτελεστάτων, οὐδὲ δυστυχεῖς ἐταίρας ἔξω
 ταύτης ἐάσας τῆς εἰσφορᾶς, ὥστε ἦν ἰδεῖν μέλλοντος τοῦ τετραε-
 τοῦς ἐνίστασθαι χρόνον, καθ' ὃν ἔδει τοῦτο τὸ τέλος εἰσφέρει- 10
 σθαι, θρήνους ἀνὰ πᾶσαν πόλιν καὶ ὄδους, ἐνστάτος δὲ
 μύστιγας καὶ βασάνους ἐπιφερομένας τοῖς σώμασι τῶν διὰ πενίαν
 ἐσχάτην ζημίας ὑπενεγκεῖν μὴ δυναμένων. ἤδη δὲ καὶ μητέρες
 ἀπέδοντο τὰς παῖδας, καὶ πατέρες ἐπὶ πορνείου θυγατέρας ἐστή-
 σαντο, ἐκ τῆς τούτων ἐργασίας ἀργύριον τοῖς τοῦ χρυσαργύρου 15
 πράκτορσιν εἰσενεγκεῖν ἐπειγόμενοι. βουλόμενος δὲ καὶ τοῖς ἐν
 λαμπρῷ νόχῃ περινοῆσαι τι λυπηρόν, ἔκυστον εἰς τὴν τοῦ πραιτω-
 ρος ἀξίαν ἐκάλει, καὶ τῷ προκαλύμματι τῆς τιμῆς ἀργύρου στα-
 θμὸν ἀπῆτε πολύν. ἦν οὖν ἰδεῖν τῶν εἰς τοῦτο τεταγμένων ἐπι-
 δημούντων ταῖς πόλεσι φρυγὴν ἀπάντων καὶ ἀποδημίαν ἀλλόφυλον, 20
 δεῖν τοῦ μὴ σὺν ἀπωλείᾳ τῆς οὐσίας ταύτης τυχεῖν τῆς ἀξίας.

8 Godofred. ad cod. Th. t. 5 p. 4 Zosimum putat in tabernariis i. e. tabernas negotiatorias exercentibus lapsum esse; hi vero chrysaegyrum solvebant, non meretrices. R. 12 διὰ πενίας ἐσχάτης ζημίαν LP: corr S.

38. Ceterum Constantinus his ita perfectis exhaurire non desinebat vectigalia largitionibus, quae non ubi par erat, sed in homines indignos ac inutiles fiebant. et collatoribus quidem tributorum gravis erat, illos autem cumulabat opibus qui nulli esse usui poterant: nam profusionem pro munificentia ducebat. idem et auri argentique collationem imposuit omnibus ubique terrarum negotiationes exercentibus et dardanariis oppidorum, ad vilissimos usque, ne miseris quidem meretriculis hac collatione liberatis. itaque videre erat, quoties quartus quisque annus appeteret, quo tributum illud pendendum erat, meras per omnes urbes lacrimas et ploratus: ubi vero iam advenisset, non nisi flagra tormentaque corporibus eorum adhibita, qui propter paupertatem extremam sustinere iacturam hanc non possent. quin et liberos ipsae matres distrahebant, et patres filias prostituebant, ex harum quaestu chrysaegyri exactoribus pecuniam offerre coacti. cumque splendidioris etiam fortunae hominibus excogitare quiddam vellet quod eis dolorem afferret, quemlibet horum ad praeturae dignitatem vocabat, et honoris praetextu magnum pecuniae pondus exigebat. iccirco quoties ad urbes venissent qui huius rei mandatum habebant, videre erat fugam omnium et profectionem ad extraneos, metuentium ne cum facultatum detrimento dignitatem hanc

ἀπεγράψατο δὲ τὰς τῶν λαμπροτάτων οὐσίας, τέλος ἐπιθεὶς ᾧ τινὶ φόβῳ αὐτὸς ἐπέθηκεν ὄνομα. καὶ ταῖς τοιαύταις εἰσφοραῖς τὰς πόλεις ἐξεπαπάνησεν· ἐπιμεινύσης γὰρ καὶ μετὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀπαιτήσεως ἐπὶ χρόνον συχνόν, ἔξαντλουμένου κατὰ 5 βραχὺ τοῦ πλοῦτου τῶν πόλεων, ἔρημοι τῶν οἰκούντων αἱ πλεῖσται γέγονασι.

39. Τούτοις ἅπασιν τοῖς τρόποις ὁ Κωνσταντῖνος τῷ πολι- a. 387
τέματι λυμηνόμενος ἐτελεύτησε νόσῳ. διαδεξαμένων δὲ τὴν βασιλείαν τῶν αὐτοῦ παίδων ὄντων τριῶν (ἐτέχθησαν δὲ οὗτοι 10 οὐκ ἀπὸ Φαύστης τῆς τοῦ Ἐρκουλλοῦ Μαξιμιανοῦ θυγατρὸς, ἀλλ' ἐξ ἄλλης, ἣ μοιχεύει ἐπαγαγὼν μέμνην ἀπέκτεινε), εἶχοντο τῶν πραγμάτων, τῇ τῆς νεότητος ἐνδιδόντες ῥοπή μᾶλλον ἢ τῷ τῶν κοινῶν ὠφελίμῳ. πρῶτον γὰρ ἐνείμαντο τὰ ἔθνη, καὶ Κωνσταντῖνος μὲν ὁ πρεσβύτερος ἅμα τῷ νεωτέρῳ Κωνσταντίνῳ τὰ ὑπὲρ Constanti-
15 τὰς Ἄλλεις ἅπαντα καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἰλλυρίδα πρὸς τούτοις ἔλαχεν ἔχειν, ἔτι δὲ τὰ περὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον καὶ τὴν ὑπὸ Constantinus et
Καρχηδόνα Λιβύην, Κωνσταντῖνῳ δὲ τὰ περὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Constans.
ἐῴαν καὶ Αἴγυπτον ἐπετέτραπτο. συνήρχον δὲ αὐτοῖς τρόπον τινὰ Δαυμάτιος, Καῖσαρ ὑπὸ Κωνσταντίνου κατασταθεὶς, ἔτι δὲ
20 καὶ Κωνσταντῖνος, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, καὶ Ἀναβαλλιανός, ἐσθῆτι χρώμενοι κοκκοβαφεῖ καὶ περιχρύσῳ, τῆς τοῦ λεγομένου νωβελισσίου παρ' αὐτοῦ Κωνσταντίνου τυχόντες ἀξίας αἰδοὶ τῆς συγγενείας.

10 οὐκ ἀπὸ Φαύστης] contrarium dicunt reliqui scriptores, et alio loco Zosimus ipse (p. 94 18). R. 20 καὶ Κωνστ.] καὶ om P.

adipiscerentur. habebat autem descripta virorum clarissimorum patrimonia, quibus et tributum imposuit, quod ipse sollem nuncupavit. et huiusmodi sane collationibus urbes exhaustit: nam cum etiam longo tempore post Constantinum duraret earum exactio, paulatim exhaustis oppidorum divitiis ab habitatoribus complura deserta fuerunt.

39. His omnibus modis cum rem publicam detrimento gravi Constantinus affecisset, morbo extinctus est. eius filii successionem in imperio nati, qui erant omnino tres, non ex Fausta Maximiani Herculli filia nati, sed ex alia quam insinulatam adulterii morte affecerat, sic rebus intenti erant, ut libidinis iuvenilis potioem quam commodi publici rationem haberent. nam primum inter se provincias partiebantur. et Constantinus quidem, natus maximus, cum minimo nato Constante omnia trans Alpes sita et Italiam et Illyricum sortitus est, praeterea Ponto Euxino finitima, et Africae quicquid ad Carthaginem pertinet. Constantio datum est quicquid esset in Asia et Oriente et Aegypto. erant et imperii quodammodo participes, Dalmatius a Constantino Caesar dictus, et Constantius Constantini frater, et Anaballianus, qui purpurea et aureis ornata limbis utebatur, dignitatem nobilissimatus, ut vocant, ab ipso Constantino propter agnationis reverentiam consecuti.

40. Ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς οὕτως ἐκάστῳ νημηθείσης, Κωνσταντίος ὡσπερ ἐξεπίτηδες μὴ κατόπιν γενέσθαι τῆς τοῦ πατρὸς ἀσβελαίας ἐσπυδακῶς, ἀφ' ἑστίας ἀρξόμενος αἶμα συγγενῆς ἀνδρείου τρόπου δεῖγμα παρασχεῖν ἄπισιν ἡβουλήθη. καὶ πρῶτον μὲν Κωνσταντίῳ πατρὸς ἀδελφῷ διὰ τῶν στρατιωτῶν καταπράτ-5 τεταί θάνατον, ἔπειτα καὶ Λαυματίῳ τῷ Κιλοσαρι ῥάπτει τὴν ὁμοίαν ἐπιβουλήν, συναναιρέθῃναι τούτῳ καὶ Ὀπτάτον παρασκευάσας, ὃς παρὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀξίας τετυχήκει τοῦ πατρικίου, πρῶτον ταύτην ἐπινοήσαντος τὴν τιμὴν, καὶ προκαθῆσθαι τοὺς ταύτης ἡξιωμένους τῶν τῆς ἀλλῆς ὑπάρχων νομοθετήσαντος. 10 ἀνηρέθη δὲ τότε Ἀβλάβιος ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος, τῆς δίκης ἀξίαν αὐτῷ ποινήν ἐπιθείσης ἀνθ' ὧν ἐβούλευσε θάνατον Σωπάτρῳ τῷ φιλοσόφῳ φθόνῳ τῆς Κωνσταντίνου πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος. ὡσπερ δὲ κατὰ πάσης χωρῶν τῆς συγγενείας, καὶ Ἀναβαλλιανὸν τούτοις ἐπέθηκεν, ὑποθέμενος ἐκβοᾶν τοῖς στρατιώταις ὡς οὐκ ἂν 15 ἄρχοντος ἐτέρου πλὴν τῶν Κωνσταντίνου καίδων ἀνάσχοιτο. ταῦτα μὲν οὕτω Κωνσταντίῳ διεπονήθη.

a. 340 41. Κωνσταντίνῳ δὲ καὶ Κωνσταντίῳ περὶ τῆς ὑπὸ Καρχηδόνα Λιβύης καὶ Ἰταλίας γενομένης ἀμφισβητήσεως, ἀφυλάκτω βουλόμενος ὁ Κώνστας ἐπιθέσθαι τῷ ἀδελφῷ ἐπὶ μὲν τριετῇ 20 χρόνον τὴν ἔχθραν ἔμεινεν ἐπικρύπτων, καταδοκῆσας δὲ χώρας ἐπιβάντα πρὸς αὐτὸν φιλίως ἐχούσης ἔστειλε στρατιώτας, τῷ μὲν

3 post συγγενῆς Stephano deesse videtur ἐχθείας aut aliud participium simile. S. 11 post τότε fortassis inserendum καὶ. S. 13 Κώνσταντι LP.

40. Tributo in hunc modum suo cuique imperio, Constantius, quasi qui data opera in hoc incumbere ne impietate a patre superaretur, exorsus ab ipso lare, cognati sanguinis effusione virilem omnibus animum probare voluit. ac primum quidem Constantium patrum a militibus interfici curat. deinde Dalmatio Caesari similes insidias struit. Optato quoque cum hoc interfici iusso, qui patricii dignitatem adeptus a Constantino fuerat. eum honoris titulum primus Constantinus excogitaverat, lataque lege sanxerat ut qui hunc consecuti fuissent, supra ipsos praefectos praetoriorum sessarent. tunc et Ablabius praefectus praetorii necatus est, ipsa Vindicta merita hominem poena multante, quod per insidias Sapatro philosopho mortem machinatus fuisset, cum ei Constantini familiaritatem invideret. ac veluti contra cognationem universam grassatus, etiam his Anaballianum adiecit, cum milites subornasset ut clamarent alterius neminis imperium se ferre posse quam Constantini filiorum. et haec quidem Constantii fuere facinora.

41. Ceterum controversia mota inter Constantinum et Constantem de pertinente ad Carthaginem Africa deque Italia, Constantem incautum fratrem opprimere volens inimicitias toto triennio dissimulat, expectatoque tempore quo provinciam sibi fidam et benevolam ingressus erat, ablegat milites,

φαινομένῳ Κωνσταντῷ συμμαχήσοντας εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον, ἐπιθροσμένους δὲ Κωνσταντῖνῳ μὴ προῖδομένῳ τι τούτων· οὐδ' τὰ ἐπιτάγματα πληροῦντες ἀναιροῦσι τὸν Κωνσταντῖνον.

(42) τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ τὸν ἀδελφὸν ὁ Κώνστας ἐκποδῶν ποιη-
 5 σάμενος διὰ πάσης ὀμότητος ἐχώρει κατὰ τῶν ὑπηκόων, πᾶσαν
 ἐφόρητον ὑπερβαλλόμενος τυραννίδα. βαρβάρους γὰρ εὐπροσώ-
 10 πους ἀνούμενος καὶ ἔχων ἐν ὁμήρῳ τάξει παρ' ἑαυτῷ, πάντα τε
 πρᾶττειν ἐφείδεις κατὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῖς οἷα τὴν ὥραν ἐπιδιδού-
 σιν αὐτῷ πρὸς διαφθοράν, εἰς ἔσχατον ἤγαγε πάντα τὰ ὑπ' αὐ-
 15 τὸν ἔθνη κακῶς. πρὸς ἃ δυσχεραίνοντες οἱ περὶ τὴν ἀσλήν, ἰπειδὴ
 ταῖς περὶ θήραν τέφρυσαν αὐτὸν ἐγκείμενον εἶδον, ἡγεμόσι πρὸς
 τοῦτο χρησάμενοι Μαρκελλίνῳ τῷ τοῦ ταμιείου προεσθηκῆτι καὶ
 Μαγνεντίῳ τῷ τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένῳ τῶν Ἰοβιανῶν καὶ Ἐρ-
 20 κουλιανῶν (τάγματα δὲ ταῦτα ἐπώνυμα) τρόπῳ τοιῷδε τὴν ἐπι-
 βουλὴν τὴν κατ' αὐτοῦ σκευωροῦσι. γενέθλιον ἄξιον ἡμέραν οἰ-
 κείου παιδὸς ὁ Μαρκελλίνος εἰπὼν ἐκάλεε πρὸς ἐστίασιν ἄλλους τε
 πολλοὺς ἐξέχοντας τοῦ στρατοπέδου καὶ Μαγνέντιον σὺν αὐτοῖς·
 τοῦ δὲ συμποσίου μέχρι μέσων ἑκταθέντος νυκτῶν, ὁ Μαγνέντιος
 25 διὰ τι δῆθεν τῶν ἀναγκαίων διαναστὰς ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ πρὸς
 τὸν βραχὺ τῶν δαιτυμόνων ἑαυτὸν ἀποστήσας, ἐφαίνετο τοῖς συμπό-
 30 ταις ὥσπερ ἐν σκηρῇ τὴν βασιλικὴν ἡμφιεσμένος στολήν. τῶν δὲ
 περὶ τὸ δεῖπνον ἀνεκπόντων αὐτὸν βασιλέα, πάντες ὁμοίως ὅσοι

Constan-
 tius et
 Constans.
 a. 341

a. 350

8 τὴν ὥραν Valesius (ad Ammian. 16 42): libri τῶ ὄραν.
 14 ἐπώνυμα] δαίμοσι ἐπώνυμα Boissonad. Eunap. 1 p. 491 au-
 ctore Suida. 15 ἄξιον Stephanus, ἔξιον LP. 19 ἀναστὰς P.

specie quidem tenuis opem Constantio laturus in gerendo bello Persico, sed reapse Constantinum nihil tale scientem oppressuros. hi perficientes ea quae imperata fuerant, Constantinum occidunt. (42) hoc modo cum fratrem Constans e medio sustulisset, in subditos cum omni crudelitate grassabatur et omnem intolerabilem tyrannidem excedebat. emptis enim barbaris, quibus esset vultus elegans, et aliis itidem, quos obaidum loco secum haberet, quidvis adversus subditos agendi facultate concessa, veluti qui oculis ad impudicitiam ei gratificarentur, omnes imperio suo subiectas nationes in extrema mala praecipitabat. quae cum aulici molesto ferrent, et ipsum venationis voluptatibus deditum viderent, ducibus usi Marcellino fisci praefecto et Magnentio, cui creditum erat in Iovianos et Herculanos imperium (legionum ea nomina sunt), hoc quodam modo insidias ei moluntur. Marcellinus, qui natalem filii sui se celebraturum diceret, ad epulum cum aliis multos in castris dignitate praestantes tum Magnentium invitat. ea comensatione mediam ad noctem producta, Magnentius quasi rei necessariae causa de mensa surgens, cum perexiguam ad tempus a convivis recessisset, eis se rursus amictam stola regia velut in scena spectandum exhibuit. ibi cum eum convivae regem appellassent, similiter omnes incolae urbis Augustoduni,

τὴν πόλιν Ἀδγουστόδουρον ᾤκουν (ἐν αὐτῇ γὰρ ταῦτα ἐπράχθη) τῆς αὐτῆς ἐγένοντο γνώμης. ἐπεὶ δὲ ἡ φήμη καὶ περικύβητος διέτρεχεν, ὁ ἐκ τῶν ἀγρῶν ὄχλος ἔξω συνέρρει τῆς πόλεως. ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς ἰππέων εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐν Κελτοῖς ταγμάτων ἀποσταλέντες ἀνεμίγησαν τοῖς ἐπὶ ταύτῃ τῇ πράξει συν-5 ειλεγμένοις. καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ὀμίλου στρατιωτικοῦ παντὸς οἱ προσιτώτεροι εἰς ἔν συνελθόντες, ἐπειδὴ τοὺς ἀρχηγούς τῆς συνωμοσίας ἐκβοήσαντας εἶδον, οὐκ εἰδότες σχεδὸν τὸ πραττόμενον, ἐπιβῶν ἅπαντες, σεβαστὸν ἀνακαλοῦντες Μαγνέντιον. τούτων ὁ Κώνστιος αἰσθόμενος ἀποδρᾶναι πρὸς τινα πολλήν ὥρμήθη 10 τοῦ Πυρηνάου πλησίον ᾤκισμένην· Ἑλλήνη δὲ τοῦνομα τῷ πυλινῷ. καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ Γαίτωνος, εἰς τοῦτο μετὰ τιῶν ἐπιλέκτων σταλέντος, ἀγγεῖθη, πύσης αὐτὸν βοήθειας ἀπολιπούσης.

43. Μαγνέντιου τοίνυν τὴν ἀρχὴν ἔχοντος καὶ τῶν ὑπὲρ 15 τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν καὶ τῆς Ἰταλίας αὐτῆς κυριεύοντος, τὴν στρατηγίαν τῶν ἐν Παιονίαις στρατοπέδων Βετρανίων ἔχειν ταχθεὶς, ὅτι Μαγνέντιος εἰς βασιλείαν ἤχθη πυθόμενος, εἰς τὴν αὐτὴν ἤλθεν ἐπιδυμίαν καὶ ψήφῳ τῶν αὐτόθι ταγμάτων βασιλεὺς ἀνεδείχθη, καὶ ἐν τῇ Μούρσῃ Παιονίας οὖση πόλει διέτριβε. τούτων 20 οὕτως ἔχοντων Πέρσαι μὲν τὰς τῆς ἑώρας ἐληΐζοντο πόλεις, καὶ μάλιστα τῆς μέσης τῶν ποταμῶν, Κωνσταντίος δέ, καὶ ταῦτα τῷ πρὸς αὐτοὺς ἐλαττούμενος πολέμῳ, τοῖς κατὰ Μαγνέντιον

Constan-
tius.

5 ἐνεμίγησαν L.

17 aliis Britannia.

qua haec in urbe gesta sunt, in eandem sententiam veniunt. et quoniam rei fama tendebat ulterius, extra urbem rustica quoque plebs confluebat. per idem tempus quidam Illyricanorum equitum in supplementum Celticorum ordinum missi cum iis se conjunxerunt, qui huius rei causa convenerant. ad summam in unum congressi quicumque cum imperio militibus praecerant, quod coniurationis principes iam proclamasse viderent, ignari prope quid ageretur, exclamabant omnes et Magnentium Augustum appellabant. haec Constantius animadvertens quoddam ad oppidum, propter Pyrenaeum situm, cui nomen esset Helena, profugere conatus est. verum a Gaisone, qui eo nomine cum selectis quibusdam missus fuerat, apprehensus et omni destitutus ope necatus est.

43. Magnentio imperium adepto ac iam in potestate transalpinas nationes et ipsam Italiam habente, Vetricio dux exercituum in Pannoniis, audito Magnentium ad imperium evectum esse, incensus eadem libidine suarum legionum suffragio dictus est imperator, et ad Mursam, quod est oppidum Pannoniae, substitit. hoc rerum statu Persae urbes Orientis et Mesopotamiae praesertim infestis incursionibus vexabant. Constantius autem, licet hoc bello Persis inferior esset, tamen Magnentium et Vetricionem persequi

δμως ἐπεξελεῖν ἰγνώκει καὶ Βετρανίωνα. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λογιζομένον καὶ ἐν παρασκευαῖς ὄντος, Μαγνεντίου διατρέψοντος ἐν Κέλτοις, Νεπωτιανὸς ἐξ ἀδελφῆς Κωνσταντίνου τεχθεὶς Εὐτροπίας ὄνομα, συναγαγὼν πλῆθος οὐ καθεστῶτων ἀνθρώπων ἀλλὰ 5 ληστεία καὶ ἐκδεδιητημένῳ βίῳ τὰ καθ' ἑαυτοῦ παραδόντων, ἔπεισι τῇ Ῥώμῃ βασιλικὸν σχῆμα δεικνύς. Ἀνικητοῦ δὲ τοῦ παρὰ Μαγνεντίου κατασταθέντος ὑπάρχου τῆς ἀλλῆς τῶν ἀπὸ τοῦ δήμου τινὰς ἔξοπλισαντος καὶ τῆς πόλεως ἔξαγαγόντος ὡς δὴ Νεπωτιανῶν πολεμήσοντας, μάχη μὲν ἐγένετο καρτερὰ, τῶν δὲ Ῥω- 10 μαίων οἷα δὴ ὑπείρων καὶ ἄσυντάκτων οὐ σὺν πολλῷ πόνῳ τραπέντων, φεύγοντας αὐτοῦς ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος Θεασάμενος καὶ ἐπὶ τῇ πόλει δεδιὼς τὰς πύλας ἀπέκλεισεν· οὗς οὐ δυνηθέντας διαφυγεῖν ἐπιδιώξαντες οἱ Νεπωτιανοῦ στρατιῶται πάντας ἀπόλεσαν. ἀλλὰ Νεπωτιανὸν μὲν οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἐπέμ- 15 ψας Μαγνέντιος δύναμιν, ἡγουμένου Μαρκελλίνου τοῦ τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένου τῶν περὶ τὴν ἀλλήν τάξιων, ὃν μάγιστρον ὄφρικίων καλοῦσιν, ἀνείλε· (44) Κωνσταντίος δὲ ἐκ τῆς ἐψῶς ἐπὶ τὸν κατὰ Μαγνεντίου πόλεμον ἔξορμήσας ᾤκηθη δεῖν πρότερον τέγγη τινὶ φίλιον ἑαυτῷ Βετρανίωνα καταστήσαι διὰ τὸ μὴ πρὸς 20 δύο λοιπὸν πόλεμον ἀλλὰ πρὸς ἓνα τύραννον ἔχειν. ἐγένετο δὲ καὶ Μαγνεντίῳ σπουδὴ τὴν φιλίαν ἐπιστάσασθαι Βετρανίωτος καὶ σὺν αὐτῷ τὸν πρὸς Κωνσταντίον διαγωνίσασθαι πόλεμον. ἔκα-

3 Aurelius Victor Potentianus.

Eutropio et Paciano 10 6 6.

20 πόλεμον om P.

Κωνσταντίου LP: corr S ex

5 ἐκδιητημένῳ P.

6 τοῦ

16 ἐπιτεταγμένου LP.

19 φίλον P.

statuit. dum haec secum cogitat et in apparatu totus est, apud Celtas adhuc haerente Magnentio, Nepotianus sorore Constantini genitus, cui nomen Eutropia, collecta multitudine non sanorum hominum, sed latrocinii et luxu perditae vitae deditorum, Romam accessit et imperatorio se habitu spectandum exhibuit. sed cum in eum Anicius, quem Magnentius praefectum praetorii constituerat, quosdam e plebe armasset, et eduxisset urbe cum Nepotiano dimicaturos, acre proelium commissum fuit. Romanis autem ut imperitis et ordinem nullum servantibus non magno labore in fugam actis, praefectus praetorii fugientes conspicatus et urbis periculum veritus portas clausit. itaque Nepotiani milites hos omnes, ut qui nullam evadendi viam invenire potuissent, trucidarunt. sed Nepotianum Magnentius non multis post diebus exercitu misso duce Marcellino, qui commissum erat in palatinos ordines imperium (Romani magistrum officiorum vocant), interfecit. (44) Constantius autem, ex Oriente profectus ad bellum contra Magnentium gerendum, arte quadam Vetraniorem prius amicitia sibi devinciendum arbitratus est, ne cum duobus ei sed uno perduelle dimicandum esset. itidem Magnentius omnem operam et studium adhibebat, ut amicitiam Vetraniensis impetraret et eo socio susceptum adversus Constantium bellum conficeret.

τέρου τοίνυν κήρυκας περὶ τούτου πρὸς Βετρανίωνα στείλλαντος ἐλλετο Κωνσταντῶ θέσθαι μᾶλλον ἢ Μαγνηντῶ. τῶν οὖν Μαγνηντίου πρέσβειων ἀναχωρησάντων ἀπράκτων συνελθεῖν εἰς ταῦτὸ τὰ στρατόπεδα Κωνσταντίος παρεκάλει, καὶ σέκμμα κοινὸν περὶ τοῦ πρὸς Μαγνήντιον προτεθῆναι πολέμου. παραχθέντος δὲ Βε- 5 τρανίωνος τοῖς Κωνσταντίου λόγοις, ἐπὶ βήματός τινος ἐπὶ τούτῳ κατασκευασθέντος ἀνέβησαν. Κωνσταντίος τοίνυν λαχὼν πρῶτος εἰπεῖν διὰ γένους ἀξίωσιν, πανταχοῦ τῶν λόγων τῆς τοῦ πατρὸς ἀνεμίμησκει τοὺς στρατιώτας φιλοτιμίας καὶ τῶν ὄρκων οὐδὲ δυνάμωσιν, ἢ μὴν εὐνοίαν τοῖς τούτου φυλάξειν πιασίν, ἤξλου τε 10 μὴ περιδεῖν ἀθάτον ἀναχωροῦντα Μαγνήντιον, Κωνσταντίνου παιδὸς ὄντα φονέα, μεθ' οὗ πολλοὺς πολέμους διεπόνθησαν καὶ μεγίσταις ἐτιμήθησαν δωρεαῖς. τούτων ἀκηκόετες οἱ στρατιῶται, προκατελημμένοι τε δώροις ἀδροῖς, τὰ κίβδηλα τῆς βασιλείας ἐξεβόησαν ἐκκαθαίρεσθαι, καὶ ἅμα Βετρανίωνα τῆς ἐσθῆτος ἐκ- 15 δύσαντες κατήγαγον ἐκ τοῦ βήματος ἰδιώτην. Κωνσταντίος δὲ οὐδὲν ἄχαρι παθεῖν αὐτὸν συγχωρήσας ἐίδου βλον αὐτῷ διατρέβοντι κατὰ τὴν Βιθυνίαν ἀρκοῦντα. καὶ βιοδὲ ἐν ταύτῃ χρόνον οὐκ ἔχων ἔτι πράγματα τετελεύτηκε.

45. Τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς κατὰ Βετρανίωνος ἀπάτης εἰς 20
 a. 351 ἔργον ἐκβύσης, ἐπὶ Μαγνήντιον ἱλαύνων Κωνσταντίος Γάλλον, ὄντα τοῦ Θείου παιδα, Τουλμινού δὲ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαν-

11 μὴ] μήτε libri.

itaque cum uterque legatos ad Vetranionem hoc nomine misisset, ille Constantio quam Magnentio maluit assentiri. ubi rebus infectis Magnentii legati discessissent, Constantius petebat ut in unum copiae cogerentur, et publicum de gerendo contra Magnentium bello consilium haberetur. Vetranione Constantii verbis decepto, quoddam in tribunal hac ipsa de causa paratum ascenderunt. Constantius, priorem dicendi locum ob generis dignitatem nactus, nulla non orationis parte militibus liberalitatem paternam ad animum revocare cum iis sacramentis, quibus sancte promississent omni se benevolentia filios ipsius complexuros; simul petere ne committerent, ut impune Magnentius evaderet, qui Constantini filium occidisset, quocum multa bella conficissent et a quo muneribus affecti maximis essent. haec ubi milites audivissent, opimis iam ante donis occupati, adulterinos imperatores expurgandos esse clamarunt. simul exutum purpura Vetranionem tribunali detrahunt, ut privatus viveret. Constantius autem, nihil passus in illum designari gravius, in Bithynia vitam exigendi sumptum pro victu necessarium assignavit. ubi cum ad tempus aliquod superstes fuisset negotiis et curis solutus, rebus humanis excessit.

45. Hoc modo cum dolus adversus Vetranionem re ipsa successisset, Constantius in Magnentium copias ducens Gallum patris filium, germanum eius Iuliani fratrem qui secundum haec imperavit, Caesarem appellat, eidem

τος ἀδελφὸν ἑμοπάτριον, Καίσαρα καθίστησι, καὶ Κωνσταντῖαν
 αὐτῷ καταγγυήσας τὴν ἀδελφὴν, εἴτε τοῖς Περσῶν πολέμοις ἀν-
 τιστησόμενον, εἴτε, ὅπερ ἦν ἀληθές, πρόφασιν τῆς αὐτοῦ βου-
 λόμενος εὐρεῖν ἀναίρεσιως· μόνοι γὰρ ἔτυχον αὐτὸς τε καὶ ὁ
 5 ἀδελφὸς ἐκ τοῦ Κωνσταντίου γένους περιλειφθέντες, τῶν ἄλλων
 πρὸς αὐτοῦ πάντων ἀνηρημένων, ὡς διεξήλθομεν ἤδη. τούτῳ
 μὲν οὖν τὸ τοῦ Καίσαρος ἐπιτίθησι σχῆμα, Λονκιλλιανῷ δὲ τὸν
 πρὸς Πέρσας ἐπιτρέψας πόλεμον αὐτὸς ἐπὶ Μαγνέντιον ἐχώρει,
 καὶ τὰ Βετρανίωνος στρατόπεδα τοῖς οὖσιν αὐτῷ συμπαραλαβών.
 10 καὶ Μαγνέντιος δὲ μείζοσι παρασκευαῖς ἔγνωκὼς ἀπαντῆσαι, Δε-
 κέντιον γένει συναπτόμενον ἐπὶ φυλακῇ τῶν ἤπερ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν
 ἀναδείκνυσι Καίσαρα. τῶν δὲ στρατοπέδων ἐν Παιονίαις συν-
 δραμόντων καὶ περὶ Μοῦρσαν πάλιν ἀλλήλων ἐγγὺς γινομένων,
 15 ἐπιπέμπει τιτὰ τοῖς Κωνσταντίου στρατηγοῖς ἄγγελον, τὴν πο-
 ρεῖαν ἀναβαλλόμενον, ὅπως ἂν Σισκίαν οἱ ἐναντίοι καταλάβωσιν·
 ἐν ταύτῃ γὰρ αὐτόν, ὡς ἀναπεπτυμένα πεδία ἐχούσῃ, μάχην
 συνάψειν. ταῦτα Κωνσταντίος ἀκούσας, καὶ περιχαρῆς τῇ ἀγ-
 γελίᾳ γενόμενος, εἰ μέλλοι τῇ ἵππῳ πλεονεκτῶν ἐν ἵππασίμοις
 20 πολεμήσειεν χωρίοις, ἐξανέστησεν ὡς ἐπὶ Σισκίαν τὸν στρατόν.
 προῖοῦσι δὲ αὐτοῖς ἀνόπλοις καὶ ἀσυντάκτοις (οὐδὲ γὰρ ἠλιθίζον
 τι τῶν ἔσομένων) ἐπιπεσόντες οἱ κατὰ ἐνέδραν τοῖς τέμπεσι καθ-
 λισαντες λόχοι, καὶ λίθοις ἅπαντας ὡς εἰπεῖν καταχῶσαντες, τῆς

1 Ammiano Constantina. 5 Κωνσταντίου P. 15 τιτὰ add P.
 16 ἀν] ἀν εἰς libri. 19 ἐν om P. 22 ἐνεδραν P. προ-
 καθίσαντες P.

sorore Constantia desponsa, sive ut Persis resisteret, sive, quod verum
 erat, ut occasionem eius interficiendi reperiret: nam solus hic cum fratre de
 Constantini genere superabat, aliis omnibus iam adeo necatis, ut comme-
 moravimus. hoc igitur cultu Caesaris ornato, et Lucilliano commisso bello
 Persico, contra Magnentium ipse pergebat, Vetranionis ad suas adiunctis
 copiis. Magnentius quoque maiori apparatu occurrendum ratus, Decentium
 propinquum suum, ut praesidio transalpinis nationibus esset, Caesarem de-
 clarat. posteaquam exercitus in Pannoniis convenissent, et iuxta Mursam
 oppidum ad se in vicem propius accessissent, Magnentius ad eas fauces quae
 Adranis adiacent collocatis insidiis ad Constantii duces nuntium mittit, qui
 eius itineri moram iniiceret, ut hostes Sisciam venire possent; quo loco Ma-
 gnentium proelii copiam facturum aiebat, ut qui patentes campos haberet.
 his auditis Constantius, eoque nuntio non mediocriter laetatus, quod idoneis
 equitatu locis dimicaturus esset, qui copiis equestribus hostem superaret,
 castra Sisciam versus movet. in eius milites, qui et inermes et nullis serva-
 tis ordinibus incederent, nec id vererentur quod futurum erat, cum irruis-
 sent eae cohortes quae insidiarum causa fauces insederant, omnes prope la-

περαιτέρω διαβάσεως ἀπεκόλλωσαν. (46) πολλῶν δὲ πεπόντων Μαγνέντιος μὲν ἐπὶ τοσοῦτῳ πλεονεκτήματι μεγαλαυχούμενος, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, οὐκ ἤνειχετο τῆς ἐπὶ πλεῖον τοῦ πολέμου τριβῆς, ἀλλὰ ἐπὶ Παιονίαν ἐχώρει, καὶ παραγενόμενος ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Πετοβίου πεδίοις, ὅτινα μέσα τέμνων Δραῦος ὁ ποταμός, 5 Νωρικὸς καὶ Παίονας παραμείψας, ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἐκδίδωσιν, ἐπὶ Παίονας ἤλαυνε, Σιρμίου πλησίον συνάψαι τὴν μάχην διανοούμενος. φασὶ δὲ ὡς τῆς μητρὸς αὐτῷ ταύτην ἀπαγορευούσης τὴν ὁδὸν καὶ κελευούσης ἐπὶ Ἰλλυριοὺς διαβαίνειν ἠπειθήσει, καὶ ταῦτα μύντιν ἀληθῆ ταύτην εἶναι πολλαῖς προλαβούσαις προρρή- 10 σεσι πεπεισμένος. ἀλλὰ Μαγνεντίου διανοουμένου πότερον χρῆ γεφύρα περαιωθῆναι τὸν Σάον ποταμὸν ἢ ζεύξει πλοῖα καὶ ταύτη διαβιβάσαι τὸ στράτευμα, Κωνσταντίος ἐκπέμπει Φίλιππον, τῶν ἐν μεγίστοις ἀξιώμασιν ἄνδρα καὶ φρονήσει προέχοντα, τῷ μὲν προφανεῖ περὶ σπονδῶν καὶ εἰρήνης διαλεξόμενον, τοῖς δὲ ἀλη- 15 θέσει τὴν Μαγνεντίου πολυπραγμονήσοντα δύναμιν, καὶ ἦν ἔχει περὶ τὸν πόλεμον ἔννοϊαν, καὶ ποταμοὺς ὁδοὺς χρῆσθαι διανοεῖται. ὁ δὲ ἐπειδὴ πλησίον ἦν, συνήντησε Μαρκελλίνῳ μεγίστην πυρὰ Μαγνεντίῳ δύναμιν ἔχοντι, καὶ σὺν αὐτῷ πρὸς Μαγνέντιον ἦει. συναγαγὼν τοίνυν εἰς ἐκκλησίαν τὸ στράτευμα, λέγειν ἐκέλευε 20 Φίλιππῳ τὴν αἰτίαν δι' ἣν παραγέγονεν. ὁ δὲ πρὸς μὲν τὸ στρατόπεδον ἔλεγεν ὡς οὐ προσήκει Ῥωμαίοις ὄντας ὑπηκόους κατὰ

5 Πετοβίου Η: LP ποτὲ κίον, L margo ποτεκίον. 9 κалуούσης vulgo: corr R. 10 μάντιν] μὲν τινα P. 11 χρῆ γεφύρα] libri γεφύρα.

pidibus obrutos ulterius transire prohibuerunt. (46) compluribus caesis, Magnentius ob rem tam bene gestam magnopere se iactans, sumptis secum copiis, bellum diutius extrahi non patitur, sed in Pannoniam contendit. cumque pervenissent ad situs ante Petobium campos, quos medios Dravus amnis intersecans, Noricos et Pannonios praeterlapsus, in Istrum semet exonerat, in Pannonios militem ducit, quod prope Sirmium manum cum hoste conserere cogitaret. aiunt autem Magnentio matri, quae illi hoc itinere interdiceret et transitum ad Illyrios iuberet, non paruisse, quanquam de multis superiorum temporum praedictionibus eam veram vatem esse persuasum haberet. interea deliberante Magnentio Savumne fluvium ponte facto transiiceret, an iunctis navigiis ita militem transportaret, Philippum Constantius ablegat, unum ex iis qui maximis in dignitatibus erant constituti, et prudentia praestantem, specie quidem tenuis de foedere ac pace collocatum, reapse vero Magnentii copias curiosius exploraturum, et quodnam ipsius de summa belli consillium esset, quibusve cogitaret itineribus uti, pervestigaturum. cum prope Philippus a castris abesset, Marcellinum obvium habuit, hominem maximae potestatis apud Magnentium, et cum hoc ad Magnentium accessit. is convocatis ad concionem militibus Philippum causam edicere iubet ob quam advenisset. tum ille ad exercitum quidem dicere non ipsos decere, Romanis

Ῥωμαίων πόλεμον ἄρασθαι, καὶ μάλιστα Κωνσταντίνου παιδὸς βασιλεύοντος, μεθ' οὗ πολλὰ κατὰ βαρβάρων ἔστησαν τρόπαια, πρὸς δὲ Μαγνέντιον ὡς δέοι μνήμην ἔχειν αὐτὸν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τε καὶ τοὺς αὐτοῦ γονέας εὐεργεσιῶν· 5 δεδέχθαι γὰρ ὑπ' ἐκείνου καὶ μεγίστων ἡξιώσθαι τιμῶν. καὶ ταῦτα διεξιελθὼν παραχωρῆσαι μὲν ἤτει Μαγνέντιον Ἰταλίας, ἔχειν δὲ τὰ ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνη καὶ τούτων ἄρχην ἀπάντων. (47) ταῦτα ῥηθέντα παρὰ Φιλίππου μικροῦ δεῖν ἔπαν τὸ στρατεύμα συνειτάραξεν. ἐφ' οἷς ἠρρωδῆσας ὁ Μαγνέντιος, καὶ σὺν 10 πολλῶ πόνῳ καταστήσας τοὺς στρατιώτας εἰς τὸ λέγειν τι βουλόμενον αὐτὸν ὑπομείναι, τὴν μὲν εἰρήνην ἀσμενίζειν καὶ αὐτὸς ἔλεγε, λύνειν δὲ τέως τὴν ἐκκλησίαν ἐκέλευεν, ἄχρις ὅτε τὸ πρακτέον σκοπήσας, ἣν ἔχει περὶ τούτων γνώμην τῇ ὑστεραία μνησείεν. ἐπὶ τούτῳ τῆς συνόδου λυθείσης Μαρκελλίνος μὲν ἐδέ- 15 χετο Φίλιππον ὡς ἐπιξενωθησόμενον αὐτῷ, Μαγνέντιος δὲ καθ' ἑαυτὸν ἔστρεφε γνώμην, πότερον χρὴ Φίλιππον ἄπρακτον ἀποπέμπειν ἢ κατέχειν παρ' ἑαυτῷ, τὸν ἐπὶ τοῖς πρέσβεσι πατοῦντι θεσμόν. τέως δὲ τοὺς λοχαγούς καὶ δεκαδάρχας, καὶ ὅσοι ταῖς τάξεσι τῶν στρατιωτῶν ἐφροσῶσιν, ἐδόκει δειπνίζειν αὐτῷ, καὶ 20 παρὰ τὸ δεῖπνον ἦν εἶχε γνώμην ἐκφῆναι. πράξας δὲ τοῦτο, γενομένης ἡμέρας αὐθις τὸ στρατεύμα συναείρας, ὅσα Κώνστας εἰς αὐτοὺς ἐπαρώνησε διεξίημι, καὶ ὅπως οὐκ ἐνεγκόντες τὸ μέγε-

12 τέως εἰς τὴν P.

20 non minus recte legeris *ἔχει*. S.

subiectos, adversus Romanos arma gerere, praesertim imperante Constantini filio, quocum multa de barbaris tropaea statuisset: ad Magnentium vero, par esse, Constantini memoriam coleret, et eorum beneficiorum quibus et ipsum et parentes ipsius affecisset. nam ab eo in fidem et clientelam receptum esse maximosque consecutum honores. quibus expositis postulabat ut Italia Magnentium cederet ac transalpinas nationes retineret, eisque cum imperio praeesset universis. (47) haec a Philippo dicta prope totum conturbaverunt exercitum. quapropter in metum coniectus Magnentius, multoque labore permotis militibus ut se conantem aliquid proloqui tolerarent, se quoque pacem amplecti dixit; simulque concionem dimitti iussit interea, dum ipse, considerato quid agendum esset, sententiam hac de re suam postridie indicasset. concione dimissa, Marcellinus Philippum excipit uti quocum ius hospitii constituturus esset. Magnentius autem secum ipse disputabat an Philippus infecta re dimitendus esset, an iure legatorum violati iussit retinendus. interim cohortium praefectos et decuriones, et quotquot militum ordinibus cum imperio praeerant, visum est adhibere cenae ac inter cenandum sententiam animi declarare. quod cum fecisset, ac postridie milites iterum convocasset, quaecumque Constans in eos per temulentiam admisisset commemorabat, simul adiiciens, milites ipsos, non ferentes magnitudinem facinorum

Zosimus.

8

θος ὧν εἰς τὸ πολίτευμα παρηγόμενοι πάντες ἐπὶ τὸ κοινῇ λυσαι-
 λοῦν ὤρμησαν, ἐλευθερώσαντες δὲ πονηροῦ θηρίου τὰς πόλεις
 αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἐπέθηκαν ἄκοντι. (48) ταῦτα λέγοντος
 ἔξανέστησαν ἅπαντες εἰς τὸ πολεμεῖν, καὶ παραχρῆμα τὰς ὀπλί-
 σεις ἀναλαβόντες ὤρμησαν ἐπὶ τὸ περαιωθῆναι τὸν Σάον. ἀπαγ-5
 γειλάντων δὲ τῶν κατασκόπων τὴν ἔφοδον, οἱ Σισκίαν τὴν πόλιν
 φυλάττοντες ἐπικειμένην τῇ ὄχθῃ τοῦ Σάου τοὺς μὲν κατηκόντιζον
 ἐπιβῆναι τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ βυυλομένους, τοῖς δὲ ἀντίσταντο
 τὴν γέφυραν διαβαίνειν ἐπιχειροῦσιν, ὡς πολλοὺς μὲν κατασφα-
 γῆναι, πλείους δὲ ὑπὸ ἑαυτῶν ὠθουμένους καὶ τῶν ἐναντίων εἰς 10
 τὸν ποταμὸν ἐμπεσεῖν. φόνου δὲ γενομένου πολλοῦ καὶ τῶν μὲν
 ἐν τῷ φεύγειν τῆς τοῦ ποταμοῦ γεφύρας ἀποσιπτόντων, τῶν δὲ
 σὺν τῶν πολλῶ διωκόντων, εἰς ἕσχατον ἐλθὼν ὁ Μαγνέντιος
 κακοῦ τοιαύδε μηχανησάμενος τὸν ἐνεστῶτα διαδραῖναι κίνδυνον
 οἷός τε γέγονε. πήξας ἐν τῇ γῇ τὸ δόρυ, καὶ τῇ δεξιᾷ νεύσας 15
 τοῖς ἐναντίοις ὡς δὴ τι βουλόμενος εἰπεῖν εἰρηναῖον, ἐπειδὴ τὴν
 ἀκοὴν εἶδεν ὑπέχοντας, οὐ δίχα τῆς τοῦ βασιλέως κελεύσεως ἔφη
 τὸν Σάον ἐθελῆσαι περαιωθῆναι, Φιλίππου δὲ εἰπόντος χρῆναι
 τὴν Ἰταλίαν αὐτὸν καὶ Νωρικὸὺς ἀπολιπόντα τὴν Ἰλλυρίδα κατα-
 λαβεῖν καὶ ἐν ταύτῃ τοὺς περὶ τῶν σπονδῶν ποιήσασθαι λόγους. 20
 τούτων ἀκηκῶς τῶν λόγων Κωνσταντίος ἀπέστησε μὲν τῆς διώ-
 ξεως τοὺς οἰκείους, ἐνεδίδου δὲ Μαγνεντίῳ τὴν ἑαυτοῦ στρατιάν
 εἰς τὰ μεταξὺ Νωρικοῦ καὶ Παιονίας καὶ Μυσίας καὶ Σακίας πε-

10 καὶ om P.

17 ἐπέχοντας P.

20 τῶν om P.

quibus ille rem publicam per scelus et iniuriam vexasset, omnes ad id pro-
 gressos fuisse quod expediret publice. civitatibus autem dira bellu libera-
 tis, invito sibi ab eis oblatum imperium. (48) haec cum proferreret, omnes
 ad bellum persequendum consurgere, statimque captis armis ad transiien-
 dum Savum progredi. quorum adventum cum speculatores nuntiasent,
 quotquot erant in oppidi Sisciae praesidio, quod in ripa Savi situm est,
 alios in ripam fluminis adscendere volentes telis confugebant, aliis pontem
 transire conantibus resistebant, ita quidem ut multi trucidarentur, plures
 partim ab se ipsis partim ab hostibus impulsus in fluvium praecipitarentur.
 ingenti caede facta, cum inter fugiendum illi de fluminis ponte caderent, hi
 magno cum impetu persequerentur, Magnentius in summum discrimen ad-
 ductus huiusmodi machinatione praesens evitare periculum potuit. hasta in
 terram defixa, cum nutu dextrae significasset hostibus se de pace quid agere
 velle, ubi aures sibi praeberi vidit, non imperatoris iniussu Savum se trans-
 ire voluisse inquit, sed a Philippo monitum, Italia Noricisque relictis
 Illyricum peteret atque ibi de foedere ageret. his auditis Constanlius suos a
 persequendo revocat, et Magnentio facultatem concedit ut exercitum suum
 ad campos inter Noricum Pannoniam Moesiam Daciamque situs traduceret,

δια μεταστῆσαι, τῶν μὲν δυσχωριῶν ἀπαλλαγῆναι βουλόμενος, ὡς δὲ τῇ ἵππῳ πλεονεκτῶν ἐν ἵππασίμοις αὐτὸν καταπολεμῆσαι χωρίοις. ἐκβάσης δὲ τῆς σκέψεως εἰς ἔργον αὐτῷ, τόπον ἐπιτήδειον εἰς τὸ πληρῶσαι τὸ σπουδαζόμενον ἐνόμισεν εἶναι τὴν Κίβαλιν, ἐν ἣ καὶ Κωνσταντῖνος μύχην Λικιννίῳ συνάψας ἐνίκησε κατὰ κράτος. θέσιν γὰρ ἐχούσης τῆς πόλεως οἶαν ἀφηγούμενος τὰ τότεπραχθέντα διεξῆλθον, μέρος μὲν τοῦ στρατεύματος εἶχεν ἐν ταύτῃ, χάρακα δὲ μεταξὺ τοῦ λόφου τοῦ τὴν πόλιν ἔχοντος καὶ τοῦ μέχρι τοῦ Σάου ποταμοῦ πεδίου κατασκευάσας, πᾶν μὲν 10 ὅσον οὐ διεξωστο τῷ ποταμῷ τάφρῳ βαθείᾳ καὶ χάρακι πυκνῷ περιέβαλεν, ὅσον δὲ ὁ ποταμὸς περιεῖχε ναυσὶ συμπλακείσαις ἀλλήλαις ἐγεφύρωσε, διαλέων τὴν γέφυραν, ὅπότε δοκοίη, καὶ ἄλιν ῥᾶστα συνᾶπτων. ἐν τούτῳ σκηναὺς τῷ πλήθει πηξάμενος, καὶ βασιλικὴν ἐν τῷ μεσαιάτῳ κατασκευάσας σκηρῆν, τῶν εἰς 15 μέγεθος καὶ κάλλος ἐξεσηκημένων πόλεων κατ' οὐδὲν διαλλάττουσαν ἀνέδειξε. τῶν δὲ ταξιαρχῶν καὶ λοχαγῶν βασιλικῶς δειπνοποιθῆντος εὐχαρουμένων, μόνοι Λατίνος καὶ Θάλασσος, τὰ πρῶτα παρὰ βασιλεῖ φέροντες, τῆς θοίνης οὐ μετείχον, Φιλίππου πεφροντικότες, ὃν ἐπὶ πρεσβείᾳ πρὸς αὐτὸν σταλέντα Μαγνέντιος 20 εἶχεν.

49. Ἀλλὰ τοῦτο βουλευόμενον αὐτῶν ἦκε Τιτιανός, εἰς τῶν ἀπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ συγκλήτου βουλῆς, λόγους ἀπὸ Μαγνεν-

11 περιεῖχε *Stephanus*: περιεῖχε LP. 16 ἀντέδειξε P. ταξιαρχῶν libri.

quod impeditis istis locis liberari cuperet, et cum hoste in agris equitatus opportunitis configere equestribus ipse copiis superior. id consilium cum ei successisset, locum peridoneum ad efficiendum id quod tanto cupiebat opere arbitratus est esse Cibalim, ubi Constantinus quoque Licinium summis viribus conserto proelio superaverat. nam cum is sit eius oppidi situs, quem id temporis gesta commemorans exposui, partem exercitus habebat in oppido; valloque inter collem qui oppidum continet et planitiem ad Savum usque fluvium pertinentem excitato, quicquid flumine cinctum non esset, profunda fossa densoque vallo communivit, quicquid autem flumine clauderetur, id ponte facto ex navigiis inter se connexis stravit, ita ut pontem pro arbitrio solveret et eundem nullo rursus negotio iungeret. hic et tabernacula militum vulgo fixit et regium loco maxime medio tentorium construxit; adeoque ut haec castra oppidis eximia magnitudine atque elegantia ornatis nulla sui parte cederent effecit. cum autem suis epulum daret imperator, et ordinum duces atque cohortium cenae adhiberentur, soli Latinus et Thalassus, qui principem locum apud imperatorem obtinebant, convivio non intererant, de Philippo solliciti, quem Magnentius legationis missum nomine secum habebat.

49. Dum illi de hoc consultant, venit Titianus, e patrum Romae conscriptorum numero, superbas a Magnentio voces perferens; ac multis con-

τίου φέρων ὑπερηγάνους, ὅς κατὰ Κωνσταντίνου καὶ τῶν ἐξ αὐ-
 τοῦ γεγονότων ἄτοπα πολλὰ συμφορήσας, καὶ τὴν τῶν πόλεων
 ἀπώλειαν τῇ περὶ τὴν ἀρχὴν ἀναθεὶς ἐκμελεῖα, τῆς ἀρχῆς ἐκέλευεν
 ἔκκοτῆναι Μαγνητίῳ Κωνσταντίνῳ, εἰ ζῆν αὐτῷ μετ' ἀσφαλείας
 συγχωρήσειεν ἀγαπῶντα. τοῦ δὲ θεόν τε καὶ δίκην αἰτήσαντος⁵
 γενέσθαι τιμωροῦς τοῦ Κώνσταντος φόνου, σὺν αὐτοῖς τε πολε-
 μήσειν εἰπόντος, Τιτιανὸς μὲν πρὸς Μαγνήτιον ἐπανιέναι συνε-
 χωρεῖτο, καὶ ταῦτα Φιλίππου παρ' ἐκείνῳ μεμενηκότος, Μαγνέν-
 τιος δὲ προαγαγὼν τὸν στρατόν, Σισκίαν ἔλῳν ἐξ ἐφόδου κατέ-
 σκυψεν, ἐπελθὼν δὲ πάντα τὰ περὶ τὸν Σάον χωρῖα καὶ λείαν¹⁰
 πλείστην ἀπαγαγὼν ἐπὶ τὸ Σίρμιον ἤλαυεν, ἀμαχητὶ καὶ ταύτην
 αἰρήσειν οἰόμενος. διαμυρτῶν δὲ τῆς ἐγχειρήσεως (ἀπεκρούσθη
 γὰρ ὑπὸ τε τοῦ πλήθους τῶν οἰκητόρων καὶ τῶν ἐπιτεταγμένων
 τὴν πόλιν φυλάττειν στρατιωτῶν) ἐπὶ τὴν Μοῦρσαν ἐχώρει ἅμα
 τῇ δυνάμει πάσῃ. τῶν δὲ κατὰ τὴν πόλιν ἀποκλεισάντων αὐτῷ¹⁵
 τὰς πύλους καὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις ἀναβάντων ἠπόρει περὶ τὸ πρῶ-
 κτεόν ὁ Μαγνήτιος, οὔτε μηχανὰς ἔχων οὔτε ἄλλως πλησιάσαι
 τῷ τείχει δυνάμενος· κατηκοντίζετο γὰρ βέλει τε καὶ λίθοις ὑπὸ
 τῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων μαχομένων. ἐπεὶ δὲ καὶ Κωνσταντίῳ τὰ
 περὶ τῆς πολιορκίας ἠγγέλθη, μετὰ πάσης ἔξαναστὰς τῆς δυνά-²⁰
 μews παρεγένετο βοηθήσων τῇ πόλει κινδυνευούσῃ, παραμείψας
 Κίβαλιν καὶ γῆν ἕπασαν ὄσσην ὁ Ἀρῶς παραρρεῖ ποταμὸς.

50. Μούρση δὲ πλησιάσας ὁ Μαγνήτιος πῦρ προσῆγε

21 παραμείψας δὲ P.

tumeliosis in Constantinum et filios eius congestis, et urbium interitu ad ho-
 rum in gubernatione socordiam relato, Constantium imperio cedere Magnen-
 tio iussit, et aequi bonique facere, si vel de vitae securitate ei cavisset. at
 ille precatus deum atque Vindictam, interempti Constantis ultores essent,
 iis se locis bellum gesturum ait. atque ita Titiano potestas ad Magnentium
 redeundi facta fuit, licet Philippus apud illum detentus haereret. Magnen-
 tius eductis copiis Sisciam primo captam impetu delevit. cumque loca pro-
 pter Savum omnia invasisset, maximamque praedam egisset, Sirmium du-
 xit, eo quoque citra pugnam potiturum semet existimans. sed hoc conatu
 frustratus (quippe tam ab incolarum multitudine repulsus fuit quam a militi-
 bus, quibus datum fuerat urbis negotium) Mursam universis cum copiis con-
 tendit. cum autem ii qui erant in urbe portas occlusissent, et in propugna-
 cula successissent, Magnentius quo pacto rem aggrederetur animi dubius
 haerebat, qui neque machinas ullas haberet nec alia ratione murum subire
 posset. telis enim saxisque petebatur ab iis qui de pinnis pugnantibus. itidem
 fama obsidionis ad Constantium perlata, universis ille cum copiis opem urbi
 periclitanti laturus accessit, cum et Cibalem et universam regionem, per
 quam Dravus amnis labitur, a tergo reliquisset.

50. Interim Magnentius, suis Mursae propius admotis, ignem portis

ταῖς πύλαις, ὡς ἂν τοῦ καλύπτοντος τὰ ξύλα σιδήρου δαπανη-
 θέντος εἴξαντι τῷ πυρὶ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον ἀναπετάσαι τῷ
 στρατῷ. τοῦτο μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἔργον οὐκ ἤχθη, τῶν ἐπὶ τοῦ
 τείχους ὕδατι πολλῷ κατασβεννύντων τὸ πῦρ· τὸν δὲ Κωνσταν-
 5τιον προσαγόντα τῇ Μούρῃ πυθόμενος ἕτερόν τι μηχανῆται
 τοιοῦδε. στάδιον ἦν τι πρὸ τῆς πόλεως τῶν ἀφορισθέντων ἄνω-
 θεν τῇ τῶν ὀπλομάχων ἀμίλλῃ, πανταχόθεν ὕλαις ἀμφηρεφές.
 τούτῳ Κελτῶν φύλαγγας τέσσαρας ἐναπέκρουσεν, ἐγκελευσάμενος,
 ἐπειδὴν ἐφισταμένον Κωνσταντίου μέλλοι πρὸ τῆς πόλεως συνά-
 10πτεσθαι μάχῃ, τοῖς ἐναντίοις ἐπελθεῖν ἀδοκῆτοις, ὥστε αὐτοὺς
 ἐν μέσῳ ληφθέντας πανωλεθρία διαφθαρήναι. τούτου δὲ τοῖς
 ἐφιστῶσι τῷ τείχει γνωσθέντος εὐθὺς ὁ Κωνσταντίος Σκολιδῶαν
 καὶ Μανὰδὸν τοὺς ταξίαρχας ἐξέπεμπεν· οἱ δὲ τοὺς ὑπ' αὐτοῖς
 τεταγμένους ὀπλίτας τε καὶ τοξότας ἀριστινὴν ἐλόμενοι τὰς θύ-
 15ρας τοῦ σταδίου πάσας ἀπέκλεισιν, ἀπολαβόντες δὲ τοὺς ὑπερκει-
 μένους τούτου βαθμοὺς πανταχόθεν τε τοὺς ἐν τῷ σταδίῳ κυκλώ-
 σαντες κατετόξευσαν. ἐπεὶ δὲ τινες αὐτῶν ἐπιθέντες τὰ σάκη ταῖς
 κεφαλαῖς ἐπειράθησαν τοῦ σταδίου διαρρηῆξαι τὰς θύρας, ὁμοῦ
 συμπεσόντες καὶ τούτους βέλει τε βύλλοντες καὶ θείνοντες ξίφεσι
 20διέμειναν, ἄχρις ὅτε διέφθειραν ἅπαντας. τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς
 Μυγγεντίου διαπεσοῦσης ἐπιβουλῆς καὶ τῆς ἐνέδρας εἰς τοῦναντίον
 αὐτῷ περιστάσης, εἰς ταῦτόν ἀμφοτέρωθεν γενόμενα τὰ στρατεύματα
 συνέπιπτεν ἀλλήλοισ ἐν τῷ πρὸ τῆς Μούρσης πεδίῳ. μάχης τε

2 τὴν post εἰς add S. ἀναπετάσαιεν L. 9 πρὸ] τοῖς
 πρὸ P. 19 κτείνοντες L.

intulit, ut ferro consumpto, quod ligna tegeret, exercitui aditum in urbem
 igni patefactum aperiret. verum hoc ei non successit, cum il qui consiste-
 bant in moenibus ignem magna vi aquae restinguerent. at ubi Constantium
 propius a Mursa iam abeasse comperisset, aliud quiddam huiusmodi molitur.
 erat ante urbem stadium quoddam, attributum superiori memoria eorum cer-
 tamini qui se armati exercerent, ab omni parte silvis opacum. in eo cum
 quattuor Celtarum cohortes abdidisset, iussit ut posteaquam adductis a
 Constantio copiis ante oppidum pugna consereretur, hostes inopinatos ado-
 rirerent, ita ut intercepti ad internecionem usque delerentur. ea re ab iis
 cognita qui stabant in oppidi muris, statim Constantius Scolidoam et Mana-
 dum tribunos ablegavit. hi selectissimis quibusque tam gravis armaturae
 militibus quam sagittariis ex toto militum numero, qui sub illorum erat im-
 perio, secum sumptis omnes stadii portas obsederunt. cumque stadii gradus
 superiores occupassent, et undique milites qui erant in stadio cinxissent, sa-
 gittis eos conficiebant. illorum vero nonnullis, sublati in capita scutis,
 stadii portas perfringere conatis, impetu pariter in eos facto tela conicere
 gladiisque ferire non desinebant, donec universos interemissent. hoc modo
 cum irrita cecidisset Magnentii frans et insidiae diversum ab opinione ipsius
 eventum habuissent, congressi exercitus in planitie, quae ante Mursam est,

γενομένης οὐα σχεδὸν οὐπω πρότερον ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ φαίνε-
ται γεγωνῆαι, πίπτουσι μὲν ἕξ ἑκατέρου πλείστοι, (51) Κων-
στάντιος δὲ Θεασάμενος ὡς ἐμφυλίου τῆς μάχης οὐσης οὐδὲ τὰ
τῆς νίκης ἐκβήσεται κατὰ νοῦν αὐτῷ, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων
τοσοῦτον ἐλαττουμένων καὶ τοῖς πανταχόθεν ἐπικειμένοις βαρβά- 5
ροις μετὰ τοσαύτην φθορὰν ἀντέχειν οὐ δυναμένων, εἰς ἔννοιαν
ἦλθε τοῦ σπονδαῖς τισὶ καὶ συμβάσεισι καταλῦσαι τὸν πόλεμον.
ταῦτα δὲ αὐτοῦ τῶν στρατοπέδων ἔτι συμπεπλεγμένων ἀλλήλοις
λογιζομένων, πρὸς μείζονα λύσσαν ἐπαρθέντες οἱ Μαγνητικῶν συν-
αγωνιζόμενοι οὐδὲ νικτὸς μαχομένοις αὐτοῖς ἐπελθούσης ἐπαύ- 10
σαντο, ἐπέμεινάν τε αὐτοὶ γε οἱ στρατηγὸὶ στρατιωτῶν ἔργα πλη-
ροῦντες καὶ τοῖς καθ' ἕκαστον στρατιώταις ἐπικεῖσθαι τοῖς ἐναν-
τίοις ἐγκελευόμενοι. καὶ τῶν Κωνσταντίου δὲ στρατηγῶν εἰς ἀνά-
μνησιν τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς Ῥωμαίων δόξης ἐπανελθόντων, νυ-
κτὸς τε βαθείας οὐσης, ἔπαιον ἀλλήλους δόρασι τε καὶ ξίφεσι 15
καὶ παντὶ τῷ προσπίπτοντι καὶ εἰς χεῖρας ἰόντι· καὶ οὔτε τὸ
σκότος οὔτε ἕτερόν τι τῶν εἰωθόντων ἀνακωχὴν πόλεμου ποιεῖν
ἔπαυσε τὰ στρατόπεδα τοῦ φονῶν κατ' ἀλλήλων καὶ ἐν εὐτυχί-
ματι μεγίστῳ ποιεῖσθαι τὸ σὺν ἀλλήλοις ἕπαντας ἄρδην ἀποθα-
νεῖν. τῶν δὲ στρατηγῶν ἀνδρίας καὶ ἀρετῆς ἔργα κατὰ τὴν μά- 20
χην ἐπιδειξαμένων μέγιστα, πίπτουσιν ἄλλοι τε καὶ Ἀρκάδιος ὁ
τοῦ τάγματος τῶν Ἀβούλων ἡγούμενος καὶ Μενέλαος ὁ τῶν ἕξ
Ἀρμενίας ἱπποτοξοτῶν ἄρχειν τεταγμένος.

manus conserere. cumque proelium eiusmodi committeretur quale nullum fere prius hoc bello pugnatum fuisse videtur, utrinque plurimi ceciderunt. (51) Constantius autem conspicatus se, quod civile bellum hoc esset, ex animi voto ne victoria quidem potiturum, tantopere deminutis Romanis exercitibus, qui post talem et tantam stragem urgentibus undique barbaris non amplius resistere possent, cogitare de bello certis foederibus et conventionibus sopiendo coepit. quae dum ille suo cum animo voluit, exercitibus necdum a se in vicem diremptis, maiorem ad furorem elati Magnentianarum partium milites, ne ubi nox quidem pugnantes oppressisset finem dimicandi faciebant, sed ipsi etiam duces in obeundis militum muneribus et singulorum animis excitandis perseverabant, ut hostibus incumberent. itidem Constantii duces virtutem pristinam Romanumque decus ad animum sibi revocabant. alta iam nox erat, et nihilo se minus in vicem feriebat hastis, gladiis, armis ceteris, quae semet offerrent et ad manum essent. nec iam vel ipsae tenebrae, vel aliud quid earum rerum quae res laxamentum quasi quoddam belli efficere consueverunt, inhibere poterat exercitus, quo minus in se mutuis desaeuissent caedibus, et in maxima felicitatis parte ponerent, si omnes funditus una perirent. ipsi duces, maximis hac pugna tam fortitudinis quam virtutis facinoribus editis, cum alii cecidere tum Arcadius, tribunus Abulcorum, et Menelaus, cui datum erat in equites ex Armenia sagittarios impe-

52. Ἄξιον δὲ τὰ περὶ Μενελάου λεγόμενα μὴ παραδρα-
μῆν σιωπῇ. τοῦτόν φασί τρία κατὰ ταῦτόν ἐναρμόζοντα τῷ τόξῳ
βέλη, καὶ χρώμενον ἀφέσει μιᾶ, μὴ καθ' ἑνὸς σώματος ἀλλὰ
τριῶν ἐμπηγνύουσι τὰ βέλη, τοῦτ' οὖν δὲ τῷ τρόπῳ τῆς τοξείας χρῆ-
σόμενον πλήθος μὲν οὐκ ὄλλγον κατατοξεῦσαι τῶν πολεμίων, αἵ-
τιόν τε ὡς εἰπεῖν γενέσθαι τῆς τῶν ἐναντίων φυχῆς. ἀλλ' ἔπεσε
μὲν καὶ οὗτος, τοῦ πάσης ἐξηγουμένου τῆς Μαγνητίου στρατιᾶς
αὐτὸν ἀνελόντος, ἔπεσε δὲ ἅμα τοῦτ' καὶ Ῥωμίλος, βέλει μὲν
πρότερον παρὰ Μενελάου πεμφοθέντι βληθείς, οὐδὲ μετὰ τὴν πληγὴν
10 δὲ τοῦ πολεμῆν ἀποστάς, ἕως ὅτε καὶ αὐτὸν τὸν βαλόντα ἀνείλεν.

53. Ὑπερτέρου τοίνυν κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κωνσταντίου
γενομένου καὶ τῶν Μαγνητίου στρατευμάτων λαμπρῶς ἤδη φευ-
γόντων, φόνος μὲν παμπληθῆς ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων καὶ τῶν ἄλ-
λων ὑποζυγίων ἐγένετο· πάσαις δὲ ταῖς ἐλπίσιν ἀπογνοῦς ὁ Μα-
15 γνήντιος, δεδιὼς μὴ ποτε παρὰ τῶν ἔτι λελειμμένων ἐκδοθεῖ τῷ
Κωνσταντίῳ, διενοεῖτο τοὺς περὶ Παιονίαν τόπους κατυλιπῶν ἐκ-
δραμεῖν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, κάκειθεν συναγωγῶν δύναμιν ἐτέραν
ἀναμαχέσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοὺς κατὰ τὴν Ῥώμην ἔγνω τὰ Κων- a. 852
σταντίου φρονοῦντας ἢ τῷ μίσει τῷ πρὸς αὐτὸν ἢ τῷ τὰ κατὰ
20 τὴν μάχην γεγενημένα μαθεῖν, τὰς Ἀλπεις ὑπεραναβῆναι διέγνω
καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖσε βιοτευόντων ἐθνῶν ἀσφάλειαν τέως αὐτῷ περι-
σοῆσαι. πυθόμενος δὲ ὡς καὶ τοὺς περὶ τὸν Ῥήνον βαρβάρους
χρημάτων πλήθει δυσμενεῖς αὐτῷ πεποίηκεν ὁ Κωνσταντίος καὶ

18 ἀναμάχεσθαι P. 19 τῷ τὰ] τῷ om P. 20 uaitatius ὑπεραβῆναι.

52. Fuerit autem pretium operae, quae de Menelao perhibentur, si-
lento minime praeteriri. memoriae proditum est hunc arcui tria simul aptan-
tem eodem tempore tela, et una duntaxat utentem eisulatione, non in unum
ea corpus sed tria defixisse; quo sagittandi modo cum uteretur, nec hostium
exiguum numerum telis eius confectum et eosdem propemodum ab uno in
fugam actos aiunt. sed tamen et ipse cecidit, a Romulo totius exercitus
Magnentiani duce interemptus; et cecidit etiam cum eo Romulus, cum telo
prius a Menelao petitus ne plaga quidem accepta pugnare desisset, donec
interfecisset eum qui te'um in se contorserat.

53. Itaque cum Constantius hoc proelio superior euasisset, iamque
Magnentiani exercitus aperte terga darent, ingens strages et hominum et
equorum et reliquorum iumentorum est edita. Magnentius omni spe destitu-
tus, veritusque ne a reliquiis suorum Constantio dederetur, iis Pannoniae
locis relictis in Italiam excurrere statuit, aliisque collectis inde copiis aleam
pugnae denuo tentare. sed quod Romanos a Constantio stare cognouisset,
vel odio sui, vel quod intellectum esset de proelii eventu, Alpes transcenden-
das decrevit, deque nationibus istic degentibus aliquid interim praesidiū sibi
comparandum. verum quod inaudisset Constantium maximis muneribus etiam
vicinos Rheno barbaros infestos ei reddidisse, tum ad Gallicas nationes opera

τὰ τῶν Γαλατῶν ἔθνη διὰ τῶν εὐνοϊαν εἰσφερόντων αὐτῷ στρα-
τηγῶν ἄβατα πεποίηκεν αὐτῷ, μήτε δὲ διὰ τῶν ἐσπερίων Ἰβήρων
εἰς Μαυρουσίους οἶός τε γεγόμενος διαβῆναι τῷ καὶ τοὺς ταύτη
Ῥωμαίων συμμάχους εἰς εὐνοϊαν τὸν Κωνσταντίον ἐπισπάσασθαι,
a 353 πανταχόθεν ἀπορούμενος θάνατον ἐθελοῦσιον σωτηρίας αἰσχυρᾶς 5
ἔμπροσθεν ἐποίησατο, μᾶλλον δὲ οἰκείαις χερσὶν ἢ ταῖς τῶν πολε-
μίων εἴλετο τὸν βίον ἀπολιπεῖν.

54. Μαγνέντιος μὲν οὖν τοῦτον ἀνηρέθη τὸν τρόπον, ἔτη
βυσιλεύσας τρία καὶ μῆνας ἔτι πρὸς τούτοις ἕξ, γένος μὲν ἕλικαν
ἀπὸ βαρβάρων, μετοικῆσας δὲ εἰς Λετούς, ἔθνος Γαλατικόν, 10
παιδείας τε τῆς Λατίνων μετασχών, ἐν μὲν τοῖς πλεονεκτήμασι
τῆς τύχης θρασύς, δειλὸς δὲ ἐν ταῖς περιστάσεσι, τὴν ἐνοῦσαν
αὐτῷ φύσει κακότητιαν κρύψαι δεινὸς καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι τὸν αὐτοῦ
τρόπον εὐήθης εἶναι καὶ χρηστὸς νομιζόμενος.

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ Μαγνεντίου προήχθη ἐπιεῖν, ἐπειδὴ 15
τισιν ἔδοξεν ἀγαθῶν αἴτιος γεγενῆσθαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ
βασιλείας τοῖς πράγμασιν, ὥστε γνωσθῆναι περὶ αὐτοῦ τάλθηθῆ,
καὶ ὡς οὐδὲν ἕξ ἀγαθῆς αὐτῷ πεποίηται προαιρέσεως. Δεκέντιος
δὲ παρὰ Μαγνεντίου μεταπεμφθεὶς εἰς βοήθειαν καὶ τῆς ἐπὶ τὴν
Ἰταλίαν ὁδοιορίας ἐχόμενός, ἅμα τῷ πυθίσθαι τὰ τούτῳ συμ- 20
βάντα στρατιωτικοῖς τάγμασι καὶ ἴλαις περιπεσῶν οὐδεμίαν τε
ὄρων σωτηρίας ἐλπίδα, βρόχῳ περιστρέψας τὸν τράχηλον ἀπηλλάγη.

55. Ἐπὶ τούτοις τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς εἰς μόνον Κωνσταντίον
περιστάσεως ἀλαζονεία μὲν αὐτῷ προσεγίνετο, τὴν τύχην ἐνεγκεῖν

quorundam Constantio favorem conciliantium ducum praeclusum esse aditum,
cum nec per occidentales Hispanos ad Mauros transire posset, qui istis
etiam in locis confederati Romanis populi benevolentiam Constantii captas-
sent, inops ab omni parte consilii mortem voluntariam turpi saluti praetulit,
manibusque suis quam hostium vitam eripi sibi maluit.

54. Ac Magnentius quidem hoc modo periit, cum tribus annis et sex
praeterea mensibus imperasset. originem generis a barbaris trahebat; cum-
que commigrasset ad Letos, quae Gallica natio est, literas Latinas didice-
rat. audax fortuna prospera, timidus adversa, occultandae naturae insitae
malitiae mirus artifex, qui mores et ingenium ipsius perspectum non haben-
tibus simplex et bonus esse putaretur.

Haec de Magnentio propterea libuit adicere, quod aliquibus visus fue-
rit imperii sui tempore rei publicae bono fuisse; ut vera de eo cognoscantur
qui nihil instituto bono gessit. Decentius autem cum ad opem ferendam ar-
cessisset a Magnentio, iamque in Italiam contendens intellexisset ea
quae Magnentio acciderant, in ordines quosdam turmasque militum lapsus,
ubi nullam salutis spem videret, obtorta laqueo cervice rebus humanis excessit.

55. Secundum haec cum universa rerum summa soli Constantio cessis-
set, arrogantior esse coepit, quod eam fortunae prosperitatem moderate ferre

μετρώως οὐ δυνήθοντι, προσιπειθήτο δὲ καὶ τὰ περὶ τοὺς τοιού-
 τους εἰωθότα συνίστασθαι τῶν συκοφαντιῶν ἐργαστήρια, τοῖς δο-
 κοῦσιν εὖ ἔχειν τύχης ἐπιβουλεύοντα· τῷ γὰρ κατὰγειν ἐκείνους
 τῆς εὐπραγίας αὐτοὶ τὰς τούτων ἀξίας ἔξιν ἐλπίζοντες εἰκότως εἰς
 5 τὰς κατ' αὐτῶν ἐτρέποντο διαβολάς. οὗτοι κοινωνοὺς τῆς κακοη-
 θείας εὐνοούχους τῶν περὶ τὴν ἀλλήν τινὰς ποιησόμενοι, περιστάν-
 τες πείθουσι τὸν Κωνσταντίον ὡς Γάλλος ὢν ἀνεπίδὸς αὐτοῦ, τῆς
 τοῦ Καισαρος ἡξιωμένος τιμῆς, οὐκ ἀρκούμενος ταύτῃ πειράται
 τὴν βασιλείαν ἑαυτῷ περιθεῖναι. καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθὲς ἦν πείσαν-
 10 τες, εἰς τὴν κατὰ τοῦ Γάλλου σφαγὴν ἐπαίρουσι τὸν Κωνσταν-
 τιον. ἦσαν δὲ οἱ ταύτην πλῆξαντες τὴν ἐπιβουλήν Δυναμῖος καὶ
 Πικέντιος, εὐτελεῖς ἄνδρες καὶ διὰ τῶν τοιούτων κακῶν ἐπὶ μεί-
 ζον ἔλθεῖν τύχης σπουδαῖζοντες. ἐκοινῶνι δὲ αὐτοῖς τῆς πράξεως
 καὶ Λαμπάδιος ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχθῆς, ἀνὴρ δύνυσθαι παρὰ τῷ
 15 βασιλεῖ πάντων ἀεὶ πλέον ἐπιθυμῶν. τοῦ τοίνυν Κωνσταντίου
 ταῖς τοιαύταις θεμένοι διαβολαῖς μετέπεμπος μὲν ὁ Γάλλος ἐγί-
 νητο, τὸ κατ' αὐτοῦ σπουδαζόμενον ἄγνοῶν· ἀφικόμενον δὲ αὐτὸν
 ὁ Κωνσταντίος πρῶτον μὲν τῆς τοῦ Καισαρος ἐκδύει τιμῆς, ἐπεὶ a. 354
 δὲ πεποίηκεν ἰδιώτην, τοῖς δημοῖσι ἐκδίδωσιν εἰς σφαγὴν, οὐ τοῦτο
 20 πρῶτον κατὰ συγγενοῦς αἵματος τὸ μύσος ἔξαμαρτῶν, ἀλλ' ἐτέ-
 ροις πλείοσι τοῦτο προσθεῖς.

4 εἰκότως add P. 5 τρέπονται Stephanus. 20 τὸ μύσος abest a P.

non posset. sumebant etiam incrementum officinae calumniarum, quae cir-
 cum eiusmodi homines existere consueverunt, et iis potissimum insidiantur
 quorum fortunae bene constitutae videntur. quippe dum illos felicitate sua de-
 turbando dignitates eorum se consecuturos sperabant, non abs re ad calumnias
 adversus eos struendas se convertebant. atque hi quibusdam sibi sociis im-
 probitatis adiunctis, qui erant eunuchi aulici, Constantium aggressi Gallum
 patruelem ipsius, dignitate Caesaris ornatum, hac non contentum de occu-
 pando imperio cogitare persuadent. et eius quidem rei fide Constantio facta
 tanquam verae, ad struendam Gallo necem illum impellunt. qui has texue-
 rant insidias, Dynamius et Picientius homines erant condicionis humilis, et
 qui per huiusmodi scelera fortunam ad ampliores pervenire nitentur. par-
 ticipes autem facinoris et Lampadius erat, praefectus praetorii; qui vir apud
 imperatorem plus aliis omnibus auctoritatis et potentiae semper habere cupiebat.
 itaque Constantio talibus calumniis aures praebente Gallus accessit,
 ignarus eorum quae in ipsum cuderentur. eum advenientem Constantium
 honore Caesaris primum exiit, deinde privatam ad fortunam redactum carni-
 ficibus necandum tradidit, non illo primo contra cognatum sanguinem admissio
 piculo, sed pluribus aliis adiecto.

Γ.

Ταῦτα ἐπὶ Γάλλῳ τῷ Καίσαρι πεπραγὸς ὁ Κωνσταντῖος αὐτὸς μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Παιονίας διέβη, θιώμενος δὲ τὰ πανταχοῦ Ῥωμαίοις ὑπήκοα βαρβαρικάς ἐφόδους ἀπειλημμένα, καὶ Φράγκους μὲν καὶ Ἀλαμανοὺς καὶ Σάξονας ἤδη τεσσαράκοντα πόλεις ἐπικειμένους τῷ Ῥήνῳ κατειληφότας, καὶ αὐτὰς μὲν ἀναστίτους πεποιηκότας, τοὺς δὲ τούτων οἰκήτορας ἄπειρον ὄντας πληθὺς ληϊσαμένους μετὰ πλούτου λαφύρων ἀναριθμήτου, Κουάδους δὲ καὶ Σουρομάτας ἐπὶ πολλῆς ἀδείας Παιονίαν κατατρέχοντας καὶ τὴν ἀνωτέρω Μυσίαν, Πέρσας δὲ τοῦ τὴν ἑῷον παρενοχλεῖν οὐκ ἀφισταμένους, εἰ καὶ πρότερον ἡσύχαζον δέει τοῦ μὴ τὸν 10 Καίσαρα Γάλλον αὐτοῖς ἐπελθεῖν, ταῦτα τοίνυν λαβῶν κατὰ νοῦν καὶ ἀπορῶν ὃ τι πράξειε, μόνος μὲν ἀρκέσειν οὐκ ᾔετο δυνήσασθαι πεπονηκόσιν οὕτω τοῖς πράγμασι βοηθήσειν, ἐλθεῖν δὲ κοινῶν τῆς ἀρχῆς οὐκ ἐθάρρει διὰ τε φιλαρχίας ὑπερβολὴν καὶ τὸ πάντας ἔχειν ἐν ὑποψίᾳ τοῦ μηδένα παντάπασιν ἐνοήσειν αὐτῷ. 15 καὶ πολλὴ μὲν αὐτὸν ἐπὶ τούτοις ἔλγεν ἀμηχανία, τῆς δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐν μεγίστῳ κινδύνῳ κειμένης Εὐσεβία ἡ Κωνσταντίου γαμετή, παιδείας τε εἰς ἄκρον ἤκουσα καὶ φρονήσει τὴν γυναικίαν ὑπεραίρουσα φύσιν, εισηγεῖται γνώμην αὐτῷ, καταστῆσαι

10 ἡσύχαζον S: libri ἡσυχάζειν.

III.

His in Gallum Caesarem perpetratis, e Pannonia Constantius in Italiam transit cum autem videret omnes Romanis ubique subditas provincias barbaricis incursionibus interceptas, Francos et Alamanos et Saxones iam quadraginta sitas ad Rhenum urbes cepisse, prorsus easdem devastasse, cives et incolas infinitae multitudinis cum innumerabili spoliolum copia secum abduxisse. Quodos cum Sarmatis magna licentia et securitate per Pannoniam perque Moesiam superiorem grassari, Persas Orienti molestos esse non desinere, licet antea quiescissent, veriti ne Gallus Caesar eos adoriretur, his igitur omnibus ad animum revocatis, et quid faceret ambigens, solum quidem se minime sufficere posse putabat, ut afflictis adeo rebus et laborantibus opem ferret, imperii vero consortem deligere non audebat, cum ob imperandi libidinem nimiam, tum quod omnes suspectos haberet ac neminem prorsus sibi fidem fore duceret. has ob res admodum erat consilii inops. cumque in maximo imperium Romanum periculo positum esset, Eusebia Constantii coniux, quae summa praestabat eruditione doctrinae supraque muliebrem sexum prudens erat, consilium ei suggerit, hortata transalpinis ut populis Iulianum

Καίσαρα τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν Ἰουλιανὸν παραινέουσα, Γάλλου μὲν ἀδελφὸν ἑμιπάτριον ὄντα, παῖδα δὲ Κωνσταντίου παιδός, ὃς παρὰ Διοκλητιανοῦ Καίσαρ ἔτυχε γεγονώς. ἐπεὶ δὲ ἦδει τὸν βασιλέα Κωνσταντίον ἢ Εὐσεβία πρὸς πᾶν ὑπόπτως τὸ 5 συγγενὲς διακείμενον, τρόπῳ τοιῶδε τὸν ἄνδρα παρήγαγε. “ νέος ἐστὶ” φησὶ “ καὶ τὸ ἦθος ἀπλοῦς καὶ λόγων ἀσκήσει τὸν ἅπαντα βίον ἐσχολακῶς καὶ πραγμάτων παντάπασιν ἄπειρος, ἀμεινων τε ἔσται παντὸς ἐτέρου περὶ ἡμῶς· ἢ γὰρ τύχῃ δεξιᾷ περὶ τὰ πράγματα χρώμενος ἐπιγράφεσθαι τὸν βασιλέα ποιήσει τὰ αἰσιῶς ἐκ- 10 βάντα, ἢ κατὰ τι πταίσας τεθνήξεται, καὶ οὐδένα ἔξει τοῦ λοιποῦ Κωνσταντίου ὡς ἐκ γένους βασιλικοῦ πρὸς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν κληθησόμενον.” (2) τούτων τῶν λόγων ἀνασχόμενος ὁ Κωνσταντίος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν Ἰουλιανὸν μεταπέμπεται, τοῖς αὐτόθι φιλοσόφοις συνόντα καὶ ἐν παντὶ παιδεύσεως εἶδει τοὺς ἑαυτοῦ 15 καθηγμένους ὑπερβαλλόμενον. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος μεταπέμπτος ἦλθεν, ἀναδείκνυσι μὲν αὐτὸν Καίσαρα, a 355 κατεγγυᾷ δὲ τὴν ἀδελφὴν Ἑλένην αὐτῷ, καὶ τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν ἐπέμπευ. ἄπιστος δὲ ὢν φύσει, καὶ ὡς εὔνοος αὐτῷ καὶ πιστὸς ἔσται μὴ τεθαρρηκώς, συνεκπέμπει Μάρκελλον αὐτῷ καὶ 20 Σαλούστιον, αὐτοῖς καὶ οὐ τῷ Καίσαρι τὴν αὐτόθι καταπιστεύσας διοικήσιν. ταύτη τὰ κατὰ Ἰουλιανὸν διαθεῖς ὁ Κωνσταντίος αὐτὸς μὲν ἐπὶ Παιονίαν καὶ Μυσίαν ἐχώρει, κἀνταῦθα τὰ περὶ

13 ἐξ Ἀθηναίων L. 14 φιλοσοφοῦσι P. 15 καθηγγομένων L.
19 μήτε LP: editi μήπω.

Caesarem praeficeret, germanum Galli fratrem, et eius Constantii nepotem e filio qui a Diocletiano Caesar fuerat appellatus. et quoniam norat Eusebia Constantium imperatorem cognatos omnes habere suspectos, maritum hoc quodam modo circumvenit. iuvenis est, inquit, et simplicis ingenii, studii-que doctrinae per omnem vitam vacavit; et rerum omnium plane rudis et imperitus quovis alio nobis aptior erit. nam sive fortuna prospera rebus gerendis utetur, faciet ut imperatori felices illi successus adscribantur; sive qua parte impegerit, morietur, nec ullum postea Constantius habebit qui velut ex imperatoria familia natus ad summam rerum administrationem vocetur. (2) has voces cum admisisset Constantius, Iulianum Athenis arcessit, cum philosophantibus ibi familiariter viventem et in omni genere doctrinae magistros suos superantem. posteaquam in Italiam arcessitus advenisset, Caesarem Constantia declarat, et Helenam ei sororem in matrimonium tradit, et ad nationes transalpinas eum dimittit. atque uti natura infidus erat, qui nullo modo sibi persuadere posset Iulianum sibi fidelem ac benevolam fore, cum eo Marcellum et Salustium ablegat, illis ipsis, non Caesari, omni ista administratione credita. rebus ad Iulianum spectantibus in hunc modum dispositis, ipse Constantius in Pannoniam Moesiamque proficiscitur, et ibi-

Κουάδους καὶ Σαυρομάτας οἰκονομήσας ἐπὶ τὴν ἑώραν ἐτρέπετο, τῶν Περσικῶν ἐφόδων εἰς μάχην αὐτὸν ἔλκουσῶν· Ἰουλιανοῦ δὲ τὰς Ἄλπεις ὑπερβάντος, τοῖς τεταγμένοις Γαλατικοῖς ἔθνεσιν ἐπιστάντος, καὶ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἤττον μετὰ πάσης ἀδείας ἐπεισιώντων, τοῖς αὐτοῖς λόγοις ἢ Ἐδσεβία χρησαμένη πείθει Κωνσταντίνου 5
 a. 357 τιον ἐπιτρέψαι τὴν διοίκησιν αὐτῶ τῶν ἐκείσε πραγμάτων.

Τὰ μὲν οὖν ἐντεῦθεν ἄχρι παντὸς τοῦ βίου Ἰουλιανῶ πραχθέντα συγγραφεῦσι καὶ ποιηταῖς ἐν πολυστίχοις γέγραπται βίβλοις, εἰ καὶ μηδεὶς τῶν συγγεγραφότων τῆς ἀξίας τῶν ἔργων ἐφίκετο· πάρεσι δὲ τῷ βουλομένῳ συλλαβεῖν ἅπαντα τοῖς λόγοις ἐντυγχάνοντι τοῖς αὐτοῦ καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς, ἀφ' ὧν ἐνεστι μάλιστα τὰ κατὰ πάσαν αὐτῷ πεπραγμένα τὴν οἰκουμένην περιλαβεῖν. ἕπει δὲ προσήκει τὴν τάξιν ἡμῶς μὴ διασπάσαι τῆς ἱστορίας, εἰρήσεται καὶ ἡμῖν συντόμως ἕκαστα κατὰ τοὺς οἰκείους καιρούς, καὶ μάλιστα ὅσα τοῖς ἄλλοις παραλελείφθαι δοκεῖ. 15

3. Κωνσταντίνος τοίνυν ἐπιτρέψας ἅπαντα τῷ Καίσαρι πράττειν ὅσα συνοίσειν ἐδόκει τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἔθνεσιν, ἐπὶ τὴν ἑώραν ἐχώρει, τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον διαθήσων. Ἰουλιανὸς δὲ τὰ μὲν ἐν Κελτοῖς στρατιωτικὰ διεφθαρμένα κατὰ τὸ πλεονεύρων, τοὺς δὲ βαρβάρους ἀκώλυτον ἔχοντας τὴν τοῦ Ῥήνου διάβασιν καὶ μέχρι σχεδὸν τῶν πρὸς Θαλάττη πόλεων διελθόντας, 20

2 μάτην LP. 3 legendum fortasse τοῖς τε ὑπ' αὐτὸν τεταγμένοις ἔθνεσιν. S. 8 βίβλοις P. 14 οἰκείους] ἐκείνου P.

dem sedatis Quadorum Sarmatarumque motibus versus Orientem pergīt, irruptionibus Persicis eum ad bellum pertrahentibus. Iulianus autem cum superatis Alpidus ad Gallicas nationes attributas sibi pervenisset, ac nihilo barbari minus omni cum licentia grassarentur, Eusebia, rationibus iisdem usa, Constantio persuadet ut rerum in iis locis administrationem ei committeret.

Enimvero quae ab eo tempore per omnem deinceps vitam Iulianus gessit, ab historiarum auctoribus et a poetis prolixis descripta libris legatur, tametsi nullus eorum, qui haec memorias prodiderunt, ipsorum facinorum dignitatem attigerit. poterit etiam, qui volet, omnia comprehendere perlegendis ipsius orationibus et epistolis, de quibus imprimis ab eo per universum orbem terrarum gesta colligere licet. sed quando par est ut ordinem historiae non interrumpamus, a nobis quoque singula, ratione quadam compendiaris, suis temporibus exponuntur, ea praesertim quae ab aliis ommissa videntur.

3. Cum ergo Constantius omnia permisisset Caesari agere, quaecumque subiectis ei nationibus ex usu futura putaret, in Orientem contendit bellum contra Persas gesturus. Iulianus autem cum omnem apud Celtas rem militarem maiori ex parte labefactatam et perditam repperisset, et barbaros liberum arcente nemine Rhēni transmissum habentes, ac propemodum ad urbes

τὴν τοῦ περιλειμημένου στρατιωτικοῦ δύναμιν ἀνεσκόπει. συνιδὼν δὲ ὡς οἱ μὲν κατὰ τὴν χώραν καὶ πρὸς τὴν ἀκοήν τοῦ τῶν βαρβάρων δνόματος πτώσουσιν, οἱ δὲ παρὰ Κωνσταντίου δοθέντες αὐτῷ, τριακόσιοι καὶ ἐξήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντες, μόνον εἶχε-
 5 σθαι, καθάπερ αὐτὸς πού φησιν, ἤθεσαν, ὄσους μὲν οἴος τε γέ-
 γονε τοῖς τάγμασιν ἐγκατέλεξε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐθελοντὰς ἐδέξατο.
 ποιησάμενος δὲ καὶ ὄπλων φροντίδα, παλαιὰ μὲν κατὰ τινα πόλιν
 εὐρῶν ἀποκειμένα, τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας ἀξιῶσας τοῖς
 στρατευομένοις διένειμεν. ἀγγειλάντων δὲ τῶν κατασκόπων ὡς
 10 περὶ πόλιν Ἀργεντόρατον, πρὸς τῇ τοῦ Ῥήνου κειμένην ἔχθη,
 πληθὸς ἄπειρον ἐπεραιώθη βαρβάρων, ἅμα τῷ γινῶναι μετὰ τοῦ
 σχεδιασθέντος αὐτῷ στρατοπέδου προσήει, συμμαχίας δὲ τοῖς πολε-
 μίοις πάσης ὑπερβολῆς ἐπέκεινα τὸ τρύπαιον ἔστησεν, ἔξ μὲν ἐν
 αὐτῇ τῇ μάχῃ μυριάδων ἀπολομένων, ἑτέρων δὲ τοσούτων ἄλα-
 15 μένων κατὰ τοῦ Ῥήνου καὶ διαφθαρευσῶν ἐν τῷ ῥέματι, ὥστε
 εἴ τις ἐθελῶι τῇ πρὸς Δαρεῖον Ἀλεξάνδρου μάχῃ ταύτην παρὴν-
 λαῖν τὴν νίκην, οὐκ ἂν εὐροὶ ταύτην ἐκείνης ἐλάττονα.

Πραχθὲν δὲ τι μετὰ τὴν νίκην τῷ Καισαρι σιωπῇ παραδρα-
 μεῖν οὐ προσήκει. ἦν ἑξακοσίων ἰππέων ἕλῃ τῷ Καισαρι, σφό-
 20 δρα τὰ πολέμια γεγυμνασμένων. τούτων τῇ ῥώμῃ καὶ τῇ πείρᾳ
 θαρρῶν μέρος οὐ μικρὸν τῆς ἐλπίδος ἐν αὐτοῖς ἐσάλειεν. ἐπεὶ δὲ
 ἡ μάχῃ συνέστη, πάντες μὲν τὴν κατὰ δύναμιν ἐπιδεικνύμενοι

10 Ἀργεντόρατον] libri ἀργέντορα τῆν. 19 προσῆκεν P.

usque mari proximas grassantes, reliquiarum exercitus vires inspiciebat; et
 animadverso eorum quidem locorum homines etiam ad barbarici nominis fa-
 mam formidine percelli, sibi vero datos a Constantio milites, qui numero tre-
 centi et sexaginta duntaxat erant, nihil aliud scire, quemadmodum ipse ali-
 cubi dicit, quam ut votis rem gererent, quotquot sane poterat, ordinibus ad-
 scripsit, ac multos etiam volones inautoravit. armorum quoque cura susce-
 pta, vetera quadam in urbe condita repperit, eaque convenienti studio refe-
 cta militantibus distribuit. cum autem nuntiassent exploratores, propter ur-
 bem Argentoratum, quae ad Rheni ripam sita est, infinitam barbarorum mul-
 titudinem transiecisae, simul atque rem cognovisset, cum copiis tumultuario
 opere collectis progressus est, et conserta cum hoste pugna tropaeum longe
 amplissimum statuit, sexaginta milibus hominum in ipso proelio deletis, et
 aliis totidem in Rhenum praecipitatis atque in flumine extinctis. ideoque si
 quis istam victoriam cum Alexandri adversus Darium pugna conferre velit,
 hanc illa non inferiorem fuisse reperiet.

Et quidem aliquid, post victoriam factum a Caesare, silentio praeteriri
 non convenit. habebat alam Caesar sexcentorum equitum, plurimum belli-
 cis rebus exercitatorum. quod horum tam robore quam experientia nitere-
 tur, non exigua spei pars in eis posita periclitabatur. cum autem ventum ad
 manus esset, omnes alacritatem suam pro viribus declarantes in adversos

προθυμίαν τοῖς πολεμοῖς ἐνέκειντο, ὑπερτέρου δὲ πολλῶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γενομένου στρατεύματος οὗτοι μόνοι πρὸς φυγὴν τραπέντες τὰς τάξεις ἀπλίπουν, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν Καῖσαρα σὺν ὀλιγοῖς ἐπελάσαντα καλεῖν τε αὐτοὺς καὶ κοινωνεῖν τῆς νίκης παρακείμενοι, τοὺς δὲ μηδὲ οὕτω μετασχεῖν ἐθελῆσαι τῆς μάχης. 5 εἰκότως τοίνυν ὁ Καῖσαρ ἀχθόμενος ἐφ' οἷς τό γε ἤκον εἰς αὐτοὺς ἐκδεδώκασι τοῖς βαρβάρους τοὺς ὁμοφύλους, τὴν μὲν ἀπὸ τῶν νόμων ὠρισμένην τιμωρίαν αὐτοῖς οὐκ ἐπέθηκεν, ἀμφίσας δὲ ἐσθῆτι γυναικεία διὰ τοῦ στρατοπέδου περιήγαγεν ἐπ' ἔξαγωγῆ, στρατιωταῖς ἀνδράσι χαλεπωτέραν θανάτου τὴν τοιαύτην τιμωρίαν καὶ ποινὴν ἠγησάμενος. καὶ ἀπέβη τοῦτο εἰς δέον αὐτῷ τε κἀκένοις· ἐν γὰρ τῷ δευτέρῳ πρὸς Γερμανοὺς πολέμῳ τὴν ἐπιτιθεῖσαν αὐτοῖς αἰσχύνην ἔχοντες κατὰ νοῦν μόνοι σχεδὸν παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους ἤριστευσαν.

4. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπονήθη τῷ Καίσαρι, κατὰ σχολὴν 14 στρατιωτῶν συναείρας πλῆθος ἐπὶ τὸν κατὰ τοῦ Γερμανικοῦ παντὸς παρεσκευάζετο πόλεμον. ἀντιπαραταξαμένων δὲ τῶν βαρβάρων πλήθει παμπόλλῳ, τὴν τούτων ἔφοδον οὐκ ἀνυμείνας ὁ Καῖσαρ αὐτοὺς ἐπεραιούτο τὸν Ῥῆνον, ἄμεινον κρήνας οὐκ ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀλλ' ἐν τῇ τῶν βαρβάρων γῆι πολεμητέα εἶναι, τούτῳ τε μὴ τὰς πόλεις 20 βαρύνεσθαι καὶ αὐθις τῇ τῶν βαρβάρων ἐπιστάσει. γενομένης δὲ μάχης ἰσχυροτάτης καὶ πλήθους ἀπείρου βαρβάρων ἐν ταύτῃ πεσόντος, ἄχρι τῶν Ἐρκυνίων δρυμῶν τοὺς φεύγοντας ὁ Καῖσαρ ἐπιδιώξας,

4 τῆς τύχης L margo. 9 παρήγαγεν libri.

hostes ruebant; quibus cum Romanus exercitus longe superior evasisset, hi duntaxat in fugam acti tam foede deserebant ordines, ut cum eos ipse Caesar cum paucis aequitans et revocaret, et ut in societatem victoriae venirent hortaretur, tamen ne sic quidem proelii participes esse vellent. itaque non immerito Caesar indignatus, quod, quantum in ipsis fuisset, cives suos barbaris prodidissent, legibus ille quidem constitutam poenam eis non irrogavit, sed amictos veste muliebri per castra duxit, in aliam provinciam distrahendos, ratus militibus, qui viri essent, huiusmodi poenam et supplicium morte gravius futurum; quod quidem et ipsi et militibus commode cessit: nam secundo contra Germanos bello, suis in animis eius ignominiae, qua fuissent affecti, memoriam retinentes, soli prope, supra ceteros omnes, rem praeclarissime fortissimeque gesserunt.

4. Hoc defunctus labore Caesar per otium collectis militum copiis, ad inferendum universae Germanorum nationi bellum se parabat. cui cum numerosas opponerent acies barbari, Caesar eorum impressione non exspectata Rhenum ipse transmisit, praestare ratus ut non Romano sed barbarico bellum in solo gereretur; quo ipso fieret ut etiam rursus urbes adventu barbarorum non gravarentur. acerrimo proelio commisso, cum barbarorum innumeras in eo multitudo cecidisset, Caesar fugientes ad saltus Hercynios

πολὺν τε ἐργασάμενος φόνον καὶ τὸν υἷὸν τοῦ τῶν βαρβάρων
 ἠγουμένου Βαδομάριον ζωοῦσαν ἐλὼν, ἀπήγαγε τὸν στρατὸν ἐν τῇ
 οἰκείᾳ παιωνίζοντι ἐπὶ ταῖς νίκαις ἀνυμνοῦντά τε τὰ τοῦ Καίσα-
 ρος στρατηγήματα. τὸν μὲν δὴ Βαδομάριον Ἰουλιανὸς ἐξέπεμπε
 5 Κωνσταντίῳ, τῇ τοῦτου τύχῃ τὴν νίκην ἀνατιθεῖς· οἱ δὲ βάρβαροι
 πρὸς ἔσχατον ἐληλακότες κινδύνου καὶ περὶ παιδῶν ἤδη καὶ γυναι-
 κῶν δεδιότες, μὴ ποτε καὶ μέχρι τῶν τόπων ἐκείνων ἐν οἷς ἦσαν
 ἐπεξελθῶν ὁ Καῖσαρ ἄπαν αὐτῶν τὸ γένος ἄρδην λήϊσεται, σιέλ-
 λουσι πρέσβεις περὶ φιλίας διαλεξομένους καὶ περὶ τοῦ Ῥωμαίοις
 10 μηδεπώποτε πολεμήσειν. ὁ δὲ Καῖσαρ οὐκ ἄλλως ἔφη περὶ φιλίας
 αὐτοῖς ἐς λόγους λέναι, πρὶν τοὺς αἰχμαλώτους ἄπαντας, ὅσους
 ἐκ τῶν ἄλοουσῶν πόλεων ἔτυχον ἐν τοῖς πρὸ τοῦτου χρόνοις ἀπα-
 γαγόντες, ἀπολαβεῖν. τῶν δὲ καὶ τοῦτο ποιεῖν ὁμολογησάντων
 καὶ πάντας ὅσοι περιεσιν ἔτι δίδῶναι, πραγματευόμενος ὁ Καῖσαρ
 15 τὸ μηδένα τῶν αἰχμαλώτων μέναντα παρὰ τοῖς βαρβάροις λαθεῖν
 τοιόνδε τι μηχανᾶται. τοὺς ἀφ' ἐκάστης πόλεως τε καὶ κώμης
 διαφυγόντας μεταπεμψάμενος ἀπῆτει λέγειν ὄνομαστί τίνας ἀπὸ
 τῆς ἐκύστου πόλεως ἢ κώμης ἀπήγαγον αἰχμαλώτους οἱ βάρβαροι·
 ἐκάστου δὲ τοὺς κατὰ συγγένειαν ἢ γειτνίασιν ἢ φίλλαν ἢ ἄλλην
 20 τινὰ συντυχίαν ἐγνωσμένους ἐξονομάσαντος, ἐκέλευε τοῖς βασιλι-
 κοῖς ὑπογραφεῦσιν ἄπαντας ἀπογράφεσθαι. τοῦτου δὲ γενομένου
 καὶ τῶν πρέσβειων ἀγνοούντων τὸ βούλευμα, διαβὰς τὸν Ῥῆνον
 ἐπέτρεπε τοῖς πρέσβεσι μετὰ τῶν αἰχμαλώτων ἐπανελθεῖν. τῶν

2 Βαδομάριον L.

14 πάρεσιν P.

usque persecutus, ingenti hostium edita caede filioque ducis barbarorum Va-
 domario capto, ovaute[m] ob has victorias exercitum et imperatoria Caesaris
 facinora celebrantem, ad sua reduxit. ac Vadomarium quidem Iulianus Con-
 stantio misit, eius fortunae victoriam acceptam ferens. barbari vero in ex-
 tremum adducti discrimen, iamque de liberis et uxoribus suis solliciti, ne
 forte Caesar ad illa loca progressus, quibus in locis ipsi debebant, universam
 gentem funditus exterminaret, legatos de pace collocaturos, qua constituta
 nullum adversus Romanos unquam bellum gesturi essent, mittunt. Caesar
 haud aliter se cum eis de pace dixit acturum, quam si captivos omnes, quot-
 quot ex occupatis oppidis superioribus annis abduxerant, recuperasset. illis
 hoc quoque se facturos pollicitis, et omnes reddituros qui adhuc superstites
 essent, Caesar, ut efficeret ne quisquam captivorum se ignorante apud bar-
 baros maneret, huiusmodi quiddam molitur. arcessitis ad se omnibus qui sin-
 gulis ex oppidis atque vicis fuga evaserant, ab eis exigebat ut nominatim
 dicerent quosnam ex urbibus et vicis uniuscuiusque ipsorum barbari captivos
 abduxissent. cum quisque vel ex coniunctione sanguinis vel ex vicinia vel
 amicitia vel alio quodam casu sibi cognitos nominatim edixisset, iussit ut
 omnes a notariis imperatoris describerentur; quo facto legatis hoc consilium
 ignorantibus Rhenum ipse transmisit, et cum captivis ut revertentur impe-

δὲ μετ' οὐ πολὺ τὸ προσταχθὲν πληρωσάντων, φησάντων τε πάν-
 τας ἔχειν τοὺς αἰχμαλώτους, ἐπὶ βήμιτος ὑψηλοῦ καθίσας ὁ
 Καῖσαρ, στήσας τε τοῦ βήμιτος ὀπισθεν τοὺς ὑπογραφείας, παρὰ
 μὲν τῶν βαρβάρων κατὰ τὸ συγκείμενον παραγενέσθαι τοὺς αἰχμα-
 λώτους ἐκέλευε, τῶν δὲ καθ' ἓνα παριόντων καὶ τὰς ἑαυτῶν λε- 5
 γόντων πρόσηγορίας οἱ τῷ Καίσαρι παρεστῶτες ὑπογραφεῖς ἐκ
 τῶν ὄντων παρ' αὐτοῖς γραμμάτων ἀνεζήτουν τὰ τούτων ὄνόματα,
 καὶ παραβύλλοντες οὓς τε πρότερον ἀπεσημειώσαντο καὶ τοὺς
 φανέντας τῷ Καίσαρι, καὶ πολλῶ πλείους τοὺς παρὰ τῶν οἰκείων
 πολιτῶν καὶ κωμητῶν ὀνομασθέντας εὐρόντες, ὀπισθεν παρεστῶ- 10
 τες ἐμήνονον τοῦτο τῷ Καίσαρι. τοῦ δὲ τοῖς τῶν βαρβάρων
 πρέσβεισιν ἀπειλήσαντος πολεμεῖν ὡς οὐ πάντας ἀποδοῦσι τοὺς
 αἰχμαλώτους, εἶτα καὶ λείποντας ἕξ ἐκάστης πόλεως τε καὶ κώμης
 ὑποβαλλόντων τῶν ὑπογραφέων ἐξονομάσαντος, οἰηθέντες οἱ βάρ-
 βairoi θεία τινὶ ῥοπή καὶ τὰ σφόδρα κεκρυμμένα καὶ ἄδηλα δη- 15
 λουῖσθαι τῷ Καίσαρι, πάντας ὅσους ἂν εὕρωσι ζῶντας παραδώσειν
 ὁμολογήσαντες, τοὺς πατρῖους ὄρκους ἐπὶ τούτῳ δεδώκυσιν.
 (5) οὐδὲ γὰρ γενομένου καὶ πλήθους αἰχμαλώτων ἀποδοθέντος ὅσον
 εἰκὸς ἦν ἐκ τεσσαράκοντα πόλεων κατὰ κράτος ἀλουσῶν συνειλέ-
 χθαι, ἠπόρει περὶ τὸ πρακτέον ὁ Καῖσαρ, τὰς πόλεις ἄρδην ἀπολ- 20
 λυμένας ὄρων, τὴν δὲ γῆν χρόνον οὐκ ὀλίγον μείνασαν ἀγεώρη-
 τον, τροφῆς τε οὐκ ὀλίγης δεομένους τοὺς ἐκ τῶν βαρβάρων ἀπο-
 δοθέντας, ἧτις οὐδὲ ἀπὸ τῶν πλησίον πόλεων εὐπόριστος ἦν διὰ

20 malim τὰς μὲν πόλεις.

ravit. illi cum non multo post, quod imperatum fuerat, complerent, omnes-
 que se captivos habere dixissent, sublimi quodam in solio consedit Caesar, et
 constitutis post id tribunal notariis, a barbaris, uti convenerat, adesse capti-
 vos iussit. illis sigillatim ingredientibus et nomina sua significantibus, nota-
 rii, qui propter Caesarem stabant, ex libellis suis eorum nomina quaerobant,
 et collatis inter se tum iis quos antea consignaverant, tum Caesari repraesentatis,
 ac deprehenso longe plures esse qui suis a municipibus et vicaniis
 nominatim indicati fuerant, accedentes a tergo de hoc ipso Caesarem certio-
 rem reddebant. Caesare vero barbarorum legatis bellum comminato, qui
 captivos omnes non reddidissent, eorumque nomina, qui quolibet ex oppido
 vicoque deessent, suggerentibus notariis prolocuto, rati barbari divino quo-
 dam nutu vel additissima et ignota quaeque Caesari significari, omnes, quos-
 cunque vivos repperissent, tradituros se polliciti patrium eo nomine iusturan-
 dum praestiterunt. (5) quod ubi factum fuisset, tantaque captivorum mul-
 titudo reddita quantam erat verisimile de quadraginta per vim captis urbibus
 fuisse coactam, Caesar quid ageret ambigebat; qui et oppida funditus deleta
 cerneret, et relictam non exiguo tempore terram prorsus incultam, et resti-
 tutos a barbaris egentes annonae non exiguae, quae vicinis ab urbibus sup-

τὸ μὴδὲ ταύτας ἀπειράτους γενομένας τῆς τῶν βαρβάρων ἐφθόου τροφῆς ἀρκούσης οὐκ εὐπορεῖν. οὐκ ἔχων οὖν ὁ τι χρήσεται τοῖς πυροῦσι, τοιῶνδε τι μηχανῶται. τοῦ Ῥήνου πρὸς ταῖς ἰσχατιαῖς τῆς Γερμανίας, ὅπερ ἐστὶν ἔθνος Γαλατικόν, εἰς τὸ Ἀτλαντικόν βπέλαγος ἐκδιδόντος, οὗ τῆς ἡϊόνος ἢ Βρεττανικῆ νῆσος ἐννακο-
 5 σίοις σταδίοις διέστηκεν, ἐκ τῶν περὶ τὸν ποταμὸν ὑλῶν ξύλα συναγωγῶν ὀκτακόσια κατεσκεύασε πλοῖα μελλοῦσα λέμβων, ταυτά
 10 τε εἰς τὴν Βρεττανίαν ἐκπέμψας κομιζέσθαι σίτον ἐπολεῖ· καὶ a. 358
 τοῦτον τοῖς ποταμίοις πλοίοις ἀνάγεσθαι διὰ τοῦ Ῥήνου πυρα-
 15 σκευῶν, τοῦτό τε ποιῶν συνεχέστερον διὰ τὸ βραχὺν εἶναι τὸν
 πλοῦν, ἤρκεσε τοῖς ἀποδοθεῖσι ταῖς οἰκείαις πόλεσιν εἰς τὸ καὶ
 τροφῇ χρήσασθαι καὶ σπεῖραι τὴν γῆν καὶ ἄχρις ἀμητοῦ τὰ ἐπι-
 τήδεια ἔχειν.

Ταῦτα δὲ ἔπραξεν οὕτω σχεδὸν εἰς πέμπτον καὶ εἰκοστὸν
 25 τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸν προελθῶν. ἐχόντων δὲ τῶν στρατιωτῶν
 πρὸς αὐτὸν εὐμενῶς διὰ τε τὴν τοῦ βίου λιτότητα καὶ τὸ περὶ τοὺς
 πολέμους ἀνδρείον καὶ περὶ χρηματισμῶν ἐγκρατέας καὶ τὰς ἄλλας
 ἀρετάς, ἐν αἷς πάντας ὡς εἰπεῖν τοὺς καθ' αὐτὸν ἀνθρώπους
 30 ὑπερεβάλλετο, φθόνῳ βληθεῖς ὁ Κωνσταντίος ἐπὶ τοῖς Ἰουλιανοῦ
 20 κατορθώμασιν, οἰηθεὶς δὲ τὴν Σαλουστίου, τῶν δεδομένων αὐτῷ
 συμβούλων ἑνός, ἀγγλίνου ἀιτίαν αὐτῷ τῆς τοσαύτης εἶναι περὶ
 τὰ πολέμια καὶ τὴν ἄλλην διοίκησιν δόξης, μεταπέμπεται τοῦτον
 ὡς δὴ τοῖς κατὰ τὴν ἐφ' αὐτὸν ἐπιστήσων. ἐτοίμως δὲ τοῦ Ἰου-

4 ὅπερ — Γαλατικόν delet H, q. v. in Comm. 23 δὴ R: libri ἦδη.

peditari propterea non poterat, quod et ipsae barbarorum grassationis ex-
 pertes non fuissent et annonae satis magnam copiam non haberent. itaque
 cum ignoraret quo pacto praesenti rerum statui consuleret, huiusmodi quid-
 dam machinatur. ad extremos Germaniae limites, ubi Gallicae cuiusdam
 nationis sedes sunt, Rhenus in Atlanticum mare semet exonerat. ab eo lit-
 tore nongentis insula Britannica stadiis distat. itaque collectis lignis ex iis
 silvis quae flumini adiacent, octingentas naves lembis maiores struxit. his
 in Britanniam missis frumentum afferri curat, eiusque fluvialibus navigiis ad-
 verso Rheno subvehendi rationem invenit. quo saepius iterato, quod navi-
 gatio brevis esset, abunde praebuit iis quos oppidis suis restituerat, unde
 partim victitarent, partim sementem facerent, partim ad messem usque com-
 meatum haberent.

Atque has res gessit, cum prope necdum vigesimum et quintum aetatis
 annum attigisset. cumque milites animis in eum benevolis essent propter
 frugalitatem in victu et virilem in bellis animum et in captandis lucris conti-
 nentiam et propter virtutes denique ceteras, quibus omnes, prope dixerim,
 sui saeculi homines superabat, invidia Constantius ob res praeclare gestas a
 Iuliano tactus, ratusque sagacitatem Salustii, qui unus ex attributis ei consi-
 lliariis erat, tantum illi bellicis in rebus et administratione reliqua gloriam con-
 ciliare, hunc ipsum arcessit velut Orientalibus praeficiendum.

Zosimus.

9

λιανῷ τοῦτον ἀφέντος (ἐγγώκει γὰρ ἐν ἅπασι Κωνσταντῷ πειθῆ-
 νιος εἶναι) τὰ μὲν ἐπιτετραμμένα πάντα τῷ Καίσαρι κατ' ἐκά-
 στην ὡς εἰπεῖν ἐλάμβανεν οὐκ ὀλίγην ἐπίδοσιν, τῶν στρατιωτῶν
 ἀξυνομένων πλήθει καὶ πολεμικαῖς ἐμπειρίαις, τῶν πόλεων ἐν
 εἰρήνῃ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀπὸ ταύτης οὐσῶν ἀγαθῶν. (6) πάν- 5
 των δὲ ὡς εἰπεῖν τῶν ἀτόθι βαρβάρων ἀπογόντων ἐλπίδι πάσῃ,
 καὶ ὅσον οὐδέπω τοὺς ἔτι περιλελειμμένους ἀπολειῖσθαι παναλεθρία
 προσδοκῆσάντων, Σάξονες οἱ πάντων δὴ καρτερώτατοί τῶν ἐκείσε
 νεμομένων βαρβάρων θυμῷ καὶ ῥώμῃ καὶ καρτερίᾳ τῇ περὶ τὰς
 μάχας εἶναι νομίζοντες, Κουάδους μοῖραν σφῶν ὄντας εἰς τὴν 10
 ὑπὸ Ῥωμαίων κατεχομένην ἐκπέμπουσι γῆν. οἱ δὲ ὑπὸ Φράγκων
 δμῶρων αὐτοῖς ὄντων κωλυόμενοι διαβῆναι δέει τοῦ μὴ τῷ Καί-
 σαρι δοῦναι δικαίαν αἰτίαν τῆς κατ' αὐτῶν αὔθις ἐφόδου, πλοῖα
 νηυπηγησάμενοι καὶ διὰ τοῦ Ῥήνου τὴν ὑπὸ Φράγκων ἐχομένην
 ὑπερβαλόμενοι γῆν ἐπὶ τὴν ὑπήκοον Ῥωμαίοις ὠρμήθησαν, καὶ 15
 τῇ Βαταβίᾳ προσσχόντες, ἦν δίχα σχιζόμενος ὁ Ῥήνος νῆσον ποιᾷ
 πάσης ποταμίας μέλζονα νῆσον, τὸ Σαλλίων ἔθνος, Φράγκων ἀπό-
 μοιρον, ἐκ τῆς οἰκείας χώρας ὑπὸ Σαξόνων εἰς ταύτην τὴν νῆσον
 ἀπελαθέντας ἐξέβαλλον. αὕτη δὲ ἡ νῆσος οὕσα πρότερον πῶσα
 Ῥωμαίων τότε ὑπὸ Σαλλίων κατείχετο. τοῦτο μαθὼν ὁ Καῖσαρ 20

10 Reinesius cum Cluverio mavult Καύζους, qui inter Amisam et Visur-
 gim locati Saxonibus vicini fuere. Petavius et post eum Ritterus Zo-
 simum hallucinantem credunt posuisse Κουάδους pro Χαμάβους, id
 quod etiam loco Iuliani in Ep. ad Ath. confirmatur: ὑπεδεξάμενη μὲν
 μοῖραν τοῦ τῶν Σαλλίων ἔθνος, Χαμάβους δὲ ἐξήλασα. etiam
 Eunapio in Legat. Χαμαβοὶ dicantur. cf. Ammian. 17 8. R. 15 ὑπερ-
 βαλλόμενοι libri. ὠρμήθησαν S: libri ὠρμόθησαν. 17 ἀπό-
 μοιραν?

nem non invito Iulianus, quod omnibus in rebus obsequi Constantio decre-
 visset; nihiloque minus omnia Caesari commissa quotidie, prope dixerim, non
 exiguum quoddam incrementum sumebant, cum numero milites et usu rerum
 bellicarum augecerent, oppidaque pace pariter ac bonis et pace provenienti-
 bus fruerentur. (6) omnes iam propemodum in iis locis barbari spem omnem
 abiecerant, tantumque non ad internecionem perituras existimabant suorum
 reliquias, cum Saxones, omnium eas regiones incolentium barbarorum et ani-
 mis et corporum viribus et laborum in proeliis tolerantia fortissimi habitu,
 Quados, nationis suae partem, in solum ab Romanis occupatum emittunt. at
 finitimis Francis eos transitu prohibentibus, qui metuerent ne iustam Caesari
 causam praebere se rursus invadendi, navibus constructis Rheno praeter-
 vecti parentem Francorum imperio regionem, in Romani iuris solum conten-
 derunt; et appulsis ad Bataviam navibus, quam divisus Rhenus insulam effi-
 cit quavis insula fluminea maiorem, Saliorum nationem, Francorum a parte
 profectam et vi Saxonum in hanc insulam suis e sedibus reiectam, expulerunt.
 haec insula prius Romanis in universum parens a Saliis hoc tempore possi-

ἀντιπῆμι μὲν τοῖς Κουάδοις, παρεγγυᾷ δὲ τῷ στρατῷ τούτοις μὲν κατὰ τὸ κρατερὸν διαμάχεσθαι, Σαλλῶν δὲ μηδένα κτείνειν ἢ κωλύειν ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὄρια διαβαίνειν οἷα μὴ ὡς πολέμιους ἐφισταμένους τῇ χώρῃ, ἀνάγκη δὲ τῇ παρὰ Κουάδων ἐλαύνεσθαι. 5 ταύτης αἰσθόμενοι τοῦ Καίσαρος τῆς φιλάνθρωπίας οἱ Σάλλιοι οἱ μὲν ἀπὸ τῆς νήσου μετὰ τοῦ σφῶν βασιλέως εἰς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐπεραιούντο γῆν, οἱ δὲ συμφυγόντες εἰς τὰ ὄρη κατήεσαν, ἰκέται τοῦ Καίσαρος ὑπντες καθιστάμενοι καὶ ἐθελοντὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐνδιδόντες. ὁ δὲ πρὸς μὲν πόλεμον οὐδένα θαρροῦντας ἔτι 10 τοὺς βαρβάρους ὄρων, ἐφόδοις δὲ λαθραλαῖς καὶ ληστελαῖς προσέχοντας οὐ μικρὰ τε οὐδὲ τὰ τυχόντα ἐκ τούτου τὴν χώραν ἐργαζομένους κακά, καὶ ἀπορῶν ὃ τι πράξειεν, ἔμφρονι στρατηγήματι ταύτην μετῆι τῶν βαρβάρων τὴν τέχνην. (7) ἀνὴρ τις ἦν μέγεθος σώματος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἔχων, καὶ τὴν 15 ἀνδρῖαν ἀνάλογον τῷ σώματι. τούτῳ βαρβάρῳ τὸ γένος ὄντι καὶ ληστεύειν σὺν αὐτοῖς εἰωθῶτι παρέστη τὰ οἰκεῖα ἤθη καταλιπόντι πρὸς τοὺς ὑπὸ Ῥωμαίοις Κελτοὺς μεταστῆναι. διατρέψων οὖν ἀπὸ χρόνου τινὸς ἐν Τριβέροις (ἔστι δὲ αὕτη πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἀλπεις Ἑθνῶν) ἐπειδὴ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον βαρβάρους 20 ἐώρῃ τὰς τῆδε κατατρέχοντας πόλεις καὶ τὰ πάντων ἀκάλυτώς ληϊζομένους, ὅτε τὴν τοῦ Καίσαρος οὐκῶν Ἰουλιανὸς εἶχεν ἀρχήν, ἀμύνειν μὲν διανοεῖτο ταῖς πόλεσιν, οὐκ ἔχων δὲ παρηρησίαν οἷα

1 ἀντιπῶσι vulgatum corr Leunclavius. 7 ὄρια cum Leunclavio
R. qui etiam ἀπῆεσαν malebat. 9 διδόντες P. 17 Ῥωμαίους P.

debat. Caesar ea re cognita, Quados ille quidem vicissim aggrediebatur, sed iusso prius exercitu cum Quadis acriter dimicare, Saliorum neminem occidere, nec prohibere quo minus in Romanorum fines illi transirent, quod non ut hostes Romanam regionem peterent, sed per vim et coactionem a Quadis pellerentur. hac animadversa Caesaris humanitate Sallii partim ex insula cum rege suo Romanorum in solum transiiebant, partim ad limites inita fuga se conferebant; omnes Caesari supplices facti sponte sua se cum rebus suis eius fidei permittebant. Caesar non iam ad bellum gerendum promptus et audentes amplius barbaros videns, sed clandestinis incursionibus et latrociniiis intentos, haud levibus inde malis et detrimentis regionem afficere, quid egeret dubius, hanc artem barbarorum prudenti stratagemate vicissim ultus est. (7) erat quidam vasto supra ceteros omnes corpore, cui corporis magnitudini virilis animus respondebat. huic natione barbaro, ceterisque cum barbaris latrociniiis assuetus, visum est relictis sedibus patris ad subiectos Romanis Celtas migrare. cumque Treviris ad aliquod tempus haereret, quae urbs transalpinarum gentium maxima est, ac transrhenanos barbaros videret urbes in adversa Rheni ripa sitas incursionibus vexare omniumque fortunas nullo prohibente rapere; quod sane tum temporis accidit, cum necdum Iulianus Caesaris potestatem nactus esset; de tuendis quidem oppidis cogitabat, sed

νόμου μηδενὸς αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν ἐπιτρέψαντος, τὴν μὲν ἀρχὴν μόνος εἰς τὰ δυστάτα κρυπτόμενος τῶν ὑλῶν ἑκαραδόκει τὰς τῶν βαρβάρων ἐφόδους, καὶ νυκτὸς ἐπιῶν ἤδη παρειμένους μέθη καὶ ὕπνω κεφαλὰς ὄσων οἷός τε ἦν βαρβάρων ἀπέτεμε καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει φέρων ἐδείκνυ. συνεχῶς δὲ τοῦτο ποιῶν ὄκνον οὐκ ὀλίγον 5 ἐποίησε τοῖς βαρβάροις, ἀγνοοῦσι μὲν τὸ γινόμενον, τῷ δὲ καθ' ἐκάστην ὡς εἰπεῖν ἐλαττοῦσθαι τοῦ κακοῦ συναισθανομένοις. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλοι συνεμήγησαν τούτῳ ληστὰι καὶ καθ' ἓνα συνιόντες πλῆθος γεγόνασι, τότε δὴ τῷ Καίσαρι προσελθῶν ὁ Χαριέτιων (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ ταύτην εὐρόντι πρῶτῳ κατὰ τῶν βαρβάρων 10 ἐπιβουλήν) ἀναφαίνει τὸ πρότερον εὐπῶ πολλοῖς ἐγνωσμένον. ὁ δὲ Καῖσαρ, ἐπειδὴ μὴ ῥάδιον ἦν αὐτῷ διὰ τοῦ στρατοπέδου ταῖς ἐν νυκτὶ τῶν βαρβάρων λαθραῖαις ἐφόδοις ἐπεξίεναι (κατ' ὀλίγους γὰρ καὶ ἐν πολλοῖς ἑαυτοὺς διωσπειραντες ἐλήστευον, ἡμέρας δὲ γενομένης οὐδένα θάσασθαι παντάπασιν ἦν· ἐν γὰρ τοῖς περὶ 15 τοὺς ἀγροὺς δρυμοῖς ἀπεκρούπτοντο, σιτούμενοι τὰ ἐκ τῆς ληστείας αὐτοῖς προσγιγνώμενα), τὸ δυσχείρωτον τῶν πολεμίων λαβῶν κατὰ νοῦν εἰς ἀνάγκην κατέστη τοῦ μὴ στρατοπέδῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ληστικῷ συστήματι τοὺς ληστὰς μετελθεῖν. ἀποδεξιόμενος οὖν τὸν Χαριέτιωνα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, συνάψας τε αὐτοῖς τῶν Σαλλίων 20 πολλοὺς, νυκτὸς μὲν αὐτοὺς ληστεύουσι τοῖς Κουάδοις οἷα μεμελητημένους ληστεῖαις ἐπέπεμπεν, ἡμέρας δὲ οὔσης ἐν τοῖς ὑπαί-

6 rectius forsitan ἐνεποίησε. S. 21 αὐτοῖς LP. 22 ἔπεμπεν libri.

quod eiusmodi quid ipse moliri non auderet, cui nulla lex ut id faceret permisisset, iuitio solus in densissimas silvas abditus barbarorum impressiones opperiebatur, eosque noctu aggressus, ubi temulentia et somno iam sopiti iacebant, capita quotquot poterat barbaris abscindebat, et in urbem allata civibus ostendebat. id institutum continens metum et cunctationem barbaris non exiguam iniciabat, ignorantibus quidem illis id quod fieret, sed ipsum tamen detrimentum ex eo deprehendentibus, quod in singulos prope dies eorum copiae diminuerentur. cum autem et alii latrones cum eo se coniunxissent et sigillatim collecti quondam ad multitudinem excrevissent, tum vero Charietto (nam hoc nomen erat ei qui primus insidias hasce contra barbaros excogitaverat) adito Caesare rem ei, non multis antea cognitam, aperit. Caesar, cui facile non esset cum exercitu nocturnas et clandestinas barbarorum incursiones coercere (nam exiguo numero multisque locis dispersi latrocinabantur; et ubi dies illuxisset, neminem omnino videre erat, quod in saltus agris vicinos semet abderent, ex iis victitantes quae hoc latrocinio acquirerent), cum ad animum revocasset quam difficulter hostes domiturus esset, ad eam redactus est necessitatem, ut non exercitu tantum sed etiam latronum globo quodam latrones persequendos statueret. quare Charietone cum suis recepto, et iisdem ex Saliorum numero compluribus adiunctis, hos noctu, velut exercitos latrocinii, in latrocinantes Quados emittebat, interdiu dispositas sub dio militum stationes habebat, et omnes qui latronum ma-

Θροις ξιταται τὰ στρατόπεδα, καὶ πάντας ὄσοι τὸ ληστικὸν οἶοι τε γίνοντο διαφυγεῖν ἔκτεινε. τοῦτ' οὖν ποιῶν διετέλεσεν, ἕως ὅτε καυσιστάντες εἰς ἑσχάτην στενοχωρίαν οἱ Κονάδοι, καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλοι γενόμενοι, προσεχώρησαν ἅμα τῷ σφῶν ἡγουμένῳ τῷ Καίσαρι, πληθῆδες τε αἰχμαλώτων ἤδη συλλαβόντι κατὰ τὰς προτέρας ἐφόδους καὶ τὸν τοῦ βασιλέως παῖδα παρὰ Χαριέττωνος εἰλημμένον. ἐπεὶ δὲ ἰκετηρίας αὐτοῦς ἐλεινῶς προτεινομένους ὁμήρους ἀπῆται τῶν ἐπισήμων τινὰς καὶ τούτοις ἅμα τὸν τοῦ βασιλέως υἱόν, εἰς Θρήνον οἰκτρότατον κυταστὰς ὁ τῶν βαρβάρων ἡγουμένος ἄμυνε δακρῶσαν ὡς ἀπόλοιτο μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῷ καὶ ὁ υἱός. τότε τοῖσιν ἐλέησας ὁ Καῖσαρ δάκρυα πατρὸς τὸν τε παῖδα αὐτῷ δείκνυσιν ἐν εὐπαιθείᾳ τρεφόμενον, καὶ φήσας ἔχειν ἐν ὁμήρου τάξει, καὶ σὺν αὐτῷ τῶν εὖ γεγρονότων ἄλλους ὁμήρους λαβῶν, ἐφιλοτιμήσατο τὴν εἰρήνην ἐφ' ᾗ μῆδέποτε κατὰ Ῥωμαίων χεῖρας
15 ἄραι.

8. Ταῦτα οὕτω διαθεὶς ὁ Καῖσαρ Σαλλούς τε καὶ Κονάδων μοῖραν καὶ τῶν ἐν τῇ Βαταβίᾳ νήσω τινὰς τάγμασιν ἐγκατέλεξεν, ἃ καὶ νῦν ἐφ' ἡμῶν ἔτι δοκεῖ περισώζεσθαι. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοῦς χρόνους Κωνσταντίος ὁ βασιλεὺς ἦν κατὰ τὴν ἐψῶν τὰ
20 Περσῶν ἔχων ἐν φροντίδι μόνα καὶ τοῖς ἐκείσε πολέμοις ἐγκαρτερωῶν· τὰ τε γὰρ ὑπὲρ τὰς Ἄλλεις ἔθνη καλῶς εἶχεν αὐτῷ τῇ τοῦ Καίσαρος κυβερνώμενα προνοίᾳ, καὶ Ἰταλίᾳ πᾶσα καὶ Ἰλλυριοὶ κίνδυνον εἶχον οὐδένα, τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον βαρβάρων δέει τοῦ

17 Βαταονία LP.

18 ἐφ' ἡμῖν libri.

aus evadere potuerant trucidabat. id facere non desinebat, donec Quadi maximas ad angustias redacti deque multis pauci facti cum duce suo Caesari se dederent; qui et magnam superioribus impressionibus captivorum multitudinem adeptus fuerat, et inter alios ipsum quoque regis filium a Charietone captum habebat. cum miserabilem in modum supplices factos obsides dare iuberet, homines quosdam nobiles, et in his ipsum regis filium, dux barbarorum, lamentatione maxime miserabili sublata cum lacrimis deierabat inter alios et filium sibi periisse. quamobrem paternas miseratur lacrimas Caesar, filium ei commostrarat, qui delicate alebatur; simulque professus eum se obsidis habere loco, deque numero nobilium aliis quoque praeter hunc obsidibus acceptis, pacem ipsis ea largitus est lege ne contra Romanos unquam arma caperent.

8. His rebus ita constitutis, et Salios Caesar et Quadorum partem et quosdam incolentes insulam Bataviam, legionibus adscripsit; quorum ordines nostro quoque tempore superstites esse videntur. per eadem tempora Constantius imperator in Oriente, de solis rebus Persicis sollicitus, eorum locorum bellis intentus erat. nam et bene transalpinarum constitutae res erant gentium, quae providentia Caesaris administrarentur; et Italia tota cum Illyriis extra omne positum erat periculum, propterea quod trans Istrum habi-

μη διὰ Γαλατίας τὸν Καίσαρα διαβάντα τὸν Ἰστρον αὐτοῖς ἐπελ-
θεῖν σωφρονούντων. Κωνσταντίου τοίνυν ἐν τούτοις ὄντος οἱ
a. 359 Πέρσαι, Σαπώρην ἔχοντες βασιλέα, τὰ περὶ τὴν μέσσην ἐλιγίζοντο
τῶν ποταμῶν, καὶ τὰ περὶ τὴν Νισιβίην ἅπαντα καταστρεφάμενοι
καὶ αὐτὴν ἤδη πόση δυνάμει τὴν πόλιν ἐπολιόρκοον. τοῦ δὲ
στρατηγεῦ Λουκιλλιανοῦ πρὸς τὴν πολιορκίαν ἀρκέσαντος, καὶ
νῦν μὲν τοῖς ἀπὸ τῆς τύχης ὀρθῶς χρησαμένου νῦν δὲ καὶ στρα-
τηγήμασιν, ἣ μὲν πόλις τὰ περιστάνα διεφύγεν, εἰς ἔσχατον
ἐλθούσα κινδύνου. τὸ δὲ ὅπως περιττὸν ἠγησάμην διεξελθεῖν,
αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος ἐν ἰδίᾳ συγγραφῇ πάντα ἀφηγησαμένου τὰ 10
τότε πραχθέντα, ἔπερ ἔστιν εἰς χεῖρας λαβόντα τὴν ἐν λόγοις
ἄκραν τοῦ ἀνδρὸς συνιδεῖν ἀρετὴν.

Λοκούντων δὲ εἶναι τῶν κατὰ τὴν ἕψαν ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ τῶν
τοῦ Καίσαρος κατορθωμάτων ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ὄντων,
δεινῶς ὁ Κωνσταντίος συνεστάλη τῷ φθόνῳ, τῇ δὲ τῶν ἐν Κελ- 15
τοῖς τε καὶ Ἰβηροῖσι πραγμάτων εὐημερία δακνόμενος ἐμηχανᾶτο
προφάσεις, δι' ὧν ἂν δυναθελὴ κατὰ βραχὺ καὶ ἀνεπαισθήτως
τὰς τοῦ Καίσαρος ἐλαττώσαι δυνάμεις, οὕτω τε τῆς ἀξίας αὐτὸν
παρὰ λῦσαι. πέμπει τοίνυν ὡς αὐτόν, τάγματα δύο τῶν ἐν Κελ-
τοῖς στρατιωτῶν ἐκπεμφθῆναι κελεύων ὡς δὴ τῆς ἀπὸ τούτων 20
δεόμενος βοηθείας. Ἰουλιανοῦ δὲ ἀγνοίᾳ τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως,
καὶ ἅμα διὰ τὸ μὴ πρόφασιν ὀργῆς αὐτῷ δοῦναι, τὸ ἐπίταγμα

14 ἐν om LP,
σχύντως.

17 ἀνεπαισθήτως L; margo: legebatur ἀνεπαι-

tantes barbari praes metu, ne per Galliam profectus Caesar Istrum transice-
ret et ipsos adoriretur, intra modestiae fines se continebant. cum igitur in
his occupatus esset Constantius, Persae, qui Saporem habebant regem, Me-
sopotamiam infestis grassationibus vexabant, et vastatis omnibus ad Nisibia
sitis urbem ipsam totis viribus obsidebant. sed cum dux Lucillianus obsidioni
sustinendae idoneus partim oblati forte fortuna occasionebus partim strata-
gematis recte fuisset usus, urbs imminētibus malis est erepta, licet extre-
mum in discrimen adducta fuisset, id autem quo modo factum sit, a me
commemorari supervacaneum duxi, cum ipse Caesar omnia tum temporis ge-
sta peculiari scripto quodam exposuerit. ea vero si quis in manum sumpse-
rit, huius viri summam in dicendo vim perspiciet.

Ceterum ubi iam in tranquillo res Orientis posita viderentur et prae-
clara facta Caesaris in omnium ore essent, gravi quadam invidia correptus
est Constantius. ideoque propter rerum omnium prosperos apud Celtas et
Hispanos successus quosdam animi morsus sentiens, occasiones captabat, qui-
bus paulatim, et animadvertente nemine, Caesaris vires imminuere posset et
hoc modo dignitatem ei suam adimere. quapropter ad eum mittit, et ad se
legiones duas Celticorum militum ablegari mandat, quasi eorum auxiliis ipse
indigeret. huic mandato cum statim Iulianus satisfacisset, partim quod in-
stitutum ipsius ignoraret, partim ne quam occasionem ei succensendi praebe-

παραρχῆμα πληρώσαντος, τὰ μὲν ἐν Κελτοῖς ἤξιούτο πύσης ἐπιμελείας, τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ τὸ συνεχές αὐξομένου, καὶ τῶν παροικούντων ταῖς ἰσχυταῖς βαρβάρων κατεπτηχότων καὶ πόλεμον μὲν οὐδὲ ὄναρ ἐνθυμουμένων, Κωνστάντιος δὲ καὶ ἕτερα 5 τάγματα στρατιωτικὰ πεμφθῆναι οἱ παρὰ τοῦ Καίσαρος ἦτι. καὶ τυχῶν τῆς αἰτήσεως ἄλλας μετ' οὐ πολὺ τέσσαρας ἴλας ὡς αὐτὸν ἐκέλευεν ἐπεμφθῆναι, καὶ παραρχῆμα παρασκευάζεσθαι πρὸς ἐκδημίαν ὁ Καῖσαρ τοῖς στρατιώταις ἐσήμαιεν.

9. Ἰουλιανοῦ δὲ ἐν τῷ Παρισίῳ (Γερμανίας δὲ αὕτη πο- a. 360
10 λήχη) διατρέβοντος, ὡς δὴ πρὸς ἐκδημίαν εὐτρεπεῖς ὄντες οἱ στρατιῶται νυκτὸς ἄχρι βυθείας ἐδείκνουν περὶ τὰ αὐτόθι βασιλεια, τῶν βουλευομένων κατὰ τοῦ Καίσαρος οὐδὲ ἐν λογισόμενοι. τῶν δὲ ταξίαρχων τινὲς τὸ πάλαι κατ' αὐτοῦ μηχανώμενον ἐπὶ τῶν πραγμάτων εἶδρον ἀληθές, καὶ ἀνώνυμα γραμματία τῶν
15 στρατιωτῶν ἐν μέσῳ κατὰ τὸ λεληθὸς διαρρήξαντες ἐδήλουν διὰ τούτων ὡς ὁ Καῖσαρ, ὁ δοὺς ἄπισιν ὡς εἶπεν τὸ κατὰ βαρβάρων τρόποια στήσαι διὰ τῶν οἰκείων στρατηγημάτων καὶ μηδὲν τι τῶν καθ' ἕκαστον ἐν τῷ μάχεσθαι διαλλάττων, εἰς ἑκατον ἤξει κινδύνον κατὰ βραχὺ τοῦ βασιλέως τὴν αὐτοῦ δύναμιν ὑποκλέπτον-
20 τος, εἰ μὴ συνδραμόντες ἅπαντες ὁμοῦ τὴν τῶν στρατιωτῶν κωλύσειεν ἐκδημίαν. ταῦτα τὰ γραμματίδια διεσπαρμένα τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἀκαγόντες, καὶ εἰς τὸ πλεῖθος τὸ μελετώμενον ἐνεγ-

2 αὐξομένου LP.
λέπτοντες L. margo.

17 κατὰ μηδὲν τε L. margo.

19 ὑπο-

ret, nihil minus omnem curam ac diligentiam rebus Celticis adhibebat, in dies augescentibus militum copiis et habitantibus ad extremos limites barbaris perterrefactis, deque bello inferendo ne per somnium quidem cogitantibus. Constantius autem et alios militum ordines a Caesare sibi mitti postulabat; et impetrato quod petierat, non multo post alias quattuor alas ad se transmitti iubebat. statim militibus significat Caesar ad protectionem se compararent.

9. Haerente vero Iuliano Parisii, quod oppidulum est Germaniae, cum milites ad iter instructi propter eius loci praetorium multam in noctem cenarent, nihil de iis consiliis omnino cogitantes quae adversus Caesarem inirentur, tribuni quidam, qui reapse verum comperissent id quod iam olim in eum cuderetur, libellos quosdam ab incertis profectos auctoribus inter milites clanculum hinc inde reiciunt, iisque futurum significant ut Caesar, qui stragematis suis efficeret ut propemodum omnes ipsi tropaea de barbaris staterent, et qui nihil a privato milite, quoties dimicandum esset, differret, extremum in periculum coniciatur, imperatore paulatim copias eius suffurante, nisi omnes concursu facto militum protectionem impedirent. hos ita sparsos libellos ubi militum plerique legissent, et de re tota quae tractaretur

κόντες, ἐξηρέθισαν ἅπαντας εἰς ὄργην. καὶ ἀναστάντες ἐκ τοῦ πότου σὺν θορόβῳ πολλῷ, τῶν κυλικῶν ἐν ταῖς χερσὶν ἔτι κειμένων, ὤρμησαν ἐπὶ τὰ βασιλεια, διαρρήξαντές τε τὰς θύρας σὺν οὐδενὶ κόσμῳ κατάγουσι δημοσίᾳ τὸν Καίσαρα, καὶ ἐπὶ τινος ἀσπίδος μετώρον ἄρηντες ἀνεῖπόν τε σεβαστὸν αὐτοκράτορα, καὶ 5 ἐπέθεισαν σὺν βίᾳ τὸ διάδημα τῇ κεφαλῇ. ὁ δὲ δυσανασχετῶν μὲν ἐπὶ τῷ γεγονότι, τὸ δὲ ἀνακαλέσασθαι τὸ πραχθὲν οὐδεμίαν οἰηθεὶς ἔχειν ἀσφάλειαν Κωνσταντίου μῆτε ὄρκους ἐμμένοντος μῆτε συνθήκαις ἢ ἄλλην τινὰ τῶν ἐν ἀνθρώποις πλῆστιν φυλάττοντος, ὅμως ἐπειρᾶτο τῆς αὐτοῦ γνώμης, καὶ πρέσβεις ἐπέμψας παρὰ 10 τὴν αὐτοῦ προαιρέσιν τε καὶ γνώμην ἔφη προβῆναι τὰ τῆς ἀναρρήσεως, οἷς εἰ παράσχοι συγγνώμην, ἔτοιμος ἔφρασκεν εἶναι τὴν τοῦ Καίσαρος ἔχειν ἀξίαν, ἀποθέμενος τὸ διάδημα. Κωνσταντίος δὲ εἰς τοσοῦτον ὀργῆς τε καὶ ἀλαζονείας ἠνέχθη ὥστε πρὸς τοὺς πρέσβεις εἰπεῖν ὡς προσήκει Ἰουλιανὸν τοῦ ζῆν ἀντεχόμενον ἀπο- 15 θέσθαι πρὸς τῇ βασιλείᾳ καὶ τὸ τοῦ Καίσαρος σχῆμα, καταστάνατα δὲ ἰδιώτην ἑαυτὸν τῇ προαιρέσει τοῦ βασιλέως ἐκδοῦναι· μὴδὲ γὰρ πείσεσθαι τι δεινὸν μὴδὲ ἄξιον ὧν ἐτόλμησε. ταῦτα ἀκηκοὺς Ἰουλιανὸς παρὰ τῶν πρέσβειων εἰς τὸ ἐμφανὲς ἔδειξεν ἦν εἶχε περὶ τὸ θεῖον προαιρέσειν, ἄντικρος εἰς ἐπήκοον πάντων εἰπὼν ὡς τοῖς 20 θεοῖς ἄμεινον ἢ τοῖς Κωνσταντίου λόγοις ἑαυτὸν τε καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐκδοῦναι.

2 πότον R: libri τόπου.
γνώμην S: libri γνώμην.

10 γνώσεως P margo.
18 ἀνάξιον L margo.

12 συγ-

ad multitudinem rettulissent, universos ad iram concitarunt. cumque non sine magno tumultu a comptando surrexissent ipsosque calices manibus adhuc tenerent, ad praetorium contenderunt; perruptisque nullo ordine foribus Caesarem in publicum deducunt, et sublimem in scutum quoddam elatum imperatorem augustum appellant, et vi diadema capiti eius imponunt. Caesar aegre quidem, quod accidisset, ferens, revocari tamen quod actum fuerat tuto non posse ratus, quando Constantius nec sacramentis ullis nec pactis conventis staret, aut ullam aliam fidei religionem inter homines sacram servaret, nihilo minus animum eius tentandum putabat. ideoque missis legatis praeter voluntatem et sententiam animi sui se declaratum imperatorem aiebat, ac si quidem ita Constantio videretur, paratum se dicebat esse ut diadema posito Caesaris dignitatem retineret. sed Constantius tantam ad iracundiam et arrogantiam provectorus est, ut legatis diceret par esse Iulianum, si vitam sibi caram duceret, una cum imperio Caesaris etiam habitum ponere, privataeque vitae restitutum imperatoris se voluntati permittere: nec enim vel grave quicquam perpessurum, vel iis dignum quae tentare fuisset ausus. cum haec Iulianus ex legatis audisset, palam animi sui de numine sententiam ostendit, aperte prolocutus, audientibus universis, potius se diis quam Constantii verbis seque vitamque suam permissurum.

Ἐντεῦθεν ἄσασι φανερὰ γέγονεν ἡ πρὸς Ἰουλιανὸν Κωνσταν-
 τίου δυσμένεια. καὶ Κωνσταντίνος μὲν πρὸς ἑμφύλιον παρεσκευά-
 ζετο πόλεμον, Ἰουλιανῶ δὲ δυσχεραίνειν ἐπὶ ταῖς συμβεβηκόσιν
 ἐπήγει, ὡς, εἰ μέλλοι τῷ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δεδωκότι τοῦ Καίσαρος
 5 πολεμεῖν, ἀγαρίστου παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπολοσται δόξαν. ὄντι
 δὲ περὶ ταῦτα καὶ πᾶσαν γνώμην ἀνακυκλοῦντι, σφόδρα τε δκη-
 ρῶς ἔχοντι πρὸς ἑμφύλιον πόλεμον, ἔδειξε δι' ἐνυπνίου τὸ θεῖον
 αὐτῷ τὸ ἐσόμενον· ἐν Βιέννῃ γὰρ διατρέφοντι κατ' ὄναρ ὁ Ἕλιος α. 361
 ἐδόκει δεικνύναι τοὺς ἀστέρας αὐτῷ, λέγειν τε ταῦτα τὰ ἔπη.

10 Ζεὺς ὅταν εἰς πλατὺν τέρμα πέλη κλυτοῦ ὕδροχοοίου,
 παρθενικῆς δὲ Κρόνος μοίρη βαλῆ ἐπὶ πέντε
 εἰκοστῇ, βασιλεὺς Κωνσταντίνος Ἀσίδος αἴης
 τέρμα φίλον βιότου στυγερόν καὶ ἐπώδυνον ἔξει.
 τούτῳ τῷ ἐνυπνίῳ θαρρήσας εἶχετο μὲν κατὰ τὸ σὺνήθεσ αὐτῷ
 15 τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπιμελείας, ἐπεὶ δὲ ἦν ἔτι χειμῶν, τὰ
 μὲν ὅσα περὶ τοὺς βαρβάρους τῆς δεούσης ἡξιοῦτο προνοίας, ὥστε,
 εἰ δεήσει καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν ἀντιλαβεῖσθαι πραγμάτων, ἐν
 ἀσφαλείᾳ πάσῃ τὰ ἐν Κελτοῖς πράγματι μείναι, παρεσκευάζετο
 δὲ, Κωνσταντίου κατὰ τὴν ἑψίαν ὄντος, τὴν αὐτοῦ προκαταλαβεῖν
 20 ἐπιχειρήσιν. (10) ἀκμάζοντος δὲ ἤδη τοῦ θέρους διαθεῖς τὰ
 περὶ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον βαρβάρους, καὶ τοὺς μὲν πολέμῳ σω-
 φρονεῖν ἀναγκάσας, τοὺς δὲ τῇ πείρᾳ τῶν προλαβόντων εἰρήνην

9 hi versus etiam apud Ammian. 21 4 et Zonaram 13 11 leguntur.
 10 μόλη ap. Ammianum. 11 μοίρης — πέμπτης ap. Zonaram,
 μοίρη — πέμπτη ap. Ammianum. 12 εἰκοστῆς ap. Zonaram.

Hinc iam omnibus infestus Constantii erga Iulianum animus paruit. et
 Constantius quidem ad civile bellum se comparabat, Iuliani vero mentem,
 propter ea quae acciderant, hoc potissimum cruciabat, quod bellum cum eo
 gesturus qui Caesaris ei potestatem tribuerat, apud multos opinionem homi-
 nis ingrati de se concitaturus esset. dum haec secum expendit et animum
 hinc inde torquet, ac vehementer in suscipiendo civili bello cunctatur, numen
 ei per somnium quid futurum esset ostendit. nam dum Viennae commoratur,
 Sol in somniis sidera monstrare visus est et hocce versu pronuntiare:

parte Iovem feret extrema profusor ut undae,
 parsque a Saturno fuerit vigesima quinta
 Virginis ut iam tacta: Asiae Constantius omnis
 vitam morte gravi mox finiet induperator.

hoc somnio fretus publica pro more suo negotia diligenter procu-
 rat. et quoniam adhuc hiems erat, rebus ad barbaros pertinentibus
 ita prospicit uti par erat, adeo quidem, ut si res ei suscipiendae
 essent aliae, prorsus in tuto Celticae manerent. simul, haerente per
 Orientem adhuc Constantio, conatum ut eius anteverteret sese parabat.
 (10) adulta iam aestate, compositis barbarorum trans Rhenum rebus,
 cum partim eos bello coegisset modeste se gerere, partim experientia praec-

ἀγαπᾶν μᾶλλον ἢ πόλεμον πείσας, ὡς ἐξ μακρὰν ἀποδημίαν διέ-
 ταπτε τὸ στρατόπεδον, καταστήσας δὲ ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐσχα-
 ταιαῖς πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς ἡγεμόνας ἅμα τῇ δυνάμει
 ἦμι εἰς τὰς Ἀλπεῖς. ἔλθων δὲ εἰς Ῥαιτούς, ὅθεν ὁ Ἰστρος ἀρχό-
 μενος Νωρικούς τε καὶ Παιονίαν πῶσαν παραμειβεται καὶ προσέτι 5
 γε Δάκας καὶ τοὺς ἐν Θράκῃ Μυσοὺς καὶ Σκύθας, οὕτω τε εἰς
 τὸν Εὐξείνιον ἐξήλθοι πόντον, πλοῖα ποτάμια κατασκευάσας αὐτὸς
 μὲν ἅμα τρισχιλίους εἰς τὸ πρόσω διὰ τοῦ Ἰστροῦ παρήγγεν, δισμη-
 ρίους δὲ πεζῇ τὸ Σίρμιον καταλαμβάνειν διέταπτεν. ἐπεὶ δὲ ἦν
 συνεχῆς εἰρεσία μετὰ τῆς τοῦ ῥοῦ φορᾶς καὶ τῶν ἐτησίων ἀνέμων 10
 αὐτῷ συντελεισάντων, ἐνδεκάτῃ μὲν ἡμέρᾳ περὶ τὸ Σίρμιον ἦλθε,
 φοιτησάσης δὲ ἀγγελίας ὡς ὁ βασιλεὺς παρεγένετο, πάντες μὲν ὡς
 εἰπεῖν Κωνσταντίον ἠγοῦντο εἶναι τὸν ἐπιστάνα, δεξάμενοι δὲ
 Ἰουλιανὸν ἐν ἐκπλήξει πάντες ἦσαν, φάσματι τὸ συμβᾶν ἀπεικά-
 ζοντες. φθασίας δὲ μετ' οὐ πολὺ καὶ τῆς ἀπὸ Κελτῶν αὐτῷ 15
 παρακολουθοῦσης δυνάμεως, τῇ Ῥωμαίων γερούσια καὶ ταῖς ἐν
 τῇ Ἰταλίᾳ δυνάμεισι ἔγραφεν ἔχειν ἐν ἀσφαλεῖ τὰς πόλεις ὡς αὐ-
 τοῦ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ Ταῦρος καὶ Φλωρέντιος οἱ κατ' ἐκεί-
 νων τὸν ἐνιαυτὸν ὑπάτοι, τῆς Κωνσταντίου μερίδος ὄντες, ἅμα
 τῷ μαθεῖν ὅτι Ἰουλιανὸς ὑπερβὰς τὰς Ἀλπεῖς εἰς Παιονίαν ἀφί- 20
 κετο φυγῇ τὴν Ῥωμαίων ἀπέλιπον, φυγάδας μὲν αὐτοὺς ὑπάτους
 ἐν τοῖς συμβολαίοις ἐκέλευε γράφεσθαι, πάσας δὲ τὰς πόλεις ὡς
 ἔτυχεν ἤδη διυδρομῶν ἐφιλοφρονεῖτο, χρηστὰς ἐναποτιθέμενος

territorum persuasisset ut pacem quam bellum, amplecti mallent, velut ad
 profectionem longinquam, omnem exercitum instruit. cumque civiles et
 militares duces oppidibus atque limitibus praefecisset, versus Alpes cum copiis
 pergat. ad Raetos ubi venisset, unde fluvius Ister ortus Noricos et univer-
 sam Pannoniam permeat, itidemque Dacos et Thraciae Moesos et Scythas,
 atque ita semet in pontum Euxinum exonerat, constructis navigiis fluvialibus
 ipse cum tribus milibus Istro secundo devectus, viginti milia Sirmium itinere
 terrestri petere iussit, et quia remigium continuum cum secundo fluminis
 impetu coniungebatur, his etiam ventis adiuvantibus quos Etesias velut anni-
 versarios vocant, undecimo die Sirmium appulit. cumque nuntiatum fuisset
 imperatorem adesse, propemodum omnes arbitrabantur esse Constantium qui
 venisset, sed ubi Iulianum excepissent, prae admiratione cuncti stupebant;
 et instar portentii habebant id quod evenisset. non multo post, cum et exer-
 citus ille qui ex Celtis subsequebatur praesto esset, ad senatum populi Ro-
 mani et Italicos exercitus literas dedit, quibus in literis perscriptum erat,
 praesidia munitas urbes tenerent, quando iam ipse nactus esset imperium. et
 quia Taurus ac Florentius eius anni consules, qui a Constantio stabant, simul
 atque cognovissent Iulianum Alpes transgressum in Pannoniam pervenisse,
 fuga semet ex urbe subdlexerant, consules fugitivos in perscribendis publicis
 instrumentis eos appellari iussit. omnes autem urbes, quas cursim iam trans-
 ierat, blande demulcebat, universis spem de se bonam praebens. scripsit

πᾶσιν ἐλπιδας. ἔγραφε δὲ καὶ Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις καὶ Κορινθίοις, τὰς αἰτίας τῆς σφετέρας ἐμφαίνων ἀρξέως.

11. Ὅντι δὲ αὐτῷ κατὰ τὸ Σίρμιον ἐξ ἀπάσης ὡς εἰπεῖν τῆς Ἑλλάδος ἐστέλλοντο πρέσβεις, οἷς ἀποκρινάμενος τὰ προσήκοντα, καὶ ὅσα ἦν δίκαια φιλοτιμησάμενος, σὺν τῷ παρὰ Κελτῶν στρατοπέδῳ καὶ ἕτερον ἐκ τε αὐτοῦ τοῦ Σιρμίου καὶ τῶν Παλοσι καὶ Μυσοῦς ἐνιδρυμένων ταγμάτων συναγαγὼν, ἐπὶ τὰ πρόσω παρήει. καταλαβὼν δὲ τὴν Νάϊσον αὐτόθι μετὰ τῶν μάντεων τὸ πρακτέον ἐσκόπει. ὡς δὲ μένειν αὐτῷ τέως κατὰ χώραν ἐδήλου 10 τὰ ἱερά, τοῦτο ἐποίηε, παρατηρῶν ἅμα καὶ τὸν τῷ ἐνπνίῳ δηλούμενον χρόνον. ὡς δὲ καὶ τὰ τῶν ἀστράφων συντρέχειν ἐδόκει κινήσεων, ὄντι κατὰ τὴν Νάϊσον ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως αὐτῷ πλῆθος ἱππέων ἀπήγγειλεν ὡς Κωνσταντίος μὲν ἐτελεύτησε, καλοῖη δὲ Ἰουλιανὸν ἐπὶ τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν τὰ στρατόπεδα. δεξάμενος Iulianus. 15 δὴ τὸ παρὰ τοῦ Θείου δεδωρημένον εἶχετε τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας. ἐπεὶ δὲ εἰς τὸ Βυζάντιον παρεγένετο, πάντες μὲν αὐτὸν σὺν ἰατρῆμαίσι ἐδέχοντο, πολίτην καὶ τρόφιμον ἑαυτῶν ὀνομάζοντες οἷα δὴ ἐν ταύτῃ τεχθέντα τε καὶ τραφέντα τῇ πόλει, καὶ τὰ ἄλλα θεραπεύοντες ὡς μεγίστων τοῖς ἀνθρώποις αἴτιον ἐσόμενον ἀγα- 20 θῶν. ἐν ταύτῃ τῆς πόλεως ἅμα καὶ τῶν στρατοπέδων ἐπιμελούμενος ἔδωκε μὲν τῇ πόλει γερουσίαν ἔχειν ὥσπερ ἐν τῇ Ῥώμῃ, λιμένα δὲ μεγίστον αὐτῇ δειμάμενος, τῶν ἀπὸ τοῦ γότου κινδυνεόν-

4 ἀποκρινόμενος libri. 10 τοῦτο δὲ ἐποίηε P. 12 μάισον P. 15 δὲ P. 17 αὐτὸν P. 21 Ῥώμῃ] Ῥώμῃ πόλει L. 22 ὑπὸ? κινδύων P.

et Atheniensibus et Lacedaemoniis et Corinthiis, itineris sui causas ostendens.

11. Sirmii cum esset, ex omni prope Graecia legati ad eum missi aderant; quibus ubi respondisset quae par erat, eaque fuisset largitus quae iusta viderentur, cum Celticis et aliis praeterea copiis, quas de praesidiariis cohortibus Sirmii Pannoniorum Moesorumque collegit, ulterius castra movit, ubi Naisum attigisset, ibidem cum haruspicibus quid agendum esset dispiciebat, significantibus extis ut istuc aliquandiu subsisteret, parebat, observans simul indicatum somnio tempus; quod ubi cum siderum motibus concurrere videretur, adhuc apud Naisum haerenti multitudo quaedam equitum, Cpoli veniens, nuntiabat Constantium esse mortuum et ipsos exercitus Iulianum ad summam rerum deposcere, quapropter accepto quod a numine donatum esset, inceptum iter prosequitur. ubi Byzantium accessisset, universi faustis acclamationibus eum excipiebant, civem et alumnum appellantes velut ea in urbe natum et educatum, et omni praeterea culta prosequentes quasi futurum mortalibus maximorum bonorum auctorem. hic dum et urbi et exercitui reficiendo dat operam, potestatem urbi fecit habendi senatus ut in urbe Roma simul portum ei maximum struxit, qui naves ab austro periculantes ab iniu-

των ἀλεξητήριον πλοίων, καὶ στοὰν σιγματοειδῆ μᾶλλον ἢ εὐθείαν, ἐπὶ τὸν λιμένα καταύγουσαν, ἔτι δὲ βιβλιοθήκην ἐν τῇ βασιλέως οἰκοδομήσας στοᾷ καὶ ταύτῃ βίβλους δσας εἶχεν ἐναποθέμενος, ἐπὶ τὸν κατὰ Περσῶν παρεσκευάζετο πόλεμον. δέκα δὲ διατρέψας ἐν τῷ Βυζαντίῳ μῆνας κατέστησε στρατηγούς Ὅρμισδαν καὶ 5 Βίκτωρα, καὶ τοὺς ταξίαρχους αὐτοῖς καὶ τὰ στρατόπεδα παρα-
 a. 352 δούς ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἤλαννε. μεθ' ὅσης μὲν οὖν ἠσυχίας καὶ εὐλαβείας τὴν ὁδὸν ἄπασαν οἱ στρατιῶται διήνυσαν, λέγειν οὐκ ἀναγκαῖον· οὐδὲ γὰρ ἦν εἰκὸς ἀπηχῆς τι πρῶξι τούτους ὑπὸ Ἰουλιανῆ βασιλεῖ τεταγμένους. ἐπιδημήσαντα δὲ αὐτὸν τῇ Ἀντιοχείᾳ 10 δέχεται φιλοφρόνως ὁ δῆμος· φιλοθεάμων δὲ ὢν φύσει, καὶ τρυφῇ μᾶλλον ἢ πράξει σπουδαίαις ἐκδεδομένος, εἰκότως τὴν περὶ τὰ πάντα τοῦ βασιλέως ἐδυσχέραινε φρόνησιν καὶ σωφροσύνην, εἰρηγομένου τε θεάτρων ἑαυτὸν, σπανίως τε καὶ οὐδὲ διὰ πάσης θωρουμένου τῆς ἡμέρας. ἀφέντες τοίνυν φωνὰς ἀλλοκότους ἐλύ- 15 πησαν. ὁ δὲ ἡμῖνατο, τιμωρίαν μὲν οὐδεμίαν ἔργω αὐτοῖς ἐπιθεῖς, λόγον δὲ ἀστείωτατον εἰς αὐτούς τε καὶ τὴν πόλιν συνθεῖς, ὃς τοσαύτην ἐν ἑαυτῷ μετ' εἰρωνείας ἔχει πικρίαν ὥστε πανταχοῦ γῆς ἤρκεσε τὰ Ἀντιοχείων ὄνειδῆ διενεγεῖν. ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ὑπὲρ ὧν ἔπταισαν μετεμέλησεν, ὁ δὲ βασιλεὺς βοηθήσας τὰ εἰκότα 20 τῇ πόλει καὶ πλήθος πολὺ παραδούς βουλευτῶν, ἐκ πατρὸς εἰς τοῦτο καταγομένων καὶ ἔτι ὅσους ἔτυχον τεκοῦσι βουλευτῶν θυ-

14 εἰργόμενος P.

17 λογίων L.

19 μὲν ὅς ὑπὲρ L.

riis defenderet, una cum porticu, quae sigma litteram potius quam rectam formam refert, et ad portum deducit. itidem constructa in regia porticu bibliotheca et libris, quotquot habebat, in ea collocatis, ad gerendum bellum Persicum se parabat. ubi decem menses Byzantii commoratus Hormisdam Victoremque duces declarasset, eisque tribunos et exercitus tradidisset, Antiochiam profectus est. quanta quidem cum tranquillitate ac religione totum hoc iter confecerint milites, non est necesse dicere: nec enim consentaneum erat eos insolentius ac praeter rationem decori quicquam admittere, qui sub imperatore Iuliano militabant. Antiochiam ingressum blande populus accepit. sed quod idem natura spectandorum ludorum cupidus esset, magisque voluptatibus quam seriis negotiis deditus, non abs re prudentiam et modestiam imperatoris in rebus omnibus aegre ferebat, qui et de theatris se subduceret et raro ludos nec toto die spectaret. quapropter portentosis quibusdam vocibus emissis eum pungebant. imperator semet ulcisci, non facto poena eis ulla irrogata, sed oratione quadam urbanissima tam in ipsos quam urbem composita; quae tantam in se cum irrisione continet acerbiter, ut ubique terrarum didendis Antiochenorum probris suffecerit. sed hos quidem delictorum suorum paenituit. imperator autem urbe sublevata, ubi quidem hoc posceret aequitas, eique magno decurionum concessio numero, qui paterna successione munus hoc consequerentur, admissis et illis quotquot decurionum

γατέρες, ὅπερ ὀλίγαις δεδομένον ἔγνωμεν πόλεις, ἄλλα τε πολλὰ καλῶς καὶ δικαίως οἰκονομήσας, ἐπὶ τὸν κατὰ Περσῶν παρεσκευάζετο πόλεμον.

12. *Αἰρηγόντος δὲ ἤδη τοῦ χειμῶνος τὴν στρατιὰν συναγα-* a. 363
 5 *γῶν καὶ κατὰ τάξιν ἐν κόσμῳ προπέμψας ἐξώρμησε τῆς Ἀντιο-*
χείας, οὐδὲ τῶν ἱερείων αἰσίων αὐτῷ γενομένων. τὸ δὲ ὅπως
εἰδῶς ὑπερβήσομαι. πέμπτη δὲ τὴν Ἱεράπολιν ἡμέρᾳ καταλαβὼν,
ἐνθα ἔδει τὰ πλοῖα πάντα συνδραμεῖν στρατιωτικὰ τε καὶ φορτι-
 10 *κά, ἕκ τε Σαμοσάτων καὶ ἐξ ἄλλων τὸν Εὐφράτην καταπλέοντα*
τόπων, τούτοις ἐπιστήσας Ἱερεῖον τῶν ἡγουμένων τινὰ στρατιω-
τικῶν ταγμάτων προέπεμπεν. αὐτὸς δὲ τρεῖς ἐπιμείνας τῇ Ἱερα-
πόλει μόνας ἡμέρας ἐπὶ Βάτνας τῆς Ὀσδρονητῆς κολιχνίον τι προήει,
οὗ δὴ ὑπαντήσαντες Ἐδεσηνοὶ πανδημεὶ στέφανόν τε προσέφερον
 15 *καὶ μετ' εὐφημίας εἰς τὴν σφῶν πόλιν ἐκάλουν. ὃ δὲ ἀποδεξά-*
μενος καὶ ἐπιστὰς τῇ πόλει, καὶ ὅσα ἔδει χρηματίσας, ἐπὶ Κάρ-
ρας ἐβάδιζε. δυοῖν τοίνυν ἐντεῦθεν ὁδοῖν προκειμέναι, τῆς μὲν
διὰ τοῦ ποταμοῦ Τίγρητος καὶ πόλιος Νισίβιος ταῖς Ἀδιαβητῆς
σατραπειῶν ἐμβαλλούσης, τῆς δὲ διὰ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ
 20 *Κιρκησίου (ἡ γύριον δὲ τοῦτο κυκλούμενον ὑπὸ τε τοῦ Ἀβώρια*
ποταμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐφράτου, τοῖς δὲ Ἀσσυρίων ὄροις συν-
απτόμενον), σκεπτομένου τε τοῦ βασιλέως ποτέρα τούτων χρήσα-
σθαι δέοι πρὸς τὴν διάβασιν, ἔφοδος ἀπηγγέλθη Περσῶν ὡς
καταδραμόντων τόπους Ῥωμαίοις ὑποχειρίους. καὶ συναραχθῆ-

4 *στρατείας libri.* 18 *ἐμβαλλούσης vulgo.* 19 *Κιρκησίου LP.*
Ammianus Cercusium, Rufus Festus Circessum vocat. τοῦ om P.

filiae progeniissent; quod sane perpaucis municipiis datum scimus; aliis denique multis praecclare iustequē constitutis, ad bellum Persicum semet accingebat.

12. Hieme iam exacta, collecto exercitu eoque decenti ordine praemisso, egressus est Antiochiam, cum ne perlitare quidem potuisset. id autem quo pacto acciderit, quamvis cognitum habeam, silentio praeterire malo. cum die quinto pervenisset Hierapolim, ubi cunctas naves, et militares et onerarias, convenire oportebat, cum e Samosatis tum ex aliis per Euphratem locis descendentes, praefectum eis Hierum quendam, cohortium militarium ducem, praemisit: ipse tres duntaxat Hierapoli dies commoratus Batnas versus, oppidulum quoddam Osdroēnae, progressus est, ubi populus Edesenorum universus ei factus obviam et coronam offerebat et faustis acclamationibus in urbem suam invitabat. imperator accepto dono civitatem ingressus, et decretis ei quae par erat, Carrhas perrexit. hinc iam duobus propositis itineribus, quorum alterum per flumen Tigrim et urbem Nisibim Adiabenicam ad satrapias ducit, alterum per Euphratem et Circesium (castelli hoc nomen est, quod Aboras fluvius et Euphrates ipse circumfluit, Assyriorum finibus contiguum), et imperatore deliberante quonam horum itinerum ad transactionem utendum esset, Persarum irruptio nuntiata fuit, qui per loca ditionis Romanae gras-

να μὲν ἐκ τούτου τῷ στρατοπέδῳ συνέβη· μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ληστὰς εἶναι μῦλλον, οἱ διαρπάσαντες τὰ ἐν ποσὶν ἀνεχώρησαν, ἔγνω φυλακὴν ἀρκοῦσαν τοῖς ἐπὶ τὸν Τίγρητα χωρίοις καταλιπεῖν, ὡς μὴ τῆς δυνάμειος ἀπάσης σὸν αὐτῷ διὰ τῆς ἐτέρας ὁδοῦ τῆ Περσῶν ἐπιούσης ἐπικρατεία λαθόντες οἱ Πέρσαι Νισιβιν καὶ τὰ 5 ταύτῃ προσκειμένα πάντα κακώσαιεν, εὐρόντες ἔρημα βοηθείας. ἔδοξεν οὖν ὀκτακισχιλλούς καὶ μυρίους ὀπλίτας αὐτόθι καταλειφθῆναι, στρατηγεῖν δὲ τούτων Σεβαστιανὸν καὶ Προκόπιον, αὐτὸν δὲ ἅμα τῇ πάσῃ δυνάμει διὰ τοῦ Εὐφράτου χωρήσαι, διχῆ διελόντα τὴν σὸν αὐτῷ στρατιάν, ὥστε πανταχόθεν, εἴ τινες τῶν 10 πολεμίων ὀφθεῖεν, εἶναι αὐτοὺς τούτοις ἀνθισταμένους, καὶ μὴ ἐπ' ἀδείας τὰ προσπεσόντα καταδραμεῖν.

13. Ταῦτα ἐν Κάρραις διαθεῖς (ἣ δὲ πόλις διορίζει Ῥωμαίους καὶ Ἀσσυρίους) ἠβουλήθη τὸ στρατόπεδον ἐξ ἀπόπτου τινὸς θεωρῆσαι χωρίον, ἄγασθαι δὲ τὰ περὶ τὰ τάγματα καὶ τὰς τῶν 15 ἱππέων ἴλας· ἦσαν δὲ ἅπαντες ἄνδρες πεντακισχιλλοὶ καὶ ἑξακισμύριοι. ἔξορμήσας δ' ἐκ Καρρῶν καὶ τὰ ἐν μέσῳ διαδραμῶν φρούρια μέχρι Καλλινίκου, κάκειθεν ἐλθὼν ἐπὶ τὸ Κιρκήσιον περὶ οὗ πρότερον εἶρηται, διαβὰς τὸν Ἀσβώραν ποταμὸν ἔπλει διὰ τοῦ Εὐφράτου, νεὼς ἐπιβάς. ἠκολούθουν δὲ καὶ οἱ στρατιῶται, τὰς 20 σιτήσεις δὴ κεκομισμένοι, καὶ ἀνέβαινον εἰς τὰ πλοῖα, ὅσοις ἐπέτετακτο τοῦτο· ἦδη γὰρ ὁ στόλος ἀπαντήσας ἐτετυχήκει, φέρων ἀριθμὸν πλοίων ἐκ μὲν ξύλων πεποιημένων ἑξακοσίων, ἀπὸ δερ-

11 αὐτοὺς] immo τούς. 17 ἐκ om P. 19 Abora Lennclavius.

sari perhiberentur. ea res fecit ut perturbatio quaedam in castris exoriretur. sed imperator, cognito latrones hos potius esse, qui raptis rebus obviis abscessissent, satis magnum praesidium sitis ad Tigrim flumen agris relinquentium statuit, ne copiis universis secum per alterum illud iter Persicum territorium ingressis, clanculum Persae Nisibi et omnia Nisibi vicina loca, praesidiis et ope destituta, divexarent. itaque placuit ut decem et octo milia gravis armaturae militum ibi relinqueret, quorum duces Sebastianus et Procopius essent; ipse cum universis copiis iter per Euphratem faceret, exercitu duas in partes divisio, ut ab omni parte conspectis hostibus resisti posset, nec in quaevis obvia per summam illi licentiam excursarent.

13. His apud Carras constitutis, quod oppidum Romanos et Assyrios determinat, exercitum de sublimiore quodam loco spectare voluit, et iam legiones pedestres quam alas equitum admirari. erat autem numerus omnium sexaginta quinque hominum milia. Carris profectus, castellis interiectis ad Callinicum usque cursim transiit, ac delatus inde Circesium de quo supra dictum est, Asbora flumine transiecto, per Euphratem navi conscensa vehebatur. sequebantur et milites, qui annonas secum portaverant, in naves conscendentibus iis quibus hoc iniunctum erat. iam enim classis ad imperatorem venerat, in qua erat numerus navium sexcentarum, quae de lignis

μάτων δὲ πεντακοσίων. ἦσαν δὲ πρὸς τούτοις καὶ στρατιωτικὰ νῆες πενήκοντα, καὶ ἑτεροὶ πλατεῖαι συνηκολούθουν, δι' ὧν, εἴ που δεήσειεν, ἔδει γίνεσθαι ζεύγματα πεζῇ διδόντι τῷ στρατοπέδῳ τοὺς ποταμοὺς διαβαίνειν. ἠκολούθει δὲ καὶ ἄλλα πάμπολλα 5 πλοῖα, τὰ μὲν τροφὰς φέροντα τῷ στρατῷ, τὰ δὲ ξύλα πρὸς μηχανὰς ἐπιτήδεια, τὰ δὲ καὶ τὰ ἤδη κατεσκευασμένα πολιορκητικὰ μηχανήματα. κατέστησαν δὲ ναύαρχοι Λουκιανὸς καὶ Κωνσταντίος. οὗσης δὲ τοιαύτης τῆς τοῦ στρατοῦ τάξεως, ἀπὸ τινος βήματος ὁ βασιλεὺς πᾶσιν ὁμοῦ τὰ καθήκοντα προσφωνήσας, ἀργυρῶν 10 ῶν τε νομισμάτων τριάκοντα καὶ ἑκατὸν τῶν στρατιωτῶν ἕκαστον δόσει τιμήσας, τὴν ἐπὶ Πέρσας εἰσβολὴν ἐποίησατο, τοῦ μὲν πεζοῦ Βίκτωρα στρατηγὸν καταστησάμενος, Ὁρμισδαν δὲ τῆς ἵππου, καὶ Ἀρινθαῖον σὺν τούτῳ. περὶ δὲ Ὁρμισδου καὶ πρότερον εἴρηται ὅτι Πέρσης τε ἦν καὶ βασιλέως υἱός, ὑπὸ δὲ ἀδελφοῦ ἀδικη- 15 θεὶς καὶ φυγὼν πρὸς Κωνσταντίνον τε ἤλθε τὸν βασιλέα καὶ εὐνοίας δοκίμια παρασχόμενός τιμῶν καὶ ἀρχῶν ἠξιώθη μεγίστων.

14. Εἰσβαλόντι τούτων εἰς τὰ Περσῶν ὄρια τῷ βασιλεῖ τὸ μὲν εὐώνυμον εἶχεν ἡ ἵππος, συμπαραθέλουσα τῇ ἡϊόνι τοῦ ποταμοῦ, τῶν δὲ πεζῶν μοῖρα τῷ δεξιῷ ἠκολούθει, τὸ δὲ λοιπὸν ἡ 20 στρατιά, σταδίῳς διεστώσα ἐβδομήκοντα. τοῦτο δὲ τὸ μέσον

2 ἑτεροὶ πλατεῖαι] codices ἑτεροὶ πλατεῖαι. Eunapius vel Dio Cassius apud Suidam v. ζεύγμα: πλατεῖαι μὲν εἰσιν αἱ νῆες δι' ὧν ὁ ποταμὸς ζεύγνεται. 7 tribunus Constantianus et comes Lucilianus. Ammian. 8 τῆς om libri. 13 Ἀρθεταῖος P; lib. 4 2 Ἀρινθεος. 19 τὸ δεξιὸν L.

erant factae, de corio quingentarum. praeter has aderant et quinquaginta naves militares, aliaque navigia lata comitabantur; quibus, si usus ita posceret, iungendi pontes essent per quos exercitus pedes transiret flumina. sequebantur et alia complura navigia, quae partim annonam exercitui vehebant, partim ligna fabricandis machinis idonea, partim iam fabricata tormenta obsidionalia. navarchi facti sunt Lucianus et Constantius. talis cum esset exercitus ordo, de tribunali quodam imperator ad universos ea quae ex officio quaererentur prolocutus, et militibus congiario centum et triginta numerorum argenteorum viritum dato, contra Persas movere coepit, Victore pedestribus copiis duce dato, equestribus Hormisda, cui Arinthaeum adiunxit, de Hormisda prius etiam diximus, fuisse natione Persam et filium regis, qui a fratre affectus iniuria aufugerit et ad Constantinum imperatorem pervenerit, editisque fidei ac benevolentiae documentis honores et magistratus amplissimos promeruerit.

14. Cum ergo Persarum in fines irruisset imperator, laevum quidem cornu tenebat equitatus, qui propter ripam fluminis progrediebatur, pars autem peditatus ad dextrum latus comitabatur; reliquum agmine continebatur maximo, quod septuaginta stadiis aberat. hoc interiectum spatium com-

εἶχε τὰ τε νατοφόρα ζῆα, τὰ βαρέα τῶν ὅπλων καὶ τὴν ἄλλην
 παρασκευὴν φέροντα, καὶ ὅσον ἦν ὑπηρετικόν, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφα-
 λοῦς εἴεν καὶ οὗτοι, τοῦ στρατοῦ πανταχόθεν αὐτοὺς περιέχοντος.
 οὕτω διαδεις τὴν ἐπὶ τὸ πρόσω πορεύων χιλοὺς ἔγνω καὶ πεντα-
 κοσίους προπέμψαι, κατασκευομένους εἴ τι πολέμιον ἢ προφυῶς 5
 ἢ δι' ἐνέδρας ἐπῆν, Λουκιλλιανὸν αὐτοῖς ἐπιστήσας. ἐξήκοντα
 δὲ προελθὼν σταδίους εἰς τι χωρίον Ζαυθὰ προσαγορευόμενον
 ἤλαθε, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Δοῦρα, ἕγγος μὲν ὡς ἄρα ποτὲ πόλις ἦν
 φέρουσαν, τότε δὲ ἔρημον· οὗ Γορδιανοῦ τοῦ βασιλέως ἰδεῖντο
 τάφος. ἐνθα καὶ πλῆθος ἐλάφων φανέν οἱ στρατιῶται κατα- 10
 τοξεύσαντες ἅλις ἐχρήσαντο τῇ ἐκ τούτων τροφῇ. σταδμῶν δ'
 ἐντεῦθεν διελθὼν τέσσαρας εἰς τι χωρίον ἀρίκετο· Φαθούσας
 ὄνομα τούτῳ. ἦν δὲ ἀντικρὺ ἐν τῷ ποταμῷ νῆσος, ἔχουσα φροῦ-
 ριον ὑπὸ πλείστων οἰκούμενον. τούτῳ Λουκιλλιανὸν ἐπιπέμψας
 ἕμα τοῖς ὑπ' αὐτῶ κατασκόποις χιλοῖς ἐπολιόρκει τὸ φρούριον. 15
 καὶ ἕως μὲν ἦν νύξ, ἐλάνθανον οἱ πολιορκοῦντες, ἡμέρας δὲ γενο-
 μένης ὑπὸ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ τινὸς ὑδρείας ἕνεκα προελθόντος
 ὀφθέντες εἰς θόρουβον τοὺς ἔνδον κατέστησαν. πάντων τε εἰς τὸ
 τεῖχος ἀναβάντων, ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν νῆσον μηχαναῖς ἕμα καὶ
 ἑτέραις δυνάμεσι περαιοθεὶς παρεγγύησε τοῖς ἔνδον ἑαυτοὺς τε 20
 καὶ τὸ φρούριον παραδοῦσι πρόδηλον ἐκφυγεῖν ὄλεθρον. ἐπεὶ δὲ

6 *rectius forsan ἐπιοι. S.* 7 *Ammiano Zaita.* 12 *observat*
d' Anvillius (l'Euphrate et le Tigre p. 62) hoc castellum, cuius nomen
alias non occurrat, eadem altitudine situm esse qua Anatha ab Ammiano
memorata. R. 20 *παρηγγύησε?* 21 *παραδιδούσι P.*

plectebatur partim iumenta sarcinas gestantia, quae graviora scilicet arma cum apparatu reliquo ferebant; partim quicquid calorum erat, ut et illi tuto essent loco, undique ab exercitu conclusi. sic ulterius progrediendum ratus, mille quingentos praemittendos statuit Lucilliano duce, qui explorarent an hostile quoddam agmen vel palam vel per insidias irrueret. sexaginta progressus stadiis quendam ad locum venit cui Zautha nomen; inde Dura, cuius ut urbis quondam vestigia quaedam restabant, sed id temporis desertae; ubi sepulcrum imperatoris Gordiani ostendebatur. ibidem milites ingentem cervorum multitudinem conspicati telia conficiebant, et ad satietatem carnibus eorum vescebantur. inde stationibus quattuor emensis quendam ad vicum pervenit, Phathusas dictum. erat autem ex adverso insula in flumine, quae castellum habebat a plurimis inhabitatum. huc misso Lucilliano cum exploratoribus mille, quibus praecerat, castellum obsidione cingebat. et quam quidem diu nox erat, obsessores a nemine deprehendebantur. ubi vero dies illuxisset, a quodam incolae castelli, qui aquationis causa prodierat, conspecti magnopere perturbarunt eos, qui erant in castello. cum autem in murum conscendissent omnes, imperator in insulam cum tormentis et ceteris copiis transportatus castello clausis futurum denuntiabat ut, si se ipsos cum castello dedidissent, manifesto et certo interitu liberarentur. quo quidem

τοῦτο πεποιθήκασιν, ἄνδρας μὲν σὺν παισὶ καὶ γυναῖξιν εἰς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων ἐχομένην γῆν ἅμα φυλακῇ στρατιωτῶν παρέπεμψε, Πουσαίῳ δὲ τῷ τούτων ἡγουμένῳ δοῶς ταξιάρχου φροντίδα τὸ λοιπὸν ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις εἶχε, πιστοῦ πειραθείς.

5 15. Ἐντεῦθεν ὁδὸν τινα διαμεύσας ἐνέτυχεν ἑτέρα τοῦ ποταμοῦ νήσῳ, καθ' ἣν φρούριον ὀχυρώτατον ἦν. ᾧ προσβαλὼν ὁ βασιλεύς, καὶ ἄληπτον πανταχόθεν εὐρών, ἐκδοῦναι σφῶς αὐτοὺς ἀπῆτει καὶ μὴ ἀναμεῖναι τὸν ἐκ τῆς ἀλώσεως κίνδυνον. τῶν δὲ τοῦτο ποιήσῃν ὕπερ ἂν καὶ τοὺς ἄλλους ὀρῶντας θεά-
10 σαιντο ὑποσχομένων, ἐπὶ τὰ πρόσω δῆμι. καὶ ἕτερα δὲ φρούρια κατέλιπε, ταῖς ὁμοίαις πεισθεῖς ὑποσχέσεσιν· ὧτο γὰρ δεῖν μὴ περὶ μικρὰ διατρίβειν τὸν χρόνον, ἀλλ' εἰς τὸ κεφάλαιον ἕν- τὸν ἐμβαλεῖν τοῦ πολέμου. σταδμῶς δὲ τινας παραμεύσας εἰς Δάκιρα παρεγένετο, πόλιν ἐν δεξιᾷ πλέοντι τὸν Εὐφράτην κει-
15 μένην· ἦν τινα τῶν οἰκούντων ἔρημον εὐρόντες οἱ στρατιῶται σῖ- τὸν τε πολλὸν ἐναποκείμενον ἤρπασαν καὶ ἁλῶν πλῆθος οὐ μέτριον, γυναῖκας τε τὰς ἐγκαταλειφθείσας ἀποσφάξαντες οὕτω κατέσκηψαν ὥστε οἶεσθαι τοὺς ὀρῶντας μηδὲ γεγονέναι πόλιν αὐτόθι. ἐπὶ δὲ τῆς ἄντικρυς ἡύονος, δι' ἧς ὁ στρατὸς ἐποιεῖτο τὴν πορείαν, πηγῇ
20 τις ἦν ὑσφυλον ἀνέϊσα. μεθ' ἣν εἰς Σίθα, ἔπειτα εἰς Μηγίαν ἀφικόμενος, μετ' ἐκέλην εἰς Ζαραγαρδίαν πόλιν ἦλθεν, ἐν ἧ βῆ-

7 ἐκδοῦναι P. 11 δεῖν om libri. 14 Ammiano *Dacira*. 16 ἁλῶν R auctore Ammiano 24 2: *Dacira inuaditur, ciuitas, habitatoribus vacua, frumento et salibus nitidis plena*. libri ἁλλων. 21 Ammiano *Oxogardana*. Sitha et Megia hic silentio praeterit. Sitha d'Anvillio p. 69 eadem cum *Hit* esse videtur. R.

ab eis facto, viros cum liberis et uxoribus in dicionem Romanam cum praesidio militari misit, ducem vero ipsorum Pusaem tribunatus officio donatum deinceps inter familiares, fidelem expertus, habuit.

15. Secundum haec confecto quodam itinere peruentum est ad aliam fluminis insulam, in qua munitissimum castellum erat; quod imperator adortus, cum ab omni parte repperisset inexpugnabile, deditionem ut facerent postulabat, neve periculum expugnationis expectarent. id se illis facturos pollicitis quod et alios facere vidiasset, ad ulteriora perexit, iidemque castella quaedam alia post se reliquit, similibus promissis acquiescens: nam circa munita nequaquam terendum tempus existimabat, sed ipsum belli caput petendum. stationibus nonnullis emensis Dacira venit, oppidum navigantibus Euphratem ad dextram situm; quod ubi desertum ab incolis repperisset milites, tum vim frumenti magnam in eo repositam diripiebant, tum salium copiam non exiguam; et relictis ibi mulieribus trucidatis, usque adeo diruebant urbem ut locum intuentes existimarent nullum istuc oppidum unquam existitisse. in aduersa ripa, qua iter faciebat exercitus, fons quidam erat bitumine scatens. hinc Sitha perueniens, inde Megiam, post ad oppidum Zargardiam accessit, in quo sublime tribunal erat, ex lapide factum, quod inco-

Zosimus.

10

μα ἦν ὑψηλὸν ἐκ λίθου πεποιημένον, ὃ Τραϊανοῦ καλεῖν εἰώθα-
σιν οἱ ἑγχάριοι. ταύτην ῥᾶστα τὴν πόλιν οἱ στρατιῶται διαρπά-
σαντες καὶ ἐμπρήσαντες αὐτὴν τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὑστεραίαν
ἤσυχον ἦγον. θανμάσας δὲ ὁ βασιλεὺς διὲ τοσαύτην τοῦ στρα-
τοῦ διαδραμόντος ὁδὸν οὐδεὶς ἐκ Περσῶν οὔτε λόχος ἔξ ἐνέδρας 5
οὔτε ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀπήνησέ τι πολέμιον, Ὁρμισδαν εἰς κα-
τασκοπήν ἐκπέμπει μετὰ δυνάμεως οἷα τὰ Περσῶν διὰ πάσης
ἀκριβείας εἰδῶτα. ὃς μικροῦ πρὸς ἕσχατον ἐληλύθει μετὰ τῶν
σὸν αὐτῷ κίνδυνον, εἰ μὴ τύχη τις αὐτοὺς ἐκ παραδόξου διέσω-
σεν. ὁ γὰρ σουρήνας (ἀρχῆς δὲ τοῦτο παρὰ Πέρσαις ὄνομα) λό- 10
χον ἔν τινι τόπῳ καθίσας Ὁρμισδαν καὶ τοὺς σὸν αὐτῷ στρατιῶ-
τας ἐκαρᾶόκει, παριοῦσιν ἐθέλων ἐπελθεῖν, οὐδὲν τοιοῦτον προσ-
δεχομένους· καὶ δὴ τὰ τῆς ἐλπίδος αὐτοῖς εἰς ἔργον ἐξέβαιναν, εἰ
μὴ διῶρξεν ἐν μέσῳ τοῦ Εὐφράτου, πέρα τοῦ συνήθους ῥυεῖσα,
τῶν περὶ τὸν Ὁρμισδαν ἐκάλυψε τὴν διάβασιν. καὶ διὰ τοῦτο 15
ἀναβληθείσης τῆς παρόδου, τῇ ὑστεραία φυνέντι τῷ σουρήνῃ καὶ
τοῖς κοινωνήσασιν αὐτῷ τῆς ἐνέδρας συστραφέντες ἐπέθεντο, καὶ
τοὺς μὲν ἀνελόντες τοὺς δὲ τρέψαντες εἰς φυγὴν τῇ λοιπῇ στρατιᾷ
συνέμιξαν.

16. Προελθόντες δὲ εἰς τὰ πρόσω εἷς τινα τοῦ Εὐφράτου 20
διῶρρυχα διήλθον, ἐκτεινομένην μὲν εἰς μῆκος ἄχρι τῆς Ἀσσυρίων,
συμπαταεινομένην δὲ πάσῃ τῇ μέχρι τοῦ Τίγριτος χώρα. ἐν-
ταῦθα πηλῶ κολλύδει καὶ τέλμασιν ἐμπροσόντες οἱ στρατιῶται,
καὶ τοὺς ἵππους μάλιστα τῇ δυσχωρίᾳ θιζόμενοι δυσχεραίνοντας,

lae Traiani vocare consueverunt. eo milites oppido nullo negotio direpto et
exusto, diem illum cum postero corporum refectioi dederunt. imperator
autem miratus quod cum tantam itineris iam confecisset exercitus, nullus ad-
huc nec ex insidiis nec aperte globus hostilis occurrisset, Hormisdam cum
copiis speculatum emittit veluti rerum Persicarum accuratissime gnarum. is
parum abfuit quin extremum cum iis quos secum habebat periculum adiret,
ni casus quidam eos inopinato servasset. nam surenas (magistratus hoc apud
Persas nomen est) insidiis quodam loco positus Hormisdam cum militibus suis
opperiebatur, et praetereuntes ac nihil eiusmodi exspectantes aggredi cogi-
tabat. et quidem res eis ex voto cessisset, nisi quidam interiectus utrisque
alveus ex Euphrate praeter morem excrevisset, et impedimento militibus
Hormisdæ fuisset quo minus transiicerent. propterea transmissum dilato,
postridie conspectum surenam, et eos quos ille participes insidiarum habebat,
conversis agminibus adorti sunt; eisque partim interfectis partim terga dare
coactis, cum exercitu reliquo se coniunxerunt.

16. Progressi ulterius ad quendam ex Euphrate derivatum alveum per-
venerunt, qui pertinet in longitudinem ad Assyriam usque, simulque se per
totam ad Tigridem usque regionem extendit. hic milites in lutum quoddam
tenax et palustria loca delati, praesertimque videntes has difficultate potissi-

καὶ οὐδὲ σὺν τοῖς ὅπλοις οἷοί τε ὄντες διανήξασθαι τὴν διώρυχα, τοῦ τε βάρους οὐκ ἐνδιδόντος καὶ τοῦ πηλοῦ διὰ τὸ δίνυρον ὑπερβῆναι μὴ συγχωροῦντος, ἐν ἐσχάτῃ τοῦ πρακτείου κατέστησαν ἀπορία. καθίστη δὲ αὐτοῖς τὸν κίνδυνον μέγιστα τὸ τοὺς πολέμους ἐπὶ τῆς ἀντιπέρας ὄχθης ὄρᾶσθαι βλεβεῖ τε καὶ λίθων ἐκ σφενδοῶν ἀφέσει τὴν διάβασιν εἰργοντας. οὐδενὸς δὲ λύσιν εὔρασθαι δυναμένου τῶν περιεστώτων κινδύνων, ἀγχινοῖα τῇ περὶ πάντα καὶ ἐμπειρία πολεμικῇ προέχων ὁ βασιλεὺς ἔγνω τοῖς ἀπολειφθεῖσιν ἐπὶ κατασκοπὴν χιλιούς καὶ πεντακοσίους ἀνδράσιν, 10 ὑπὸ Λουκιλλιανῷ τεταγμένοις, σημεῖναι κατὰ νότον χωρῆσαι τῶν πολεμίων, ἐπισπάσυσθαι τε τὴν τούτων ὁρμὴν, τούτῳ τε τῷ τρόπῳ δοῦναι σφίσι ἀκώλυτον τὸν τῆς διώρυχος ἔκπλουν. ἐκπέμπει τε πρὸς τοῦτο Βίκτωρα (τὸν) στρατηγὸν μετὰ δυνάμειος ἀρκούσης. ὁ δὲ νύκτα ἐπιτηρήσας, ὡς ἂν μὴ ὀφθῆι παρὰ τῶν Περ- 15 ῶν ἀποχωρῶν τοῦ στρατεύματος, καὶ οὕτω δὲ προελθὼν ὁδὸν τοσαύτην ὅση τὸ γιγνόμενον οὐδὲ ἡμέρας οὔσης ὄραν ἐδίδου τοῖς ἐναντίοις, περαιωθεὶς τὴν διώρυχα τοὺς ὑπὸ Λουκιλλιανῷ τεταγμένους εἰήτει. (17) προελθὼν δὲ περαιτέρω, πολεμίου παντάπασιν οὐδενὸς αἰσθόμενος, ἐκβοήσασί τε ἀνεκάλει τοὺς ὁμοφύ- 20 λους καὶ σαλπύγγων ἤχους πλησιάσαι σφίσι ἐσήμαιεν. ἀπαντησάντων δὲ κατὰ νοῦν αὐτῷ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς τύχης συμπάντων ὁ Λουκιλλιανὸς τεκμηρῶμενος, τῇ μετὰ Βίκτωρος οὔσῃ δυνάμει

2 ὄγρον P. 9 προπεμφθεῖσιν vel ἀποπεμφθεῖσιν Reinesius. legere etiam possimus ἀπολυθεῖσιν, quo verbo usus est Zosimus p. 153 22. R. 12 τῆς om libri. 16 ὄσον vulgo. 21 συμβάντων libri.

mum equos affligi, seque cum armis alveum transare nullo modo posse, quod id fieri altitudo aquae non permetteret et per lutum propter eius uliginem transitus non pateret, ad extremam quandam inopiam consilii redacti sunt. et periculum ea quoque re maius erat, quod hostes in adversa ripa conspiciebantur, telis et eiaculatione saxorum e fundis transiessionem impedituros. cum nemo reperire modum posset quomodo de periculis obiectis evaderent, imperator, qui tum sagacitate rebus in omnibus tum experientia rei militaris praestaret, statuit mille quingentis illis, qui sub Lucilliano militabant et explorabant itinera, significandum esse, hostes a tergo adorirentur et eorum impetum in se converterent, ut hoc modo exercitus alveum transmittere nemine prohibente posset. itaque Victorem ducem satis magnis copiis ad hoc ablegat. is observata nocte, ne conspiceretur a Persis ipsius ab exercitu discessio, tantumque spatio progressus quantum ad id satis esset, ut hostes ne interdum quidem quid ageretur animadvertent, alveo transiecto Lucilliani militem quaerebat. (17) Itinere aliquanto longius facto, cum hostem omnino neminem deprehenderet, clamoribus et turbarum sonis populares suos vocabat, et ad se uti propius accederent significabat; quos ex animi sententia sibi datos obviam nactus, cum quid accidisset coniecturis Lucillianus fuisset assecutus, iunctis cum Victore copiis hostes a tergo praeter opinionem adoritur. illi

συμμίξας, ἐπήει κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις ἀπροσδοκῆτως. οἱ δ' ἀπαρώσκειοι πρὸς τοῦτο ληφθέντες ἐκτείνοντό τε καὶ ἔφηνον δὴν παρείκοι. καὶ ὁ βασιλεύς, ἐκβάντος αὐτῷ εἰς ἔργον τοῦ στρατηγήματος, ἐπεραιούτο τὴν διώρυχα κωλύοντος οὐδενός. καὶ τὴν μὲν ἵππον τοῖς παρατυχοῦσι πλοίοις, τὴν δὲ πεζὴν ναυσίν, 5 ἄς ἐν πολλοῖς μέρεσι τῆς διώρυχος εὔρε, διαβιβύσας εἶχετο τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας, πολέμιον τέως οὐδὲν ὑφορώμενος.

Ἐλθὼν δὲ εἰς πόλιν ἧ Βηρσαβῶρα ἦν ὄνομα, τὸ μέγεθος ἑσκόπει τῆς πόλεως καὶ τὸ τῆς θέσεως ὀχυρόν. δύο μὲν γὰρ κωκιοτέραι περιελληπτο τεύχεσιν, ἀκρόπολις δ' ἦν ἐν μέσῳ τείχος 10 ἔχουσα καὶ αὐτὴ, τμήματι κύκλου τρόπον τινα ἑμφερές, πρὸς ἣν ὁδὸς τις ἦν ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου τῆς πόλεως τεύχους, οὐδὲ αὐτὴ ῥαδίαν ἔχουσα τὴν ἀνάβυσιν. καὶ τὰ μὲν πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως καὶ μεσημβρίαν περιφερῆς τις καὶ σκολιὰ διέξοδος εἶχε, τοῦ δὲ πρὸς ἄρκτον μέρους παρασπασάμενοι τοῦ ποταμοῦ διώρυχα 15 πλατιῆσαν προβάλλοντο, δι' ἧς καὶ ὕδωρ εἰς χρῆσιν τῶν ἐνοικοῦντων ὠχέτεον. τὰ δὲ πρὸς ἄνω τάφρω βαθεῖα καὶ χάρακι διὰ σταυρωμάτων ἐκ ξύλων ὀχυρῶν ἐνυπελληπτο. πύργοι δὲ εἰσθήκεισαν περὶ τὴν τάφρον μεγάλοι, τὰ μὲν ἀπὸ γῆς μέχρι μέσου δι' 20 ὀπτῆς πλίνθου δεδεμένης ἀσφάλτῳ, τὰ δὲ μετὰ τὸ μέσον πλίνθῳ 20 τε ὁμοίᾳ καὶ γύψῳ δεδομημένα. (18) ταύτην πολιορκίᾳ τὴν πόλιν ὁ βασιλεὺς εἰλεῖν ἐγνωκὼς εἰς τὸ ἔργον παρεκάλει τοὺς στρατιώτας. τῶν δὲ τὸ κέλευμα σὺν πάσῃ προθυμίᾳ πληροῦν ὤρ-

3 παρήκοι libri.

8 Ammiano Pirisabora. aliud nomen affert

d' Anvillius p. 71 Ancobaritis.

15 σπασάμενοι P.

vero, qui et alias obruerentur imparati, vel contrucidabantur vel quacunq̄ liceret aufugiebant. imperator, cui feliciter hoc stratagema, alveum nemine prohibente transmittebat; et equitatu navigiis obviis, peditatu navibus aliis, quas multis in partibus alvei reperit, transportato.

Nihil amplius hostile veritus ad urbem accessit, cui Bersabora nomen erat; eiusque tum magnitudinem tum situs opportunitatem ac munitionem inspexit. nam duplīci muro in orbem claudabatur, et arx medio erat in oppido, muro et ipsa munita, segmento circuli quodam modo simili; ad quam via quaedam ab interiore civitatis muro ducebat, cuius haud facilis erat ascensus. ad occidentalem oppidi partem, ac meridiem versus, tortuosus et obliquus exitus erat. pars septemtriones spectans munita erat ab eis lato quodam alveo fluminis, eo deducto; per quem et aquam ad usum incolarum derivabant. Orientem versus alta fossa et aggere lignis validis cancellato cingebatur. propter fossam turres magnae stabant, ad medium usque a terra de coctilibus laterculis, bitumine conglutinatis, supra medium de similibus laterculis et gypso fabricatae. (18) hanc urbem cum expugnare decessisset imperator, milites ad capessendum opus exhortabatur. illis cum omni alacritate progressis, ut imperata facerent, urbis incolae

μηκότων, οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες εἰς φιλίαν ἤξιον ἐλθεῖν τῷ βασιλεῖ, νῦν μὲν Ὀρμισδὴν αὐτοῖς πεμφθῆναι διαλεχθησόμενον περὶ σπονοδῶν ἔξαιτούντες, νῦν δὲ ὕβρεσιν αὐτὸν περιβάλλοντες ὡς αὐτόμολον καὶ φηγάδα καὶ τῆς πατρίδος προδότην. ἐφ' οἷς εἰς 5 ὕργην εἰκότως ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἔργου πάντας ἔχουσαι καὶ ἐγκεῖσθαι τῇ πολιορκίᾳ προθύμως ἐκέλευε. τῶν δὲ ἐφ' ᾧ τεταγμένος ἕκαστος ἦν ὀρηψάντων, οἱ κατὰ τὴν πόλιν ὄντας οὐκ ἀξιόχρεως ἑαυτοὺς εἰς φυλακὴν τῶν τῆς πόλεως τειχῶν θεασάμενοι συνέφυγον ἄπυντες ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν. 10 δὲ ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ἐπαφῆκε τῇ πόλει τῶν οἰκούντων ἐρημωθεῖση τὴν δύναμιν ἢ δὲ τὰ τελεχῆ καθελούσα καὶ τὰς οἰκίας ἐμπρήσασα μηχανάς τε ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως ἴστη, καὶ ἀπὸ τούτων τοὺς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἔβυλλε βελῶν καὶ λίθων ἀφέσει. 15 ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπὸ τῆς πόλεως λίθοις τε καὶ βέλεσι συνεχέσιν ἡμύνοντο τοὺς πολιορκούντας, ἐγένετό τε πολλὸς ἐκατέρωθεν φόνος, τότε δὴ ὁ βασιλεὺς, εἶτε ἐξ οἰκίας ἐννοίας τῇ τῶν τόπων ἀρμοσάμενος θέσει εἶτε καὶ τοῦτο ἐκ πολυμαθείας λαβῶν, μηχανήματι τι κατεσκεύασε τοιόνδε. 20 ζύλα μέγιστα πρὸς ἄλληλα συνδήσας αἰδέρω καὶ πύργου σχῆμα τετραγώνου διὰ τούτων ἀπεργασάμενος, ἀντιστήσας τε τῷ τῆς ἀκροπόλεως τείχει, τῇ τε κατὰ βραχὺ τοῦ ἕνθαυς προσθήκη τῷ μήκει τῶν τειχῶν ἴσον ἀποτελέσας, εἰς τοῦτον ἀνεβίβασε τοξότας τε καὶ τοὺς ἀπὸ μηχανῶν ἀφιέντας λίθους καὶ βέλη. τότε τοῖν ἕκ τε τῶν πολιορκούντων οἱ Πέρσαι καὶ ἐκ τῶν ἐφεστηκότων

15 δὴ] δὲ L.

petebant ut ab imperatore in fidem reciperentur, modo mitti ad se postulantes Hormisdam de condicionibus pacis collocaturum, modo probris et contumellis eundem incessentes ut transfugam et exsulem et proditorem patriae. quibus rebus imperator non immerito concitatus ad iram universos operi intentos esse atque oppugnationem alacriter urgere iussit. illis, uti iussus ac dispositus quisque fuerat, cum impetu progressis, defensores urbis, nequaquam se pares tuendis moenibus esse conspicati, ad arcem universi se recipiebant. quo conspecto milites imperator in urbem habitatoribus vacuum immisit; qui muris deiectis et incensis aedificiis machinas in oppidi parietinis constituere, telorumque ac lapidum iactu eos petiere qui in arcem commigraverant. sed quod propugnatores arcis lapidibus continuis ac telis oppugnantes repellerent, et ingenio utrinque clades acciperetur, imperator, sive quadam ingenii sollertia, locorum situs habita ratione, sive magna rerum edoctus experientia, tormentum quoddam tale construxit. tigulis maximis inter se ferro colligatis, et per illa quadratae turris effecta forma, eaque moenibus arcis opposita, et paulatim sublimitate crescente tantam ad altitudinem excitata murorum ut altitudinem aequaret, in eam turrim sagittarios imposuit cum iis quae de machinis saxa telaque conicerent. itaque Persae, qui tunc et ab oppugnantibus et a stantibus in

τῇ μηχανῇ πανταχόθεν καταβαλλόμενοι μέχρι μὲν τινος ἀντέσχον, τελευταῖνες δὲ ὁμολογῆσαι τὴν ἀκρόπολιν ὑπέσχεοντο παραδώσειν, εἰ μέτριόν τι παρὰ τοῦ βυσιλέως αὐτοῖς ὑπαρχεῖν. καὶ συνεδόκει τῶν ἔνδον Περσῶν ἕκαστον διὰ μέσου τοῦ στρατεύματος ἀσφαλῶς διαβῆναι, ῥητὸν ἀργύριον καὶ ἱμάτιων ἔχοντα, παραδοθῆναι δὲ 5 τῷ βασιλεῖ τὴν ἀκρόπολιν. οὗ δὲ γεγονότος ἄνδρες ἀφείδησαν πεντακισχίλιοι περὶ πον τὸν ἀριθμὸν, δίχα τῶν πλοίοις μικροῖς διὰ τῆς διώρυχος οἶων τε γενομένων διαφυγεῖν. συνεξῆλθε δὲ τῷ πλήθει καὶ Μομβόσειρος τούτων ἡγούμενος. τούτου δὲ τὸν τρόπον καὶ τῆς ἀκροπόλεως αἰρεθείσης, ἔρυναν οἱ στρατιῶται τῶν ἐνα- 10 ποκειμένων ποιούμενοι σίτον τε ἄπλετον εὔρον καὶ ὄπλα παντοῖα καὶ μηχανήματα καὶ ἐπίπλων πλήθος οὐ μέτριον καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς. τοῦ μὲν οὖν σίτου τὸ πλεόν ἐναπετέθη τοῖς πλοίοις εἰς ἀποτροφὴν τοῦ στρατοῦ, μέρος δὲ τούτου καὶ αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς διενειμάντο, καὶ δίχα τῆς δημοσίας σιτήσεως ἧς εἶχον· τῶν δὲ 15 δπλων ὅσα μὲν ἐπιτήδεια Ῥωμαίοις ἐδόκει πρὸς πόλεμον εἶναι, ταῦτα τῷ στρατοπέδῳ διεδόθη, τὰ δὲ Περσικῇ μόνον ἀρμόδια χρήσει, αὐτοῖς δὲ οὐκέτι, τὰ μὲν πυρὶ παρεδόθησαν, τὰ δὲ τῷ ποταμῷ φέρεσθαι καὶ καταδύεσθαι συνεχώρησαν. ἐντεῦθεν οὐχ ἡ τυχοῦσα τῷ Ῥωμαίων ἀξιώματι προσεγένετο δόξα, πόλεως με- 20 γάλης καὶ τῶν ἐν Ἀσσυρίᾳ μετὰ Κτησιφῶντα μεγίστης, οὕτω τε ἄχρωμένης, ἐν δύο μόναις ἡμέραις κατὰ κράτος ἀλούσης. ἐφ'

7 libri maioribus. corr Leunclavius ex Ammiano 24 2: nam caetera multitudo obsidum ante suspectans, navigiis parvis permeato amne discessit.

9 Ammiano Mametides, praesidiorum praefectus.

19 congruentius συνεχωρήθησαν. S: ego antea malim παρέδοσαν.

machina undique deturbarentur, aliquandiu quidem illi resistebant, sed ad extremum deditionis lege se tradituros arcem spondebant, si condiciones imperator moderatas obtullisset. conventum utrinque ut, quotquot intus erant Persae, singuli per medium exercitum Romanum tuto transirent, certa pecunia et veste accepta, et imperatori arcem traderent. quo facto virorum ad quinque milia dimissi sunt, exceptis illis qui longis navigiis per alveum e flumine derivatum evadere potuerant. inter ceteros et dux eorum Momosirus exibat. arce in hunc modum capta, milites ea perquirentes quae essent in arce condita: infinitam frumenti copiam et omnis generis arma et machinas et immensam vim supellectilis apparatusque reliqui reppererunt. maior frumenti pars ad exercitus alimenta navibus imposita fuit: partem et ipsi milites, praeter annonam publicam, quam habebant, inter se dividebant. arma, quae Romanis ad bellum idonea viderentur, exercitui distributa sunt: apta vero Persico tantum usui, non Romanis militibus, partim igni tradita partim ab amne rapi demergive permessa. hinc non exigua maiestati Romani nominis accessit gloria, quod ampla civitas et secundum Ctesiphontem omnium in Assyria maxima, tamque munita, sola biduo per vim capta fuisset. quas ob

οἷς ὁ βασιλεὺς φιλοφρονούμενος τὸ στράτευμα λόγους τε καθήκουσιν ἐτίμα καὶ ἕκαστον ἀργυροῖς ἑκατὸν νομισμασιν ἐδώρεϊτο.

19. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὧδε ἐπράχθη, ὁ σουρήνας δὲ μετὰ θυνάμειος οὐκ ὀλίγης ἔκ τινος τῶν ἐν Ἀσσυρία πόλειων τοῖς προηγουμένοις τοῦ Ῥωμαίων στραταπέδου κατασκοπῆς ἔνεκεν ἐπελθὼν, οὐ προειδομένοις τὸ ἐσόμενον, ἕνα μὲν τῶν ἡγουμένων τριῶν ὄντων ἀνείλεν ἅμα τισὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων, τρέψας δὲ τοὺς ἄλλους ἐγκρατῆς ἐγένετο στρατιωτικοῦ σημείου, δράκοντος ἐκτύπωμα φέροντος, οἷα φέρειν εἰώθασιν ἐν ταῖς μάχαις Ῥωμαῖοι.

10 τοῦτο μαθὼν οὐκ ἠνυχε μετρίως ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ μετὰ θυμοῦ τοῖς ἀμφὶ τὸν σουρήναν ὡς εἶχεν ἐπιπεσὼν τούτων μὲν εἰς φυγὴν ἔτρεψεν ὅσοι διαφυγεῖν ἠδυνήθησαν, τὸ δὲ σημεῖον ἀναλαβὼν τὸ παρὰ τῶν πολεμίων ἀφαιρεθὲν ἐπῆλθε παραχρῆμα τῇ πόλει καθ' ἣν ὁ σουρήνας ἀποκρύπτων τὸν λόχον τοῖς κατασκόποις ἐπῆλθεν,

15 εἰλέ τε κατὰ κράτος καὶ ἐκυρβόλησε. τὸν δὲ τῶν κατασκόπων ἡγεμόνα, διότι τοῖς πολεμίοις τὸ σημεῖον ἀπέλειπε, τὴν σωτηρίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς μεγαλοφροσύνης ἔμπροσθεν ποιησάμενος, πυρέλυσέ τε τῆς ζώνης καὶ ἐν ἀτιμίᾳ τὸ λοιπὸν εἶχεν ἅμα τοῖς κοινωθήσασιν αὐτῷ τῆς φυγῆς.

20 Πρωελθὼν δὲ ἐπέκεινα, διὰ τε τοῦ ποταμοῦ τὴν πορείαν ποιούμενος, ἦλθεν εἰς τι χωρίον ᾧ πόλις ἐπλησίαζε Φισσηνία προσαγορευομένη. ταύτης τῷ τείχει συμπαρέθεε τάφος, ἦν βαθυτάτην οὖσαν ἐπλήρωσαν ὕδατος οἱ Πέρσαι, μέρος εἰς ταύτην

6 μὲν om P.

7 τοὺς] πρὸς LP.

21 φροσύμιον Lom-clavius.

res imperator exercitum blande demulcens et oratione convenienti laudabat, et singulis centenos nummos argenteos donabat.

19. Et haec quidem ita gesta sunt. surenas autem non exiguis cum copiis ex oppido quodam in Assyria sito Romani exercitus exploratores, qui ceteros antecedeabant, imprudentes aggressus, unum de tribus tribus cum nonnullis sub eo militibus interemit, et ceteris in fugam actis vexillo militari potitus est, draconis imaginem referente, qualia in bellis Romani gestare consueverunt. eam rem ubi cognovisset imperator, non moderato tulit animo, sed ira concitus, in surenae milites, uti forte intractus erat, irruptione facta, terga dare coegit eos qui elabi fuga poterant; et signo recepto, quod hostes abstulerant, mox ad urbem accessit, in qua surenas collocatis insidiis exploratores adortus fuerat. eam vi cepit et incendit. duci vero exploratorum, propterea quod hosti vexillum reliquisset, salute magnanimitati Romanae anteposita, cingulum ademit, et deinceps una cum iis quos fugae socios habuerat pro infami duxit.

Ulterius autem progressus, cum per amnem iter faceret, ad castellum quoddam venit; cui vicium erat oppidum: eius nomen erat Fissenia. secundum murum illius erat acta fossa, quam sane altissimam Persae repleve-

οὐκ ἄλλῳ τοῦ πλησιάζοντος μετοχετεύσαντες ποταμοῦ· βασιλέως ποταμὸς ἦν ὄνομα τούτου. ταύτην διαδραμόντες τὴν πόλιν (οὐδὲν γὰρ ἦν ἐκ ταύτης εὐλαβεῖσθαι πολέμιον) ὁδὸν διήρσαν τέλματι χειροποιήτῳ διάβροχον· οἱ γὰρ Πέρσαι τὴν τε διώρυχα τῇ χώρᾳ καὶ τὸν ποταμὸν αὐτὸν ἐπαφέντας ἀδύνατον κατὰ γε τὴν αὐτῶν 5 οἴησιν πεποιήκασιν τῷ στρατῷ τὴν διάβασιν. ἀλλ' ὁμως τοῦ βασιλέως προθέοντος καὶ ὁ στρατὸς ἠκολούθει, βρέχων ἄχρι γονάτων τοὺς πόδας· αἰσχύνῃ γὰρ ἠγοῦντο μὴ ποιεῖν ἄπερ ἐθεῶντο ποιοῦντα τὸν βασιλέα. ἤλιου δὲ ἤδη δύντος ὁ μὲν στρατὸς ἐπὶ τῶν τόπων ἠλλίσζετο τούτων, βασιλεὺς δὲ στρατιώτας ἑαυτῷ καὶ 10 τεχνίτας ἀκολουθεῖν ἐπιτάξας, δένδρα ἐκτέμνων καὶ ξύλα διώρυχάς τε ἐξέγγυε, τοῖς τέλμασι τε γῆν ἐπετίθει, καὶ τὰ βαθέα τῶν ὁδῶν ἀπεπλήρου, καὶ ταῖς στενοχωρίαις εὐδρος ἐνεπολεῖ τὸ μέτριον ἔχον. ἐπανελθὼν τε διῆγε τὴν στρατιὰν μετὰ ἑραστῶννης, ἕως εἰς Βίθραν ἐλήλυθει πόλιν, ἐν ᾗ βασιλεια ἦν καὶ οἰκήματα βασιλεῖ 15 τε ὁμοῦ πρὸς ὑποδοχὴν ἀρκοῦντα καὶ στρατοπέδω.

20. Προελθὼν δὲ ἐντεῦθεν καὶ τῶν αὐτῶν ἐχόμενος πόρων ἤγετο τοῦ πλήθους καὶ τὴν ὁδὸν εὐφορωτέραν ἐπολεῖ. καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ διήνεγκεν ἅπαντας, ἕως ἦλθεν εἰς τόπον ἔχοντα μὲν οἰκήσιν οὐδεμίαν, ἄλλος δὲ ἐκ φοινίκων πεπονημένον, ἐν ᾧ 20 καὶ ἄμπελοι παραπεφύκεσαν ἄχρι τῆς τῶν φοινίκων κόμης τοῖς κλήμασιν ἀνατρέχουσαι, παρέχουσαι τε ὄραν τὸν ἐκ τῶν φοινίκων καρπὸν ἀναμιμιγμένον τοῖς βότρυσιν. ἐν τούτῳ τὴν ἐπέλ-

1 Ammiano 24 2 Naarmalcha, infra p. 159 11 Νααρμαλάχης.
2 παραδραμόντες? 9 δύνοντος P, δύναντος L margo.

rant aqua, parte non exigua proximi fluminis in eam derivata. flumen ipsum regis amnis appellatur. hoc oppido praeterito, a quo nihil hostile esset metuendum, iter fecere per locum facticia palude stagnantem. nam et alveo et ipso flumine Persae regioni immisso perfecisse se putabant ut exercitus nullo modo possit transire. sed cursim antegresso imperatore subsequabatur exercitus, pedibus usque ad genua madefactis: nam pudore praepediebantur quo minus id facerent quod imperatorem facere videbant. ubi iam sol occidisset, exercitus in locis iis commorabatur; et imperator militibus ac fabris se subsequi iussis, caesis arboribus et tignis alveos pontibus consternabat, palustribus locis terram iniiciebat, vias profundas explebat, angusta denique loca mediocriter aperiebat. deinde reversus exercitum facile transduxit, donec ad oppidum Bithram pervenisset, quo in oppido regia cum iis aedificiis erat quae tam imperatori quam militibus excipiendis sufficienter.

20. Inde progressus, et iisdem laboribus intentus, exercitum anteedebat et viam magis tolerabilem reddebat. atque hoc modo transvexit omnes, donec ad locum venit quo nullum erat aedificium, sed lucus palmis consitus, in quo et vites erant enatae, quae palmitibus suis sursum ad ipsas usque palmarum comas excurrerant et palmulas uvīs permistas conspiciendas exhibe-

θοῦσαν νύκτα διαγαγῶν ἐπὶ τὰ πρόσω τῇ ὑστεραία προῆγεν. ἐλ-
 θῶν δὲ πλησίον φρουρίου τινὸς πληγὴν καιρίαν δέχεσθαι ἐμέλ-
 λησε· τῶν γὰρ ἀπὸ τοῦ φρουρίου τις Πέρσης ἐπελθὼν τῇ τοῦ βα-
 σιλέως κεφαλῇ τὸ ξίφος ἐπήλασεν. ὁ δὲ προιδόμενος ἐπέθηκε
 5 τὴν ἀσπίδα τῇ κεφαλῇ, καὶ ταύτῃ τὴν πληγὴν ἀπέσειλατο. ἑκεί-
 νον μὲν οὖν οἱ στρατιῶται συμπεσόντες κατέσφαξαν, καὶ τοὺς
 σὸν αὐτῷ πάντας, εἰ μήπω γέ τινες διαδύντες συνέφυγον εἰς τὸ
 φρούριον· δυσανασχετῶν δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῷ τολμήματι τὸ
 φρούριον ἀνεσκόπει, καὶ ὅπου ἀλώσιμον εἶη περιῶν ἐθεώρει.
 10 περὶ τοῦτο δὲ ἔχοντος αὐτοῦ, τοῖς ἐν τῷ ἄλλοι τῶν φοινίκων ἐπι-
 μένουσι στρατιώταις ὁ σουρήνυς ἀπρόοπτος ἐπιφανὲς τῶν τε ὑπο-
 ζυγίων καὶ τῆς ἀποσκευῆς κρατήσεν ἤλπισε, καὶ ἅμα τὸν βασιλέα
 τοῦτο μαθόντα πάντως ἀποστήσειν τῆς τοῦ φρουρίου πολιορκίας.
 ἀλλ' ἑκεῖνος μὲν ἐν νῷ ταῦτα βυλόμενος ἀμφοτέρων διήμαρτεν,
 15 ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν πολλῷ τὴν τοῦ φρουρίου καθαιρεῖσιν ἐποιεῖτο·
 πόλις τε γὰρ ἐπλησίαζεν αὐτῷ Βησουχίς ὄνομα, πολυάνθρωπος,
 καὶ ἄλλα φρούρια πλείστα, ὧν συνέβαινε τοὺς οἰκητορας ἀπολι-
 πόντας τὰ σφέτερα ὡς οὐκ ἀρκοῦνται πρὸς σωτηρίαν εἰς τὸ παρὰ
 τοῦ βασιλέως πολιορκούμενον συνδραμεῖν, πλὴν τῶν εἰς Κτησι-
 20 φῶντα διεκφυγόντων ἢ κατὰ τὸ δασύτατον τοῦ ἄλλοις ἀποκρυ-
 βέντων. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐνίστατο τῇ πολιορκίᾳ κατὰ τὸ κρη-
 τερόν, οἱ δὲ ἀπολυθέντες ἐκ τῆς στρατιᾶς εἰς τὸ κατασκοπεῖν καὶ

4 ὁ] ἐν φ' LP.

14 βαλλόμενος vulgo.

bant. in hoc luco noctem insecutam cum exegisset, postridie eius diei perre-
 xit ulterius. cumque propius ad castellum quoddam accessisset, letale vul-
 nus accepturus erat: nam Persa quidam ex eo castello eruptione facta iam in
 caput imperatoris gladium adigebat, cum ille praeviso ictu capiti scutum im-
 poneret eoque vim ictus repelleret. et hunc quidem circumfusi milites cum
 suis omnibus interfecerunt; nisi qui forte fuga per hostes elapsi ad castel-
 lum se contulissent. indignatus autem propter audax hoc facinus imperator
 castellum inspectabat, et si qua parte capi posset, circumambulans consi-
 derabat. dum huic intentus est rei, surenas eos milites qui palmarum in
 luco manserant adortus ex improvise, iumentis et sarcinis se potiturum spe-
 rabat, et imperatorem eadem opera, posteaquam de hoc accepisset, omnino
 ab oppugnatione castelli revocaturum. sed haec animo secum volvens utro-
 que frustratus est. imperator autem magnum in expugnatione castelli mo-
 mentum ponebat. nam ei proximum erat oppidum cui nomen Besuchis, sane
 quam populosum, cum aliis castellis plurimis, quorum incolae, relictiis cas-
 tellis suis veluti non satis ad tuendam salutem idoneis, in illud ipsum con-
 currerant, quod ab imperatore obsidebatur, exceptis iis qui Ctesiphontem
 evaserant, vel qua lucus esset densissimus semet abdiderant. his de causis
 imperator obaidionem strenue urgebat. at vero qui de reliquo exercitu di-

βοηθεῖν, εἴ πού τι φανείη πολέμιον, οὐκ ἀπεκρούσαντο μόνον τοὺς ἐπελθόντας αὐτοῖς, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀνελόντες τοὺς δὲ προτροπιάδην διώξαντες ἐν ἀσφαλεῖ τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς πολιορκίας ἐποίησαν. ἐπεὶ δὲ τῶν φευγόντων τινὲς καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τὸ ἄλλος ἔλειπον ἦσαν, οὐδὲ τούτους οἱ ἐπὶ κατασκοπῇ καταλειφθέντες ἀπῆ- 5 καν ἀδύσους, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἔκτειναν τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἀπήγαγον. (21) οἱ δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκούμενοι βελῶν παντοίων ἀφέσει τοὺς ἐναντίους ἠμόναντο, λίθων δὲ οὐκ ὄντων αὐτοῖς ἔνδον ἀσφάλτῳ βῶλους πεπυρωμένους ἤκοντιζον. ἐτόγγαζον δὲ τῶν πεμπομένων αἱ βολαὶ ῥαδίως οἶα καὶ ἐξ ὑπερδεξίου καὶ κατὰ 10 πλήθους πεμπόμεναι. ἀλλ' οὐδὲ οἱ τῶν Ῥωμαίων στρατιῶται, καὶ αὐτὰ ταῖς ἐξ ὕψους βοηθείαις ἐλαττούμενοι, παρήκαν εἶδος ἀνδρείας καὶ πολεμικῆς ἐπιστήμης· λίθοις γὰρ χειροπλήθεισιν ἔβαλλον, βέλεσι τε οὐκ ἐκ τόξων μόνον ἀφιεμένοις ἀλλὰ καὶ ἐκ μηχανμάτων, ἕπερ οὐκ ἐφ' ἐνὸς μόνου Ἰστατο πηγνόμενα σώματος, 15 ἀλλὰ καὶ δύο καὶ τρία καὶ πλείω διήει. τοῦ δὲ φρουρίου κειμένου μὲν ἐπὶ λόφου, τεύχεσι δὲ δύο καὶ πύργους ἑκατάδεκα μεγάλοις ὠχυρωμένου, περίξ τε τάφρω περιειλημένου βαθεῖα, κατὰ τι μέρος ὕδωρ εἰσφερούση τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ πρὸς πότον ἐπιτήδειον, χῶμα ἐπιχείειν ὃ βασιλεὺς τῇ τάφρῳ τοὺς στρατιώτας ἐκέλευσεν, 20 ἕτερόν τε ἐπὶ τούτῳ πρὸς ὕψος ἀνιστάμενον ἐξισωθῆναι τῷ πύργῳ. κατὰ δὲ μέρος ἕτερον τῆσδ' ὑπὸ τὰ τεῖχη γῆν ὑρύττειν ἐγνώκει, κατὰ

3 τῷ βασιλεῖ om L. 5 καταληφθέντας interpres. 10 ἐξ
add S. 12 παρήκων L, παρείκων P; corr S. 19 εἶδος LP;
ὑδωρ L. margo.

missi fuerant, ut explorarent omnia suisque succurrerent, si qua se vis hostilis offerret, non modo adortos se propulsarunt, sed interfectis aliis, alios effuse terga dare coactos insecuti, ab omni metu securam imperatoris obsidionem reddebant. et quoniam nonnulli fuga sibi consulentes in subiectis luco paludibus haerebant, ne illos quidem, si deprehendissent, illaeso dimittebat itinerum exploratores, sed partim interficiebant partim captivos abducebant. (21) obsessi vero telorum omnis generis iactu vim hostilem propulsabant. cumque saxa deficerent, ignitas bitumine glebas eiacularantur. earum iactus facile contingebant eos qui petebantur, quod de sublimiore loco et in multitudinem fierent. sed nec Romani milites, quamvis adiumento loci superioris vincerentur, ullum fortitudinis et scientiae bellicae genus intermittebant. magnos enim lapides et tela coniciebant in hostes; quae non arcibus tantum verum et machinis mittebantur. eae non ita constitutae fuerant ut unum modo corpus, sed duo, tria, plura denique ferirent. quia vero castellum in colle situm erat, duobus muris et decem ac sex magnis turribus munitum altaque cinctum fossa, quae parte quadam castelli praesidiariis aquam ad potum idoneam immittebat, egesta terra fossam imperator complanare milites iussit, aliumque praeterea tantam in altitudinem excitari aggerem ut turrim aequarent. itidem parte quadam alia terram sub moenibus

τὸ μέσον τοῦ ἐνδοτέρου τείχους, διὰ τοῦ δρυῆματος ἐπιδήσεισθαι τοῖς πολεμίοις πραγματευόμενος. τῶν δὲ πολεμίων τοὺς ἐγείροντας τὸ χῶμα βολαῖς συνεχέειν ἐργόντων, τὴν μὲν ἐν τῷ προφανεῖ μάχην ὁ βασιλεὺς ἀνεδέξατο, πολυειδέειν ἀμυντηρίοις κατὰ τῶν 5 βαλλομένων εἴτε βελῶν εἴτε πυρρῶν χρώμενος, Νεῦϊτα δὲ καὶ Γαδουλαίφω τὰ τε χῶματα καὶ τὰς τῶν χωμάτων ἐγέρσεις ἐπέτρεψεν. Βίκτωρι δὲ παραδοὺς ὀπλίτας τε καὶ ἵππείας τὰ μέχρι Κτησιφῶντος αὐτῷ διερυνῶσθαι προσέταξεν, ὥστ' εἴ ποῦ τι φανεῖη 10 πολέμιον ἀφελκύσαι τὸν βασιλέα τῆς πολιορκίας πειρώμενον, τούτου διὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων κωλυθῆναι τὴν ἐπιχειρήσιν, αἶμα δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ Κτησιφῶντα, σταδίων οὖσαν ἐνενήκοντα, γεφυρῶν τε κατασκευαῖς καὶ ζευγμάτων αὐτῷ καὶ τῷ στρατῷ ῥῆσον καταστήσαι. (22) ταύτην διελὼν τοῖς ἡγεμόσι τὴν ἐπιμέλειαν, αὐτὸς μὲν διὰ τῶν, σὺν αὐτῷ κριῶν μιᾷ πύλῃ προσαγαγὼν 15 οὐ κατέσεισε μόνον αὐτὴν ἀλλὰ καὶ ἔλυσε, τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ὀρυγμάτων τεταγμένους ἐκμελῶς ἰδὼν τῷ ἔργῳ χρωμένους ἐκείνους μὲν ἀπέστησε, ταύτην αὐτοῖς ὑπὲρ τῆς ἐκμελείας τὴν ἀτιμίαν ἐπαγγυῶν, ἕτερον δὲ ἀντεκατέστησεν. αὐτὸς δὲ κριὸν ἕτερον ἄλλῃ προσέφερε πύλῃ. καὶ ταύτης δὲ τὴν προσβολὴν οὐκ ἐνεγκούσης, 20 ἔικεν ἀγγέλλων τις ὡς οἱ ταχθέντες τὰ ἀπὸ τῆς τάφρου μέχρι τῆς πόλεως αὐτῆς διορῶνται ἤδη πρὸς τέλος ἀφίκοντο τοῦ ἔργου καὶ πρὸς τὸ ἀναδύναι γέγονασιν εὐτρεπεῖς. ἦσαν δὲ οὗτοι τρεῖς λό-

5 Ammiano Nevitta et Gadalaiphus.
postulat, aut contracte ῥῆσον. S.
20 ἀγγέλλων LP.

13 analogiae lex ῥῆσον
16 ἐκείνους S: libri ἐκείνης.

fodere decrevit, versus medium murum interiorem, quod per hosce cuniculos hostem aggredi cogitaret. hostibus autem milites aggerem excitantes continuo iactu telorum impediētibz, aperti quidem conflictus inveniendi curam imperator in se recepit, variis adversus coniecta sive tela sive ignes defensionum rationibus utens; Nevittae vero et Gadalaiphu cuniculos et excitaciones aggerum commisit. Victori traditis gravis armaturae militibus et equitibus, ad ipsam usque Ctesiphontem explorare loca praecipit, ut si quod agmen hostile conspiceretur, quod imperatorem ab oppugnatione retrahere cogitaret, eius ille conatum opera subiectorum sibi militum reprimeret, simulque viam, quae Ctesiphontem ducit et stadiorum est nonaginta, pontibus structis tam sibi quam exercitui faciliorem redderet. (22) his inter duces distributis operis, ipse suis arietibus portae cuidam admotis, eam non modo succussit verum etiam dissolvit. cumque segniter intentos operi videret quibus commissa cura fuerat agendi cuniculos, eos inde removit, illa ipsa notatos ignominia propter oscitantiam, et eorum in locum alios substituit. alterum inde arietem alteri portae admovit; quae ipsa quoque cum non ferret impetum, venit quidam qui nuntiaret eos, quibus iniunctum fuisset ut a fossa cuniculos in ipsum usque oppidum agerent, iam ad operis sui finem pervenisse ac paratos ad prorumpendum de cuniculis esse. tres haec cohortes

χοι, ματτιάριοι καὶ λακκινάριοι καὶ βίκτωρες. ὁ βασιλεὺς δὲ ταύτην μὲν τέως ἐπέσχεν αὐτῶν τὴν ὁρμὴν, πύλη δὲ ἐτέρᾳ θάυτον ἐκέλευσεν εὐτρεπίεσθαι μηχανήν, καὶ τὴν σίρτυιαν αὐτῆ πῦσαν ἐπίστη, πείθων τοὺς πολεμίους ὡς τῇ ὑστεραία ταύτην προσαγαγὼν ἐγκρατῆς τοῦ φρουρίου γενήσεται. ἐποίει δὲ τοῦτο 5 πῦσαν ἔννοιαν τοῖς Πέρσαις τῆς διὰ τοῦ δρύγματος ἀναιρῶν πολιορκίας. τῶν ἀπὸ τοῦ φρουρίου τοίνυν ὑπάντων εἰς τὸ τὴν μηχανὴν ἀποκρούσασθαι συστραφέντων, διορύξαντες τὸν ὑπόνομον οἱ ταύτῃ ταχθέντες, εἶτα τὴν ἐπιχειμένην ἄχρι τῆς ἐπιφανείας γῆν διατρέσαντες, ἐφάνησαν οἰκίας ἐν μέσῳ καθ' ἣν ἔτυχε τις ἀλειρῆς 10 γυνὴ νυκτὸς οὐσης ἔτι βαθείας οἶτον ἄλευρα εἶναι ἐργαζομένη. ταύτην μὲν οὖν ὁ πρῶτος ἀναδὺς ἐκβοᾶν μέλλουσαν παίσας ἀνέλεν. ἦν δὲ Σουπεράντιος, ἐν τῷ λόχῳ τῶν βικτώρων οὐκ ἄσημος, ἐπὶ τούτῳ δὲ Μάγνος, καὶ τρίτος ὁ Ἰοβιανὸς τοῦ τάγματος τῶν ὑπογραφίων προτεταγμένος, ἔπειτα δὲ πλείους. εὐρυ- 15 νομένου δὲ κατὰ βραχὺ τοῦ στομίου πάντες ἦσαν ἐν μέσῳ. τότε δὴ λοιπὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐλάσαντες ἐπέστησαν παρὰ πῦσαν ἐλπίδα τοῖς Πέρσαις ἕσματα λέγουσιν ἐπιχώρια, τὴν μὲν τοῦ σφῶν βασιλέως ἀνδρῶν ὑμνοῦντα, διαβάλλοντα δὲ τὴν τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως ἀνέφικτον ἐπιχείρησιν· ῥᾶον γὰρ ἔφασκον αὐτὸν τὴν τοῦ 20 Διὸς αἰρήσειν αὐτὴν ἢ τὸ φρούριον. ἐπιθέμενοι δὲ τοὺς ἐν χερσὶν ἐπαιὸν τε καὶ ἐκ τοῦ τεύχους ὠθοῦντες διέφθειρον, τοὺς δὲ

1 *λακκινάριοι* P. forsan lancearii, ut in Notitia utriusque imperii lancearii seniores, lancearii Stobenses, lancearii Augustenses. R. 13 Ammiano *Esmercius*.

erant, Mattiarii Laccinarii et Victores. imperator eorum inhibito nonnulli impetu, alii portae celeriter admoveri machinam iussit, ac ibidem copias universas constituit, ut hosti persuaderet postredie se hac adhibita machina oppido potiturum. id autem propterea faciebat, ut Persis omnem cogitationem institutae per cuniculos expugnationis eximeret. quapropter oppidanem omnibus in hoc conversis ut machinam illam eliderent, peractis iam cuniculis ii quibus illorum fossiones mandatae fuerant, cum imminetent sibi terram ad superficiem usque perforassent, media quadam in domo prodierunt; in qua molendinaria mulier erat, quae alta nocte farinam e frumento conficiebat. eam exclamaturam, qui primus prodiit, interfecit. is erat Superantius, de Victorum numero non obscurus miles; quem secutus est Magnus; post quem tertius emersit Iovianus, ordinis notariorum tribunus; deinde plures. exitu paulatim dilatato medio in oppido cuncti erant. tum vero progressi ad murum praeter omnem spem irruebant in Persas, qui cantilenas more patrio factas pronuntiabant, regis sui virtutem celebrantes et imperatoris Romani conatum irritum reprehendentes: nam facilius aiebant eum Iovis aula potiturum quam oppido. hos adorti partim obvios caedebant et de muro detur-

καὶ διώκοντες παντοδαποῖς θανάτου τροβοῖς ἀνήρουν, οὔτε γυναικῶν οὔτε παιδῶν ἀπεχόμενοι, πλὴν εἰ μὴ πού γέ τις αἰχμαλωίτους αὐτοῖς ἔδοξεν ἔχειν. Ἀναβδάτης δὲ ὁ ἀρχιφύλαρχος ἐν τῷ διαδρᾶναι τὸ φρούριον ἄλοδς ἅμα τοῖς ἅμαφ' αὐτόν, ὀγδοήκοντα 5 τὸν ἀριθμὸν οὔσι, τῷ βασιλεῖ προσήχθη δεδεμένος τὰς χεῖρας· κατὰ ταῦτα τοῦ φρουρίου κατὰ κράτος ἄλόγτος, ἤβηδὸν δὲ πάντων ὅσοι κατὰ τοῦτο ἦσαν ἀναιρεθέντων, ἐκ παραδόξου δὲ ὀλίγων διασωθέντων, ἐφ' ἕρπαγῆν ὁ στρατὸς τῶν ἀποκειμένων κτημάτων ἐχώρει. κομισαμένου δὲ ἐκάστου τὸ προσπεσόν, τό τε τεῖχος 10 ἄχρις ἐδάφους προσενεχθεισῶν αὐτῷ πλείστων μηχανῶν κατηρέχθη, καὶ τὰ οἰκήματα πυρὶ τε καὶ ταῖς τῶν στρατιωτῶν χερσὶ κατελέθησαν, οὕτω τε εἰς τὸ μὴ γεγενῆσθαι ποτε δοκεῖν περιέστη.

23. Τῆς δὲ ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας ἐχόμενος διήει μὲν καὶ 15 ἕτερα οὐκ ὀνομαστὰ φρούρια, παραγίνεται δὲ καὶ εἰς περίβολον ὃν βασιλέως Θῆραν ἐκάλουν. ἦν δὲ τι τεχνίον χωρίον ἀπειληφὸς ἔνδον πολὺ, δένδροισι πεφυτευμένον παντοδαποῖς. ἐν τούτῳ Θηρίων παντοίων ἐναποκλειόμενα γένη τροφῆς τε οὐκ ἠποροῦντο διὰ τὸ καὶ ταύτην ἐπεισάγεσθαι, καὶ παρεῖχον τῷ βασιλεῖ τοῦ Θηραῖν, 20 ἦν ἴκα ἀν βουληθείη, ῥασιώνην. τοῦτο Ἰουλιανὸς θεασάμενος διαρρήγνυσθαι κατὰ πολλὰ μέρη τὸ τεῖχος ἐπέταττεν, οὗ δὴ γενομένου φεύγοντα παρὰ τῶν στρατιωτῶν τὰ Θηρία κατετοξέετο.

3 Ammiano Nabdates, praesidiarum magister. ἀρχιφύλαχος L
margo. Lindenbrogius ἀρχιφρουράρχος. Zosimo p. 158 15 dicitur
φρουράρχος. 4 διδράναι P. 6 ἤβηδόν] Ammian. sine
seus discrimine. 8 ἐναποκειμένων S.

bantes neci dabant, partim persequentes variis modis interficiebant; nec a feminis nec pueris abstinentes, nisi si quos retinere captivos eis visum fuisset. Anabdates vero, praesidiariorum magister, cum castellum percursitaret, captus una cum satellitibus, qui erant octoginta numero, manibus ligatis ad imperatorem deductus est. hac via capto per vim oppido et omnibus puberibus in eo interemptis, perpauca omnino praeter opinionem elapsis, ad diripiendas opes in eo repositas miles progrediebatur. cum quilibet abtulisset quicquid obvium nactus fuerat, murus ad solum usque, plurimis admotis machinis, prostratus est, et aedificia flammis militumque manibus diruta, redactaque ad eam speciem, nunquam ut exstitisse videntur.

23. Hinc ulterius progressus oppida quaedam alia parum celebra transibat et quoddam ad septem perveniebat, quod regis venationem vocabant. erat autem murus quidam, intra se complexus ingens spatium, variis arboribus consitum. in eo clausae omnis generis ferae satis alimentorum habebant; quae quidem huc eis advehebantur, et regi venandi facultatem, quoties vellēt, praebebant. id conspicatus Iulianus multis locis murum perfringi iussit, quo facto ferae fugientes a militibus confangebantur. non procul

ἐνταῦθα πον πλησίον γενόμενος βασιλεια εἶδεν εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν μεγαλοπρεπῶς ἐξησκημένα τύπον, καὶ μαθὼν ταῦτα ὑπὸ Ῥωμαίων ὠκοδομησθαι κατέλιπεν, οὐ συγχωρήσας τοῖς ταξιάρχοις λιβήσασθαι τι τῶν ἐν αὐτοῖς, αἰδοῖ τοῦ Ῥωμαίους λέγεσθαι τοὺς ταῦτα δημιουργήσαντας. 5

Ἐντεῦθεν ἡ στρατιὰ φρούριά τινα παραδραμοῦσα εἰς πόλιν ἀφίκετο Μείνας Σαβαθὰ καλουμένην· δέσπηκε δὲ αὕτη σταδίοις τριάκοντα τῆς πρότερον μὲν Ζωχάσης τῶν δὲ Σελευκείας ὀνομαζομένης. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς πλησίον πον μετὰ τῆς πολλῆς στρατιᾶς ἠῦλίσθη, προηγούμενοι δὲ οἱ κατήσκοποι τὴν πόλιν κατὰ 10 κράτος αἰρούσιν. τῇ δ' ὑστεραία τὰ τεῖχη ταύτης ὁ βασιλεὺς περιουστῶν ἑώρα σώματα προσηρητημένα στυροῖς ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν· ταῦτα δὲ ἔφασκον οἱ ἐπιχώριοι συγγενῶν εἶναι διαβληθέντος τινὸς ὡς προδότου πόλειω γεγονότος, ἦν ἔτυχεν ὁ βασιλεὺς Κάρος Περσῶν οὖσαν ἐλῶν. ἐνταῦθα Ἀναβδάτης ὁ φρού- 15 ραρχος εἰς κρίσιν ἤγετο, παραγαγὼν μὲν ἐπὶ πολλὸν τὸν Ῥωμαίων στρατὸν ὡς δὴ συντελέσων αὐτῷ πρὸς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον, τότε δὲ ἔξενεχθεὶς ὡς ἑλοιδορεῖτο παρὰ πλείστοις Ὀρμισθην προδότην ἀποκαλῶν καὶ τῆς κατὰ Περσῶν αἰτίων ἐκστρατείας· καὶ ἐπὶ τούτοις ἄλως ἀνῆρέθη. 20

24. Προϊόντος δὲ περαιτέρω τοῦ στρατοῦ, τὰ ἔλη διερευνώμενος Ἀρινθαῖος πολλοὺς τε ἐν τούτοις εὐρῶν αἰχμαλώτους

8 οἰκοδομῆσθαι LP. 7 pro μείνας Leuciavius dubitat, Μηδίας an Ἀρμενίας sit legendum.

alicubi ab eo loco regiam vidit, more Romano magnifice structam; quam ubi cognovisset a Romanis aedificatam, reliquit, nec tribunis ut aliquid in ea corrumpere permitteret, eius famae verecundia motus, quod aedificii auctores Romani perhiberentur.

Hinc ubi castella quaedam praeterisset exercitus, ad oppidum Armeniae venit Sabatha dictum; quod triginta stadiis ab ea distat quae prius quidem Zochasa, nunc vero Seleucia nuncupatur. imperatore in vicino loco cum maiori exercitus parte commorato, exploratores antegressi vi oppidum capiunt. postridie cum muros eius circumiret imperator, corpora suffixa patibulis ante portas conspexit. ea narrabant indigenae cuiusdam esse necessariorum, qui fuisset accusatus quasi quoddam oppidum ditionis Persicae prodidisset, quod imperator Carus occupaverat. hic Anabdates praesidii magister in iudicium productus est; qui exercitum Romanum diu deceperat velut ei profuturus in gerendo contra Persas bello, et delatus id temporis quod in Hormisdam maledicus esset, in praesentia plurimorum proditorem eum vocans et susceptae contra Persas expeditionis auctorem, eoque nomine convictus capitis supplicium pertulit.

24. Ulterius profecto exercitu, paludes Arinthaeus perscrutans multos in eis repertos captivos abduxit. hic primum Persae conglobati exploratores

ἀπήγαγον. Ἐνταῦθα πρῶτον οἱ Πέρσαι σουστραφέντες ἐπῆλθον τοῖς τοῦ στρατοῦ προτρέχουσι κατασκόποις, ὄξείως δὲ τραπέντες εἰς τὴν πλησίον ἀγαπητῶς συνέφυγον πύλιν. κατὰ δὲ τὴν ἀντιπέρασ ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τοῖς ἐπιτεταγμένοις τὴν τῶν ὑποζυγίων 5 φυλακὴν οἰκέταις, καὶ ὅσοι μετὰ τούτων ἦσαν, ἐπιελθόντες οἱ Πέρσαι τοὺς μὲν ἀπέκτειναν τοὺς δὲ ζῶντας ἀπήγαγον, ὅπερ πρῶτον ἐλάττωμα Ῥωμαίοις συμβὰν ἀθυμίαν ἐνεποίησε τῷ στρατεύματι.

Ἐντεῦθεν δομήσαντες ἦλθον εἰς τινα διώρυχα μεγίστην, ἣν 10 ἔλεγον οἱ τῆδε παρὰ Τραιᾶνοῦ διωρῦχαι Πέρσαις ἐπιστρατεύσαντος· εἰς ἣν ἐμβαλὼν ὁ Ναρμαλάχης ποταμὸς εἰς τὸν Τίγριν ἐκδίδωσι. ταύτην ὁ βασιλεὺς καθῆραι τε ἅμα καὶ ἔρευνῶν διανοήθη, πόρον τε τοῖς πλοίοις ἐπὶ τὸν Τίγριτα παρασκευάζων, καὶ εἴ πη παρείκοι, γεφύρας τῇ τοῦ πολλοῦ στρατοῦ διαβύσει. 15 (25) τούτων δὲ ταύτην πραττομένων, ἐπὶ τῆς ἀντικρῆ ὄχθης πλήθος Περσῶν συνδραμόν ἰππέων τε καὶ πεζῶν, εἴ τις ἐπιχειρηθεῖ διαβάσεις, ἐπειράτο κωλύειν. ταύτην ὁ βασιλεὺς τὴν παρασκευὴν τῶν πολεμίων βλέπων ἐπὶ τὸ διαπλέειν ἐπ' αὐτοὺς ἤρεθίζετο, καὶ σὺν δογῆ τοῖς στρατηγοῖς ἐνεκελεύετο τῶν πλοίων ἐπι- 20 βαίνειν. ἐπεὶ δὲ τὴν ἀντιπέρασ ὄχθην θεωροῦντες ὑψηλοτέραν καὶ ἅμα θρηγκόν τινα συμπαταεινόμενον, εἰς ἔρμα μὲν παραδείσου βασιλικῆ τὴν ἀρχὴν ὠκοδομημένον, τότε δὲ τεύχους πληροῦντα χρεῖαν, δεδέσθαι τὰς ἐξ ὕψους τῶν βελῶν τε καὶ πυρσῶν

12 ἐνδίδωσι LP.

14 ποι vulgo.

20 ἐπαλ] οἱ?

exercitum antecedentes adorti sunt. sed confestim in fugam acti cupide vicinam ad urbem convolabant. ex adversa vero ripa fluminis Persae calones aggressi, qui iumentis praesidio relictis fuerant, iidemque ceteros, quicumque cum his erant, partim occiderunt partim vivos abduxerunt. hoc detrimentum, quod primum Romanis accidit, consternatione quadam militum animos percussit.

Inde motis castris maximum quendam ad alveum fluminis ventum est, quem eius loci homines a Traiano, bellum Persis faciente, ductum esse commemorabant, et in quem Narmalaches fluvius derivatus in Tigrim semet exonerat. hunc et repurgare pariter imperator et explorare constituit, ut aditum navigiis ad Tigrim patefaceret, ac sicubi liceret, ad transvehendam maiorem exercitus partem faceret. (25) haec cum istic fierent, in adversa ripa magnus Persarum numerus, tam equitum quam peditum, concursu facto, si quis transmissus tentaretur, prohibere nitebatur. hoc hostium institutum videns imperator ad transiendum in eos irritabatur. ideoque cum iracundia duces hortabatur ut naves ingrederentur. sed cum illi ripam adversam cernentes altiore, ac praeterea sepe quandam ad eam porrectam, ab initio muniendi paradisi regii causa structam, tunc usum muri

βολὰς ἔλεγον. ἐγκειμένου δὲ τοῦ βασιλέως δύο νῆες ὀπλιτῶν πλήρεις ἐπεραιώθησαν, ἃς εὐθὺς οἱ Πέρσαι πυροφόρων βελῶν πλήθος ἀφέντες κατέφλεξαν. ἐκδειματωθέντος δὲ πλέον τοῦ στρατοῦ, τὴν συμβῦσαν ἡ βασιλεὺς καταστρατηγήσας διαμαρτίαν "περιγεγόνασιν" ἔφη "τῆς διαβάσεως, καὶ κύριοι τῆς ὄχθης γέγονασιν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ πῦρ τὸ ἀπὸ τῶν πλοίων ἔξαφθέν, ὅπερ αὐτὸς ἐπέσκηψα τοῖς ἐπὶ τῶν νεῶν στρατιώταις σύμβολον τῆς νίκης ποιήσασθαι." τότε τοίνυν ἅπαντες, ὡς εἶχον, εἰς τὰ πλοῖα ἐμβάντες ἐπεραιώθησαν· καὶ ὅπη βάραιμον ἦν τὸ ὕδωρ ἐπιπηδήσαντες, εἰς τε τὸν ἐκ χειρὸς ἀγῶνα καταστάντες τοῖς Πέρσαις, οὐ μόνον ἐκράτησαν τῆς ὄχθης, ἀλλὰ καὶ τὰ πρότερον περαιωθέντα δύο πλοῖα καταλαβόντες ἡμίφλεκτα τοὺς περιλελειμμένους ἔτι τῶν ἐν αὐτοῖς ὀπλιτῶν περιέσωσαν. ἐπιπεσόντων δὲ λοιπὸν τῶν στρατοπέδων ἀλλήλοις, ἐκ μέσης νυκτὸς διέμεινε μέχρι μέσης ἡμέρας ἡ μάχη. τέλος ἐνδόντες ἐφυγον προτροπάδην οἱ 15 Πέρσαι, τῆς φυγῆς ἠγησαμένων τῶν στρατηγῶν· ἦσαν δὲ οὗτοι Πιγράξης τε, γένει καὶ ἀξιώσει πρότερον ἀπάντων μετὰ τὸν σφῶν βασιλέα, καὶ Ἀνάρεος καὶ ὁ σουρήνης αὐτός. φεύγουσι δὲ ἐπεκδραμόντες Ῥωμαῖοί τε καὶ σὺν τούτοις οἱ Γότθοι πολλοὺς μὲν ἀπώλεσαν, χρυσίου δὲ πολλοῦ καὶ ἀργύρου γεγόνασιν ἐγκρατεῖς, 20 ἔτι δὲ κόσμου παντοίου τοῖς τε ἀνδράσι καὶ ἵπποις περικειμένον, καὶ κλινῶν ἀργυρῶν καὶ τραπεζῶν, δασαὶς ἐνέτυχον ὑπὸ τῶν στρα-

1 πλήρεις] libri πλήθει. 17 et 18 Ammianus 24 6: cum Pigraxo (al. Tigrano) et Surēna et Narseo.

praebentem, metuere se telorum et ignium de sublimi iactus dicerent, urgente imperatore navigia duo legionariis referta transicere; quae Persae statim ignitorum telorum magna vi coniecta succenderunt. cum maiori trepidatione percussus esset exercitus, imperator vafro commento corrigens admissum erratum "successit" inquit "eis transiectis, ripaeque potiti sunt: hoc enim ignis ille de navigiis accensus indicat; quem milites eo transmittentes excitare iusseram veluti bene rei gestae signum." tunc igitur omnes ita ut instructi erant, naves ingressi transmiserunt; et qua vado per aquam iri poterat, in eam insillentes, comminus proelio cum Persis inito, non in ripam solum evaserunt, verum etiam recuperatis duabus illis iam semivestis navibus, quae prius transmiserant, reliquos adhuc in eis legionarios salvos eriperunt. secundum haec congressis exercitibus a media nocte proelium ad meridiem usque perduravit. tandem Persae cedentes totis viribus fugam arripiebant, facto eius ab ipsis ducibus initio. hi duces erant Pigraxes, genere dignitateque secundum regem cunctos antecellens, et Anareus et ipse surēnas. fugientes insecuti Romani, et cum eis Gothi, multos deleverunt, et auri argentique magna potiti sunt copia variisque tam virorum quam equorum ornamentis, et argenteis lectis et mensis, quascunque relictas a ducibus in fos-

τηγῶν ἐν τῷ χάρακι καταλειμμέναις. ἔπεσον δὲ καὶ ἐν τῇ μάχῃ Περσῶν μὲν πεντακῆσιοι καὶ δισχιλιοι, Ῥωμαίων δὲ οὐ πλείους πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. τὸν δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ στρατοπέδου παιᾶνα Βίκτωρ ὁ στρατηγὸς ἔδοξε πῶς ἑλαττοῦν καταπέλη τρω-
5 θείς.

26. Τῇ δὲ ὑστεραία τὸν Τίγρητα ποταμὸν ὁ βασιλεὺς τὸ στρατέμμα ἐπὶ πολλῆς ἀδείας διαβιβάσας, τρίτῃ μετὰ τὴν μάχην ἡμέρᾳ καὶ αὐτὸς μετὰ πάσης τῆς ἀμφ' αὐτὸν δορυφορίας ἐπειροῦτο, καὶ πρὸς τι χωρίον ἑλθὼν (Ἀβουζυθὰ τοῦτο Πέρσαι 10 καλοῦσιν) ἡμέρας ἐν τούτῳ διέμεινε πέντε. διασκοπῶν δὲ περὶ τῆς ἐπέκεινα πορείας ἄμεινον ἔχειν ᾠήθη μηκέτι συμπαραπέμψαι τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ τὸν στρατὸν, ἀνιέναι δὲ ἐπὶ τὴν μεσόγειαν, ὡς οὐδενὸς ὑπολειπομένου πλοίων εἰς χρεῖαν αὐτοῦς καθιστάντος. ταῦτα δὴ λαβὼν κατὰ νοῦν εἰσηγείται βουλὴν τῷ στρατῷ, τὰ 15 πλοῖα ἐμπρῆσαι κελεύων. καὶ πάντα, πληρὴν ὀκτωκαίδεκα Ῥωμαϊκῶν Περσικῶν δὲ τεσσάρων, ἑδαπανήθη πυρὶ· ταῦτα γὰρ ἀμάξαις φερόμενα ἠκολούθει, ταῖς ἀνακυπτούσαις ὡς εἰκὸς ὑπηρετησόμενα χρεῖαις. ὀλίγον δ' ἀνωτέρω τοῦ ποταμοῦ τὸ λειπόμενον ἔδει ποιήσασθαι τῆς ὁδοῦ. Νοορθεῖ δὲ τῷ τόπῳ προσσχόν- 20 τες αὐτοῦ πῶς κατέλυν· ἐνθα πολλοὶ πανταχόθεν ἠλλίσκοντο Πέρσαι καὶ κατεσφάττοντο. ἑλθόντες δὲ εἰς τὸν Δοῦρον ποταμὸν διέβησαν τούτον γέφυραν ζεύξαντες. ἐπεὶ δὲ τοὺς Πέρσας ἐθεάσαντο τὸν μὲν ἐν τῇ γῆ πάντα χιλὸν κατακαύσαντας, ὡς ἂν τὰ ὑποζύγια

11 *Exeiv R: libri Exon.*

satis reppererunt. ceciderunt in pugna Persarum duo milia quingenti, Romanorum non plures quam septuaginta quinque. ovationem exercitus ob partam victoriam visus est quodammodo dux Victor, catapultae laesus, immi-
nuere.

26. Postridie imperator exercitum trans Tigridis flumen magna cum securitate vecto, tertio post pugnam die cum universo satellitio suo et ipse transiiciebat. cumque pervenisset ad castellum quoddam (Abuzatha Persae vocant), dies in eo quinque commoratus est. dispiciens autem de faciundo ulterius itinere rectius se facturum arbitratus est, si propter ripam fluminis exercitum non amplius duceret, sed ad mediterranea pergeret, quod nulla iam causa superesset quae usum navium posceret. haec cum ei ad animam accidissent, exercitui consilium exponit, naves exuri iubens; quae quidem omnes, demptis decem et octo Romanis, Persicis quattuor, igni absumptae fuerunt. nam curribus hae vectae comitabantur exercitum, emergentibus, ceu per erat, usibus subserviturae. iam paulo supra flumen iter reliquum conficiendum erat. ubi locum qui Noorda dicitur attigissent, ibidem divertebant. complures hic Persae capti et trucidati. progressi ad Durum amnem ponte iuncto transierunt. conspicati Persae omne soli pabulum cremasse, ut iumenta Romanorum pastus inopia premerent, eosdemque

Zosimus.

11

τῶν Ῥωμαίων τροφῆς ἀπορία πύζοιτο, συστάντας δὲ αὐτοὺς κατὰ πολλοὺς λόγους ἐκδέχσθαι τοὺς Ῥωμαίους ὡς δὴ μὴ σφόδρα πολλοὺς διανοουμένους, τότε δὴ συνειλεγμένους εἰς ταῦτον θεασάμενοι πρὸς τὴν ὄχθην ἐχώρησαν τοῦ ποταμοῦ. τῶν δὲ ἡγουμένων τοῦ στρατοῦ κατασκόπων εἰς χεῖρας ἐλθόντων μοῖρα τιῆ Περσικῆ, 5 Μακαμαῖδς τις γυμνὸς ὑπὸ προθυμίας ἐπιπεσὼν τέσσαρας ἀναιρεῖ, συστραφέντων δ' ἅμα πολλῶν ἐν' αὐτὸν κατασφάττεται. Μαῦρος δὲ ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, τὸ σῶμα ἰδὼν ἐν μέσοις κείμενον Πέρσαις, ἀρπάζει αὐτὸ καὶ τὸν πρῶτον παίσαντα κτείνει. καὶ οὐκ ἀπέπε βαλλόμενος, ἄχρις ὅτε τὸν ἀδελφὸν ἔμπνουν ἔτι τῷ στρατῷ παρ- 10 ἔδωκεν.

27. Ἐλθόντες δὲ εἰς πόλιν Βαροφθὰς τὸν χιλὸν εὗρον ὑπὸ τῶν βαρβάρων καταρησθέντα. μοῖρας δὲ τινος Περσῶν ἅμα Σαρακηνοῖς ἐπιφανείσης, καὶ οὐδὲ ἄχρι θάλας τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν ὑποστάσης ἀλλ' αὐτόθεν ἀφανοῦς γενομένης, κατ' ὄλι- 15 γους εἰς ταῦτ' συνιόντες οἱ Πέρσαις συνειλεγμένοι τε εἰς πλῆθος ἤδη παρεῖχον ὑπόνοιαν ὡς ἐπελευσόμενοι τοῖς ὑποζυγίοις. τότε δὴ πρῶτος ἐνδὸς τὸν θώρακα ὁ βασιλεὺς παντὸς μὲν αὐτοὺς προέδραμε τοῦ στρατεύματος, οἱ Πέρσαις δὲ οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' εἰς τοὺς αὐτοῖς ἐγνωσμένους ἀποδρᾶναι διέγνωσαν τόπους. προΐων 20 δὲ εἰς κώμην ἐγγλυθε Σύμβραν, ἣτις ἐν μέσῳ δυοῖν κεῖται πόλεων, αἷς ὀνόματα Νίσβαρα καὶ Νισχανάβη. διαιρεῖ δὲ ταύτας ὁ Τί-

6 Ammiano *Macchamaeus*.

12 Βαροφθὰς P.

15 γενομένης

LP: corr S.

16 συνιόντες LP.

21 Ammiano *Hucumbtram*.

coactos in plures turmas Romanos opperiri, quos non admodum multos arbitrarentur, ubi iam collectos in unum conspexissent, ad ripam fluminis tendebant. hic cum exploratores, qui exercitum praecedebant, cum Persarum cuneo quodam manus consererent, Macamaeus quidam, prae animi alacritate inermis in hostes irruens, quattuor ex eis interficit. verum pluribus simul in eum conuersis mactatur. eius frater Maurus conspectum medios inter Persas fraternum corpus arripit, et eum qui primus ictum intulerat occidit, neque telis petitus animum despondit, donec fratrem adhuc spirantem exercitui reddidisset.

27. Cum ventum ad oppidum Barophthas esset, pabulum a barbaris exustum repererunt. posteaquam cuneus quidam Persarum cum Saracenis conspectus fuisset, ac ne facie quidem tenuis exercitum Romanum sustinuisset, sed ex oculis se continuo subduceret, coeuntes alii post alios exiguo numero Persae, globo suorum collecto, Romanis eam de se praebebant opinionem quasi iumenta essent aggressuri. tum vero primus loricas induens imperator universum cursim anteibat exercitum; nec sustinuerunt impetum Persae, sed in loca sibi nota diffugiendum censuerunt. itaque progressus imperator ad vicum Symbraam venit, qui duobus oppidis interiacet, quorum nomina sunt Nisbara et Nischanabe. haec oppida Tigris dividit; et pons erat,

γρις, καὶ γέφυρα ἦν, ἣ τὰς ἐπιμιξίας τοῖς ἀμφοτέρων οἰκητορῶν ἐδίδου ῥαδίως καὶ συνεχεῖς, ἦν οἱ Πέρσαι κατέφλεξαν, ὡς ἂν μὴ διὰ ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἔξουσίαν ἐκατέροις παρενοχλοῖεν. ἔνθα πού λόχοι Περσῶν ἀναφανέντες ὑπὸ τῶν προνομιούτων 5 κατασκόπων ἐτράπησαν. καὶ ἅμα τροφήν ἄφθονον ὁ στρατὸς εὐρῶν ἐν ταύτῃ τῇ κώμῃ, καὶ ὅσα πρὸς τὴν χρεῖαν ἤρκει λαβῶν, τὸ περιττὸν ὅσον ἦν ἅπαιν διέφθειρεν. ἐπεὶ δὲ μεταξὺ Δυναβῆς πόλεως καὶ Σύνκης ἐγένοντο, τοῖς φύλαξι τῆς οὐραγίας τοῦ στρατοπέδου συμπεσόντες οἱ Πέρσαι πολλοὺς ἀπέκτειναν, πλείους δὲ 10 ἀποβαλόντες ἐτράπησαν, καὶ ἄλλως ἐλαττωθέντες· ἀνηρέθη γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ σατράπης τις τῶν ἐπιφανῶν ὄνομα Δάκης, ὃς ἔτυχε πρότερον ἐπὶ πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντίου ἀπεσταλμένος, εἰρήνης πέρι καὶ καταλύσεως τοῦ πολέμου διαλεξόμενος.

15 28. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς οἱ πολέμιοι πλησιάζοντας Ἀκκήτη πόλει τοὺς ἐν τῇ γῆ καρποὺς ἐπυρόλου· οἷς ἐπιδραμόντες οἱ Ῥωμαῖοι τὸ πῦρ κατέσβεσαν καὶ τῶν καρπῶν τοῖς λιπομένοις ἐχρήσαντο. περαιτέρω δὲ προελθόντες εἰς Μάρωνσα παρεγένοντο κώμην, ἣ τοῖς τὴν οὐραγίαν τοῦ στρατοῦ φυλάττουσιν ἐπιθέμενοι 20 Περσῶν λόχοι συνέπεσον, καὶ ἀπώλεσαν ἄλλους τε στρατιώτας καὶ Βρεττανίων τὸν ἡγεμονίαν ἔχοντα τοῦ λόχου, ἀνδρείως ἀγωνισόμενον. καὶ πλοῖα δὲ ἦλω κατόπιν πολὺ τοῦ στρατοπέδου τοῖς πολεμίοις περιπεσόντα. παραδραμόντες δὲ κώμας τινὰς εἰς Τούμ-

11 Ammiano *Adaces*.
11 Ammiano *Vetranio*.

18 Ammiano *Maranga tractus*.

21 Am-

qui amborum incolis expedita frequentiaque commercia suppeditabat. eum Persae cremarunt, ne Romani per illum utrosque pro lubitu vexarent. hic conspectae Persarum cohortes ab exploratoribus pabulatum egressas in fugam actae sunt; et exercitus de inventa in hoc vico annona ubere cum ea sumpsisset ad usum quae sufficerent, quicquid erat reliquum, corruptit. inde cum inter oppidum Danaben et Syncam essent, Persae cum agminis extremi praesidiariis congressi multos interfecerunt: sed amissis pluribus terga dederunt, cum ceteroquin etiam inferiores discederent. nam hoc proelio nobilibus quidam satrapa trucidatus est, nomine Daces, legatus ad imperatorem Constantium missus, qui cum eo de pace componendoque bello colloqueretur.

28. Ubi Romanos ad oppidum Accetam propius accedere conspexissent hostes, fructus qui erant in agris exurebant; in quos incursione facta ignem Romani restinguebant, ac fructus reliquos usui suo reservabant. ulterius autem progressi ad vicum Maronsa pervenerunt; ubi turmae Persarum, extremi agminis praesidio relictos adortae, manum conseruerunt, et cum alios milites tum Brettanionem turmae ducem viriliter dimicantem interfecerunt. captae sunt et naves, quae longe a tergo exercitus in hostem inciderant. hinc vicos quosdam cursim praetergressi Tummaram venerunt,

μαραν ἦλθον, ἔνθα μεταμέλεια πάντας εἰσῆλθε τῆς τῶν πλοίων ἐμπρήσεως· τά τε γὰρ ὑποζύγια πρὸς τὴν τῶν ἐπιτηδείων κομιδὴν οὐκ ἐπήρκει, τοσαύτην ὁδὸν καὶ πᾶσαν διὰ πολεμίας ταλαιπωρούμενα, καὶ οἱ Πέρσαι τὰ γεννήματα συλλέγοντες ὅσα οἱοί τε ἦσαν, καὶ τοῖς δχυρωτάτοις ἐναποκλείσαντες τόποις, τῆς ἀπὸ 5 τούτων χρείας τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀπρηροῦντο στρατόπεδον. ἐν δὲ τούτοις ὁμοῦς οὖσιν αὐτοῖς ἐπεφάνη Περσικὰ τάγματα, καὶ μάχης γενομένης ἐκράτουν τῷ πλείονι Ῥωμαῖοι, πολλοὺς ἅμα τῶν Περσῶν ἀνελόντες.

Τῇ δὲ μετὰ ταῦτα ἡμέρᾳ περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν οἱ Πέρ- 10
σαι συνταχθέντες εἰς πλῆθος τοῖς σῶραγοῖς τοῦ Ῥωμαίων στρατεύματος ἀδοκῆτοις ἐπέπεσον. οἱ δὲ ἀσύντακτοι τῶς ὄντες καὶ τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου συνταραχθέντες ὁμοῦς ἀντεινέναι προεθυμοῦντο, τοῦ βασιλέως ἥπερ εἰώθει περιούτος καὶ εἰς θάρσος τὰς τάξεις ἐγείροντος. (29) ἐπεὶ δὲ εἰς χεῖρας ἅπαντες ἦλθον 15 ἄλλήλοις, ἐπιὼν τοὺς ταξιάρχους καὶ λοχαγούς, ἀναμειγμένους δὲ τῷ πλήθει, πλήττεται ξίφει παρ' αὐτὴν τῆς μάχης τὴν ἀκμὴν, καὶ ἐπιτεθείς ἀσπίδι φοράδην ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἄγεται, μέγρι τε νικτὸς μέσης ἀρκέσας ἀπέθανεν, οὐ πρόρω τὴν Περσῶν ἡγεμονίαν ἀπωλείας καταστήσας ἐσχάτης. ἔτι δὲ τῆς τελευτῆς τοῦ 20 βασιλέως οὖσης ἀδήλου, τῶν Ῥωμαίων ὁ στρατὸς ἐπὶ τοσοῦτον ἐκράτησεν ὥστε πενήκοντα μὲν τῶν ἐν μεγίστῃ δυνάμει σατράπας πεσεῖν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἄπειρον πλῆθος. ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ βασιλέως

2 τὴν add S.

15 ἀγέλατος LP.

ubi concrematarum navium cunctos paenituit: quippe iumenta vehendo com-
meatui non sufficiebant, tanti iam itineris aerumnis in hostili solo confecta;
et Persae quoscunque poterant fructus colligentes, eorum intra munitissima
loca conclusorum usu Romanos prohibebant. hoc tamen rerum statu Persi-
cis legionibus conspectis, initaque pugna, longe Romani superiores evade-
bant, multis Persis interfectis.

Postridie eius diei, quo tempore forum frequentissimum erat, con-
globati Persae nec opinantes eos qui agmen extremum Romanorum co-
gebant adorti sunt. illi quamvis nondum ordines instruxissent et im-
pressionem subita perturbati essent, tamen vicissim in hostem pergebant
alacriter, principe more suo circumeunte et legiones ad virtutem exci-
tante. (29) cum ad manus undique ventum esset et imperator partim tur-
marum duces ac tribunos obiret, partim promiscue conferta in turba militum
versaretur, in ipso ardore procelli gladio feritur, scutoque impositus ad ten-
torium deportatur; ubi vita mediam ad noctem usque producta mortuus est,
Persarum imperio propemodum ab eo iam ad extremum exitium redacto. in-
terea vero dum principis obitus ignoratur, usque adeo exercitus Romanus
superior hostibus existit, ut quinquaginta maximae potestatis satrapae cum
infinita multitudine caderent. at ubi mors imperatoris innotuit, iamque mi-

καταφανῆς ἐγένετο τελευταῖα καὶ ἀνέστρεψαν ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἔνθα νεκρὸς ἔκειτο, ἔτι μὲν ἔνιοι Ῥωμαίων ἐμάχοντο καὶ τῶν πολεμίων ἐκράτουν, λόχοι δὲ κινεῖς ἀπὸ φρουρίου Περσικοῦ τοῖς ὑπὸ Ὁρμισδὴν τεταγμένοις ἐπιθήμενοι κατέστησαν εἰς χεῖρας. μάχης δὲ 5 καρτερεῶς γενομένης ἔπεσεν Ἀνατόλιος ὁ τῶν περὶ τὴν ἀλλήν ἡγούμενος τάξιων, ὃν καλοῦσι Ῥωμαῖοι μάγιστρον· καὶ Σαλούστιος ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος, ἐκπεσὼν τοῦ ἵππου, μικροῦ κατεσφάγη τῶν πολεμίων ἐπικειμένων, εἰ μὴ τῶν ὑπηρετῶν τις ἀποβὰς τοῦ ἵππου δέδωκεν αὐτῷ ῥαστώνην φυγῆς, συναποκλιναίντων αὐτῷ καὶ 10 τῶν ἄμφι τὸν βασιλεῖα δόξο ταγματῶν, οὓς σκουταρίους προσαγορεύουσι. ἐκ δὲ τῶν εἰς φυγὴν τετραμμένων ἄνδρες ἐξήκοντα μόνοι, σφῶν καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἀξιώματος μεμνημένοι παραβαλλόμενοι τε ἄχρι θανάτου, τοῦ φρουρίου γεγύνασιν ἐγκρατεῖς ἄφ' οὗ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπεξεληθόντες οἱ Πέρσαι πλεονεκτεῖν ἔδοξαν· καὶ 15 τρεῖς ἑξῆς ἡμέρας τῶν πολεμίων ἐφεδρευόντων, οὐκ ὀλίγου μέρους τοῖς πολιορκουοῖσιν ἐπιθεμένον, περιεσώθησαν.

30. Τότε τοίνυν τῶν ἐν τέλει πάντων ἅμα τῷ στρατοπέδῳ συλλεγεμένων βουλὴ προετίθετο τίνι δέοι παραδοθῆναι τὴν τῶν ὄλων ἡγεμονίαν, ὡς οὐχ οἶον τε ὄντος δίχα τοῦ πάντων ἡγήσομένου τοῦς ἐπικειμένους ἐν μέσῃ τῇ πολεμικῇ κινδύνους διαφυγεῖν.

5 Ammiano *Anatolius officiorum magister*: libri hoc loco Ἀνατόλιος. et ipse Zosimus eum vocat (cap. seq. p. 167, 1) Ἀνατόλιος; quare correxi contextus nomen. cf. Prosopogr. C. Th. 9 rectius ἔδοξαν. S. 10 σχολαστικός Gothofredus ad leg. 8 de ann. civ. nam duae memorantur scholae, *scutariorum* scilicet et *clibanariorum*, quae stipando imperatori institutae erant. R.

lites revera essent ad tentorium in quo cadaver iacebat, pugnabant adhuc quidem nonnulli Romani atque hostem superabant: sed cohortes quaedam e castello Persico, parentes Hormisdæ imperio milites adortae, manum cum eis conserebant. acri concepto proelio Anatolius cecidit, ordinum palatinorum dux, quem Romani magistrum officiorum vocant. et Salustius praefectus praetorii cum ex equo decidisset, imminentibus hostibus fere fuisset trucidatus, nisi quidam ex apparitoribus equo descendens fugae capessendae facultatem ei praebuisset, recedentibus una cum ipso et iis ordinibus duobus, qui stipare imperatorem consueverunt ac Scutarii dicuntur. ceterum ex his qui terga dederant, sexaginta duntaxat milites, tum sua tum Romani nominis dignitate ad animum revocata, et ad mortem usque discrimini semet oblicientes, eo castello potiti sunt de quo Romanos adorti Persae superiores existisse visi fuerant. cumque continuo deinceps triduo circumviderentur ab hostibus, non exigua parte copiarum obsessores aggressa salvi evaserunt.

30. Tum vero cunctis optimatibus una cum exercitu collectis, consultatum est cuienam rerum summa committenda esset, quod fieri nullo modo posset ut ex imminentibus medio in hostico periculis princeps destituti eva-

Iovianus. καὶ ψήφῳ κοινῇ βασιλεὺς Ἰοβιανὸς ἀναδείκνυται, Βαρρωνιανοῦ τοῦ τῶν δομestikῶν ἡγουμένου τάγματος παῖς.

Τὰ μὲν οὖν ἄχρι τῆς Ἰουλιανοῦ τελευτῆς τόνδε πέπρακται τὸν τρόπον, Ἰοβιανὸς δὲ τὴν ἀλουργίδα ἐνόδῃ καὶ τὸ διάδημα περιθέμενος εἶχετο τῆς ἐπὶ τάδε πορείας. ἐπεὶ δὲ εἰς Σοῦμα τὸ 5 φρούριον ἦλθεν, ἐπιπεσοῦσα ἡ Περσῶν ἵππος τοῖς ἀμφ' αὐτόν, ἐλέφαντάς τε οὐκ ὀλίγους ἐπαγαγοῦσα, τοὺς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας ἐκάκουν. ἐτετάχατο δὲ ἐν τούτῳ Ἰοβιανοὶ καὶ Ἐρκουλιανοί. ταγματῶν δὲ ταῦτα δνόματα, παρὰ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ καταστάνα, φερόντων τὰς τούτων ἐπωνυμίας· ὁ μὲν γὰρ Διδὸς ὁ δὲ 10 Ἡρακλέους ἐπώνυμον εἶχε. τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὑπὸ τῆς τῶν ἐλεφάντων ἀλκῆς ἐβιάζοντο, καὶ πολλοὶ φεύγοντες ἔπεισον. ἐπελευνόντων δὲ αὐτοῖς τῶν Περσῶν πρὸς τῆ ἵππῳ καὶ τοὺς ἐλέφαντας, ἦλθον εἰς τι χωρίον ἄναντες, ἐν ᾧ τοὺς τῶν Ῥωμαίων σκευοφόρους ἔτυχεν εἶναι. τούτων δὲ συνεπιλαβόντων αὐτοῖς τοῦ κινδύ- 15 νου καὶ ἐξ ὑπερδεξίου τοὺς Πέρσας ἀκοντιζόντων, ἐτρώθησαν τινες τῶν ἐλεφάντων, καὶ ἥπερ ἦν ἔθος αὐτοῖς, ἔφυγον ὀδυνώμενοι μετὰ βροχηθμοῦ καὶ τὴν ἵππον ἄπισαν συνετάραξαν, ὥστε τῆ φωνῇ καὶ ἐλέφαντας ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν κατασφαγήναι καὶ πολλοὺς ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ πεσεῖν. ἀπέθανον δὲ καὶ Ῥωμαίων 20 τρεῖς λοχαγοὶ γενναίως ἀγωνισάμενοι, Ἰουλιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς καὶ Μακρόβιος. διερευνώμενοι δὲ τοὺς κειμένους, καὶ ἐν τούτοις

5 Ammiano Sumere.

21 Ammiano Maximus.

derent. ideoque suffragio communi Iovianus imperator designatur, Varro-
niani domesticorum tribuni filius.

Et quae quidem ad obitum usque Iuliani acciderunt, in hunc gesta fuere
modum. Iovianus induta purpura sumptoque diademate, contentis itineribus
domum pergebat. ad Suma castellum ubi venisset, equitatus Persicus
in Romanos irruptione facta, nec paucis adductis elephantis, dextrum cornu
infestabat, in quo Ioviani et Herculiani constituti erant. eae sunt a Dio-
cletiano et Maximiano profectae legionum appellationes, habentium cognomina
principum illorum, quorum alter Iovis alter Hercules cognomentum
usurpavit. ac initio quidem vim roboris elephantorum non sustinebant, et
multi fugientes cadebant. verum ubi pariter et equitatum et elephantos Per-
sae in nostros concitabant, ventum est ad acclivem quandam locum, in quo
Romanorum forte calones erant. his in periculi societatem venientibus tela-
que in Persas de sublimi iacentibus elephantis quidam vulnerati sunt; qui
more suo fugam dolore perciti cum barritu capebant, et equitatum omnem
conturbabant, ita quidem ut tam in hac fuga elephantis a militibus interfice-
rentur quam in ipso proelio complures ex hostibus caderent. perierunt et
Romani legionum tribuni tres, dum fortiter dimicant, Iulianus Maximianus
et Macrobius. cumque humi iacentes perquirent, et inter eos Anatolii

εθρόντες τὸ Ἀνατολλίου σῶμα, ταφῆς ἤξιωσαν ἧς ὁ καιρὸς ἐδίδου, πολεμίων πανταχόθεν ἐπικειμένων. ἡμέρας δὲ τέσσαρας προελθόντες καὶ πανταχόθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐνοχλούμενοι, διωκόντων μὲν ἐπὶν ὀδεύοντας ἴδοιεν, φευγόντων δὲ ὅποτε αὐτοῖς ἀντεπύλοισιν Ῥωμαῖοι, γενομένης τινὸς ἐδρυχωρίας αὐτοῖς τὸν Τίγριν περαιοθῆναι διέγνωσαν. ἀσκόδς τοίνυν ἀλλήλοις συνδήσαντες καὶ ζεύγματα τρόπον τινα διὰ τούτων κατασκευάσαντες ἐποχούμενοι τε τούτοις διέβησαν. ὡς δὲ τῆς ἀντιπέρας ἐκρέτησαν ὄχθης, τότε δὴ καὶ οἱ στρατηγοὶ σὺν τοῖς λειπομένοις ἐπ' ἀδείας ἐπεραιώθησαν. οὐδὲ οὕτω δὲ τῶν Περσῶν ἀποστάντων ἀλλὰ σὺν πολλῷ πληθῆι κατὰ πᾶν τῆς ὁδοῦ μέρος ἐπικειμένων, ἐν πᾶσιν ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι κινδύνοις, ὑπὸ τε τῶν περιστώτων κακῶν καὶ προσέτι ἐνδείᾳ τροφῆς πιεζόμενοι.

31. Καίπερ οὖν ἐν τούτοις ὄντι τῷ στρατοπέδῳ περὶ φι-
15 λίας ὅμως ἐποιεῦντο λόγους οἱ Πέρσαι, συσφίξαν τε καὶ ἄλλους
τῶν ἐν δυνάμει παρ' αὐτοῖς ὄντων ἐκπέμψαντες. Ἰοβιανοῦ δὲ
τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης προσδεξαμένου λόγους, στείλαντός τε Σα-
λούστιου τὸν τῆς αὐλῆς ὑπαρχον καὶ Ἀρινθαῖον σὺν τούτῳ, λόγων
περὶ τούτου γενομένων αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους ἐγένοντο μὲν τρια-
20 κοντούτους σκοπδαί, συνεδόκει δὲ Ῥωμαίους τοῦ τε Βαβδίκηνων
ἔθνους ἐκστῆναι τοῖς Πέρσαις, ἔτι δὲ Καρδουήνων καὶ Ῥημήνων
καὶ Ζαληνῶν τε πρὸς τούτοις καὶ ἐπὶ πᾶσι περὶ αὐτὰ φρουρίων,

16 ol ἐν δυνάμει optimates Ammiano.

20 Ammiano Zabdicena.

21 Ammiano Corduena.

Ammiano Rehimena.

22 περ ἰ]

τῶν περὶ S.

cadaver repperissent, id ea sepultura cohererant quam temporis ratio concedebat, hostibus undique urgentibus. dies progressi quattuor et ab hostibus undique vexati, persequentibus, si Romanos proficisci viderent, fugientibus, quoties iidem ipsos invaderent, ubi latius spatium nacti fuissent, Tigrim transmittere decreverunt. itaque colligatis utribus, cum ex iis iuga quasi quaedam confecissent, his ipsis invecti transiecerunt. posteaquam adversa ripa milites potiti fuissent, etiam duces cum reliquis secure transmiserunt. verum ubi ne sic quidem abscederent Persae, sed magna cum multitudinis hominum ab omni parte, qua eundem erat, imminerent, nullo non in periculo Romani versabantur, qui et a malis circumstantibus et praeterea commentus inopia premerentur.

31. Licet igitur haec esset exercitus condicio, nihilo tamen minus Persae de pace tractabant, surena et aliis apud eos potestate praeditis ad Romanos ablegatis. hanc pacis mentionem cum Iovianus admitteret, ac Salustium praefectum praetorii cum Arinthaes misisset, institutis inter hos de pace colloquiis mutuis annorum quidem triginta factae sunt indutiae, sed utriusque consensum ut Romani Babbicenorum gentem Persis cederent, itemque Carduenerum et Rhemenorum et praeterea Zalenorum, ac postremo,

δῶτων τὸν ἀριθμὸν πεντεκαίδεκα, μετὰ τῶν οἰκηθῶρων καὶ κτημά-
των καὶ ζῳῶν καὶ πάσης ἀποσκευῆς, Νίσιβιν δὲ παραδοῦναι δίχῃ
τῶν ἰνοικοῦντων· ἐδόκει γὰρ τοῦτους, ἔνθα ἂν δόξειε Ῥωμαίους,
μετοικισθῆναι. προσαφειλοντο δὲ καὶ Ἀρμενίας τὸ πολὺ μέρος οἱ
Πέρσαι, βραχὺ τι ταύτης Ῥωμαίους ἔχειν ἐνδόντες. ἐπὶ τούτοις 5
αἱ σπονδαὶ γιγνομένης καὶ γραμματείσι ἐκατέρωθεν ἐπισφραγι-
σθεῖσαι δεδώκασιν Ῥωμαίους εὐρυχωρίαν τῆς οἴκαδε ἐπανόδου,
κατὰ μηδὲν τὰ Περσῶν διαφθείρουσιν ὄρια, μήτε αὐτοῖς ὑπὸ
Περσικῆς ἐπιβουλευομένοις ἐνέδρας.

32. Ἐξ οὗτο τῆς ἱστορίας ἀφικνόμενον τὸ μέρος ἐπὶ τοῖς 10
ἀνωτάτω μοι χρόνους ἐπῆλθεν ἀναδραμεῖν, καὶ ζητῆσαι εἴ ποτε
Ῥωμαῖοι τῶν αὐτοῖς τι κτηθέντων ἐτέροις ὑπέστησαν παραδοῦναι,
ἢ ὅλως ἕτερόν τι ἔχειν τῶν ὑπὸ τὴν ἐπικράτειαν αὐτῶν ἄπαξ γε-
νομένων ἠνέσχοτο. Λευκίου γὰρ Λουκούλλου Τυγράων καθε-
λόντος καὶ Μιθριδάτην, περιποιήσαντός τε πρώτου τῇ Ῥωμαίων 15
ἀρχῇ τὰ μέγιστα Ἀρμενίας τῆς ἐνδοτάτω καὶ Νίσιβιν ἐπὶ τούτοις
καὶ τὰ πρόσουκα φρούρια ταύτη, Πομπήϊος Μάγνος τοῖς τούτου
κατορθώμασι τέλος ἐπιτιθεῖς διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης εἰρή-
νης τὴν τούτων Ῥωμαίους ἐβεβαίωσε κτῆσιν. ἐπεὶ δὲ Περσῶν
αὐτῶν κινήσεων χειροτόνησεν ἡ γερουσία Κράσσον αὐτοκράτορα 20
στρατηγόν, ὃ δὲ εἰς χεῖρας ἔλθων αἰσχρὰν ἄχρι τοῦδε Ῥωμαίους
κατέλιπε δόξαν, ἄλοδός τε ἐν τῇ μάχῃ καὶ παρὰ Πέρσαις ἀποδα-

18 congruentius γενομένης. S.

20 libri αὐτοκράτορα καὶ στρα-
τηγόν.

quae in his essent castella, numero quindecim, una cum incolis et praediis
et iumentis et omni apparatu, Nisibim vero sine incolis traderent: hos enim
placuit, quocumque Romanis visum esset, commigrare. praeterea Persae
magnam Armeniae partem adimebant, perpusillum quiddam in ea Romanis
possidendum relinquentes. his conditionibus initum foedus, et instrumentis
utrinque consignatum, facultatem Romanis domum redeundi praebuit, ita
quidem ut Persarum finibus nullum ab illis detrimentum inferretur, nec vi-
cissim Persicae Romanis insidiae tenderentur.

32. Posteaquam ad hanc historiae partem perveni, ad superiora mihi
tempora recurrere sibi et indagare num ab se parta Romani unquam aliis
ut traderent imperare sibi potuerint, aut ut haberent alii quocumque eorum
quae semel in ipsorum ditionem venissent passi fuerint. nam cum L. Lu-
cullus regno Tigranem Mithridatemque deiecisset, ac primus imperio Ro-
mano aitas ad intimam usque Armeniae regionem ipsamque praeterea Nisi-
bim acquisivisset una cum finitimis eidem castellis, Pompeius Magnus, rebus
ab hoc praeclare gestis finem imponens, per constitutam ab se pacem Ro-
manis horum possessionem stabilivit. postea vero quam Persis rursum com-
motis praetorem summa cum potestate Crassum senatus creasset, atque is
cum hoste congressus foedam in hunc usque diem Romanis infamiam reli-
quisset, in ipso proelio captus et apud Persas exstinctus, copiarum dux fa-

κῶν, τότε παραλαβὼν τὴν στρατηγίαν Ἀντώνιος, καὶ τῷ Κλεοπάτρας ἐχόμενος ἔρωτι, τοῖς περὶ τὸν πόλεμον ἐκμελῶς καὶ ὀλεθρῶς προσέειπε· καὶ ἀπήλλαξε μὲν κἀκείνος ἀνάξιον πεπραχῶς τοῦ Ῥωμαίων ὀνόματος, Ῥωμαῖοι δὲ οὐδὲ τούτων αὐτοῖς τῶν ἐλαττωμάτων συμβάντων ἐκπεπτώκασι τούτων τῶν τόπων τινός. μεταστάτας δὲ αὐτοῖς εἰς μοναρχίαν τοῦ πολιτεύματος, καὶ τοῦ Σεβαστοῦ στήσαστος ὄρια τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ Τίγριν τε καὶ Εὐφράτην, οὐδὲ οὕτω τῆς χώρας ταύτης ἀπέστησαν. χρόνοις δὲ πολλοῖς ὕστερον Γορδιανοῦ τοῦ βασιλέως Πέρσαις ἐπιστρατεύσαντος καὶ ἐν μέσῃ τῇ πολέμῃ πεσόντος, οὐδὲ μετὰ ταύτην τὴν νίκην οἱ Πέρσαις παρεσιπάσαντό τε τῶν ἤδη Ῥωμαίοις ὑπηκόων γεγενημένων, καὶ ταῦτα Φιλίππου διωδιεξαμένου τὴν ἀρχὴν καὶ εἰρήνην ἀλοχίστην πρὸς Πέρσας θεμένου. μετ' οὐ πολὺ δὲ τῇ ἐφ' αὐτοῦ Περσικοῦ πυρὸς ἐπιβρόσαντος, ἀλούσης δὲ κατὰ κράτος τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ μέχρι τῶν Κιλικίων πυλῶν τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος διαβάντος, Οὐλεριανὸς αὐτοῖς ἐπιστρατεύσας ὁ βασιλεὺς, καὶ ὑπὸ τὰς Περσῶν γενόμενος χεῖρας, οὐδὲ οὕτω Πέρσαις ἄδειαν δέδωκεν ἕφ' ἑαυτοῖς τὰ χωρία ταῦτα ποιήσασθαι. μόνη δὲ ἡ Ἰουλιανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τελευτῇ πρὸς τὴν τούτων ἀπώλειαν ἤρκεισεν, ὥστε ἄχρι τοῦδε μηδὲν ὀνηθῆναι τούτων τοῖς Ῥωμαίων βασιλέας ἀναλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ προσαπολέσαι κατὰ βραχὺ τὰ πλείονα τῶν ἐθνῶν, τὰ μὲν αὐτόνομα γεγονότα, τὰ δὲ βαρβάρους ἐκδεδομένα, τὰ δὲ εἰς ἐρημίαν πολλὴν περιστάντα.

7 libri τίγριν τε καὶ: an Τίγρητα καὶ?

14 ἐπιβρόσαντος

vulgo.

citus Antonius et amore Cleopatrae captus, negligenter rebus ad bellum administrandum pertinentibus et segniter intentus erat, ita quidem ut et ille discesserit admissis quibusdam indignis Romano nomine. nec tamen Romani, licet eis hi casus adversi accidissent, ullam ex hisce provinciis amiserunt, re vero publica ipsorum in unius dominatum commutata, cum Augustus limites imperio Romano statuisset Tigrim et Euphraten, ne sic quidem hac regione cessarent. longo secundum haec interiecto tempore, cum Gordianus imperator bello Persas adortus esset ac medio in hostico cecidisset, ne post hanc quidem victoriam Persae quicquam eorum quae Romanae ditioni subiecta fuissent avulserunt; idque Philippo successionem imperii consecuto, qui turpissimam cum Persis pacem fecit. non multo post, cum ignis Persicus Orientem invadendo permeasset, ac magna illa capta per vim fuisset Antiochia, copiaeque Persicae Cilicum ad portas usque penetrassent, Valerianus imperator in eos expeditione suscepta, Persarum in potestatem redactus, ne sic quidem concessit Persis ut istaec loca sui iuris efficerent. sola mors imperatoris Iuliani ad horum amissionem suffecit, adeo quidem ut hucusque nihil horum imperatores Romani recuperare potuerint, sed paulatim etiam plures gentes amiserint; quarum aliae semet in libertatem vindica-

ταῦτα μὲν οὖν τῆς συγγραφῆς προοιούσης ἐπὶ τῶν πραγμάτων δειχθήσεται.

33. Τῆς δὲ πρὸς Πέρσας γενομένης εἰρήνης ὃν διεξήλασμεν τρόπον, Ἰοβιανὸς ὁ βασιλεὺς μετὰ ἀδείας ἐπανιῶν ἕμα τῷ στρατοπέδῳ καὶ πολλαῖς περιπεσῶν δυσχωρίαις καὶ τόποις ἀνύδροις, πολλοὺς τε τῆς στρατιᾶς ἀποβαλὼν ἐν τῇ διὰ τῆς πολέμιας παρόδῳ, Μανρίκιον μὲν τῶν λοχαγῶν ἕνα τροφὴν ἐκ Νισίβιος ἀγαγεῖν ἐκέλευε τῷ στρατοπέδῳ, ἀπαντῆσαι δὲ μετὰ ταύτης ὡς ἂν οἶός τε ἢ πορωτάτω, κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν ἄλλους ἐξέπεμπε, τὴν Ἰουλιανοῦ τελευτήν καὶ τὴν ἀνύρρησιν τὴν οἰκίαν ἀπαγγελοῦντας. μόλις δὲ οὖν πολλῇ κακοπαθείᾳ τῇ Νισίβει πλησιύσας ἐπιστῆναι μὲν οὐκ ἤθελε τῇ πόλει τοῖς πολεμίοις ἐκδομένην, καταλύσας δὲ ἔν τινι πρὸ τῆς πύλης ὑπαίθρῳ τῇ ὕστεραλα στεφάνου ἕμα καὶ ἐκείσας ἐδέχετο, πάντων ὄσοι κατὰ τὴν πόλιν ἦσαν ἐκλιπαροῦντων μὴ προέσθαι σφῶς μηδὲ εἰς πείραν καταστῆσαι βυρβάρων ἡθῶν, τοσαύτη ἑτῶν ἑκατοντάς, τοῖς Ῥωμαίων νόμοις ἐντεθραμμένους. αἰσχρὸν δὲ καὶ ἄλλως εἶναι Κωνσταντιῶν μὲν τρεῖς Περσικὸς πολέμους ἀναδιξάμενον καὶ ἐν πᾶσιν ἐλαττωθέντα Νισίβιος ἀντιλαβεῖσθαι, καὶ πολιορκουμένην αὐτὴν καὶ εἰς ἑξήκοντα ἐλθοῦσαν κινδύνον διὰ πάσης περισῶσαι σπουδῆς, αὐτὸν δὲ μηδεμιᾶς τοιαύτης ἐπικειμένης ἀνάγκης τοῖς πολεμίοις τὴν πόλιν ἐκδοῦναι καὶ δεῖξαι Ῥωμαίοις ἡμέραν ἦν οὐπω τεθέονται, περιδεῖν ἀνυγκυζομένοις πόλιν τοσαύτην καὶ χώραν

5 δυσχερείαις P.

16 τοσαύτας ἑτῶν ἑκατοντάδας H cum S.

runt, aliae barbaris se dediderunt, aliae magnam ad solitudinem redactae sunt. et haec quidem a nobis in historiae progressu de rebus ipsis ostendentur.

33. Pace cum Persis eo quo diximus modo constituta, Iovianus imperator secure cum exercitu revertens, et in aspera et inaquosa loca multa delatus, compluribus in hostilis soli transitu militibus amissis, unum ex tribus Mauricium Nisibi, commeatum exercitui apportare iussit, et cum eo quam longissime posset militibus obviam venire. misit et alios in Italiam, qui Iuliani obitum et designationem ipsius nuntiarent. ubi vix magno labore atque aerumna propius Nisibim accessisset, oppidum quidem hosti deditum ingredi recusabat, sed in quadam ante portam area sub dio divertens postridie coronas et supplicationes recipiebat, oppidanis omnibus obsecrantibus ne se desereret, neve barbaros mores experiri cogeret eos qui tot iam saeculis Romanis legibus innutriti fuissent. foedum et ceteroquin esse, Constantium tribus susceptis bellis Persicis, in omnibus superatum, Nisibi tamen praesidio fuisse, atque illam obsessam et extremum in discrimen adductam omni studio incolumem servasse: ipsum nulla tali necessitate urgente civitatem hosti dedere, ac eam diem Romanis conspiciendum praebere quem necdum antehac viderint; qui tantum ut oppidum tantaque regio tradatur hostibus,

πολεμίοις ἐκδεδομένην. ἐπεὶ δὲ τούτων ὁ βασιλεὺς ἀκούων τὰ συντεθειμένα προΐσχετο, Σαβίνος τοῦ βουλευτικοῦ προεστῶς καταλόγου προσετίθει τοῖς παρὰ τοῦ πλήθους εἰς ἰκεσίαν προσενεχθεῖσιν ὡς οὔτε δαπάνης εἰς τὴν πρὸς Πέρσας δεήσονται μάχην 5 οὔτε ἐπικουρίας ἐπεισάκτου, δυνήσονται δὲ αὐτοὶ σώμασιν οἰκείοις καὶ δαπανήμασι τὸν ἐπαχθησόμενον αὐτοῖς ἀποκρούσασθαι πόλεμον, κρατήσαντές τε ἔσονται πάλιν ὑπήκοοι Ῥωμαίοις, τὰ προσταττόμενα πληροῦντες ὃν τρόπον καὶ πρότερον. τοῦ δὲ εἰπόντος οὐδὲν οἶόν τε τῶν συντεθειμένων παραβαθῆναι, πολλάκις οἱ 10 ἀπὸ τῆς πόλεως ἐδεήθησαν ἰκετεύοντες μὴ στερηθῆναι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τοῦ προτειχίσματος. (34) ἐπεὶ δὲ ἦννον πλέον οὐδὲν, ἀναχωρήσαντος σὺν ὀργῇ τοῦ βασιλέως καὶ Περσῶν παραλαβεῖν κατὰ τὰς σπονδὰς ἐθελόντων τὰ τε ἔθνη καὶ τὰ φρουρία καὶ τὴν πόλιν, οἱ μὲν τῶν ἔθνῶν καὶ τῶν φρουρίων οἰκήτορες, εἰ 15 μὴ λάθρα φυγεῖν ἠδυνήθησαν, ἐνέδοσαν τοῖς Πέρσαις πράττειν εἰς αὐτοὺς ὃ τι βούλοιντο, Νισιβηνοὶ δὲ ἀνακωχῆς εἰς τὸ μεταστῆναι τυχόντες, οἱ μὲν πολλοὶ καὶ σχεδὸν ὅπαντες εἰς τὴν Ἀμιδαν ἀπανίστησαν, ὀλίγοι δὲ ἑτέρας κατώκησαν πόλεις. πάντα δὲ ἦν οἰμωγῆς καὶ θρήνων μεστά, πόλεως ἐκάστης ἐκκείσθαι ταῖς Περ- 20 σῶν ἐφόδοις, Νισίβιος δοθείσης αὐτοῖς, οἰομένων. Καρρηνοῖς δὲ τοσοῦτον ἐγένετο πένθος τῆς Ἰουλιανοῦ τελευτῆς μηνυθείσης ὥστε τὸν ἀπαγγεῖλαντα καταλεῦσαι σωρόν τε λίθων μέγιστον ἐπ’

3 προενεχθεῖσιν interpretes.

16 Νισιβηνοὶ vulgo.

permittere cogantur. cum haec audiens imperator pacta conventa praetexeret, Sabinus, ordinis decurionum princeps, ad ea quae a populo supplicandi causa prolata fuerant, nec opus esse sibi sumptu ad bellum Persicum, adiecit, nec auxiliis externis, sed ipsos posse corporibus suis et impensis inferendum sibi bellum propulsare; quo in bello si victoria potiti fuissent, rursus se Romanorum subditos futuros, eodemque modo facturos imperata quo prius. illo subiiciente pacta conventa violari non posse, multoties oppidani supplices orabant ne Romanum imperium hoc propugnaculo spoliaretur. (34) verum ubi nihil proficerent amplius, imperatore cum iracundia quadam abscedente, ac Persis secundum pacis leges et ipsas gentes et castella et urbem occupare volentibus, nonnullae quidem gentes et castellorum incolae, nisi clam aufugere potuissent, potestatem faciebant Persis secum quicquid vellent agendi; Nisibini autem, indutiis ad migrandum impetratis, maiori ex parte, ac propemodum omnes, Amidam discessere; pauci ad inhabitandum alia se contulerunt oppida. cuncta vero lamentis et ululatibus erant plena, quod civitas quaelibet, Nisibi tradita, Persarum se grassationibus expositam putaret. Carrheni vero tantum perceperere dolorem morte Iuliani nuntiata, ut eum qui nuntium hunc attulerat lapidibus obruerent, ingentemque lapidum

αὐτῷ ἀνεγείραι. τοσαύτην ἴσχυσεν ἄνδρος ἐνὸς τελευτῇ τοῖς κοινοῖς πρόγμασιν ἐμποιῆσαι μεταβολήν.

Ἰοβιανοῦ δὲ σπουδῇ τὰς πόλεις διαδραμόντος, ὅσα δὴ πέ-
θει καὶ στυγνότητι τῶν πόλεων ἐχομένων καὶ ἰλαρὸν οὐδὲν ἢ χάριεν
ἐνδείξασθαι, καθάπερ ἦν ἔθος τοῖς αὐτόθι δῆμοις, ὑφισταμένων, 5
παρεγένοντο μὲν τῶν στρατιωτῶν ὅσοι τὴν δορυφορίαν εἶχον εἰς
τὴν Ἀντιόχειαν ἅμα τῷ βασιλεῖ, εἶπετο δὲ καὶ ὁ στρωτὸς ἅπας
τῷ Ἰουλιανοῦ σώματι. καὶ τοῦτο μὲν εἰς Κιλικίαν ἀπενεχθὲν ἐν
τινι Ταρσοῦ προαστείῳ βασιλικῇ ταφῇ παρεδίδοτο, καὶ ἐπίγραμμα
μα προσεγράφετο τῷ τάφῳ τοιόνδε. 10

Ἰουλιανὸς μετὰ Τίγριν ἀγάρροον ἐνθάδε κεῖται,

ἀμφοτέρων βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής.

(35) ἐχόμενος δὲ τῆς τῶν δλων ἀρχῆς Ἰοβιανὸς ἄλλα τε διε-
τίθει, καὶ τοῖς ἐν Παιονίᾳ στρατοπέδοις Λουκιλλιανόν, ὄντα
κηδεστήν αὐτῷ, καὶ Προκόπιον καὶ Οὐαλεντινιανόν, ὃς μετὰ 15
ταῦτα γέγονε βασιλεύς, ἐξαπέστειλε, τὴν τε Ἰουλιανοῦ τελευτῇ
ἀπαγγελοῦντας, καὶ ὅτι περ εἴη μετ' αὐτὸν αὐτοκράτωρ προβε-
βλημένος. ἀλλ' οἱ ἐν τῷ Σιρμίῳ Βατάβοι, πρὸς φυλακὴν ἀπο-
λειμμένοι τῆς πόλεως, ἅμα τῇ ἀκοῇ τὸν μὲν Λουκιλλιανόν ὡς
τηλικούτων κακῶν ἄγγελον διεχρήσαντο, ἐν οὐδενὶ τὸ πρὸς τὸν 20

10 Inscriptionem hanc sepulchralem varie exhibent. versus ultimus
Homeri est, II. γ 279. Zonaras 13 13: *Κύδωφ ἐπ' ἀγγυρόεντι ἀπ'
Εὐφρατίῳ ῥοάαν Πέρσιδος ἐκ γαίης ἀτελευτήτω ἐπὶ ἔργῳ κινήσας
στρατιῆν τότε Ἰουλιανὸς λάξε σῆμα, ἀμφοτέρων, βασιλεὺς τ' ἀγα-
θὸς κρατερός τ' αἰχμητής. iisdem verbis Cedrenus R. 11 ἀγάρ-
ροον LP. 15 Οὐαλεντιανόν P.*

acervum super eum excitarent. tantam unius viri mors publicis in rebus
mutationem efficere potuit.

Ceterum Ioviano celeriter oppida percurrente, quod ea luctus atque
maeror occupassent, nec laeti iucundive quicquam exhibere pro istorum
more populorum possent, quotquot erant, satellitio imperatoris deputati mi-
lites, Antiochiam cum imperatore profecti sunt, universo exercitu Iuliani
cadaver comitante; quod in Ciliciam deportatum quodam in suburbio Tarsii
regiae sepulturae mandatum fuit, ad tumulum huiusmodi epigrammate ad-
scripto:

Τίγριδε Ιουλιανὸς ἰαεὶς ἡλὶκὸς πὸς τὰ φάτα ῥελῖκτὸ,

ῥεξ πᾶριτερ βονὸς ἐτ βελλᾶτορ ἀεῤῥῖμου ἰδεμ.

(35) Iovianus summo intentus imperio cum alia disponebat, tum ad
exercitus in Pannonia Lucillianum socerum suum et Procopium et Valentini-
anum, qui secundum haec factus est imperator, ablegavit, ut et Iuliani
mortem eis nuntiarent et se post illum principem lectum exponerent. sed
apud Sirmium Batavi, qui ad oppidi praesidium relictii fuerant, cum primum
haec audivissent, Lucillianum veluti tantorum malorum nuntium interfecero-

βασίλευσεν ἄνευ ἀντιπάλου, Προκόπιον δὲ τῆς πρὸς Ἰουλιανὸν συγγενείας αἰδοῖ διαφῆκαν ἄθῳον· Οὐαλεντινιανὸς δὲ διαδράς τὸν ἐξ ἐκείνων διέφυγε θάνατον. Ἐξορμήσαντι δὲ τῆς Ἀντιοχείας Ἰοβιανῷ καὶ ἔχομένῳ τῆς ἐπὶ Κωνσταντινούπολις ὁδοῦ νόσος αἰφνιδίως ἐνοσκήψασα τῆς Βιθυνίας ἐν Λαδαστάνοις ἐπήγειρε τοῦ βίου **a. 364** τὸ τέλος αὐτῷ, μῆνας μὲν ὀκτώ βασιλεύσαντι, διαθεῖναι δὲ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐς δέον οὐ δύνηθέντι.

36. Βουλῆς δὲ ὑπὲρ τοῦ τίνα δέοι προστῆναι τοῦ πολιτεύματος προτεθείσης, πολλοὶ μὲν καὶ περὶ πολλῶν ἐγένοντο λόγοι **10** τῷ στρατοπέδῳ καὶ τοῖς τὰς ἡγεμονίας ἔχουσι, πάντων δὲ ἡ ψήφος εἰς ἓνα συνῆει Σαλούστιον τῆς ἀλλῆς ἕπαρχον. τοῦ δὲ τὸ γῆρας προῖσχομένου καὶ διὰ τοῦτο φήσαντος οὐκ οἶός τε ἔσεσθαι πεπονηκόσιν ἀρκέσειν τοῖς πράγμασι, τὸν παῖδα γοῦν ἤτησαν εἰς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν ἐλθεῖν. τοῦ δὲ καὶ νέον εἶναι καὶ οὐδὲ ἄλ- **15** λως ἐπιτήδειον πρὸς τοσαύτης ἀρχῆς ὄγκον εἰπόντος, τῆς τοῦ πάντων ἀμείνονος τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνδρὸς αἰρέσεως τότε διήμαρτον, ἤνεγκαν δὲ τὴν ψήφον ἐπὶ Οὐαλεντινιανόν, ὃς ἐκ μὲν **Valentinianus.** Κιβάλεως ὤρητο (πόλις δὲ αὕτη Παιονική), πολέμων δὲ μετασχῶν οὐκ ἄλλῳν παιδεύσεως οὐδεμιᾶς μετεσχέκει. μετεπέμ- **20** ποντο δὲ αὐτὸν ὁμοῦς οὐ παρόντα, καὶ ἡμερῶν οὐ πολλῶν ἐτρίβητο χρόνος ἐν ἀναρχίᾳ τοῦ πολιτεύματος ὄντος. ἐπεὶ δὲ κατέλαβε τὸ στρατόπεδον ἐν Νικαίᾳ πόλει τῆς Βιθυνίας, ἐκείσε παραλαβὼν τὴν βασιλείαν εἶχετο τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας.

2 Οὐαλεντιανὸς P. 5 fortasse rectius ἐπέγαγε. S. 3 δέοι] libri δέον. 11 τῆς] τὸν τῆς?

runt, affinitatis imperatoriae nulla ratione habita: Procopium, cognationis cum Iuliano reverentia tacti, dimiserunt illaesum. Valentinianus autem fuga elapsus morti ab eis imminente semet eripuit. cum autem Iovianus Antiochia discessisset, Cpolim pergens, subitus eum morbus in Dadastanis Bithyniae corripiens vitae finem attulit, cum octo menses imperasset, nec publicis in rebus quicquam ex usu constituere potuisset.

36. Consultatione proposita quisnam rei publicae praeficiendus esset, varii quidem et de variis sermones tam ab exercitu quam a ducibus habebantur, sed omnium suffragia in unum Sallustium praefectum praetorii concurrerant. illo senectutem praetendente ac propterea rebus laborantibus se suffecturum negante, filium summae rerum praefici postulabant. at cum iuvenem esse nec alloquin ad tanti imperii molem satis idoneum diceret, in hoc quidem tempore quo minus praestantissimum sui saeculi virum eligerent aberrarunt. hinc in Valentinianum collata suffragia; qui Cibali oriundus erat (id oppidum est Pannoniae), vir bellis haud paucis exercitus, at eruditionis omnis expertus. nihil minus absentem arcessebant; nec multi dies abiere, dum res publica principe carebat. cum autem ad exercitum Nicaeae, quae urbs est Bithyniae, venisset, inito ibidem imperio coeptum iter prosequabatur.

Δ.

Τὰ μὲν οὖν ἄχρι τῆς Ἰουλιανοῦ τελευτῆς, μεθ' ὃν Οὐαλεντινιανὸς ἠρέθη τῶν Ῥωμαϊκῶν προεστάναι πραγμάτων, ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἀνεληφται βίβλῳ. νόσον δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνσκηψάσης αὐτῷ καὶ τὸ φύσει πρὸς ὄργην τοῦ ἀνδρὸς ἔτοιμον εἰς ὀμότητι μείζονα καὶ παραφορὰν ἄκραν ἀναστησάσης, ὑποψία μὲν αὐτὸν εἰσῆμι ψευδῆς ὡς ἔκτινος γοητείας ὑπὸ τῶν Ἰουλιανοῦ φίλων αὐτῷ σκευωρηθείσης νοσοίῃ, κατηγορεῖται δὲ κατὰ τινῶν ἦσαν ἐπιφανῶν, ἃς ἀγγινοία τε καὶ φρονήσει διέλκεν ὃ τῆς αὐτῆς ὑπαρχος ἦν δὲ ἔτι Σαλούστιος. ἐνδούσης δὲ αὐτῷ τῆς νόσου, τῆς Νικαίας ἀπαναστὰς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρεγένετο. τοῦ δὲ στρατοπέδου καὶ τῶν ἄλλων πρὸς αὐτὸν ἐπιτηδείως ἐχόντων ἐλέσθαι κοινῶν τῆς βασιλείας παρακαλούντων, ὅπως εἴ τις τοῖς πράγμασι συμβαίῃ περιστάσις, ἔχοιεν τὸν ἀντιληψόμενον καὶ μὴ ταῦτα πάθειεν οἷς ἐπὶ τῆς Ἰουλιανοῦ πεπόνθουσι τελευτῆς, πείθεται τῇ παραινέσει, καὶ στρέψας ἐν αὐτῷ γνώμην ἐκ πάντων ὧν ἔλαβε 15 κατὰ νοῦν Οὐάλεντα τὸν ἀδελφὸν αἰρεῖται, πιστότατον αὐτῷ πάντων ἡγησάμενος ἔσεισθαι. τοῦτον γοῦν ἀναδείκνυσι κοινῶν τῆς ἀρχῆς.

Valentinianus et Valens. a. 364

1 τῆς] libri τῆς περι.
Salustius.

3 malim περιεληφται R.
fortasse Νικομηδείας R.

9 aliis

IV.

Quae igitur gesta fuerunt ad obitum usque Ioviani, post quem Valentinianus lectus fuit uti rebus Romanis praesesset, libro superiori complexi sumus. cum autem morbus in itinere Valentinianum invasisset, atque hominem ad iram natura proclivem maiorem ad crudelitatem et extremam insaniam impulisset, suspicionem falsam concipiebat quasi ex veneficio quodam, Iuliani amicorum fraude parato, aegrotaret. et accusationes adversus quosdam illustres instituebantur; quas sagacitate prudentiaque sua praefectus praetorii discutiebat, eo munere Salustius adhuc fungebatur. cum morbus remisisset, Nicaea relicta Cpolim accessit. exercitu ceterisque necessariis hortantibus, imperii consortem sibi deligeret, ut, si quis casus accideret, non deesset qui rebus opem ferret; nec eadem perpeterentur quae morte Iuliani perpassi fuissent, huic admonitioni obtemperat, animoque secum hinc inde versato, de cunctis quos mente conceperat Valentem fratrem deligit, ratus hunc omnium sibi fidissimum fore. illum igitur imperii consortem appellat.

2. Ἀμφοτέρων δὲ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ὄντων, οἱ τοῖς Ἰουλιανῶ γνωρίμοις ἐπιβουλεύοντες οὐδὲ διέλειπον πρὸς τὴν βασιλείων κατωσπείροντες λόγους ὡς ἐπιβουλεύοιεν αὐτοὶ τοῖς βασιλεῦσι, καὶ τὸ ἄλογον πλῆθος εἰς τοιαύτας ἐρεθίζοντες ἐκβοήσεις. 5 οἱ δὲ βασιλεῖς καὶ ἄλλως πρὸς τοὺς Ἰουλιανοῦ γνωρίμους ἀπεχθῶς ἔχοντες, τότε δὴ μᾶλλον εἰς τὸ κατ' αὐτῶν ἐξανίσταντο μῖσος, καὶ κρίσεις ἐπενόουν λόγον οὐδαμῶθεν ἔχούσας. ἐμνησικακεῖ δὲ Οὐαλεντινιανὸς Μαξιμίω κατ' ἐξαίρετον τῷ φιλοσόφῳ, διαβολὴν τινα κατὰ τοῦν ἔχων, ἣν ἔτυχεν ἐπὶ τῶν Ἰουλιανοῦ χρόνων κατ' 10 αὐτοῦ ποιησάμενος ὡς διὰ τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν περὶ τοὺς θείους θεσμούς ἀσεβήσαντος. ἀλλὰ τούτων ἀφείλκυσε αὐτοὺς τέως ἢ περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ στρατιωτικὰ κηδεμονία τε καὶ φροντίς. ἐγράψησαν τοίνυν ἐπὶ τὸ διανεῖμαι τὰ ἔθνη τοῖς ἄρχουσι, καὶ τίνας δέοι τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἐπιτραπῆναι τὴν φυλακὴν. οἱ 15 μὲν οὖν ἄλλοι πάντες, ὅσοι παρὰ Ἰουλιανοῦ διοικήσεις ἐθνῶν ἢ ἄλλας ἀρχὰς ἔτυχον ἐπιτετραμμένοι, παρελύοντο τούτων· ἐν οἷς καὶ Σαλουστιος ὁ τῆς αὐλῆς ὑπαρχος ἦν. μόνου δὲ Ἀρινθαίου καὶ Βικτωρος οἷς εἶχον πρότερον στρατιωτικὰς ἀρχαῖς ἐπιμεινάντων ἡγεμονίαις, παρήεσαν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς, ὡς ἔτυχον, οἱ τούτων 20 ἐπιθνυοῦντες τυχεῖν, ἐνὸς τούτου δόξαντος γίνεσθαι κατὰ λόγον· εἰ γὰρ τις αὐτῶν ἐπὶ δικαίαις μέμψεσιν ἦλω, δίκην ὑπέσχε, συγγνώμης οὐδεμιᾶς ἀξιούμενος.

2 Leuclavius mavult βασιλέων. 17 Ἀριθίου LP. 18 στρατιωτικῆς ἀρχῆς Leuclavius. mihi ἀρχαῖς expungendum videtur.

2. Cum autem uterque Cpoli degeret, qui Iuliani familiaribus insidiabantur, non intermittebant tum coram imperatoribus sermones serere quasi principibus illi struerent insidias, tum brutam plebem concitare, ut eiusmodi voces iactaret. imperatores autem, qui ceteroqui Iuliani familiaribus infesti essent, tunc etiam magis ad illos odio persequendos insurgunt, ac lites excogitant nulla ratione subnixas. et gravissime Valentinianus Maximo philosopho succensebat, criminationis cuiusdam memor, qua Iuliani temporibus Valentinianum detulerat, quasi propter religionem Christianam ille sacros in ritus impie deliquisset. sed ab his eos id temporis civilium militariumque rerum cura revocabat. quapropter ad distribuendas praesidibus provincias se convertiebant, et quibus aulae imperatoriae custodia committenda esset. itaque ceteri omnes, quibuscunque a Iuliano provinciarum administrationes aliive magistratus crediti fuerant, abdicabantur; quorum in numero praefectus etiam praetorii Salustius erat: solo autem Arintheo et Victore, quae prius habebant ceu duces imperia militaria, retinentibus, ad magistratus reliquos fortuito perveniebant qui eos affectabant, cum quidem unum hoc ex rationis praescripto fieri videretur. nam si quis eorum iustis querelis convictus fuisset, nullam impetrans veniam poenas luebat.

3. Τούτων αὐτοῖς οὕτω διακειμένων, ἰδδκει τῷ Οὐαλεντιανῷ, διελομένῳ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὴν ἀρχήν, ἐπιτρέψαι μὲν αὐτῷ τὴν ἐξίαν ἄχρις Αἰγύπτου καὶ Βιθυνίας καὶ Θράκης, λαβόντα δὲ τὰς ἐν Ἰλλυριοῖς πόλεις αὐτὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν διαβῆναι καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πόλεις ἔχειν ὑφ' ἑαυτῷ μετὰ τῶν ὑπὲρ τὰς Ἰαλίαις πόλεις ἐθνῶν Ἰβηρίας τε καὶ τῆς Βρεττανικῆς νήσου καὶ Λιβύης ἀπάσης. τῆς τοίνυν ἀρχῆς οὕτω διαιρεθείσης, ὁ Οὐαλεντιανὸς ἐμβριθέστερον τῇ ἀρχῇ προσελθὼν ἄρχοντας τε ἐν κόσμῳ προήγειν, καὶ περὶ τὰς εἰσπραξίεις τῶν εἰσφορῶν καὶ τὰς ἐκ τούτων χορηγούμενας στρατιωτικὰς σιτήσεις ἀκριβέστατος ἦν. ἐπεὶ δὲ καὶ 10 νόμων εἰσφορὰς ἐγνώκει ποιήσασθαι, ἀφ' ἑστίας ὡσπερ ἀρξάμενος τὰς νυκτερινὰς ἐκώλυε θυσίας ἐπιτελεῖσθαι, τοῖς μυσσαρῶς μὲν οὖν πραττομένοις ἐμποδῶν διὰ τοῦ τοιοῦδε νόμου γενέσθαι βουλόμενος· ἐπεὶ δὲ Πιραιεστῆτος ὁ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀνδύπατον ἔχων ἀρχήν, ἀνὴρ ἐν πάσαις διαπρέπων ταῖς ἀρεταῖς, τοῦτον 15 ἔφη τὸν νόμον ἀβίωτον τοῖς Ἕλλησι καταστήσειν τὸν βίον, εἰ μέλλοιεν κωλύεσθαι τὰ συνέχοντα τὸ ἀνθρώπειον γένος ἀγιώτατα μυστήρια κατὰ θεσμὸν ἐκτελεῖν, ἐπέτρεψεν ἀργούντος τοῦ νόμου πρῶττεσθαι πάντα κατὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς πάτρια. τῶν δὲ ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον βαρβάρων, ἕως μὲν Ἰουλιανὸς περιῆν, τὸ Ῥωμαίων ὄνομα 20 δεδιότων, ἀγαπῶντων τε εἰ μὴδεὶς αὐτοῖς κατὰ χώραν μένουσιν ἐνοχλοῖη, τῆς τούτου τελευτῆς ἀγγελθείσης ἀπανέστησαν αὐτίκα τῶν οἰκείων ἡθῶν καὶ πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων παρεσκευάζοντο

10 ἀκριβέστερος 1.

19 post πρώττεσθαι cum R omisi δι.

8. His ita constitutis, visum est Valentiniano, diviso cum fratre imperio, curae quidem illius Orientem ad Aegyptum usque Bithyniamque ac Thraciam permittere, se vero sortitum Illyricas urbes in Italiam transire atque urbes in ea sitas, una cum transalpinis nationibus et Hispania et insula Britannia totaque Africa, iuri suo reservare. diviso in hunc modum imperio, Valentinianus cepta severius gubernatione magistratus recte atque ordine constituebat, et in exactionibus tributorum ac militaribus annoniis quae inde suppeditabantur, rigidissimus erat. et quia legum quoque promulgationes instituire decreverat, exorsus ab ipso lare, quod alunt, nocturna sacra fieri prohibuit; qua lege coercere volebat ea quae scelerate designarentur. sed cum Praetextatus, qui proconsule Graeciam administrabat, vir omni virtute praestans, hanc legem diceret vitam iniucundam et acerbam victu Graecis parituram, si futurum esset ut mysteria sanctissima, quae genus humanum continerent, prohiberentur, peragi ea rite, vi legis suae cessante, permisit, ita tamen ut omnia secundum patris consuetudines, quales ab initio fuissent, perficerentur. transrhenani vero barbari, qui quam diu Iulianus superstes erat, nomen Romanum metuebant, et sat habebant si nemo quid eis in solo suo quiescentibus exhiberet molestiae, morte Iuliani nuntiata suis continuo sedibus egressi ad gerendum contra Romanos bellum sese parabant. quo

πόλεμον. οὐπερ αἰσθόμενος Οὐαλεντινιανὸς διέταττεν, ὡς προσ-
 ἦκον ἦν, τὰ στρατόπεδα, πεζὰ τε καὶ ἵππικὰ καὶ ψιλὰ, καὶ τῶν
 ἐπικειμένων τῷ Ῥήνῳ πόλεων ἐποιεῖτο τὴν δέουσαν φυλακὴν.
 ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἔξω παντάπασιν ὦν πολεμικῆς πείρας Οὐα-
 Βλεντινιανὸς διετύπου.

4. Οὐάλεντα δὲ πολλαὶ πανταχόθεν περιόταντο ταραχαί, **a. 365**
 πρότερον μὲν ἀπρύγμονα τρήμαντα βίον, ἄφνω δὲ βασιλείαν προσ-
 λαβόντα καὶ τὸν τῶν πραγμάτων ὄχρον οὐ φέροντα. οἱ τε γὰρ
 Πέρσαι τῇ διὰ τῶν ἐπὶ Ἰοβιανοῦ σπονδῶν ἐπαρθέντες πλεονεξία,
 10 καὶ τὰς ἐφόδους ἐπ' ἀδείας ποιοῦμενοι Νισίβιος ἐπ' αὐτοῖς γενο-
 μένης, εἰλκον πρὸς ἑαυτοὺς τὸν βασιλέα, τὰς τῆς ἑώας συνταράσ-
 σοντες πόλεις· καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔξορμήσαντος συμβέ-
 βηκεν ἡ κατὰ Προκόπιον ἐπανάστασις. τούτῳ γὰρ Ἰουλιανὸς
 ὡς γένει συναπτομένῳ μέρος τι τῆς δυνάμεως ἐμπιστεύσας, ἐκέ-
 15 λευσεν ἅμα Σεβαστιανῷ διὰ τῆς Ἀδιαβηνῆς χωροῦντι ἀπαντῆσαι
 οἱ δι' ἑτέρας ὁδοῦ κατὰ τῶν πολεμίων ἰόντι, δοὺς αὐτῷ καὶ βα-
 σιλικὴν στολὴν ἔχειν δι' αἰτίαν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἠγνοημένην. ἐπεὶ
 δὲ ὁ δαίμων εἰς ἕτερόν τι τὴν τῶν πραγμάτων ἡγάγε τύχην καὶ
 μετὰ τὴν Ἰουλιανοῦ τελευτὴν Ἰοβιανὸς εἰς τὸν βασιλεῖον ἀναβέ-
 20 βηκε θρόνον, δραμῶν εὐθὺς ὁ Προκόπιος τὴν δεδομένην αὐτῷ
 βασιλικὴν ἰοθήτη Ἰοβιανῷ παρέδωκεν, ὑπὸ τίνος τε εἴη λαβῶν
 ὡμολόγει, καὶ ἐξελιπάρει τὸν βασιλέα τῆς τε στρατείας αὐτὸν ἀνεῖ-
 ναι καὶ ἐν ἡσυχίᾳ συγχωρῆσαι βιώνει, γεωργίᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ τῶν

10 τὰς add P.

14 συναπτόμενος P.

Valentinianus animadverso copias et pedestres et equestres et armorum le-
 vis, uti par erat, disponebat, sitaque ad Rhenum oppida necessario prae-
 sidio munebat. atque haec Valentinianus, rei bellicae non omnino rudis,
 in hunc modum ordinabat.

4. Valentem vero multae perturbationes undique circumstabant, qui
 desidem prius egisset vitam et subito consecutus imperium fuisset, ne rerum
 molem sustineret. nam et Persae, quod potior ipsorum esset condicio per
 indutias sub Ioviano factas, animis elati summaque cum licentia, Nisibi suam
 in potestatem redacta, grassantes, Orientis oppida conturbando imperatorem
 ad se trahebant; et cum is egressus Cpoli fuisset, auctore Procopio suscitata
 rebellio contigit. huic enim Julianus ut sanguine sibi iuncto, parte copiarum
 credita, mandarat ut cum Sebastiano per Adiabenen itinere facto sibi per
 aliam viam in hostem eunti occurreret, concesso eidem ut amictum impera-
 torium haberet ob causam ceteris omnibus ignotam. postea vero quam deus
 alio rerum fortunam transtulerat, ac post obitum Iuliani Iovianus impera-
 torium illud solium conscenderat, confestim advolavit Procopius, ac datam
 sibi vestem imperatoriam Ioviano tradidit, et quamobrem hanc accepisset
 fassus est, enixe rogans imperatorem ut militari se sacramento liberaret, et
 agriculturam et rei familiaris studio incumbentem in otio vivere permitteret.

Zosimus.

12

οικείων ἐγκαρτεροῦντα. καὶ τούτου τυχὼν ἐπὶ τὴν Καισάρειαν, ἢ Καππαδοκίαν ἔστιν, ἅμα γυναικὶ καὶ τέκνοις ἐχώρει, ταύτην οἰκεῖν ἐγνωκὼς οἷα ἐν αὐτῇ τὰ τίμια κτήματα ἔχων. (5) δια-
 τρήσαντος δὲ αὐτοῦ κατ' αὐτὴν αἰρεθέντες αὐτοκράτορες Οὐαλεν-
 τινιανὸς καὶ Οὐάλης, ἐπειδὴ καὶ πρότερον ὑπόπτως πρὸς αὐτὸν ἔ-
 χοντες ἔστειλλον παραχρῆμα τοὺς συλληφόμενους, ὁ δὲ παρεδίδου
 τούτοις ἑαυτὸν καὶ ἄγειν ἐπέτρεπεν ὅποι βούλοιντο, πρότερον τῇ
 γυναικὶ διαλεχθῆναι καὶ τὰ τέκνα θεάσασθαι συγχωρούμενον.
 ἐπεὶ οὖν ἐνδεδώκασιν, ἐστίασιν αὐτοῖς παρεσκευάζει, καὶ οἰνωθέν-
 τας ἰδὼν ἅμα τοῖς οἰκείοις ἅπασιν ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον ἔδραμε πόν-
 10 τον, ἐκεῖθεν τε νεῶς ἐπιβάς ἐπὶ τὴν Ταυριακὴν διήκει χειρρόρησον.
 χρόνον δὲ τινα διατρήσας αὐτόθι καὶ τοὺς οἰκίτορας θεασάμενος
 οὐδεμίαν ἐν αὐτοῖς ἔχοντας πίστιν, δεδιὼς μὴ ποτε τοῖς ἐπὶ ζή-
 15 τησιν ἀφικνουμένοις αὐτοῦ παραδοθῆιη, παραπλέουσαν ἰδὼν
 ὀλκάδα καὶ ταύτην παραδοὺς ἑαυτὸν καὶ τοὺς οἰκείους τὴν Κων-
 σταντινούπολιν καταλαμβάνει νυκτὸς ἔτι οὔσης. καταλύσας
 δὲ πρὸς τινα τῶν ἐκ προλαβούσης συνηθείας ὄντων αὐτῷ γνω-
 20 ρίμων, κατασκευάμενός τε ὅπως ἔχει τὰ τῆς πόλεως μετὰ τὴν
 τοῦ βασιλέως ἀποδημίαν, ἐπιθέσθαι τυραννίδι διανοεῖτο, ταύτην
 ἀρχὴν ποιησάμενος τῆς ἐπιθέσεως. ἦν τις εὐνοῦχος Εὐγένιος
 ὄνομα, τῆς βασιλικῆς ἄρτι ἐκβεβλημένος ἀλλῆς, ἡγιῶς δὲ πρὸς
 τοὺς κρατοῦντας οὐκ ἔχων. τοῦτον οἰκειωσάμενος ὁ Προκόπιος,
 ἐπειδὴ καὶ κύριον εἶδεν ὄντα πλοῦτον παμπόλλου, φράζει τέως

2 γυναικὶ R: libri γυναιξί.

13 ἐπιζητήσασιν libri: corr S.

quo impetrato Caesaream, quae Cappadociae urbs est, una cum uxore et liberis est profectus, quod istic habitare decrevisset, ubi et praedia magni pretii possidebat. (5) hic eo commorante, Valentinianus et Valens imperatores lecti, prius etiam suspectum habentes, confestim mittunt qui hominem comprehenderent, ille se his dedere, potestatemque facere perducendi quo vellent; saltem petere prius ut cum uxore colloqui liberosque suos videre sibi permitterent, quo concessa epulum eis parat, et obrutos vino conspiciatus cum omnibus suis ad Pontum Euxinum cursa contendit. inde navim ingressus ad Taurianam Cherronesum pergit; ubi commoratus ad aliquod tempus, et animadverso nullam in incolis esse fidem, veritus ne aliquando adventantibus iis qui se istic perquirent dederetur, onerariam praeternavigantem videns eique se cum suis committens Cpolim noctu pervenit, cumque divertisset ad quendam ex consuetudine pristina sibi familiarem, et statum urbis post imperatoris profectiorem considerasset, regnum affectare cogitabat, hoc eius invasionis initio facto. erat eunuchus quidam, cui nomen Eugenius, ex aula imperatoria non ita pridem electus, qui parum bene affectus erga principes esset. hoc sibi familiariter conciliato Procopius, quem et magnas opes possidere compererat, quinam esset et quomobrem advenis-

τις εἴη καὶ κατὰ τίνα ἤκοι χρεῖαν καὶ ὅπως δέοι τοῖς πράγμασιν ἐπιθέσθαι. τοῦ δὲ κοινωεῖν ἅπασιν τοῖς ἐγχειρουμένοις ὁμολογήσαντος, καὶ ἔνθα [δ'] ἂν δεήσειε χρήματα χορηγεῖν, προοίμιον ἐποίησαντο τῆς πράξεως τὸ διαφθεῖραι χρήμασι τὴν ἐν τῇ πόλει **5** καθισταμένην φρουράν, ἣν τάγματα στρατιωτῶν δύο ἐπλήρου. δούλους δὲ πρὸς τούτοις ὀπλίσαντες, καὶ σὺν οὐ πολλῷ πόνῳ πλῆθος οὐκ ὀλίγον συναγαγόντες οἷα πολλῶν ἐν τούτοις ἑαυτοὺς ἐκόντας ἐπιδιόντων, νυκτὸς ἄωρι τὸ πλῆθος ἐπαφέντες τῇ πόλει συνετέραζαν ἅπαντας· καὶ οἴκοθεν ἕκαστοι προοῖοντες ἐθεῶντο **10** Προκόπιον ὡσπερ ἀπὸ σκηνῆς βασιλείῃ σχεδισθέντα. (6) Θροῦβου δὲ μεγίστου τὴν πόλιν ἅπασαν ἔχοντας, οὐδενὸς τε ὄντος ἐν ἑαυτῷ τῶν φρονεῖν τὰ δέοντα δυναμένων διὰ τὸ τῆς ἐγχειρήσεως ἀπροσδόκητον, ἔτι τοὺς πολλοὺς ὃ Προκόπιος λανθάνειν ἐδόκει, βεβαιοῦσεν ἑαυτῷ τὸ κράτος, εἰ λάθοι τέως, οἰόμενος. καὶ σὺλ- **15** λαβῶν Καισάριον, ὃν ἔνυχον οἱ βασιλεῖς πόλεως ὑπαρχον καταστήσαντες, ἔτι δὲ καὶ Νεβρίδιον, ᾧ τῆς αὐτῆς μετὰ Σαλοῦστιον παρέδωκαν τὴν ἀρχήν, γράφειν τὰ αὐτῷ δοκοῦντα τοῖς ὑπηκόοις ἠνάγκαζεν. ἐφύλαττε δὲ ἰδίᾳ ἕκαστον, τὸ μὴ κοινωῆσαι σκέματος αὐτοῖς ἀποκλείων. τούτων δὲ αὐτῷ βεβουλευμένων εἰς τὰ **20** βασιλεία προῆει λαμπρός, ἀνελθὼν δὲ εἰς τὸ πρὸ τῆς αὐτῆς βῆμα, καὶ πληρώσας ἐπιθῶν καὶ ἄδρων ὑποσχέσεων ἅπαντας, εἰσήει

- 5 καθισταμένην S pro librorum καθισταμένην. 12 ἐν ἑαυτοῦ?
 13 ἐδόκει eodem sensu dictum quo ἔγνωκει constituit, ut sapientissime. H.
 16 Νεβρίδιον P.

set, quove pacto res aggredi oporteret, indicat. illo pollicito se venturum in societatem omnium quae tentarentur, atque etiam pecunias, ubi usus posceret, suppeditaturum, ab hoc exorsi sunt principio, ut constitutum in urbe praesidium, quod duobus militum numeris constabat, pecunia corrumpere. praeter hos servis armatis, nec magno labore non exigua multitudine coacta, pluribus ad huiusmodi sponte sua semet offerentibus, intempesta nocte copiis in urbem immissis universos perturbarunt, quod quisque suis ex aedibus egressi Procopium, veluti regem scenicum, subito factum conspicerent. (6) cum urbs tota maximo in tumultu versaretur, nec apud se quisquam illorum esaret qui poterant intelligere quid opus esset facto propter conatus huiusce casum inexpectatum, complures adhuc latere se Procopius existimans, imperium sibi se constabilturum, modo res eatenus occulta foret, existimabat. cumque Caesarium, quem imperatores praefectum urbis constituerant, itemque Nebridium, quem post Salustium praefectum praetorii fecerant, apprehendisset, hos, quaecumque sibi viderentur, ad subditos scribere coegit. et seorsum custodiebat singulos, a communicandis consiliis eos excludens. his ita deliberatis ad praetorium splendide processit; adscensoque tribunali quod ante praetorium est, cum spe omnes largisque promissis impleset, praetorium ingressus est, cetera procuraturus. et quoniam recens imperatores inter se partiti fuerant exercitus, ad milites, qui

τῶν λοιπῶν ἐπιμελησόμενος. τῶν βασιλέων τοίνυν ἄρτι τὰ στρα-
τόπεδα διελομένων, ᾤθη δὲ ὁ Προκόπιος ἔτι τοῖς στρατιώταις
οὖσιν ἀτάκτοις, κατὰ κέλευσίν τινα τῶν βασιλέων τόπους ἐκ τόπων
ἀμείβουσιν, ἐπιπέμψαι τινάς, οἳ δυνήσονται πάντας οὖς ἂν οἶοι
τε ὤσιν ὡς αὐτὸν μεταστῆσαι. καὶ τοῦτο ῥᾶδίως ἤνυετο, χρη- 5
μάτων αὐτοῖς τε καὶ τοῖς τούτων ἡγουμένοις διαδοθέντων· συν-
ῆε τε πλῆθος οὐκ εὐκαταφρόνητον αὐτῶ, καὶ πρὸς ἐπίθσειν
ἀνέδην παρεσκευάζετο. πέμπει μὲν οὖν εἰς τὴν Βιθυνίαν μετὰ
δυνάμειος Μάρκελλον ἐπὶ συλλήψει Σερηνιανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐ-
τῷ βασιλικῶν ἱππέων, ἐκ καρδοκίας τοῦ διαφθεῖραι. συμφυ- 10
γόντων δὲ αὐτῶν εἰς τὴν Κύζικον, τὴν μὲν πόλιν εἶλε Μάρκελλος
ναυμαχίᾳ καὶ περὶ δυνάμει κρατήσας, Σερηνιανὸν δὲ διαφυγόντα
καὶ εἰς τὴν Λυδίαν ἀναχωρήσαντα συλλαβῶν διεχρήσατο. (7) τού-
τῳ τῷ προτερήματι Προκόπιος ἐπαρθεὶς δυνάμεις τε κατὰ βραχὺ
περιποιεῖτο καὶ ἦν ἤδη κατὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἀξιόμαχος 15
τοῖς βασιλεῦσι· Ῥωμαίων τε γὰρ τάγματα καὶ βαρβάρων αὐτῷ
πλῆθος προσετίθετο. πρὸς τοῦτο δὲ αὐτοὺς ἐπισπάσατο τῆς
Ἰουλιανοῦ τοῦ βασιλέως συγγενείας τὸ κλέος καὶ τὸ συνεστρατεύ-
σθαι καθ' ἅπαντας τοὺς διαπονηθέντας ἐκείνῳ πολέμους. ἤδη
δὲ τῶν ἐπιφανῶν τινὰς ἔστειλε πρὸς τὸν ἔχοντα τὴν ὑπὲρ τὸν 20
Ἰστρον Σκυθῶν ἐπικράτειαν· ὁ δὲ μυρίους ἀκμάζοντας ἔπεμπε συμ-
μάχους αὐτῷ. καὶ ἄλλα δὲ βάρβαρα ἔθνη συνῆε μεθ' ἑξόντου τῆς
ἐγχειρήσεως. λαβῶν δὲ εἰς ἔννοιαν ὡς οὐ πρὸς ἄμφω δὴ οἱ τοὺς

19 κατὰ πάντας L et P margo.

nullo adhuc ordine, iussu imperatorum, hinc inde vagabantur, mittendos quosdam censuit Procopius, qui quoscunque possent ad se traderent, quod sane perfacile confiebat, pecuniis in eos eorumque duces distributis, adeoque copiae non contemnendae ad eum confluebant; ac palam ad invadendum hostem se parabat. itaque Marcellum cum exercitu in Bithyniam ablegat, ad comprehendendum Serenianum et imperatoris equites, quos ille secum habebat, sperans eos se deleturum. at cum illi fuga Cyzicum se recepissent, oppidum illud Marcellus navali proelio copiasque terrestribus superior occupavit, Serenianum fuga elapsum et in Lydiam digressum apprehendit et occidit. (7) hoc elatus successu victoriae Procopius paulatim et copias sibi adiungebat et iam opinione multorum bello cum principibus gerendo par erat: nam et Romanae legiones et copiae barbarorum ad eum confluebant. praeterea cognationis cum imperatore Iuliano splendor homines in partes ipsius trahebat, et quod omnibus in bellis, quae ille gesserat, expeditionum socius fuisset, quin et illustres quosdam viros ad Scytharum transistriarum principem ablegabat, qui decem ei milia robustorum militum in belli societatem misit. itidem ad eum et aliae nationes barbarae se conferebant, ut expeditionis participes essent. cum autem ei non cum ambo- bus imperatoribus simul esse dimicandum ad animum accidisset, praestare

βασίλειος ἀγωνιστέον, ἄμεινον ἔκρινον εἶναι τῷ πλησιάζοντι διαμάχεσθαι τῶς, εἶτα σκέψασθαι τὸ πρακτέον.

Ἀλλὰ Προκόπιος μὲν ἐν τούτοις ἦν, ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης τὴν ἐπανάστασιν ἐν τῇ κατὰ Φρυγίαν Γαλατία πυθόμενος κατεπλάγη μὲν ἅμα τῇ ἀκοῇ καὶ ἐπίμπλατο ταραχῆς, Ἀρβιτίωνος δὲ θαρρεῖν κελεύσαντος ἔταπτε μὲν ὡς εἰς πόλεμον τὰς οὐσας δυνάμεις, ἔστειλε δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀπαγγελοῦντας ὅσοις ὁ Προκόπιος ἐνεχείρησεν. ἀλλὰ Οὐαλεντινιανὸς μὲν ἀπέγνω μὴ βοηθεῖν ἀνδρὶ πρὸς φυλακὴν οὐκ ἀρκέσαντι τῆς αὐτῷ παραδεδομένης ἀρχῆς, ὁ δὲ Οὐάλης εἰς μάχην παρεσκευάζετο, τὴν στρατηγίαν Ἀρβιτίωνος εἰς τὸν πατὰ Προκοπίου προχειρισάμενος πόλεμον. μελλόντων δὲ ὅσον οὐδέπω τῶν στρατοπέδων εἰς χεῖρας εἶναι, κατεστρατήγει τὴν τούτου προπέτειαν Ἀρβιτίων, ὑπαγόμενος ὅτι πλείστους τῶν συστρατενομένων, καὶ παρὰ τούτων ὅσα
 15 Προκόπιος ἐβουλεύετο προμανθάνων. (8) ἐπεὶ δὲ ἤλαννον ἐπ' a. 366 ἄλλήλους ὁ τε βασιλεὺς καὶ Προκόπιος, συναντιῶσί πως σφίσιν εἰς Θυάτιρα τὰ στρατεύματα. μικροῦ δὲ ἐδέξεν ἡ Προκοπίου μερὶς ὑπερτέρα γενομένη τὴν τῶν πραγμάτων εἰς αὐτὸν μεταθεῖναι ῥοπήν, τοῦ Ὀρμισδοῦ τοῦ Πέρσου παιδὸς (ὁμώνυμος δὲ ἦν τῷ
 20 πατρὶ) δέξαντος ἐν τῇ μάχῃ πλειονεκτεῖν. ἀλλὰ Γομάριος τῶν Προκοπίου στρατηγῶν ἄτερος, κοιωνῶν τῆς πράξεως ἅπασιν

5 Ammiano Arbetio.
 λετο.
 Bianconi.

15 ἐβουλεύετο Lennclavius: libri ἐβου-
 20 Gomoatius Ammiano. Γομάριος etiam Anonymo

indicabat ut id temporis duntaxat adversus proximum pugnaret, ac deinde quid porro agendum esset dispiceret.

Ac Procopius quidem haec agebat. Valens autem imperator, accepto rebellionis huius ad Phrygiae Galatiam nuntio, territus ad eius famam totus perturbationis plenus erat. sed cum eum Arbitio bono esse animo iussisset, ad bellum instruebat eas copias quas ad manum erant, simulque mittebat ad fratrem qui nuntiarent quantas res Procopius molitus fuisset. Valentinianus ei, qui ad defensionem et custodiam imperii sibi traditi satis idoneus non fuisset, minime ferendum auxilium censebat. Valens ad pugnam se comparabat, cum gerendo contra Procopium bello ducem Arbitionem cum imperio praefecisset. ubi iam modo non manus consorturi essent exercitus, imperatoria quadam sollertia temeritatem Procopii circumveniebat Arbitio, quamplurimos ex iis qui ei militabant ad se pelliciens, et ex his Procopii consilia praecognoscens. (8) cum vero copias imperator atque Procopius contra se in vicem ducerent, accidit ut ad Thyatira sibi occurrerent exercitus; et paulum abfuit quin Procopii pars victoria potita rerum summam in ipsum transferret, cum Hormisda, Persae illius filius, patri cognominis, eo proelio visus fuisset hostibus existere superior. sed Gomarius alter ducum Procopii, particeps facinoris eorum om-

ὅσοι Προκοπίῳ συστρατευόμενοι τὰ βασιλέως ἐφρόνου, ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ τὴν Ἀγούστου προσηγορίαν ἀναβοήσας ἀπαντας τοὺς σὺν αὐτῷ τὴν αὐτὴν βφίεμαι φωνὴν ἔκ τινος ἐποίει συνθήματος, οὗ δὴ γενομένου μετεχώρον ἀπαντες οἱ Προκοπίου στρατιῶται πρὸς Οὐάλεντα. ὁ δὲ μετὰ τὴν νίκην ταῖς Σάρδεσιν ἐπιδημήσας 5 κάκειθεν ἐπὶ Θρυγίαν ἐλάσας, εὐρῶν δὲ τὸν Προκόπιον ἐν Νακολεῖα τῇ πόλει, κἀνταῦθα πάλιν Ἀγλιωνος τοῦ Προκοπίου στρατηγοῦ τὸ πρῶγμα πρὸς τὸ τῷ βασιλεῖ λυσιτελοῦν διαθέντος, ἐνέκα κατὰ κράτος ὁ Οὐάλης, ὥστε καὶ αὐτοῦ κυριεῦσαι τοῦ τυραννήσαντος, οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον καὶ Μάρκελλον συλλαβεῖν. τού- 10 τος μὲν οὖν διεχρήσατο, εὐρῶν δὲ βυσιλικὴν τινα παρὰ Μαρκελλῶ στολὴν ὑπὸ Προκοπίου δεδομένην αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα κινήσεις, ἐπεξήει πικρῶς ἅπασι, διεφενώμενος οὐ τοὺς συμπράξαντας τῇ τυραννίδι μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς βουλῆς κοινωνήσαντας ἢ ὄλως ἀκούσαντάς τι καὶ μὴ παραχρῆμα τὸ μελετώ- 15 μενον ἀπαγγείλαντας. πολλὸς δὲ ἦν κατὰ πάντων σὺν οὐδεμιᾷ κρίσει δικαίᾳ χωρῶν, καὶ πυρανάλωμα τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς οἷ τε τοῦ νεωτερισμοῦ μετασχόντες καὶ οἱ κατὰ μὴδὲν αἴτιοι διὰ συγγένειαν ἢ φιλίαν ἐγίνοντο.

9. Τῶν δὲ κατὰ τὴν Οὐάλεντι νεμεμημένην ἐπικράτειαν 20 ὄντων ἐν τούτοις, ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλλεις ἔθνεσι διατρίβων μεγίστων καὶ ἀπροσδοκῆτων ἐπιεργῶ

1 ὅσοι: S: οἷς οἱ P, οἷ L.
et Anonymo Bianconii.

7 Ἄκλωνος libri: correcti ex Ammiano

nium qui Procopio militantes rebus imperatoris studebant, in ipso proelio clara voce pronuntiato Augusti nomine, fecit ut omnes sui milites eandem vocem, tessera quadam data, emitterent. quod ubi accidisset, omnes Procopii milites ad Valentem transibant. is post victoriam Sardes ingressus et illinc profectus in Phrygiam, reperto in oppido Nacolia Procopio, cum rursus ibi Procopii dux Haplo rem ita composuisset ut imperatori expediebat, vi summa Valens victoria potitus est, ita quidem ut perduellem ipsum in potestatem suam redigeret, nec multo post Marcellum quoque comprehenderet; quos ambos interfecit. cum autem amictum quemdam imperatorium apud Marcellum invenisset, quem Procopius ei dederat, maximopere propterea commotus in omnes acerbè grassabatur, non eos modo perquirens qui facto perduellionem adiuverant, verum etiam qui consilii participes fuerant, vel omnino inaudierant aliquid nec quod institueretur continuo detulerant. nec ullo prorsus adhibito iusto iudicio, graviter in universos desaevebant, adeo quidem ut ab imperatoris ira tam rerum novarum participes quam omnis expertes culpae, propter cognationem vel amicitiam, absumerentur.

9. Cum rerum in attributo Valenti imperio status hic esset, imperator Valentinianus apud gentes transalpinas degens maxima pariter et inopinata

κινδύνων. τὸ γὰρ Γερμανικὸν ἔπαν, ὃν ἐπεπόνθει κατὰ τοὺς χρόνους ἐν οἷς Τουλιανὸς τὴν τοῦ Καίσαρος εἶχεν ἀρχὴν μεμνημένον, ἅμα τῷ γινῶναι τὴν αὐτοῦ τελευτὴν τὸ ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς ἐμπεπηγὸς δέος ἀποσεισάμενοι καὶ τὸ φύσει προσπεφυκὸς αὐτοῖς 5 θάρσος ἀναλαβόντες ὁμοσε πάντες τοῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν ἐπῆσαν χωρίοις. ἔπαντήσαντος δὲ αὐτοῖς τοῦ βασιλέως μύχη συνίστατο καρτερά, καὶ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τὸ Ῥωμαίων προτροπάδην διώξαντες στρατεύμα. Οὐαλεντινιανὸς δὲ οὐ φηγῆ διέγνω τὸν κίνδυνον ἀποκλῖναι, ἀλλ' ἐνεγκὼν τὴν τύχην διηρου- 10 νᾶτο τοὺς τῶν Ἰλαττωμάτων αἰτίους, οἵτινες ἦσαν οἱ τῆς φηγῆς ἄρξαντες. ἀνυζητήσας δὲ σὺν ἀκριβείᾳ, καὶ τὸ τάγμα τῶν Βατάβων αἰτιουσάμενος, ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον ἔπαν ἀναλαβὸν τὴν πανοπλίαν συνελθεῖν ὡς ἀκουσόμενον λόγων ὕφελος ἔπασσε φερόντων κοινόν. τότε δὴ λόγοις ἐχρήσατο τοῖς τῆς φηγῆς ἄρ- 15 ξουσιν αἰσχύνῃν εἰς ἅπαντα τὸν βίον ἐπάγουσι, καὶ τοὺς Βατάβους προσέταττεν, ἀποθεμένους τὰ ὄπλα, τοῖς τίμημα προσφέρουσιν οἷα δραπέτης οἰκέτας ἐπ' ἐξαγωγῇ δημοσίᾳ πωλεῖσθαι. τότε τοῖνυν ἅπαντες ἐπὶ γῆν ἀνατετραμμένοι προηεῖς ἐλιπάρουν πάσης ἐλευθερῶσαι τὸ στρατόπεδον τοιαύτης αἰσχύνῃς, ἄνδρες ἐπισχοῦ- 20 μνοι φανήσεσθαι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ὀνόματος ἄξιοι. τοῦ δὲ ἐντεῦθεν ἤδη τοῦτο ἔργον δειχθῆναι κεύσαντος, τῆς γῆς ἀναστήσαντες ἑαυτούς, ὀπλισάμενοί τε ὃν ἔδει τρόπον, ἀνεμαχέσαντο, καὶ

5 malim ὁμοῦ. quanquam infra quoque (5 42) novo quodam modo ponitur ὁμοσε. 6 libri ἐπίεσαν. 9 διεφρονᾶτο libri. 20 Ῥωμαίων L.

pericula experiebatur. quippe tota Germanorum natio, revocatis ad animum his quae perpessa temporibus illis fuisset quibus Iulianus Caesaris auctoritatem habuerat, simul atque de morte ipsius accepissent, excusso metu qui animis eorum infixus erat, et innata genti audacia resumpta, pariter universi subiecta Romano imperio loca invadebant. quibus imperatore obviam profecto proelium acre coeptum est; quo barbari Romanum exercitum vincebant et citato cursu persequiebantur. Valentinianus minime fuga periculum declinare statuit, sed hoc casu aequo animo tolerato detrimenti accepti auctores perquirat, a quibus scilicet initium fugae factum fuerat. quaesitione peraccurate instituta cum legionem Batavorum ream peregisset, iussit ut universus exercitus sumptis armis conveniret, velut audituris militibus ea verba quae publice cunctis essent usui futura. secundum haec verbis usus est quae auctoribus fugae pudorem infamiamque per omnem vitam irrogarent: iussit Batavos, armis exutos, pretium offerentibus veluti mancipia fugitiva, ut alio abducerentur, publice distrahi. tum vero proni ad terram prolapsi omnes, ut exercitum penitus eiusmodi dedecore liberaret, obsecrabant; simulque futurum pollicebantur ut viros se praestarent nomine Romano dignos. quod cum ille deinceps ipsa re declarari iussisset, ubi de terra surrexissent ac semet ex usu armassent, pugnam redintegrabant, et extra vallum pro-

τοῦ χάρακος προσελθόντες τοσαύτην περὶ τὸν πόλεμον ἐπεδείξαντο προθυμίαν ὥστε ἕξ ἀπέιρον πλήθους ὀλίγους εἰς τὰ οἰκεία τῶν βαρβάρων διασωθῆναι. ἡ μὲν οὖν πρὸς τὸ Γερμανικὸν ἄπαν μάχῃ ταύτης ἔτυχε τότε τῆς τελευτῆς.

- a. 367 10. Οὐάλης δὲ ὁ βασιλεὺς πολλοὺς μετὰ τὴν Προκοπίου 5 τελευτὴν ἀνελών, πλείονων δὲ τὰς οὐσίας εἰς τὸ δημόσιον ἐνεγκών, ἀνεκόπτετο τῆς ἐπὶ Πέρσους ἐλάσεως, μοίρας τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν τὰ Ῥωμαίων ὄρια ταραττούσης. ἐφ' οὗς δύναμιν ἀρκοῦσαν ἐκπέμψας τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας ἀνείχε, καὶ τὰ ὄπλα παραδοῦναι συναναγκάσας διένειμε ταῖς παρὰ τὸν Ἴστρον αὐτοῦ 10 πόλεσιν, ἐν ἀδέσμῳ φρονεῖσθαι παρακελευσάμενος φυλακῆ. οὗτοι δὲ ἦσαν οὗς ὁ τῶν Σκυθῶν ἡγούμενος ἔτυχε Προκοπίῳ συμμάχους ἐκπέμψας. ἐπεὶ οὖν τούτους ἀφῆθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπῆται κατὰ πρεσβείαν τοῦ τότε κρατοῦντος αὐτοὺς φήσας ἐκπεπομφῆναι, πρὸς οὐδὲν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης ὑπήκουε· 15 μῆτε γὰρ πρὸς αὐτὸν τούτους ἐστάλθαι ἔλεγε, μῆτε φίλους ὄντας ἀλλὰ πολεμίους ἀλῶναι. αὕτη τὸν Σκυθικὸν πόλεμον ἀνεργίπισεν ἡ αἰτία. διανοουμένους δὲ αὐτοὺς ἐπιτείνει τοῖς Ῥωμαίων ὄριοις αἰσθόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ πρὸς αὐτὸ ἤδη συνειλεγμένους ἄπαντας οὖν δῆσῃται πίσῃ, τὸ μὲν στρατόπεδον τῇ ὄχθῃ τοῦ 20 Ἴστρον συμπαρατείνας, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῆς Μαρκιανουπόλεως, ἡ μεγίστη τῶν ἐν Θυράκῃ πόλεων ἐστὶ, διατρίβων, τῆς τε τῶν στρατιωτῶν ἐν ὄπλοις ἀσκήσεως ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο καὶ μάλιστα τοῦ

10 legere etiam quae caeteris perit tōn Ἴστρον, ut infra p. 191 4 S.

gressi tam eo se bello strenue gesserunt, ut de barbarorum infinita multitudine pauci domum incolumes redierint. ac bellum quidem adversus totam nationem Germanicam huiusmodi tunc exitum habuit.

10. Imperator autem Valens, multis post obitum Procopii capite plexis et plurium bonis in fiscum relatis, in expeditione Persica praepediebatur parte quadam transistriatorum Scytharum fines Romanos turbante. adversus quos satis amplis copiis, quo minus ulterius progredierentur, inhibuit, et arma tradere coactus in oppida sua, propter Istrum sita, distribuit, cum mandato ut in custodia vinculorum experte asservarentur. erant autem hi quos Procopio Scytharum princeps ad belli societatem miserat. cum igitur ille dimitti hos ab imperatore peteret, quos rogatum se per legatos ab eo qui tum rerum potiebatur misisse dicebat, nulla in re Valens imperator ei morem gerebat: nam nec ad se missos illos aiebat, nec ut amicos sed hostes captos. haec causa bellum Scythicum suscitavit. cum autem sensisset imperator hostem de finibus Romanis invadendis cogitare, atque hanc ob causam universos iam magna celeritate collectos, exercitum propter Istri ripam porrigens et ipse Marcianopoli degens, quae urbium Thraciae maxima est, tum ut in armis exercerentur milites studiose curabat, tum vel maxime ne ulla eis annona deesset. praefectum quidem praetorii declarabat

μηδεμίαν αὐτοῖς ἐπιλεῖψαι τροφήν. ὕπαρχον μὲν οὖν τῆς αὐλῆς Ἀϋξόνιον ἀπεδείκνυ, Σαλούστιον ταύτης διὰ τὸ γῆρας ἀφείς, ἤδη δεύτερον ταύτην μεταχειρισάμενον τὴν ἀρχήν. Ἀϋξόνιος δέ, καίπερ ἐνεσιώτος οὕτω μεγάλου πολέμου, περὶ τε τὴν τῶν εἰσφορῶν 5 εἴσπραξιν δίκαιος ἦν, οὐδένα βαρύνεσθαι παρὰ τὸ καθήκον καὶ ὀφειλόμενον ἀνεχόμενος, καὶ ὀλκάδων πλήθει τὴν στρατιωτικὴν σίτησιν διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἰστρου παρὰ τοῦ Ἰστροῦ διὰ τῶν ποταμίων πλοίων ταῖς ἐπικειμέναις τῷ ποταμῷ πόλεσιν ἐναποτιθέμενος, ὥστε ἐξ ἐτοίμου γενέσθαι τῷ 10 στρατοπέδῳ τὴν χορηγίαν. (11) τούτων δὲ οὕτω χειμῶνος ὄντος ἔτι διωκημένων, ἕαρος ἀρχομένου τῆς Μαρκιανουπόλεως ὁ βυσιλεύς ἀναστὰς ἕμα τοῖς εἰς τὸν Ἰστρον φυλάττουσι στρατιώταις περαιωθεὶς ἐν τῇ πολεμῇ τοῖς βαρβάροις ἐπήει. τῶν δὲ σιῆσαι πρὸς μάχην σταδίαν οὐ θαρρησάντων, ἐγκεκρυμμένων δὲ 15 τοῖς ἔλεσι καὶ ἐκ τούτων λαθραίας ποιοιμένων ἐπιδρομάς, τοῖς μὲν στρατιώταις κατὰ χώραν ἐπέταττε μένειν, ὅσον δὲ ἦν οἰκετικὸν συναγαγῶν, καὶ ὅσον μέντοι τὴν τῆς ἀποσκευῆς ἐπιτέτραπτο φυλακὴν, ῥητόν τι χρυσίον ὑπισχνεῖτο δωρεῖσθαι τῷ βαρβάρου φέροντι κεφαλῆν. εὐθὺς οὖν ἅπαντες ἐπηρμένοι τῇ τοῦ 20 κέρδους ἐλπίδι, ταῖς ὕλαις καὶ τοῖς ἔλεσιν εἰσδύόμενοι τοὺς τε προσπίπτοντας ἀναιροῦντες, ἐπιδεικνύντες τε τῶν κατυσφαττομένων τὰς κεφαλὰς τὸ ταχθῆν ἐκομίζοντο. πολλοῦ δὲ πλήθους τοῦτον τὸν τρόπον ἀπολομένου, περὶ σπονδῶν οἱ λελειμμένοι τοῦ

2 Ἀϋξόνιον etiam Philostorgius habet, Ἐξόνιον (i. e. Αἰξόνιον, Αὐξ-) Eunapius. diversus fuit Ausonius, quem reponerat S. vid. Prosopograph. cod. Th. R. 12 εἰς nescio an abundet. 22 ταχθῆν Leunclavius: libri τάζος.

Auxonium, Salustio propter senectutem hoc munere liberato, qui iam secundo magistratum hunc gesserat. Auxonius vero, licet adeo bellum immineret, tamen et in exigendis tributis iustus erat, neminem ultra quam par esset ac debiti posceret ratio gravari permittens; et oneriarum magna copia militarem annonam per Pontum Euxinum ad Istri curans ostia, fluvialibus inde navigiis vectam in oppida propter annem sita recondebat, ita quidem ut esset unde suppeditari ea militibus expedite posset. (11) his in hunc modum adhuc durante hieme procuratis, inito vere Marcianopoli solvens imperator, una cum praesidiariis ad Istrum militibus in horticum transvectus, barbaros adoritur. illis vero pugna stataria congressi non ausis, sed intra paludes abditis et ex iis clandestinos incursus molientibus, milites suo loco manere iussit, et omni calorum turba collecta cum iis quibus erat impeditamentorum commissa custodia, certam auri summam ei se daturum pollicetur qui barbari caput attulisset. mox igitur omnes erecti spe lucris, silvas atque paludes ingressi, obvios quosque perimunt, et interfectorum capita monstrantes pecuniam constitutam auferunt. hoc modo cum ingens multi-

βασιλέως ἔδοντο. τοῦ δὲ οὐκ ἀποσεισαμένου τὴν αἴτησιν, ἐγίνοντο σπονδαὶ μὴ καταισχύνουσαι τὴν Ῥωμαίων ἀξίωσιν· ἐδόκει γὰρ Ῥωμαίους μὲν ἔχειν μετὰ πάσης ἀσφαλείας ὅσα πρότερον εἶχον, βαρβάρους τε ἀπέγνωστο μὴ περαιουῶσθαι μηδὲ ὅλως ποτὲ τοῖς Ῥωμαίων ἐπιβαίνειν ὄρλοις. ταύτην ποιησάμενος τὴν εἰρή- 5 νην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφικνεῖται, τελευτήσωντος δὲ τοῦ τῆς ἀλλῆς ὑπάρχου Μοδέστῳ ταύτην παραδίδωσι τὴν ἀρχήν. καὶ ταῦτα οὕτω διοικησάμενος ἐπὶ τὸν κατὰ Περσῶν ἠλείγετο πόλεμον.

12. Ὅτιος δὲ ἐν παρασκευαῖς αὐτοῦ, Οὐαλεντινιανὸς ὁ 10 βασιλεὺς τὰ περὶ τοὺς Γερμανοὺς εὖ διαθήμενος ᾤηθη δεῖν καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀσφαλείας τῶν Κελτικῶν ἔθνῶν ποιήσασθαι πρόνοιαν. νεολαίαν οὖν ὅτι πλείστην ἀθροίσας ἔκ τε τῶν προσοικούντων τῷ Ῥῆγῳ βαρβάρων καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίους ἔθνεσι γεωργῶν, τοῖς στρατιωτικοῖς ἐγκαταλέξας τάγμασιν οὕτως 15 αὐτοὺς ἐξήγαγε τὰ πολέμια ὥστε φόβῳ τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν στρατιωτῶν μελέτης καὶ πείρας ἐννεῖα τοὺς πάντας ἐνιαυτοὺς μηδένα τῶν ὑπὲρ τὸν Ῥῆγον ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεσιν ἐνοχλῆσαι. κατὰ τόνδε τὸν χρόνον Οὐαλεντινιανός, διὰ τινὰ πλημμυλῆματα τὴν Βρεττανικὴν νῆσον οἰκεῖν κελευσθεὶς, ἐπιθέμενος τυραννίδι 20 συναπέθετο ταύτῃ τὸν βίον. Οὐαλεντινιανῷ δὲ τῷ βασιλεὶ νόσος ἐνέσκηψεν, ἣτις αὐτὸν παρὰ βραχὺ τοῦ βίου μετέστησεν. ἐπεὶ

18 Ῥωμαίους S: libri Ῥωμαίων.

19 Ammiano Valentinus; nonnulli tamen eius codices, et Hieronymus hoc nomen, ut Zosimus, scriptum exhibent. R.

tudo periisset, reliqui pacem ab imperatore petebant supplices. id postulatū ille cum non reieciisset, pax facta fuit, quae nullum maiestati Romanae dedecus attulit: nam utrinque placuit ut omnino Romani secure possiderent ea, quaecunque prius erant in eorum potestate; barbarisque fuit interdictum ne transirent neve prorsus unquam Romanos intra fines irruerent. hac pace facta Cpolim proficiscitur. et quia praefectus praetorii diem suum in terris supremum clauserat, Modesto magistratum hunc tradit; atque his in hunc modum administratis ad bellum contra Persas gerendum properat.

12. In eius apparatu dum occupatur, Valentinianus imperator, rebus Germanicis recte constitutis, in futurum quoque tempus securitati Celticarum nationum prospicere se debere arbitratus est. quapropter maxima iuvenum multitudine tum de barbaris Rheni accolis tum de subiectarum imperio Romano gentium agricolis collecta numerisque militaribus adscripta, sic eos bellicis in rebus exercuit, ut horum militum exercitationis et experientiae metu totos novem annos nemo transarhenorum subiecta Romanis oppida vexarit. in hoc tempore Valentinianus quidam, delictorum quorundam nomine relegatus in insulam Britanniam, tyrannide affectata vitam cum eadem amisit. imperator autem Valentinianus morbo correptus est, quo vita pro-

δὲ ταύτην διέφυγε, συνελθόντες οἱ περὶ τὰ βασιλεια λόγον αὐτὸν ποιήσασθαι παρεκάλουν τοῦ διαδεξομένου τὴν βασιλείαν, ὡς ἂν μὴ τινος αὐτῷ συμβαίνοντος σφαλεῖη τὰ τῆς πολιτείας. πεισθεὶς δὲ τούτοις ὁ βασιλεὺς τοῖς λόγοις ἀνεῖπε τὸν παῖδα Γρατιανὸν βα- a. 367
5 σιλέα καὶ κοινωὸν τῆς ἀρχῆς, ὄντα νέον ἔτι καὶ οὐπω πρὸς ἡβηὴν ἐλθόντα τελείαν.

13. Τῶν δὲ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐν τούτοις ὄντων, Οὐάλης ὁ βασιλεὺς, ἐφ' ὅπερ ἔξ ἀρχῆς ὠρητο, κατὰ Περσῶν ἐπὶ τὴν a. 372
ἐψῶν ἐστέλλετο, προΐων τε σχολαίως ἐβοήθει τὰ δέοντα πρὸς-
10 βενομέναις ταῖς πόλεσι, καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τὸ προσῆκον ὠκο-
νόμει, τοῖς δίκαια αἰτοῦσι ῥαδίως φιλοτιμούμενος τὰ αἰτούμενα. παρελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν μετὰ πάσης ἀσφαλείας τὰ τοῦ
πολέμου δυνάμει, τὸν μὲν χειμῶνα διατρέψων ἐν τοῖς αὐτόθι βασι-
λείοις, ἦρος δὲ ἐπὶ τὴν Ἱερὰν πόλιν ἀπιὼν κἀκεῖθεν τὰ στρατό-
15 πεδα τοῖς Πέρσαις ἐπάγων, καὶ αὐθις ἐνισταμένου τοῦ χειμῶνος
ἐπανιὼν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. ἡ μὲν οὖν πρὸς Πέρσας οὕτως ἐτρί-
βετο μάχη, τοῦ δὲ βασιλέως κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ὄντος παρυ-
δόξων ἑξανίστατο πραγμάτων ὑπόθεσις ἔξ αἰτίας τοιῶσδε. ἦν
τις Θεόδωρος τοῖς βασιλικῶς ὑπογραφεῦσιν ἐναριθμούμενος. a. 374
20 τοῦτον εὖ μὲν γηγυρότα τε καὶ τραφέντα, νέον δὲ ἔτι καὶ τῷ τῆς
ἡλικίας θερμῷ ῥαδίως κολάκων θωπεύεις ἐπὶ τὰ χειρονα συλενύ-
μενον περιστάντες τοιοῦτοί τινες ἀναπειθοῦσιν ὡς περιτοί τινὲς
εἰσιν ἐν παιδείᾳ καὶ τεκμήρασθαι τὸ μέλλον ἔκ τινος κατωρθωμέ-
νης αὐτοῖς μαντείας δεινοί. πνυθανόμενοι δὲ τίς μετὰ Οὐάληντα

pemodum excessit. et cum liberatus esset, congressi proceres aulici suc-
cessorem ut designaret imperii cohortabantur, ne, si quid humanitus ipsi ac-
cidisset, detrimentum res publica caperet. hac oratione permotus imperator
Gratianum filium imperatorem principatusque consortem dixit, iuvenem ad-
huc nec plenos pubertatis annos ingressum.

13. Cum hic rerum ad Occidentem status esset, Valens imperator con-
tra Persas in Orientem, quo tendebat initio, se parat; ac lente progressus,
oppidis legatos ad se mittentibus, ubi posceret usus, opitulator, aliaque
multa rite administrat, aequa potentibus facile postulata concedens. An-
tiochiam cum pervenisset, omnino caute res bellicas administrat. et hieme
quidem in Antiochena regia commoratus Hierapolim verno tempore proficiscit-
ur, atque inde contra Persas ducens exercitus instante rursus hieme re-
vertitur Antiochiam. ac bellum quidem Persicum in hunc modum extrahetur.
cum autem Antiochiae degeret imperator, ex huiusmodi causa rerum
inuitatarum materies coepit. erat Theodorus quidam inter notarios im-
peratoris adscriptus. hunc nobili quidem genere prognatum et educatum
bene, sed iuvenem adhuc, qui ex aetatis fervore non difficulter assentato-
rum adulationibus ad peiora impelleretur, adorti eius generis homines ex-
cellere se litteris et ex divinatione quadam ab se praecclare percepta futura
coniciendi se peritos esse persuadent. inquirentes quis post Valentem im-

βασιλεύσειεν, ἔστησαν τρίποδα τὸ μέλλον αὐτοῖς διὰ τινος σημαίνοντα τελετῆς· φανῆναι δὲ ἐν τῷ τρίποδι γεγραμμένα θῆτα καὶ εἴ και οὐ καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ δέλτα, ταῦτα δὲ μονοουχὶ φωνῆν ἀφιέντα δηλοῦν ὡς Θεόδωρος τὴν βασιλείαν μετὰ Οὐάλεντα διαδέχεται. τούτοις ἐπαρθεῖς τοῖς ὑθλοῖς, ὑπὸ τε τῆς ἄγαν ἐπιθυμίας ἀγύρταις συνεχῶς καὶ γόησιν ἐντυγχάνων καὶ περὶ τοῦ πρακτέου κοινούμενος, βασιλεῖ κατάφωρος γίνεται. καὶ αὐτὸς μὲν ἄξιαν ἐδίδου τῆς ἐγχειρήσεως δίκην, (14) συνέβαινε δὲ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἕτερον. Φορτουνατιανός, τῇ τῶν βασιλικῶν ἐφεστῶς ταμιεῶν φροντίδι, τῶν ὑφ' ἑαυτὸν στρατευομένων τινὰ γοητείας γραφῆν φεύγοντα κρίνων ὑπέβαλεν αἰκισμοῖς· τοῦ δὲ τῇ τῶν βασάνων ἀνάγκη καὶ ἄλλους ἔξονομάσαντος ὡς συνεπισταμένους αὐτῷ, τὰ μὲν τῆς ἔξετάσεως εἰς Μόδεστον, δε τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος ἦν, μετεφέρετο οἷα προσώπων ἀχθέντων εἰς μέσον τῇ ἀρχῇ τοῦ δικάσαντος πρότερον οὐχ ὑποκειμένων, ἣ δὲ κρίσις διὰ πάντων ἐχώρει. πρὸς δὲ ὄργην ἄμετρον ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ὑπόπτως εἶχε πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐπὶ φιλοσοφίᾳ διαβοήτους ἢ ἄλλως λόγους ἐντεθραμμένους καὶ προσέτι τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τιμωμένων τινάς· καὶ οὗτοι γὰρ ὡς ἐπιβουλεύοντες τῷ βασιλεῖ προσηγγέλλοντο. καὶ δὴ ἐπέμποντο πανταχόθεν οἰμωγαὶ καὶ ἀπάντων κοινὸς ὄδυρμός· ἦν γὰρ πλήρη τὰ μὲν δεσμοτήρια τῶν μύτην οἰκούντων αὐτά, διὰ δὲ τῶν ὁδῶν ἐφέρετο πλήθη πλείονα τῶν ἐν ταῖς πόλεσι καταλειμμένων. αἱ δὲ τὰς φυλακὰς τῶν μύτην ὑγομένων ἐπιτετραμ-

4 ἀφιέναι δηλοῦντα ὡς P.

17 ἄλλους LP.

peraturus esset, tripodem statulisse, qui ritu quodam arcano significaret eis quod futurum esset. in tripode scriptas litteras Θ et E et O et praeter has Δ apparuisse; quae quidem modo non vocem exprimentes indicent Theodorum in imperio Valentii successurum. his ille nugis elatus, dum prae cupiditate nimia circulatores et maleficos frequenter adit et cum eis quod agendum erat communicat, imperatori proditur et dignas conatu poenas luit. (14) secundum hoc et aliud accidit. Fortunatianus, comes rei privatae, quendam ex militantibus sub se veneficii reum, de causa cognoscens, verberibus subicit. cum ille tormentis coactus et alios nominatim indicasset tanquam sibi conscios, causae quidem cognitio ad Modestum praefectum praetorii transfertur, quod in medium personae productae fuissent, qui illius imperio qui prius ius dixerat non suberant; iudicium vero in universos exercetur, et princeps ad iram immodicam concitatus omnes philosophiae nomine celebres vel alias excultos litteris et praeterea quosdam honoratos in aula suspectos habet: nam et illi velut insidiatores principi deferebantur. undique ploratus et lamentatio communis omnibus emititur. erant enim pleni carceres illorum qui praeter meritum in eis degebant; et per itinera maiores hominum copiae trahebantur quam in oppidis essent relictae. cohortes au-

μέναι φυλαί πρὸς ἀσφάλειαν τῶν φυλαττομένων οὐκ ἀρκεῖν ὡμολόγουν, δεδιέναι τε μή πού γε πολλῶ πλείους ὄντες ἐκβιάσαιντο φυγὴν ἑαυτοῖς. καὶ οἱ μὲν συκοφάνται δίχα παντὸς ἀνεχώρουν κινδύνου, κατηγορεῖν ἀναγκαζόμενοι μόνον, οἱ δὲ κρινόμενοι τῶν
 5 μὲν ἱτιμῶντο θανάτου δίχα νομίμων ἐλέγχων, οἱ δὲ τὰς οὐσίας ἀπώλλων, παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην συγγένειαν ἐσχάτη τύχῃ καταλιπόντες· ἦν γὰρ τὸ σπουδαζόμενον ἐκ πολυτρόπων ἀσεβημάτων συλλογὴν τῷ δημοσίῳ πολλῶν γενέσθαι χρημάτων.
 (15) πρῶτος μὲν οὖν τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ γνωρίμων ἀνήρητο
 10 Μάξιμος, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἐκ Φρυγίας Ἰλάριος ὡς δὴ χρησιμὸν τινα λοξὸν εἰς τὸ συμφέστερον ἐρμηνεύσας, καὶ Σιμωνίδης ἐπὶ τούτῳ καὶ Πατρίκιος ὁ Ἀνδρῶν καὶ ὁ ἐκ Κυρίας Ἀνδρόνικος. ἦσαν δὲ οὗτοι πάντες εἰς ἄκρον παιδείας ἐληλυθότες καὶ φθόνῳ μᾶλλον ἢ ψήφῳ δικαίᾳ κατακριθέντες. οὕτω δὲ ὁμοῦ πάντα συνεταράτ-
 15 τετο ὥστε καὶ τῶν προστυχόντων τὰς οἰκίας ἐπεισιέναι μετὰ πλήθους ἀνέδην τοὺς συκοφάντας, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἀρπάζειν, ἐκδιδόναι δὲ τοῖς φονεύειν ἅπαντας καὶ δίχα κρίσεως τεταγμένοις. τῶν δὲ ἀτοπημάτων ἦν κολοφῶν Φῆστος, ὃν εἰς πῦσιν εἰδῶς ὠμότητα πρόχειρον ὄντα τῆς Ἀσίας ἀνθύπατον ὁ βασιλεὺς ἔστει-
 20 λεν, ὡς ἂν μηδεὶς τῶν περὶ λόγους ἐσπουδακότων ἀπολειφθεῖη. καὶ εἰς ἔργον ἦει τὸ βούλευμα· πάντας γὰρ ὁ Φῆστος ἀναζητήσας, οὓς μὲν εὗρεν ἀκρίτως ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ὑπερόριον ἐαυ-

3 φυγὴν S: libri φνεῖν.

18 εἰς πάντα εἰδῶς ἀμότητος P.

tem, quibus erat eorum mandata custodia quotquot in carceres absque causa ducebantur, non se sufficere fatebantur asservandis iis qui custodiebantur, seque vereri dicebant ne longe numero plures vi sibi viam ad fugam aperirent. et calumniatores quidem absque omni periculo discedebant, accusare duntaxat coacti; rei vero partim morte multabantur absque legitimis probationibus, partim facultates amittebant, liberis et coniugibus ceterisque cognatis extremae fortunae relictis. hoc enim agebatur, ut per nefarias rationes multiplices magnam fisco pecuniae copiam colligeret. (15) primus ex nobilibus philosophis interfectus est Maximus, et post illum oriundus e Phrygia Hilarius, qui ambiguum quoddam oraculum clarius fuisse interpretatus. secundum hunc Simonides et Patricius Lydus et Andronicus e Caria; qui omnes ad summum doctrinae fastigium pervenerant, et potius invidia quam iusto calculo damnati fuerunt. adeo vero plena confusionis erant omnia, ut libere delatores cum multitudine quorumvis semet offerentium domos ingrederentur, et obvios raperent atque illis traderent qui etiam inaudita causa quoslibet necare iussi fuerant. et horum flagitiorum quidam quasi colophon erat Festus, quem ad omne crudelitatis genus promptum miserat imperator, ut Asiam proconsule administraret, ne quis eruditione doctrinae praeditus superaret, sed initum consilium re ipsa succederet. nam cum omnes indagasset Festus, quos quidem repperisset, nulla cognitione ad-

τοῖς φυγῆν ἠνάγκασεν ἐπιθεῖναι. καὶ ἡ μὲν ἐκ τῆς κατὰ Θεόδωρον αἰτίας συμβῶσα ταῖς πόλεσι συμφορὰ ταύτην ἔσχε τὴν τελευταίην.

16. Οὐαλεντινιανὸς δὲ δόξας πως τὸν πρὸς τοὺς Γερμανοὺς πόλεμον διατιθέναι μετρίως, βαρύντατος ἦν ταῖς ἀπαιτήσεις 5 τῶν εἰσφορῶν σφοδρότερον ἐπικείμενος καὶ ὑπὲρ τὸ σῆνηθες ταύτας εἰσπράττων. ἐποιεῖτο δὲ τούτου πρόφασιν τῆς στρατιωτικῆς δαπάνης τὸ πλήθος, ὅπερ ἠνάγκασεν αὐτὸν ἐκδιυπανῆσαι τὰ τῷ δημοσίῳ φυλαττόμενα χρήματα. εἰς μῖσος τοίνυν ἅπαντας ἐπὶ τούτῳ κινήσας ἔτι μείζον ἢ πρότερον ἐπικραίνεται, καὶ οὔτε τοὺς 10 ἄρχοντας ἠθέλειν ἐξετάζειν εἰ κέρδους ἀπέχονται, τοῖς τε ἐκ τοῦ ζῆν ἀμέμπτως ἔχουσι δόξαν ἐφθόνει, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἕτερός τις ἦν παρὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδευθέντα τρόπον αὐτῷ τῆς βασιλείας. διὰ ταῦτα καὶ Λίβνες, οὐκ ἐνεγκόντες τὴν Ῥωμανοῦ πλεονεξίαν τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἔχοντος ἐν Μαυρουσίοις ἀρχῆν, Φόρμω 15 τὴν ἀλουργίδα δόντες ἀνέδειξαν βασιλέα. διερῶ ἀπαγγελθὲν εἰκότως Οὐαλεντινιανὸν συνετέραξε· καὶ παραχρῆμα τάγματά τινα στρατιωτικά τὴν ἐν Παιονίᾳ καὶ Μυσίᾳ τῇ ἄνω καταλιπόντα φυλακὴν ἐπὶ Λιβύην ἐκπεύσαι προσέταξε. τούτου δὴ γενομένου Σαυρομάται καὶ Κουάδοι, καὶ πρότερον ὄντες ἔγκοτοι τῷ τῆν ἐν 20 τούτοις ἐπιτετραμμένῳ τοῖς τόποις φυλακῆν (ἦν δὲ Κελέστιος), μετὰ τὴν τῶν στρατιωτῶν εἰς Λιβύην ἀποδημίαν ἐπέθεντο Παῖσοι

15 alii eum vocant *Comitem Africae*; vide *Prosopograph. cod. Th.*
20 ἔγκο LP, relicto pro postremis quattuor literis spatium vacuo. S.
21 Κελέστιος *Ammiano Marcellianus*.

hibita interficiebat, reliquos exsilio semet ipsos multare cogebat. et calamitas quidem ea quae culpa Theodori civitatibus accidit, hunc habuit finem.

16. Valentinianus vero, qui visus fuisset bellum adversus Germanos mediocriter administrasse, gravissimus subditis erat, tributorum exactiones acrius urgens eaque ultra consuetum morem extorquens. praeterebat autem militaris annonae magnitudinem, quae ipsum pecuniam fisco servatam cogisset expendere. quapropter odio cunctorum in se concitato, acerbior etiam quam prius erat; ac neque magistratus examinare volebat an a captandis lucris abstinerent, et gloriam ex inculpata vita nactis videbat. denique fere alius erat et diversus ab iis moribus quos initio regni prae se tulerat. eam ob causam et Afri, non ferentes avaritiam Romani, qui apud Mauros magistri militum officio fungebatur, amictum purpura Firmum imperatorem crearunt; cuius rei nuntius allatus haud abs re Valentinianum perturbavit. ideoque confestim numeros quosdam militum, relicta Pannoniae Moesiaeque superioris custodia, in Africam navigare iussit. quo facto Sarmatae et Quadi, iam pridem illi cui credita erat horum locorum custodia (et erat is Coelestius) infensi, post militum protectionem in Africam Pannonios

τε καὶ Μυσοῖς· τοῦ γὰρ Κελεστίου τὸν τούτων ἄρχοντα πίστεισιν ἐνόρκοις παραγωγόντος, ἀνελόντος τε δόλῳ τῆς τριπέζης ἔτι προκειμένης, εἰκότως οἱ βάρβαροι τῆς ἐφόδου ταύτην ἔχοντες πρόσφασιν τοὺς περὶ τὸν Ἰστρον ἐληΐζοντο, πῦν, εἴ τι τῶν πόλεων ἦν 5 ἐκτός, διαρπάζοντες. ἀλλὰ Παίονες μὲν εἰς ἀρπαγὴν τοῖς βαρβάροις προέκειντο, τῶν στρατιωτῶν ἐκμελῶς πρὸς τὸ φυλάττειν τὰς πόλεις ἔχόντων καὶ τοῖς ἐνδοτέρῳ τοῦ ποταμοῦ τόποις οὐκ ἦντον ἢ οἱ βάρβαροι παρενοχλούντων· Μυσία δὲ οὐδενὸς ἐπειράθη κακοῦ, Θεοδοσίου τοῦ τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἔχοντος 10 ἀνδρείως σιάντος καὶ τοὺς ἐπιόντας ἀποδιώξας, ὅθεν ἐκ ταύτης τῆς νίκης δόξαν κτησάμενος ἔτυχε μετὰ ταῦτα τῆς βουσιλείας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς οἰκείοις ἀφηγηθήσεται χρόνοις· (17) Οὐαλεντινιανὸς δὲ τὴν ἀκοὴν τῶν ἀπαγγελθέντων οὐκ ἐνεγκών, ἐκ Κελτῶν ὁρμήσας ἐπὶ τὴν Ἰλλυρίδα διέβαινε, βουλευόμενος 15 περὶ τοῦ πρὸς Κουάδους καὶ Σαυρομάτας πολέμου. Μεροβαύδην δέ, στρατιωτικῶν ἔργων ἐμπειρίαν ἔχειν παρὰ τοὺς ἄλλους δοκοῦντα, παντὸς τοῦ στρατοπέδου προϊστήσει. τοῦ δὲ χειμῶνος παρὰ τὸ εἰλωθὸς ἐκταθέντος, ἔστελλον πρὸς αὐτὸν οἱ Κουάδοι πρεσβείας λόγους ὑπὲρ τὸ μέτριον φέροντας, ἐφ' οἷς Οὐαλεντινιανὸς ἀγανακτήσας, καὶ ὑπὸ τῆς ἄγαν ὀργῆς παραφορᾶς οὐ πόρρω γενόμενος, αἵματος κάτωθεν ἀναχθέντος ἐπὶ τὸ στόμιον 20 συσχόντος τε τὰς τῆς φωνῆς ἀρτηρίας ἐξέλιπεν, ἐν μὲν Ἰλλυριοῖς a. 375

7 τρόποις LP.

12 c. 24.

19 malim πρεσβείαν λόγους

ὑπὲρ τὸ μέτριον φέρονσαν.

et Moesos invadunt, nam quod ipsorum principem Coelestius interposita fide, sacramento confirmata, circumvenerat eumque fraude necaverat, nee dem remota mensa, non abs re barbari, hanc expeditionis nacti occasionem, in vicinos Istro grassabantur, quicquid esset extra oppida, diripientes. itaque Pannonii barbarorum praedationibus erant expositi, dum milites aegre oppida defenderent et cis anmum posita loca non minus quam barbari vexarent Moesia vero propterea nihil mali perpessa fuit, quod magister militum Theodosius viriliter obstitisset et invadentes fuga sibi consulere coegisset. unde factum ut ex hac victoria gloriam consecutus ad imperium deinceps pervenerit, sed haec suis temporibus et locis exponentur. (17) Valentinianus autem, quae nuntiata fuissent audire non sustinens, e Celtis profectus in Illyricum transit, de bello Quadi et Sarmatis inferendo deliberans. Merobaudem, qui rei militaris peritiam supra ceteros habere videretur, toti exercitui praeficit. hieme praeter morem durante longius, Quadi per legatos ei verba quaedam modum excedentia denuntiant; ob quae indignatus Valentinianus, praeque nimia iracundia propemodum redactus ad insaniam, sanguine in os delapso, qui vocis arterias obstruebat, extinctus est, cum

έννεά μηνας, ἄλλειπουσῶν ὀλέγων ἡμερῶν, διατρέψας, εἰς δωδέκατον δὲ ἐνιαυτὸν τῆς βασιλείας προελθῶν.

18. Τούτου τελευτήσαντος ἐμπεισὼν τῷ Σιρμίῳ σκηπτὸς τὰ βασίλειον κατέφλεξε καὶ τὴν ἀγορὰν, ἔδοξε τε τοῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν δεινοῖς οὐκ αἴσιον τοῖς κοινοῖς πράγμασιν εἶναι τὸ τέρας. 5 καὶ σεισμοὶ δὲ ἔν τισι συνηνέχθησαν τόποις. ἔσεισθη δὲ καὶ Κρήτη σφοδρότερον, καὶ ἡ Πελοπόννησος μετὰ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος, ὥστε καὶ τὰς πολλὰς διαρρηῆναι τῶν πόλεων, πλὴν τῆς Ἀθηναίων πόλεως καὶ τῆς Ἀττικῆς. ταύτην δὲ καὶ περιωσθῆναι φασιν ἕξ αἰτίας τοιαύσδε. Νεστόριος ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις ἱερο-10 φαντεῖν τεταγμένος ὄναρ ἐθεάσατο παρακλυτόμενον χρῆναι τὸν Ἀχιλλεῦ τὸν ἥρωα δημοσίαις τιμᾶσθαι τιμαῖς· ἔσεισθαι γὰρ τοῦτο τῇ πόλει σωτήριον. ἐπεὶ δὲ ἐκοινώσατο τοῖς ἐν τέλει τὴν ὕψιν, οἱ δὲ ληρεῖν αὐτὸν οἶα δὴ ὑπέργηρων ὄντα νομίσαντες ἐν οὐδενὶ τὸ ῥηθὲν ἐποίησαντο, αὐτὸς καὶ ἑαυτὸν λογισάμενος τὸ πρακτέον 15 καὶ ταῖς θεοειδέσιν ἐννοίαις παιδαγωγούμενος, εἰκόνα τοῦ ἥρωος ἐν οἴκῳ μικρῷ δημιουργήσας ὑπέθηκε τῷ ἐν παρθενῶνι καθιδρυμένῳ τῆς Ἀθηναῖς ἀγάλματι, τελῶν δὲ τῇ θεῷ τὰ συνήθη κατὰ ταῦτόν καὶ τῷ ἥρωϊ τὰ ἐγνωσμένα οἱ κατὰ θεσμόν ἔπραττε. τούτω τε τῷ τρόπῳ τῆς τοῦ ἐνυπνίου συμβουλῆς ἔργῳ πληρωθείσης, 20 ἐπιβρίσαντος τοῦ σεισμοῦ μόνους Ἀθηναίους περιωσθῆναι συνέβη, μετασχούσης τῶν τοῦ ἥρωος εὐεργεσιῶν καὶ πάσης τῆς Ἀττικῆς.

5 πέρας LP. 17 οἶκος μικρὸς est parvum sacellum, οἶκημα, ναῖσκος, armarium. H. 21 ἐπιβρῦσαντος L.

in Illyrico menses novem, paucis diebus demptis, commoratus fuisset et imperii duodecimum annum attigisset.

18. Eo defuncto fulmen e caelo Sirmii delapsum regiam cum foro cremavit, visumque fuit illis quorum acria de rebus huiusmodi iudicia sunt, parum prosperum publicis rebus hoc portentum esse. terrae motus quoque nonnullis in locis acciderunt, Creta vehementius succussa cum Peloponneso reliquisque Graecia, ita ut oppida complura collaberentur, exceptis Athenis et Attica regione, quam ex huiusmodi causa conservatam perhibent. Nestorius id temporis sacrorum antistes constitutus somnium vidit, quod publicis honoribus Achillem heroe iuberet affici: hoc enim urbi salutare futurum. cum autem visum hoc cum magistratibus communicasset, atque illi rati eum delirare, qui iam senex decrepitus esset, nihili quod dictum fuerat fecissent, ipse secum ratiocinatus quid agendum esset, divinisque cogitationibus edoctus, imaginem herois exigua forma fabricatam sub Minervae simulacro, quod in virgineo conclavi collocatum est, posuit. quoties autem perageret consueta huic deae sacra, pariter et illa quae sciret heroi debita rite faciebat. atque hoc modo cum ipsa re somnii consilio satisfactum esset, terrae motu passim grassato solos Athenienses salvos evadere contigit, hisce beneficiis

ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές ἐστι, μαθεῖν ἔξεστι δι' ὧν ὁ φιλόσοφος Συριανὸς διεξῆλθεν, ἕμνον εἰς τοῦτον τὸν ἥρωα γράφων. ἀλλὰ ταῦτα οὐκ ἀνάρμοστα τοῖς προκειμένοις ὄντα παρέθηκα.

19. Οὐαλεντινιανοῦ δὲ τελευτήσαντος ὄρωντες οἱ ταξιαρχοὶ Μεροβαύδης καὶ Ἐκίτιος Οὐάλεντα καὶ Γρατιανὸν πόρρω πον διατρίβοντας (ὁ μὲν γὰρ ἔτι κατὰ τὴν ἑῶαν ἦν, ὁ δὲ ἐν τοῖς ἐσπερίοις Γαλάταις παρὰ τοῦ πατρὸς ἀπολελειμμένος), ὑφορώμενοι μὴ ποτε συμβῆῖ τοὺς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον βαρβάρους ἀνάρχοις ἐπιπεσεῖν τοῖς πράγμασι, παῖδα Οὐαλεντινιανοῦ νέον, ἐκ γαιμετῆς 10 αὐτῷ τεχθέντα τῆς πρότερον Μυγεντιῶ συνοικησάσης, οὐ πόρρω πον μετὰ τῆς μητρὸς ὄντα μεταπεμψόμενοι παράγουσι μετὰ τῆς ἀλουργίδος εἰς τὰ βασίλεια, πέμπτον ἄγοντα μόλις ἐνιαυτόν. διελομένων δὲ πρὸς ἑαυτοὺς Γρατιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ νέου Valens, Gratianus et Valentinianus II. τὴν βασιλείαν, ὡς ἐδόκει τοῖς περὶ αὐτοὺς τὰ πράγματα κρίνουσιν 15 (αὐτοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς οὐκ ἦσαν κύριοι διὰ τὴν ἡλικίαν), Γρατιανῷ μὲν τὰ Κελτικὰ φῶλα καὶ Ἰβηρία πᾶσα καὶ ἡ Βρεττανικὴ νῆσος ἀπεκληροῦτο, Οὐαλεντινιανὸν δὲ ἐδόκει τὴν Ἰταλίαν τε καὶ Ἰλλυριῶς καὶ τὴν ὅλην ἔχειν Λιβύην.

20. Οὐάλεντα δὲ τὸν βασιλεῦ πολλὰ πολλοχόθεν περιε- 20 στήκεσαν πολέμων ἐπιφοραί. καὶ πρῶτον μὲν Ἰσαυροὶ (καλοῦσι a. 876 δὲ αὐτοὺς οἱ μὲν Πισίδας, οἱ δὲ Σολύμοις, ἄλλοι δὲ Κιλικίας ὀρεῖους· τὸ δὲ ἀκριβέστερον, ἡλικίαι εἰς τοὺς περὶ αὐτῶν ἀφικώ-

5 Ἐκίτιος] Ammian. Aequitius.

22 ὄριους LP: corr Leunclavius.

herois tota pariter Attica fruente. hoc autem verum esse, licet ex his cognoscere quae Syrianus philosophus, hymnum in hunc heroa scribens, commemoravit. et haec quidem a propositis rebus haud aliena libuit adiciere.

19. Ceterum extincto Valentiniano, cum legionum tribuni Merobaudes et Equitius Valentem et Gratianum viderunt in locis procul remotis degere, quod alter adhuc esset in Oriente, alter apud occidentales Gallos a patre relictus fuisset, veriti ne quando usu veniret ut transistriani barbari rebus principe destitutis irruerent, arcessitum minorem Valentiniani filium, natum ei de coniuge quae Magnentii prius uxor fuerat, nec procul inde cum matre degentem in regiam purpura vestitum producunt, cum vix quintum aetatis annum ageret. dividendum imperium inter se Gratiano et Valentiniano minore, prout iis videbatur qui apud eos res moderabantur (nam principes ipsi propter aetatem sui iuris non erant); Gratiano quidem Celticae nationes et Hispania tota cum insula Britannia attribuebantur, Valentinianum vero placuit Italiam et Illyrios et totam Africam possidere.

20. Ceterum Valentem imperatorem plures e pluribus locis irruentes bellorum fluctus circumstabant. primum Isauri (quos alii Pisidas, alii Solymos, alii Cilices montanos vocant: nos quidem accuratius de his aliquid indicabimus, ubi ad eum locum pervenerimus de iis ut dicendum sit) oppida

Zosimus.

18

μεθα λόγους, δηλώσομεν) τὰς ἐν Λυκία καὶ Παμφυλία πόλεις ἐπόρθουν, τειχῶν μὲν κρατεῖν οὐ δυνάμενοι, τὰ δὲ ἐν τοῖς ὑπαίθροις ἅπαντα διαρπάζοντες. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἔτι κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν διατρέψων ἔστελλεν ἐπ' αὐτοὺς ἀρκοῦσαν, ὡς ἤετο, δύναμιν, οἱ μὲν Ἰσαυροὶ μετὰ τῆς λείας ἀπάσης εἰς τὰ τραχύ-5 τατα συνέφευγον τῶν ὄρων, οὔτε διῶξαι τῶν στρατιωτῶν δι' ἐκ-μέλειαν δυναμένων, οὔτε ἄλλως τὰ συμβάντα ταῖς πόλεσι δυστυχήματα θεραπεῦσαι. τούτων δὲ ὄντων ἐν τούτοις, φῦλόν τι βάρβαρον τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον Σκυθικοῖς ἔθνεσιν ἐπανόστη, πρότερον μὲν οὐκ ἔγνωσμένον, τότε δὲ ἔξαίφνης ἀναφανέν. Οὐννοὺς 10 δὲ τούτους ἐκάλουν, εἴτε βασιλείους αὐτοὺς ὀνομάζειν προσήκει Σκύθας, εἴτε οὖς Ἡρόδοτός φησι παροικεῖν τὸν Ἰστρον σιμοὺς καὶ ἄσθενεὺς ἀνθρώπους, εἴτε ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διέβησαν· καὶ τοῦτο γὰρ εἶρον ἱστορημένον, ὡς ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ταναΐδος καταφερομένης ἰλῆος ὁ Κιμμέριος ἀπογαιωθείς Βόσπο-15 ρος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην περὶ διαβή-ναι. παρελθόντες δὲ ὁμοῦς τοῖς ἵπποις καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ οἷς ἐπεγέροντο, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον κατοικημένοις ἐπήεσαν Σκύθαις, μάχην μὲν σταδίαν οὔτε δυνάμενοι τὸ παράπαν οὔτε εἰδότες ἐπαγαγεῖν (πῶς γὰρ οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἷοί τε 20 ὄντες ἐδραίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθέδοντες), περιελάσει δὲ καὶ ἐκδρομαῖς καὶ εὐκαιροῖς ἀναχωρήσειν, ἐκ τῶν ἵππων κατατοξεύοντες, ἄπειρον τῶν Σκυθῶν εἰργά-

20 μηδὲ?

Lyciae Pamphyliaeque vastabant, cum moenibus potiri non possent, sed omnia sub dio sita diriperent. imperatore vero, qui adhuc haerebat Antiochiae, satis magnas, ut ipse putabat, in eos mittente copias, Isauri cum universa praeda in montes asperrimos confugiebant, militibus ob segnitiam nec persequi eos valentibus, nec alia ratione casibus oppidorum adversis mederi. cum haec ab illis ita gererentur, natio quaedam barbara transistrianae gentes Scythicas est adorta, prius illa quidem incognita, sed quae subito tum temporis emerit. eos appellabant Hunnos, sive adeo regii Scythiae nuncupandi sunt, sive quos ait Herodotus Istri accolae esse, homines simos et imbelles, sive denique in Europam ex Asia transiere. nam et hoc memoriae proditum in historiis repperi, e limo, quem Tanais devehit, Cimmerium Bosporum ad terrae formam redactum facultatem eis praebuisse terrestri ex Asia in Europam itinere transeundi. utut sese res habeat, profecti cum equis et uxoribus et liberis et iis rebus quas secum vehebant, habitantes super Istrum Scythas invaserunt. ac stataria quidem pugna prorsus neque poterant neque norant hostem aggredi (quo enim id pacto? qui ne in terram quidem firmiter pedes defigere poterant, sed in equis et haerebant interdum et somnum capiebant) sed partim circumequitando, partim excurriendo, partim opportune retrocedendo et ex equis iaculando, immensam

σαντο φόνον. τοῦτο συνεχῶς ποιοῦντες εἰς τοῦτο τὸ Σκυθικὸν περιέστησαν τύχης ὥστε τοὺς περιλειμμένους, ὧν εἶχον ἐκοσάντας οἰκήσεων, ἐκδοῦναι μὲν τοῖς Οὐννοῖς ταύτας οἰκεῖν, αὐτοὶ δὲ φεύγοντες ἐπὶ τὴν ἀντιπέρας ὄχθην διαβῆναι τοῦ Ἰστρου, καὶ δὲ τὰς χεῖρας ἀνατείναντες ἱκετεύειν δεχθῆναι παρὰ βασιλέως, ὑπισχνεῖσθαι τε πληρῶσειν ἔργον αὐτῷ συμμάχων πιστῶν καὶ βεβαιῶν. τῶν δὲ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἰστρου πόλεις φρουρεῖν τεταγμένων εἰς τὴν τοῦ βασιλεύοντος γνώμην ἀναβαλλομένων τὰ περὶ τούτου, δέχεσθαι τούτους Οὐάλης ἐπέτρεπε πρότερον ἀποθιμένους τὰ 10 ὄπλα. τῶν δὲ ταξιάρχων, καὶ ὅσοι στρατιωτῶν ἡγεμονίαν εἶχον, διαβάντων μὲν ἐφ' ὅτε ὄπλων δίχα τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὄρια διαπέμψαι, μηδενὸς δὲ γενομένου ἐτέρου πλήν γυναικῶν ἐνπροσώπων ἐπιλογῆς καὶ παιδῶν ὠραίων εἰς ἀισχυρότητα θήρας ἢ οἰκετῶν ἢ γεωργῶν κτήσεως, οἷς τιτὸ μόνους προσσχόντες 15 τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς κοινὸν ὄφελος ἔφερον ὑπερεῖδον, ὥστε ἀμέλει μετὰ τῶν ὄπλων ἔλαθον οἱ πλείους περαιωθέντες. καὶ ἅμα τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους γῆς ἐπιβάντες οὔτε ἰκσειῶν οὔτε ὄρκων ἐμνήσθησαν, ἀλλ' ἡ Θράκη τε ἅπασα καὶ ἡ Παιονία καὶ τὰ μέχρι Μακεδονίας καὶ Θετταλίας ἐπληροῦντο βαρβάρων τὰ προσπεσόντα 20 ληϊζομένων. (21) κινδύνου δὲ τοῖς ταύτῃ πράγμασιν ἐπικειμένου μεγίστου, δραμόντες ἐπὶ βασιλέα το συμβὰν ἀπαγγέλλουσι. ὁ δὲ τὰ πρὸς Πέρσας ὡς ἐνῆν διαθέμενος, ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας

11 ἐφ' ὅτε L.

18 Παιονία] forsan Μνοία. R.

Scytharum caedem edebant. quod cum frequenter facerent, nationem Scythicam ad eam fortunam redegerunt, ut superstites domiciliis suis relictis Hunnis ea traderent incolenda, ipsi fugam capessentes in adversam Istris ripam transiicerent, erectisque manibus supplices ab imperatore se recipi peterent, simulque pollicerentur officio se fidorum et constantium sociorum funturos. eam rem cum praesidiis oppidorum ad Istrum praefecti eo usque differrent, dum de voluntate principis cognitum fuisset, Valens uti reciperentur armis prius depositis permisit. itaque tribuni legionum militumque duces transiiciebant illi quidem, ut absque armis barbaros in fines Romanos deducerent: verum nihil agebant aliud quam quod elegantis formae mulieres deligerent, et pueros formosos ad usum obscenum venarentur, aut calones agricolaeve compararent; quibus solis intenti cetera publicam ad utilitatem spectantia negligebant. unde fiebat ut complures clam cum armis transvecti ignorarentur; qui simul atque solum Romanum ingressi fuissent, neque precum illarum supplicum neque sacramentorum recordabantur, sed universam Thraciam cum Pannonia et pertinentibus ad Macedoniam et Thessaliam usque regionibus complevere barbari, quaevis oblata sibi diripientes. (21) cum autem rebus eorum locorum maximum immineret periculum, principem aduentum quid accidisset nuntiant. ille negotiis Persicis, quemadmodum sane

διαδραμῶν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦει, κἀντεῦθεν ἐπὶ Θράκης ἐχώρει, τὸν πρὸς τοὺς αὐτομόλους Σκύθας ἀγωνισόμενος πόλεμον. ἔξιόντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ καὶ αὐτῷ δὲ τῷ βασιλεῖ τέρας ὠφθη τοιόνδε. ἀνθρώπου τι σκῆνος ἐφάνη κατὰ τὴν ὁδὸν κείμενον, τὸ μὲν ἄλλο ἄπαν ἀκίνητον καὶ ἀπὸ κεφαλῆς μεμαστιγωμένον, ἄχρι ποδῶν ἑοικός, μόνους δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεωγμένους ἔχον, ἐμβλέποντας τοῖς πλησιάζουσιν. ἐπεὶ δὲ τοῖς ἐρωτῶσι τίς τε εἶη καὶ πόθιν, ἢ παρὰ τίνος ταῦτα πάθοι, παντάπασιν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, τριαιῶδες εἶναι νομίσαντες ἐπέδειξαν καὶ τῷ βασιλεῖ περιόντι. τοῦ δὲ τὰς αὐτὰς πεύσεις προσαγαγόντος οὐδὲν ἦτιον ἄφρονος ἦν, οὔτε ζῆν νομισθεὶς διὰ τὸ πᾶν τὸ σῶμα ἀκίνητος εἶναι, οὔτε τεθνάναι τελῶς, ἐπειδὴ ἐρρωσθαι τὸ βλέμμα ἔδοκει. καὶ γέγονεν ἀφανὲς ἄφρω τὸ τέρας. τῶν οὖν περιεστῶτων περὶ τὸ πρακτεῖον ἀπορουμένων συνέβυλλον οἱ τὰ τοιαῦτα ἐξηγεῖσθαι δεινοὶ τὴν ἰσομένην προμηθύνειν τῆς πολιτείας κατάστασιν, ὅτι τε πληττόμενα καὶ μαστιγούμενα διατελέσει τὰ πράγματα, ψυχορραγοῦσιν ἑοικότα, μέχρις ἂν τῇ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐπιτροπευόντων κυκλίᾳ τελῶς φθαρεῖη. τοῦτο μὲν οὖν, ἐπιόντων ἡμῶν τὰ καθ' ἕκαστα, σὺν ἀληθείᾳ φανήσεται προαγορευθέν· (22) ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης ληϊζόμενος ἤδη τὴν Θράκην πᾶσαν τοὺς Σκύθας θεώμενος, ἔγνω τοὺς ἐκ τῆς ἐφίας σὺν αὐτῷ παραγενομένους καὶ μάχεσθαι μεθ' ἵππων ἐμπειροτάτους τῇ τῶν Σκυθῶν ἵπῳ πρό-

5 ἀκίνητον R pro vulgato εὐκίνητον. 10 παρόντι P. 18 τα-
 χέως L. margo.

poterat, compositis, Antiochia cursim iter emensus Cpolim abit, atque inde pergit in Thraciam, bellum adversus Scythas illos transfugas gesturus. egressus autem exercitus et ipse princeps huiusmodi portentum conspexere. corpus quoddam hominis in via iacens visum fuit, cetera quidem prorsus immobile, verberibusque caeso a capite ad pedes usque consimile, verum oculos tantum apertos habens, qui propius accedentes intuerentur. cum autem interrogantibus quis esset et unde, tum a quo istaec perpeusus fuisset, nihil omnino responderet, prodigiosum quiddam rati etiam praetereunti principi commonstrant. cum is de rebus iisdem interrogasset, nihilominus mutus erat, nec existimatus vivere, quod universum corpus expertus esset motus, nec integre mortuus, quando incolumes oculi esse viderentur. tandem subito portentum hoc evanuit. itaque cum il qui circumstabant, quid agendum esset ambigerent, homines in exponendis talibus ingeniosi statum rei publicae futurum portendi dicebant, quodque duratura esset rerum caesarum et flagris confectarum facies, animam exhalantibus similis, donec magistratum et administrantum improbitate prorsus interiisset. atque haec nobis singula perillustrantibus vere praedictum apparebit. (22) Valens autem imperator, qui iam Scythas universam Thraciam depopulari cerneret, statuit eos quos ex Oriente secum adduxerat, ex equis pugnandi peritissimos, in equitatum Scy-

τερον ἐπιπέμψαι. λαβόντες οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως τὸ σύνθημα
 κατ' ὀλίγους τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πυλῶν ἐξήσαν, καὶ
 τοὺς ἐκλείποντας Σκυθῶν τοῖς κοντοῖς περονῶντες πολλῶν ἡμέρας
 ἐκύστης ἔφερον κεφαλὰς. ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν ἵππων ταχυτῆς καὶ ἡ
 5 τῶν κοντῶν ἐπιφορὰ δύσμαχος εἶναι τοῖς Σκύθαις ἰδόκει, κατα-
 στρατηγῆσαι τὸ Σαρρακηνικὸν διενεσθήθησαν φῦλον. ἐνέδραν τινὰ
 κοίλοις ἐναποκρύψαντες τόποις τρεῖς ἐνὶ Σκύθας ἐπιέναι συνείδον
 Σαρρακηνῶ. καὶ ταύτης διαμαρτόντες τῆς πείρας, τῶν Σαρρα-
 κηνῶν διὰ τὸ τῶν σφετέρων ἵππων ταχὺ καὶ ἐύγωγον κατ' ἔξου-
 10 σίαν ἀποφευγόντων, ἤνικα ἂν πλῆθος ἐπιὸν ἴδοιεν, ἐπελανθόν-
 των δὲ σχολαίοις καὶ τοῖς κοντοῖς ἀναιρούστων, τοσοῦτος ἐγένετο
 Σκυθῶν φόνος ὥστε ἀπαγορεύσαντας αὐτοὺς ἐθέλῃσαι περαιωθῆ-
 ναι τὸν Ἰστρον καὶ ἀφᾶς ἐκδοῦναι τοῖς Οὐννοῖς μᾶλλον ἢ ὑπὸ
 Σαρρακηνῶν πανωλεθρία διαφθαρεῖναι. καταλιπόντων δὲ αὐτῶν
 15 τοὺς περὶ Κωνσταντίνου τὴν πόλιν τόπους καὶ πορρωτέρω προελ-
 θόντων, γέγονεν εὐρυχωρία τῷ βασιλεῖ παραγαγεῖν εἰς τὸ πρόσω
 τὸ στράτευμα.

Σκοπουμένον δὲ αὐτοῦ τίνι δέοι τρόπῳ διαθεῖναι τὸν πόλε-
 μον πλῆθους ἐπικειμένου τοσοῦτου βαρβάρων, καὶ ἅμα τῇ τῶν
 20 ἄρχόντων βυρνομένον κακίᾳ, καὶ παραλῦσαι μὲν αὐτοὺς διὰ τὸν
 περιέχοντα τὰ πρᾶγματα σάλον ὀκνοῦντος, ἀποροῦντος δὲ τίσι
 τῆς ἡγεμονίας παραδοῦναι προσήκει μηδενὸς ἀξιόχρεω φαινομέ-

1 σύνθημα LP. 2 ἐξεξήσαν P. rectius ἐπεξήσαν. S.
 10 ἀν] δ' ἀν LP. cf. ἐνθα δ' ἀν p. 179 3.

thicum prius immittere. quapropter accepta illi a principe tessera exiguo
 numero alii post alios extra Cpolis portas egrediebantur, et remotos a suis
 Scythas contis transigentes multorum capita quotidie afferebant. et quoniam
 equorum celeritas ictusque contorum Scythis perquam difficulter posse superari
 videbantur, astu nationem Sarracenicam circumvenire statuerunt. itaque
 depressis in locis abditis insidiis, tres Scythas unum Sarracenum adoriri
 placuit; qui sane dolus eis non successit, Sarracenis ob equorum suorum
 velocitatem et agilitatem pro lubitu aufugientibus, quoties multitudinem ali-
 quam adventare cernerent. iidem si tardiores adactis equis invaderent eosque
 contis interimerent, tanta Scytharum caedes odebatur, ut Istrum res
 desperata transmittere mallent et Hunnis se potius dedere, quam a Sarracenis
 ad internecionem deleri. cumque vicina Cpoli loca deseruissent et ulterius
 essent progressi, spatium imperatori datum est copias suas longius pro-
 movendi.

Considerante autem ipso quo pacto bellum hoc gerendum esset tanta
 multitudine barbarorum imminente, cum pariter et improbitas magistratum
 ei molestiam exhiberet, quibus imperium abrogare verebatur propter eam
 tempestatem qua tum res agitabantur, et quinam praeficiendi muneribus es-
 sent, quibus parem et idoneum videre erat neminem, ambigeret, Sebastia-

νον, καταλιπὼν Σεβαστιανὸς τὴν ἐσπέραν οὐ τῶν αὐτόθι βασι-
λέων διὰ νεότητα φρονεῖν ταῦτά πρὸς ἑαυτοὺς οὐκ ἀνεχομένων,
ἀλλὰ ἐκδόντων ἑαυτοὺς εὐνούχων ἐπὶ τῷ κοιτῶνι τεταγμένων δια-
βολαῖς, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρεγένετο. (23) τοῦτο
μαθὼν Οὐάλης, καὶ τὰς ἐν πολέμοις καὶ τῇ πάσῃ πολιτείᾳ τοῦ 5
ἀνδρὸς ἀρετὰς ἐπιστάμενος, αἰρεῖται στρατηγὸν αὐτὸν καὶ τὴν
ἡγεμονίαν τοῦ παντὸς πιστεύει πολέμου. ὁ δὲ πρὸς τὸ ἐκδεδι-
τημένον καὶ παντάπασιν ἐκμελὲς τῶν ταξίαρχων καὶ στρατιωτῶν
ἀφορῶν, καὶ ὡς εἰς φυγὴν μόνον εἰσὶ γεγυμνασμένοι καὶ γυναι-
κώδεις καὶ ἀθλίας εὐχάς, δισχίλους ἤτησεν, οὓς ἂν ἔλοιτο, δο-10
θῆναι στρατιώτας αὐτῷ· πλήθους γὰρ ἡγεῖσθαι χαίνως ἡγμένον
ἀνθρώπων μὴ ῥάδιον εἶναι, παιδαγωγῆσαι δὲ ὀλίγους καὶ εἰς τὸ
ἀρρενωπὸν ἐκ τοῦ θήλεος ἀναγαγεῖν οὐ σφόδρα δύσκολον εἶναι,
καὶ ἄλλως δὲ λυσitelὲς μᾶλλον ἐν ὀλίγοις ἢ παντὶ κινδυνεύειν τῷ
πλήθει. πείθει ταῦτα λέγων τὸν βασιλέα, καὶ λαβῶν αἵρεσιν οὐκ 15
ἐκ τῶν ἐντεθραμμένων δειλία καὶ πρὸς τὸ φεύγειν γεγυμνασμένον
οὓς ἤτησεν εἶλετο, νεωστὶ δὲ τινὰς ἐναριθμηθέντας τῷ στρατο-
πέδῳ καὶ σώματος ἀνατρέχοντας εὐφύτα καὶ προσέτι γε τῷ φύσει
τεκμαίρεσθαι δυναμένῳ φαινομένους εἰς ὄπερ ἠρέθησαν ἱκανούς.
αὐτόθεν οὖν ἐκάστου τῆς φύσεως ἐπειρῶτο, καὶ τῇ συνεχεῖ γυμνα-20
σία τὸ ἐνδόν ἐπλήρου, πειδομένους μὲν ἐπαινῶν καὶ δωρεαῖς
ἀμειβόμενος, ἀπειθοῦσι δὲ σφοδρὸς καὶ ἀπαράκλητος εἶναι δοκῶν.

2 ταῦτά R: libri ταῦτα.

19 ἠρέθησαν S: ἠρέθισαν L, ἠρε-
θίσαι P.

nus Occidente relicto, quod istic qui erant imperatores, ob imbecillitatem
aetatis inter se concordare esse non possent, sed eunuchorum cubiculis prae-
fectorum calumniis totos se traderent, Cpolim venit. (23) ea re cognita
Valens, qui huius viri tam in bellis quam administranda universa re publica
virtutes norat, Sebastianum praetorem copiarum eligit, eiusque fidei totius
belli gerendi munus committit. is ad molliem summamque aecordiam tribu-
norum atque militum respiciens, et quod ad fugam et muliebria miseraque
vota duntaxat exercitati essent, duo milia militum, quos ipse deligeret, sibi
dari petiit. existimabat enim non esse facile multitudini hominum praeesse,
qui dissolute gubernati fuissent; at instituere paucos et a moribus effemina-
tis ad viriles traducere non admodum esse difficile. magis et alioquin expe-
dire, si fiat in paucis potius quam in universa multitudine periculum. haec
dicens imperatori persuadet; electionemque nactus non eos sibi sumit qui
essent innutriti formidini et ad capessendam fugam exercitati, sed quosdam
recens adscriptos exercitui, corporisque dotibus egregiis a natura praeditos,
et qui praeterea coniectandi perito viderentur, ad quodcumque facinus inci-
tarentur, idonei futuri. confestim igitur cuiusque naturam explorat, et exer-
citatione frequenti quod deerat supplet, dicto audientes collaudans ac mu-
neribus afficiens, in alios inobedientes ita se gerens ut acerbus et inexorabi-

οὕτω δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιστήμην ἀσκήσας
 τὰς μὲν τειχῆρας κατελάμβανε πόλεις, τῆς ἀσφαλείας ὅτι μάλι-
 στα τοῦ στρατοπέδου ποιούμενος λόγον, ἐνέδρῳις δὲ συνεχέσι τοῖς
 5 λαφύρων εὐρίσκων βαρυνομένους ἀνήρει, τῆς λείας γενόμενος κύ-
 ριος, νῦν δὲ μεθύοντας, ἄλλους δὲ τῷ ποταμῷ λουομένους ἀπέ-
 σφαζεν. ὡς δὲ τὸ πολὺ τῶν βαρβάρων τοῖς τοιοῦτοις στρατηγί-
 μισιν ἔδαπάνησε μέρος, καὶ τὸ λειπόμενον δέει τοῦ στρατηγοῦ
 10 τοῦ προνομεύειν ἀπέσχετο, φθόνος ἑξαίσταται κατ' αὐτοῦ μέγι-
 στος. οὗτος δὲ ἔτικτε μῖσος, ἐντεῦθεν τε διαβολαὶ πρὸς τὸν βα-
 σιλέα, τῶν τοῦ ἄρχειν ἐκπεπτωκότων τοὺς κατὰ τὴν ἀλλήν ἐνού-
 χους παρορμίωντων εἰς τοῦτο. οὕτω δὲ τοῦ βασιλέως εἰς ἄλογον
 ὑποψίαν παρατραπέντος, Σεβαστιανὸς μὲν ἐδήλου κατὰ χώραν
 15 μένειν τῷ βασιλεῖ καὶ μὴ περαιτέρω προβαίνειν· οὐδὲ γὰρ εἶναι
 ῥᾶστον πλήθει τοσοῦτῳ πόλεμον ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπάγειν, ἀλλ'
 ἐκ περιδρομῆς καὶ λαθραῖαις ἐπιθέσεισι τρῖβειν τὸν χρόνον, ἕως
 ἂν σπάνει τῶν ἐπιτηδίων ἀπειπόντες ἢ παραδοῖεν αὐτούς, ἢ τῶν
 ὑπὸ Ῥωμαίους χωρίων ἀναχωρήσασιν, τοῖς Οὐννοῖς ἐκδιδόντες τὸ
 20 καθ' ἑαυτοὺς μᾶλλον ἢ τοῖς ἐκ τοῦ λιμοῦ συμβαίνειν εἰωθόσιν
 οἰκτροτάτοις δλέθροισι. (24) ἀλλ' ἐκείνου ταῦτα παραινούντος, α. 378
 οἱ τάναντία σπονδάζοντες ἐξίεναι μᾶλλον τὸν βασιλέα πανστρατιᾷ
 πυρεκύλουν ἐπὶ τὸν πόλεμον ὡς ἤδη τῶν βαρβάρων ὡς ἐπίπαν
 ἀπολωλότων καὶ ἀκονίτι τοῦ βασιλέως τῆ νίκη κυρισταμένον.

18 Ῥωμαίων L.

19 πολέμου L.

Iis esse videretur. hoc modo suis ad omnem disciplinam bellicam exercitiis
 in oppida moenibus cincta se recipit, eius imprimis ratione habita, ut in tuto
 esset exercitus. simul continuis insidiis barbaros pabulatum egressos adori-
 tur, ac modo copia spoliolum onustus inveniens, praeda suam in potestatem
 redacta trucidat; modo temulentos, quosdam et lavantes in flumine, iugulat.
 cum magnam barbarorum partem huiusmodi stratagematis delevisset, ac re-
 liqui metu ducis a pabulando se continerent, maxima quaedam adversus eum
 invidia nata est. ea vero peperit odium; unde criminationes erga principem
 oriebantur, ab iis profectae quibus erant abrogata imperia, quique spado-
 nes aulicos ad hoc incitabant. cum hoc modo imperator ad absurdam suspici-
 onem improbe fuisset impulsus, Sebastianus ei significat ut suo loco mane-
 ret nec ulterius progrediretur: non enim in proclivi esse tanta cum multitu-
 dine aperto Marte congregi, sed per circuitus et clandestinis aggressionibus
 tantisper extrahendum esse tempus, donec inopia comestus desperatis re-
 bus vel se dederent, vel ex dicione populi Romani abirent atque Hunnis se
 potius permitterent quam miseris cladibus, quae famem comitari soleant.
 (24) verum haec illo monente, qui contrariarum partium erant imperatorem
 hortantur, ad bellum potius universo cum exercitu egrediretur, quasi bar-
 baris iam maiori ex parte deletis sine labore princeps ad victoriam accessu-

κρατησάσης δὲ τῆς χείρονος γνώμης, ἐπειδὴ πρὸς τὸ χεῖρον ἦγεν ἢ τόχῃ τὰ πράγματα, τὸν στρατὸν ἅπαντα σὺν οὐδενὶ κόσμῳ πρὸς τὴν μάχην ἐξῆγεν ὁ βασιλεύς. οἷς ἀπαντήσαντες ἀπροφασίστως οἱ βάρβαροι, καὶ παρὰ πολὺ τῇ μάχῃ κρατήσαντες, μικροῦ μὲν ἅπαντας πανωλεθρία διέφθειραν· σὺν ὀλίγοις δὲ πεφηνότος εἰς 5 τινὰ κώμην τοῦ βασιλέως, οὐκ ᾔσταν τειχέρη, περιθέντες ὕλην πανταχόθεν τῇ κώμῃ καὶ πῦρ ἐνέντες τοὺς ἐν αὐτῇ συμφυγόντας μετὰ τῶν ἱνοικούντων ἐνέπρησαν, ὡς μηδὲ τῷ τοῦ βασιλέως σώματι δυνηθῆναι τινα παντάπασιν ἐπιστῆναι.

Τῶν δὲ πραγμάτων ἐπὶ λεπτοτάτης ἐστῶτων ἐπιίδος, Βί-10 κτωρ ὁ τοῦ Ῥωμαίων ἡγούμενος ἱππικοῦ, τὸν κίνδυνον ἅμῃ τισὶν ἱππεῦσι διαφυγῶν, ἐπὶ Μακεδονίαν τε καὶ Θεσσαλίαν ἐλάσας
 Gratianus κακέειπεν ἐπὶ Μυσοῦς καὶ Παίονας ἀναδραμών, αὐτόθι διατρι-
 et Valenti- βοντι τῷ Γρατιανῷ τὸ συμβὰν ἀπαγγέλλει καὶ τὴν τοῦ στρατοπέ-
 niandis II. δου καὶ τοῦ βασιλέως ἀπώλειαν. ὁ δὲ οὐ σφόδρα μὲν λυπηρῶς 15 τὴν τοῦ Θείου τελευτὴν ἤνεγκεν (ἦν γὰρ πρὸς ἑποψία πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς), ὁρῶν δὲ αὐτὸν οὐκ ἀρκοῦντα πρὸς τὴν διοίκησιν, Θράκης μὲν ὑπὸ τῶν ἐφεστῶτων ταύτῃ βαρβάρων κατεχομένης καὶ τῶν περὶ Μυσίαν καὶ Παιονίαν τόπων ὑπὸ τῶν ταύτῃ βαρβάρων ἐνοχλουμένων, τῶν δὲ περὶ τὸν Ῥῆνον ἔθνων ἀκωλύτως ταῖς 20 πόλεσιν ἐπιόντων, αἰρεῖται τῆς βασιλείας κοινωνὸν Θεοδόσιον, ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρία Καλλαϊκίας, πόλεως δὲ Καύκας ὀρμώμε-
 Gratianus, Θεοδόσιον, ὄντα δὲ οὐκ ἀπόλεμον οὐδὲ ἀρχῆς στρατιωτικῆς ἄπειρον.
 Valentinianus II et Theodosius a. 379

22 Καλλείας LP. δὲ add P:

rus esset. cum autem sententia deterior vicisset fortuna res in peius agente, copias universas imperator ad pugnam nullo producit ordine; quibus ubi barbari absque tergiversatione occurrissent ac proelio longe superiores essent, propemodum universos ad internecionem deleverunt. imperatore vero fuga cum paucis in vicum quandam elapso nullis cinctum moenibus, ab omni parte vico materie circumdato igneque immisso, quotquot eo confugerant, una cum incolis concremarunt, ita ut ne ad corpus quidem imperatoris omnino quisquam pervenire posset.

Rebus ad spem minutissimam redactis dux equitatus Romani Victor, e periculo cum nonnullis equitibus elapsus, cum in Macedoniam Thessaliamque contendisset atque inde ad Moesos et Pannonios excurrisset, Gratiano in iis locis commoranti rem, uti accidisset, nuntiat, itemque tam exercitus quam imperatoris interitum. ille non admodum maesto patrum caedem animo tulit, quod inter eos suspicio quaedam intercederet. sed quia videbat se rebus administrandis non sufficere, Thracia quidem a barbaris, qui eam invaserant, occupata, Moesiae vero Pannoniaeque locis ab haerentibus ibidem barbaris vexatis, Rhenanis denique nationibus urbes citra cuiusquam impedimentum infestantibus, imperii consortem Theodosium deligit, oriundum ex oppido Hispanicae Callaeciae Cauca, hominem bellicosum et imperii militaris haud

ἐπιστήσας δὲ τοῖς κατὰ Θράκην αὐτὸν καὶ τὴν ἑῴαν πράγμασιν αὐτὸς ἐπὶ Γαλάτας τοὺς ἰσπερίους ἐχώρει, τὰ αὐτόθι διαθήσων, εἰ οἷός τε γένοιτο.

25. Θεοδοσίου δὲ τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην 5 διατρέβοντος, πολλοὶ πανταχόθεν κατὰ κοινὰς καὶ ἰδίας συρρέοντες χρεῖας τῶν προσηκόντων τυγχάνοντες ἀπηλλάττοντο. πλήθους δὲ πολλοῦ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον Σκυθῶν, Γότθων λέγω καὶ Ταϊ- a. 380 φάλων καὶ ὅσα τούτοις ἦν ὁμοδαιτα πρότερον ἔθνη, περιωθέντων καὶ ταῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οὖσαις πόλεσιν ἐνοχλεῖν 10 ἀναγκαζομένων διὰ τὸ πλῆθος Οὐννων τὰ παρ' αὐτῶν οἰκούμενα κατασχεῖν, ὃ μὲν βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐς πόλεμον πανστρατιᾷ παρεσκευάζετο· πάσης δὲ τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ἤδη κατελημμένης, καὶ τῶν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν πόλεων καὶ τῶν αὐτόθι φρουρίων οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ θυροφόντων ἔξω τῶν τειχῶν 15 προελθεῖν, μήτι γε καὶ ἐν τοῖς ὑπαίθροις εἰς χεῖρας ἔλθειν, Μοδάρης ὢν μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν Σκυθῶν γένους, οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσας καὶ δι' ἣν ἐπεδείξατο πίστιν στρατιωτικῆς προβεβλημένος ἀρχῆς, ἐπὶ τινος ἀναβιβάσας λόφου τοὺς στρατιώτας, ὁμοιοῦ μὲν καὶ γεώδους, ἐκτεινομένου δὲ εἰς 20 μῆκος καὶ πεδία μέγιστα ὑποκειμένα ἔχοντος, ἔλαθε μὲν τοὺς βαρβάρους τοῦτο πεποιθώς, ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν κατασκοπῶν ἔγνω πάντας ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τῷ λόφῳ πεδίοις τοὺς πολεμίους ἀποχρησαμένους τῇ κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἀτειχίστους κώμας εὐ-

23 ἀτειχους P, ea forma qua εὔτειχος et εὔξιφος apud Apollonium grammaticum. S.

ignarum. hoc Thraciae rebus et Orienti praefecto ipse ad occidentales Gallos tendit, ut eorum locorum res, si posset, componeret.

25. Dum imperator hic Theodosius Thessalonicae commoratur, multi propter publicas et privatas necessitates illuc undique confluentes, impetratis ab eo quae par erat, discedebant. cum autem ingentes copiae transistriarum Scytharum, Gothorum inquam et Taifalorum et aliarum gentium, quae prius inter hos vivere solebant, flumen transiecissent, et oppidis Romanae dicionis propterea graves esse cogerentur, quod Hunnorum multitudine terras ab ipsis habitatas occupasset, Theodosius imperator ad bellum gerendum universis se cum copiis parabat. tota vero ab iis nationibus quas diximus occupata Thracia, et oppidorum in illis locis castellorumque praesidiariis ne paulum quidem extra munitiones progredi audentibus, nedum ut apertis in locis manus consererent, Modares, e regio Scytharum genere oriundus, qui non multo ante transfugerat ad Romanos et propter fidelem Romanis navatam operam magisterium militum fuerat adeptus, cum milites in collem quandam duxisset, planum quidem illum et arvo similem, sed qui porrigeretur in longum et amplissimos campos sibi subiectos haberet, ibidem, barbaris id ab eo factum ignorantibus, haerebat. cum autem per exploratores intellexisset universos in campis colli subiectis hostes, abusus annonae quam in agris et

ρεθείση τροφή κείσθαι μεθύοντας, ἤσυχῃ παραγγέλλει τοὺς στρατιώτας ἕξιφθ' ἴσθη μόνῃ καὶ ἀσπίδας ἐπικομιζομένους, μελζονος δὲ ἢ βαρυτέρας ὑπεριδόντας ὀπλίσεως καὶ τοὺς συνασπισμοὺς τοὺς συνήθεις λύσαντας, ἐπελθεῖν τοῖς βαρβάροις ἤδη τῇ τροφῇ παρεμμένοις· οὐπὲρ γεγενημένου βραχὺ τι τῆς ἡμέρας ἐπιθέμενοι τοῖς 5 βαρβάροις οἱ στρατιῶται πάντας κατέσφαξαν, τοὺς μὲν οὐδὲ ἀσθανομένους, τοὺς δὲ ἅμα τῇ αἰσθήσει τρωθέντας, καὶ ἄλλους ἄλλοις θανάτου τρόποις ἀναιρεθέντας. ἐπεὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν οὐδὲν ὑπελείφθη, τοὺς μὲν περὶ τὰς ἐσκέλευον, ἐπὶ δὲ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας ὀρήσαντες ἀμάξας μὲν εἶλον τετρακισχιλίας, 10 αἰχμαλώτους δὲ ὄσους ἦν εἰκόσ ἐπὶ τοσοῦτων ἀμαξῶν φέρεσθαι, διχα τῶν βύβηθ' αὐταῖς ἀκολουθούτων καὶ ἐξ ἀμοιβῆς, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, τὰς ἀναπαύσεις ἐπ' αὐτῶν ποιουμένων. οὕτω τοῖς ἀπὸ τῆς τύχης πορισθεῖσι τοῦ στρατοῦ χρησαμένου, τὰ μὲν τῆς Θράκης, εἰς ἔσχατον ἀπωλείας ἐλάσειν κινδυνεύσαντα, τέως ἦν 15 ἐν ἤσυχίᾳ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν ἐν ταύτῃ βαρβάρων ἀπολομένων.

26. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἑώραν σὺ πόρρω γέγονε παντελοῦς ἀπωλείας ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. τῶν Οὐννων, ὃν τρόπον διεξῆλθον, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον κατωκημένοις ἔθνεσιν ἐπελθόντων, οὐκ 20 ἐνεγκόντες οἱ Σκύθαι τὰς τούτων ἐφόδους Οὐάλεντος τηρικαῦτα βασιλεύοντος ἐδεήθησαν κατὰ τὴν Θράκην δέξασθαι αὐτοῖς, συμμάχων τε 'καὶ ὑπηκόων πληρώσαντας χρεῖαν, ὑπηρετησομέ-

10 τετρακισχιλλους vulgo.

viciis non munitis repperant, vino iacere obrutos, tacite militibus imperat ut gladios duntaxat et scuta ferentes, armis maioribus gravioribusve posthabitis consuetisque scutorum condensationibus omissis, barbaros iam luxu solutos invaderent. quod ubi factum esset, perexiguo diei tempore barbaros adorti milites universos interfecerunt, cum quosdam nihil sentientes, quosdam inter sentiendum vulnerassent, et aliis alios mortis generibus interemissent. cum nulli iam viri superessent, mortuos spoliavit, et mulieres ac pueros aggressi quattuor plaustrorum milia capiunt cum tot mancipiis quot erat consentaneum tot vehi curribus, praeter eos qui pedites plaustra comitabantur ac per vices, ut fieri consuevit, in plaustris quiescendo so recreabant. ita cum iis quae fors fortuna obtulerat usus esset exercitus, res Thraciae, in extremo periculo exitii constitutae, tum quidem in tranquillo erant, barbaris in ea praeter omnem spem deletis.

26. Orientis autem res ex huiusmodi causa parum aberat quin prorsus interirent. Hunnis eo modo quo diximus transsistranas gentes aggressis, cum impressiones illorum Scythae sustinere non possent, Valentem id temporis rerum potentem obsecrarunt ut se per Thraciam reciperet, sociorum et subditorum facturos officium, et obsecuturos in rebus omnibus quas priu-

νους δὲ πᾶσιν οἷς ἂν ὁ βασιλεὺς ἐπιτάξει. τούτοις ἵπαρχοὶ τοῖς
 λόγοις ὁ Οὐάλης δέχεται μὲν αὐτούς, οἰηθεὶς δὲ τῆς αὐτῶν πί-
 στειως ἐλέγγον ἀσφάλειαν ἔχειν εἰ τοὺς αὐτῶν παῖδας εἰς ἧβην a. 378
 οὐπω προελθόντας ἐν ἑτέρῳ που διατιῦσθαι παρασκευάσει χωρῆ,
 5 πλῆθος πολὺ τι παιδαριῶν εἰς τὴν ἐφ᾽ ἄν ἐκπέμψας Ἰούλιον ἐπέ-
 στησε τῇ τούτων ἀνατροφῇ τε καὶ φυλακῇ, τὴν ἀγγίνοιαν τοῦ
 ἀνδρὸς πρὸς ἐκάτερον ἀρκεῖν ἡγησάμενος. ὁ δὲ ταῖς πόλεσιν
 αὐτούς ἐγκατένειμεν, ὥστε μὴ βύρβαρον νεολαίαν, εἰς πλῆθος
 10 συνειλεγμένην τοσοῦτον, εὐρυχωρίαν ἔχειν τοῦ νεωτερίζειν τι καὶ
 ἔξω τῶν οἰκείων συμφρονῆσαι. τούτοις ἐνδιατιωμένοις ταῖς πό-
 λεσι καὶ ἤδη ταῖς ἡλικίαις ἀκμάζουσι τὰ κατὰ τὴν Θράκην συμ-
 βάντα τοῖς αὐτῶν ὁμοφύλοις ἡγγέλθη· δυσχεράναντες δὲ πρὸς
 τὴν ἀκοὴν ἀλλήλοις τε ὠμίλλον ὅσοι κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν ἔτυγον
 ὄντες, καὶ τοῖς ἑτέρας πόλεις οἰκοῦσι λαθραίως ἐδήλουν, τῇ κατὰ
 15 τῶν πόλεων ἐπιθέσει τιμωρῆσαι τοῖς σφῶν πατρῶσι καὶ ὁμοφύλοις
 διανοοῦμενοι. ταύτης αἰσθόμενος ὁ Ἰούλιος τῆς τῶν βαρβάρων
 ὀρμῆς, καὶ ἀπορῶν μὲν ὅ τι πράξειε, δεδιὼς δὲ τὴν τῶν βαρβάρων
 ἐφ' ὅπερ ἂν ὀρμήσῃσι πρόχειρον ἐπιχείρησιν, τῷ μὲν βασι-
 λεὶ Θεοδοσίῳ δῆλον καταστῆσαι τὸ μελετώμενον οὐκ ἔγνω, καὶ ἐν
 20 τοῖς περὶ Μακεδονίαν ἐνδιατρίβοντι τόποις, καὶ προσέτι γε ὡς
 μὴ παρ' αὐτοῦ πυρὰ Οὐάλεντος δὲ ταύτην ἐπιτραπεῖς τὴν φρον-
 τίδα, καὶ οὐπω σχεδὸν τῇ τότε βασιλεύοντι γνωριζόμενος· τῇ δὲ
 κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν γερούσια γράμμις ἐν παραβύστει,

5 Libanio Ἰουλλος.

9 συνειλεγμένων libri: corr S.

εὐρυ-

χωρίας libri: corr idem.

ceps imperasset. his verbis persuasus Valens suscipit ille quidem eos, sed
 ratus ipsorum se fidei nomine cautionem habiturum idoneam, si liberos eo-
 rum necdum puberes in alia regione curaret educari, magnam puerulorum
 multitudinem in Orientem mittit, eorumque praeficit educationi et custodiae
 Julium, quod eius viri sagacitatem et industriam utrique sufficientur officio
 putaret. Julius eos in oppida distribuit, ne barbara iuventus, tanto collecta
 numero, amplum haberet molliendi res novas spatium et a suis remota con-
 spiraret. his intra civitates degentibus et aetatis iam maturitatem assecutis
 eae res nuntiabantur, quae res in Thracia popularibus suis accidissent. qua
 fama permoleste cognita, quotquot in eodem erant oppido, inter se congre-
 diuntur, et alias urbes inhabitantibus clanculum significant cogitare se, Ro-
 manas urbes adoriendo parentes ac populares suos ulcisci. Julius hoc insti-
 tuto barbarorum animadverso inops consilii quid potissimum ageret, simul-
 que barbarorum conatus expeditos veritus, quocumque se convertissent,
 Theodosio quidem imperatori, quid ageretur, minime statuit aperendum,
 partim quod is in Macedoniae locis haereret, partim quod a Valente fuisset
 haec ei commissa procuratio, non a Theodosio tunc rerum domino, cui prope
 necdum innotuerat: scriptis autem secreto ad senatum Cpolititanum literis et

καὶ παρὰ ταύτης ἐπιτραπείς ὁ τι ἂν λυσιτελεῖν ἠγγήσαιτο πρᾶξι, τοιῶδέ τινα τρόπον τὸν ἐρητορημένον ταῖς πόλεσιν ἀποσειεται κίνδυνον. καλέσας ὡς ἑαυτὸν ἅπαντας ὅσοι ταγματῶν ἔτυχον στρατιωτικῶν προσετώτες, καὶ ὄρκους καταλαβὼν, ἦν εἶχε γνώμην αὐτοῖς ἐκοινώσατο. οἱ δὲ ἅπερ ἔδει πράττειν ἀπηκούτες, λόγους δὲ ἐνέσπειραν τοῖς ἐν ἐκάστη πόλει βαρβάρους, ὡς ὁ βασιλεὺς ἀδραῖς σφόδρα δωρεαῖς αὐτοὺς ἀμείψασθαι βούλοιο καὶ διαδοῦναι πᾶσιν οὐ χρήματα μόνον ἀλλὰ καὶ γῆν, ὡς ἂν εἰς τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ Ῥωμαίων εὐνοίαν ἐπιδοῖεν. ἐπὶ τούτοις τε ἐκέλευον εἰς τὰς μητροπόλεις ἀγείρεσθαι, ῥητῆς αὐτοῖς εἰς τοῦτο δοθείσης ἡμέρας. 10 ταύταις ἐπαρθέντες οἱ βάρβαροι ταῖς ἑλλείσιν ἐχάλασαν μὲν τι τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς κατὰ τῶν πόλεων ἀπωλείας, ἀναμείναντες δὲ τὴν κυρίαν, οὐπὲρ ἦν τεταγμένον ἐκάστοις ἵνα, συνέρρεον. εἰδότες δὲ καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σύνθημα, καταλαβόντες τὰ ταῖς ἀγοραῖς ἐπικείμενα τέγη τοὺς βαρβάρους εἰσιόντας λίθοις καὶ βέλεσι κατήκόντισαν, ἕως ἅπαντας πανωλεθρία διαφθείραντες τὰς ἐν τῇ ἐξῆς πόλεις τῶν ἐπικειμένων ἠλευθέρωσαν φόβων.

27. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐξῆς καὶ Θράκην συμπεσόντα ἐλαττώματα τῇ τῶν στρατηγῶν ἀγχινόια ταύτην ἔσχε τὴν τελευταίην. ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδοσίος ἐνδιδαιτώμενος ἔτι τῇ Θεσσαλονικῇ τοῖς 20 μὲν ἐντυγχάνουσιν ἐδόκει πως ἐπρόσοιτος εἶναι, τρυφήν δὲ καὶ ἐκμείλιαν τῆς βασιλείας προοίμια ποιησάμενος τὰς μὲν προεστῶσας ἀρχὰς συνετάραξε, τοὺς δὲ τῶν στρατιωτικῶν ἠγνουμένους

4 ὄρκους libri: corr S.

8 ὁ LP.

ab eo accepta potestate agendi quicquid expediturum rei publicae putaret, tali quodam modo periculum urbibus imminens avertit. accessit ad se omnibus ordinum militarium praefectis et sacramentis exactis, consilium quod instituisset cum eis communicat. illi, perceptis iis quae essent peragenda, rumores inter cuiuslibet urbis barbaros didunt, imperatorem largis admodum numeribus eos afficere velle, nec pecuniam duntaxat verum etiam agros distributurum in omnes, ut eos ad suam et populi Romani amicitiam pelliceret. idoque iubebant ut certo ad hoc eis die statuto intra metropoles convenirent. per has elati spes barbari nonnihil de iracundia deque struendo urbi-
bus exitio remittunt, et exspectato die praestituto, quo singuli venire iussi fuerant, confluunt. cum autem milites quoque datam sibi tesseram non ignorarent, occupatis tectis quae versus forum quodlibet spectabant, ingresses barbaros lapidibus et telis tantisper petunt, donec universis ad internecionem deletis urbes orientales imminente formidine liberassent.

27. Et damna quidem, quae per Orientem et Thraciam acciderant, exitum huiusmodi, sagacitate ducum, habuerunt. imperator autem Theodosius, adhuc Thessalonicae degens, aduentibus ille quidem facilis accessu videbatur, sed a voluptate negligentiaque exorsus imperium officia praepositorum rei publicae magistratuum conturbavit, et rerum militarium duces nu-

πλείονας ἢ πρότερον εἰργάσατο· ἐνὸς γὰρ ὄντος ἱππάρχου καὶ ἐπὶ τῶν πεζῶν ἐνὸς τεταγμένου, πλείοσιν ἢ πέντε ταύτας διένειμε τὺς ἀρχάς, τοῦτω τε καὶ τὸ δημόσιον σιτήσεσιν ἐβάρυνε πλείοσιν (οὐκέτι γὰρ δύο στρατηγοῖς μόνοις ἀλλὰ πέντε καὶ πλείοσιν, ὅσα 5 ἕκαστος τῶν δύο πρότερον εἶχεν, ἐχορηγοῦντο) καὶ τοὺς στρατιώτας τοσοῦτων ἀρχόντων ἐκδέδωκε πλεονεξία· τούτων γὰρ ἕκαστος οὐκ αὐτὸ μέρος, ἀλλὰ ὀλόκληρον, ὡς ἂν εἰ δύο μόνων ὕντων, ἐκ τῆς περὶ τὰ στρατιωτικὰ σιτηρέσια καπηλείας ἀθροίζεῖν ἐβούλετο κέρδος. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰλιάρχας καὶ λο- 10 χυγοὺς καὶ ταξιάρχους εἰς πλῆθος ἤγαγε τοσοῦτον ὥστε διπλοσίου ἢ πρότερον εἶχε λελεῖφθαι, τοὺς δὲ στρατιώτας τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου δεδομένων αὐτοῖς ἔχειν οὐδέν.

28. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς τοῦτο κατέστησεν ἡ τοῦ βασιλείως ἐκμέλεια καὶ ἡ ἄλογος τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, τοσαύτην δὲ 15 ἐπέιστήγαγε τῇ βασιλικῇ τραπέζῃ δαπάνην ὥστε διὰ πλῆθος τῶν ἰδεσμάτων καὶ τῆς περὶ ταῦτα πολυτελείας τάγματα πολυάνθρωπα καταστῆναι μαγεῖρων τε καὶ οἰνοχῶν καὶ τῶν ἄλλων, οὓς εἴ τις ἐξαριθμύσασθαι βουληθεῖη, συγγραφεὺς αὐτῷ πολυστίχου δεήσει. περὶ γὰρ τοῦ πλῆθους τῶν περὶ τὴν βασιλικὴν θεραπεῖαν ἐνού- 20 χων, καὶ ὡς οἱ πλείστοι τούτων, ὅσοι μάλιστα τῶν ἄλλων ὠρε διεφέρον, ἀρχοντάς τε οὓς ἠβούλοντο παρῆγον εἰς μέσον καὶ τῆς βασιλείας ἀπάσης τὴν ἐπικράτειαν ἔσχον, τὴν τοῦ βασιλεύοντος

1 εἰργάσατο S: libri ἐργασάμενος. ἱππάρχου Leunclavius: libri ἱπάρχου. 4 ὅσα L margo: ὅσοις P. 7 οὐ κατὰ μέρος? 21 τε οὓς R: τῆως LP.

mero plures quam antea fuissent, instituit. quippe cum unus esset equitum magister et unus itidem peditum praefectus, pluribus quam quinque magistratus hosce distribuit, et hoc ipso fiscum pluribus annonis gravavit: non enim amplius duobus tantummodo ducibus, sed quinque vel pluribus etiam, quaecunq;ue duum illorum quilibet ante habuisset, praebebantur. simul tot magistratum avaritiae milites exposuit: nam quilibet eorum non partem sed solidum, ac si duo tantum essent, cauponariam quandam ex militaribus annonis facitando colligere lucrum volebat. nec his contentus etiam praefectos alarum turmarumque duces et tribunos tantopere adauxit, uti duplo plures quam prius essent post se reliquerit, et milites interim nihil eorum quae ipsis ex fisco praebebantur acciperent.

28. Sed huc quidem imperatoris negligentia et enormi avaritia res rediit. tanti vero sumptus in mensam imperatoris erogandi primus auctor extitit, ut propter ciborum multitudinem et in his apparandis lautitiam populosae cohorum et pocillatorum et aliorum cohortes instituerentur; quas si quis enumerare voluerit, proluxae scriptionis indigebit. nam de multitudine inservientium principi spadonum, quodque complures horum, praesertim qui ceteris forma praestabant, tam praesides in medium producerent eos quos ipsi vellent, quam quod totum imperium in sua potestate haberent, et quo-

εἰς ὄπερ ἐβούλοντο μεταφέροντες γνώμην, τί δεῖ λέγοντα μετῴναι ἐπὶ πλεόν τὸν λόγον, δέον τὰ τῆς ἕξ ἐκείνου τῶν πραγμάτων ἀπωλείας αἷτια διελθεῖν. ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἔτυχε, καὶ περὶ τοὺς ἀναξίους, τὰ δημόσια δαπανῶν πλειόνων εἰκότως ἔδειτο χρημάτων, καὶ τὰς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγεμονίας ὠνίους προσιδίθει τοῖς προσιοῦσι, 5 δόξῃ μὲν ἢ βίῃ σπουδαίῳ παντάπασιν οὐ προσέχων, ἐπιτήδειον δὲ κρίνων τὸν [ἀγρὸν ἢ] ἀργύριον προσάγοντα πλεῖον. καὶ ἦν ἰδεῖν ἀργυραμοιβοὺς καὶ ὀβολοστάτας καὶ ἄλλους ἐπ' ἀγορᾶς τὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀσχερότατα μεινόντας ἐπιφερομένους τὰ τῶν ἀρχῶν σύμβολα καὶ τοῖς πλείονα ἔχουσι χρήματα τὰς ἐπιουρχίας 10 παραδιδόντας. (29) οὐσης οὖν ἤδη τοιαύτης τῆς ἀμφοῖν τῆν πολιτείαν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐναλλαγῆς, τὸ μὲν στρατιωτικὸν ἐν ὀλίγῳ μεινέτω χρόνῳ καὶ εἰς τὸ μηδὲν περιστάτω, τὰς δὲ πόλεις ἐπιλελοπεί τὰ χρήματα, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἐπιτεθέντων εἰσφορῶν, ὑπερβαίνοντων τὸ μέτρον, τὰ δὲ εἰς τὴν τῶν ἀρχόντων ἐκενοῦτο 15 πλεονεξίαν· τοὺς γὰρ μὴ θεραπεύοντας τὴν αὐτῶν ἀπληστίαν τοῖς ἐκ συκοφαντίας πράγμασι περιέβαλλον, μόνον οὐχὶ βοῶντες ὡς ὄσα ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς δεδώκασιν ἀνάγκη πᾶσα συναγαγεῖν. ἐκ τού-

7 ἀγρὸν ἢ enatum ex ἀργύριον.

13 ἀπολελοπεί vulgo.

14 ante τὰ μὲν desideratur aut relativum ὄν, aut copulativa καὶ, aut aliud huiusmodi. Sylb. nihil hic mutat Godofredus meus, vir in media Graecia plura edoctus, quam quidem Sylburgius. vid. eum in Comm. ad l. 6. Theod. Cod. ad leg. lul. repetund. Ritter. loco commatis post χρήματα aliam distinctionem posui, qua coniectura Sylburgiana magis fit superflua. R. φόρων S, ne discreparet genus participii. at discrepat etiam p. 89 16: τῶν μινάντων πεντηκοντόρων, et l. 5 c. 26: τῶν πόλεων ἀπεγνωκότων. cf. Phot. Biblioth. p. 1 b 27, 222 b 33, 231 a 8, 258 b 20, 277 b 3, 450 b 13. Thiersch. de lingua Zaconum p. 536.

cunque lubitum esset, animum principis flecterent, de his, inquam, quid opus est orationem instituire prolixiorē? quando rerum interitus, exinde secuti, causae nobis indicandae veniunt. cum enim temere atque etiam in indignos fisci bona profunderet, ideoque non abs re pluribus pecuniis egeret, provinciarum praefecturas quibusvis accedentibus venales exponerat, nulla prorsus existimationis aut honestae vitae ratione habita, sed cum iudicans idoneum qui auri vel argenti maiorem summam afferret. adeoque videre erat argentarios et numularios et alios, professiones in foro foedissimas obeuntes, magistratum insignia ferre, maioremque pecuniam vim habentibus provincias tradere. (29) cum talis in re publica iam coepisset, vergens in deterius, mutatio, militares quidem copiae perexiguam intra tempus deminuebantur et in nihilum adeo redigebantur, urbes vero pecunia destituebat, quae partim per imposita tributa modum excedentia, partim per avaritiam magistratum exhauriebatur. hi enim eos qui animos ipsorum inexplebiles sibi non conciliabant, omni cultu calumniis opprimebant, tantum non clamantes omnia sibi, quae pro magistratu numerassent, necessario colli-

του τοιγαροῦν οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες πενία τε καὶ ἀρχόντων κακία
 τρυχόμενοι δυστυχῆ καὶ οἴκτιστον ἔτριβον βίον, ἰκετεύοντες τὸν
 θεὸν καὶ δεόμενοι τῶν τοσοῦτων αὐτοῖς ἀπαλλαγὴν εὔρασθαι συμ-
 φορῶν· ἔτι γὰρ ἦν αὐτοῖς ἄδεια τοῦ φοιτῶν εἰς τὰ ἱερά καὶ τὰ
 5 θεῖα κατὰ τοὺς πατρίους θεισμοὺς ἐκμειλίττεσθαι.

30. Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδοσίος παρὰ πολὺ ἐλαττωθὲν τὸ
 στρατιωτικὸν θεουσάμενος, ἐφῆκε τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον βαρβάρων
 τοῖς βουλομένοις ὡς αὐτὸν ἰέναι, τοὺς αὐτομόλους ἐντύπτειν τοῖς
 στρατιωτικοῖς τάγμασιν ὑπισχνούμενος. οἱ δὲ τὸ σύνθημα τοῦτο
 10 δεξάμενοι ἤσαν τε ὡς αὐτὸν καὶ ἀνιμίγνυντο τοῖς στρατιώταις,
 γνώμην ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, εἰ πλείους γένοιτο, ῥῆον ἐπιθέσθαι
 τοῖς πρύγμασι καὶ κρατήσκειν ἀπάντων. ἰδὼν δὲ τὸ πλῆθος τῶν
 αὐτομόλων ὁ βασιλεὺς ἤδη τὸ τῶν αὐτόθι στρατιωτῶν ὑπεραίρον,
 ἐν νῶ τέ βαλλόμενος ὡς καθέξει τις αὐτοὺς ἕτερόν τι παρὰ τὰ συν-
 15 τεθειμένα φρονήσοντας, ἄμεινον ἰσθῆθαι μέρος τι τούτων τοῖς στρα-
 τενομένοις κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἀναμιξῆσαι, μέρος δὲ τῶν τὰ ἐκεῖσε
 τάγματα πληρούντων ὡς ἑαυτὸν ἀγαγεῖν. οὗ δὴ γενομένου, καὶ
 τῶν μὲν ἐπ' ἐκεῖνα τῶν δὲ ἐπὶ τὰδε κατὰ τὸ βασιλλεὺς σύνθημα
 προοίοντων, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι τὴν πάροδον ἡσυχῆ ποιούμενοι διὰ
 20 τῶν πόλεων τὰ ἐν χρεῖα τιμῆς δικαίως ἠνοῦντο, οἱ βάρβαροι δὲ
 σὺν ὑδενὶ κόσμῳ τῇ παρόδῳ χρώμενοι τὰ ἐπ' ἀγυρᾶς ὡς ἐβού-
 λοντο διετίθεσαν. ἐπεὶ δὲ συνέδραμον εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν, ἧ

14 βαλλόμενος vulgo.

22 Φιλαδέλφειαν et mox Φιλαδέλφια P.

genda esse. hinc igitur oppidorum incolae, qui tam paupertate quam magi-
 stratum improbitate affligerentur, infelicem maximeque miserabilem vitam
 agebant, deumque suppliciter orabant ut talibus tantisque calamitatibus libe-
 rarentur. etenim adhuc facultatem habebant adeundi fana patriaeque ritibus
 numina placandi.

30. Cum autem Theodosius imperator admodum deminutos exercitus
 animadvertisset, transistrianiis barbaris ad se veniendi, quicunque vellent,
 potestatem fecit, pollicitus se transfugas militum numeris adscripturum. eam
 illi pactionem accipientes adito Theodosio inter milites referabantur, cum
 quidem opinarentur, si numerus ipsorum excresceret, facile se rem publicam
 aggressuros et omnia suam in potestatem redacturos, conspicatus vero mul-
 titudinem transfugarum imperator, quae iam suorum militum numerum exce-
 deret, simulque revocans ad animum quo pacto quis eos cohibiturus esset,
 si praeter pacta conventa moliti quid fuissent, praestare ratus est ut partem
 horum aliquam in Aegypto militantibus admisceret, ac vicissim partem plenis
 Aegypti legionibus detractam ad se traduceret. quod cum factum esset, his
 quidem illuc istis autem huc iter facientibus, uti princeps imperaverat, Ae-
 gyptii sane per oppida sine tumultu transeuntes iusto res necessarias pretio
 sibi comparabant, barbari autem nullum habentes in transitu sui modum,
 cum iis quae venibant in foro, pro animi libidine agebant. posteaquam utri-

μία τῆς Ἀσδίας ἐστίν, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι πολλῶ τῶν βαρβάρων ὄντες ἐλάτιους εἶχοντο τῆς στρατηγικῆς εὐταξίας, οἱ δὲ βάρβαροι πλήθει τούτους ὑπεραίροντες ἔχειν τι πλεον ἤξιον. καὶ ἐπειδὴ τῶν ἐπ' ἀγορᾶς τις ὦν ἀπέδοτο δοθῆναι τιμὴν ἤτησεν, ὁ δὲ βάρβαρος τὸ ξίφος ἐπήγαγεν, εἶτα ἀνυβοήσαντος ἐπλήττετο καὶ ἄλλος 5 βοηθῆσαι βουλόμενος, ἐλεήσαντες οἱ Αἰγύπτιοι τὸ γινόμενον ἐπεικῶς τοῖς βαρβάροις ἀπέχεσθαι παρήκουν τῶν τοιούτων ἀποπημάτων· μὴ γὰρ εἶναι τοῦτο ἔργον ἀνθρώπων κατὰ Ῥωμαίων νόμους ζῆν ἐθελόντων. οἱ δὲ κατ' ἐκείνων ἐχρῶντο τοῖς ξίφεσιν, ἕως ἐνδόντες οἱ Αἰγύπτιοι τῷ θνητῷ συνέπεσόν τε αὐτοῖς καὶ πλείους 10 ἢ διακοσίους ἀνείλον, τοὺς μὲν πλήξαντες, τοὺς δὲ εἰς τοὺς ὑπόνομους φυγεῖν ἀναγκάσαντες κάκεισε τὸν βίον ἀπολιπεῖν. ἐν μὲν οὖν τῇ Φιλαδελφείᾳ ταῦτα πράξαντες ἐπὶ τοῖς βαρβάροις Αἰγύπτιοι, καὶ πείσαντες σωφρονεῖν ὡς τῶν ἀντιστησομένων αὐτοῖς οὐκ ἐπιλειψόντων, αὐτοὶ μὲν εἶχοντο τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας, 15 οἱ δὲ βάρβαροι ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον, οὗ τεταγμένον ἦν αὐτοῖς, προήεσαν. ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ὀρμισδης ὁ Πέρσης· ἦν δὲ Ὀρμισδοῦ παῖς τοῦ κοινωμήσαντος εἰς τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον Ἰουλιανῷ τῷ αὐτοκράτορι.

31. Τῶν δὲ Αἰγυπτίων εἰς Μακεδονίαν ἀφικομένων καὶ 20 τοῖς αὐτόθι τάγμασι συναφθέντων, τάξις μὲν ἦν τοῖς στρατεύμασιν οὐδεμία, οὐδὲ Ῥωμαίου διάκρισις ἢ βαρβάρου, πάντες δὲ

2 fortasse rectius στρατιωτικῆς εὐταξίας. vel στρατηγικῆς erit a ducibus praescripta, ut Leunclavius accipit. S. 21 συναφέντων L.

que Philadelphiae convenissent, quod oppidum est Lydiae, longo numero barbaris inferiores Aegyptii praescriptum sibi a ducibus ordinem observabant: barbari vero, qui hos multitudine superarent, amplius aliquid sibi iuris usurpabant. cumque forte quidam ex iis qui erant in foro venditarum ab se rerum pretium posceret, barbarus autem gladio feriret, atque hinc illo exclamante vulneraretur et alter, priori laturus opem, miserti eius quod accideret Aegyptii modeste barbaros hortabantur, ab iniquis huiusmodi facinoribus abstinere: non enim hoc decere viros qui secundum leges Romanas vivere decrevissent. tum illi gladios suos adversus hos stringere, donec et Aegyptii laxato iracundiae freno cum eis congregarentur et plures quam ducetos interimerent, aliis caesis, aliis in cloacas fugere ac vitam in eis relinquere coactis. cum haec Aegyptii Philadelphiae patrassent in barbaros, et modestiores ut essent, non defuturis scilicet qui eis resisterent, persuasisissent, ipsi quidem ulterius iter suum prosequerentur, barbari vero versus Aegyptum, quo ire iussi fuerant, progrediebantur. et habebant hi ducem Hormisdam, natione Persam, Hormisdæ illius filium, qui cum Iuliano imperatore bello contra Persas interfuit.

31. Adventantibus in Macedoniam Aegyptiis, et iam legionibus eorum locorum adscriptis, nullus erat in castris ordo, nullum Romani vel barbari

ἀναμιξ ἄνεστρέφοντο, μηδὲ ἀπογραφῆς ἔτι τῶν ἐν τοῖς στρατιω-
 τικοῖς ἀριθμοῖς ἀνυφερομένων φυλαττομένης. ἐφεῖτο δὲ τοῖς
 αὐτομόλοις, ἥδη τοῖς τάγμασιν ἔγγραφῆσιν, εἰς τὴν οἰκίαν
 ἐπανέναι καὶ ἑτέροισ ἐκπέμπειν ἀνθ' ἑαυτῶν, καὶ ὀπηγεῖα ἂν
 5 αὐτοῖς δοκοίη, πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους στρατεύεσθαι. τοιαύτην
 ὀρῶντες οἱ βάρβυροι κρατοῦσαν ἐν τοῖς στρατιωτικαῖς τάγμασι
 παραγῆν (οἱ τε γὰρ αὐτομόλοι πάντα ἐσήμαινον αὐτοῖς καὶ ἡ τῆς
 ἐπιμιξίας εὐρυχωρία) καιρὸν ἔχειν ἐπήθησαν ἐπιθέσθαι τοῖς πρά-
 γμασιν ἐν ἀμελείᾳ τοσαύτῃ κειμένοις. καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὸν
 10 ποταμὸν διαβάντες καὶ μέχρι Μακεδονίας ἐλθόντες (ἐκώλυε γὰρ
 οὐδὲ εἰς, ἐνδιδόντων αὐτοῖς μάλιστα τῶν αὐτομόλων ἀκώλυτον,
 ἐφ' ἧπερ ἐβούλοντο, τὴν διάβασιν) ἐπειδὴ καὶ τὸν βασιλέα μετὰ
 παντὸς αὐτοῖς ἀπαντήσαντα τοῦ στρατεύματος ἤσθοντο, νυκτὸς
 οὔσης ἥδη βαθείας πῦρ ἀνακαίμενον πολὺ θεασάμενοι, τεκμαι-
 15 ρόμενοι τε ὡς περὶ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν εἶη τὸ φαινόμε-
 νον πῦρ, ἕμα δὲ καὶ παρὰ τῶν προσιόντων αὐτοῖς αὐτομόλων
 οὕτως ἔχειν τοῦτο μαθόντες, δρόμον ἀφῆκαν ἐπὶ τὴν τοῦ βασι-
 λέως σκηνήν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὀδηγούμενοι. συναραμένων δὲ καὶ
 τῶν αὐτομόλων αὐτοῖς, μόνοι Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν αὐτομόλων ὅσοι
 20 πωρῆσαν, ἀντίστησαν. ὀλίγοι δὲ πρὸς πολλῶν πλέονας οὐκ ἀρκέ-
 σαντες ἔδωκαν μὲν τῷ βασιλεῖ φωνῆς εὐρυχωρίαν, αὐτοὶ δὲ ἄπαν-
 τες ἐπεσον ἀνδρείως μαχόμενοι καὶ τῶν βυρβάρων πλῆθος ἄπειρον

7 pro articulo ἡ non male fortasse reposuerimus verbum ἦν. S.
 13 congruentius ἀπαντήσαντα. S.

discrimen, sed inter se cuncti promiscue versabantur, cum ne descriptionis quidem eorum qui militum in numeros referebantur ulla ratio haberetur. quin etiam licitum transfugis erat ut adscripti iam legionibus in patriam revertentur, aliosque suo loco mitterent, atque ubi videretur ipsis, iterum sub Romanis militarent. eiusmodi confusionem cum in ordinibus militaribus regnare viderent barbari, quibus omnia transfugae renuntiabant, accedente mutuae consuetudinis licentia, idoneum se tempus ad invadendas res tam negligenter administratas nactus existimabant. ideoque flumine nullo labore transmissis ad Macedoniam usque progressi (nullus enim prohibebat, ac transfugae praesertim liberum eis concedebant, quocumque pergere vellent, transitum) ubi principem quoque cum copiis universis occurrere sibi sentiebant, nocte iam profunda magnum ignem accensum conspicati, coniecturamque facientes ignem illum, qui luceret, propter imperatorem et imperatoris esse stipatores, cognito denique de transfugis ad eos accedentibus ita se rem habere, cursu principis ad tentorium, ignem quasi ducem viae secuti, contenderunt. simul autem et transfugis ad eorum se partes adiungentibus, soli Romani cum iis transfugis qui adhuc eis aderant resistebant. cumque pauci contra multo plures non sufficerent, imperatori quidem aufugiendi satis amplum concessere spatium, ipsi vero fortiter dimicantes, infinita barbarorum

Zosimus.

14

ἀνελόντες. εἰ μὲν οὖν ἐπεξῆλθον οἱ βάρβαροι τῷ προτερήματι καὶ τοὺς ἅμα τῷ βασιλεῖ φεύγοντας ἐδίωξαν, πάντως αὐτοβοεὶ πάντων ἂν ἐκράτησαν. ἐπεὶ δὲ ἀρκεσθέντες τῇ νίκῃ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἐγένοντο κύριοι φυλάττοντος οὐδενός, αὐτοὶ μὲν ἀφῆκαν τὰς πόλεις, ἄχαρι πράξαντες εἰς αὐτὰς οὐδὲ ἓν, ἐλπιδί 5 τοῦ φόρον τιὰ ἐξ αὐτῶν κομιεῖσθαι· (32) μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐπὶ τούτοις τὴν ἀναχώρησιν ποιησάμενοι τὰ οἰκεία κατέλαβον, φυλακαῖς μὲν τὰ φρούρια καὶ τὰς τειχῆρεις ἡσφαλλετο πόλεις, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἤλαυνε, γράμματα πρὸς Γρατιανὸν στείλας τὸν βασιλέα, δι' ὧν τὰ συμβεβηκότα ἐδήλου, 10 καὶ ὡς ὅλοι τοῖς πράγμασιν εἰς ἔσχατον ἤκουσι κακοῦ μετὰ πάσης ἀμύνης ταχυτήτος. καὶ τοὺς γραμματηφόρους ἐπὶ τούτοις ἐξέπεμπεν, αὐτὸς δὲ, ὡς οὐδενὸς λυπηροῦ ταῖς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεσι καὶ Θεσσαλίᾳ συμβεβηκότος, ἐφίστη τοὺς τῶν δημοσίων πράκτορας φόρων εἰσπράζοντας τὸ τελούμενον εἰς πᾶσαν ἀκρίβειαν. καὶ 15 ἦν ἰδεῖν, ὃ διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φιλανθρωπίαν περιλελειμμένον ἦν, ἐκφορούμενον· οὐ γὰρ χρήματα μόνον ἀλλὰ καὶ γυναικεῖος κόσμος καὶ ἑσθῆς πᾶσα, μέχρι καὶ αὐτῆς ὡς εἰπεῖν τῆς τὴν αἰδῶ σκεπούσης, ὑπὲρ τῶν τεταγμένων ἐδίδοτο φόρων. καὶ ἦν πᾶσα πόλις καὶ πᾶς ἀγρὸς οἰμωγῆς καὶ θρήνων ἀνήμεστος, τοὺς βαρ- 20 βάρους ἀπάντων ἀνακαλοῦντων καὶ τὴν ἐξ ἐκείνων ἐπισπωμένων βοήθειαν.

33. Καὶ τὰ μὲν Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων ἐν τούτοις ἦν, ὃ δὲ βασιλεὺς Θεοδοσίος λαμπρὸς καὶ ὡσπερ ἐπὶ νίκῃ σεμνῇ θριάμι-

multitudine truncata, ceciderunt universi. enimvero si usi victoria barbari et aufugientes cum imperatore mox fuissent insecuti, primo statim clamore cunctos omnino in potestatem redegissent. sed quoniam victoria contenti Macedoniae Thessaliaeque, nemine praesidiis has defendente, domini facti fuerant, liberas reliquere civitates, nec in eas, spe tributum aliquod ab eis accipiendi, durius quicquam statuerunt. (32) imperator autem, cum intellexisset has ob causas eos discessione facta patriam repetiisse, praesidiis castella cum oppidis, quotquot moenibus erant cincta, munit; ipse Cpolim abit, missis ad Gratianum imperatorem litteris, quibus significabat ea quae accidissent, quodque rebus ad extremum discrimen adductis quam celerissime succurrendum esset. cum hoc nomine tabellarios ablegasset, ipse, quasi nihil triste Macedonicis ac Thessalicis oppidis accidisset, publicorum tributorum exactores instituit, qui omnino rigide pensiones tributarias exigent. erat videre totum hoc, quod humanitate barbarorum relictum fuerat, in censum erogari. non enim pecunia duntaxat, verum et mundus muliebris et omnis vestitus, usque ad illam fere vestem qua pudenda teguntur, indictorum nomine tributorum conferebatur; et omne oppidum, omnis villa ploratu ac lamentis erat plena, barbaros inclamantibus universis et eorum opem poscentibus

33. Atque in hoc statu Thessalorum Macedonumque res erant, imperator autem Theodosius splendide, quasique triumphum ob gloriosam victo-

βον ἐκτελῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσῆει, τῶν μὲν κοινῶν
 ἀτυχημάτων οὐδένα ποιούμενος λόγος, συνεκτείνων δὲ τῷ τῆς
 πόλεως μεγέθει τὴν τῆς τρυφῆς ἄμετρίαν. ὁ δὲ βασιλεὺς Γρου-
 τιανὸς οὐ μετρίως ἐπὶ τοῖς ἀγγέλθεϊσι σπνταραχθεὶς στρατιὰν
 5 ἄρκοῦσαν ἐξέπεμψε, Βαύδωνι τῷ στρατηγῷ ταύτην παραδούς, ᾧ
 καὶ Ἀρβογάστην συνέπεμψεν· ἄμφω δὲ ἦσαν Θράκιοι τὸ γένος,
 εὐνοὶ τε σφόδρα Ῥωμαίοις καὶ χρημάτων ὡς μάλιστα ἀδωρότατοι
 καὶ περὶ τὰ πολέμια φρονήσει καὶ ἀλκῇ διαφέροντες. τούτων ἅμα
 τῇ στρατιᾷ τοῖς κατὰ Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν ἐπιστάτων
 10 χωριοῖς, οἱ τὰ τῆδε νεμόμενοι Σκύθαι ἐκ προοιμίου τοῦ φρονή-
 ματος τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς προαιρέσεως συναισθόμενοι, παρα-
 χρῆμα τῶν τόπων ἐκστάντες ἐπὶ τὴν Θράκην ἐπαλινδρόμου πε-
 πορθημένῃ ὑπ' αὐτῶν πρότερον, καὶ ὁ τι πράξιεν ἀποροῦντες
 ἐπὶ τὴν ὁμοίαν τῇ πρότερον ἐφέροντο πείραν καὶ τοῖς αὐτοῖς
 15 παράγειν τὸν βασιλέα Θεοδοσίον ἐπεχείρουν· αὐτομόλους γὰρ
 ἐπεμπον ὡς αὐτὸν ἐλαχίστους, εὐνοίαν καὶ συμμαχίαν καὶ πᾶν τὸ
 προσταττόμενον ὑπισχνουμένους. καὶ ἐπειδὴ ταῦτα λέγουσι πιστεύ-
 σασ ἐδέχτο καὶ οὐδὲ ἡ πρώτη πείρα δέδωκεν αὐτῷ τὸ λυσιτελοῦν
 ἰδεῖν, ἐπηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τούτοις ἔτεροι, καὶ πάντας προσέieto,
 20 καὶ πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτομόλοις τὰ πράγματα ἦν διὰ τὴν τοῦ βασι-
 λέως ἡλιθιότητα. ταύτην δὲ ἔτρεφεν ἡ τῆς τρυφῆς ἄσκησις ἐν
 αὐτῷ. πάντα γὰρ ὅσα πρὸς ἡθῶν ἀρεκί καὶ βίου διαφθοράν, ἐπὶ
 τῆς τούτου βασιλείας τοσαύτην ἐπίδοσιν ἔσχεν ὥστε πάντας σχε-

5 Symmachus et alii *Baulthoni*.

riam peragens, Cpolim ingreditur, nullam publicorum castum rationem ha-
 bens, et cum urbis magnitudine deliciarum ac voluptatis immodicum usum
 porrigena. at imperator Gratianus harum rerum nuntio non parum pertur-
 batus satis magnas copias ablegat, Baudoni duci traditas; cum quo et Arbo-
 gastem mittit. erant autem ambo natione Franci amicissimis in Romanos ani-
 mis, ab avaritia donisque captandis prorsus immunes, in bellicis rebus pru-
 dentia pariter ac robore praestantes. postquam hi cum exercitu in Macedo-
 niam Thessaliamque pervenissent, qui res istic agebant ferebant Scythae,
 mox ab exordio cognita horum audacia et instituto, locis iis relictis in Thra-
 ciam recurrunt prius ab eis vastatam; et quid agerent ambigentes, ad dolum
 malum priori similem se convertunt, et iisdem artibus imperatorem Theodo-
 sium circumvenire conantur. condicionis enim vilissimae transfugas ad eum
 mittunt, qui et benevolentiam et societatem et facturos se quicquid imperas-
 set pollicerentur. cum haec dicentibus fidem adhibens eos susciperet, iam-
 que ne priori quidem experimento consecutus fuisset ut quod esset ex re
 cerneret, secuti sunt hos et alii, quos omnes ille recipiebat. iamque res
 adeo rursus in potestate transfugarum propter stoliditatem principis erant.
 eam stoliditatem in ipso deliciarum et voluptatis usus alebat. nam omnia,
 quaecumque corrumpendis moribus et vitae plurimum valent, hoc imperante

δόν, ὅσοι τὰ τοῦ βασιλέως ἐξήλουν ἐπιτηδεύματα, τὴν ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν ἐν τούτοις ὀρῶσθαι. μῖμοί τε γὰρ γελοίων καὶ οἱ κακῶς ἀπολούμενοι ὀρχησθαί, καὶ πᾶν ὃ τι πρὸς αἰσχρότητα καὶ τὴν ἄτοπον ταύτην καὶ ἐκμελῆ συντελεῖ μουσικὴν, ἡσκήθη τε ἐπὶ τούτου, καὶ μετὰ ταῦτα, διὰ τὸ τὴν ἐκείνων ἄνοιαν ζηλώσαν-5 τας εἶναι, εἰς τοσαύτην κατενεχθέντος διαφθορὰν τοῦ πολιτεύματος. ἔτι τε καὶ τὰ τῶν θεῶν ἔδη κατὰ πᾶσαν ἐπολιόρκει πῶλον καὶ χώραν, κίνδυνός τε πᾶσιν ἐπέκειτο τοῖς νομιζουσιν εἶναι θεοῦ ἢ ὅλως εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέπουσι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ φαινόμενα προσκυνοῦσι. 10

34. Θεοδοσίου τοίνυν ὄντος ἐν τούτοις, Γρατιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐκπέμπει τοῖς κατὰ τὸ Ἰλλυριῶν κλίμα στρατιωτικοῖς τύγμασι στρατηγὸν Βιταλιανόν, ἄνδρα πεπονηκόσι τοῖς πράγμασι κατ' οὐδὲν ἀρκέσαι δυνάμενον. τούτου δὲ ἡγομένου δύο μοῖραι τῶν ὑπὲρ τὸν Ῥῆγον Γερμανικῶν ἔθνων, ἡ μὲν ἡγεμόνη Φριτιγέρου 15 χρωμένη ἡ δὲ ὑπὸ Ἄλλοθον καὶ Σάφρακα τεταγμένη, τοῖς Κελτικοῖς ἔθνεσιν ἐπικείμεναι κατέστησαν εἰς ἀνάγκην τὸν βασιλέα Γρατιανὸν ἐνδοῦναι σφίσι, ἀπολιπούσαις τὰ ἐν Κελτοῖς, διὰ τοῦ Ἰστρου Παιονίαν καὶ τὴν ἄνω Μυσίαν καταλαβεῖν. ἦν γὰρ αὐτῷ λόγος τε καὶ σπουδὴ τέως ἀπαλλαγῆναι τῆς συνεχοῦς τούτων ἐφό-20 δου. διαπλεύσαντες οὖν ἐπὶ τούτοις τὸν Ἰστρον, διανοούμενοί τε

1 ἐξήτουν libri: corr Leunclavius.

5 διὰ τὸ om P. hiat locus.

7 ἔδη S: libri εἴθη.

16 Ammiano Alothcus, Iornandae Alothcus,

Saphraxeidem Safrack.

principe tantum incrementi ceperunt, ut propemodum omnes, qui studia principis aemulabantur, in his beatitatem humanam constituerent. erant enim mimi ridiculorum, et qui male pereant, saltatores, et quicquid ad obscenitatem et flagitiosam hanc dissolutamque musicam pertinet, tam sub ipso quam deinceps exercitum fuit; ac tantam ad corruptelam praecipitavit ideo res publica, quod essent qui horum dementia aemularentur. praeterea deum quoque sacraria per omnes urbes et agros oppugnabantur; adeoque periculum cunctis imminabat, qui deos esse putabant vel in caelum omnino suspiciebant et quae in eo conspiciuntur adorabant.

34. Cum haec Theodosius ageret, Gratianus imperator ad legiones Illyrici ducem mittit Vitalianum, hominem qui rebus fatiscentibus nequaquam sufficere posset. hoc ducis munus administrante, duo Germanicarum trans Rhenum nationum agmina, quorum alterum ducem Frutigernum habebat, alterum sub Allotho et Safrace militabat, dum Celticas gentes premunt, Gratianum imperatorem eo compulerunt ut ipsis, modo regiones Celticas reliquissent, Istro transiecto Pannoniae Moesiaeque superioris adeundae potestatem faceret. hoc enim studiose agebat, ut horum irruptione continua liberaretur. cum igitur ob haec illi navigatione per Istrum instituta transire

διὰ Παιονίας ἐπὶ τὴν Ἑπειρον διαβῆναι, περαιωθῆναι δὲ τὸν Ἀγελῶν καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἐπιθέσθαι, τροφὰς πορίσασθαι ἰσθῆσαν πρότερον, Ἀθανάριχόν τε παντὸς τοῦ βυσιλείου a. 381 τῶν Σκυθῶν ἄρχοντα γένους ἐκποδῶν ποιήσασθαι πρὸς τὸ μηδένα 5 κατὰ νότου τὸν κωλύσονται τὴν αὐτῶν ἐπιχειρήσιν ἔχειν. ἐπιθέμενοι τοίνυν αὐτῷ σὺν οὐδενὶ πόνῳ τῶν τόπων ἐν οἷς ἦν ἀπανέστησαν. ὁ δὲ ὡς Θεοδοσίον ἔδραμεν ἀρτίως ἀπυλλαγέτα νόσου τὸν βίον αὐτῷ κατυστρώσεως εἰς ἀμφίβολον. ὁ δὲ φιλοφρόνως μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ βαρβάρων ἐδέξατο, πέρρω που τῆς Κωνσταντινου- 10 πόλεως προελθῶν, καὶ παραχρῆμα τελευτήσαντα ταφῇ βυσιλικῇ περιέστειλε. τοσαύτη δὲ ἦν ἡ περὶ τὴν ταφὴν πολυτέλεια ὥστε τοὺς βαρβάρους ἅπαντας καταπλαγέντας τῇ ταύτης ὑπερβολῇ, τοὺς μὲν Σκύθας ἐπανελεῖν οἴκαδε καὶ μηκέτι Ῥωμαίοις παρενοχλεῖν, τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ βασιλέως θανυμάσοντας / ὅσοι δὲ 15 ἄμα τῷ τελευτήσαντι παρεγένοντο, τῇ τῆς ὕχθης φυλακῇ προσεγκαρτερήσαντας ἐπὶ πολὺ κωλύσαι τὰς κατὰ Ῥωμαίων ἐφόδους. ἐν ταύτῳ δὲ καὶ ἄλλα προσεγίνετο τῷ Θεοδοσίῳ τύχης πλεονεκτήματα· Σκέρους γάρ καὶ Κυρποδάκας Οὐννοῖς ἀναμειγμένους ἤμύνατο, καὶ ἐλαττωθέντας τῇ μύγῃ περαιωθῆναι τὸν Ἰστρον 20 καὶ τὰ οἰκεία καταλαβεῖν σινηγάγκυσεν. ἐκ τούτου τοιγαροῦν ἀναδαρρήσαι τοὺς στρατιώτας συνέβη, καὶ ἔδοξε πως βραχὺ γούν ἐκ τῶν προλαβόντων δυστυχημάτων . . . ἀνεγκεῖν, ἀνιέναι τε καὶ

3 φήθησαν δεῖν πρότερον?
agnoscit etiam Suidas. S.

Ἵθινάριχον LP sed Ἀθανάριχον

per Pannoniam in Epirum, et Acheloo transmissis Graecas aggredi civitates cogitare, prius commeatus sibi copiam parandum et Athanarichum, totius regii Scytharum generis principem, longe removendum arbitrabantur, ne quem haberent a tergo, qui conatum ipsorum impediret. hunc igitur adorti, nullo labore locis iis in quibus erat expulerunt, at is celeriter ad Theodosium se contulit, non ita pridem morbo liberatum, qui spem de vita dubiam fecerat. Theodosius hominem cum barbaris comitibus amanter excipit, spatium non exiguum extra Cpolim obviam ei progressus. cumque non multo post extinctus fuisset, regia sepultura mortuum terrae mandavit. et tantam sane magnificentiam adhibuit, ut tam superbo funere barbaris omnibus obstupefactis Scythae domum redirent nec Romanos amplius infestarent, bonitatem principis admirati; quotquot autem cum rege vita defuncto venerant, custodiendae ripae fluminis intenti, diu, quominus incursionibus Romani vexarentur, impedirent. eo tempore Theodosio quidam alii quoque prosperi casus accidere. nam Scyros et Carpodacas permixtos Hannis propulavit, et proelio superatos Istrum transicere suasque sedes repetere compulit. hinc igitur animosi rursus esse milites, paulumque videri de rebus adversis superiorum

γειωργοῖς τὴν ἐκ τῆς γῆς ἐπιμέλειαν καὶ ὑποζυγίοις καὶ θρέμμασι νομῆν ἄφοβον.

a. 383

35. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεοδοῖος οὕτω πῶς ἔδοξεν ἰᾶσθαι τὰ ἑλατιώματα· Πρόμωτος δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν κατὰ Θράκην πεζῶν Οἰδοθέω, δύναντι συναγαγόντι πλείστην οὐ μόνον 5 ἐκ τῶν Ἰστροῦ προσοίκων ἐθνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πορρωτάτω πον καὶ ἀγνώστων, καὶ ἐπελθόντι στρατιᾷ καὶ περαιομένῳ τὸν ποταμόν, ἀπαντήσας πεζῆ τε καὶ ποταμίαις ναυσὶ τοσοῦτον εἰργάσατο ῥόνον ὥστε καὶ τὸν ποταμὸν πλησθῆναι νεκρῶν καὶ τοὺς ἐν γῆ πεσόντας μὴ ῥαδίως ἀριθμηθῆναι. τῶν δὲ κατὰ Θράκην ἐν τούτοις ὄντων, 10 οὐ μέτριαί τινες, οὐδὲ οἷαι διαφέρειν εὐκόλως, τὸν Γρατιανὸν περιόσαντο τύχαι. τοῖς γὰρ περὶ τὴν αὐλὴν τὰ τῶν αὐτοκρατόρων ἦδη διαφθείρειν ἐωθόσι πειθόμενος, Ἀλανοὺς τινὰς αὐτομόλους δεξάμενος καὶ στρατιαῖς ἐγκαταλέξας δωρεαῖς τε ἄδραϊς ἐτίμα καὶ θαρρεῖν ἤξιον τὰ πάντων ἀναγκαϊότατα, στρατιωτῶν 15 λόγον οὐδένα ποιούμενος. τοῦτο τοῖς στρατιώταις κατὰ τοῦ βασιλέως ἔτεκε μῖσος, ὅπερ ἔποτυφόμενον κατὰ βροχὴν καὶ ἀξυανόμενον εἰς νεωτέρων πραγμάτων ἐκίνησε τοὺς στρατιώτας ἐπιθυμίαν, τοὺς τε ἄλλους καὶ κατ' ἐξαιρέτον τοὺς ταῖς Βρεττανικαῖς νήσοις ἐνιδρυμένους οἷα τῶν ἄλλων ὑπάντων πλέον ἀνθαδεία καὶ 20 θυμῷ νικωμένους. ἐκίνει δὲ πρὸς τοῦτο πλέον αὐτοὺς Μάξιμος Ἰβηρ τὸ γένος, Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν Βρεττανίαν συστρα-

4 Philostorgio Πρόμωτος.

5 Claudiano Odotheus.

16 οὐ-

δένα om P.

temporum recipere . . . et agricolis exeroendarum operarum suarum, iumentis ac pecoribus liberi pastus copia redire.

35. Ac Theodosius quidem imperator in hunc modum acceptis detrimētis mederi visus est. Promotus autem, dux copiarum in Thracia pedestrium, Oedotheo, qui maximum exercitum, non de Istri duntaxat accolis verum etiam de remotissimis et ignotis gentibus collegerat, iamque cum militibus suis aderat et amnem trans mittebat, cum terrestribus copiis et navigiis fluvialibus occurrens, tantam caedem edidit ut et ipsum flumen plenum cadaveribus esset et in terra caesi non facile numerari possent. cum hoc essent in statu res Thraciae, non mediocres nec digestu faciles Gratianum casus circumstantabant. nam iis obtemperans qui principum mores in aulis corrumpere solent, Alanos quosdam transfugas susceptos et militum numeris adscriptos muneribus largis cohonestabat, tantique faciebat ut eis maximi res momenti crederet, nulla ratione suorum militum habita. pariebat hoc imperatori apud milites odium; quod paulatim succensum et auctum ad rerum novarum libidinem perpulit cum alios milites tum vel maxime Britannicis in insulis constitutos, ut qui magis contumaciae et iracundiae quam ceteri omnes indulgerent. incitabat etiam magis eos Maximus, Hispanus natione, qui Theodosii principis in Britannia commilito fuerat. is permolesto ferens Theodo-

τεσσάμενος. οὗτος δυνασασχετῶν ὅτι Θεοδόσιος ἤξιωτο βασιλείας,
 αὐτὸς δὲ οὐδὲ εἰς ἀρχὴν ἐντιμὸν ἔτυχε προελθῶν, ἀνήγειρε πλεόν
 εἰς τὸ κατὰ τοῦ βασιλέως ἔχθος τοὺς στρατιώτας. οἱ δὲ ῥαδίως
 ἔξινκαστάντες ἀνείπον βασιλέα τὸν Μάξιμον, καὶ περιθέντες τὴν
 5 ὕλορχίδα καὶ τὸ διῶδημα, παραχρῆμα τὸν Ὠκεανὸν ναυοὶ δια-
 βύντες ταῖς τοῦ Ῥήνου προσωρμίσθησαν ἐκβολαῖς. τῶν δὲ ἐν
 Γερμανίᾳ καὶ τοῖς μετὰ ταύτην στρατοπέδων ἀσμενέστατα τῇ
 ἀναρρήσει θεμένων, ἀντικαθίστατο Γρατιανὸς εἰς μάχην αὐτῶ,
 μέρος οὐ μικρὸν ἔτι τοῦ στρατοπέδου συναγωνιζόμενον ἔχων. ὡς
 10 δὲ συνῆλθον αἱ δυνάμεις ἀλλήλαις, ἀκροβολισμοὶ μὲν ἐπὶ πέντε
 μόνως ἡμέρας ἐγίνοντο, θεασάμενος δὲ ὁ Γρατιανὸς πρότερον μὲν
 τὴν Μαυροσίαν ἕπασαν ἵππον ἀποχωρήσασαι καὶ Μάξιμον ἀνα-
 βοήσασαις Ἀγγοστον, εἶτα καὶ τοὺς ἄλλους κατὰ βραχὺ τῇ μεριδι
 Μαξιμὸν θεμένους, ἀπογνοὺς ταῖς ἑλλίσι, τριακοσίους ἵππέας
 15 ἀναλυβῶν σὺν αὐτοῖς ἔφυγε προτροπῶδην ἐπὶ τὰς Ἄλπεις. εὐρῶν
 δὲ ταύτας ἀφυλάκτους ἐπὶ Ῥαιτίας ἐχώρει καὶ Νωρικὸν Παιονίας
 τε καὶ τὴν ἄνω Μυσίαν. οὐκ ἀμελήσας δὲ τῆς αὐτοῦ φυγῆς Μά-
 ξιμος τὸν ἵππαρχον Ἀνδραγύθειον, ὀρμώμενον μὲν ἀπὸ τοῦ Εὐξεί-
 νου πόντου, δοκοῦντα δὲ εὐνοῦν εἶναι, μετὰ καρτερωτάτων ἵππων
 20 ἐκπέμπει διώξοντα. ὁ δὲ συντόνω ὄρμηϊ διώκων, καταλαβῶν τε
 διαβυίνειν ἐθέλοντα τὴν ἐν τῇ Σιγιδούνω γέφυραν, κατασφάζει,
 οὕτω τε βεβαιοτέραν Μαξιμῷ τὴν βασιλείαν πεποίηκεν.

Valentinianus II. et
 Theodosius.

7 Leunclavius post ταύτην supplet τόποις. 16 οὐκ ἀφυλάκτους S,
 εὐφυλάκτους R. 18 ἵππαρχον P.

sium quidem habitum fuisse dignum imperio, se vero nullum ad honorificum magistratum pervenisse. magis etiam milites ad imperatoris odium irritabat. illi facile ad seditionem impulsus Maximum imperatorem appellant, ac tradita illi cum diademate purpura, confestimque transmissis navibus oceano, ad ostia Rheni appulerunt. exercitibus autem qui erant in Germania ceterisque secundum hanc regionibus, summa cum benevolentia designationem hanc approbantibus, obiciebat ei se Gratianus proelio congressurus, quod non exigua pars exercitus adhuc ab ipso staret. ubi copiae propius ad se in vicem accessissent, ad quinque dies inter se velitationibus utebantur. conspicatus autem Gratianus primo Mauros equites universos discessionem fecisse ac Maximum Augustum conclamasse, deinde ceteros etiam paulatim ad Maximam partes transire, desperatis rebus, sumptisque secum trecentis equitibus, pleno cursu cum eis versus Alpes aufugit. eas cum nullo munitas praesidio reperisset, versus Raetias et Noricum et Pannonias et Moesiam superiorem tendit. hac illius fuga non neglecta Maximum magistrum equitum Andragathium, oriundum Ponto Euxino, qui esse peramico in ipsum animo videretur, cum equis laborem tolerantibus ad eum persequendum mittit. is impetu continuo Gratianum persequens, cum Sigiduni pontem transiturum assecutus esset, occidit, atque hoc modo stabilius imperium Maximo reddidit.

36. Ἄξιον δὲ τῶν ἱστορουμένων τι μὴ παραλειπῆν τῆς παρούσης ἀφηγήσεως οὐκ ἀλλότριον. ἐν τοῖς κατὰ τὴν Ῥώμην ἱερατικοῖς τέλεσιν ἔφερον οἱ ποτιφίκες τὰ πρῶτα. τούτους γεφυραίους ἂν τις καλέσειεν, εἰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν ἢ προσηγορία μετενεχθείη. ταύτης δὲ ἔτυχον τῆς ἐπικλήσεως ἕξ αἰτίας 5 τοιαύδε. τῶν ἀνθρώπων οὐδέπω τὴν διὰ τῶν ἀγαλμάτων ἐπισταμένων τιμὴν, ἐν Θεσσαλίᾳ πρῶτον ἐδημιουργήθη θεῶν δεκκῆλα. ἐδῶν δὲ οὐκ ὄντων (ἄγνωστος γὰρ ἦν καὶ τούτων ἡ χρεῖα) τὰ τῶν θεῶν ἐκτυπώματα τῇ κατὰ τὸν Πηγεῖον γεφύρα καθίδρυσαν, τοὺς ἱεῤῥοῦσθαι τοῖς θεοῖς λαχόντας ἐκ τῆς πρώτης καθιδρύσεως γεφυραίους ἕξονομάσαντες. τοῦτο παραλαβόντες ἀφ' Ἑλλήνων Ῥωμαῖοι τοὺς πρώτην τὴν παρ' αὐτοῖς ἱερατικὴν ἔχοντας τάξιν ποτιφίικας προσηγόρευσαν· οἷς συναριθμεῖσθαι τοὺς βασιλέας διὰ τὸ τῆς ἀξίας ὑπερέχον ἐνομοθέτησαν. καὶ ἔτυχε τούτου Νομῆς Πομπήλιος πρῶτος, καὶ πάντες ἐξῆς, οἳ τε λεγόμενοι ῥῆγες 15 καὶ μετ' ἐκείνους Ὀκταβιανός τε αὐτὸς καὶ οἱ μετ' ἐκείνων τὴν Ῥωμαίων διαδεξάμενοι μοναρχίαν· ἅμα γὰρ τῷ παραλαβεῖν ἕκαστον τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν ἢ ἱερατικὴν στολὴν παρὰ τῶν ποτιφίικων αὐτῷ προσεφέρετο, καὶ παραχρῆμα ποτιφίξ μᾶξιμος ἀνεγράφετο, ὅπερ ἔστιν ἀρχιερεὺς μέγιστος. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες αὐτοκράτορες ἀσμενίστατα φαίνονται δεξάμενοι τὴν τιμὴν καὶ τῇ ἐπιγραφῇ χρῆσάμενοι ταύτῃ, ἐπειδὴ εἰς Κωνσταντῖνον ἦλθεν ἡ βασι-

12 πρώτην τὴν] immo τὴν πρώτην. 22 legendum videtur καὶ δὴ καὶ Κωνσταντῖνος, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ἦλθεν ἡ βασιλεία. S.

36. Fuerit autem pretium operae quiddam memoriae proditum non omitti, quod a narratione praesenti non sit alienum. in collegiis sacerdotum Romae pontifices primas tenebant; quos, si vox istaec Graecam in linguam transferatur, gephyraeos a pontibus dicere liceat. hanc autem appellationem huiusmodi quadam ex causa nacti sunt. cum necdum homines cultum qui per imagines exhibetur intelligerent, prima in Thessalia deum simulacra facta sunt. comque ne sacraria quidem adhuc essent (nam et illorum incognitus erat usus), effigies divinas in Penei fluminis ponte statuebant, indito illis vocabulo, qui deum praefecti sacris essent, ut a prima simulacrorum collo-catione Gephyraei, quasi si pontanos dicas, nuncuparentur. hoc a Graecis accepto, Romani eos qui sacerdotum in collegiis apud ipsos locum principem obtinerent pontifices appellarunt; simulque sanxerunt ut eorum in numero reges etiam propter dignitatis excellentiam censerentur. primus quidem Numa Pompilius hunc honorem adeptus est, omnesque deinceps qui reges appellati sunt; ac post illos Octavianus ipse, quique post eum Romano imperio successerunt. simul enim atque summum imperium quisque consequeretur, amictus ei sacerdotalis offerebatur a pontificibus, et continuo in catalogum pontificum maximorum referabatur. ac ceteri quidem principes universi lubentissimis animis hunc honorem accepisse et hoc usi titulo videntur, atque Constantinus etiam, potitus imperio, licet is a recta sacris in rebus via

λεία, καὶ ταῦτα τῆς ὄρθῃς ὁδοῦ τῆς περὶ τὰ θεῖα τραπεῖς καὶ τὴν Χριστιανῶν ἐλόμενος πιστῶν, καὶ μετ' ἐκείνων ἐξῆς οἱ ἄλλοι καὶ Οὐαλεντινιανός τε καὶ Οὐάλης. τῶν οὖν pontificίων κατὰ τὸ σύνθηρες προσαγαγόντων Γρατιανῶ τὴν στολὴν ἀπεσείσατο τὴν 5 αἰτήσιν, ἀθέμιτον εἶναι Χριστιανῶ τὸ σχῆμα νομίσας. τοῖς τε ἱερεῦσι τῆς στολῆς ἀναδοθείσης φασὶ τὸν πρῶτον ἐν αὐτοῖς τεταγμένον εἶπαι “εἰ μὴ βούλεται pontifex ὁ βασιλεὺς ὀνομαζέσθαι, τάχιστα γενήσεται pontifex μάξιμος.”

37. Ἡ μὲν οὖν Γρατιανοῦ βασιλεία τοιαύτην ἔσχε τὴν 10 τελευτήν, Μάξιμος δὲ τὴν βασιλείαν ἔχειν ἐν ἔχυρῳ πιστευσάμενος ἔστειλε πρὸς Θεοδόσιον βασιλέα πρεσβείαν οὐ συγγνώμην αἰτοῦσαν ἐφ' οἷς εἰς Γρατιανὸν ἔπραξεν, ἀλλὰ τι καὶ βαρύτητος ἐν ἑαυτῇ φέρουσαν. ἦν δὲ ὁ πρὸς τοῦτο σταλεῖς ὁ τοὺς βασιλικοὺς φυλάττειν ἐπιτεταγμένος κοιτῶνας, οὐκ εὐνοῦχος τις ὦν (οὐδὲ γὰρ εὐ- 15 νοῦχος ὁ Μάξιμος ἐπιστῆσαι τῇ τῆς αὐτῆς ἡμέσχετο φυλακῇ), πρεσβύτης δὲ τῶν ἐκ νεότητος αὐτῷ προσεδρευσάντων. ἦτι δὲ τὸν Θεοδόσιον ἢ πρεσβεία σπονδῶς καὶ ὁμόνοιαν καὶ ὁμαιχμίαν κατὰ παντὸς πολεμίου Ῥωμαίοις, ἢ ἀπειθοῦντι δυσμένειαν καὶ μάχην προήγγελλε. Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐδέχετό τε βασιλέα 20 Μάξιμον εἶναι, καὶ εἰκόνων αὐτῷ κοινωνεῖν καὶ βασιλείως προση- a. 384 γορίως ἤξιοι, λάθρα μὲν τὸν κατ' αὐτοῦ πραγματευόμενος πῶλε-

8 duplex inest sensus. primum enim significat Gratianum, quia nomen pontificis maximi dedignatus sit, brevi re ipsa fore pontificem maximum suoque sanguine pontem infecturum; deinde, quia ipse pontifex esse detrectaverit, brevi Maximum pro eo et imperatorem futurum et pontificem. S.

deflexerit et fidem Christianorum amplexus sit; itemque post illum reliqui ordine secuti, et Valentinianus et Valens. cum ergo pontifices ex more talem Gratiano amictum attulissent, aversatus est id quod petebant, ratus non esse fas illiusmodi habitu Christianum uti. cumque stola flaminibus reddita fuisset, aiunt eum qui dignitate princeps inter eos erat dixisse “si princeps non vult appellari pontifex, admodum brevi pontifex maximus fiet.”

37. Igitur Gratiani principatus exitum huiusmodi habuit. Maximus autem, qui possidere se iam tuto crederet imperium, legatos ad Theodosium imperatorem misit, non qui veniam admissorum adversus Gratianum peterent, sed praeterea grave quiddam secum perferrent. et erat is qui missus hoc nomine fuit augustalium cubiculorum praepositus, non spado quispiam (nec enim Maximus ferre poterat ut praetorii custodiae spadones praeficerentur) sed vir aetate gravis, ex illorum numero qui a prima aetate cum eo versati fuerant. postulabat autem legatus hic a Theodosio foedus et concordiam et adversus quemque Romanorum hostem belli societatem; vel si postulatis non fuisset assensus, inimicitias et bellum denuntiabat. hic vero admittere Theodosius ut Maximus imperator esset, simulque dignum ducere qui secum statuarum et imperatorii nominis esset particeps: verum clam in eum bellum

μον, παντὶ δὲ θωπείας εἶδει καὶ θεραπείας αὐτὸν καταστρατηγιῶν, ὥστε καὶ Κωνηγιῶ τῷ τῆς αὐλῆς ὑπάρχῳ πεμπομένῳ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, προστεταγμένῳ τε πᾶσι τὴν εἰς τὰ θεῖα θρησκείαν ἀπαγορεύσει καὶ κλειθρα τοῖς τεμένεσιν ἐπιθεῖναι, τὴν Μαξιμου εἰκόνα δεῖξαι τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἐπέταξεν, ἀναθεῖναι τε δημοσίᾳ 5 τούτην, καὶ ὅτι συμβασιλεύσειν ἔλαχεν αὐτῷ προφωνῆσαι τῷ δήμῳ. Κωνήγιος μὲν οὖν καὶ ἐν τούτῳ τὸ προσταχθὲν ἐπλήρου καὶ τῶν κατὰ τὴν ἑώραν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν ἱερῶν καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπέκλεισε τὰς εἰσόδους, θυσίας τε εἴρξε τὰς ἐξ αἰῶ- 10 νος νεομισμένας καὶ πᾶσαν πάτριον ἁγιστείαν.

a. 386 38. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἐκείνου μέχρι τοῦδε τῆ Ῥωμαίων ἐπι- κρατεία συμβάντα δεῖξει τῶν πραγμάτων ἢ κατὰ μέρος ἀφήγησις. ὑπὸ δὲ τοῦς αὐτοῦς χρόνους ἔθνος τι Σκυθικὸν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον ἐφάνη πᾶσιν ἄγνωστον τοῖς ἐκεῖσε νομάσι· ἐκάλουν δὲ Γροθίγ- γους αὐτοῦς οἱ ταύτη βάρβαροι. πλῆθος τοίνυν ὄντες καὶ ὠπλι- 15 σμένοι κατὰ τὸ δέον, καὶ προσέτι γε ῥώμῃ διαφέροντες, ῥᾶστα διαδραμόντες τοὺς ἐν μέσῳ βαρβάρους παρ' αὐτὴν ἐηλύθησαν τοῦ Ἰστρον τὴν ὄχθην, καὶ τὴν διάβασιν αὐτοῖς ἤττον ἐπιτραπήναι τοῦ ποταμοῦ. Πρόμωτος δὲ τὴν τῶν ἐκεῖσε στρατοπέδων ἐπιτε- 20 τραμιμένος ἀρχὴν, συμπαρατείνας ἐπὶ μήκιστον τῆ ἡῖδι τοῦ ποτα- 20 μοῦ τὰ στρατόπεδα τὴν πύροdon τοῖς βαρβάροις ἀπέκλειε. ταῦτα δὲ πρῶτων καὶ ἐφ' ἑτέραν ὁδὸν ἤλθε τοιῶνδε. συγκαλέσας τῶν

14 Προθίγγους libri: corr Salmasius.

moliri et omni assentationis ac observantiae genere hominem circumvenire, adeo quidem ut etiam daret in mandatis Cynegio, praefecto praetorii, cum eum ablegaret in Aegyptum et omnibus numinum religione per ipsam interdicere ac fana claudi praecepisset, ut imaginem Maximi conspiciendam Alexandrinis exhiberet, publice poneret et consortem hunc imperii factum esse habita ad populum oratione declararet. qua quidem in re Cynegius, quod imperatum fuerat, praestitit; aditusque templorum per Orientem et universam Aegyptum et ipsam Alexandriam occlusit, sacrificiaque ab omni aevo usitata cum omni patrito cultu prohibuit.

38. Quae autem ab eo tempore hucusque Romano imperio acciderint, ipsarum rerum commemoratio particulatim instituta monstrabit. sub eadem haec tempora natio quaedam Scythica trans Istrum prodiit, omnibus istis incolis ignota; quos eorum locorum barbari Grothingos appellant. hi cum multitudine abundarent et armis necessarii instructi essent, praetereaque robore corporis excellerent, nullo negotio peragratis interiorum barbarorum terris ad ipsam usque ripam Istri pervenerunt et fluminis transmittendi copiam sibi concedi postularunt. Promotus autem militum in iis locis magister, exercitibus ad ripam fluminis, qua fieri poterat, longissime porrectis, a transitu barbaros arcebat. et haec agens aliam quoque viam huiusmodi reperit. convocatis nonnullis qui linguam eorum callebant, et quibus maximo

αἰσθανομένων τῆς ἐκείνων διαλέκτου τινάς, οἷς μάλιστα ἐγνώκει τὰ τοιαῦτα θαρρεῖν, ἐπὶ προδοσίᾳ καθεῖναι λόγους πᾶσι βαρβάρους τοῦτοις ἀγίτησιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ δοθῆναι τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἄδρὸν ἀπῆτον μισθόν. τῶν δὲ βαρβάρων πρὸς τὸ τοῦ μισθοῦ πλῆθος ἀρκεῖν οὐ φησάντων, πίστιν τοῖς οἰκείοις λόγοις ἐμποιοῦντες οἱ ἐσταλμένοι παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῖς ἔξ ἄρχῆς προταθεῖσιν ἐπέμενον, σμικρῶναι κατὰ τι τὸ κέρδος οὐκ ἀνεχόμενοι. συνδραμόντων δὲ εἷς τι ποσὸν ἀμφοτέρων, ἐγένοντο μὲν ἐν παραβύστῳ περὶ προδοσίας συνθῆκαι, καὶ συνεδόκει 10 μέρος μὲν τι τοῦ μισθοῦ παραχρῆμα κομίσασθαι τοὺς προδότους, τὸ δὲ λειπόμενον τῷ καιρῷ φυλάξαι τῆς νίκης. ἐπεὶ δὲ καὶ ὅπως ἀρθῆναι τὰ σημεῖα ἔδει καὶ τὸν καιρὸν ἔταξαν καθ' ὃν ἐχρῆν τὰς προδοσίας εἰς ἔργον ἐλθεῖν, ἀπαγγέλλουσι τῷ στρατηγῷ τὸ συγκείμενον, καὶ ὡς νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ βάρβαροι μέλλοιεν ἔργου τε 15 ἄπτεσθαι καὶ τὴν διάβασιν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποιῆσθαι στρατεύματος. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι τὸ τῆς δυνάμειος ἀκμαιώτατον πλήθει μονοξέλων ἐμβιβιάσαντες ἔταξαν πρῶτον διαβῆναι καὶ τοῖς στρατιώταις ἔτι καθέουδουσιν ἐπελθεῖν, ἔπειτα ἐπὶ τούτοις τοὺς ἐν ἰσχυρῷ μέσῃ ἔχοντας τάξιν, ὡς ἂν τοῖς πρώτοις ἤδη τῆς ἐπιπέσειος 20 ἀρξαμένοις συνεπιλάβοιντο, καὶ οὕτως ἐξῆς τὴν ἄχρηστον ἕπυσαν ἡλικίαν, ἐπὶ κατορθωμένοις ἤδη πράγμασιν ὠραῖζεσθαι μέλλονσαν. (39) ὁ δὲ στρατηγὸς Πρόμωτος ἐκ τῶν ἐπὶ προδοσίᾳ σταλέντων ἅπαντα ταῦτα προδιδαχθεὶς πρὸς τὰ τοῖς βαρβάρους σκε-

2 καθεῖς LP.

decrevisset in talibus fidere, hos ipsos dimittit, ut de prodicione barbaris hisce mentionem inicerent. ingens hi praemium petunt a barbaris, si tradidit sibi duces Romanum cum exercitu vellent. cum barbari dicerent eius praemii magnitudinem suas superare facultates, vicissim qui missi a duce fuerant, quo verbis suis fidem faerent, iis insistebant quae ab initio proposuissent, nec sibi de lucro quicquam decidi permittebant. posteaquam utrinque de certa quadam summa convenisset, clam de prodicione paciscuntur; et utrisque visum est debere partem aliquam praemii statim proditores accipere, reliquo ad victoriae tempus reservato. ubi iam constitutum fuisset quo pacto signa danda et quo esset exsequenda tempore proditio, duci rem, uti composita fuisset, nuntiant, et quod, ubi nox advenisset, facinus barbari aggressuri essent et adversus exercitum Romanum transiecturi, partem igitur exercitus sui robustissimam, lintribus impositam plurimis, primo loco transicere barbari iusserunt et milites adhuc dormientes adoriri; deinde alios, qui ratione roboris medium velut ordinem obtinebant, ut primis aggressionem exorsis opem ferrent; atque ita tandem reliquam omnem aetatem inutilem, quae se rebus iam praeclare confectis esset ostentatura, (39) de quibus omnibus iam ante dux copiarum Promotus ab iis qui nomine prodicionis ablegati fuerant edoctus ad occurrendum consiliis barbarorum se parat, navibus ita con-

φθέντα παρσκευάζετο, τὰς ναῦς ἀντιπρώρους στήσας ἀλλήλαις, καὶ τὸ μὲν βάρος πλοίοις τρισὶ πληρώσας, φροντίσας δὲ μήκους ὅτι μάλιστα πλεονος ἐπὶ σταδίους εἴκοσι τοῦ ποταμοῦ τὴν ἡῖονα κατέλαβε, τοῖς ἐναντιοῖς ἐπὶ τοῦτο τὴν διάβασιν ἀποκλείων, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀπαντῶν μονοξύλοις ἤδη διαβαίνειν ἐπιχειροῦσι, καὶ 5 οἷς ἐνετύγχανε καταδύων. ἀσελήνου δὲ τῆς νυκτὸς οὔσης ἀγνοοῦντες οἱ βάρβαροι τὴν τῶν Ῥωμαίων παρσκευὴν ἔργου τε ἤπτοντο καὶ σιγῇ καὶ ἡσυχίᾳ πολλῇ τοῖς μονοξύλοις ἐνέβαινον, ἀγνοεῖν πάντῃ τὰ βεβουλεμένα τοὺς Ῥωμαίους ἠγούμενοι. τῶν δὲ σημείων ἀρθέντων οἱ τὴν προδοσίαν μηχανησάμενοι, τῷ στρατηγῷ 10 προμηνύσαντες ἕκαστα καὶ ἄρμοσάμενοι τῇ τῶν πολεμίων παρσκευῇ, ταῖς τε ναυσὶ μεγάλαις οὔσαις καὶ εἰρεσία κυρτερωτάτῃ χρωμέναις ἐπέπλεον καὶ τὰ προστυγχάνοντα πάντα κατέδνον, οὐδενὸς τῶν ἀποπιπτόντων διὰ τὸ τῆς πανοπλίας βάρους οἴου τε γενομένου σωθῆναι. τὰ δὲ τοὺς ταῖς ναυσὶ περιπλέοντας διαεγγόντα 15 μονόξυλα, καὶ τοῖς εἰς μήκος ἡγμένοις πλοίοις περιπεσόντα, παντὶ τῷ προσπεσόντι βαλλόμενα σὺν αὐτοῖς ἀπώλετο τοῖς ἀνδράσιν, οὐδενὸς ὑπερβῆναι τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίων διάφραγμα δυνθάντος. φόνον δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ οἷος οὔπω πρότερον ἐν ναυμαχίᾳ συνέβη, σωματίων μὲν ὁ ποταμὸς ἐπληροῦτο καὶ ὄπλων ὄσα 20 φύσιν εἶχεν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος αἰωρεῖσθαι, εἰ δὲ πού τις οἶοί τε γεγόνασι διαβῆναι ἰηχόμενοι, τοῖς περὶ τὴν ἡῖονα τοῦ ποταμοῦ παροῖς ἐμπιεύοντες ἀπώλοντο. τοῦ δὲ ἀκμάζοντος παντὸς ἐν τοῖς

16 ἡγμένοις S: libri συγμένοις. 23 παροῦσι Leunclavius, πλοίοις S.

stitutis ut obversas in vicem sibi proras haberent. latitudinem aciei navalis efficit eam quae navigiis tribus constaret: longitudinis autem maioris inprimis habita ratione, ad viginti usque stadia ripam fluminis occupat; qua quidem re adversos a transiectu excludebat; et reliquis occurrentibus qui libribus transmittere conarentur, in quoscunque delatus esset, eos submergebatur. cumque nox esset illunis, ignorantes apparatus Romanorum barbari, facinus ipsum exordiebantur, magno cum silentio lintres ingressi, ratique Romanos consilia sua prorsus latere. signis autem datis, cum conditionis auctores de singulis duces praemonuissent ac propius ad hostilem apparatus accessissent, navibus magnis et remigio validissimo utentibus invehantur, obviaque cuncta submergebant, cum nemo desilientium propter armorum pondus evadere posset. lintres autem illi, quicunque vitaverant Romanos navibus circumvectos, cum in porrectas in longitudinem naves incidissent, quibusvis offerentibus sese telis petiti cum ipsis viris interibant, adeo quidem ut navium Romanarum septem illud nemo transire potuerit. data caede, qualis antea necdum ullo navali proelio patrata fuerat, pleri et armis, quorum quidem esset ea natura, ut qui natando transiicere potuissent, in eo peribant. hoc modo cum flos ipse

βαρβάρους διαφθαρέντος, ἐπὶ τὴν λεῖαν ἐχώρουν οἱ στρατιῶται, παιδάρια μὲν ἀπάγοντες καὶ γύναια, καὶ τῆς ἀποσκευῆς γενόμενοι κύριοι. τότε δὴ καὶ ὁ στρατηγὸς Πρόμωτος οὐ πόρρω που τὸν βασιλέα Θεοδόσιον ὄντα μετακαλέσας ἐποιεῖτο μάρτυρα τοῦ κατ-
 5 υρθώματος. ὁ δὲ τῶν αἰχμαλώτων τὸ πλῆθος καὶ τὸν ὄγκον τῶν λαφύρων τεθεαμένος ἀνῆκέ τε τοὺς αἰχμαλώτους ἀδέτους καὶ δωρεαῖς ἐφιλοφρονεῖτο, διὰ τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας εἰς τὸ αὐτομολῆσαι προτρέπων, καὶ ἄλλως εἰς τὸν κατὰ Μυξίμον συνοίσον-
 10 ἐφεστῶς φυλακῆ καὶ πρὸς τὸν εἰρημένον πόλεμον ἐν παραβύσει γινόμενος εὐτρεπής· ἕτερον δὲ τι παραπλήσιον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ συμβῶν ἄξιον ἀφηγήσασθαι.

40. Πόλις ἔστιν ἐν τῇ κατὰ Θράκην Σκυθία Τομεὺς ὀνομαζομένη. τῶν ἐνιδρυμένων ταύτῃ στρατιωτῶν ἡγήτο Γερόντιος,
 15 ἀνὴρ καὶ ῥώμη σώματος καὶ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν χρεῖαν ἀρκούν. ἦσαν δὲ πρὸ ταύτης τῆς πόλεως ὑπὸ βασιλέως ἀριστίδην ἐνστάντες βάρβαροι, τῇ τε τῶν σωμάτων ἀνατρέχοντες εὐφυῖα καὶ ἀνδρία πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντες. οὗτοι καὶ σιτήσεων ὑπὲρ τοὺς στρατιώτας καὶ ἄλλων παρὰ βασιλέως ἡξιωμένοι δωρεῶν οὐκ ἐνόηα τὰς εἰς
 20 αὐτοὺς ἀμβέβησαι διενουῶντο τιμῆς ἀλλὰ τῇ εἰς τὸν ἄρχοντα ἕπεροψία καὶ τῇ περὶ τοὺς στρατιώτας καταφρονήσει. ταύτης αὐτῶν αἰσθανόμενος τῆς προαιρέσεως ὁ Γερόντιος, καὶ ὡς ἐγγιφῆσαι

15 post σώματος omissum videtur προέχων aut simile quoddam partici-
 pium. S. 16 ἐστάντες P. 17 πολὺ S; libri πολλῷ.

fuisset, ad praedam se milites convertebant, pueros et mulierculas abdu-
 tes et apparatu barbarorum potiti. tunc etiam dux copiarum Προμω-
 cessit imperatorem Theodosium, qui non procul aberat, rei fortiter
 testem fecit. ille multitudinem captivorum et spoliorum molem
 captivos vinculis liberatos dimisit et muneribus demulsit, hac esse
 pelliciens ut ad se sponte transirent; quod etiam ceteroquin
 tura ipsi esset utilis ad bellum contra Maximum gerendum
 quidem mansit in officio, Thraciae custodiendae praefectus,
 quod diximus secreto paratus. fuerit autem operae praedae
 simile. quod eodem tempore accidit, narrari.

40. Est oppidum in ea Scythia quae Thracia
 vocant. huius oppidi militibus praesidi-
 tis. sic robore corporis excellens et ad
 antea extra oppidum barbari quidam
 habitu collocati, qui et corporum dotibus
 viribus antea ceteros superabant. hi
 imperatore evocati
 ard despo-
 cogita-
 e statuis

διανοοῦνται τῇ πόλει καὶ συντιροῦνται τὰ καθεστῶτα, κοινούται τῶν στρατιωτῶν τοῖς φρονήσει μάλιστα διακέρουσιν, ἐπέξελεθῆν τῇ τῶν βαρβάρων ἀσελγείᾳ καὶ ὕβρει βουλόμενος. ὥς δὲ διὰ δειλίαν εἴωρα δκνοῦντας καὶ αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν βαρβάρων δεδιώτας, ἀναλαβὼν τὰ ὕπλα καὶ τῶν ὑπασπιστῶν σφόδρα εὐαριθμήτους παντὶ 5 τῶ τῶν βαρβάρων ἀντειτάττετο πλήθει, καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας ἀπήντα, τῶν στρατιωτῶν ἢ καθευδόντων ἔτι καὶ τῶ ὄκνῳ πεπεδημένων, ἢ πρὸς τὸ τεῖχος ἀναδραμόντων καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων. τοῖς δὲ βαρβάροις ἐπήει γελῶν τὴν τοῦ Γεροντίου παραφροσύνην, καὶ θανατῶν οἰόμενοι τὸν ἄνθρωπον ἐπιεπον αὐτῷ τοὺς 10 ἐν ἑαυτοῖς ἀλκῇ διαφέροντας. ὁ δὲ τῶ πρῶτον ἐπελθόντι συμπίλακεις καὶ τὴν ἀσπίδα συντόμως χειρῶν ἐμάχετο καρτερῶς, ἄχρις ὅτε τῶν ὑπασπιστῶν τις, ἰδὼν συμπεπλεγμένους αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἀπέκοψε τῷ ξίφει τοῦ βαρβάρου τὸν ὦμον καὶ τοῦ ἔπου κατήγαγε. καταπλαγέντων δὲ τῶν βαρβάρων τὸ τοῦ ἀνδρὸς 15 ἀνδρείῳν τε ἅμα καὶ θαρραλέον, ἅμα τε ὁ Γερόντιος ἄλλοις τῶν πολεμίων ἐπήει, καὶ θεωροῦντες οἱ ἐκ τοῦ τείχους τὰ πραττόμενα παρὰ τοῦ σφῶν στρατηγούντος ἀνεμνήσθησαν τοῦ Ῥωμαίων ὀνόματος, καὶ ἐπέξελεθόντες ἤδη καταπεπληγμένους τοὺς ἐκπεσόντας κατέσφαξαν· τοὺς δὲ ἀποδράντας ἐδέχετο παρὰ Χριστιανῶν τιμῶ- 20 μενον οἰκοδόμημα, νομιζόμενον ἄστυον. ὁ μὲν οὖν Γερόντιος τῶν ἐληρητημένων τὴν Σκυθίαν ἐλευθερώσας κινδύνων, καὶ τῶν

10 ἐπέπεπον?
δράσαντας P.

19 καταπεπλεγμένους libri: corr S.

20 ἀπο-

aliquid molituri essent statumque rerum conturbaturi, consilium suum cum prudentissimis quibusque militibus, petulantiam et iniurias barbarorum punire volens, communicat. cum autem eos ob metum cunctabundos cerneret, qui vel ipsum barbarorum incessum timerent, sumptis armis et admodum paucis satellitibus adversus universam barbarorum multitudinem semet obiecturus instruit, apertisque portis prodit, militibus vel adhuc dormientibus et metu ceu compage quadam vincit, vel in muros accurrentibus et quae gererentur spectantibus. barbaris autem ridere Gerontii dementiae subijt; et quod hominem cupidum mortis existimarent, quosdam robore praestantes adversus eum mittunt. Gerontius cum eo congressus qui primus irruerat, cum manu parvam celeriter prehendisset, fortiter dimicat, donec quidam ex satellitibus, conspicatus eos lucta manu irplicitos, humerum barbari gladio abscidisset et hominem equo deturbasset. obstupefactis autem barbaris ob viri fortitudinem et audaciam, simul Gerontius alios ex hostibus adortur; et qui erant in muris, conscientes ea quae ab ipsorum duce gererentur, Romani nominis ad animos revocata memoria, barbaros aggrediuntur et erumpentium terrore percussos occidunt. qui aufugerant, in aedificium se recipiebant quod a Christianis habetur in honore proque asylo ducitur. ac Gerontius quidem ab imminentibus periculis liberata Scythia, et barbaris hanc aggressis eximia

ἐπανιστάντων αὐτῇ βαρβάρων ἀνδρίας ὑπερβολῇ καὶ μεγαλονη-
 χίᾳ κρατίσους, τὰς παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἀμοιβὰς προσδέχετο·
 Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς οὐ μετρίως ἀγανακτίσους ὅτι βάρβαροι
 τοσαύτης ἡξιωμένοι παρ' αὐτοῦ τιμῆς ἀνῆρέθησαν, εἰ καὶ τοῖς
 5 πρῶτῳ ἐτυχον λυμηνόμενοι, συναρπάξει τε τὸν Γερόντιον
 πυραρχῆμα καὶ λόγον τῆς ὑπὲρ Ῥωμαίων ἀριστείας ἀπήτει τοῦ
 δὲ καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων αὐτῶν ἐπανάστασιν ἀπελέγχοντος, διεξ-
 ιόντος τε τὰς ἀρπαγὰς καὶ τὴν τῶν οἰκητόρων ἀπώλειαν, τούτων
 10 λυσitteλὲς ἀλλ' ἐπιθυμία τῶν παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδωρημένων,
 ὡς ἂν μὴ ἐλεγχθεῖ ταῦτα κερδάνυς, ἐκποδῶν αὐτοὺς ἐθελῆσαι
 ποιῆσαι. τοῦ δὲ καὶ ταῦτα τῷ δημοσίῳ λέγοντος πεπομηγῆναι
 μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναίρεσιν (ἣν δὲ περιεαχῆναι χρυσῶ παρὰ βουσι-
 λέως αὐτοῖς δεδομένα πρὸς κόσμον), μόλις ἦν εἶχε διανεμίς τοῖς
 15 εἰνούχοις οὐσίαν οἷός τε γέγονε τῶν περιεστῶτων ἔξαιρεθῆναι κιν-
 δύνων, ἄξιον τῆς εἰς Ῥωμαίους ἐνόους ἐκτίσας τὰ ἐπιχειρεῖα.

41. Τῶν δὲ ὑπὸ τὴν Θεοδοσίον βασιλείαν οὕτω διεφθαρ-
 μένων, καὶ σπουδαίου μὲν οὐδενὸς εἰς ἀρετὴν φέροντος ἐπαινου-
 μένου, παντὸς δὲ τρυφῆς καὶ ἀκολασίας εἶδους κατὰ πῆχυν (τὸ
 20 λεγόμενον) ἐφ' ἐκάστης ἐπιδιδόντος, οἱ τὴν ἐν Συρίᾳ μεγάλῃν
 Ἀντιόχειαν οἰκοῦντες, οὐ φέροντες τὴν ἐπὶ τοῖς δημοσίοις φόροις
 ὀσημέραι παρὰ τῶν πρυαυρίων ἐπινοουμένην προσθήκην, εἰς σιτί- a. 387
 σιν ἀνίστησιν, καὶ τοὺς ἀνδριάντας αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως καὶ

16 ἐπιχειρεῖα L.

fortitudine ac magnanimitate victis, ab imperatore praemia quaedam exspe-
 ctabat. Theodosius autem non mediocriter iratus ob interemptos barbaros,
 quos ipse tanto dignatus esset honore, quantumvis exitio rei publicae fuis-
 sent, festinim Gerontium corripit et ab eo rationem rei pro Romanis stren-
 uae gestae poscit. illo rebellionis eos adversus Romanos arguente, simul-
 que rapinas et incolarum exitium commemorante, horum nullo moveri prin-
 ceptis, sed in eo persistere, Gerontium non utilitatis publicae causa sed ob
 libidinem adipiscendi barbaris ab imperatore donata, ne lucris istis potitus
 convinci posset, illos e medio tollere voluisse. Gerontio respondente se ista
 quoque post ipsorum caedem fisco misisse (erant autem aurei torques, ad
 ornatum eis a principe donati) vix facultatibus, quas habebat, in eunuchos
 distributis eripens se periculis imminentibus potuit, dignis scilicet fide in rem
 publicam Romanam sua praemiis persolutis.

41. Cum essent in imperio Theodosiano res in hunc modum perditae,
 ac nihil egregium, quod ad virtutem tenderet, laudaretur, sed omne delicia-
 rum et luxuriae genus ulnatim, ceu proverbio dici solet, quotidie sumeret
 incrementum, magnae illius Antiochiae Syriacae cives, non ferentes publico-
 rum cumulationes tributorum, quae singulos in dies ab exactoribus excogita-
 bantur seditionem moverunt, et tam ipsius principis quam Augustae statuis

τῆς τούτῳ συνοικουσύης αἰσχροῦς καθελόντες φωνὰς ἀφῆκαν τῶν μὲν πραττομένων οὐκ ἀνάξιας, οὐκ ἔξω μέντοι στωμυλλίας καὶ τῆς συνήθους αὐτοῖς ἀστειότητος. ἐπεὶ δὲ τοῖς παρ' αὐτῶν γεγενημένοις ὁ βασιλεὺς κινήθεις ἠπειλεῖ τῷ πταισμάτι δίκην ἄξια ἐπιθεῖναι, δέει τῆς βασιλείως ὀργῆς ἐδόκει τῇ βουλῇ πρόσβεις ἐκπέμ-5 πειν, ὅπερ ὧν ὁ δῆμος ἐπραξεν ἀπολογησομένους. αἰροῦνται τόνον Λιβάνιον τε τὸν σοφιστὴν, οὗ τὸ κλέος ἐκ τῶν καταλελειμμένων ὑπ' αὐτοῦ κηρύττεται λόγων, καὶ Ἰλάριον γένους τε λαμπρότητι καὶ παντὶ παιδείας εἶδει προήκοντα. καὶ ὁ μὲν σοφιστὴς τὸν περὶ τῆς στάσεως αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ γερονσίᾳ λόγον 10 εἰπὼν ἴσχυσε τὸν βασιλεῖα μεταστῆσαι τῆς κατὰ Ἀντιοχέων ὀργῆς, ὥστε ἀμέλει τούτῳ καὶ τὸν περὶ τῶν διαλλαγῶν ἐπιθεῖναι, τελέως τοῦ βασιλείως τὸ πρὸς τὴν πόλιν ἔχθος ἀποθεμένου· Ἰλάριος δὲ διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἐπαίνων ἄξιοιθεις ἄρχειν παρὰ βασιλέως ἐτάττετο Παλαισινῆς ἀπάσης.

15

42. Τῶν δὲ κατὰ τὴν ἐώαν καὶ Θράκην καὶ Ἰλλυρίδα ὄντων ἐν τούτοις, Μάξιμος οὐ κατὰ τὴν ἄξια οὐόμενος αὐτῷ τὰ πράγματα φέρεσθαι μόνων ἄρχοντι τῶν ὑπὸ Γρατιανῷ πρότερον τεταγμένων ἐθνῶν, διανοεῖτο παραλῦσαι τὸν νέον Οὐαλεντινιανῶν τῆς βασιλείας, εἰ μὲν δύναίτο, πάσης, εἰ δὲ τούτου διαμάρτυς, 20 μέρος γοῦν αὐτῆς, ὅσον ἂν οἶός τε γένοιτο, οἰκείωσασθαι. καὶ ταύτη κεκρατημένος τῇ γνώμῃ διαβῆναι τὰς Ἄλλεις καὶ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν χώρησαι παρεσκευάζετο. Θερῶν δὲ ὡς διὰ στενῆς ὁδοῦ

16 Ἰλλυριῶν libri.

20 τούτου S: libri τούτου.

foede delectis voces iactarunt, non illas quidem iis indignas quae gerebantur, sed cum dicacitate tamen et ipsis familiari urbanitate coniunctas. cumque princeps ob ea commotus, quae ab ipsis designata fuerant, merito supplicio se delictum hoc puniaturum minaretur, metu irae principis visum est ordini decurionum legatos mittere qui a plebe commissa purgarent. itaque Libanium professorum, cuius famam libri ab eo relictis praedicant, et Hilarium, splendore familiae atque omni eruditionis genere praestantem, deligunt. ac professor ille quidem oratione coram imperatore ac senatu de seditione pronuntiata tantum efficere potuit, ut a concepta adversus Antiochenos ira principem revocaret; obiterque factum est ut ei princeps alteram quoque de reconciliatione orationem iniungeret, inimicitias adversus urbem prorsus depositis. Hilarius autem, eximiae virtutis causa laudatus, ab imperatore toti Palaestinae cum imperio praefectus est.

42. Cum res Orientis et Thraciae et Illyrici hoc essent in statu, Maximus, qui non ex dignitate res sibi succedere putabat, si solis imperaret iis nationibus quae Gratiano prius paruerant, de Valentiniano regno deiiciendo cogitabat, toto quidem illo, si posset, sin ea spe frustraretur, de parte illius aliqua saltem acquirenda, quantam sane occupare posset. hac opinione victus ad transcendas Alpes et ad eundam Italiam se parat. cum autem videret per

καὶ τραχυτάτων καὶ ἀβάτων ὁρῶν ἀνάγκη ποιήσασθαι τὴν ὁδοι-
 πορίαν, διαδέχεται δὲ ταῦτα τέλματα καὶ ἔλη ὁδοιπόροις σχολαι-
 τερον διουσίην, οὐχ ὅτι στρατιᾷ τοσαύτῃ διέξοδον ἐνδιδόντα, τὸ
 πρακτικόν εἰς ἀμείνονα βουλήν ἀνέτιθετο. τοῦ δὲ Οὐαλεντινιανοῦ
 5 πρεσβείας ἐκ τῆς Ἀκυλητίας χρωμένον καὶ περὶ βεβαιωτέρας εἰρή-
 νης ἀσφάλειαν αὐτῷ δοθῆναι παρακαλοῦντος, ἐτίθετο ταῖς αἰτή-
 σεσι Μάξιμος, δεῖξαι τοῦτο καὶ αὐτὸς ὅτι μάλιστα ποιούμενος.
 πέμπει οὖν Δομνῖνον ἐπὶ τούτῳ Οὐαλεντινιανός, Σύρον μὲν ὄντα
 τὸ γένος, ἐκ δὲ τοῦ βελτίονος αὐτῷ γνώριμον ὄντα· παραδυνα-
 10 στεῶν γὰρ αὐτῷ πίστει καὶ πραγμάτων ἐμπειρίᾳ προέχειν τῶν
 ἄλλων ἰδοίη· καὶ ἄλλως ὅσα ὁ βασιλεὺς οὐδενὸς εἰδύτος ἄλλον
 πράττειν ἐβούλετο, τούτῳ κατ' ἐξαιρετικὸν ἐγνώκει θαρρεῖν. ἐλθὼν
 οὖν ὡς τὸν Μάξιμον ὁ Δομνῖνος, καὶ ὅσα τῆς πρεσβείας ἦν ἀπαγ-
 γελλας, ἤξιούτο Θεραπείας καὶ φιλοφροσύνης παντοίας· τιμῆς τε
 15 γὰρ αὐτὸν ὁ Μάξιμος ὑπερβαλλούσης ἤξιον, καὶ ὄγκου δωρεῶν
 ἐπλήρου τοσοῦτον ὥστε Δομνῖνον μηδένα τοιοῦτον ἔσεσθαι τῷ βα-
 σιλεῖ Οὐαλεντινιανῷ φίλον ὑπονοῆσαι. τοσοῦτον δὲ ἴσχυεν ὁ Μά-
 ξιμος τὸν Δομνῖνον παραγαγεῖν ὥστε καὶ μέρος ἧς εἶχε στρατιᾶς
 συμπαραπέμψαι, συνοῖσον εἰς ἐπικουρίαν τῷ βασιλεῖ κατὰ τῶν
 20 ἐπικειμένων τοῖς ἑπ' αὐτὸν Παιόσι βαρβάρων. ἐπὶ τούτοις ἀνα-
 χωρήσαντος τοῦ Δομνῖνον, καὶ ὠραῖζομένου τῷ πλήθει καὶ μεγέ-
 θει τῶν δωρεῶν καὶ τῇ τῶν δεδομένων αὐτῷ συμμύχων δοροφο-
 ρίᾳ, τὴν ἀπὸ τῶν Ἀλπειῶν φέρουσαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδὸν ἔλαθε

4 δὲ om LP. 7 δεῖξαι] Leuclavius δέξασθαι. 16 τοσοῦ-
 τον vel τοσοῦτων S: libri τοσοῦτον. 23 Ἰταλίαν] libri ἰδίαν.

viam angustam et asperrimos inviosque montes iter necessario faciendum esse, quos deinde lacus et paludes excipiunt, per quas duntaxat viatoribus otiose tardeque transeuntibus, non tantis copiis, exitus patet, quid agendum esset ad consilium melius differebat. cum autem Valentinianus legatos Aquileia mitteret, deque pace firmiori sibi cavere peteret, postulatis assentitur Maximus, eam rem se quoque lubentissime accipere simulans. itaque Dominum Valentinianus hanc ob causam ablegat, natione Syrum et notae melioris familiarem. quippe maxima secundum ipsum potestate praeditus fide pariter et usu rerum praestare ceteris videbatur; et quicquid alioqui princeps alio nemine conscio facere volebat, huic imprimis credendum statuerat. itaque cum venisset ad Maximum Dominus, capitibus legationis omnibus expositis, omni cum observantia comitateque exceptus est. nam et dignabatur eum honore Maximum eximio, et tanta munere mole satiabatur ut imperatorem Valentinianum nullum huic parem habiturum amicum Dominus existimaret. ac poterat usque adeo Dominum decipere Maximus, ut etiam partem exercitus sui cum eo mitteret, quae imperatori contra barbaros subiectis ipsi Pannoniis imminentes esset auxilio. posteaquam haec consecutus Dominus abisset, ac sibi placeret ob copiam magnitudinemque munerum, quae acceperat, et concessorum sibi sociorum satellitium, viam ab Alpibus domum ducentem imprudens

τῷ Μαξίμῳ ῥάονα καταστήσας. ὅπερ ὁ Μάξιμος προῖδόμενος, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάντα κατασκευύσας, ἐπηκολούθησε πινστρατιᾷ, μεθ' ἧσυχίας προπέμψας κατὰ τὴν ὁδὸν φύλακας, οἱ πᾶσαν ἐποιούντο φροντίδα τοῦ μηδένα παραδραμόντα τὴν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν Μαξίμου διάβασιν τοῖς ἀμφὶ Δομνῖνον ἀγγελίαι. καὶ ἦν ἡ τοιαύτη φυλακὴ λίαν εὐκολος· οὐδὲ γὰρ ἦν οἶόν τε λαθεῖν τοὺς διὰ τοῦ στενωτάτου τῶν Ἄλπειων ἰόντας. ὅτε τοίνυν ἔγνω τοὺς ἀμφὶ τὸν Δομνῖνον τὰ στενώτατα τῶν Ἄλπειων καὶ τὰ τῶν ὄρων ἄβατα διελεύθοντας, ἦδη δὲ καὶ τὰ μετὰ τὰς Ἄλπειας, ὅσα ἦν ἐλώδη καὶ δυσχέρειαν ἐμποιοῦντα στρατοπέδιον πολέμιον στίφος ἐναντιω-10 σόμενον ἐν δυσχωρίαις εὐρήσειν ἐλλέζοντι, τότε δὴ σὺν παντὶ τάχει τὴν Ἰταλίαν, οὐδενὸς ἐμποδῶν ὄντος, καταλαβὼν τῇ Ἀκυλητῆ προσάγει.

43. Οὐαλεντινιανοῦ δὲ τῷ αἰφνιδίῳ καὶ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα καταπλαγέντος, δέος εἰσῆι τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μὴ καὶ ζιγοῖραν ἐλὼν 15 ὁ Μάξιμος διαχρήσεται. τότε δὴ νεὼς ἐπιβὰς ἐπὶ τὴν Θεσσαλονικὴν ἀπῆρε. συναπέπλει δὲ αὐτῷ καὶ ἡ μήτηρ Ἰουστῖνα, Μαγνητικῷ μὲν, ὡς εἴρηται μοι, πρότερον συνοικήσασα, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου καθαίρεισιν Οὐαλεντινιανῷ τῷ βασιλεῖ διὰ κάλλους ὑπερβολὴν συναφθεῖσα, καὶ τὴν θυγατέρα Γάλλαν ἐπαγομένη. 20 διαπλεύσαντες δὲ τὰ τοσαῦτα πελάγη καὶ τῇ Θεσσαλονικῇ προσορμισθέντες πρεσβεία πρὸς Θεοδόσιον ἐχρῶντο τὸν βασιλέα, νῦν γοῦν αὐτὸν τῇ κατὰ παντὸς τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ γένους ἀσελείᾳ

15 καταπλαγέντος S: vulgo καταστάντος.

Maximo faciliorem reddidit. quod Maximus futurum prospiciens, eaque de causa cunctis apparatis rebus, universis cum copiis subsecutus est, tacite praemisissis in itinere custodibus, qui omnem curam adhibebant ne cursu quis praetergressus Maximi transitum in Italiam Domini comitibus nuntiaret. ac huiusmodi custodia perfacilis erat, nec enim latere poterant qui parte Alpium artissima proficiscebantur. cum igitur intelligeret Dominum cum suis copiis, quae sunt angustissimae, in viosque montes penetrasse, cum iis praeterea locis, quae trans Alpes erant palustria et difficultatem obiciebant militum copiis, quibus ne hostile agmen offenderent timendum erat, omni cum celeritate Italiam, nemine praepediente, ingressus Aquileiam copias ducit.

43. Valentiniano tam repentino casu extra spem omnem constituto, formidare coeperunt eius familiares ne Maximus eum vivum in potestatem redactum occideret. quapropter navem ingressus Thessalonicam abiit, socia navigationis Iustina matre; quae Magnentium prius maritum habuerat, ut ante diximus, et illo sublato propter eximiam formae venustatem Valentiniano principi iuncta matrimonio fuerat. haec Gallam quoque filiam secum abducebat. cum tot emensi maria Thessalonicam appulissent, legatione ad imperatorem Theodosium missa rogant ut saltem nunc insolentiam adversus omnem Valentiniani familiam exercitam vindicaret. Theodosius ad ipsam

τιμωρῆσαι παρακαλοῦντες. ὁ δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀκοὴν ἐκ-
 πλαγεῖς λήθην μὲν τινα τῆς ἄγαν ἐποιεῖτο τρυφῆς καὶ τῇ περὶ τὰς
 ἡδονὰς ἐνεδίδου μανίᾳ, βουλῆς δὲ προτεθείσης ἐδόκει τὴν Θεσσα-
 λονίκην αὐτὸν ἅμα τισὶ τῶν ἀπὸ τῆς γερουσίας καταλαθεῖν. οὗ
 5 δὴ γενομένου τέλεια περὶ τοῦ πρακτέου προετίθετο γνώμη, καὶ
 κοινῷ δόγματι συνεδόκει τοῖς Μαξιμῶ πεπλημμελημένοις ἐπεξελ-
 θεῖν· μὴ γὰρ εἶναι βιωτὸν ἀνθρώπῳ Γρατιανὸν μὲν ἀνελόντι καὶ
 τὴν βασιλείαν οἰκειωσαμένῳ τὴν τούτου, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο προ-
 εχώρησεν, ὁδῶ προελθόντι καὶ τῆς λελειμμένης ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν
 10 ἐκείνου παρελομένῳ. (44) τούτοις δυσαρεσιτήσας ὁ Θεοδοσίος
 διὰ τε τὴν ἔμφυτον μαλακίαν καὶ τὴν τῆς προλαβοῦσης διαίτης
 ἐκμέλειαν ὤκει πρὸς τὸν πόλεμον, τὰ ἐκ τῶν ἐμφυλίων κακὰ γί-
 ρων εἰς μέσον, καὶ ὡς ἀνάγκη πᾶσα τὰ κοινὰ πλήττεσθαι καιρίαις
 πληγαῖς ἀμφοτέρωθεν· ὅθεν ἔφρασκε δεῖν πρότερον διακηρυκείε-
 15 σθαι, καὶ εἰ μὲν ἔλοττο Οὐαλεντινιανῶ Μαξιμὸς ἀποδοῦναι τὴν
 βασιλείαν καὶ ἄγειν τὴν ἡσυχίαν, κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα τὴν
 ἀρχὴν εἰς ἕπαντας διηρθῆσθαι, πλεονεξία δὲ κρατούμενον αὐτὸν
 καταπολεμήσειν ἀπροσμίστως. τούτοις ἀντιφθέγγεσθαι μὲν οὐ-
 20 δεῖς τῶν ἀπὸ τῆς γερουσίας ἐθάρρει, δοκοῦσι πως κοινῇ τῇ πολι-
 τεύᾳ λυσitteλεῖν· Ἰουστῖνα δὲ οὔτε πραγμάτων ἄπειρος οὔσα οὔτε
 πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος εὔρεσιν ἄπορος, ἐπισταμένη τὸ Θεοδο-
 σίου περὶ τὰς ἐρωτικὰς ἐπιθυμίας ἐπιρρητές, ἐφιστᾷ τε τὴν θυγα-
 τέρα Γύλλαν ἐξμισίῳ διακρέπουσαν κάλλει, καὶ τῶν γονύτων ἐπι-

12 ὄκει vulgo.

rei famam obstupefactus luxus illius nimis obliviscitur, et paulum de insano voluptatum studio remittit. habito deinde consilio visum ut ipse cum nonnullis e senatu Thessalonicam se conferret. hoc ubi factum fuit, de integro consultatur quid agendum esset; communique decreto placuit ut a Maximo patrata facinora punirentur: non enim illi homini vitam amplius concedendam, qui et Gratianum occidisset eiusque regnum usurpasset, et hunc successum adeptus via quasi quadam progressus fuisset ac fratrem illius relicto sibi principatu exuisset. (44) offensus his Theodosius, ob insitam a natura molliitiam et hactenus actae vitae socordiam, ad bellum hoc segniorum se praebet, afferens in medium ea mala quae de bellis civilibus proveniunt; simulque ostendens necessario rem publicam in his utrinque letales plagas accipere. quapropter aiebat prius legatos esse mittendos; ac si quidem Valentiniano Maximus imperium restituere mallet et quietem amplecti, secundum formam pristinam in omnes imperium dividendum esse, sin ab avaritia se vinci pateretur, citra tergiversationem illam bello persequendum. adversus haec nemo quidem e senatu proferre quicquam audebat, quod aliquo modo rei publicae conducibilia viderentur. Iustina vero, nec rerum usu destituta nec inops consilii ad inveniendum id quod expediret, cum Theodosii primum ad amores animum nosset, Gallam filiam suam, eximia forma praestantem,

μιον, παντὶ δὲ θωπείας εἶδει καὶ θεραπείας αὐτὸν καταστρατηγῶν, ὥστε καὶ Κυνηγίῳ τῷ τῆς ἀδελφῆς ὑπάρχῳ πεμπομένῳ κατὰ τὴν Αἴγυπτον, προστεταγμένῳ τε πᾶσι τὴν εἰς τὰ θεῖα θρησκείαν ὑπωγορεῦσαι καὶ κλεῖθρα τοῖς τεμένεσιν ἐπιθεῖναι, τὴν Μαξίμου εἰκόνα δεῖξαι τοῖς Ἀλεξανδρεῶσιν ἐπέταξεν, ἀναθεῖναι τε δημοσίᾳ 5 ταύτην, καὶ ὅτι συμβασιλεύσειν ἔλαχεν αὐτῷ προσφωνῆσαι τῷ δήμῳ. Κυνηγιῶς μὲν οὖν καὶ ἐν τούτῳ τὸ προσταχθὲν ἐπλήρου καὶ τῶν κατὰ τὴν ἑῶν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἅπασαν ἱερῶν καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπέκλεισε τὰς εἰσόδους, θυσίας τε εἴρξε τὰς ἐξ αἰῶ- 10 νος νενομισμένας καὶ πᾶσαν πάτριον ἀγιστεῖαν.

- a. 386 38. Τὰ μὲν οὖν ἐξ ἐκείνου μέχρι τοῦδε τῆ Ῥωμαίων ἐπι-
 κρατεῖα συμβάντα δεῖξει τῶν πραγμάτων ἢ κατὰ μέρος ἀφήγησις.
 ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔθνος τι Σκυθικὸν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον
 ἐφάνη πᾶσιν ἄγνωστον τοῖς ἐκεῖσε νομασίαι· ἐκάλουν δὲ Γροθίγ-
 γους αὐτοὺς οἱ ταύτη βάρβαροι. πλῆθος τοίνυν ὄντες καὶ ὠπλι- 15
 σμένοι κατὰ τὸ δέον, καὶ προσέτι γε ῥώμη διαφέροντες, ῥᾶστα
 διυδραμῶντες τοὺς ἐν μέσῳ βαρβάρους παρ' αὐτὴν ἐληλύθασι τοῦ
 Ἰστρον τὴν ὄχθην, καὶ τὴν διάβασιν αὐτοῖς ἤττον ἐπιτραπῆναι
 τοῦ ποταμοῦ. Πρόμωτος δὲ τὴν τῶν ἐκεῖσε στρατοπέδων ἐπιτε-
 τραμμένος ἀρχὴν, συμπαρατείνας ἐπὶ μήκιστον τῆ ἡῖονι τοῦ ποτα- 20
 μοῦ τὰ στρατόπεδα τὴν πύροδον τοῖς βαρβάροις ἀπέκλειε. ταῦτα
 δὲ πρώτων καὶ ἐφ' ἑτέραν ὁδὸν ἤλθε τοιάνδε. συγκαλέσας τῶν

14 Προθίγγοις libri: corr Salmasius.

moliri et omni assentationis ac observantiae genere hominem circumvenire, adeo quidem ut etiam daret in mandatis Cynegio, praefecto praetorii, cum eum ablegaret in Aegyptum et omnibus numinum religione per ipsam interdicti ac fana claudi praecepisset, ut imaginem Maximi conspiciendam Alexandrinis exhiberet, publicos poneret et consortem hunc imperii factum esse habita ad populum oratione declararet. qua quidem in re Cynegius, quod imperatum fuerat, praestitit; aditusque templorum per Orientem et universam Aegyptum et ipsam Alexandriam occlusit, sacrificiaque ab omni aevo usitata cum omni patrio cultu prohibuit.

38. Quae autem ab eo tempore hucusque Romano imperio acciderint, ipsarum rerum commemoratio particulatim instituta monstrabit. sub eadem haec tempora natio quaedam Scythica trans Istram prodiit, omnibus istis incolis ignota; quos eorum locorum barbari Grothingos appellant. hi cum multitudine abundarent et armis necessariis instructi essent, praeteraque robore corporis exoellerent, nullo negotio peragratis interiorum barbarorum terris ad ipsam usque ripam Istri pervenerunt et fluminis transmittendi copiam sibi concedi postularunt. Promotus autem militum in iis locis magister, exercitiibus ad ripam fluminis, qua fieri poterat, longissime porrectis, a transitu barbaros arcebat. et haec agens aliam quoque viam huiusmodi reperit. convocatis nonnullis qui linguam eorum callebant, et quibus maxime

αἰσθανομένων τῆς ἐκείνων διαλέκτου τινάς, οἷς μάλιστα ἐγνώκει τὰ τοιαῦτα φαρρεῖν, ἐπὶ προδοσίᾳ καθεῖναι λόγους τοῖς βαρβάροις τούτοις ἀγίρσιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ δοθῆναι τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἄδρὸν ἀπήτουν μισθόν. τῶν δὲ βαρβάρων πρὸς τὸ τοῦ μισθοῦ πλήθος ἀρκεῖν οὐ φησάντων, πίστιν τοῖς οικείοις λόγοις ἐμποιοῦντες οἱ ἐσταλμένοι παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῖς ἐξ ἀρχῆς προταθεῖσιν ἐπέμενον, σμικρῶναι κατὰ τι τὸ κέρδος οὐκ ἀνεχόμενοι. συνδραμόντων δὲ εἰς τι ποσὸν ἀμφοτέρων, ἐγίνοντο μὲν ἐν παραβύστω περὶ προδοσίας συνθῆκαι, καὶ συνεδόκει 10 μέρος μὲν τι τοῦ μισθοῦ παραχρῆμα κομισοσθαι τοὺς προδότας, τὸ δὲ λειπόμενον τῷ καιρῷ φυλάξαι τῆς νίκης. ἐπεὶ δὲ καὶ ὕπως ἀρθῆναι τὰ σημεῖα ἔδει καὶ τὸν καιρὸν ἔταξαν καθ' ὃν ἐχρῆν τὰς προδοσίας εἰς ἔργον ἐλαθεῖν, ἀπαγγέλλουσι τῷ στρατηγῷ τὸ συγκείμενον, καὶ ὡς νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ βάρβαροι μέλλοιεν ἔργον τε 15 ὑπέσθαι καὶ τὴν ψιᾶσιν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποιεῖσθαι στρατεύματος. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι τὸ τῆς δυνάμεως ἀχμαιώτατον πληθεῖ μονοξέλων ἐμβιβάζοντες ἔταξαν πρῶτον διαβῆναι καὶ τοῖς στρατιώταις ἔτι καθεύδοσιν ἐπελαθεῖν, εἶτα ἐπὶ τούτοις τοὺς ἐν ἰσχυρίᾳ μέσῃν ἔχοντας τάξιν, ὡς ἂν τοῖς πρώτοις ἤδη τῆς ἐπιθέσεως 20 ἀρξασμένοις συνεπιλάβοιτο, καὶ οὕτως ἐξῆς τὴν ἄχριστον ἔπυσαν ἡλικίαν, ἐπὶ κατορθωτέοις ἤδη πράγμασιν ὑπαίξεισθαι μέλλουσιν. (39) ὁ δὲ στρατηγὸς Πρόμωτος ἐκ τῶν ἐπὶ προδοσίᾳ σταλέντων ἅπαντα ταῦτα προδιδουχθεὶς πρὸς τὰ τοῖς βαρβάροις σκε-

2 καθεῖλε LP.

decrevisset in talibus fidere, hos ipsos dimittit, ut de proditione barbaris hisce mentionem iniicerent. ingens hi praemium petunt a barbaris, si tradi sibi ducem Romanum cum exercitu vellent. cum barbari dicerent eius praemii magnitudinem suas superare facultates, vicissim qui missi a duce fuerant, quo verbis suis fidem facerent, iis insistebant quae ab initio proposuissent, nec sibi de lucro quicquam decidi permittebant. posteaquam utrinque de certa quadam summa convenisset, clam de proditione paciscuntur; et utrisque visum est debere partem aliquam praemii statim proditores accipere, reliquo ad victoriae tempus reservato. ubi iam constitutum fuisset quo pacto signa danda et quo esset exsequenda tempore proditio, duci rem, qui composita fuisset, nuntiant, et quod, ubi nox advenisset, facinus barbari aggressuri essent et adversus exercitum Romanum transiecturi, partem igitur exercitus sui robustissimam, linteis impositam plurimis, primo loco transiicere barbari iusserunt et milites adhuc dormientes adoriri; deinde alios, qui ratione roboris medium velut ordinem obtinebant, ut primis aggressionem exorsis opem ferrent; atque ita tandem reliquam omnem aetatem inutilem, quae se rebus iam praecclare confectis esset ostentatura. (39) de quibus omnibus iam ante dux copiarum Promotus ab iis qui nomine proditoris ablegati fuerant edoctus ad occurrendum consiliis barbarorum se parat, navibus ita con-

φθίντα παρεσκευάζετο, τὰς ναῦς ἀντιπρόωρους στήσας ἀλλήλαις, καὶ τὸ μὲν βέθος πλοίοις τρισὶ πληρώσας, φροντίσας δὲ μήκους ὅτι μάλιστα πλεονος ἐπὶ σταδίους εἴκοσι τοῦ ποταμοῦ τὴν ἡΐονα κατέλαβε, τοῖς ἐναντίοις ἐπὶ τοῦτο τὴν διάβασιν ἀποκλείων, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀπαντῶν μονοξύλοις ἤδη διαβαίνειν ἐπιχειροῦσι, καὶ 5 οἷς ἐνετύγχανε καταδύων. ἀσελήνον δὲ τῆς νυκτὸς οὔσης ἀγνοοῦντες οἱ βύρβαροι τὴν τῶν Ῥωμαίων παρασκευὴν ἔργου τε ἤπτοντο καὶ σιγῇ καὶ ἡσυχίᾳ πολλῇ τοῖς μονοξύλοις ἐνέβαινον, ἀγνοεῖν πάντῃ τὰ βεβουλευμένα τοὺς Ῥωμαίους ἠγούμενοι. τῶν δὲ σημείων ἀρθέντων οἱ τὴν προδοσίαν μηχανησάμενοι, τῷ στρατηγῷ 10 προμηνύσαντες ἕκαστα καὶ ἄρμουςάμενοι τῇ τῶν πολεμίων παρασκευῇ, ταῖς τε ναυσὶ μεγάλαις οὔσαις καὶ εἰρεσία καρτερωτάτῃ χρωμέναις ἐπέπλεον καὶ τὰ πρυστυγγάνοντα πάντα κατέδυσον, οὐδενὸς τῶν ἀποπιπτόντων διὰ τὸ τῆς πανοπλίας βάρους οἷου τε γενομένου σωθῆναι. τὰ δὲ τοὺς ταῖς ναυσὶ περιπλέοντας διαφύγοντα 15 μονόξυλα, καὶ τοῖς εἰς μήκος ἠγμένοις πλοίοις περιπεσόντα, παντὶ τῷ προσπεσόντι βαλλόμενα σὺν αὐτοῖς ἀπώλετο τοῖς ἀνδράσιν, οὐδενὸς ὑπερβῆναι τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίων διάφραγμα δυνθέντος. φόνου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ οἷος οὔπω πρότερον ἐν ναυμαχίᾳ συνέβη, σωματίων μὲν ὃ ποταμὸς ἐπληροῦτο καὶ ὄπλων ὅσα 20 φύσιν εἶχεν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος αἰωρεῖσθαι, εἰ δὲ πού τινες οἶοι τε γεγόνασι διαβῆναι τηχόμενοι, τοῖς περὶ τὴν ἡΐονα τοῦ ποταμοῦ παροῖς ἐμπυσόντες ἀπώλοντο. τοῦ δὲ ἀκμάζοντος παντὸς ἐν τοῖς

16 ἠγμένοις S: libri συγμένοις. 23 παροῦσι Leuclavius, πλοίοις S.

stitutis ut obversas in vicem sibi proras haberent. latitudinem aciei navalis efficit eam quae navigiis tribus constaret: longitudinis autem maioris inprimis habita ratione, ad viginti usque stadia ripam fluminis occupat; qua quidem re adversos a transiectu excludebat; et reliquis occurrens qui lintribus transmittere conarentur, in quoscunque delatus esset, eos submergebat. cumque nox esset illunis, ignorantes apparatus Romanorum barbari, facinus ipsum exordiebantur, magno cum silentio lintres ingressi, ratiq̄ue Romanos consilia sua prorsus latere. signis autem datis, cum conditionis auctores de singulis ducem praemonuissent ac propius ad hostilem apparatus accessissent, navibus magnis et remigio validissimo utentibus invehebantur, obviaque cuncta submergebant, cum nemo desilientium propter armorum pondus evadere posset. lintres autem illi, quicumque vitaverant Romanos navibus circumvectos, cum in porrectas in longitudinem naves incidissent, quibusvis offerentibus sese telis petiti cum ipsis viris interibant, adeo quidem ut navium Romanarum septem illud nemo transire potuerit. ingenti edita caede, qualis antea necdum ullo navali proelio patrata fuit, cadaveribus annis compleri et armis, quorum quidem esset ea natura ut aquae innatarent. quodsi qui natando transilicere potuissent, in eos qui ad ripam fluminis aderant delati peribant. hoc modo cum flos ipse barbarici exercitus omnino extinctus

βαρβάρους διαφθαρέντος, ἐπὶ τὴν λεῖαν ἐχώρουν οἱ στρατιῶται, παιδύρια μὲν ἀπάγοντες καὶ γύναια, καὶ τῆς ἀποσκευῆς γενόμενοι κύριοι. τότε δὴ καὶ ὁ στρατηγὸς Πρόμωτος οὐ πόρρω πον τὸν βασιλέα Θεοδοσίον ὄντα μετακαλέσας ἐποιεῖτο μάρτυρα τοῦ κατ-
 5 ορθώματος. ὁ δὲ τῶν αἰχμαλώτων τὸ πλῆθος καὶ τὸν ὄγκον τῶν λαφύρων τεθεαμένος ἀνῆκέ τε τοὺς αἰχμαλώτους ἀδέτους καὶ δω-
 ρεαῖς ἐφιλορονεῖτο, διὰ τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας εἰς τὸ αὐτο-
 μολῆσαι προτρέπων, καὶ ἄλλως εἰς τὸν κατὰ Μαξιμόν σνοιόσον-
 τὰς οἱ πόλεμον. ὁ μὲν οὖν Πρόμωτος ἐπέμεινε τῇ τῆς Θράκης
 10 ἐφεστῶς φυλακῇ καὶ πρὸς τὸν εἰρημένον πόλεμον ἐν παραβύστωι
 γινόμενος εὐτρεπής· ἕτερον δὲ τι παραπλήσιον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ
 συμβῆν ἄξιον ἀφηγήσασθαι.

40. Πόλις ἐστὶν ἐν τῇ κατὰ Θράκην Σκυθία Τομεὺς ὀνο-
 μαζομένη. τῶν ἐνιδρυμένων ταύτῃ στρατιωτῶν ἡγεῖτο Γερόντιος,
 15 ἀνὴρ καὶ ῥώμη σώματος καὶ πρὸς πῦσαν πολεμικὴν χρεῖαν ἀρκῶν.
 ἦσαν δὲ πρὸ ταύτης τῆς πόλεως ὑπὸ βασιλέως ἀριστινὴν ἐνστάντες
 βάρβαροι, τῇ τε τῶν σωμάτων ἀνατρέχοντες εὐφυῖα καὶ ἀνδρεία πολὺ
 τῶν ἄλλων διαφέροντες. οὗτοι καὶ σιτήσεων ὑπὲρ τοὺς στρατιώτας
 καὶ ἄλλων παρὰ βασιλέως ἡξιωμένοι δωρεῶν οὐκ εὐνοία τὰς εἰς
 20 αὐτοὺς ἀμείβεσθαι διανοοῦντο τιμὰς ἀλλὰ τῇ εἰς τὸν ἄρχοντα ὑπερ-
 οψία καὶ τῇ περὶ τοὺς στρατιώτας καταφρονήσει. ταύτης αὐτῶν
 αἰσθανόμενος τῆς προαιρέσεως ὁ Γερόντιος, καὶ ὡς ἐγχειρήσῃ

15 post σώματος omissum videtur προέχων aut simile quoddam partici-
 pium. S. 16 ἐστάντες P. 17 πολὺ S: libri πολλῇ.

fuisset, ad praedam se milites convertabant, pueros et mulierculas abducen-
 tes et apparatu barbarorum potiti. tunc etiam dux copiarum Promotus ar-
 cessitum imperatore Theodosium, qui non procul aberat, rei fortiter gestae
 testem fecit. ille multitudinem captivorum et spoliolorum molem conspicatus
 captivos vinculis liberatos dimisit et muneribus demulsit, hac eos humanitate
 pelliciens ut ad se sponte transirent; quod etiam ceteroqui eorum opera fu-
 tura ipsi esset utilis ad bellum contra Maximum gerendum. ac Promotus
 quidem mansit in officio, Thraciae custodiendae praefectus, et ad bellum
 quod diximus secreto paratus. fuerit autem operae pretium et aliud quiddam
 simile, quod eodem tempore accidit, narrari.

40. Est oppidum in ea Scythia quae Thracia continetur, quod Tomos
 vocant. huius oppidi militibus praesidiis cum potestate praeerat Gerontius,
 vir robore corporis excellens et ad usum belli quemvis idoneus. erant
 autem extra oppidum barbari quidam a principe delectu praestantissimorum
 habito collocati, qui et corporum dotibus egregia natura praediti erant et
 virilibus animis ceteros superabant. hi supra milites reliquos et annonis et
 aliis muneribus ab imperatore donati non honores illos sibi habitos benevo-
 lentia compensare cogitabant, sed despectu praesidis et militum Romanorum
 contemptu. hac eorum voluntate cognita Gerontius, et quod in oppidum

διανοοῦνται τῇ πόλει καὶ συνταροῦνται τὰ καθ' ἑστώτα, κοινοῦται τῶν στρατιωτῶν τοῖς φρονήσει μάλιστα διαφέρουσιν, ἐπεξέλθειν τῇ τῶν βαρβάρων ἀσελείᾳ καὶ ἔθρει βουλόμενος. ὡς δὲ διὰ δειλίαν εἰώρη δικοῦντας καὶ αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν βαρβάρων δεδιότας, ἀναλαβὼν τὰ ὄπλα καὶ τῶν ὑπασπιστῶν σφόδρα εὐαριθμήτους παντὶ 5 τῶ τῶν βαρβάρων ἀντετάττετο πλήθει, καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας ἀπήντα, τῶν στρατιωτῶν ἢ καθ' ἑαυτῶν ἔτι καὶ τῶ ἔκνω πεπεδημένων, ἢ πρὸς τὸ τεῖχος ἀναδραμόντων καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων. τοῖς δὲ βαρβάροις ἐπήει γελῶν τὴν τοῦ Γεροντίου παραφροσύνην, καὶ θανατῶν οἰόμενοι τὸν ἄνθρωπον ἐπεμπον αὐτῷ τοὺς 10 ἐν ἑαυτοῖς ἀλλῆ διαφέροντας. ὁ δὲ τῷ πρῶτον ἐπελθόντι συμπλακεὶς καὶ τὴν ἀσπίδα συντόμως χειρῶν ἐμάχετο καρτεριῶς, ἄχρως ὅτε τῶν ὑπασπιστῶν τις, ἰδὼν συμπεπλεγμένους αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἀπέκοψε τῷ ξίγει τοῦ βαρβάρου τὸν ὤμον καὶ τοῦ ἵππου κατήγαγε. καταπλαγέντων δὲ τῶν βαρβάρων τὸ τοῦ ἀνδρὸς 15 ἀνδρείον τε ἄμα καὶ θαρραλέον, ἄμα τε ὁ Γερόντιος ἄλλοις τῶν πολεμίων ἐπήει, καὶ θεωροῦντες οἱ ἐκ τοῦ τεύχους τὰ πραττόμενα παρὰ τοῦ σφῶν στρατηγούντος ἀνεμνήσθησαν τοῦ Ῥωμαίων ὀνόματος, καὶ ἐπεξελθόντες ἤδη καταπεπληγμένους τοὺς ἐκπεσόντας κατέσφαξαν· τοὺς δὲ ἀποδράντας ἐδέχετο παρὰ Χριστιανῶν τιμῶ- 20 μενον οἰκοδόμημα, νομιζόμενον ἄστυον. ὁ μὲν οὖν Γερόντιος τῶν ἐπηρεηθέντων τὴν Σκυθίαν ἐλευθερώσας κινδύνων, καὶ τῶν

10 ἐπέμπον? 19 καταπεπλεγμένους libri: corr S. 20 ἀποδράσαντας P.

aliquid molituri essent statumque rerum conturbaturi, consilium suum cum prudentissimis quibusque militibus, petulantiam et iniurias barbarorum punire volens, communicat. cum autem eos ob metum cunctabundos cerneret, qui vel ipsum barbarorum incessum timerent, sumptis armis et admodum paucis satellitibus adversus universam barbarorum multitudinem semet obiecturus instruit, apertisque portis prodit, militibus vel adhuc dormientibus et metu oeu compage quadam vinctis, vel in muros accurrentibus et quae gererentur spectantibus. barbaris autem ridere Gerontii dementiae subit; et quod hominem cupidum mortis existimarent, quosdam robore praestantes adversus eum mittunt. Gerontius cum eo congressus qui primus irruerat, cum manu parmam celeriterprehendisset, fortiter dimicat, donec quidam ex satellitibus, conspicatus eos lucta manu implicatos, humerum barbari gladio abscedisset et hominem equo deturbasset. obstupefactis autem barbaris ob viri fortitudinem et audaciam, simul Gerontius alios ex hostibus adortur; et qui erant in muris, conspicientes ea quae ab ipsorum duce gererentur, Romani nominis ad animos revocata memoria, barbaros aggrediuntur et erumpentium terrore percussos occidunt. qui aufugerant, in aedificium se recipiebant quod a Christianis habetur in honore proque asylo ducitur. ac Gerontius quidem ab imminentibus periculis liberata Scythia, et barbaris hanc aggressis eximia

ἐπανουστύντων αὐτῇ βαρβάρων ἀνδρίας ὑπερβολῆ καὶ μεγαλοπρῆξι κρυτίσας, τὰς παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἀμοιβὰς προσεδέχτο· Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς οὐ μετρίως ἀγανακτήσας ὅτι βάρβυροι τοσοῦτης ἤξιωμένοι παρ' αὐτοῦ τιμῆς ἀηρέθησαν, εἰ καὶ τοῖς 5 πρᾶγμασι ἐντυχον λυμνημένοι, συναρπάξει τε τὸν Γερόντιον πικραχρῆμα καὶ λόγον τῆς ὑπὲρ Ῥωμαίων ἀριστείας ἀπήτει. τοῦ δὲ καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων αὐτῶν ἐπανάστασιν ἀπελέγχοντος, διεξιόντος τε τὴν ἄρπυγὰς καὶ τὴν τῶν οἰκητῶρων ἀπώλειαν, τούτων μὲν οὐδενὶ προσεῖχεν ὁ βασιλεὺς, ἐνίστατο δὲ τῷ μὴ διὰ τὸ κοινῇ 10 λυστατελὲς ἀλλ' ἐπιθυμίᾳ τῶν παρὰ βασιλείας αὐτοῖς δεδωρημένον, ὡς ἂν μὴ ἐλεγχθεῖται ταῦτα κερδάνυς, ἐκποδῶν αὐτοὺς ἐθελῆσαι ποιῆσαι. τοῦ δὲ καὶ ταῦτα τῷ δημοσίῳ λέγοντος πεπομηγῆναι μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναίρεσιν (ἦν δὲ περιανχένια χροσῦ παρὰ βασιλείας αὐτοῖς δεδομένα πρὸς κόσμον), μόλις ἦν εἶχε διανεμίης τοῖς 15 εὐνούχοις οὐσίαν οἷός τε γέγονε τῶν περιεστώτων ἔξαιρεθῆναι κινδύνων, ἄξια τῆς εἰς Ῥωμαίους εὐνοίας ἐκτίσας τὰ ἐπιχειρία.

41. Τῶν δὲ ὑπὸ τὴν Θεοδοσίον βασιλείαν οὕτω διεφθαρμένων, καὶ σπουδαίον μὲν οὐδενὸς εἰς ἀρετὴν φέροντος ἐπαινουμένον, παντὸς δὲ τρυφῆς καὶ ἀκολασίας εἶδους κατὰ πᾶχον (τὸ 20 λυφόμενον) ἐφ' ἐκάστης ἐπιδιδύοντος, οἱ τὴν ἐν Συρίᾳ μεγάλῃν Ἀντιόχειαν οἰκοῦντες, οὐ γέροντες τὴν ἐπὶ τοῖς δημοσίοις ἡόροις ὀσημέραι παρὰ τῶν πρυκτῶρων ἐπινοουμένην προσθήκην, εἰς στί- a. 387
σιν ἀνέστησαν, καὶ τοὺς ἀνδριάντας αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως καὶ

16 ἐπιχειρία L.

fortitudine ac magnanimitate victis, ab imperatore praemia quaedam exspectabat. Theodosius autem non mediocriter iratus ob interemptos barbaros, quos ipse tanto dignatus esset honore, quantumvis exitio rei publicae suisissent, festim Gerontium corripit et ab eo rationem rei pro Romanis strenue gestae poscit. illo rebellionis eos adversus Romanos arguente, simulque rapinas et incolarum exitium commemorante, horum nullo moveri princeps, sed in eo persistere, Gerontium non utilitatis publicae causa sed ob libidinem adipiscendi barbaris ab imperatore donata, ne lucris istis potuitus convinci posset, illos e medio tollere voluisse. Gerontio respondente se ista quoque post ipsorum caedem fisco misisse (erant autem aurei torques, ad ornatum eis a principe donati) vix facultatibus, quas habebat, in eunuchos distributibus eripere se periculis imminentiibus potuit, dignis scilicet fide in rem publicam Romanam sua praemiis persolutis.

41. Cum essent in imperio Theodosiano res in hunc modum perditae, ac nihil egregium, quod ad virtutem tenderet, laudaretur, sed omne deliciarum et luxuriae genus ulnatum, ceu proverbio dici solet, quotidie sumeret incrementum, magnae illius Antiochiae Syriacae cives, non ferentes publicorum cumulationes tributorum, quae singulos in dies ab exactoribus excogitabantur seditionem moverunt, et tam ipsius principis quam Augustae statul

τῆς τούτῳ συνοικουόσης αἰσχροῦς καθελόντες φωνὰς ἀφ᾽ ἧκων τῶν μὲν πραττομένων οὐκ ἀναξίας, οὐκ ἔξω μέντοι στωμυλίας καὶ τῆς συνήθους αὐτοῖς ἄστειότητος. ἐπεὶ δὲ τοῖς παρ' αὐτῶν γεγενημένοις ὁ βασιλεὺς κινηθεὶς ἠπέλει τῷ πταισμάτι δίκην ἄξίαν ἐπιθεῖναι, δέει τῆς βασιλείως ὀργῆς ἐδόκει τῇ βουλῇ πρόσβεις ἐκπέμ- 5 πειν, ὅπερ ὧν ὁ δῆμος ἐπραξεν ἀπολογησομένους. αἰροῦνται τούτων Διβάνιον τε τὸν σοφιστήν, οὗ τὸ κλέος ἐκ τῶν καταλελειμμένων ὑπ' αὐτοῦ κηρύττεται λόγων, καὶ Ἰάριον γένους τε λαμπρότητι καὶ παντὶ παιδείας εἶδει προήκοντα. καὶ ὁ μὲν σοφιστὴς τὸν περὶ τῆς στάσεως αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ γεροσυλῇ λόγον 10 εἰπὼν ἴσχυσε τὸν βασιλέα μεταστῆσαι τῆς κατὰ Ἀντιοχέων ἡγῆς, ὥστε ἀμέλει τούτῳ καὶ τὸν περὶ τῶν διαλλαγῶν ἐπιθεῖναι, τελέως τοῦ βασιλείως τὸ πρὸς τὴν πόλιν ἔχθος ἀποθεμένον· Ἰάριος δὲ διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἐπαίνων ἀξιοθεὶς ἄρχεν παρὰ βασιλέως ἐτάττετο Παλαιστίνης ἀπίσης. 15

42. Τῶν δὲ κατὰ τὴν ἑψάν καὶ Θράκην καὶ Ἰλλυριδα ὄντων ἐν τούτοις, Μάξιμος οὐ κατὰ τὴν ἄξίαν οἰόμενος αὐτῷ τὰ πράγματα φέρεσθαι μόνων ἄρχοντι τῶν ὑπὸ Γρατιανῷ πρότερον τεταγμένων ἔθνῶν, διανοεῖτο παραλῦσαι τὸν νέον Οὐαλεντινιανῶν τῆς βασιλείας, εἰ μὲν δύναίτο, πάσης, εἰ δὲ τούτου διαμάρτυς, 20 μέρος γοῦν αὐτῆς, ὅσον ἂν οἶός τε γένοιτο, οἰκειώσασθαι. καὶ ταύτῃ κεκρατημένος τῇ γνώμῃ διαβῆναι τὰς Ἄλλεις καὶ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν χώρησαι παρεσκευάζετο. θεωρῶν δὲ ὡς διὰ στενῆς ὁδοῦ

16 Ἰλλυριῶν libri.

20 τούτου S: libri τούτου.

foede deiectis voces iactarunt, non illas quidem iis indignas quae gerebantur, sed cum dicacitate tamen et ipsis familiari urbanitate coniunctas. cumque princeps ob ea commotus, quae ab ipsis designata fuerant, merito supplicio se delictum hoc puniturum minaretur, metu irae principis visum est ordini decurionum legatos mittere qui a plebe commissa purgarent. itaque Libanium professorem, cuius famam libri ab eo relictis praedicant, et Hilarium, splendore familiae atque omni eruditionis genere praestantem, deligunt. ac professor ille quidem oratione coram imperatore ac senatu de seditione pronuntiata tantum efficere potuit, ut a concepta adversus Antiochenos ira principem revocaret; obiterque factum est ut ei princeps alteram quoque de reconciliatione orationem iniungeret, inimicitias adversus urbem prorsus deposita. Hilarium autem, eximiae virtutis causa laudatus, ab imperatore toti Palaestinae cum imperio praefectus est.

42. Cum res Orientis et Thraciae et Illyrici hoc essent in statu, Maximus, qui non ex dignitate res sibi succedere putabat, si solis imperaret iis nationibus quae Gratiano prius paruerant, de Valentiniano regno deiciendo cogitabat, toto quidem illo, si posset, sin ea spe frustraretur, de parte illius aliqua saltim acquirenda, quantam sane occupare posset. hac opinione victus ad transeundas Alpes et ad eundam Italiam se parat. cum autem videret per

καὶ τραχυτάτων καὶ ἀβάτων ὁρῶν ἀνάγκη ποιήσασθαι τὴν ὁδο-
 πορίαν, διαδέχεται δὲ ταῦτα τέλματα καὶ ἔλη ὁδοιπόροις σχολαι-
 τερον διουσίην, οὐχ ὅτι στρατιᾷ τοσαύτῃ διέξοδον ἐνδιδόντα, τὸ
 πρακτικόν εἰς ἀμείνονα βουλήν ἀνετίθετο. τοῦ δὲ Οὐαλεντινιανοῦ
 5 πρεσβείαις ἐκ τῆς Ἀκυληίας χρωμένον καὶ περὶ βεβαιότερας εἰρή-
 νης ἀσφάλειαν αὐτῷ δοθῆναι παρακαλοῦντος, ἐτίθετο ταῖς αἰτή-
 σεσι Μάξιμος, δεῖξαι τοῦτο καὶ αὐτὸς ὅτι μάλιστα ποιούμενος.
 πέμπει οὖν Δομνῖνον ἐπὶ τούτῳ Οὐαλεντινιανός, Σύρον μὲν ὄντα
 τὸ γένος, ἐκ δὲ τοῦ βελτίονος αὐτῷ γνώριμον ὄντα· παραδινα-
 10 στεῶν γὰρ αὐτῷ πίστει καὶ πραγματίων ἐμπειρίᾳ προέχειν τῶν
 ἄλλων ἐδόκει· καὶ ἄλλως ὅσα ὁ βασιλεὺς οὐδένος εἰδότες ἄλλου
 πρῶττειν βρούλετο, τούτῳ κατ' ἐξαίρετον ἐγνώκει θαρρεῖν. ἐλθῶν
 οὖν ὡς τὸν Μάξιμον ὁ Δομνῖνος, καὶ ὅσα τῆς πρεσβείας ἦν ἀπαγ-
 γειλας, ἤξιοῦτο θεραπείας καὶ φιλοφροσύνης παντοίας· τιμῆς τε
 15 γὰρ αὐτὸν ὁ Μάξιμος ὑπερβαλλούσης ἤξιον, καὶ ὄγκου δωρεῶν
 ἐπλήρου τοσοῦτον ὥστε Δομνῖνον μηδένα τοιοῦτον ἔσεσθαι τῷ βα-
 σιλεῖ Οὐαλεντινιανῷ φίλον ὑπονοῆσαι. τοσοῦτον δὲ ἴσχυεν ὁ Μά-
 ξιμος τὸν Δομνῖνον παραγαγεῖν ὥστε καὶ μέρος ἧς εἶχε στρατιᾶς
 συμπαραπέμψαι, συνοῖσον εἰς ἐπικουρίαν τῷ βασιλεῖ κατὰ τῶν
 20 ἐπικειμένων τοῖς ὑπ' αὐτὸν Παιίοσι βαρβάρων. ἐπὶ τούτοις ἀνα-
 χωρήσαντος τοῦ Δομνῖνου, καὶ ὠρμιζομένου τῷ πλήθει καὶ μεγέ-
 θει τῶν δωρεῶν καὶ τῇ τῶν δεδομένων αὐτῷ συμμάχων δορυφο-
 ρίᾳ, τὴν ἀπὸ τῶν Ἄλπειων φέρουσαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδὸν ἔλαθα

4 δὲ om LP. 7 δεῖξαι] Leuclavius δέξασθαι. 16 τοσοῦ-
 του vel τοσοῦτων S: libri τοσοῦτον. 23 Ἰταλίαν] libri ἰδίαν.

viam angustam et asperissimos inviosque montes iter necessario faciendum esse, quos deinde lacus et paludes excipiunt, per quas duntaxat viatoribus otiose tardeque transeuntibus, non tantis copiis, exitus patet, quid agendum esset ad consilium melius differebat. cum autem Valentinianus legatus Aquileia mitteret, deque pace firmiori sibi caveri peteret, postulatis assentitur Maximus, eam rem se quoque lubentissime accipere simulans. itaque Dominum Valentinianus hanc ob causam ablegat, natione Syrum et notae melioris familiarem. quippe maxima secundum ipsum potestate praeditus fide pariter et usu rerum praestare ceteris videbatur; et quicquid alioqui princeps alio nemine conscio facere volebat, huic inprimis credendum statuerat. itaque cum venisset ad Maximum Dominus, capitibus legationis omnibus expositis, omni cum observantia comitateque exceptus est. nam et dignabatur eum honore Maximus eximio, et tanta munerum mole satiabat ut imperatoreum Valentinianum pulchrum huic parem habiturum amicum Dominus existimaret. ac poterat usque adeo Dominum decipere Maximus, ut etiam partem exercitus sui cum eo mitteret, quae imperatori contra barbaros subiectis ipsi Pannoniis imminentes esset auxilio. posteaquam haec consecutus Dominus abiisset, ac sibi placeret ob copiam magnitudinemque munerum, quae acceperat, et concessorum sibi sociorum satellitium, viam ab Alpibus domum ducentem imprudens

τῷ Μαξίμῳ ῥάονα καταστήσας. περὶ ὁ Μάξιμος προϋδόμενος, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάντα κατασκευάσας, ἐπηκολούθησε πανστρατιᾷ, μεθ' ἥσυχίας προπέμψας κατὰ τὴν ὁδὸν φύλακας, οἱ πᾶσαν ἐποιούοντο φροντίδα τοῦ μηδένα παραδραμόντα τὴν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν Μαξίμου διάβασιν τοῖς ἀμφὶ Δομνῖνον ἀγγεῖλαι. καὶ ἦν ἡ τοιαύτη φυλακὴ λίαν εὐκολος· οὐδὲ γὰρ ἦν οἶόν τε λαθεῖν τοὺς διὰ τοῦ στενωτάτου τῶν Ἄλπειων ἰόντας. ὅτε τοίνυν ἔγνω τοὺς ἀμφὶ τὸν Δομνῖνον τὰ στενώματα τῶν Ἄλπειων καὶ τὰ τῶν ὄρων ἄβατα διελθόντας, ἤδη δὲ καὶ τὰ μετὰ τὰς Ἄλπειας, ὅσα ἦν ἐλώδη καὶ δυσχέρειαν ἐμποιοῦντα στρατοπέδῳ πολέμιον στίφος ἐναντιω-10 σόμενον ἐν δυσχωρίαις εὐρήσειν ἐπιβύουσι, τότε δὴ σὺν παντὶ τύχει τὴν Ἰταλίαν, οὐδενὸς ἐμποδῶν ὄντος, καταλαβὼν τῇ Ἀκυλῆτῃ προσάγει.

43. Οὐαλεντινιανῶ δὲ τῷ αἰφνιδίῳ καὶ παρὰ πῦσαν ἐλπίδα καταπλαγέντος, δέος εἰσῆγε τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μὴ καὶ ζιγυρίαν ἐλὼν 15 ὁ Μάξιμος διαχορήσῃται. τότε δὴ νεὸς ἐπιβύς ἐπὶ τὴν Θεσσαλονικίην ἀπήρε. συναπέπλει δὲ αὐτῷ καὶ ἡ μήτηρ Ἰουστῖνα, Μαγνητικῷ μὲν, ὡς εἴρηται μοι, πρότερον συνοικήσασα, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου καθάρσειν Οὐαλεντινιανῶ τῷ βασιλεῖ διὰ κάλλους ὑπερβολὴν συναφθεῖσα, καὶ τὴν θυγατέρα Γάλλαν ἐπαγομένην. 20 διαπλεύσαντες δὲ τὰ τοσαῦτα πελάγη καὶ τῇ Θεσσαλονικίᾳ προσορμισθέντες πρὸς Θεοδόσιον ἐχρῶντο τὸν βασιλέα, νῦν γοῦν αὐτὸν τῇ κατὰ παντὸς τοῦ Οὐαλεντινιανῶ γένους ἀσελείᾳ

15 καταπλαγέντος S: vulgo καταστάντος.

Maximo faciliorem reddidit. quod Maximus futurum prospiciens, eaque de causa cunctis apparatus rebus, universis cum copiis subsecutus est, tacite praemisissis in itinere custodibus, qui omnem curam adhibebant ne cursu quis praetergressus Maximi transitum in Italiam Domini comitibus nuntiaret. ac huiusmodi custodia perfacilis erat, nec enim latere poterant qui parte Alpium artissima proficiscebantur. cum igitur intelligeret Dominum cum suis copiis, qua sunt angustissimae, inviosque montes penetrasse, cum iis praeterea locis, quae trans Alpes erant palustria et difficultatem obiciebant militum copiis, quibus ne hostile agmen offenderent timendum erat, omni cum celeritate Italiam, nemine praepediente, ingressus Aquileiam copias ducit.

43. Valentiniano tam repentino casu extra spem omnem constituto, formidare coeperunt eius familiares ne Maximus eum vivum in potestatem redactum occideret. quapropter navem ingressus Thessalonicam abiit, socia navigationis Iustina matre; quae Magnentium prius maritum habuerat, ut ante diximus, et illo sublato propter eximiam formae venustatem Valentiniano principi iuncta matrimonio fuerat. haec Gallam quoque filiam secum abducebat. cum tot emensi maria Thessalonicam appulissent, legatione ad imperatorem Theodosium missa rogant ut saltim nunc insolentiam adversus omnem Valentiniani familiam exercitam vindicaret. Theodosius ad ipsam

τιμωρῆσαι παρακαλοῦντες. ὁ δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀκοὴν ἐκ-
 πλαγεῖς λήθην μὲν τινα τῆς ἄγαν ἐποιεῖτο τρυφῆς καὶ τῇ περὶ τὰς
 ἡδονὰς ἐνεδίδου μανίᾳ, βουλῆς δὲ προτεθείσης ἐδόκει τὴν Θεσσα-
 λονίκην αὐτὸν ἕμα τισὶ τῶν ἀπὸ τῆς γερονσίας καταλαβεῖν. οὗ
 5 δὴ γενομένου τέλεια περὶ τοῦ πρακτέου προεβίβητο γνώμη, καὶ
 κοινῷ ὀβριμῶς συνεδόκει τοῖς Μαξιμῶ πεπλημμελημένοις ἐπεξελ-
 θεῖν· μὴ γὰρ εἶναι βιωτὸν ἀνθρώπῳ Γρατιανὸν μὲν ἀνελόντι καὶ
 τὴν βασιλείαν οἰκειωσαμένῳ τὴν τούτου, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο προ-
 εχώρησεν, ὀδῶ προελθόντι καὶ τῆς λελειμμένης ἀρχῆς τὸν ἀδελφὸν
 10 ἐκείνου παρελομένῳ. (44) τούτοις δυσαρρεσιτίσας ὁ Θεοδοσίος
 διὰ τε τὴν ἔμφυτον μαλακίαν καὶ τὴν τῆς προλαβοῦσης διαίτης
 ἐκμέλειαν ὤκει πρὸς τὸν πόλεμον, τὰ ἐκ τῶν ἐμφυλίων κακὰ γί-
 ρων εἰς μέσον, καὶ ὡς ἀνάγκη πᾶσα τὰ κοινὰ πλήττεσθαι καιρίαις
 πληγαῖς ἀμφοτέρωθεν· ὅθεν ἔφασκε δεῖν πρότερον διακηρυκείε-
 15 σθαι, καὶ εἰ μὲν ἔλοτο Οὐαλεντινιανῶ Μαξιμὸς ἀποδοῦναι τὴν
 βασιλείαν καὶ ἄγειν τὴν ἡσυχίαν, κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα τὴν
 ἀρχὴν εἰς ἅπαντας διηρησθαι, πλεονεξία δὲ κρατούμενον αὐτὸν
 καταπολεμήσειν ἀπροφασίστως. τοῖτοις ἀντιγέγραφοι μὲν οὐ-
 20 δεῖς τῶν ἀπὸ τῆς γερονσίας ἐθάρρει, δοκοῦσι πως κοινῇ τῇ πολι-
 τείᾳ λυσιτελεῖν· Ἰουστῖνα δὲ οὔτε πραγμάτων ἄπειρος οὔσα οὔτε
 πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος εὔρεσιν ἄπορος, ἐπισταμένη τὸ Θεοδο-
 σίου περὶ τὰς ζρωτικὰς ἐπιθυμίας ἐπιρρηπές, ἐφιστᾷ τε τὴν θυγα-
 τέρα Γύλλαν ἐξωσιῶ διακρέπουσα κἄλλει, καὶ τῶν γονάτων ἐπι-

12 ὄκει vulgo.

rei famam obstupefactus luxus illius nihil obliviscitur, et paulum de insano voluptatum studio remittit. habito deinde consilio visum ut ipse cum nonnul-
 lis e senatu Thessalonicam se conferret. hoc ubi factum fuit, de integro
 consultatur quid agendum esset; communique decreto placuit ut a Maximo
 patrata facinora punirentur: non enim illi homini vitam amplius conceden-
 dam, qui et Gratianum occidisset eiusque regnum usurpasset, et hunc suc-
 cessum adeptus via quasi quadam progressus fuisset ac fratrem illius relicto
 sibi principatu exuisset. (44) offensus his Theodosius, ob insitam a natura
 mollietiam Maximus actae vitae socordiam, ad bellum hoc signiorum se
 praebet, afferens in medium ea mala quae de bellis civilibus proveniunt;
 simulque ostendens necessario rem publicam in his utrinque letales plagas ac-
 cipere. quapropter aiebat prius legatos esse mittendos; ac si quidem Va-
 lentiniano Maximus imperium restituere mallet et quietem amplecti, secun-
 dum formam pristinam in omnes imperium dividendum esse, si ab avaritia
 se vinci pateretur, citra tergiversationem ullam bello persequendum. adver-
 sus haec nemo quidem e senatu proferre quicquam audebat, quod aliquo modo
 rei publicae conducibilia viderentur. Iustina vero, nec rerum usu destituta
 nec inops consilii ad inveniendum id quod expediret, cum Theodosii proum
 ad amores animum nosset, Gallam filiam suam, eximia forma praestantem,

λαβομένη τοῦ βασιλείως ἰκέτευε μήτε τὸν Γρατιανοῦ τοῦ δεδωκότος οἱ τὴν βασιλείαν θάνατον περιδεῖν ἀτιμώρητον, μήτε σφᾶς εἰκῆ κειμένους εἶσαι, πάσης ἐκπεπτωκότας ἐλπίδος. καὶ ταῦτα λέγουσα τὴν κόρην ὀδυρομένην ἐδείκνυ καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀποκλαιούσαν τύχην. τούτων ἀκούσας ὁ Θεοδόσιος, καὶ ἅμα τῇ θέμῃ τοῦ τῆς κόρης 5 κάλλους ἁλούς, παρέφαινε μὲν καὶ τῷ βλέμματι τὴν ἐπὶ τῷ κάλλει τῆς κόρης πληγὴν, ἀνεβάλλετο δὲ τὸ πρακτέον, χρηστὸς ἔχεν αὐταῖς ὑποφαίνων ἐλπίδας. ὡς δὲ πλέον ἐπεσμύχετο ἤ τῆς κόρης ἐπιθυμίᾳ, τὴν Ἰουστίναν μετελθὼν ἤπει τὴν θυγατέρα πρὸς γάμον οἷα Πλακίλλης τῆς πρότερον αὐτῷ γηγαμένης ἀπαλλαγείσης. οὐκ 10 ἄλλως δὲ ἔφρασε δώσειν, εἰ μὴ τὸν κατὰ Μαξιμίον ἀράμενος τῆ τε Γρατιανοῦ τιμωρήσειεν ἀναιρέσει καὶ Οὐαλεντινιανῷ πάλιν ἀποδοίη τὴν τοῦ πατρὸς βασιλείαν. ἐπὶ τούτοις ἔτυχε τε τοῦ γάμου καὶ ταῖς τοῦ πολέμου παρυσκευαῖς ὄλον ἑαυτὸν ἐνεδίδου, καὶ συνελαινώμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς τό τε στρατιωτικὸν ἐφιλοφρονεῖτο 15 σιτήσεων ἐπιδόσει, καὶ τὴν ἄλλην ἐκμέλειαν ὑπὸ τῆς χρείας ἀναγκαζόμενος ἐπηνώρθου, διαθεῖναι τε τὰ μετὰ τὴν ἀποδημίαν τὴν αὐτοῦ δεησόμενα προνοίας ἐγγώκει.

a. 388

45. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ Κυνήγιος ὁ τῆς ἀδλῆς ὑπαρχος ἐπαιῶν ἐξ Αἰγύπτου κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἔτυχε τεθνεώς, ὃν τινα 20 δέοι προστήσασθαι τῆς ἀδλῆς ὑπαρχον ἀνεζήτει, καὶ πολλοὺς πολλὰκις ἀνασκοπήσας εὔρε τὸ τελευταῖον ἄνδρα πρὸς τοῦτο ἀρμό-

8 ὁπεσμύχετο Hemsterhus. ad Lucian. t' 1 p. 352. 10 aliis Placilla aut κατά Μαξιμίον deest κόλιμον, aut simile quodpiam nomen. S. 17 τὰ] libri καλ.

coram eo statuit, et genua principis amplexa suppliciter obsecrat ne Gratiani, qui largitus ei fuisset imperium, caedem inultam relinqueret. neve se neglectos in cere sineret, omni spe destitutos. quae proferens puellam illacrumantem et fortunam suam deplorantem ei commonstrat. his Theodosius auditis, simulque puellae pulchritudinis intuitu captus, etiam vultu acceptum ex puellae forma vulnus satis ille quidem prodebat, sed differebat tamen id quod esset agendum, significans ei uti spes bonas animis conciperent. cum autem puellae desiderio magis in dies ureretur, conventa Iustina filiam eius in matrimonium sibi dari petit: nam Placilla, quae cum eo prius fuerat nupta, diem suum obierat. ea vero se non aliter aut hanc ei daturam, nisi bello contra Maximum suscepto Gratiani caedem ultus esset et Valentiniano patrum imperium restituisset. his ille condicionibus et impetrat nuptias et apparando bello totus incumbit. quin et impulsus a muliere militum animos auctis annorum stipendiis demulcet, et reliquam segnitiam sic usu exigente corrigit ut etiam ea sibi disponenda statueret, quae post abitum ipsius aliquam flagitura providentiam essent.

45. Ob eam causam mortuo in itinere Cynegio, praefecto praetorii, cum ex Aegypto reverteretur, quemnam praefectum praetorii constitueret dispiciebat. cumque multos multoties considerasset, tandem virum ad hoc

διον. μετακαλέσας τοίνυν ἐκ τῆς Ἀκυληίας Τατιανόν, ἥδη μὲν ἄλλας ἐπὶ Οὐάλεντος ἐγχεχειρισμένον ἀρχάς, ἄνδρα δὲ ἐν πᾶσι σπουδαῖον, ἀναδεικνύει τῆς αὐτῆς ὑπαρχον ἐν τῇ πατρίδι, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς σύμβολα πέμψας αὐτῷ τὸν παῖδα τὸν αὐτοῦ Πρόβυλον τῆς πόλεως ὑπαρχον κατέστησεν. ἀλλ' ἐν τούτῳ μὲν εὖ διεγένετο, τὰς μεγίστας ἀρχὰς ἀνδράσι τοιούτοις ἐκδεδωκὼς οἱ καὶ παρὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἀποδημίαν τὰ τῶν ὑπηκόων ἕριστα δυνήσονται διαθεῖναι· τοῖς δὲ στρατιώταις, ἰππεῦσι μὲν Πρόμυτων, πέζοις δὲ Τιμάσιον ἐπέστησεν. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν ἔξοδον οὐδὲν 10 ἔλλείπειν ἔδοκει, λόγος ἐπέσειε ταῖς βασιλέως ἀκοαῖς ὡς οἱ τοῖς Ῥωμαῖκοῖς τέλεισιν ἀναμειγμένοι βάρβαροι δωρεῶν ὑποσχέσει μεγάλων παρὰ Μαξιμόν περὶ προδοσίας ἔδεξαντο λόγους, αἰσθόμενοι δὲ ὡς περίπυστον γέγονε, περὶ τὰ τέλματα καὶ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ λίμνας συνέφυγον, τοῖς αὐτόθι δύσεισιν ἑαυτοὺς ἀποκρύπτων 15 τες· ἐν οἷς διωκόμενοι καὶ διὰ πάσης ἀναζητούμενοι μηχανῆς κατὰ τὸ πολὺ διεφάρησαν μέρος, ὥστε τὸν βασιλέα τούτου τοῦ δέους ἀπαλλαγέντα σπουδῇ πύσῃ καὶ πανστρατιῇ κατὰ Μαξιμόν χωρῆσαι. Ἰουστίναν μὲν οὖν ἕμα τῷ παιδί καὶ τῇ θνυγατρὶ ναυσὶν ἐμβαλὼν καὶ τοῖς ἀσφαλῶς παραπέμπουσιν παριδοῦς εἰς τὴν Ῥώ 20 μιν ἐξέπεμπεν (ἐπιπιστεύκει γὰρ ὡς ἀσμενέστατα Ῥωμαῖοι δέξονται τούτους, ἀλλοτριούμενοι Μαξιμόν ταῖς γνώμαις), αὐτὸς δὲ ἕμα τῷ στρατῷ διὰ Παιονίας τῆς ἄνω καὶ τῶν Ἀπεννίνων ὄρεων ἐπὶ τὴν Ἀκυληίαν αὐτὴν ἐλάσαι διανοεῖτο καὶ ἐπελθεῖν ἀπαρασκευῶ τῷ πολέμῳ.

4 aliis Proculus.

13 περὶ] ἐπι?

idoneum repperit. accessitum igitur Aquileia Tatianum, qui et alios sub Valente magistratus gesserat et erat in omnibus virtute singulari praeditus, praetorii praefectum in patria declarat; et missis ad eum magistratus insignibus filio ipsius Proculo praeturam urbanam tradit. enimvero praeclare se hic gessit, amplissimis magistratibus eiusmodi viris commissa, qui etiam post abitum principis optime res subditorum administrare possent. militum vero copiis equestribus Promotum, pedestribus Timasium praeficit. cum autem nihil ad protectionem amplius deesse videretur, ad aures imperatoris rumor est allatus, permistos Romanis legionibus barbaros magnis muneribus promissis a Maximo de prodicione sollicitatos. animadvertentes autem illi eius rei famam iam emanasse, versus paludes et lacus in Macedonia confugiunt, et in eorum locorum saltibus semet occultant; in quibus cum eos alii persequerentur et quavis arte perquirent, maiori ex parte perierunt, adeo quidem ut imperator hoc metu liberatus omni studio et omnibus cum copiis contra Maximum pergeret. Iustinam quidem cum filio et filia navibus impositam et tuto deducturam traditam Romam ablegat, persuasus Romanos lubentissimis animis hos excepturos, quorum a Maximo voluntates essent alienae. ipse cum exercitu per superiorem Pannoniam et Apenninos montes Aquileiam contendere et imperatum hostem aggredi cogitabat.

46. Ταύτη τῇ πορείᾳ χρωμένον Θεοδοσίον, πυθόμενος Μάξιμος ὡς ἡ Οὐαλεντινιανοῦ μήτηρ ἅμα τοῖς παισὶν διαβαίνειν μέλλοι τὸν Ἴόνιον κόλπον, ταχυναντοῦντα πλοῖα συναγαγὼν καὶ Ἀνδραγαθίῳ παραδοὺς ἐπὶ τὴν τούτων ἕστελλε θῆραν. ὁ δὲ περιπλεύσας ἅπανταχοῦ καὶ τῆς πείρας διαμαρτῶν (ἔφθησαν γὰρ 5 ἐκεῖνοι τὸν Ἴόνιον περαιωθῆναι πορθμόν), δύναμιν ἀρκοῦσαν συναγαγὼν πάντα περιέπλει τὰ ἐκέισε, ναυτικῇ δυνάμει Θεοδοσίον οἰόμενος ἐπιθήσεσθαι. ὄντος δὲ ἐν τούτοις Ἀνδραγαθίου, διελθὼν Παιονίαν καὶ τὰς ἐν τοῖς Ἀπεννίνοις ὄρεσι πύλας ὁ Θεοδόσιος ἀπροσδοκῆτοις ἅμα καὶ ἀφγλάτοις τοῖς ἀμφὶ τὸν Μάξιμον 10 ἐπιτίθεται. μέρος δὲ τινοσ τοῦ στρατοπέδου σὸν δευτάτῃ ῥέμῃ τοῖς τῆς Ἀκυλῆϊτας τείχεσι προσπεσόντος καὶ βιουσαμένου τὴν διὰ τῶν πυλῶν εἴσοδον (ἀντιστῆναι γὰρ αὐτοῖς οὐχ οἶοί τε γεγόνασιν οἱ φυλάττοντες ὄντες ὀλίγοι) Μάξιμος μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου κατήγετο θρόνον, χρήματα διανέμειν τοῖς ἕν' αὐτὸν στρατιώταις 15 ἀρξάμενος, γυμνωθεὶς δὲ τοῦ βασιλικῆς σχήματος Θεοδοσίῳ προσήγετο. ὁ δὲ βραχέα τῶν κατὰ τῆς πολιτείας αὐτῷ πεπλημμελημένων ἐν ὄνειδους μέρει διεξελθὼν τῷ δημίῳ παρέδωκε, τὴν ὀφειλομένην ἐκτίποντα δίκην. Μαξιμῶ μὲν οὖν τοῦτο τοῦ βίου καὶ τῆς τετραννίδος ἐγένετο τέλος, ἅμα τῷ κατὰ Οὐαλεντινιανοῦ 20 προτεροῦ μὲν πᾶσαν ἕξιν ἀκονιτὶ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὀνειροπολήσαντι. (47) Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς ἀκηκοὺς ὅτι διαφαίνον τὰς Ἄλπεις ὁ Μάξιμος Βίκτωρα τὸν υἱὸν ἀπέλιπεν αὐτόθι τῇ

15 post θρόνον in LP. legitur οὐ.

21 τῶν] τῆν?

46. Dum hoc Theodosius iter tenet, audiens Maximus Valentiniāni matrem cum liberis sinum Ionium transiecturam, collectis velocibus et expeditis navigiis, ac iisdem Andragathio traditis, hominem ad illos velut indagine capiendos dimittit. is in omnem partem navigiis circumvectus propositum tenere non potuit, quod illi iam ante fretum Ionium transmisissent. inde satis magnis copiis coactis omnia passim in iis locis circumnavigabat, quod Theodosium exercitu navali bellum facturum existimaret. at Theodosius, his rebus intento Andragathio, per Pannoniam portasque montium Apenninorum progressus nec opinantes et incautos Maximiano adoritur. cumque pars quaedam exercitus impetu celerrimo ad Aquileiā muros accessisset, aditumque vi sibi per portas aperuisset (quippe non poterant eis custodes, perquam pauci numero, resistere), Maximus imperatorio solio deturbatur, cum pecuniam in milites suos partiri coepisset. habitu imperatorio exutus ad Theodosium deducitur. is paucis, quaecunque contra rem publicam deliquisset, velut exprobrationis loco recensitis, hominem carnifici tradit, meritam poenam luiturum hunc Maximus vitae pariter ac tyrannidis exitum habuit, qui astu superato Valentiano citra laborem omni se potiturum imperio Romano somniaverat. (47) quia vero Theodosius imperator audierat Maximum transeuntem Alpes filium Victorem, dignitate Caesaris ornatum,

τοῦ Καίσαρος ἀξία τετιμημένον, Ἀρβογάστην ἔστειλε παραχορήμα τὸν στρατηγόν, ὃς παρελυσέ τε τῆς ἀρχῆς καὶ ἀπέκτεινε τὸ μειράκιον. τούτων ἀπαγγελθέντων Ἀνδραγαθίῳ τὰ περὶ τὸν Ἴόνιον διερευνημένῳ πορθμόν, ὅτι μισίοις περιπεσεῖται κακοῖς ἐπιστάμενος, οὐκ ἀναμείνας τοὺς ἐπιθησομένους αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν τιμωρίαν ἐπέθηκεν, καθείς εἰς τὴν θάλασσαν τὸ σῶμα καὶ ταύτη μᾶλλον ἐκδοῦναι τὰ καθ' ἑαυτὸν ἢ τοῖς ἐχθιστοῖς ἐλόμενος.

Τὴν μὲν οὖν βασιλείαν πᾶσαν Οὐαλεντινιανῷ παρέδωκεν, ὅσην ἔτευχεν ἔχων ὁ τούτου πατήρ, καὶ τοῦτο περὶ τοὺς εὐεργέτας
 10 καθήκον ἔδοξεν εἶναι· τῶν δὲ ὑπὸ Μαξιμίῳ στρατευσομένων ὅσον ἦν ἐπὶλεκτον μετὰ τῶν οἰκείων ἀναλαβῶν, ἀφῆκε μὲν ἐκεῖνον τὰ περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ Κελτοὺς καὶ ὅσα τῆς ἐπικρατείας ἦν τῆς αὐτοῦ διαθήσοντα. συνῆν δὲ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῷ, τὸ ἔλλειπον ἐν φρονήσει διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας, καθ' ὅσον γυναικὶ δυνατὸν
 15 ἦν, ἐκπληροῦσα.

48. Αὐτὸς δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐπανελθὼν οὐ τὴν τυχοῦσαν εἶρεν ἐν τοῖς Μακεδόνων πράγμασι ταραχὴν. ὅσοι γὰρ τῶν βαρβάρων ἐν τοῖς ἔλεσι καὶ ταῖς περὶ τὰς λίμνας ὕλαις ἑαυτοὺς ἀποκρῦψαντες ἐκ τῆς προτέρας τῶν Ῥωμαίων ἐφόδου πε-
 20 ρισώθησαν, τῆς περὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἀσχολίας Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως λαβόμενοι τὰ Μακεδόνων καὶ Θεσσαλῶν ἐλήθζοντο, μηδενὸς αὐτοῖς ἐναντιωθέντος. ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς νίκης αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως ἠγγέλθη, τοῖς ἔλεσιν αὐτίς

apud transalpinas gentes reliquisse, confestim Arbogastem magistrum militum mittit, qui et imperio deiecit adolescentulum et interfecit. his Andragathio nuntiat, qui navibus fretum Ionium scrutabatur, quod infinita se perpeasurum mala sciret, non expectato hostium adventu ipse sibi supplicium intulit, praecipitato in mare corpore, cui se credere quam inimicissimis mallet.

Theodosius autem universum imperium Valentiniano tradidit, quantum quidem ipsius olim pater habuerat; quod sane visum est ex officio erga bene meritos fieri ex his vero qui Maximo militaverant, quicquid selectum erat, inter suos rettulit; ac Valentiniano permisit ut res Italicas Celticas et alias Imperii sui disponderet; cui quidem et mater aderat, quae quicquid ob aetatis imbecillitatem filii prudentiae deesset, quantum a muliere praestari poterat, supplebat.

48. Ipse Thessaloniam reversus non levem in rebus Macedonum perturbationem repperit. quotquot enim barbari, intra paludes et vicinas stagnis silvas abditi, de priore Romanorum impressione salvi evaserant, occupationem Theodosii principis in bello civili occasionis nacti loco, in Macedonum Thessalorumque fortunas nemine resistente grassabantur. postea vero quam fama victoriae reditusque principis ad eos perlata fuisset, rursus in paludes

ἑαυτοὺς ἐναπέκρινναν, αὐτόθεν τε λαθραίως ἐπανιστάμενοι, τὰ
 ἐν ποσὶ τε ἄγοντες καὶ φέροντες, ἡμέρας ἐπιφαινομένης ἐπὶ τοὺς
 συνήθεις τόπους ἐχώρουν, ὥστε περιῆν τῷ βασιλεῖ λογίζεσθαι
 φάσματα μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους εἶναι τοὺς ἐπιόντας. ἀπορῶν
 τοίγνη ἐκοινώσατο μὲν οὐδενὶ τὸ πρακτέον, ἀναλαβὼν δὲ ἄχρι 5
 πέντε ἰππέων τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐκώστω τρεῖς ἵππους ἢ τέσσαρας
 ἔλκειν ἀπὸ ῥυτῆρος εἰπών, ὥστε ἐπειδὴν ὁ τὸν ἰππέα φέρων ἵπ-
 πος ἀπέλοι τῷ πόνῳ, μεταβαίνειν ἐπὶ τὸν ἕτερον, τούτῳ τε τῷ
 τρόπῳ πρὸς πῦσαν ἀρκέσαι τοὺς ἵππους κακοπάθειαν ἧς κατὰ
 νοῦν ἔλαβεν ἐγχειρήσεως, οὐδενὶ τῶν θειομένων ὅτι βασιλεὺς εἶη 10
 διδοὺς ὑποπτέειν, περιενόσκει τοὺς ἀγρούς, καὶ εἴ που τροφῆς
 ἕμα τοῖς σὺν αὐτῷ δεηθείη, παρὰ τῶν ἀγροίκων αἰτῶν, ἐνέτυχε
 καταλύματι βραχεῖ παρὰ γραδὸς οἰκουμένῳ, καὶ στέγης αὐτῷ με-
 ταδοῆναι καὶ ποτοῦ παρεκάλει. τῆς δὲ γραδὸς φιλοφρόνως αὐ-
 τὸν ὑποδεξαμένης, οἴνου τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἔτυχεν ἔχουσα 15
 μεταδόσης, ἐπειδὴ νῦξ ἐγένετο, αὐτόθι καθεύδειν ἔδειτο. τῆς
 δὲ πρεσβυτίδος καὶ πρὸς τοῦτο ἐνδοῦσης, κείμενος ὁ βασιλεὺς ἐν-
 τιμι μέρει τῆς καταλύσεως ἄνθρωπον ἐθεάσατο φθεγγόμενον μὲν
 οὐδὲ ἓν, ἰοικότα δὲ λανθάνειν ἐθέλοντι. καὶ τοῦτο θαυμάσας
 ὡς αὐτὸν ἐκάλεε τὴν γραῦν, καὶ ἐπυθάνετο τίς εἶη καὶ πόθεν. 20
 τῆς δὲ ἄγνοεῖν εἰπούσης, καὶ κατὰ ποίαν ἀφίκετο χρεῖαν, τοῦτο
 δὲ εἰδέναι φασκούσης ὅτι γε ἄφ' οὗ Θεοδοσίος ὁ βασιλεὺς ἐπαν-

1 *mallet fortasse aliquis ἀπανιστάμενοι, sed ἐπανιστάμενοι sincera est scriptura; id est, insurgentes adversus viatores, seu adoriantes, ἐπιθέμενοι. S.*

*semet abdebant, et hinc clanculum egressi, cum primum dies illuxisset, ob-
 via quaevis agebant ferebant, atque ita deinde ad loca consueta se recipie-
 bant, adeo quidem ut de cetero principis animum subiret cogitatio, spectra
 potius quam homines hos invasores esse. quapropter anceps animi, cum
 nemine re communicata quam moliebatur, equitibus numero quinque secum
 sumptis, eorum quemque tres aut quattuor equos loro ducere iussit, ut ubi
 sessorem gestans equus defatigatus esset, in alium se reciperet, eoque modo
 quemvis ad laborem perferendum in eo conatu, quem animo concepisset,
 equi sufficerent. nemini vero se adspicienti quicquam suspicionis praebens,
 quasi esset imperator, agros circumibat; et sicubi cibo cum suis indigeret,
 a rusticis eum petebat. tandem perexiguum ad deversorium venit, in quo
 degebat anus quaedam; a qua tecto recipi potumque sibi praebere postulat.
 cum anus eum comiter suscepisset, vinumque cum aliis quae forte tum habe-
 bat impertisset, quandoquidem nox appetebat, ibidem ut dormiret orat.
 hoc etiam ab anu impetrato, princeps in parte deversorii quadam cubans
 hominem conspicit, qui nihil omnino loquebatur et latitare volentis similis
 erat. quod admiratus anum ad se vocat, et ille quis esset, aut unde, quae-
 rit. ea respondere se tum hoc, tum cuius rei causa venisset, ignorare: ve-
 rum hoc se scire fateri, ex quo tempore Theodosium imperatorem cum exer-*

έται μετὰ τῆς στρατιῶς ἠγγέλθη, καταλύσας παρ' αὐτῆ καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς τροφῆς τιμὴν ἐκάστης ἡμέρας ἀποδιδούς, τὴν ἡμέραν ἕπασαν τῆς οἰκίας ἔξιόν, ὅποι βούλεται τε περιουσιῶν, νυκτὸς ἐπαγομένης ἐπανιῶν ὡσπερ ἐκ κόπου τροφῆς τε μεταλαμβάνει καὶ 6 κεῖται κατὰ τὸ πῦν ὀφώμενον σχῆμα, ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, τεκμαιρούμενός τε ὡς οὐ προσήκει τοὺς τῆς πρεσβυτιδὸς λόγους ἀνεξετάστους καταλιπεῖν, συνάρπασας τὸν ἄνθρωπον ὅστις εἶη λέγειν ἀπῆται. τοῦ δὲ οὐδὲν ἀνασχομένου παντάπασιν ἀποκρίνασθαι βιάσαιο διὰ μαστίγων ἐπήγοντο. τοῦ δὲ μηδὲ τῆ διὰ τούτων ἐνδόντος ἀνάγκη, ξίφρασι ἀμύττειν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῖς ἰππεύσιν ἐνεκλευέτο, προσθεὶς ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος εἶη. καὶ ὅς τῶν ἐν τοῖς ἔλεσι κρυπτομένων βαρβάρων εἶναι κατὰ σκοπος ἔλεγεν, ἀπαγγέλλειν τε αὐτοῖς ὅποι εἶη καὶ ποίοις ἐπιέναι τόποις ἢ ἀνδράσι προσήκει. τούτου μὲν οὖν παραχρησῆμα ἀπέτεμε 15 τὴν κεφαλὴν, ἐλάσας δὲ πρὸς τὸ στρατόπεδον οὐ πόρρωθεν ἀλιζόμενον ἕγει τε αὐτοὺς ἐνθῦ ἔγνω τοὺς βαρβάρους ἐνδιατᾶσθαι, σὺν αὐτοῖς τε ἐπιπεσῶν ἠβηδὸν πάντας διέφθειρε, τοὺς μὲν τοῖς ἔλεσι κρυπτομένους ἐξάγων, τοὺς δὲ καὶ ἐν τοῖς ὕδασι ἀποσφάτων, ὥστε φύνον τῶν βαρβάρων γενέσθαι πολύν.

20 49. Ὁ δὲ στρατηγὸς Τιμασίος, τοῦ βασιλέως ἀγασθεὶς τὴν ἀνδρίαν, ἀστοῖς οὖσι τοῖς στρατιώταις καὶ οὐκέτι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς τέλμασι πύνοους ἀρκεῖν δυναμένους τροφῆς ἡξίου συγχωρη-

2 ἐιστάσης LP.

12 ὅς om LP.

citu reversum esse nuntiatum fuerit, hunc hominem apud se devertere, ac singulos in dies persoluto victus pretio, diem totum domo egressum, et quocunque lubitum sit circumeuntem, adventante nocte reverti velut a labore, cibumque sumere, atque illum in modum cubare, veluti iam conspiceretur. his auditis imperator, qui haec anus indicia minime relinquenda coniferet inexplorata, correptum hominem dicere iubet quisnam esset. illo nihil omnino proloqui auso, quaestiones flagris admotis instituebantur. cum ne huic quidem adhibitae vi cederet, equitibus imperat, gladii corpus eius pungerent, adiecto se Theodosium imperatorem esse. tum ille barbarorum in paludibus abditorum exploratorem se dicere, quibus renuntiaret ubinam locorum esset, et quae regiones quive homines essent invadendi. confestim huic abscissum caput; et profectus ad exercitum princeps, qui non longe ab eo loco in castris erat, milites eo deducit ubi degere barbaros cognoverat; cumque suis in illos irruens omnes cuiusvis aetatis interficit, ac partim in paludibus abditos extrahit, partim in ipsis aquis iugulat, ita quidem ut ingens barbarorum caedes ederetur.

49. Dux vero Timasius, imperatoris fortitudinem admiratus, ut militibus adhuc ieiunis, qui non amplius sufficere laboribus illis per paludes exantlandis possent, sumendi cibi spatium concederetur rogat. cum im-

θῆναι μεταλαβεῖν. τοῦ δὲ ἐνδόντος ἢ μὲν σάλπιγξ ἤχοῦσα τὸ ἀνακλητικὸν ἀφίστη τοὺς στρατιώτας τοῦ ἔργου καὶ τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιφορᾶς, ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπὶ τὴν ἐδωχίαν καὶ ταύτης ἐμφορηθέντες, οἶνω τε καὶ πόνῳ συνειλημμένοι, βαθύτατον ἐκάθευδον ὑπνον. ὅπερ αἰσθόμενοι τῶν βαρβάρων οἱ περιλελειμμένοι ὄπλα τε ἀνέλαβον, καὶ προσπεισόντες ὑπνω καὶ μέθῃ τοῖς στρατιώταις κεκρατημένοις κατεκέντουν δόρασι τε καὶ ξίφεσι καὶ παντὶ τῷ πρὸς φόβον ἀρκοῦντι. συνανήρητο δ' ἂν ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτός, εἰ μὴ τινες τῶν οὐπω θοίνης μεταλυβόντων ἔδραμον ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως σκηρῆν, τὸ συμβᾶν **10** ἐξαγγέλλοντες· ἐφ' οἷς αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ταυραχθέντες φυγῇ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἔγνωσαν ἀποδρᾶναι. φεύγουσι δὲ αὐτοῖς ὑπαντήσας Πρόμωτος (ἔτυχε γὰρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως μετέμπετος γεγονώς) τὸν μὲν βασιλίᾳ περισώζειν αὐτὸν τε καὶ τοὺς αὐτῷ συνόντας ἤξιον· τῶν γὰρ βαρβάρων αὐτῷ μελήσειν, ἀξίαν **15** τῆς αὐτῶν ἀπονοίας ἐπιθήσουσι δίκην. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἐπήει, καὶ εὐρὼν ἔτι τοῖς καθεύδουσιν ἐγκειμένους ἐπήλθε μετὰ πάσης δέξυττος, καὶ τοσοῦτους ἀνείλεν ὥστε ἢ σὸδένα ἢ σφόδρα ὀλίγους εἰς τὰ ἔλλα συμφυγόντας περισώθηναι.

50. Τὰ μὲν οὖν συννεχθέντα τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ μετὰ **20** τὴν Μαξιμὸν καθαίρεισιν ἐπανιόντι τοιαύδε πως ἦν· εἰς δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπαλειθῶν ἐπὶ μὲν τῷ κατὰ Μαξιμὸν τροπαίῳ μέγα ἐφρόνει, τοῖς δὲ ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς τέλμασι βαρβάρων εἰς αὐτὸν τε καὶ τὸ στρατιόπεδον ἅπαν γεγονόσι συνεσταυλμένος πολέμοις

perator annuisset, signo tuba receptui dato milites ab opere barbarorumque persecutione desistunt recessum ad opulas; quibus satiati, iamque a vino et labore victi, altum plane dormiunt; quo barbari superstites animadverso arma capiunt, et occupatos a somno temulentiaque adorti milites bastis et gladiis et instrumento quovis ad caedem idoneo confodiunt. interfectusque cum copiis universis fuisset et ipse princeps, si non ex iis quidam, qui necdum pransi fuerant, ad imperatoris tentorium accurrissent, et quod acciderat nuntiassent quamobrem turbatus imperator, et ii quos secum habebat, fuga periculum imminens evitare statuunt. Promotus autem fugientibus obviam factus (arcessitus enim a principe fuerat) ab imperatore petit ut sibi suorumque salutem consereret: quippe barbaros sibi curae futuros, qui merito contumaciam ipsorum supplicio castigaturus esset. simul haec dicens barbaros invadit. cumque reperisset in militem adhuc dormientem irruentes, adortus est eos impetu velocissimo, et tot interemit ut vel nemo vel admodum pauci, qui se rursus in paludes receperunt, incolumes evaserint.

50. Quae igitur imperatori Theodosio contingere post interemptum Maximum redeunti, talia fere fuerunt. reversus autem Cpolim ob partam quidem adversus Maximum victoriam magnos gerebat spiritus, ob ea vero quae barbari latitantes in paludibus in ipsum et in omnem exercitum patra-

μὲν ἀπειπεῖν ἰγνώκει καὶ μάχαις, ἐπιτρέψας δὲ τὰ περὶ ταῦτα Προμώτιω αὐτὸς τῆς προτέρας ἀνεμιμνήσκειτο διαίτης, πολυτελεῖ δειπνα δειπνῶν καὶ πολυπραγμιῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς θεάτροις καὶ ἵπποδρομιαῖς ἐναβρυνόμενος, ὥστε ἔπεισέ μοι θαναμάζειν 5 τούτου τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐφ' ἑκάτερα τοῦ βίωυ ῥοπήν. φύσει γὰρ ὦν ἐκμελής, ῥαθυμίᾳ τε πάσῃ καὶ οἷς προεῖπεν ἐκλείμενος, λυπηροῦ μὲν αὐτὸν σὺδενὸς ἢ δέος ἐπάγοντος ἐνοχλοῦντος ἐπιδίδου τῇ φύσει, καθιστάμενος δὲ εἰς ἀνάγκην σαλεύειν κατὰ τι τὰ καθεστῶτα προσδοκιωμένην ἀπετίθεται μὲν τὴν ῥαθυμίαν, καὶ τῇ 10 τρυφῇ χαίρειν εἰπὼν εἰς τὸ ἀνδρωδέστερον καὶ ἐλίπονον καὶ τληπαθὲς ἀνεχώρει. τοιοῦτος ἔξ αὐτῆς ἀποδεδειγμένος τῆς πείρας, ἐπειδὴ πάσης ἦν ἀπηλλαγμένος φροντίδος, ταῖς αὐτῷ φύσει προσούσαις ἐκμελείαις ἐδοῦλεν.

51. Τῶν δὲ τὰς ἀρχὰς ἐπιτετραμμένων ἐν τιμῇ κατ' 15 ἔξαιρετον ἦγετο Ῥουφῖνος, Κελτὸς τὸ γένος, μάγιστρος τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει καταστάς· τούτῳ γὰρ πάντα ὁ βυσιλεύς κατεθάρρει, τῶν ἄλλων ὀλιγορῶν. ὅπερ ἐκίνει Τιμασίον καὶ Πρόμωτον μετὰ τοσοῦτους ὑπὲρ τῆς πολιτείας κινδύνους ἐν δευτέρᾳ τάξει κειμένους. ἐφ' οἷς ὁ Ῥουφῖνος ὠραιζόμενος καὶ ἀναβεβηκὼς τῷ φρο- 20 νήματι σκέμματος κοινοῦ προκειμένου θρασύτερόν τι ῥῆμα εἰς τὸν Πρόμωτον ἀπέρριπεν. ὁ δὲ οὐκ ἐνεγκῶν ἐπήγαγε τῷ προσώ-

1 ἐπιτρέψας τὰ περὶ τούτων Προμώτιω· αὐτὸς δὲ τῆς Suidas 2 p. 174 Kust. 8 τοῖς om P. 4 ὥστε — ἀνδρός] θαναμάζω δὲ τούτου Suidas. 7 ἢ δέος ἐπάγοντος ἢ ἐνοχλ. Suidas. 8 et 10 ἐξ idem. 14 ἀρχὰς μετιόντων κατ' ἔξαιρετον ἐν τιμῇ Suidas. 16 βουλή id.

verant maestior factus, bellis ac pugnis valedicere decrevit. cumque Promoto curam horum commisisset, ipse priorem vivendi rationem ad animum revocans cenas magnificas cenabat, et in exquirendis voluptatibus curiosus erat, et theatris atque circensibus semet oblectabat. adeoque mihi principis huius vitam in partem utramque proclivem mirari subit. nam cum natura segnis esset omnique securitatis et indicatis antea vitiis deditus, si nihil ei triste, nihil formidabile molestiam exhiberet, naturae frena laxabat: sin urgeret aliqua necessitas, quae statum rerum quassatura timeretur, ignaviam deponebat, et deliciis valere iussu ad virilem animum ac laborum molestiarumque tolerantiam redibat. cum ipso rerum usu docente talis esset, omni sollicitudine liberatus inditis a natura ignavi ingenii vitiis serviebat.

51. Ex iis autem quibus erant commisi magistratus, honoratissimo apud eum loco Rufinus habebatur, natione Celta, palatinorum ordinum magister. huic enim princeps omnia credere, nec reliquos magni aestimare; quod animos Timasii et Promoti nonnihil pungebat, qui post tot exhausta pro re publica pericula posteriore loco censerentur. Rufinus autem, hoc nomine sibi placens et elatus animo, quoddam in consilio publico verbum paulo ferocius in Promotum iactat. id ille non ferens omi manum impigit

πῶ τὴν χεῖρα καὶ ἔπληξεν. ὁ δὲ εἰσελθὼν καὶ τῷ βασιλεῖ τὸ πρόσωπον δείξας τοσοῦτον ἐξανέστησεν εἰς ὀργὴν ὥστε εἰπεῖν, εἰ μὴ τὸν κατὰ Ῥουφίνου φθόνον ἀπόθοντο, ταχέως αὐτὸν ὄψονται βασιλεύοντα. ταῦτα ὁ Ῥουφίνος ἀκηκόως, ἐπειδὴ καὶ ἄλλως ἦν ἄπασιν ἔγκοτος διὰ φιλοπρωτείας ὑπερβολὴν, ἀναπέθει τὸν βασιλέα κελεύσαι τῶν βασιλείων ἕξω πον διατρέβειν Προμώτιον καὶ τῇ περὶ τὰ πολέμια μελέτῃ τοῦ στρατιώτου ἀσχεῖν. καὶ ἐπειδὴ τοῦτο κατέπραξε, καθίζει λόγον αὐτῷ βαρβάρων ποιουμένων τὴν ἐπὶ Θράκῃν ὁδοποιρίαν. οἱ δὲ τὸ σύνθημα δεξάμενοι, μηδὲν προῖδομένῳ τοιοῦτον ἐπιθέμενοι, κατασφύζουσι ἄνδρα πλούτου 10 μὲν κρείττονα γεγονότα, χρησόμενον δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς βασιλεῦσιν εἰλικρινῶς, ἄξια δὲ τῆς προαιρέσεως ἐπίχειρα κομισάμενον, ὅτι τοῖς οὕτως ἐκμελῶς καὶ ἀσεβῶς τὰ κοινὰ πράγματα διαθεῖσιν ὑπηρετήσατο.

52. Ταύτης διαβοήτου τῆς πράξεως ἐν ἄπασι γενομένης 15 καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασι οὔσης, παντός τε σωφρονοῦντος ἐπὶ τοῖς τοσοῦτοις ἀτοπήμασι σχετλιάζοντος, αὐτὸς μὲν Ῥουφίνος ὡσπερ τι σεμνὸν ἐργασάμενος ὑπατος ἀνεδείκνυτο, Τατιανῷ δὲ καὶ τῷ τούτου παιδί Προκλῶ, Ῥουφίνῳ προσκεκρουκόσι δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ ὅτι τὰς ὑπάρχους ἔχοντες ἐξουσίας, ὁ μὲν τῆς αὐτῆς ὁ 20 δὲ τῆς πόλεως, ἀδωρότατα καὶ ὡς ἐνὶ μάλιστα δεόντως αὐτὰς διετίθεισαν, ἐπήγετο πράγματα λόγον οὐκ ἔχοντα. καὶ ἵνα εἰς ἔργον ἀχθῆι τὰ κατ' αὐτῶν βουλευόμενα, πρότερον ἀπετίθειτο Τατιανὸς τὴν ἀρχὴν καὶ ἤγετο εἰς κρίσιν, ὑπάρχου τῆς αὐτῆς

eumque percussit. Rufinus ad principem ingressus, ostensa facie, tantam eum ad iram impulit ut diceret, ni conceptam adversus Rufinum invidiam deponeret, brevi principem visuros. his Rufinus auditis, qui ceteroquin etiam infestus aliis esset ob nimium primatus et ambitionis studium, persuadet imperatori, Promotum extra aulam alicubi commorari iuberet et ad rei bellicae studium milites exercere. quod cum obtinuisset, barbaros in insidiis collocat, dum Promotus in Thraciam proficiascitur. illi, accepto mandato, nihil tale prospicientem aggressi trucidant, virum qui et opes consumpserat, et erga rem publicam ipsosque principes sincere se gesserat. merita vero praemia consilii voluntatisque suae tulit, qui tam secorder et impie publicas res administrantibus operam suam locasset.

52. Huius facinoris fama ubique didita, cum esset in ore omnibus et modestissimus quisque tanta scelera periniquo ferret animo, Rufinus, quasi qui facinus honestum patrasset, consul designatur. hinc Tatiano eiusque filio Proculo, qui Rufinum alia nulla de causa offenderant quam quod praefecturas gerentes, ille praetorianam hic urbanam, eas incorruptissimi a muneribus, et quam maxime fieri posset, ex officii ratione administraverant, negotia nulla iusta de causa faceantur. atque uti perfici possent quae in eos agitabantur consilia, prius magistratu Tatianus abdicatur et in ius duci-

ἀποδεδειγμένου Ῥουφίνου. καὶ τῷ μὲν φαινομένῳ κοινωεῖν ἐτάχθησαν ἕτεροι Ῥουφίνῳ τῆς κρίσεως, ἑκείνος δὲ μόνος εἶχε τῆς ψήφου τὸ κῦρος. ἐπεὶ δὲ Πρόκλος αἰσθόμενος τῆς ἐπιβουλῆς..., ἄφορώμενος ὁ Ῥουφίνος τὸ δραστήριον τοῦ ἀνδρός, καὶ δεδιὼς 5 μὴ νεώτερόν τι φρονήσας συνταράξῃ τινὲ τὰ κατ' αὐτὸν μηχανῆ, μετελθὼν ἀπάτη τὸν πατέρα καὶ ὄρκους, καὶ τὸν βασιλέα πείσας ὑποφῆναι καὶ αὐτῷ καὶ τῷ παιδί μεγίστας ἐλπίδας, τούτῳ τε τῷ τρόπῳ μεταγαγὼν ἐκ τῆς ἀληθοῦς ὑπονοίας εἰς ματαίους ὀνειρούς, ἀναπειθεὶ Τατιανὸν γράμμασι τὸν παῖδα μετακαλέσασθαι. Πρό- 10 κλον μὲν οὖν ἅμα τῷ φανῆναι συναρπασθέντα τὸ δεσμοκτήριον δέχεται, Τατιανοῦ δὲ τῇ τῆς πατρίδος οἰκίσει πυραδοθέντος ἀκροάσεις συνεχεῖς ἐπὶ τῇ τοῦ Πρόκλου συνήεσαν κρίσει, καὶ τελευτῶντες οἱ δίκασται κατὰ τὸ Ῥουφίνῳ συγκείμενον ἀπάγεσθαι τοῦτον ἐν Συκαῖς τῷ προαστείῳ τὴν ἐπὶ θανάτῳ προσέτιπτον. 15 οὐπερ αἰσθόμενος ὁ βασιλεὺς ἔστειλε μὲν δῆθεν τὸν ἀνακαλεισόμενον ἐκ τοῦ τραχήλου τὸ ξίφος· ὁ δὲ συνδήματι Ῥουφίνου πεισθόμενος, σχολαίτερον ἀπιὼν, ἔφθασεν ἤδη πεσοῦσαν τὴν κεφαλὴν.

53. Ἐν δὲ τῷ ταῦτα πρῶττεσθαι Οὐαλεντινιανὸς ὁ βασι- a. 392
λεὺς ἀγγέλλεται τελευτήσας. ὁ δὲ τῆς τελευτῆς τρόπος ἐγένετο 20 τοιοῦσδε. Ἀρβογάστῃς ἐκ τοῦ Φράγκων ὀρμώμενος ἔθρουσ, Βυδωνι δὲ ὑποστρατηγεῖν ὑπὸ Γρατιανοῦ βασιλεύοντος τεταγμένος, ἐκείνου τελευτήσαντος τῷ δραστηρίῳ τεταρρηκῶς τὴν στρωτιωτι-

3 post ἐπιβουλῆς deest φρηῆ διασώθη vel simile quidpiam. S. 17 ἐφθάσιν i. e. κατέλαβεν. cf. p. 73 2: φθάσαι τὸν σταθμόν, p 84 2: φθάσαι τοῦτον.

tur, Rufino praefecto praetorio designato. ac in speciem quidem constituti sunt et alii, qui cum Rufino in societatem huius iudicii venirent; sed auctoritatem sententiae ferendae solus ille habebat. quia vero Proculus animadversis insidiis fuga sibi consuluerat, et suspectam Rufinus habebat industriam viri, metuebatque ne quid novi molitus arte quadam res suas conturbaret, Tatianum patrem fraude praestitisque iuramentis circumventum, ipso etiam imperatore persuaso ut tam patri quam filio spes maximas faceret, eoque modo de vera suspitione traductum ad vana somnia, tandem impellit ut filium per litteras revocaret. itaque Proculum, simul atque comparuisset, correptum carcer excipit; et Tatiano patriam incolere iusso, frequenter ad cognoscendam Proculi causam coitur. tandem iudices, ut inter ipsos et Rufinum convenerat, Proculum morte multandum Sycas, quod suburbii nomen est, abduci iubent. id princeps animadvertens misit qui gladium scilicet a cervicibus eius revocaret. at is, Rufini mandato parens, tardius abiit, et ubi iam caput abscissum fuerat advenit.

53. Cum haec agerentur, imperator Valentinianus e vivis excessisse nuntiatur, hoc quodam modo interfectus. Arbogastes oriundus e gente Francorum, quem secundum a Baudone duce locum Gratianus imperator obtinere iusserat, illo rebus humanis exempto, fretus industria sua, citra principis

κὴν εἰς ἀρχὴν ἑαυτὸν περιέστησε βασιλέως οὐ δεδωκότος, κατ' ἄλλῃλος δὲ τοῖς ὑποτεταγμένοις στρατιώταις δεφθεῖς διὰ τε ἀνδρίαν καὶ πολεμικὴν ἐπιστήμην καὶ χρημάτων ὑπεροφίαν ἐπὶ μέγα προῆλθε δυνάμειως, καὶ τοσοῦτος ἦν ὥστε καὶ πρὸς τὸν βασιλεῦ παρρησιαίεσθαι, καὶ ὅσα μὴ καλῶς αὐτῷ μηδὲ προσηκόντως ἔχειν ἐδόξε καὶ κωλύειν. πρὸς ταῦτα δυσανασχετῶν ὁ Οὐαλεντινιανὸς ἀντίτεινε μὲν πολλάκις, ἦννε δὲ οὐδέν· ὠχύρωτο γὰρ ὁ Ἀρβογόστης τῇ τῶν στρατιωτῶν ἀπάντων εὐνοίᾳ. ὑποτετάχθαι δὲ τούτῳ περαιτέρω μὴ φέρων, ἐπειδὴ καθήμενος ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου τὸν Ἀρβογόστην ἐθεάσατο προσίοντα, δριμύτερον ὑποβλέπων¹⁰ δέδωκεν αὐτῷ γράμματα τῆς ἀρχῆς παραλύοντα. ὁ δὲ ἀνιγνὸς “οὔτε δέδωκάς μοι” φησὶ “τὴν ἀρχὴν οὔτε ἀφελέσθαι δυνήσῃ.” καὶ ταῦτα εἰπὼν, διαρρήξας τε τὸ γραμματίον καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφείδ, ἀπιὼν ὤχητο. τότε δὴ λοιπὸν οὐκ ἐν ἀπορρήτι τὰ τῆς ὑποφίας ἐτρέφετο, φανερὰ δὲ πυρὰ πῦσι τὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους¹⁵ αὐτοῖς ἐγίνετο δυσμενείας. καὶ ὁ μὲν Οὐαλεντινιανὸς συνεχέσει πρὸς τὸν βασιλεῦ Θεοδόσιον γράμμασιν ἐχρήτο, τὴν κατὰ τῆς βασιλείας ἀλαζονείαν τάνδρὸς ἐξαγγέλλων, καὶ βοηθεῖν παρεκάλει, δραμεῖσθαι πρὸς αὐτόν, εἰ μὴ τάχιστα τοῦτο ποιήσειεν, ἐπομνύμενος· Ἀρβογόστη δὲ τὸ πρυκτέον ἀνασκοποῦντι γνώμη τις²⁰ ἐπήει τοιαύτη. (54) ἦν τις ἐν τοῖς βασιλείοις ἀναστρεφόμενος Ἐδύγειος ὄνομα, παιδείᾳ προήκων ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε καὶ ῥητορικὸν ἐπανελεσθαι βίον καὶ προεστάναι διδασκαλείου. πρὸς τοῦτον

15 παρὰ om P. 23 προστάται P, vitio ambigu; nam vel προσεστάται legendum vel προσεῆται. S.

suctoritatem magisterium militum in se transtulerat. visus autem subditis sibi militibus idoneus ob fortitudinem rei que bellicae scientiam et pecuniae contemptum, magnam ad potentiam pervenit. adeoque tantus erat ut etiam adversus principem liberior esset, et quaecumque non recte, nec uti par erat, fieri putabat, prohiberet. ea Valentinianus permoleste ferens opponit se quidem illi saepius, sed nihil proficit: nam Arbogastes omnium militum benevolentia munitus erat. tandem Valentinianus haud ferens amplius ut huic subiectus esset, cum Augusto in solio sedens accedentem videret Arbogastem, torvis oculis hominem adspiciens, libellum porrigit quo ei magistratum abrogabat. hoc ille perfecto “nec dedisti mihi potestatem” ait “nec eripere poteris.” quibus prolatis discerptoque libello et in terram abiecto discedit. ex eo tempore non clanculum suspiciones alebantur, sed omnibus eorum inimicitiae patebant. ac Valentinianus quidem crebris ad imperatorem Theodosium litteris utebatur, quibus eum de huius viri adversus maiestatem principis arrogantia certiore redderat, simulque petebat ut opem sibi ferret, iureiurando affirmans se ad ipsum advolaturum, si quam prius hoc fecisset. Arbogasti vero, consideranti quid agendum esset, huiusmodi quoddam consilium ad animum accidit. (54) versabatur in aula quidam cui nomen Eugenius, tanta eruditione doctrinae praestans ut et oratoriam profiteretur et

ὁ Ῥιχομήρης οἷα σφόδρα χαρίεντα καὶ ἀστέιον ἔχων οἰκείως Ἀρ-
 βογάστη συνίστησιν, ἔχειν ἐν τοῖς συνήθεσι καὶ φίλοις αἰτήσας
 ὡς οὐκ ἐσόμενον ἄχρηστον, εἴ ποτε πρῶγμα φίλας ἀληθοῦς δέ-
 5 δόμενον ἀνακίψει. Ῥιχομήρους τοιγαροῦν ὡς τὸν βασιλέα Θεο-
 5 δόσιον ἐκδημήσαντος, ἢ συνεχῆς σενουσίω φίλον Ἀρβογάστη τὸν
 Εὐγένιον ἐς τὰ μάλιστα πεποίηκε, καὶ οὐδὲν ἦν ὃ μὴ ἐθάρρει
 τῶν σπονδαίων αὐτῷ. τότε δὴ τὸν Εὐγένιον τοῦτον λαβῶν κατὰ
 νοῦν, καὶ ὅτι διὰ παιδείας ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἄλλην τοῦ βίου
 σεμνότητα πρὸς ἀγαθὴν βασιλείαν ἁρμοδιώτατος ἔσται, κοινοῦται
 10 μὲν αὐτῷ τὰ βεβουλευμένα, δευραριστοῦντα δὲ τοῖς λεγομένοις
 ἰδὼν ἐπέμενε θεραπεύων καὶ μὴ ἀποσεισασθαι τὰ δωρούμενα πα-
 ρὰ τῆς τέχης αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ ἔπεισεν, ἄμεινον ἔχειν ᾧῃθη Οὐα-
 λεντινιανὸν ἐκποδῶν πρότερον καταστῆσαι καὶ οὕτως Εὐγένιῳ πα-
 15 ραδοῦναι τὴν μοναρχίαν. τῷ βασιλεῖ τοίνυν ἐν Βιέννῃ Κέλτικῃ
 15 πόλει τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ καὶ περὶ τὸ ταύτης τεῖχος ἕμι-
 τισὶ τῶν στρατιωτῶν παιδιῶν ἐνουσολομένῳ καὶ μηδὲν τοιοῦτον
 ἔχοντι κατὰ νοῦν ἐμπεισῶν παῖε καιρίαν καὶ διαφθείρει. πάν-
 20 των δὲ σιωπῇ τὸ τολμηθὲν ἐνεγκόντων διὰ τε τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἀξίω-
 μα καὶ τὴν ἐν πολέμοις ἀνδρίαν, καὶ προσέτι γε ὅτι πολλὴν αὐ-
 20 τῷ διὰ τὸ χρημάτων ὑπεροχῶν οἱ στρατιωτῶντι συνεσιέεζον εὐ-
 νοίαν, ἀναδείκνυσιν Εὐγένιον βασιλέα, πᾶσιν ἐπ' αὐτῷ χρηστὰς
 ἔχειν δεδωκῶς ἐλπίδας διὰ τὰ τῷ ἀνδρὶ προσόντα πλεονεκτήματα.

Theodo-
sius.

scholam aperiret. hunc Richomeris, ut hominem perelegantem et urbanum familiariter complectens, Arbogasti commendat; et ab eo petit ut inter familiares et amicos illum habeat, quippe non futurum inutilem, si quando negotium aliquod emergat, quod officium verae amicitiae poscat. igitur ubi Richomeris ad imperatorem Theodosium profectus fuisset, assidua consuetudo amicissimum Arbogasti Eugenium reddidit; adeoque nihil erat rei seriae quod illi non crederet. in hoc vero tempore, cum ei ad animum hic Eugenius accidisset, qui propter eximiam doctrinam et vitae gravitatem ad bonum imperium futurus esset aptissimus, cum eo quae secum ipse deliberasset communicat. sed cum illum offendi per ea quae proponerentur videret, hominem demulcere pergit et hortari ne reiiceret ea quae a fortuna offerrentur. ubi persuasisset, praestare ratus est ut prius e medio Valentinianum tolleret atque ita rerum summam Eugenio traderet. quapropter imperatorem, qui apud oppidum Galliae Viennam commorabatur et propter muros eius ludicra cum quibusdam militibus exercebat, nihil tale cogitantem adortus letaliter vulnerat et interfecit. cum omnes taciti facinus admissum ferrent ob viri dignitatem et fortitudinem bellicam, ac praeterea, quod hominem magna benevolentia milites prosequerentur, qui pecuniam contemneret, Eugenium imperatorem declarat, omnibus de hoc viro propter eius insignes dotes spes bonas concipere iussit.

55. Τούτων τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ συναγγελθέντων συνετάραξεν ἢ τοῦτου γαμετῆ Γάλλα τὰ βασιλεια, τὸν ἀδελφὸν ὀλοφυρομένη. πολλῇ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς λύπη τε ἅμα καὶ φροντίδι κατείχετο, κοινωσὺ μὲν τῆς ἀρχῆς ἐκπεσὼν καὶ νέου καὶ ἀγχι-στεία συναπτομένου, περιπεσὼν δὲ ἀνδράσιν ἀλλοτρίως τε πρὸς αὐτὸν ἔχουσι καὶ ἄλλως οὔσιν ἀμάχοις διὰ τε τὴν Ἀρβογάστου θρασυτέτι μειμιγμένην ἀνδρίαν καὶ τὰς Εὐγενίῳ προπούσας μετὰ παιδεύσεως ἀρετάς. καίπερ οὖν ταῦτα λέγων τε καὶ ἀνακινῶν τῷ λογισμῷ πολλάκις, ἀναρρῆσαι τὸν ὑπὲρ πάντων ὁμοῦ τῶν πραγμάτων κόβον ἐγνώκει, παντοίαις παρασκευαῖς εἰς τὸν πόλεμον χρώμενος. καὶ τὰ μὲν ἵππικὰ τάγματα Ῥιχομήρει καταπι-στυῆσαι διανοεῖτο, τῆς ἀνδραγαθίας τάνδρὸς ἐκ πολλῶν ἤδη πολέμων πεπειραμένος, ἐτέρους δὲ τοῖς ἄλλοις τέλεισιν ἐπιστῆσαι τοὺς ἡγουμένους· Ῥιχομήρους δὲ κατὰ καιρὸν τῆς περὶ ταῦτα βουλής νόσῳ τελευτήσαντος, εἰκότως ἐφ' ἐτέρας ἡγεμόνων αἰρέ-σεις ἐτρόπετο. γνώμης οὖν ἔτι περὶ τοῦτου ταῖς τοῦ βασιλέως ἐννοίαις ὑποκειμένης, ἀπηγγέλλετο πρεσβεία παρὰ Εὐγενίου, πυνθανομένη τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου πότερον τίθεται τῷ βασιλεύειν αὐτὸν ἢ ἀποκίθεται τὴν ἀνύρρησιν. ὁ δὲ τῇ πρεσβείᾳ διακονού-μενος ἦν Ῥουφίνος Ἀθηναῖος, Ἀρβογάστου μῆτε γράμματα κο-μίσας μῆτε ἄλλην αὐτοῦ τινὰ ποιησάμενος μνήμην. τοῦ δὲ βασιλέως εἰς τὸ διωσκέψασθαι καὶ προσηκόντως ἀποκρίνασθαι τοῖς

7 rectius fortasse legeremus *ἐμπροσούσας* vel *προσούσας*, ut p. 235 12 et 239 22 S. 8 alibi *ἀνακινῶν*. S. p. 137 6: *πάσαν γνώμην ἀνακινουῦντι*. R.

55. His omnibus Theodosio principi eodem tempore nuntiatis, coniu- x eius Galla fratrem deplorans universam turbavit aulam. simul et ipse prin- ceptis magno maerore curaque conficiebatur, qui consortem imperii floren- tem aetate, vinculoque iunctum affinitatis, amisisset, et in homines ab se alienos et ceteroquin invictos, cum ob mistam audaciam fortitudinem Arboga- stis, tum insignes Eugenii cum doctrina coniunctas virtutes, incidisset. quamvis igitur haec diceret et cum animo saepius versaret, aleam tamen de summa rerum simul iacere decrevit, omnis generis apparatus ad bellum gen- dendum instituens. et turmas quidem equestres Richomeri committere cogitabat, pluribus iam bellis eius viri fortitudinem expertus; itidemque ce- teris legionibus alios duces praeficere. cum autem Richomeres huius ipsius consultationis tempore morbo extinctus esset, non abs re semet ad alios duces deligendos convertit. dum ergo de hoc sententia principis intra cogi- tationes ipsius adhuc haeret, adesse missam ab Eugenio legationem nuntia- tur, quae de Theodosio principe quaereret, utrum assentiri vellet ut Euge- nius imperio frueretur, an declarationem eius ut irritam reiiceret. ea lega- tione Rufinus Atheniensis fungebatur, qui nec litteras Arbogastis secum attu- lit nec ullam aliam eius mentionem fecit. cum princeps in deliberando lega-

πρόσβειν ἀναβυλλομένον, καὶ ἔτερόν τι τοιοῦνδε συνέπεισε πραγ-
θῆναι.

56. Ἄμα τῷ πυραλαβεῖν τὴν βασιλείαν Θεοδόσιος βαρ-
βάρους τινὺς εἰς φίλαν καὶ ὁμαιχμίαν ἐδέξατο, καὶ ἑλίσιον αὐ-
5 τοὺς καὶ δωρεαῖς ἄλλαις τιμήσας· εἶχε δὲ καὶ ἐν θεραπείᾳ πάσῃ,
καὶ τοὺς ἐκάστης φυλῆς ἡγουμένους καὶ τραπέζης ἤξιον κοινῆς.
οὗτοι διέστησαν ταῖς γνώμαις ἔριδος αὐτοῖς κινήσεως· οἱ μὲν
γὰρ ἔρασκον ἄμεινον εἶναι καταφρονῆσαι τῶν ὄρκων, οὗς ἔτυχον
δεδωκότες ὅτε Ῥωμαίοις ἑαυτοὺς ἐνεδίδουσαν, οἱ δὲ τούναντιον
10 κατὰ μὴδένα τρόπον ἐναντιωθῆναι τοῖς συγκειμένοις. ἦν δὲ ὁ
μὲν πατῆσαι τὴν πίστιν ἐθέλων καὶ πρὸς τοῦτο τοὺς ὁμοφύλους
πυρακαλῶν Πριούλφος, Φραουῖτος δὲ ὁ τοῖς ὁμωμοσμένοις ἐμ-
μεῖναι φιλονεικῶν. καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ταύτην ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς
τὴν ἔριν ἐλάττωσαν· ἐπεὶ δὲ τραπέζης ἤξιωμένοι βασιλικῆς, ἐκτει-
15 νομένου τοῦ πότου, παρετράπησαν εἰς ἀργὴν ἐξεγενθέντες καὶ ἦν
εἶλον ἐξέφηναν γνώμην, ὁ μὲν βασιλεὺς τῆς ἐκάστου προαιρέσεως
αἰσθόμενος διέλυσε τὴν ἐστίαν, ἀναχωρήσαντες δὲ τῶν βασι-
λείων εἰς τοσοῦτον ἐξέστησαν, ἕως οὐκ ἐνεγκῶν ὁ Φραουῖστιος εἴλ-
κυσε τὸ ζῆφος καὶ τὸν Πριούλφον παίσας ἀνέκλειν. ὡς δὲ ἐπέλ-
20 θεῖν οἱ τούτου στρατιῶται τῷ Φραουστίῳ διανοήθησαν, ἐν μέσῳ

5 pro ἄλλαις non absurde reponi potest ἀδραῖς. S. 12 Eunapio
Ἐριούλφος Φραουῖτον vocavi cum Heynio qui in libris h. l. Φραουῖ-
στιος est, infra (5 20 et 21) Φραῖοντος vel Φραῖοντος vel Φράου-
τος. idem apud Eunapium Φράβιτος, apud Suidam Φράβιθος, apud
Socratem Φρανῖτος, apud Philostorgium Φραυῖτας, apud Sozomenum
Φλαβίτας, teste R. 15 καὶ om P. 18 post τῶν βασι-
λείων S desiderat ἐκείνοι vel simile relativum.

tisque dando convenienti responso cunctaretur, accidit ut etiam aliud quid-
dam huiusmodi fieret.

56. Ubi primum Theodosius imperium fuerat consecutus, barbaros
quosdam ad amicitiam bellorumque societatem admiserat, spe pariter et mu-
neribus delinitos. itidem et cuiusque nationis duces omni studio prosequer-
batur et mensae adhibebat. hos inter exorta contentione ad animorum dis-
cidia ventum est. nam alii praestare dicebant ut sacramenta focci facerent,
quae id temporis quo Romanorum se potestati permisissent praestiterant.
e contrario alii nullo modo quicquam adversus pacta conventa faciendum
aiebant. et qui datam fidem pedibus proculcari volebat, ac suae nationis
homines hortabatur ut id facerent, Priulfus erat: Fraustius vero, qui iura-
mentis praestitis insistendum contendebat. diu quidem certe non constabat
has inter eos rixas esse. cum autem aliquando mensae principis adhibiti,
computatione producta longius, ad iras abrepti mutuas prorupissent animi-
que sui quisque sententiam aperuisset, imperator voluntate cuiusque cognita
finem epulo imposuit. illi vero cum e praetorio discessissent, animis tanto-
pere moti sunt ut tandem haec non ferens Fraustius educto gladio Priulfum
caesum interficeret. cum autem milites illius aggredi Fraustium cogitarent,

στάντες οἱ βασιλικοὶ δορυφόροι περαιτέρω προελθεῖν τὴν στάσιν ἐκώλυσαν.

57. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς ἀκηκοὺς ἤνεγκέ τε μετρίως καὶ ἐν αὐτοῖς δαπανᾶσθαι δυσμεναιόντως συνεχώρησε, τοὺς δὲ πρέσβεις δώροις τε καὶ λόγοις ἐπιπαγῶν τὸ μέτριον ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν δοκοῦσιν ἐπεμπεῖν ἐπ' οἴκου, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων ἀποδημίαν τῶν τοῦ πολέμου παρασκευῶν εἶχετο. κεφάλαιον δὲ τῆς παρασκευῆς, ὡσπερ οὖν ἔστιν, οἰόμενος εἶναι τὴν τῶν στρατηγῶν αἵρεσιν, τῶν μὲν Ῥωμαϊκῶν στρατοπέδων ἔταξεν ἡγεῖσθαι Τιμάσιον καὶ ἐπὶ τούτῳ Στελίχωνα (συνῶκει δὲ οὗτος Σερήνη Θεοδοσίου 10 τοῦ βασιλέως ἀδελφοῦ Θυγατρί), τοὺς δὲ συμμαχοῦντας αὐτῷ βαρβάρους ὑπὸ Γαῖνη ἔταξε καὶ Σαυλ. ἐκοινῶναι δὲ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς καὶ Βακούριος, ἕλων μὲν ἐξ Ἀρμενίας τὸ γένος, ἔξω δὲ πάσης κακοηθείας ἀνήρ μετὰ τοῦ καὶ τὰ πολεμικὰ πεπαιδευθαι. ἡ μὲν οὖν ἀρχαιρεσία τοῦτον αὐτῷ διετέθη τὸν τρόπον, ἥδη δὲ 15

a. 394 αὐτῷ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐπειγομένῳ συμβέβηκε Γάλλαν τὴν γαμετὴν ἐν ταῖς ὠδίσι αὐταῖς τελευτῆσαι, σὺν τῷ βρέφει καὶ τὸν βίον ἀποθμενῆν. ταύτην μὲν οὖν κατὰ τὸν Ὀμηρικὸν νόμον ὁ βασιλεὺς ἐπ' ἡματι δακρῦσας ἀπεχώρει σὺν τῷ στρατῷ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον διαθήσων, ἀπολιπὼν Ἀρκάδιον τὸν υἱόν, ἥδη πρὸ τοῦ-20 του βασιλεία καθεστᾶμένον. ἐπεὶ δὲ νέος ἦν ἔτι, τὸ λείπον εἰς φρόνησιν αὐτῷ διὰ τὴν νεότητα θεραπεύων ἀπέλιπεν αὐτόθι

5 παραγωγῶν? 11 ἀδελφῆς LP: sed ἀδελφοῦ cum Leunclavio legendum esse docent sequentia lib. 5 4. S. 21 καθεσταμένον S: libri καθιστάμενον.

stantes in medio satellites principis tumultum hunc progredi longius haud permiserunt.

57. Haec tamen imperator audita modice tulit, et inimicitiarum auctores mutuis se vulneribus conficere passus est. legatos autem muneribus deceptos et verbis, quae moderationis et humanitatis plena viderentur, domum remisit, post eorum abitum apparatusi rerum bellicarum intentus. eius autem caput esse ratus, ut est, delectum praetorum, Romanis quidem exercitibus ducem Timasium et secundum hunc Stelichonem praefecit; et erat hic Serenae, principis Theodosii fratris filiae, maritus. foederatos autem barbaros Gainae et Saulo parere iussit. horum potestatis particeps erat et Bacurius, oriundus ex Armenia, vir omnis expertus improbitatis et rebus praeterea bellicis exercitus. hoc modo delectis ab eo ducibus, cum iam ad profectionem properaret, coniugem ipsius Gallam parturientem mori contigit, infantis onere cum vita deposito. huic Homericum more diurnis imperator persolentis lacrumis, cum exercitu bellum gesturus discedit, Arcadio filio relicto, qui iam ante fuerat imperator declaratus. et quoniam adhuc iuvenis erat, remedio quasi quodam id supplens quod per aetatem ad prudentiam ei

Ῥουφῖνον, ἅμα τε τῆς αὐτῆς ὑπαρχον ὄντα καὶ ἐς πᾶν ὀτιοῦν ἕτερον τῆς ἑαυτοῦ κυριεύοντα γνώμης, πράττοντά τε ὅσα βασιλεῖ δίδωσιν ἢ τῆς ὑπεροχῆς ἕξουσία.

58. Ταῦτά τε διαθείς, καὶ τὸν νεώτερον τῶν παιδῶν 5 Ὀνώριον ἅμα ἑαυτῷ συναπαγαγών, τὰ ἐν μέσῳ πάντα διέδραμεν ἔθνη, καὶ τῆς διὰ τῶν Ἀλπειῶν παρόδου κρατήσας παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τοῖς πολεμοῖς ἐπέστη. καὶ τὸν μὲν Εὐγένιον τῷ παραλόγῳ κατέπληξεν· οἰηθεὶς δὲ ἄμεινον εἶναι τὸ βάρβαρον τάγματι τοῖς ἐναντίοις καθεῖναι καὶ τούτοις πρότερον διακινδυνεύειν, Γαῖ- 10 νη ἔταξε σὺν τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἔθνεσιν ἐπελθεῖν, ἐπομένῳν αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων, ὅσοι τῶν βαρβαρικῶν ἔλαχον ἐξηγεῖσθαι ταγμάτων, ἰππέων τε ὁμοῦ καὶ ἰπποτοξοτῶν καὶ πεζῶν. ἀντεπεξελθόντος δὲ Εὐγενίου παντὶ τῷ στρατεύματι καὶ συμπε- 15 σόντων ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων, ἡλίῳ μὲν ἐκλειψῆν ἐν αὐτῷ 15 τῷ καιρῷ τῆς μάχης συνέβη γενέσθαι τοιαύτην ὥστε νύκτα εἶναι μᾶλλον ἐπὶ πλείονα νομιζέσθαι χρόνον, νυκτομαχοῦντα δὲ τρόπον τινὰ τὰ στρατεύματα τοσοῦτον ἐργάσασθαι φόνον ὥστε κατ' αὐ- τὴν τὴν ἡμέραν τὸ μὲν πολὺ μέρος τῶν Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ συμμαχοῦντων ἀποθανεῖν, καὶ τὸν στρατηγὸν Βακούριον ἀνδρεί- 20 τατα τῶν σφετέρων προκινδυνεύσαντα, τοὺς δὲ ἄλλους παραλό- γως ἅμα τοῖς περιλειφθεῖσι διαφθγεῖν. ἐπεὶ οὖν νυκτὸς γενομέ- νης ἐφ' ἑαυτῶν ἐγίνετο τὰ στρατόπεδα, ὁ μὲν Εὐγένιος ἐπαρθεὶς τῷ προτερήματι δῶρά τε διένειμε τοῖς ἠριστευκόσι καὶ ἐνεδίδου

13 quam transposui, καὶ libri ante παντὶ.

deerat, Rufinum ibidem relinquit, qui simul et aulae praefectus esset, et ex animi sui arbitratu in quasvis res alias dominatum haberet, adeoque ageret omnia quaecunque principi potestas eminentiae tribuit.

58. His constitutis et Honorio minore filio secum abducto, sitas in medio nationes omnes cursim transiit, et Alpium aditu praeter omnem spem positus ad hostes accessit, inopinato adventu Eugenio territo. ceterum praestare ratus ut legiones barbaras in adversos immitteret iisque primum periclitaretur, Gainem cum nationibus sibi subditis hostem aggredi iussit, sequentibus hunc aliis etiam ducibus, quicumque barbaricis ordinibus, equitibus inquam et sagittariis equestribus et peditatu, praerant. adversus hos cum suos quoque produxisset Eugenius, omnibusque copiis congressi iam essent exercitus, ipso proelii tempore talis defectus solis accidit, ut maiore temporis spatio nox esse potius quam dies existimaretur. cumque nocturnam quodammodo pugnam exercitus pugnarent, tanta strages hominum edita fuit, ut eo die maior pars foederatorum Theodosii principis interficeretur, una cum Bacurio duce, qui ante suos fortissime se periculis obiecit; ceteri praeter opinionem fuga cum residuis evaderent. igitur ubi noctis interventu se collegissent exercitus, elatus ob victoriam Eugenius dona distribuebat in eos qui supra ceteros strenue se gesserant, et cenandi potestatem faciebat, quasi

δειπνεῖν, ὡς δὴ μηδενὸς ἔτι μετὰ τοσοῦτον ἐλάττωμα πολέμου γενησομένου· τῶν δὲ ἐπὶ τὸ ἐστιῶσθαι τραπέζων, ὁ βυσιλεὺς Θεοδοσίος ὄρθρον ἤδη μέλλοντα θεισάμενος ἐπέπεσε σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι κειμένοις ἔτι τοῖς πολεμίοις, καὶ οὐδενὸς ὧν ἔπασχον αἰσθανομένους ἀπέσφαττε. προελθὼν δὲ καὶ μέχρι τῆς Εὐ-5 γενίου σκηνῆς καὶ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ἐπιθέμενος ἀνείλε τοὺς πλείονας. ἔνιοι δὲ τῇ καταπλήξει διεγεσθέντες καὶ ὀρησαντες εἰς φυγὴν ἤλωσαν· ἐν οἷς καὶ αὐτὸς Εὐγένιος ἦν, ὃν συναρπάσαντες καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενοι κοντῷ τε διαπειράντες μικροτάτῳ πᾶν περιέφερον τὸ στρατόπεδον, δεικνύντες τοῖς ἔτι τὰ κείνου φρο-10 νοῦσιν ὡς προσήκει Ῥωμαίοις ὄντας ὡς τὸν βυσιλέα ταῖς γνώμαις ἐπανελεῖν, ἐκποδῶν μάλιστα τοῦ τυράννου γεγενημένου. πάντες μὲν οὖν ὡς εἰπεῖν οἱ μετὰ τὴν νίκην ὑπολειφθέντες ἐπὶ τὸν βυσιλέα δραμόντες τοῦτον τε Αὔγουστον ἀνέβησαν καὶ ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις ἤξιον ἔχειν συγγνώμην, καὶ ὁ βυσιλεὺς ῥᾶον ἐπέ-15 νευεν· Ἀρβογάστης δὲ τυχεῖν ὑπὸ Θεοδοσίου φιλανθρωπίας οὐκ ἀξιώσας ἐπὶ τὰ τραχύτατα συνέφυγε τῶν δρών, αἰσθόμενος δὲ ὡς πάντα περινοστοῦσι τόπον οἱ τοῦτον ἐπιζητοῦντες ἐμυτὸν ὑπέσχε τῷ ξίφει, τὸν ἐκούσιον θάνατον τῆς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν συλλήψεως προτιμήσας.

20

59. Τῶν δὲ πραγμάτων ὡδε τῷ βυσιλεῖ Θεοδοσίῳ προχωρησάντων, ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ τὸν υἱὸν Ὀνώριον ἀναδείκνυσι βυσιλέα, Στελλίωνα στρατηγὸν τε ἀποφήνας ἕμα τῶν αὐτόθα

10 τὰ κείνου S pro vulgato κείνου.

nullum amplius post tantam cladem acceptam proclium futurum esset. his autem ad epulas conversis, Theodosius imperator auroram appetentem conspicatus universis cum copiis in hostes adhuc humi iacentes irruit, et nihil eorum quae perpererentur sentientes occidit. cumque progressus esset ad Eugenii tentorium, quotquot propter hunc aderant, adortus complures interemit, nonnullis, quos ipse terror excitaverat, dum fugam moliantur, captis; inter quos et Eugenius erat. huic arrepto caput abscissum, hasta longissima praefixum, totis castris circumlatum fuit, ut iis ostenderetur qui adhuc a partibus illius stabant, par esse, quando Romani haberi vellent, ut animis ad imperatorem suum, praesertim tyranno iam de medio sublato, redirent. quapropter omnes fere post victoriam superstitis, ad imperatorem cursu delati, Augustum inclamant et admissorum veniam poscunt; quibus eorum precibus imperator haud gravatim annuit. Arbogastes autem, qui Theodosii humanitatem experiri non cuperet, in montes asperissimos confugit, et animadvertens omnia loca perlustrari ab iis qui eum quaererent, ipse sibi manus intulit, praestare ratus ut voluntariam mortem potius oppeteret quam ut ab hostibus caperetur.

59. Cum hoc modo res Theodosio principi successissent, Roman ingressus Honorium filium imperatorem declarat, Stelichone legionum in iis

ταγματῶν καὶ ἐπίτροπον καταλιπὼν τῷ παιδί. συγκαλέσας δὲ τὴν
γερούσιαν τοῖς ἄνωθεν παραδεδομένοις ἐμμένουσαν πατρίοις καὶ
οὐχ ἐλομένην ἔτι συννεχθῆναι τοῖς ἐπὶ τὴν τῶν θεῶν ἀποκλίνας
καταφρόνησιν, λόγους προήγε, παρακαλῶν ἀγίειναι μὲν ἦν πρό-
5 τερον μετήεσαν, ὡς αὐτὸς ἔλεγε, πλάνην, ἐλθεῖναι δὲ τὴν τῶν
Χριστιανῶν πίστιν, ἧς ἐπαγγελία παντὸς ἀμαρτήματος καὶ πάσης
ἀσεβείας ἀπαλλαγῆ. μηδενὸς δὲ τῇ παρακλήσει πεισθέντος, μηδὲ
ἐλομένου τῶν ἀφ' οὐπερ ἡ πόλις ὤκισθη παραδεδομένων αὐτοῖς
πατρῶν ἀνυχωρησαὶ καὶ προτιμῆσαι τούτων ἄλογον συγκατάθεσιν
10 (ἐκεῖνα μὲν γὰρ φυλάξαντας ἤδη διυχοσίοις καὶ χιλίοις σχεδὸν
ἔτεσιν ἀπόρρητον τὴν πόλιν οἰκεῖν, ἕτερα δὲ ἀντὶ τούτων ἀλλαξα-
μένουσ τὸ ἐκβησόμενον ἀγνοεῖν), τότε δὴ ὁ Θεοδόσιος βαρύνε-
σθαι τὸ δημόσιον ἔλεγε τῇ περὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰς θυσίας δαπάνῃ,
15 καὶ ἄλλως τῆς στρατιωτικῆς χρείας πλεόνων δεομένης χρημάτων.
τῶν δὲ ἀπὸ τῆς γερούσιας μὴ κατὰ θεσμὸν ἐλθόντων πρῦττεσθαι
τὰ τελούμενα μὴ δημοσίου τοῦ δαπανήματος ὄντος, διὰ τοῦτό τε
τοῦ θρηπολικοῦ θεσμοῦ λήξαντος καὶ τῶν ἄλλων ὄσα τῆς πατρῶν
παραδόσεως ἦν ἐν ἀμελείᾳ κειμένων, ἡ Ῥωμαίων ἐπικράτειν κατὰ
20 μέρος ἐλαττωθεῖσα βαρβύρων οἰκητήριον γέγονεν, ἧ καὶ τέλειον
ἐκπεσοῦσα τῶν οἰκητῶρων εἰς τοῦτο κατέστη σχήματος ὥστε μηδὲ

8 [ἐπὶ] libri cum Suida 2 p. 174 med. περι. 4 προσηγε L. margo
et Suidas. 5 μετήεσαν, ὡς αὐτὸς ἔλεγε] εἰλοντο Suidas.
9 ἄλογον συγκατάθεσιν] τὰ Χριστιανῶν Suidas. 17 τε om
Suidas.

locis duce creato et eodem filio suo tutore relicto. ceterum advocato senatu,
qui patritis avitiisque ritibus inhaerebat, nec adhuc permoveri poterat ut iis
assentiretur qui ad contemptum deorum deflexerant, orationem habuit, qua
eos hortabatur ut missum facerent errorem (sic enim appellabat) quem
hactenus secuti fuissent, et Christianorum fidem amplecterentur, quae libe-
rationem ab omni delicto et impietate polliceatur. sed cum huic exhortationi
nemo pareret, nec a patritis ritibus, quos inde usque ab origine urbis acce-
pissent, discedere velent et his expertem rationis assensum praeferre (cum
dicerent, illis observatis, se iam mille ducentis propemodum annis urbem in-
victam incoluisse; cum quibus, si commutarent alia, quid eventurum esset
ignorarent), tum vero Theodosius fiscum sumptu gravari qui in sacra et ho-
stias fieret, seque ista velle abolere dixit; qui neque probaret id quod age-
retur, et alioqui sciret penuriam militarem maiores pecunias poscere. cum
senatus respondisset non rite fieri sacrificia, nisi de publico fierent impen-
sae; nihilque minus ob haec sacrorum lex abolita cessarit, aliaque neglecta
iaceant, quaecunque a maioribus tradita fuerunt, deminutum particulatim
Romanum imperium barbarorum domicilium factum est, aut potius incolis
prorsus amissis ad eam redactum est formam, ut ne loca quidem, in quibus

τοὺς τόπους ἐν οἷς γέγονασιν αἱ πόλεις ἐπιγινώσκειν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοῦτο τύχης κατενεχθέντα δείξει σαφῶς ἢ κατὰ μέρος τῶν πραγμάτων ἀφήγησις· ὁ δὲ βουσιλεύς Θεοδοσίος τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνη καὶ Ἰβηρας καὶ Κελτοὺς καὶ προσέτι γε Λιβύην ἅπασαν a. 395 Ὀνωρίῳ τῷ παιδὶ παραδούς, αὐτὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν 5 ἐπάνω ἐτελεύτησε νόσω, καὶ τὸ τούτου σῶμα τυριχευθὲν τοῖς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει βασιλικοῖς τάφοις ἐναπετέθη.

E.

Arcadius et Honorius. **Τ**ῆς δὲ τῶν ὄλων ἀρχῆς εἰς Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον περιστάσεως ἄχοι μὲν ὀνόματος ἐδόκουν ἔχειν τὸ κράτος, ἢ δὲ πᾶσα τῆς ἀρχῆς δύναμις ἦν κατὰ μὲν τὴν ἐξῆς παρὰ Ῥουφίνῳ, κατὰ δὲ τὴν ἐσπέραν ἐν τῇ Στελίχωνος γνώμῃ. δίκαι τε πῦσαι παρ' αὐτοῖς κατ' ἐξουσίαν ἐκρίνοντο, καὶ ἀπῆει κειρατηκῶς ὁ χρημάτων τὴν ψῆφον ἀνούμενος ἢ ἄλλως οἰκειότητι τὴν τοῦ δικάζοντος ἐπισπώμενος εὐνοίαν. κτήματα δὲ ὅσα τοὺς κυρίους ἐν τοῖς ἀπάντων ἐπολεῖ στόμασιν ἐδδαίμονας ὀνομάζεσθαι, μετῆει πρὸς τούτους, τῶν μὲν 15 δωρεαῖς θεραπεύοντων καὶ τούτῳ τὸ συκοφαντεῖσθαι διαφευγόντων, ἐτέρων δὲ τὰ οἰκεία προϊεμένων ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν ἀρχῆς ἢ ἄλλον τινὰ πρῆσθαι τῶν πόλεων ὄλεθρον. παντὸς δὲ εἶδους

13 ἢ ἄλλως] πολλῶν ἢ Suidas 3 p. 268. 16 διαφευγόντων idem.

urbes sitae fuerunt, agnoscantur. sed haec ad istam condicionem devenisse, particulatim instituta rerum narratio clare monstrabit. ceterum Theodosius imperator, Italiae populis et Hispanis et Celtis et universa praeter haec Africa Honorio filio suo traditis, dum Cpolim reversurus est, morbo vitam finit; eiusque corpus pollinctum sepulcris imperatoris, quae Cpoli sunt, illatum fuit.

V.

Posteaquam summum imperium ad Arcadium et Honorium pervenisset, nomine quidem tenuis id obtinere videbantur, sed reapse totius principatus potestas per Orientem penes Rufinum, per Occidentem in arbitrio Stelichonis erat. iudem lites omnes apud eos magna licentia determinabantur; et victor abibat qui pecunia sententiam redimebat, vel alioqui iudicis benevolentiam necessitudine quadam ad se trahebat. praedia vero, quorum domini omnium ore tanquam beati praedicabantur, ad hos ipsos perveniebant, aliis quidem muneribus eos demulcentibus eaque via calumnias evitantibus, aliis vero sponte res suas dimittentibus, ut magistratum aliquem consequerentur vel aliam quandam urbium perniciem sibi compararent. cumque per urbes omne

πονηρίας ταῖς πόλεσιν ἐπιπολάζοντος, ὁ μὲν ἀπανταχόθεν πλοῦτος εἰς τὴν Ρουφίνου καὶ Στελλίχωνος οἰκίαν εἰσέρρει, ἣ δὲ πενία κατὰ πάντα τόπον ἐπενέμετο τὰς τῶν πάλαι πλουτουμένων οἰκίας. ἥσθ' ἀπὸ δὲ τῶν γινομένων οἱ βασιλεῖς οὐδενός, ἀλλὰ ἔγραφον μόνον ὅσα Ρουφίνος ἐπέταττε καὶ Στελλίχων. ἐπεὶ δὲ ἀπλετος ἦν αὐτοῖς πλοῦτος συνειλεγμένος, ἤδη καὶ τὴν βασιλείαν ἐαυτῷ μνᾶσθαι Ρουφίνος ἀνειροπόλει, διανοούμενος, ἦν εἶχε θυγατέρα γάμων ὠρεῖαν, κατεγγυῆσαι τῷ βασιλεῖ, ὅπερ εἰσδύσειως πρόφασιν εἶχε. καὶ δὴ καθήσει περὶ τούτου λόγους ἐν παραβύστω διὰ τινων ἐπὶ
 10 τῇ βασιλικῇ θεραπείᾳ τεταγμένων, αὐτὸς μὲν οἰόμενος μηδένα παντάπασι τὴν σκέψιν εἰδέναι, τῆς δὲ φήμης ἄχρι τοῦ δήμου τὸ μελετώμενον ἐνεγκούσης· ἐκ γὰρ τοῦ τῆς ὑπεροφίας ὄγκου καὶ τῆς ὀσημέραι προστιθεμένης ἀλαζονείας τὴν τούτου ἔννοιαν ἀπαντες ἐτεκμαίροντο, καὶ τὸ κατ' αὐτοῦ κοινὸν ᾗζάνετο μῖσος. ὁ δέ,
 15 ὥσπερ τὰ μετριώτερα πλημμελήματα μείζουσι ἀτοπήμασιν ἐξιπέτηδες ἀποκρύψαι βουλόμενος, ἕτερον ἐτόλμησε τοῖονδε.

2. Ὡλωριντιῶ τῆς αὐτῆς ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἔθνεσιν ἐπάρχῳ γινομένῳ κατὰ τοὺς χρόνους ἐν οἷς Ἰουλιανὸς ὁ μέγας τὴν τοῦ Καίσαρος εἶχε τιμὴν, Λουκιανὸς ἦν υἱός. οὗτος ἐχρηῖτο
 20 προστάτῃ Ρουφίνῳ, τὰ τιμωτάτα τῶν ἄντων αὐτῷ κτημάτων εἰς ἐκείνον μετενεγκῶν· ἐφ' οἷς ὁμολογῶν χάριτας ὁ Ρουφίνος τῷ

2 ἣ δὲ Suidas: editur καὶ ἡ.

4 ἔγραφον νόμον LP: corr e

Suida R.

5 ἀπλετος L. margo: Suidas ἀσπετος, P ἀπληστος.

11 τοῦ δήμου add P.

13 τὴν ἐπὶ τούτου LP.

genus improbitatis increvissset, quicquid ubique divitiarum erat, in Rufina Stelichonisque domum confluebat, et omnibus in locis paupertas eorum domos exhauriebat, qui locupletes olim fuerant. neque principes sentiebant quicquam eorum quae gerebantur: sed quaecumque Rufinus imperasset aut Stelicho, statim scribebant. et quoniam immensas opes illi congesserant, iam Rufinus de imperio quoque sibi parando somniabat, cum de tradenda in matrimonium principi filia nubili cogitaret atque hanc adeundi principatus occasionem haberet. adeoque de hoc per quosdam inservientes principi secreto mentionem iniicit, cum ipse quidem existimaret nemini omnino quicquam de hoc consilio constare, fama vero passim id quod moliebatur ad ipsam plebem usque divulgaret: nam ex ipso tumore superbiae et crescente in dies arrogantia, quid haberet in animo, coniciebant omnes, et odium commune adversus eum augescebat. ipse vero, quasi si delicta modica maioribus de industria facinoribus occultare vellet, aliud quiddam huiusmodi ausus est.

2. Florentius, qui apud transalpinas gentes praefectus praetorii fuerat id temporis quo magnus ille Iulianus dignitatem Caesaris obtinebat, filium habuit Lucianum. hic Rufino patrono utebatur, et praedii suis maximi pretii iam ei cesserat. quo nomine se iuveni Rufinus obligatum nunquam non

νεανίσκῳ διετέλεσεν, ἐπαίνους αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ διεξιὼν. ὁ δὲ κόμητα τῆς ἐώας πεποιήκεν· αὕτη δὲ ἡ ἀρχὴ βού-
 λεται τὸν προβεβλημένον αὐτῆς ἐφεστάναι πᾶσι τοῖς τῆς ἐώας
 ἐπαρχίας ἰθύνουσι καὶ ἐπὶ τοῖς οὐ κατὰ τὸ δέον πραττομένοις
 θύνειν. ὁ Λουκιανὸς τοίνυν πᾶσαν ἀρχικὴν ἀρετὴν εἰς τοὺς ἀρ-
 5 χομένους ἐπιδεικνύμενος ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ σωφροσύνῃ καὶ πᾶσι
 τοῖς ἄρχοντα κοσμεῖν δυναμένοις διαβόητος ἦν, οὔτε προσώπων
 διαφορὰν οὔτε ἑτερόν τι κατὰ νόον ἔχων, πλὴν ὡς ὁ νόμος ὑπη-
 γόρευεν. ὥστε ἀμέλει καὶ τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον Εὐχέριον, αἰ-
 10 τούνην τὴν παρὰ τὸ προσῆκον, ἀποσεισάμενος εἰς τοσοῦτον ἐκίνη-
 σεν ὥστε πρὸς τὸν βασιλέα διαβαλεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς αἴτιον
 εἶπεν εἶναι Ῥουφῖνον ἀνδρὶ τοιοῦτῳ τοσαύτην ἀρχὴν δεδωκότα,
 λαβὼν πρόφασιν ὁ Ῥουφῖνος, καὶ ἐφ' οἷς ἐμέμπατο ὁ βασιλεὺς
 δῆθεν ἀγανακτῶν, οὐδενὶ τὴν γνώμην ἦν εἶχεν ἐκφύνας, ἡμᾶ
 σφόδρα ὀλέγοις ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἵεται, νυκτός τε βαθείας ἐπι-
 15 δημίσας τῇ πόλει τὸν Λουκιανὸν συναρπάσας εἰς ἐθῆνας ἄγει,
 κατηγοροῦντος παντάπασιν οὐδενός. σφαίραις δὲ μολιβδίναις αὐ-
 τὸν κατὰ τοῦ τένοντος ἐνκελεύετο παλεῖσθαι, καὶ διαλιπόντα πα-
 ραχρῆμα φέρεσθαι φορεῖω κεκαλυμμένον ἐποίει, διδούς ἅπασιν
 ὑπονοεῖν ὡς οὐ τεθνηκώς εἶη, τεύξεται δὲ πάντως φιλανθρωπίας. 20

1 Θεοδοσίῳ LP: editi Ἀρκαδίῳ. mox libri ἐσπέρας pro ἐώας.
 2 ἐβούλετο Suidas 2 p 458. 3 τῆς om L cum Suida. 4 τὸ
 add Suidas. ἰθύνειν Suidas. 5 ἀρχικὴν om LP. ἄρχον-
 6 τας Suidas. 8 ὑπηγόρευεν Suidas. 9 Eucherius Arcadii
 propatrus, de quo Pagius in Crit. ad n. 382 et diss. Hypat. proleg.
 n. 27, 28. R. 17 Ammian. 29 1 pondera plumbea. Constantin.
 l. 2 c. de exactor. plumbatarum verbera aut pondera.

profitebatur, et laudes eius apud imperatorem Theodosium commemorabat.
 is vero comitem Orientis fecit; cuius magistratus ea potestas est, ut qui
 eum gerit, omnibus provincias Orientis administrantibus praesit, et quae-
 cunque non aguntur uti par erat, corrigat. itaque Lucianus omnem erga
 subditos dignam praeside virtutem declarans, ob iustitiam temperantiam ce-
 terasque dotes omnes, quae magistratum ornare possunt, sane quam cele-
 bris erat; nec vel personarum discrimen vel aliud quicquam in animo eius
 haerebat, extra ea quae lex dictaret, ita quidem ut aliquando imperatoris
 etiam patrum Eucherium, petentem aliquid praeter rationem decori, re non
 impetrata reiectum, tantopere commoverit ut is hominem apud imperatorem
 calumnia gravaret. cumque princeps in Rufinum culpam conferret, qui tali
 viro tantam potestatem dedisset, Rufinus arrepta occasione, quasique prin-
 cipis reprehensionem moleste ferens, nemini consilio suo patefacto cum pau-
 cis admodum Antiochiam proficiscitur, et intempesta nocte civitatem ingres-
 sus comprehensum Lucianum, nemine prorsus accusante, causam dicere cogit.
 plumbeis autem pilis in cervicem ei verbera dari iubet; cumque defecisset,
 mox opertum lectica vehi curat, omnibus eam praebens opinionem,
 quasi vita necdum amissa quandam omnino humanitatem experturus esset.

καὶ ἡ μὲν πόλις ἐπὶ τῷ παραλόγῳ τοῦ δράματος ἔδυσχέρανεν· ὁ δὲ τιθασσεύων τὸν δῆμον βασιλικὴν ὑποδόμει στούν, ἧς οὐδὲ ἔν ἡ πόλις ἔχει διαπρεπέστερον οἰκοδόμημα.

3. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν
 5 τὰ περὶ τὴν τοῦ βασιλέως κηδεῖαν ἐπραγματεύετο, σπεύδων ὅσον
 οὐδέπω τὴν θυγατέρα τούτῳ συνάψαι. τύχης δὲ τινος ἕτερόν τι
 παρὰ τὸ προσδοκώμενον ἐκείνῳ πρυτανευούσης, δτήμαρτε τῆς ἐλ-
 πίδος ὁ Ρουφίνος ἐξ αἰτίας τοιαύσδε. ἦσθη δύο παῖδε Προμώτῳ,
 Θεοδοσίου περιόντος ἔτι τοῖς αὐτοῦ παισὶ συναναστρεφόμενοι·
 10 τούτων δ' ἕτερος εἶχε παρ' ἐαυτῷ παρθένον κύλλει λάμπουσαν
 ἔξαισίῳ. ταύτην Εὐτρόπιος, εἰς τῶν περὶ τὴν βασιλικὴν θερ-
 πειαν εὐνούχων, ἀγαγέσθαι παρήγει τῷ βασιλεῖ, τὰ περὶ τοῦ
 κύλλου διεξιὼν. ἐπεὶ δὲ τοὺς λόγους ἠδέως ἰώρα δεχόμενον,
 ἔδειξε τῆς κόρης εἰκόνα, ταύτην τε πρὸς μελῶνα τὸν Ἀρκάδιον ἐγεί-
 15 ρας ἐπιθυμίαν ἔπεισε τὸν ταύτης γάμον ἐλάσθαι, Ρουφίνου μηδὲν
 ἐπισταμένου τῶν πραττομένων, ολομένου δὲ ὅσον οὐδέπω τὴν αὐ-
 τοῦ θυγατέρα τῷ βασιλεῖ συνοικήσειν, κοινωνήσειν τε αὐτῷ μετ'
 οὐ πολὺ τῆς τῶν ὄλων ἀρχῆς. ὡς δὲ τὴν ἐπὶ τῷ γάμῳ πρᾶξιν
 20 ἐθέασατο κατωρθωμένην ὁ εὐνοῦχος αὐτῷ, χορεύειν τῷ δήμῳ καὶ
 ὀστιφανηφορεῖν ὡς ἐπὶ βασιλικοῖς ἐκέλευε γάμοις, ἐσθῆτα δὲ βασι-
 λεῖ πρόπουσαν καὶ κόσμον ἐκ τῶν βασιλείων λαβὼν, ταύτην τε
 φέρειν δούς βασιλικοῖς ὑπηρέταις, ἤγε διὰ μέσης τῆς πόλεως ἤγου-

9 συναναστρεφόμενοι Leunclavius.

10 παρθένον] nomine Eu-

et urbe quidem ipsa facinus insolens aegerrime ferento, Rufinus plebem demulcens regiam porticum exstruxit, qua nullum habet urbs aedificium splendidius.

3. His peractis Cpolim reversus, impetrandae affinitatis imperatoriae negotium aggreditur, magisque quam unquam alias principi filiam in matrimonium collocare studet. sed cum casus quidam aliud ei quippiam praeter expectationem procuraret, ex huiusmodi causa spe Rufinus excidit. erant duo Promoti filii, qui adhuc superstite Theodosio cum liberis eius educabantur. horum alter apud se virginem habebat eximia pulchritudine spectabilem. hanc Eutropius, unus ex inservientibus imperatori eunuchis, ut uxorem principem duceret, venustate puellae praedicata cohortatur. cumque videret principem, quae diceret, non illubenter admittere, monstrata puellae imagine perque hanc Arcadio maius ad desiderium incitato, huius uti nuptias amplecteretur, persuasit, Rufino eorum ignaro quae tractarentur, et existimante tantum non propediem filiam suam principi nupturam, seque non multo post illius in summo imperio consortem futurum. eunuchus autem conspiciat iam confectum ab se nuptiarum negotium, tripudiare populum et sertis uti, velut in nuptiis principis fieri consuisset, iubet. cumque vestem, quae principem deceret, et mundum e regia sumpsisset, eaque gestanda ministris imperatoris dedisset, populo praecunte per urbem mediam incedit. ratis au-

μένον τοῦ δήμου. πάντων δὲ τῇ Ῥουφίνου ταῦτα δοθήσεσθαι θυγατρὶ . . . καὶ συμπαρατρεχόντων τοῖς φορεῦσιν, ἐπειδὴ προϊόντες ἐγένοντο τῆς Προμώτου πλησίον οἰκίας, εἰσῆσάν τε μετὰ τῶν ἔδνων καὶ ἀποδόντες τῇ παρὰ τῷ Προμώτου παιδί τρεφομένη παρθένῳ τὴν τῷ βασιλεῖ συνοικεῖν μέλλουσαν ἔδειξαν. οὕτως ὁ Ῥουφῖνος τῆς ἐλπίδος ἀποκρουσθεὶς, ἐπειδὴ συνοικοῦσαν ἄλλην ἑώρα, τὸ λειπόμενον ἐσκόπει, πῶς ἂν καὶ τὸν Εὐτρόπιον ἐκποδῶν ποιήσει. καὶ τὰ μὲν ὑπὸ τὴν Ἀρκαδίου βασιλείαν ἐν τούτοις ἦν.

a. 398

4. Στελλῶν δὲ τῆς κατὰ τὴν ἐσπέραν βασιλείας ἐπιτρο-
πέων ἐκδίδωσι πρὸς γάμον Ὀνωρίῳ τῷ βυσιλεῖ τὴν ἀπὸ Σερήνας οὖσαν αὐτῷ θυγατέρα. Σερήνα δὲ ἦν παῖς Ὀνωρίου, ὃς Θεοδοσίῳ τῷ τῶν βασιλευντων πατρὶ γέγονεν ἀδελφός. ὀχνηρώς δὲ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα κηδεῖα τὴν δύναμιν, καὶ ἄλλως ἄπαν σχεδὸν τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον ὑπήκοον εἶχε· τελευτήσαντος γὰρ μετὰ 15 τὴν Εὐγενίου καθάρσεις ἐν Ἰταλίᾳ Θεοδοσίου στρατηγὸς ὢν τῷ παντὸς στρατεύματος ὁ Στελλῶν, εἴ τι δυνατὸν αὐτοῦ καὶ πολεμικώτατον ἦν, τοῦτο κατέσχε, τὸ δὲ ἀπεισληκὸς καὶ ἀπόβλητον χωρεῖν ἐπὶ τὴν ἑώραν ἤγει. καὶ ταῦτα διαθεῖς, ἔχων τε πρὸς Ῥουφῖνον ἐγκότως οἶα δύναμιν αὐτῷ ἀντίρροπον κατὰ τὴν ἑώραν 20 ἔχειν βουλόμενον, ὡς Ἀρκάδιον ἰέναι διανοεῖτο, διαθεῖναι κατ' ἐξουσίαν καὶ τὰ κατ' ἐκείνον ἐθέλων· ἔλεγε γὰρ ἐπιτετράφθαι

2 post θυγατρὶ deest νομιζόντων vel simile quoddam participium. S. 12 θυγατέρα] Mariam. vid. c. 12. 17 pro πολεμικώτατον aptius fortasse legemus πολέμοις ἀρόμοδιον. S.

tem omnibus haec Rufini filiae datum Iri, et illos comitantibus qui ea ferebant, ubi progrediendo propius ad Promoti domum accessissent, cum donis hanc sponsaliciis intrant, eisque puellae virgini traditis quae apud filium Promoti educabatur, quanam principis futura coniux esset ostenderunt. hoc modo Rufinus spe sua deiectus, qui aliam cum principe nuptam corneret, quod reliquum erat dispiciebat, qua via Eutropium quoque de medio tolleret. et Arcadiani quidem imperii res in hoc statu erant.

4. Stelicho vero, qui regni occidentalis curam gerebat, Honorio principi filiam, quam susceperat ex Serena, matrimonio copulat. et istaec Serena filia erat Honorii, qui Theodosii principum parentis frater fuit. communita vero per imperatoris affinitatem potentia, ceteroquin etiam prope modum universas Romanorum copias sibi subiectas habebat. nam cum post deiectum imperio Eugenium Theodosius in Italia rebus humanis excessisset, Stelicho, qui dux totius exercitus erat, robustissimos et bellicosissimos quosque milites sibi retinuerat, viribus exhaustos et reiculos in Orientem ablegans. his ita constitutis, cum Rufino succenseret, qui potestatem suae parem per Orientem habere vellet, ad Arcadium proficisci cogitabat, cupiens et illius res pro lubitu suo disponere. quippe dicebat ab Theodosio

παρὰ Θεοδοσίου τελευτῶν μέλλοντος τὰ κατ' ἄμφω τοὺς βασιλέας **a. 395**
 ἔχειν ἐν πάσῃ φρονίδι. (5) τούτων ὁ Ῥουφίνος αἰσθόμενος
 ἐκ πάσης ἐβουλεύετο μηχανῆς ἐκποδῶν γενέσθαι τὴν Στελλίχωνος
 ἐπὶ τὴν ἐξῆς ὁρμήν, καταλῦσαι δὲ οὐδὲν ἤτιον καὶ ἀσθενεστέραν
 5 τὴν οὖσαν Ἀρκαδίῳ στρατιωτικὴν δύναμιν καταστήσαι. ταῦτα
 δὴ πάντα πραγματευόμενος ἄνδρας εὖρε πρὸς ταῦτα πονηροτέρους
 ἢπερ ἐβούλετο, οἷς χρησόμενος μεγάλων ἤρξε τῇ Ῥωμαίων ἐπι-
 κρατεία κακῶν. τὸ δὲ ὅπως ἐρῶ. Μουσώνιος, Ἕλληρ ἀνὴρ καὶ
 παιδείας ἤκων εἰς ἄκρον, τριῶν ἐγένετο παιδῶν πατήρ, οἷς δνό-
 10 ματα ἦν Μουσώνιος καὶ Ἀντίοχος καὶ Ἀξιόχος. ἀλλὰ Μουσώ-
 νιος μὲν καὶ Ἀξιόχος παιδεία καὶ καλοκάγαθία τὰς τοῦ πατρὸς
 ἐπιθύμουν παραδραμεῖν ἀρετάς, Ἀντίοχος δὲ πᾶσιν ἐνηβρύνετο
 τοῖς ἐναντίοις, αὐτὸς πονηρίας ὄργανον ὢν. τοῦτον ἀρμόδιον
 οἷς ἐβούλετο Ῥουφίνος εὐρῶν ἀνθύπατον καθίστησι τῆς Ἑλλάδος,
 15 ἔτοιμον ἐθέλων τοῖς ἐπιούσι βαρβάροις ποιῆσαι τὴν αὐτῆς ἀπώ-
 λειαν, καὶ Γεροντίῳ τὴν ἐν Θερμοπύλαις παραδοὺς φυλακὴν,
 ὑπηρετησομένῳ ταῖς αὐτοῦ κατὰ τῆς πολιτείας ἐννοίαις. ταῦτα
 Ῥουφίνος πονηρευόμενος, ἐπειδὴ στασιάζοντα καὶ ἀλλοτριώ-
 σαυτα τῶν νόμων ἑαυτὸν ἐθιώρησεν Ἀλάριχον (ἡγανάκει γὰρ ὅτι
 20 μὴ στρατιωτικῶν ἠγείτο δυνάμειων ἀλλὰ μόνους εἶχε τοὺς βαρβάρους,
 οὓς Θεοδόσιος ἔτυχεν αὐτῷ παραδοὺς ὅτε σὺν αὐτῷ τὴν
 Ἐὐγενίου τυραννίδα καθεῖλε), τότε τοῖσιν ἐσήμαινε δι' ἀπορρή-
 των αὐτῷ προσωτέρῳ τοὺς σὺν αὐτῷ βαρβάρους ἢ ἄλλως σύγκλυ-

16 καὶ om P.

morituro sibi datum in mandatis ut omni cura principem utrumque comple-
 cteretur. (5) haec Rufinus animadvertens, quavis arte moliebatur ut pro-
 fectionem Stelichonis in Orientem averteret, nihiloque minus Arcadii copias
 militares dissiparet ac debiliores redderet. quae omnia sollerter agere insti-
 tuens, homines nequiores ad ista perficienda repperit quam cuperet; quo-
 rum usus opera magnorum imperio Romano malorum auctor exstitit. et
 quonam id pacto, dicam. Musonius homo Graecus, qui summum doctrinae
 fastigium attigit, tres habuit filios, Musonium Antiochum et Axiochum. Mu-
 sonius et Axiochus eruditione pariter et integritate virtutes paternas supe-
 rare contendebant, Antiochus omnibus diversis studiis oblectabatur et instru-
 mentum improbitatis erat. hunc Rufinus idoneum instituto suo repertum pro
 consule rebus Graeciae praeficit, dum facilem irruentibus barbaris Graeciae
 vastationem efficere nititur, simulque Gerontio praesidium ad Thermopylas
 tradit, qui et ipse consiliis eius adversus rem publicam subserviturus esset.
 his a Rufino per summam nequitiam designatis, posteaquam seditiosum esse
 legibusque semet eximere vidit Alarichum, qui permoleste ferret militum se
 copiis haud praefici, sed eos duntaxat habere barbaros quos ei tradiderat
 Theodosius quo tempore cum illo tyrannidem Eugenianam everterat, se-
 creto ei significat ut, quos secum haberet barbaros aliosve collecticios di-

δας ὄντας ἔξαγαγεῖν, ὡς ἐτοιμῶν ἀπάντων εἰς ἄλωσιν ἑσομένων. ἐπὶ τούτοις Ἀλάριχος τῶν Θράκης ἀπανίστατο τόπων, καὶ ἐπὶ Μακεδονίαν προῆει καὶ Θεσσαλίαν, πάντα καταστρεφόμενος τὰ ἐν μέσῳ. γενόμενος δὲ Θερμοπυλῶν πλησίον ἐπεμπε λύθρα πρὸς Ἀντιόχον τὸν ἀνθύπατον καὶ Γερόντιον τὸν ἐφειστηκότι τῇ Θερ-5
 a. 396 μοπυλῶν φυλακῇ τοὺς τὴν ἔφοδον ἀγγελοῦντας. καὶ ὁ μὲν ἀπε-
 χῶρει μετὰ τῶν φιλάκων, ἐνδιδοὺς ἑλευθέραν καὶ ἀκώλυτον τὴν
 ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πάροδον τοῖς βαρβάροις· οἱ δὲ ἐπὶ λείαν ἔτοιμον
 τῶν ἀγρῶν καὶ παντελῆ τῶν πόλεων ἀπώλειαν ἐχώρουν, τοὺς μὲν
 ἄνδρας ἠβηθὸν ἀποσφάττοντες, παιδάρια δὲ καὶ γυναῖκας ἀγέλη-10
 δὸν ἅμα τῷ πλοῦτῳ παντὶ ληϊζόμενοι. καὶ ἡ μὲν Βοιωτία πᾶσα,
 καὶ ὅσα μετὰ τὴν ἀπὸ Θερμοπυλῶν εἴσοδον Ἑλληνικὰ ἔθνη διῆλ-
 θον οἱ βάρβαροι, ἔκειντο τὴν ἐξ ἐκείνου μέχρι τοῦ νῦν καταστρο-
 φὴν διδόντα τοῖς θρωμένοις ὄραν, μόνων Θεβαίων διὰ τὸ τῆς
 πόλεως ὀχυρὸν περισωθέντων, καὶ ὅτι σπεύδων τὰς Ἀθήνας εἰλεῖν 15
 Ἀλάριχος οὐκ ἐπέμενε τῇ τούτων πολιορκίᾳ. Θεβαίων τοίνυν διὰ
 τοῦτο ἐκπεφηνότων ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἐχώρει, ῥᾶστα τὴν πόλιν
 οἰόμενος εἰλεῖν διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἔνδον φυλαχθῆναι οὐ δυναμέ-
 νην, καὶ προσέτι τοῦ Πειραιῶς ἐχομένου σπάνει τῶν ἐπιτηδείων
 μετ' οὐ πολὺ πολιορκουμένους ἐνδώσειν. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀλάριχος 20
 ἐν ταύταις ἦν ταῖς ἐλπίσιν, ἔμιλλε δὲ ἡ τῆς πόλεως ἀρχαιότης καὶ
 ἐν οὕτῳ δυσσεβέσι κακοῖς θεῖαν τινα πρόνοιαν ἐπὲρ ἑαυτῆς ἐπι-
 σπύσασθαι καὶ μένειν ἀπόρητος. (6) ἄξιον δὲ μηδὲ τὴν αἰ-

versarum gentium milites, ulterius duceret, omnibus absque labore potitu-
 rus. hic fretus Alarichus e Thracia discedit et in Macedoniam Thessaliam-
 que progreditur, interiectis omnibus excidio datis. propius autem ad Ther-
 mopylas delatus clam ad proconsulem Antiochum mittit, et ad Gerontium
 Thermopylarum custodiae praefectum, qui suum eis adventum nuntiarent.
 Gerontius cum praesidiariis abscedit, transitumque liberum omni absque im-
 pedimento barbaris in Graeciam relinquit, illi vero ad agros nullo negotio
 diripiendos et delendas penitus urbes progrediuntur, quicquid virilis sexus
 esset aetatisque puberis, interimunt; pueros et mulierculas gregatim una
 cum opibus universis ceu partam praedam abigunt. ac Boeotia quidem uni-
 versa ceterisque Graecorum populi, quoscunque post suum de Thermopylis
 ingressum transiere barbari, prostrati iacebant, ac vastitatem ab illo tempore
 suam nunc quoque spectantium oculis exhibent, solis Thebanis partim ob ur-
 bis munitionem conservatis, partim quod Alarichus Athenas capere prope-
 ras earum obsidioni non inhaesisset. cum igitur ob hanc causam Thebani discrimen
 evasisent, Athenas contendit, facillime se urbem occupaturum ratus,
 quod propter amplitudinem interiorum custodiri non posset; quodque prae-
 terea in potestate Piraeum haberet, non multo post inopia commentus ob-
 sessos deditionem facturos putabat. et Alarichus quidem has spes fovebat,
 verum urbis antiquitas etiam in tam impiis malis divinam quandam providen-
 tiam evocatura pro se ac mansura vastationis expars erat. (6) operae

τὴν δὲ ἦν ἡ πόλις περιεσώθη, θεοπρεπῆ τινὰ οὖσαν καὶ εἰς εὐ-
 σέβειαν τοὺς ἀκούοντας ἐπικυλουμένην, σιωπῇ διελθεῖν. ἐπιῶν
 Ἀλάριχος πανστρατιᾷ τῇ πόλει τὸ μὲν τεῖχος ἑώρα περινοστοῦσαν
 τὴν πρόμαχον Ἀθηναῖαν, ὡς ἔστιν αὐτὴν ὄρῶν ἐν τοῖς ἀγάλμασιν,
 5 ὠπλισμένην καὶ οἶον τοῖς ἐπιούσιν ἐνίστασθαι μέλλουσαν, τοῖς δὲ
 τείχεσι προεισιῶτα τὸν Ἀχιλλεῖα τὸν ἦρω τοιοῦτον οἶον αὐτὸν τοῖς
 Τρωσὶν ἔδειξεν Ὅμηρος, ὅτε κατ' ὀργὴν τῷ Θανάτῳ τοῦ Πατρό-
 κλου τιμωρῶν ἐπολέμει. ταύτην ὁ Ἀλάριχος τὴν ὄψιν οὐκ ἐνεγ-
 κῶν πάσης μὲν ἀπέστη κατὰ τῆς πόλεως ἐγγειρήσεως, ἐπεκρη-
 10 κεύετο δέ. καὶ προσδεξιμένων τοὺς λόγους, ὄρκους τε λαβόντων
 καὶ δόντων, εἰσῆιε σὺν ὀλίγοις Ἀλάριχος εἰς τὰς Ἀθήνας. τεχνῶν
 δὲ φιλοφροσύνης ὑπώσης, λουσομένους τε καὶ κοινοτήσας ἐστιύ-
 σεως τοῖς ἐν τῇ πόλει λογύσι, καὶ προσέειπε γε δῶρα λυβῶν, ἀνε-
 χώρει τὴν τε πόλιν ἄβλαβῆ καὶ τὴν Ἀττικὴν πῦσαν καταλιπών.
 15 καὶ ἡ μὲν Ἀθηναίων πόλις ἐν τῷ κατὰ τὴν Οὐδάλετος βασιλείᾳ
 γενομένῳ σεισμῷ, πᾶσαν κατασεισάντος τὴν Ἑλλάδα, μόνη πε-
 ριεσώθη κατὰ τὸν εἰρημένον μοι τρόπον ἐν τῷ προλαβόντι βιβλίῳ,
 καὶ νῦν εἰς ἕσχατον ἐλθοῦσα κινδύνου διέφυγεν· Ἀλάριχος δὲ τὴν
 Ἀττικὴν πῦσαν ἀπόρθητον ἀπολιπὼν δέει τῶν φανέντων φασμά-
 20 των ἐπὶ τὴν Μεγαρίδα παρῆι, καὶ ταύτην ἔλων ἕξ ἐπιδρομῆς
 τῆς ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλάσεως εἶχετο, μηδεμιᾶς πειρώμενος

5 particula οἶον forsan e sequentibus hac irrepsit. S. 7 Π. v 164.
 15 ἐν τε τῷ? 16 κατασεισάντος] subauditur τοῦ Θεοῦ,
 ut in impersonalibus ἀστράπτει, βροντᾶ, ὕει et similibus. S.
 17 p. 192 9.

vero pretium fuerit ne causam quidem ob quam urbs servata fuit, sane divi-
 nam et excitantem auditores ad pietatem, silentio praeteriri. cum ad urbem
 Alarichus universis cum copiis accederet, murum quidem circumlustrantem
 vidit propugnatricem Minervam, ea specie qua inter simulacra conspicitur,
 armatam scilicet quasiq; iam adeuntes inuasuram, ante moenia vero stau-
 tem Achillem heroa, talem omnino qualem Troianis Homerus exhibuit, cum
 ira stimulante Patrocli necem ulturus in eos pugnaret. hoc spectrum non
 ferens Alarichus, omni adversus urbem conatu intermisso, pacem per prae-
 cones civibus offert; quorum illi cum orationem probassent, sacramentis
 ultro citroque praestitis cum paucis Athenas Alarichus ingressus est. excep-
 ptus omni genere comitatis, posteaquam et lavisset et cum selectissimis in
 urbe viris fuisset epulatus et praeterea muneribus cultus, urbe pariter et
 Attica tota sine ullo maleficio cessit. ac civitas quidem Atheniensis tum eo
 terrae motu, qui Valente principe contigit et universam succussit Graeciam,
 sola mansit incolumis, quemadmodum praecedente libro diximus; tum hoc
 tempore in extremum adducta discrimen evasit. Alarichus vero cum Atticam
 totam, nulla foedatam vastitate, metu spectrorum quae apparuerant reli-
 quisset, in Megaridem transit; et oppide primo impetu capto versus Pelo-

ἀντιστάσεως. ἐνδόντος δὲ αὐτῷ Γερωντίου τὸν Ἴσθμὸν διαβῆναι, πάντα λοιπὸν ἦν αὐτῷ δίχα πόνου καὶ μάχης ἄλωσιμα, τῶν πόλεων διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἦν ὁ Ἴσθμὸς παρῆεν αὐταῖς ἀτειχίστων οὐσῶν. εὐθὺς οὖν ἡ Κόρινθος πρώτη κατὰ κράτος ἠλίσκετο καὶ τὰ πρόσκιμα ταύτη πολίχνη καὶ ἐπὶ ταύτῃ τὸ Ἄργος καὶ ὅσα 5 ἦν αὐτῆς τε καὶ Λακεδαιμονος ἐν μέσῳ χωρία. καὶ αὐτῇ δὲ ἡ Σπάρτη συναπήγετο τῇ κοινῇ τῆς Ἑλλάδος ἄλωσει, μήτε ὄπλοις ἔτι μήτε ἀνδράσι μαχίμοις τετειχισμένη διὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων πλεονεξίαν, ἀλλ' ἄρχουσιν ἐκδεδομένη προδόταις καὶ τῇ τῶν κραι- 10 τούτων ἡδονῇ προθύμως ὑπηρετουμένοις εἰς ἅπαντα τὰ πρὸς κοι- 10 νὸν ὄλεθρον φέροντα.

7. Ῥουφίνος μὲν οὖν, ἀγγελθέντος αὐτῷ τοῦ περὶ τὴν Ἑλλάδα πάθους, ἐπίδοσιν ἐλάμβανεν ἧς εἶχε περὶ τὴν βασιλείαν ἐπιθυμίας· συνταραττομένου γὰρ τοῦ πολιτεύματος οὐδὲν ἐμποδὼν ᾤετο αὐτῷ φανήσεσθαι πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν· Στε- 15 λίων δὲ ναοὶ στρατιώτας ἐμβιβύσας τοῖς κατὰ τὴν Ἀχαΐαν δυσ- τυχήμασιν ὤρμητο βοηθεῖν, καὶ τῇ Πελοποννήσῳ προσσχὼν εἰς Φολόην συμφυγεῖν τοὺς βαρβάρους ἠνάγκασε. καὶ ῥᾶστα διέ- φθειρεν ἂν αὐτοὺς σπάνει τῶν ἐπιτηδελίων, εἰ μὴ τρυφῇ καὶ μίμοις γελοίων ἤκιστα τε αἰσχυνομέναις γυναιξίν ἐκδοὺς ἑαυτὸν ἀφῆκε 20 τοὺς στρατιώτας ὅσα καταλελοίπασιν οἱ βύρβαροι ἀρπάζειν, τοῦ τε δοῦναι τοῖς πολεμίοις εὐρυχωρίαν ἀναχωρήσασι τῆς Πελοπον- νήσου μετὰ πάσης τῆς λείας εἰς τὴν Ἥπειρον διαβῆναι καὶ τὰς ἐν

21 τοῦ τε] ὥστε?

ponnesum properat, invento nemine qui resisteret. cumque Gerontius Isthmi transeundi copiam ei fecisset, omnes ab eo deinceps urbes capi citra laborem et pugnam poterant, quod nullis essent munitae moenibus, velut Isthmi praesidio securae. confestim ergo prima Corinthus cum finitimis oppidis vi capitur, et secundum hanc Argos una cum iis locis quae inter hanc et Lacedaemonem interiacent. ipsa quoque in societatem captae Graeciae Sparta venit, nec armis amplius nec idoneis ad pugnam viris munita propter Romanorum avaritiam, sed iis exposita magistratibus, qui et proditores essent et illorum libidini qui rerum potirentur percupide in omnibus, ad perniciem publicam spectantibus, inservirent.

7. Nuntiatum Rufino Graeciae calamitate, cupiditas imperii, qua flagrabat, incrementum sumere: nam conturbata re publica nihil impedimento sibi futurum in eiusmodi conatu existimabat. at Stelicho, militibus in naves impositis, ad opem adversis Aethiopiae rebus ferendam proficiscitur. cumque in Peloponnesum appulisset, barbaros in Pholoen fugere coegit; et facillime comneatus eos inopia delevisset, nisi deliciis et mimis ridiculorum et parum verecundis mulierculis se dedisset, ac militibus quaecunque barbari reliquerant diripiendi potestatem fecisset, hostibusque spatium concedendi, ut e Peloponneso cum omni praeda regressi in Epirum transirent et in urbes eius

ταύτη λήσασθαι πόλεις. ὅπερ αὐτοὺς ὁ Στελλίχων πεποιηκότας
 ἰδὼν ἄπρακτος ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἀπέπλευσε, μεῖζονα καὶ χαλεπώ-
 τερα τοῖς Ἑλλησι κακὰ δι' ὧν ἐπήγετο στρατιωτῶν ἐπιθείς. ἐπεὶ
 δὲ παρεγένετο, παραχρῆμα θάνατον ἔγνω Ῥουφίνῳ κατασκευάσαι
 5 τρόπῳ τοιῷδε. πρὸς τὸν βασιλέα ποιεῖται λόγους Ὀνώριον ὡς
 προσήκει τέλη τιὰ στρατιωτικὰ στείλει πρὸς Ἀρκάδιον τὸν ἀδελ-
 φόν, ἐπιμνηνοῦντα τοῖς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῇ τούτου κεκαχωμένοις
 ἔθνεσι. καὶ ὅπερ ἐγνώκει πρῦττειν ἐπιτραπίεις ἔταττε τοὺς ἐπὶ
 τοῦτο σταλησομένους, Γαῖτην δὲ αὐτοῖς ἐπιστήσας ἡγεμόνα, ὅσα
 10 ἐπὶ Ῥουφίνῳ διανοεῖτο ἐξείπει. τῶν δὲ στρατιωτῶν ἤδη πλησίον
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄντων, φθάσας ὁ Γαῖτης ἀπήγγειλεν
 Ἀρκαδίῳ τῷ βασιλεῖ τὴν αὐτῶν παρουσίαν, καὶ ὡς παρᾶγένοιτο
 τοῖς πρῶγμασι πεπονηκόσιν ἐφιέμενοι βοηθεῖν. τοῦ δὲ βασιλέως
 ἠσθέντος ἐπὶ τῇ τούτων ἀφίξει, ὑπαντήσαι τοῖς στρατιώταις εἰσιέ-
 15 ναι μέλλουσι παρεκάλεσε τὸν βασιλέα Γαῖτης· ταύτης γὰρ τῆς
 τιμῆς ἠξιῶσθαι τοὺς στρατιώτας ἔλεγε σύνθηδες εἶναι. πεισθέν-
 τος δὲ τοῦ βασιλέως καὶ πρὸ τῆς πόλεως ὑπαντήσαντος, ἐπειδὴ
 προσκνήσαντες τῆς προσηκούσης ἠξιώθησαν παρὰ τοῦ βασιλέως
 φιλοφροσύνης, δόντος Γαῖνου τὸ σύνθημα πάντες ὁμοῦ τὸν Ῥου- a. 395
 20 φῖνον ἀπολαβόντες ἐν μέσῳ τοῖς ἕλξεσι παίουσι· καὶ ὁ μὲν ἀφῆ-
 ρητο τῆς δεξιᾶς, ὁ δὲ τὴν ἑτέραν ἔκοπτεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ
 τραχήλου χωρίσας ἀπῆει, πνιᾶνυς ἕδων ἐπινικίους. ἐς τοσοῦτον

8 ἐξέταττε H, coll. 5 21 1: ἐξέτασσε τοὺς βαρβάρους.

grassarentur. quod eos fecisse conspicatus Stelicho rebus infectis in Italiam
 navigat, cum maiora gravioraque Graecis intulisset mala per eos milites quos
 secum adduxerat. in Italiam cum appulisset, confestim Rufino necem struere
 modo quodam tali decrevit. ad Honorium principem refert quasdam militum
 cohortes ad Arcadium fratrem mittendas esse, quae afflictae misere sub eius
 imperio nationes tuerentur. cumque iussus esset id exsequi quod decrevisset,
 milites ad hanc rem perficiendam mittendos ordinat. quibus ubi Gainam du-
 cem praefecisset, quae suae de Rufino cogitationes essent exponit. ubi
 prope iam a Cpoli milites aberant, antegressus Gainas Arcadio principi mili-
 tum adventum nuntiat, eos adesse studio rebus laborantibus succurrendi
 commemorans. imperatore propter eorum adventum laetitiae perfuso, Gainas
 hortatur ut ingressurus urbem militibus ipse princeps obviam prodiret: aiebat
 enim ex more militibus honorem hunc haberi. cum obsecutus imperator ante
 urbem eis occurrisset, ac milites eum venerati vicissim a principe perbenigne
 fuissent excepti, data ab Gaina tessera simul universi Rufinum in medio in-
 terceptum gladiis feriant; et hic quidem adimebat ei dextram, ille manum
 alteram praecidebat, alius capite discedebat a cervice revulso, consuetas
 victoriis ovationes accinens. usque adeo vero ludibriis interemptum afficie-

δέ ἐπετάθασαν ὥστε τὴν χεῖρα πανταχῆ τῆς πόλεως περιάγειν, αἰτεῖν τε ἀργύριον δοῦναι τῷ ἀπλήστῳ τοῦς προστυγχάνοντας.

8. Ρουφίνος μὲν οὖν ἴδια τε πολλοῖς κακῶν ἀφορήτων γενόμενος αἴτιος καὶ τῇ πολιτείᾳ λυμηνάμενος ἀπάσῃ δίκῃ ἐξέτισε τῶν πεπονηρευμένων ἄξιαν, Εὐτρόπιος δὲ πρὸς πάντα Στελίχωνι 5 συναργήσας τὰ κατὰ τοῦτου βεβουλευμένα τῶν ἐν τῇ αὐτῇ πρατομένων κύριος ἦν. καὶ τὴν μὲν Ρουφίνου περιουσίαν κατὰ τὸ πλεόν ἐσφετερίζετο, καὶ ἑτέροισ ἐνδιδύς ἐκ ταύτης οἰκειοῦσθαι τὰ ὅπως οὖν ἄξια τῆς αὐτοῦ κτήσεως νομιζόμενα· τῆς δὲ Ρουφίνου γαιμητῆς οὖν τῇ θυγατρὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίᾳ προσ- 10 δραμούσης δέει τοῦ μὴ συναπολλέσθαι τῷ ἀνδρὶ, πῶστιν δὸς ὁ Εὐτρόπιος ἐφῆκεν αὐταῖς εἰς τὴν κατὰ Ἱεροσόλυμα πόλιν ἐκπλεῦσαι, πάλλαι μὲν οἰκητήριον Ἰουδαίων οὖσαν, ἀπὸ δὲ τῆς Κωνσταντινου βασιλείας ὑπὸ Χριστιανῶν τιμωμένην οἰκοδομήμασιν. ἐκείναι μὲν οὖν αὐτόθι τὸν λειπόμενον τοῦ βίου διέτριψαν χρόνον· 15 Εὐτρόπιος δὲ πάντας, ὧν εἶη τις λόγος, ἐκποδῶν καταστῆσαι a. 396 βουλόμενος, ὡς ἂν μηδεὶς ἕτερος πλὴν αὐτοῦ βασιλεῖ παραδυναστεύῃ, καὶ ἐπὶ Τιμασίῳ στρατιωτικῶν ἡγησαμένῳ ταγματῶν ἀπὸ τῶν Οὐάλεντος καὶ πολλῶν μετασχόντι πολέμων ἐπιβουλήν ἴστυσιν, οὐδεμιᾶς αἰτίας ὑπόουσης. ἦν δὲ ἡ συκοφαντία τοιαύδε. 20 (9) Βάργος ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας ὁμώμενος, ἀλλῶντας ἄνιους ἐπ' ἀγορᾷ προτιθεῖς, ἐπὶ τισιν ἀλοῦς ἀτοπήμασιν ἀπὸ

9 αὐτῶν L margo. 16 εἴη H, ἦν S, εἴ LP. 18 ἀπὸ τῶν Οὐάλεντος] subaudiendum χρόνον. S. 22 usitatus ἐπ' ἀγορᾷ. sed cf. 5 11.

bant, ut et manum eius ubique per urbem circumgestarent, et ab occurrentibus peterent, insatiabili stipem darent.

8. Ac Rufinus quidem, qui compluribus intolerabilium malorum privatim auctor exatiterat et universae rei publicae detrimentum attulerat, dignas admisis facinoribus diris poenas luit. Eutropius autem, opera Stelichoni navata in omnibus quae contra Rufinum ille machinatus fuerat, iam his quae agerentur in aula plena cum potestate praecerat. ac Rufini quidem facultates sibi maiori ex parte vindicat, cum aliis quoque concessisset, ut ex his ea sibi sumerent quae possideri ab eis posse quoquo modo viderentur. uxori vero filiaeque Rufini, ad ecclesiam Christianorum metu confugientibus, ne cum illis perirent, Eutropius fide data permisit ut Hierosolymorum ad urbem navigarent, quae olim Iudaeorum domicilium fuit, sed ab imperio Constantini a Christianis ornari aedificiis coepit. hic illae reliquum vitae tempus exegerunt. ceterum Eutropius omnes, qui essent alicuius auctoritatis, submovere volens, ne quis alius praeter ipsum potestate imperatori proximus esset, etiam Timasio, qui a Valentis usque temporibus dignitatem magistri militum habuerat et pluribus interfuerat bellis, nulla iusta de causa insidias struit. erat autem huiusmodi calumnia. (9) Bargus oriundus Laodicea, quod oppidum est Syriae, lucanicarum in foro institor, in flagitiis quibus-

τῆς Λαοδικείας εἰς τὰς Σάρδεις ἤλθε φυγὰς, εἶτα κάκειυτε φανεῖς οἶος ἦν, ἐπὶ πονηρίᾳ διεβεβήτο. τοῦτον ὁ Τιμάσιος ταῖς Σάρδεις ἐπιδημήσας, στωιμίλον ἰδὼν δεινὸν τε κολακείᾳ ῥάδιως ὑπαγαγέσθαι τοὺς προστυγχάνοντας, ὤκειώσατό τε καὶ παρα-
 5 χρῆμα στρατιωτικῷ τέλους ἔταξεν ἄρχειν· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἑαυτῷ συναπήγαγεν. οὐκ ἐπαινούντων δὲ τῶν ἐν τέλει τὸ γεγονὸς (ἔτυχε γὰρ πρότερον ὁ Βάργος διὰ τινε πονηρέματα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δια-
 10 κατὰ Τιμασίου συκοφαντίαν τὸν ἄνδρα τοῦτον εὐρὼν ἴσθησι κατήγορον αὐτῷ, γραμμάτια δεικνύντα ψευδῆ, βασιλείας ἐπιθυμίαν ἐπιφέροντα Τιμασίῳ. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς προεκάθητο δικαστής, Εὐτρόπιος δὲ παρεστώς, ἐπειδὴ καὶ τὴν ἡγεμονίαν πάντων τῶν βασιλικῶν εἶχε κοιτώνων, τῆς πάσης ψήφου κύριος ἦν. πάντων
 15 δὲ δυσανασχετούτων ἐφ' οἷς ἄλλαντοπώλης ἄνθρωπος τὸν ἐν ἀρχαῖς καὶ ἀξίαις διαπρέψαντα τοσαύταις ἴστατο κρίνων, ἀνεχώρει μὲν τῆς κρίσεως ὁ βασιλεὺς, ἐπέτρεπε δὲ ταύτην Σατουρνίνῳ καὶ Προκοπίῳ. τούτοις δὲ ὁ μὲν εἰς βυθὸν γῆρας ἦν προελθὼν καὶ μεγάλαις τετιμημένος ἀξίαις, οὐκ ἔξω δὲ κολακείας, ἀλλ' ἐιωθὼς
 20 ἐν ταῖς κρίσεισι τὰς τῶν βασιλεῖ παραδυναστευόντων θεραπεύειν ὀρμιάς τε καὶ γνώμας· ὁ δὲ Προκόπιος τοῦ μὲν βασιλέως ἐγγύνης

11 γραμμάτια P. 16 κρίνων h. l. de delatore s. accusatore, qui in iudicium adduxit: εἰς κρίσειν ὑπάγων. H. 18 μὲν εἰς εἰς P. 21 Προκόπιος ab Ammiano (26 14) Petronius patricius, Valentis socer vocatur: etiam in l. 7 c. Th. de filiis militarium. ergo in nomine fortassis error est apud Zosimum. Valerius. Tille-

dam deprehensus Laodicea Sardes profugerat; ubi cum talem se gereret qualis erat, malitia nobilitatur. hunc Timasius, qui Sardes venerat, cum facetum videret, ac mirum artificem quibusvis hominibus, in quos incideret, assentando facile sibi concillandis, in familiaritatem admittit et confestim cohorti militum praeficit. nec illo contentus etiam Cpolim secum abducit. hoc factum non probantibus iis qui erant in magistratu, quod Bargo iam ante propter admissa quaedam improba facinora fuisset interdictum ne Cpoli degeret, Eutropius, homine reperto quo ad struendam Timasio calumniam uteretur, velut instrumento idoneo, summittit hunc accusatorem Timasio, libellos falsos praeferentem, qui affectati crimen imperii Timasio impingerent. imperator iudicis officio fungens praesidebat; Eutropius adstans, qui cubiculo augustalibus in universum praepositas esset, ferendae sententiae penes se potestatem habebat. cum moleste ferrent omnes instorem farcinum tot muneribus atque dignitatibus illustri viro crimen intentare, princeps relicto iudicio id ipsum Saturnino et Procopio committit. horum alter provecioris aetatis erat magnisque perfunctus honoribus, non tamen adulationis expertus, sed qui consuesset in iudiciis eorum qui secundum principem summam potentiam obtinebant studios et animis obsequi. Procopius autem

Zosimus.

17

Οὐάλεντος κηδεστής, σκαῖος δέ τις ὦν καὶ ἀνάγωγος ἔντισον ἐδόκει τάληθῆ μετὰ παρρησίας ἐκφαίνειν. ὥστε ἀμέλει καὶ τότε συνενεχθεῖς εἰς τὴν κατὰ Τιμασίου ψῆφον τῷ Σατουρνίνῳ τοῦτο προσέθηκεν, ὡς οὐκ ἔδει Τιμασίον Βάργον εἶναι κατήγορον, οὐδὲ τὸν τοσαύταις ἀρχαῖς διαπρέψαντα καὶ ἀξίαις εὐτελοῦς ἀνθρώπου καὶ ἀνασευρμένου σνοκοφαντίαις ἰλῶναι, καὶ ὅπερ ἦν ἀτοπίωτατον, ἐδωγέτην ὑπὸ τοῦ παθόντος εἰς πράγματα πάσχειν. ὦνθησε δὲ οὐδὲν ταύτῃ χρησάμενος τῇ παρρησίᾳ Προκόπιος, ἀλλ' ἡ μὲν Σατουρνίνου ψῆφος ἐκράτει σφόδρα ἐπαινεθεῖσα, Τιμάσιος δὲ τῇ Ὀάσεως οἰκῆσει παραδοθεὶς ἀπηλαύνετο, φυλακῆς αὐτὸν δημοσίας 15 πυραυποπούσης. τόπος δὲ ἦν οὗτος λυπρότατος καὶ οὐδενὶ τῶν αὐτῷ παραδιδόμενων ἀναχωρεῖν ἐνδιδούς· ἡ τε γὰρ ἐν μέσῳ γῆ ψαμμώδης οἴσου καὶ παντύπασιν ἔρημος καὶ ἀοίκητος ἀφαιρεῖται τῆς γνώσεως τοὺς ἐπὶ τὴν Ὀασιν ἀπιόντας, τῶν ἀνέμων τοῖς ἴχνεσι τὴν ψάμμον ἐπιφερόντων, καὶ τῷ μήτε φυτόν μήτε οἴκησιν εἶναι, 15 γνώρισμα εἰς εἰκασίαν τι καταλιπεῖν τοῖς ὀδοιποροῦσι δυνάμενα. φήμη δὲ ὁμως εἰς ἅπαντας ἦει παρὰ Συναγρίου τοῦ παιδὸς ἠρπάσθαι Τιμάσιον λέγουσα, διαφηγόντος τοὺς ἐσταλμένους εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ καὶ διὰ τινῶν ἀρπάσαντος τὸν πατέρα ληστῶν. ἀλλ' εἴτε ἀληθῆ ταῦτα ἦν εἴτε Ἐδτροπίῳ χαριζόμενοι ταῦτα ἐν τῷ 20 κλήθει δέσπειραν, οὐκ ἔγνω τις τὸ σαφές, πλὴν ὅτι περ οὔτε Τιμάσιος οὔτε Συναγρίος ἐξ ἐκείνου πεφῆγασιν.

mont. t. 5 p. 137 rectius κηδεστής interpretatur non *socer* sed *gener*, accedente auctoritate Chrysostomi Ep. ad Rom. de voce κηδεστής vid. Spanh. ad Iuliani or. 1 p. 287. R.

Valentis imperatoris gener fuerat, homo ferox et intractabilis, qui veritatem in nonnullis profiteri libere videretur, adeo quidem ut hoc tempore, in condemnando quidem Timasio cum Saturnino consentiens, illud tamen adiecit, non debuisset Bargum accusatorem dari Timasio, nec virum tot gestis magistratibus dignitatibusque clarum vilis homuncionis et prorsus impuri calumniis opprimi, et (quod esset absurdissimum) bene merito fieri negotium ab eo qui beneficiis affectus esset. non tamen hac usus libertate Procopius quicquam profecit, sed admodum laudata Saturnini sententia vicit. Timasius autem ad inhabitandum Oasim damnatus expellitur, huc eum deducente satellitio publico. is erat locus insigniter sterilis; e quo nemo posset evadere, qui eo deportaretur. nam quod aliunde huc euntibus interiectum solum occurrit, arenosum, vastum prorsus et inhabitatum, noticiam pergentibus in Oasim omnem adimit, tum quod venti vestigiis arenam ingerant, tum etiam quod nec arbor ulla nec domicilium sit, quae indicium aliquod iter facientibus ad coniecturam relinquere possint. fama tamen ad omnes emanavit, a Syagrii filio Timasium ereptum fuisse, qui ad inquirendum se missos evasisset operaque praedonum quorundam patrem rapuisset. sed sive adeo vera istaec erant sive per quosdam Eutropio gratificantes in vulgus spargebantur, nemo quidem certe rem accurate cognoscere potuit, extra quam quod neque Timasius neque Syagrius ex eo tempore conspecti fuerunt.

10. Ὁ δὲ Βάργος, ὡς ἔξω πάσης ὑποψίας καταστήσας Ἐδτρόπιον οὐκέτι τὴν Τιμασίον δυσμένειαν ἐφορώμενον, ἤξιούτο στρατιωτικῷ τέλει ἀρχῆς χρήματα φέρειν αὐτῷ κομισθῆναι δύναμιν, καὶ ἀνεχώρει μείζωνων ἑλλείπει δωρεῶν βουκολούμενος· ἤγνοιε 5 γὰρ ὡς Ἐδτρόπιος τοιοῦτον αὐτὸν φανέντα· περὶ Τιμάσιον τὴν εὐεργέτην καὶ περὶ αὐτὸν ὅμοιον φανήσεσθαι προσεδόκησεν. ἔκδη- μίσαντος γοῦν τῆς ἀρχῆς ἕνεκα Βάργου, τὴν τούτῳ συνοικοῦσαν γυνυῖκα διὰ τινος αἰτίας ἀπεχθῶς πρὸς αὐτὸν ἔχουσαν πείθουσι γρομμιατεῖα προδοῦναι τῷ βασιλεῖ κατηγορίας φέροντα πλείστας 10 εἰς τὰ μέγιστα τε τῶν ἐγκλημάτων τὸν Βάργον ἀγοῦσας. ἔπερ ἀκηχοῦς Ἐδτρόπιος εὐθὺς ἤγειν εἰς κρίσιν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄλόγῃ παρὰ τὸν τιμωρὴν προπέουση, μεθ' ἣν ἕπαντες θαυμά- ζοντες ἅμα καὶ ἀνυμνοῦντες τὸν τῆς Ἀδραστίας δεφθαλμὸν διετέ- λεσαν, ὃν οὐχ οἶόν τε τινα τῶν ἡσεβηκότων κατὰ τι λαθεῖν.
- 15 Μεθ' ὧν δὲ ἤδη τῷ πλοῦτῳ καὶ ὑπὲρ τὰ νέφη τῇ φαντασίᾳ φέρεσθαι δοκῶν ὁ Ἐδτρόπιος ἐν ἕπασιν σχεδὸν τοῖς ἔθνεσιν εἶχε τοῖς τὰ πραττόμενα πολυπραγμονοῦντας, καὶ ὅπως ἕκαστος ἔχοι τύχης· καὶ οὐδὲν ἦν καθάπαξ ὃ μὴ χρημάτων αὐτῷ κέρδος ἐπή- γεν. ἄγει τοίνυν αὐτὸν καὶ κατὰ Ἀβουνδάντιου φθόνος τε ὁμοῦ 20 καὶ πλεονεξία. ἦν δὲ Ἀβουνδάντιος ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Θράκῃ Σκυ- θίας, ἐκ δὲ τῶν Γρατιανοῦ στρατευσάμενος χρόνων καὶ ἐπὶ Θεο- δοσίῳ τιμῶν μεγίστων ἐπιβίβας, ἤδη δὲ καὶ στρατηγὸς καὶ ὑπάτος

1 ὡς add P. 9 γράμματα προσδοῦναι Leunclavius. 18 οὐδὲν R: libri οὐδὲ.

10. Bargas vero, qui omnis periculi metu liberasset Eutropium non iam inimicitias Timasii suspectas amplius habentem, militum cohortis praefectura donatur, ex qua lucrum habere commodum posset; maiorumque munerum spe deceptus abiit. ignorabat enim Eutropium sibi de eo qui talem erga bene meritum Timasium se gessisset, non nisi consimilem animum erga esse quoque pollicitum. cum igitur muneris sui causa Bargas domo profectus esset, iunctam ei matrimonio mulierem, quae esset infesto propter causas quasdam in illum animo, libellos quosdam offerre principi persuadent; quibus accusationes plurimae continerentur et criminum gravissimorum Bargas insimularetur. his auditis hominem Eutropius confestim in ius duct lubet, et convictum merito supplicio punit; quo facto non cessabant omnes oculum Adrastiae tum admirari tum celebrare, quem fieri nequeat ut quisquam nefaria patrantium ullo modo fallat.

Eutropius autem iam opibus ebrutus, supraque nubes imaginatione sua se ferri existimans, apud omnes prope nationes habebat qui curiose scrutarentur, quicquid ageret et quae esset cuiusque fortuna; nec omnino quicquam erat quod ei pecuniae lucrum non ferret. igitur eum adversus Abundantium quoque invidia pariter et avaritia concitat. erat autem Abundantium oriundus e Scythia, Thraciae parte, qui inde usque a Gratiani temporibus militaverat, ac sub Theodosio maximos honores adeptus etiam praetor atque

ἀποδεδειγμένους. ἐπειδὴ καὶ τοῦτον Εὐτρόπιος ἠβουλήθη τῆς οὐσίας τε ὁμοῦ καὶ πάσης τιμῆς ἐκπεσεῖν, ἔγραψε μὲν ταῦτα ὁ βασιλεύς, ἀπηλαύνετο δὲ Ἀβουνδάντιος τῶν βασιλείων, οἴκησιν τὴν ἐν Φοινίκῃ Σιδῶνα λαχὼν καὶ ἐν ταύτῃ τὸν λοιπὸν χρόνον βεβιωκώς.

5

a. 897 11. Εὐτρόπιος τοίνυν ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει παντάπασιν ἔχων οὐδένα τὸν ἀντιβλέπειν τολμῶντα, μόνον δὲ Στελλίχωνα τῶν κατὰ τὴν ἐσπέραν κυριεύοντα πραγμάτων κατὰ νοῦν ἔχων, ἀνελεῖν αὐτῷ διενοεῖτο τὴν ἐπὶ Κωνσταντινούπολιν ἄφιξιν. ἀναπέθει δὴ τὸν βασιλέα, τῶς συναγαγόντα τὴν γερούσιαν, κοινῷ 10 δόγματι τῆς βασιλείας πολέμιον αὐτὸν προσεπειν. οὗ δὴ γενομένου Γιλδωνα παραχρῆμα πάσης ἔχοντα τῆς ἐπὶ Καρχηδόνα Λιβύης τὴν ἡγεμονίαν οἰκειωσάμενος, ἀφίστησι διὰ τοῦτου τὴν χώραν τῆς Ὀνωρίου βασιλείας καὶ τῇ Ἀρκαδίῳ προστίθησιν. ἐπὶ 15 τούτῳ δυσχεραίνοντι καὶ λίαν ἀπορουμένῳ Στελλίχωνι συνήρατο τὸ 15 ἀπὸ τῆς τύχης αὐτόματον. ἀδελφὸν γὰρ ἔχων ὁ Γιλδων ὁ Μασκέδηλος ἦν ὄνομα, καὶ τούτῳ διὰ βαρβαρικὴν μανίαν ἐπιβουλεύσας ἠνάγκασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς Στελλίχωνα πλεῦσαι καὶ ὅσα παρὰ τὰδελφοῦ πέπονθεν ἔξειπεῖν. ὁ δὲ δυνάμεις ἀδράς αὐτῷ 20 παραδοὺς καὶ πλοῖα χορηγήσας ἀρκοῦντα, πολεμήσοντα τῷ Γιλδωνι παραπέμπει. οὗτος ἀναβὰς ἔνθα διατρέβοντα τὸν ἀδελφὸν ἠκηκεί, καὶ ἀπαρυσκέυε μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐπιπεσῶν, μάχης

1 ἐκεῖ δὲ? 8 τῶν S, τὸν LP. 11 προσεπειν? 12 Γιλδωνα] uterque codex α pro λ in hoc nomine habet. S. 16 Ammianus Mascisel, alii Masescel et Mascelsel. 21 ἀναβὰς aut ἐπιστάς H, cum legeretur ἀναστάς.

consul designatus fuerat. posteaquam hunc quoque voluit Eutropius facultates et dignitatem omnem amittere, saltim id scripto mandat imperator; et mox aula pellitur Abundantius, oppidum Phoeniciae Sidonem habitare iussus, ubi reliquum vitae tempus transegit.

11. Cum ergo iam neminem Cpoli prorsus haberet Eutropius qui eum vel obtineri auderet, solum Stelichonem, arbitrato suo res Occidentis tractantem, animo versans, quo minus ille Cpolim accederet, aditum ei praecludere cogitat. quare principi persuadet ut convocato senatu Stelichonem hostem imperii decreto publico declararet. quo facto mox sibi Gildonem, totius ad Carthaginem pertinentis Africae ducem, adiungit, et eius opera provinciam Honorii principis imperio subtractam Arcadianae ditioni adicit. eam rem permolesto ferenti nec mediocriter animi dubio Stelichoni quidam se fortuitus casus obtulit. quippe cum Gildo fratrem, quem habebat nomine Masceldelum, furere quodam barbarico appeteret insidias, ad eam hunc necessitatem redegit ut in Italiam ad Stelichonem navigaret, quaeque perperus a fratre fuisset ei exponeret. is amplis illi copiis traditis suppeditatoque navium idoneo numero, bellum adversus Gildonem gesturum ablegat. posteaquam ad eum locum pervenisset ubi commorari fratrem inaudiverat, atque in

καρτερός γενομένης τοσοῦτον ἐκράτησεν ὥστε Γίλδωνα τὸν βίον **a. 398**
 ἀπολιπεῖν ἀπαγξάμενον· τοῦτο γὰρ ἐίλετο μᾶλλον ἢ ὑπὸ τοῖς πο-
 λεμίοις γενέσθαι. καὶ ὁ μὲν Γίλδωνος ἀδελφὸς ἀποδοὺς τῇ Ὀνω-
 ρίου βασιλεῖα Λιβύην εἰς Ἰταλίαν ἐπαρῆε νενικηκώς· Στελίχων
 5 δὲ νειμεισῆσας ἐπὶ τῷ κατορθώματι θεραπεύειν ὁμῶς προσεπειοίετο,
 χρηστὰς ὑποφαίνων ἐλπίδας. ἐπεὶ δὲ προῖὼν ἐπὶ τι προύστειον
 ἐπὶ ποταμοῦ γεφύρας ἐγένετο, μετὰ δὲ τῶν ἄλλων ἐπετο καὶ ὁ
 Μασκέλδηλος αὐτῷ, σύνθημα πρὸς τούτου δεδομένον αὐτοῖς οἱ
 δορυφόροι πληροῦντες ὠθοῦσι κατὰ τοῦ ποταμοῦ. καὶ ὁ μὲν
 10 Στελίχων ἰγίλα, τὸ δὲ ρεῦμα συναρπάσαν ἀποπνίγει τὸν ἄν-
 θρωπον.

12. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν Ἐδτροπίου θυσιμένηα καὶ Στελίχωνος
 ἀνεκαλύπτετο καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ἦν· ἀλλοτρίως δὲ
 πρὸς ἑαυτοὺς ἔχοντας ἐπὶ πάσης ἀδείας τοῖς τῶν ἀρχομένων κακοῖς
 15 ἐνετρώφων, ὁ μὲν ἤδη τὴν θυγατέρα Μαρλίαν Ὀνωρίῳ τῷ βασιλεῖ
 γαμετῆν δεδωκώς, ὁ δὲ κυριεύων Ἀρκαδίου καθάπερ βοσκήματος.
 εἶτε γὰρ κτήμα περιβλεπτον ἦν τινὶ τῶν ὑψηλῶν, εἰς θατέρου
 τούτων μετετίθετο δεσποτεία, καὶ χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἅπας
 ἐκ τῶν πρότερον ἔχόντων εἰς αὐτοὺς ἔρρει· πολὺς γὰρ ἦν ὁ τῶν
 20 ἀπανταχοῦ συκοφανιούντων ἱσμός, οἷς ἐπετέτακτο τοιαῦτα κα-
 ταμνηθεῖν.

13. Τῆς δὲ βασιλείας ἐκατέρωθεν οὔσης ἐν τούτοις, ἄπαν- **a. 399**
 τες μὲν οἱ τὴν γερούσιαν πληροῦντες ἐπὶ τῇ τῶν πραγμάτων ἐδυσ-

illum imparatum cum exercitu irruisset, acri proelio commisso usque adeo
 victor exstitit ut Gildo sibi mortem, laqueo fracta gula, conscisceret. hoc
 enim perpeti maluit quam in hostium potestatem venire. Gildonis vero frater,
 Africa Honorii regno restituta, victor in Italiam reversus est; cui Stelicho
 licet ob rem bene gestam invideret, tamen bonas spes faciens colere se ho-
 minem simulat. cum autem aliquando quoddam ad suburbanum prodiret et
 in pontem fluminis pervenisset, atque illum cum aliis Masceldelus quoque
 comitaretur, satellites ab eo dato signo satisfaciens hominem in flumen
 detrudunt. ibi Stelicho ridere, Masceldelus fluminis abreptus impetu suf-
 focari.

12. Hinc iam inimicitiae Stelichonis et Eutropii in apertum erumpere
 et in ore omnibus esse, atque his odiis animorum mutuis insistentes omni
 cum licentia subditorum malis insultant, cum iam Stelicho Mariam filiam Ho-
 norio principi dedisset uxorem, et Eutropius in Arcadium veluti pecudem
 quandam imperium exerceret. nam sive praedium aliquod insigne subditorum
 quisquam haberet, ad horum alterius dominium transibat; sive quid auri et
 argenti esset, id omne pristinis a possessoribus ad ipsos confuebat. quippe
 magnum erat agmen hominum ubique calumnias struentium, quibus horum
 deferendorum cura commissa fuerat.

13. Cum esset utrinque hic imperii status, omnes ordinis senatorii pro-
 ceres afflictam miseramque rerum condicionem indigne ferebant, praesertim

σχέταινον κακουχία, οὐχ ἥμιστά δὲ Γάτης, οὔτε τῆς προεσβυτέρω
 προπούσης στρατηγῶ τιμῆς ἀξιούμενος, οὔτε δωρεαῖς ἀπληστίαν
 ἐμπλήσαι βαρβαρικὴν δυνάμενος. ἀπέκναιε δὲ πλέον αὐτὸν εἰς
 τὴν Εὐτροπίου οἰκίαν χρήματα πάντα εἰσρέοντα. ἐπὶ τούτοις
 ἀχθόμενος κοινῶν ποιεῖται Τριβίγιλδον τῆς σκέψεως. ἦν δὲ 5
 οὗτος ἀνὴρ φιλοκίνδυνος καὶ πρὸς πᾶσαν ἀπόνοιαν ἐτοιμότατος,
 ἥρχε δὲ οὐδ' Ῥωμαϊκῶν ἰλῶν ἀλλὰ βαρβάρων ἐνιδρυμένων τῇ Φρυ-
 γίᾳ, παρὰ βασιλέως τὴν τούτων λαβῶν ἐπιμέλειαν. οὗτος ἐπὶ
 τὴν Φρυγίαν ἐθέλειν ἐκδημηῆσαι προσποιούμενος, ὅπως ἂν ἐπι-
 σκέψαιτο τοὺς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένους βαρβάρους, ἐπὶ τούτῳ τε 10
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔξορμήσας ἐχώρει. παραλαβῶν δὲ τοὺς
 βαρβάρους ὧν τὴν ἡγεμονίαν εἶχεν, ἅπαντα ἐπῆει τὰ ἐν μέσῳ,
 φόνον μὲν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἢ παιδίων οὐκ ἀπεχόμενος, τὰ δὲ
 ἐν ποσὶ ληϊζόμενος· ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τσοσῦτο πλῆθος συνήγαγεν
 οἰκετῶν καὶ ἄλλως ἀπερριμμένων ἀνθρώπων ὥστε εἰς ἕχατον κιν- 15
 δύνου τὴν Ἀσίαν ἅπασαν ἀπαγαγεῖν. ἦ τε γὰρ Λυδία πάσης ἐνε-
 πέληστο ταραχῆς, πάντων ὡς εἰπεῖν ἐπὶ τὰ θαλάσσια φηγόντων
 καὶ ἕμα τοῖς σφετέροις ἅπασιν ἐπὶ τὰς νήσους ἢ ἄλλοθι ποι δια-
 πλεύοντων· καὶ ἡ πύραλος δὲ Ἀσία τὸν κίνδυνον ὅσον οὐδέπω θεω-
 ρήσειν ἐπιστηρόμενον αὐτῇ προσεδόκα. (14) ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα 20
 τῷ βασιλεύοντι συνηγγέλθη, λόγον μὲν οὐδένα τῆς κοινῆς ποιεῖτο

1 προεσβυτέρω om P. 3 pro δυνάμενος sententia duo require
 videtur, δυναμένοις θεωρακένόμενος. S. 5 in LP aliquoties vel
 Τριβίγιλδος vel Τριβίλιγιδος scribitur. S. Claudianus Targibilus;
 fortasse metri causa. R. 14 ante ἐν ὀλίγῳ desideratur copula
 καὶ, vel τε post eas ipsas voces. S. nisi malis καὶ ante φόνον.

Gaius, qui nec convenientem duci provectoris aetatis honorem consequere-
 tur, nec muneribus ob insatiabilem animi barbari libidinem expleri posset;
 quem denique magis etiam ureret, quod omnes in Eutropii domum pecuniae
 derivarentur. has ob causas indignatus socium sibi consilii Tribigildum ad-
 iungit. is periculis obeundis praesenti vir erat animo, et quodvis ad facinus
 audendum promptissimus. nec alis equestribus Romanis sed barbaris, in
 Phrygia collocatis, praeerat, quarum erat illi a principe data cura. hic in
 Phrygiam proficisci se velle simulat, ut militantes sub se barbaros inspiceret;
 eoque nomine Cpoli digressus abit. cumque barbaros secum sumpsisset, quo-
 rum dux erat, quicquid esset in itinere medio situm invadit; nec virorum aut
 mulierum aut puerorum caedibus abstinens, et obvia quaeque diripiens, per-
 exiguo tempore tantam coegit multitudinem calorum aliarumque villium per-
 sonarum, ut Asiam totam in extremum discrimen adduceret. nam et plena
 tumultus Lydia penitus erat, fere omnibus ad loca maritima confugientibus
 et cum suis universis ad insulas aliove navigantibus, et Asia mari finitima
 periculum iam imminens, quantum alias unquam, se conspecturam videba-
 tur. (14) haec ubi nuntiata principi fuissent, nullam ille publicae calamita-

συμφορῆς (οὐδὲ γὰρ οἶός τε ἦν συνιδεῖν τὸ πρακτέον ἐσχάτως ἀνόητος ὢν), Εὐτρόπιω δὲ τὴν πᾶσαν ἔδωκε τῆς βασιλείας οἰκονομίαν. ὁ δὲ Γαίην αἰρεῖται καὶ Λέοντα στρατηγούς, τὸν μὲν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκπέμψων ἐπελευσόμενον τοῖς κατέχουσι ταύτην 5 βαρβάροις ἢ ἄλλως μισθίσι ἀνθρώποις, Γαίην δὲ διὰ τῆς Θράκης καὶ τῶν τοῦ Ἑλλησπόντου στενῶν ἀπαντήσοντα τοῖς πολεμίοις, εἰ καὶ τοῖς τόποις ἐκείνοις ἐνοχλοῦντας θεάσασατο. Λέων μὲν οὖν ὁ τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν συμβεβηκόσι βοηθῆσαι ταχθεὶς ἀρετῆς μὲν οὐδ' ἥστυνοσῶν μετελήθει στρατηγικῆς, οὐδ' ἄλλον τινὸς ἀξίου 10 πρὸς τοῦτο τόχης αὐτὸν ἀγαγεῖν, πλὴν οὗτι πρὸς Εὐτρόπιον εἶχεν οἰκείως· Γαίης δὲ τὴν ἐπὶ Θράκην ἐπέλετο, κωλύσων τὴν δι' Ἑλλησπόντου τῶν ἅμα Τριβιγίλδω διάβασιν, ναυμαχῆσων τε αὐτοῖς, εἰ καὶ τοῦτου γένοιτο χρεία. ταύτη διαταχθέντες οἱ στρατηγοὶ τὰς δυνάμεις ἀπῆγον, οὐπὲρ ἕκαστος ἔλαχε. Γαίης δέ, ἃ 15 συνέκειτο πρὸς Τριβιγίλδον αὐτῷ λαβὼν κατὰ νοῦν, καὶ ὡς ἐπέστηκεν ὁ καιρὸς ἀντιλαβέσθαι κελύων τῆς ἐγχειρήσεως, ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον ἤγειν Τριβιγίλδω τὴν στρατῶν ἐκέλευεν. εἰ μὲν οὖν ἔπερ ἐφρόνει κατὰ τῆς πολιτείας ἱταμιεύσατο καὶ ἡσυχῇ μετὰ τῶν οὖν αὐτῷ βαρβάρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτυχεν ἔξορμῆσας, 20 πάντως ἂν ἐξέβαινον αὐτῷ τὸ βεβουλευμένον εἰς τέλος, καὶ ἢ τὰ Ἀσία πᾶσα κατελιπτο καὶ συναπολέσθαι ταύτη τὴν ἔψαν οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον. ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατεῖα φυλάττεσθαι τὰς πόλεις ἐβούλετο τῶς ἢ τήχῃ, Γαίης μὲν τῷ προσόντι φύσει

tis rationem habere (nec enim perspicere poterat quid agendum esset, extreme stolidus homo) sed Eutropio totam administrationem imperii tradere, is et Gainam et Leonem duces eligit, hunc ablegaturus in Asiam, ut obtinenter eam barbaros vel atquoque promiscue collecticiis adoriretur, Gainam per Thraciam et Hellespontum dimissurus angustias, hostibus ibidem occurrurum, si et istaec loca vexari ab eis conspexisset. ac Leo sane, qui rebus Asiaticis opem ferre iussus fuit, nulla prorsus imperatoria virtute praeditus erat, nec alia dote quapiam quae ad hanc fortunam eum provehere mereretur, uno excepto, quod Eutropio familiaris esset. Gainas in Thraciam mittebatur, quo minus per Hellespontum Tribigildi milites transirent prohiberetur; ac navali quoque proelio cum eis congressurus, si quidem usus ita posceret. In hunc modum ordinati duces eo copias abducunt quo sortitus quisque fuerat. Gainas iis ad animum revocatis de quibus inter ipsum et Tribigildum convenerat, quodque iam tempus appetiisset quo coeptum exsequi conatum deberet, Tribigildo suas ut copias ad Hellespontum duceret imperat. enimvero si quae contra rem publicam mente conceperat occultasset, ac pacate cum barbaris suis Cpoli fuisset egressus, omnino successurum erat ei quod ceperat consilium, Asiaque tota fuisset occupata; nec quo minus ea perditam simul et Oriens periret, quicquam erat omnino quod prohiberet. sed quando adhuc urbes illas imperio Romano fortuna salvas esse volebat, a natura barbaris

Φερμῶ καὶ μανιώδει τοῖς βαρβάροις ἐξενεχθεὶς ἀπεχώρει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄλην ὡς εἶπεν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πολέμου παραλαβὼν, οὕτω δὲ σχεδὸν εἰς τὴν Ἡράκλειαν ἀφιγμένος τῷ Τριβιγίλδῳ τὸ πρακτέον ἐσήμαινεν. ὁ δὲ ἐπὶ τὸν Ἑλλησποντον οὐκ ἔγνω χωρεῖν δέει τοῦ μὴ περιπεσεῖν ταῖς αὐτόθι καθεσταμέναις 5 δυνάμεισι, πᾶσαν δὲ καταστρεφάμενος τὴν Φρυγίαν προσέβαλλε καὶ Πισιδαίαις, καὶ κωλύματος οὐδενὸς πειραθεὶς ἀπῆγε πάντα πορθῶν. τούτων δὲ ἀπαγγελλομένων ὁ μὲν Γαίνης οὐδένα τῶν πολεμουμένων ἐποιεῖτο λόγον, οἷα δὴ κατὰ νοῦν ἔχων ὄσα πρὸς αὐτὸν Τριβιγίλδῳ συνέκειτο, (15) Ἄλιον δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἑλλησποντον διέτριβε τόποις, οὔτε συμπεσεῖν ἐς μάχην Τριβιγίλδῳ Φαρρῶν, καὶ ἅμα δεδιέναι φάσκων μὴ ποτε δι' ἑτέρας ὁδοῦ μέρος 10 τι τῆς στρατιᾶς ἐκπέμψας Τριβιγίλδος τὰ περὶ τὸν Ἑλλησποντον λάδη χωρία καταστρεφάμενος. συνέβαινε τοίνυν, ὄντος οὐδενὸς ἐμποδίου τῷ Τριβιγίλδῳ, πᾶσαν μὲν κατὰ κράτος ἄλλισκεσθαι 15 πόλιν, ἀναιρεῖσθαι τε πάντας τοὺς οἰκήτορας ἅμα τοῖς στρατιώταις, βάρβαρον δὲ σύμμαχον Ῥωμαίων εἶναι οὐδένα· τοῖς γὰρ ὁμοφύλοις ἐν ταῖς συμβολαῖς ἀναμινγνύμενοι κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπηκόων ἐχώρουν. ὁ δὲ Γαίνης ἐπὶ ταῖς Ῥωμαίων ἄχθεσθαι δοκῶν συμφοραῖς, θανμάζειν προσεποιεῖτο τὰ Τριβιγίλδου στρατηγήματα, καὶ ἀνανταγώνιστον ἔλεγεν εἶναι φρονήσει καὶ ἀγχινοῶ 20 μᾶλλον ἢ δυνάμει πλεονεκτοῦντα. περαιωθεὶς δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν

4 ἐπὶ μὲν τὸν?

11 cum praepositione legi potest ἐνδιέτριβε, nisi eam articulo τοῖς praeponeere aut cum eodem subaudire malis. S.

20 προσεποιεῖτο Leunclavius: ὅπως ἐποίησε LP.

insito calore furoreque Gainas abreptus Cpoli discedit, quiversa propemodum belli potestate accepta. cumque vix Heracleam pervenisset, Tribigildo quid agendum esset significat. ille vero minime versus Hellespontum progredi statuit, veritus ne in constitutas istic copias incidere: sed vastata penitus Phrygia Pisidas adortus est; nec ullum expertus impedimentum, cuncta populatus abiit. quae res cum nuntiarentur, nullam Gainas eorum qui bello premebantur rationem habere, memor eorum de quibus ipsi cum Tribigildo convenisset. (15) interim Leo sitis ad Hellespontum locis immoratur, qui nec proelio congreri cum Tribigildo auderet, simulque vereri se diceret ne forte Tribigildus per aliam viam parte quadam copiarum emissa ex improvise agros ad Hellespontum depopularetur. quaspropter accidit ut nulla re Tribigildum impediende quaevis oppida per vim caperentur, omnes illorum incolae cum ipsis militibus interficerentur, nemo denique barbarus a Romanorum partibus staret. nam ad suae nationis homines in ipsis semet aggregando conflictibus, adversus Romanorum subditos pedem inferebant. Gainas autem, qui Romanorum calamitates indigno videretur animo ferre, mirari se Tribigildi stratagemata simulat, quem prudentia diceret insuperabilem et sagacitate potius quam viribus hostem vincere. cum transiecisset in

ἐπεξήκει μὲν οὐδενί, περιεώρα δὲ τὴν τῶν πόλεων καὶ τῆς χώρας ἀπώλειαν, ἐπακολουθῶν μόνον· καὶ τὰ γινόμενα τρόπον τινὰ θεωρῶν ἐκαυδόκει τὴν ἐπὶ τὴν ἑψάν τοῦ Τριβιγίλδου διάβασιν, ἐκπέμπων μὲν αὐτῷ λάθρα δυνάμεις συνεπιλαμβανομένας οἷς ἐπε-
 5 χεῖρει, μήπω δὲ τὴν ἑαυτοῦ περὶ τὰ πράγματα γνώμην ἐπιδείξας. εἰ μὲν οὖν ἐπελθὼν τὴν Φρυγίαν ὁ Τριβιγίλδος μὴ τὴν ἐπὶ Πισιδίαν ἀλλ' εὐθὺς ἐπὶ Λυδίαν ἐχώρησεν, οὐδὲν ἂν ἐκάλυψε ταύτης ἀκοντιλὶ κατὰ κράτος αἰρεθείσης συναπολλέσθαι καὶ τὴν Ἰωνίαν αὐτῇ, ἀκαίθρην αὐτὸν ἐπὶ τὰς νήσους σκάφεισι διαβάντα, καὶ ναυ-
 10 τικὸν ὅσον ἐβούλετο πορισάμενον, ἅπασάν τε τὴν ἑψάν διαδραμεῖν καὶ μέχρις Αἰγύπτου πάντα ληίσασθαι, μηδεμιᾶς ἀξιωμαχοῦ δυνάμειος οὔσης. ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔλυβε κατὰ νοῦν, ἔγνω δὲ τῇ Παμφυλίᾳ Πισιδαῖς ὁμοροῦσῃ τὰς δυνάμεις ἐπαγαγεῖν, ὁδοῖς μὲν ἔτυχε δυσεμβάτοις καὶ ἰππασίᾳ παντάπασιν ἀπροσίτοις, στρα-
 15 τοπέδου δὲ οὐδενὸς ἐναντιουμένου Οὐαλεντίνος τις τὴν Σέλιγην οἰκῶν (πολλήγῃ δ' αὕτη Παμφυλίας ἐστίν, ἐπὶ λόφου κειμένη) παιδείας μετρίως ἡμμένος καὶ πείρας οὐκ ἔξω τυγχάνων πολεμικῆς, συναγαγὼν οἰκετῶν πλῆθος καὶ γεωργῶν, ταῖς πρὸς τοὺς γεγενημένους ληστὰς συνεχέσει μάχαις γεγυμνασμένους, εἰς τοὺς
 20 ὑπερκειμένους τῶν παρόδων ἔστησε λόφους, ὡς ἂν θεωροῦντες ἅπαντας τοὺς διὰ τῆς ὁδοῦ πορευομένους αὐτοὶ μὴ φαίνοιντο, κἄν εἰ ἡμέρας οὔσης οἱ ἐναντιοὶ διαβαίνοιεν. (16) τοῦ δὲ Τριβιγίλ-

8 ἐπὶ τὴν ἑψάν] res postulare videtur ἐπὶ τὴν Εὐρώπην. R.
 5 γνώμην om LP. 6 τὴν Φρυγ.] ἐπὶ τὴν Φρυγ. L. 14 ἐπέ-
 τυχε vel περιέτυχε mavult S.

Asiam, neminem aggreditur, sed urbium et agrorum excidio neglecto, tantumque subsequens hostem et quodammodo spectator eorum quae gererentur, Tribigildi in Orientem progressum exspectat, clam copias ad eum mittens auxilio futuras ad ea quae moliretur; necdum sua de rebus institutis patefacta sententia. quodsi Tribigildus Phrygiam ingressus non Pisidiam versus sed in Lydiam protinus contendisset, nihil fuisset impedimento quo minus ea nullo labore per vim capta simul et Ionia periisset; unde navigiis transvectus in insulas, comparata classe quantam quidem vellet, universum percurrisset Orientem, et nullis idoneis copiis resistentibus ad Aegyptum usque cuncta diripisset. at enim quod haec ad animum ei non accidisset, copiasque ducere statuisset in Pamphyliam finitimam Pisidis, in itinera multum impedita et equitatu prorsus inaccessa incidit. cum nullus eis obsisteret exercitus, Valentinus quidam, Selgae municeps, quod Pamphyliae oppidulum est in colle situm, homo mediocriter eruditus et rei bellicae non omnino rudis, municipiorum et agricolarum multitudine collecta, quotquot erant exerciti pugnii adversus vicinos praedones continuis, in colles constituit, iis imminentes locis per quae transeundum erat, ut adspicientes universos iter istuc facientes ipsi prorsus a nemine conspicerentur, licet hostes interdum transirent.

δου διὰ τῆς ὀμαλωτέρας ὁδοῦ μετὰ τῶν σὸν αὐτῷ βερβάρων ἐπὶ τὰ κάτω μέρη τῆς Παμφυλίας ἐλάσαντος, ἐλθόντος τε ἔτι νυκτὸς οὐσης εἰς τοὺς ὑποκειμένους τῇ Σέλλῃ τόπους, ἐβάλλοντο σφενδόκωναι οἱ βάρβαροι σσνιχέσιν, ἀφιεμένων πετρῶν χειροπλήθων καὶ ἔτι μειζόνων· ἦν γὰρ ἐξ ὑπερδεξιῶν ὄρατα καὶ ἡ τῶν ἀδρατέρων ἄφρασις λίθων. ἀποφυγῆς δὲ οὐκ οὐσης — ἦν γὰρ κατὰ μὲν τὸ ἕτερον τῆς ὁδοῦ μέρος λίμνη βυθεῖα καὶ τέλματα, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄνοδος στενή, δυνὸν μόλις ἀνδράσι πάροδον ἐνδιδούσα· κυκλοειδῆ δὲ τὴν ἄνοδον οὖσαν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι κοχλίαν, τῇ θέσει τοῦ ζώου παρεμφερῶς. τοῦτον ἐφύλαττε τὸν τόπον Φλω-¹⁰ ρέντιός τις, συμμάχους ἔχων εἰς τὸ κωλύσαι τοὺς περρωμένους διαβαίνειν ἀροσύντας. ἐν τούτοις ἀπειλημμένοι τοῖς τόποις οἱ βάρβαροι καὶ τῶ πλήθει καὶ μεγέθει τῶν λίθων βαλλόμενοι κατὰ τὸ πολλὸν διεφθείροντο μέρος· κατὰ στενοχωρουμένων γὰρ αὐτῶν οἱ λίθοι κίπτοντες οὐ διημάρτανον φόνου. πολλῆς τοίνυν ἔχουσης¹⁵ αὐτοὺς ἀπορίας, οἱ μὲν πλείους εἰς τὴν λίμνην ἕκωτους μετὰ τῶν ἵππων ἀφήκαν, καὶ τὸν ἀπὸ τῶν πετρῶν φέγοντες θάνατον ἐν τοῖς τέλμασι διεφθάρησαν, Τριβίγιλδος δὲ ἕμα τριακοσίοις ἀναβὰς ἐπὶ τὸν κοχλίαν, καὶ χρήμασιν ὅτι πλείστοις τὸν Φλωρέντιον καὶ τοὺς σὸν αὐτῷ φύλακας ὑπέλθων, ὠνεῖται τὴν πάροδον· καὶ²⁰ τούτῳ τῷ τρόπῳ διαφυγῶν τοὺς λοιποὺς ἅπαντας περιεῖδεν ἄρδην ἀπολουμένους.

14 καταστενοχωρουμένων vulgo.

(16) posteaquam Tribigildus itinere magis plano ad inferiora Pamphylliae loca cum barbaris suis aequitasset ac noctu ad subiecta Belgae loca pervenisset, continuis barbari fundarum ictibus petebantur, excussis eius magnitudinis lapidibus qui manus implerent, atque etiam maioribus. quippe de locis superioribus etiam lapidum paulo maiorum iactus facilis erat. cum autem nullum esset effugium (nam ex altera viae parte stagnum profundum et paludes erant, ex altera quidem artus adscensus, qui transitus vix duobus viris praebat; adscensus hunc, qui erat orbicularis, ob similitudinem animalis incolae cochleam vocant; hunc vero locum Florentius quidam cum praesidio tenebat, cum tot militiae socios secum haberet, quot quidem ad impediendos eos qui transire conarentur sufficerent) intercepti hisce locis barbari, et copia magnitudineque saxorum obruti, maiori ex parte peribant. nam quod in angustum cogerentur, decedentes in eos lapides aberrare non poterant quin aliquos occiderent. itaque consilii vehementer inopes in stagnum se complures una cum equis demiserunt; dumque mortem vitant, quae a saxis immineret, in paludibus exstincti sunt. Tribigildus autem cum trecentis conscensa cochlea, maximaque pecunia corrupto Florentio, cum militibus praesidiariis transitum redimit; eoque modo cum evasisset, reliquos omnes funditus deleri passus est.

Τούτων δὴ τὸν τρόπον οἰηθεῖς ὁ Τριβιγίλδος τὸν ἐπαχθέντα παρὰ Οὐαλεντίνου κίνδυνον αὐτῷ διαπεφυγῆναι, τῶν πρότερον οὐκ ἐλάττωσι καθίστατο κινδύνοις περιπετής. ἅπαντες γὰρ ὡς εἰπεῖν οἱ τῶν πόλειων οἰκήτορες, τοῖς παρατυχοῦσιν ἐξοπλισόμενοι, 8 συνέκλεισαν αὐτὸν ἅμα τοῖς συμφυγοῦσι τριακοσίοις ἐν μέσῳ τοῦ Μέλανος ποταμοῦ καὶ τοῦ Εὐρυμέδοντος, ὧν ὁ μὲν ἐπέκεινα διαβρῖνει τῆς Σίδης, ὁ δὲ παραρρεῖ τῇ Ἀσπένδῳ. στενοχωρούμενος δὲ καὶ ἀπορῶν ὃ τι πράξει, πρὸς τὸν Γαῖνον διεπραεβέυετο. ὁ δὲ δυσχεραίνων ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν, ὅσῳ δὲ ἦν εἶχε περὶ τὴν 10 ἐπανόστισιν γνώμην ἐμφαίνων, Λέοντι τὸν ὑποστρατηγούοντα βοηθήσοντα τοῖς κατὰ Παμφυλίαν ἐξέπεμπεν, ἐπιθηρόμενον τοῖς ἀμφὶ Τριβιγίλδον ἅμα Οὐαλεντίνῳ καὶ οὐ συγχωρήσοντα τοὺς ποταμοὺς διαβῆναι. ὁ δὲ ἀνεκίμενος ὧν φύσει καὶ τρυφῇ πάσῃ τὸν βίον ἐκδεδωκὼς ὅμως ἐποιεῖ τὸ κελυμένον. (17) ὁ δὲ Γαῖ- 15 νης δεδιὼς μὴ ποτε πανταχόθεν ὁ Τριβιγίλδος πολιορκούμενος, οὐκ ἔχων ἀξίωμαχον δύναμιν, ἄρδην ἀπόλοτο, τῶν συνόντων αὐτῷ βαρβάρων λόχους ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἔπεμπε τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοπέδοις, ὅπως αὐτὰ τε κατὰ βραχὺ διασφειρόντο καὶ Τριβιγίλδῳ φραγῆς εὐρυχωρίᾳ δοθείη. συνέπιπτον τοίνυν οἱ παρὰ Γαῖ- 20 νου δεδομένοι Λέοντι πρὸς βοήθειαν βάρβαροι Ῥωμαίων καὶ παντί, καὶ τὴν μὲν χώραν ἐληίζοντο, τοὺς δὲ στρατιώτας ἀνήρουκ. καὶ οὐκ ἀνῆκαν ἅπαντι ἐπιόντες, ἕως ὅτε τὴν ὑπὸ Λέοντι

7 παραρρεῖ] διαρρεῖ Hbrl.

10 frequentius dicit ἐμφαίνων. R.

17 ἐπέπεμπε?

20 καὶ in P expuncta est, et forsans in τῷ mu-

tanda. S.

Ratus hac ratione Tribigildus eo se liberatam periculo quod Valentinus ipsi creaverat, in alia prioribus non minora proceps actus est. nam universi propemodum oppidorum incolae, oorruptis armis obviis, eum cum trecentis illis fugae sociis intra Melanem et Eurymedontem amnes concluderunt, quorum alter supra Sidam labitur, alter Aspendum interfluit. in artum coactus, et quid ageret nesciens, suos ad Gainam mittit. is permoleste quidem ferens ea quae accidissent, quod tamen necdum animi sui de rebellionē sententiam aperiret, Leonem secundum ab se ducem mittit, qui Pamphyliis opem ferret, et cum Valentino Tribigildi copias adoriretur, nec amnes ab eis transiri permetteret. Leo, quamvis natura vecors et omni luxuriae deditus, tamen quod imperatum erat fecit. (17) Gainas autem veritus ne forte, dum Tribigildus ab omni parte oppugnatur, qui pares adversarius copias non haberet, ad internecionem deleretur, barbarorum, quos secum habebat, cohortes alias super alias in castra Romana mittit, ut ea paulatim absumerentur et commodum Tribigildus fugiendi spatium consequeretur. itaque barbari, quos Leoni Gainas in auxilium miserat, in quosvis Romanos irruunt, regionem depopulantur, milites interficiunt; nec omnia desinunt invadere, donec exercitum Leo-

ὄν αὐτῷ τῷ στρατηγῷ κατεδαπάνησαν δύναμιν καὶ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν χώραν ἔρημον πεποιήκυσιν, ὥστε καὶ τὸ τῷ Γαῖνῃ σπουδαζόμενον εἰς ἔργον ἐκβῆναι· διαφυγὼν γὰρ ἐκ τῆς Παμφυλίας ὁ Τριβίγιλδος χαλεπωτέρας τῶν προτέρων ταῖς ἐν Φρυγίᾳ πόλεσιν ἐπέθηκε συμφοράς. ὁ δὲ Γαῖνης ἐξαίρων εἰς ὕψος τὰ 5 τούτου τῷ βασιλεῖ κατορθώματα, τοσοῦτον ἐνέθηκεν αὐτοῦ φόβον τῇ γερασίᾳ καὶ τοῖς περὶ τὴν ἀλλήν ἄπασιν, ὥστε ἠπελλεῖ καὶ τοῖς κυθ' Ἑλλήσποντον αὐτὸν ἐπελεύσεσθαι τόποις καὶ ὅσον οὐδέπω πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιήσῃν, εἰ μὴ τὰ σπουδαζόμενα τῷ 10 πολεμῷ τῆς παρὰ τοῦ βασιλέως ἀξιοθετῆ προνοίας. ταῦτα δὲ ὁ 10 Γαῖνης ἐμηχανάτο λανθάνειν τε αὐτὸν ἐθέλων ὄπως ἐφρόνει, καὶ διὰ τῶν εἰς Τριβίγιλδον ἀναφερομένων τοῖς αὐτῷ κατὰ νοῦν ὁδοῖν ἔργον ἐπιθεῖναι βουλόμενος· ἀπέκναιε γὰρ αὐτὸν οὐ τὸ παρορᾶσθαι τοσοῦτον ὅσον Εὐτρόπιος εἰς ἀκρότατον ἤκων ἤδη δυνάμειος, ὥστε καὶ εἰς ὑπάτους ἀναρρηθῆναι καὶ τῷ χρόνῳ φέρεσθαι τὴν 15 τούτου προσηγορίαν καὶ τιμηθῆναι τῇ τῶν πατρικίων ἀξίᾳ. ταῦτα μάλιστα τὸν Γαῖνην ἐκίνησεν εἰς τὴν τῶν κοινῶν ἐπανάστασιν. παρασκευαζόμενος δὲ τῇ γνώμῃ πρὸς τοῦτο πρότερον Εὐτροπίῳ θάνατον ἔγνω βουλευῆσαι· καὶ κατὰ τὴν Φρυγίαν ἔτι διατρέψων ἐκπέμπει πρὸς βασιλέα λέγων ὡς ἀπειρήχοι τῇ περὶ τὰ πολέμια 20 Τριβίγιλδου δεινότητι, καὶ ἄλλως οὐχ οἷόν τε φέρειν τὴν τούτου μάχην οὐδὲ τὴν Ἀσίαν τῶν ἐπικειμένων αὐτῇ κινδύνων ἔλυθερωθῆναι, πλὴν εἰ μὴ ταῖς αἰτήσεσιν αὐτοῦ βασιλεὺς ἐνδοῦναι πεισθῆι. τὰ δὲ τῶν αἰτήσεων εἶναι τὸν τῶν πάντων κακῶν αἰτιώ-

nis cum ipso duce prorsus absumpissent, totamque propemodum regionem vastam et desertam reddidissent; quo factum ut, quod studiose Gainas expe-
tebat, reapse contingeret. quippe cum e Pamphylia Tribigildus evasisset,
graviore quam antea calamitates Phrygiae civitatibus intulit. Gainas
autem mirifice principi facinora Tribigildi extollere tantumque metum illius
senatui pariter et aulicis universis inlicere, ut etiam venturum ad Hellespon-
tum diceret, tantumque non sursum deorsum acturum omnia, ni princeps ho-
stis postulata respicere dignatus esset. haec autem arte Gainas agebat, qui
principem ignorare vellet animi sui sententiam; et per ea quae in Tribigildum
conferrentur animi sui cogitata perficere cuperet. non enim tantopere con-
temptus urebat hominem quantum Eutropius ad summum iam potentiae fa-
stigiū elatus, adeo quidem ut etiam inter consules designaretur, et annus
nomen eius ferret, et patriciorum denique ipse dignitatem adeptus esset.
haec maxime Gainam ad invadendam rem publicam permoverunt; quam ad
rem cum animo iam paratus esset, prius Eutropio mortem moliri statuit.
itaque cum adhuc in Phrygia degeret, mittit ad imperatorem qui diceret se
iam propter insignem Tribigildi bellicis in rebus solertiam animum despon-
disse, nec ceteroquin furorem huius sustineri posse vel Asiam ab urgentibus
eam periculis liberari, nisi postulatis eius assentiri princeps animum induxis-
set. postulata vero haec erant, ut malorum omnium maximus auctor Eu-

τατον Εὐτρόπιον ἐκδοθῆναι οἱ πρὸς τὸ πράττειν εἰς αὐτὸν ὃ τε βούλοιο. (18) ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος ἀκηκοὺς ἄμα τε εἰσκαλεῖ τὸν Εὐτρόπιον καὶ τῆς ἀξίας παραλέσας ἀφῆκεν. ὁ δὲ δρομαῖος ἐπὶ τῆν τῶν Χριστιανῶν ἐχώρησεν ἐκκλησίαν, ἔχουσιν 5 ἔξ ἑκείνου τὸ ἕσουλον. ἐπεὶ δὲ πολὺς ἦν ὁ Γαῖνης οὐκ ἄλλως ἀνήσειν λέγων τὸν Τριβίγιλδον, εἰ μὴ Εὐτρόπιος ἐκποδῶν γένοιτο, καὶ παρὰ τὸν ἐπὶ τῷ ἀσύλω τῶν ἐκκλησιῶν τεθέντα νόμον ἔξαρπάσαντες αὐτὸν εἰς τὴν Κύπρον ἐκπέμπουσιν, ὑπὸ φυλακῆν ἀκριβῆ καταστήσαντες. ἐπικειμένου δὲ Γαῖνου καὶ πρὸς τὴν ἀναίρεσιν 10 αὐτοῦ τὸν Ἀρκάδιον συναυνοῦντος, σοφίζόμενοι τὸν ὄρκον οἱ τὰ περὶ βασιλέα διατιθέντες ὃν ἔτυχεν Εὐτρόπιος εἰληφῶς ἦνικα τῆς ἐκκλησίας ἐξείλκετο, μετάπεμπτον μὲν ἐκ τῆς Κύπρου ποιοῦνται, ὥσπερ δὲ ὁμωμοκότες ὄντι κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐτῷ θάνατον μὴ ἐπάγειν, εἰς Χαλκηδόνα πέμψαντες ἀποσφάττουσιν. 15 Εὐτροπίῳ μὲν οὖν ἡ τύχη κατ' ἀμφοτέρα παραλόγως ἐχρήσατο, πρὸς ἕψος ἄρυσσα τοσοῦτον ὅσον οὐδὲ εἰς πώποτε τῶν ἐνούχων ἀνεβιβάσθη, θάνατόν τε ἐπαγαγοῦσα διὰ τὸ μῖσος ὃ πρὸς αὐτὸν οἱ τῆ πολιτεία πολεμοῦντες ἔλεγον ἔχειν.

Ὁ δὲ Γαῖνης ἤδη πᾶσιν ὧν πρόδηλος ὡς εἰς νεωτερισμὸν 20 φέρεται, λανθάνειν ὁμῶς ἐνόμιζε· καὶ Τριβιγίλδου γνώμης κύριος ὧν οἶα καὶ δυνάμει προέχων καὶ ἀξιώσει, τὸ τοῦτον πρόσωπον ὑποδύμενος σπονδὰς πρὸς τὸν βασιλέα ποιεῖται, καὶ ὄρκους ὑπο-

5 οὐ καλῶς LP.

20 φέρεται vulgo.

tropius sibi dederetur, in quem ipse statueret quicquid vellet. (18) his auditis Arcadius et recessit Eutropium et abrogata dignitate dimittit. Eutropius se cursu Christianorum ad ecclesiam confert, quae ab illo ius asyli habebat. quia vero Gainas instabat, Tribigildum aliter de suo quicquam remisurum impetu negans, nisi de medio tolleretur Eutropius, etiam contra legem, qua ius asyli sancitum est ecclesiae, hominem inde abreptum in Cyprum relegant, accuratae custodiae traditum. urgente vero Gaina et ad caedem eius Arcadium impellente, tandem illi qui res imperatoris administrabant, iurandum Eutropio praestitum, cum extraheretur ex ecclesia, per cavillationem eludentes, eum e Cypro revocant; quasque iurassent non se morte multaturos ipsum dum Cpoli esset, Chalcedonem missum interficiunt. et Eutropio quidem in utramque partem insolito fortuna modo quodam est usa. nam et tantum ad culmen eum exivit quantum nullus eunuchorum unquam attigit, et neci dedit propter odium, quo se illum persequi hostes rei publicae dicerent.

Ceterum Gainas, quem iam manifesto constaret universis ad res novas tendere, tamen id clam adhuc esse putabat. cumque sua in potestate Tribigildi animum haberet, quod potentia pariter et auctoritate praestaret, personam eius gerens pacem cum principe facit, ac praestitis ultro citroque sa-

αγῶν καὶ λαβῶν διὰ Φρυγίας ἀνέστρεψε καὶ Ἀυδίας. ἐφείπετο δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Τριβιγίλδος, διὰ τῆς ἄνω Ἀυδίας ἄγων τοὺς ἐπ' αὐτῷ τεταγμένους, ὥστε μηδὲ θεάσασθαι τὰς Σάρδεις, ἣ τῆς Ἀυδίας ἐστὶ μητρόπολις. ἐπεὶ δὲ εἰς Θυάτιρα συνέμιζαν ἀλλήλοισι, μετέμελε τῷ Τριβιγίλδῳ τὰς Σάρδεις ἀποροθήτους ἀφέντι ῥάδιον ἂν τὴν πόλιν ἐλεῖν πάσης ἔρημον οὖσαν ἐπικουρίας. ἀναστρέφειν οὖν ἔγνω σὺν τῷ Γαῖνῃ καὶ τὴν πόλιν κατὰ κράτος ἐλεῖν· κἂν εἰς ἔργον αὐτοῖς ἡ γνώμη προῆλθεν, εἰ μὴ γενόμενος ὄμβρος ἔξαισιος, καὶ τὴν τε γῆν ἐπικλύσας καὶ τοὺς ποταμοὺς καταστήσας ἀπόρους, ταύτην αὐτῶν ἐπέκοψε τὴν ὄρμην. διελόμενοι δὲ 10 τὴν ὁδὸν ἤγον τὰς δυνάμεις ὁ μὲν Γαῖνης ἐπὶ τὴν Βιθυνίαν, ἕτερος δὲ ἐπὶ τὸν Ἑλλάσποντον, τὰ ἐν ποσὶ πάντα τοῖς ἐπομένοις σφίσι βαρβάρους ἐκδόντες εἰς ἄρπαγῆν. ὡς δὲ ὁ μὲν τὴν Χαλκηδόνα κατέλαβεν ὁ δὲ τὰ περὶ τὴν Λάμψακον εἶχε, τὴν μὲν Κωνσταντινούπολιν καὶ αὐτὴν τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν ἔχατος πε- 15 ριστάτο κίνδυνος, ὁ δὲ Γαῖνης αὐτὸν ἤγει τὸν βασιλέα πρὸς ἑαυτὸν ἤκειν· οὐ γὰρ ἂν ἑτέρῳ παρὰ τοῦτόν τινι διαλέξασθαι. καὶ πρὸς τοῦτο δὴ τοῦ βασιλέως ἐνδόντος, ἐγίνετο μὲν ἡ σύνοδος ἐν

a. 400 τινι πρὸ τῆς Χαλκηδόνης τόπῳ, καθ' ὃν ὄσιος Εὐφρημίου μαρτύριον ὠκοδόμητο, τιμῆς διὰ τὴν περὶ τὸν Χριστὸν θρησκείαν ἀξιο- 20 θείσης, ἐδόκει τε τὸν Γαῖνην καὶ Τριβιγίλδον ἀπὸ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην περαιωθῆναι, κομιζομένους ἐκδούτους ἐπὶ θανάτῳ τοὺς ἐξέχοντας τοῦ πολιτεύματος ἄνδρας· οὗτοι δὲ ἦσαν Ἀφρη-

3 αὐτῷ S, αὐτῶν LP.

10 αὐτῶν S: libri αὐτῶ.

eramentis per Phrygiam Lydiamque revertitur. eum Tribigildus a tergo sequitur, milites suos per Lydiam superiorem ita ducens, ut Sardes ne intueretur quidem, quae Lydiae metropolis est. posteaquam ad urbem Thyatira se coniunxissent, Tribigildum paenitebat Sardes ab se non fuisse datas excidio, qui urbem ab omni destitutam auxilio per facile capere potuisset. itaque cum Gaina reverti statuit et urbem vi expugnare. hoc decretum reapse fuerant executuri, nisi delapsa ingens pluvia terram inundasset, fluminaque tantopere auxisset ut transiri non possent. quo factum ut hic ipsorum interumperetur impetus. diviso hinc itinere copias ductitant, Gainas in Bithyniam, alter versus Hellespontum, rebus omnibus, quae semet offerrent, barbarorum comitantium direptioni concessis. posteaquam ille Chalcedonem pervenerat, hic Lampsaco finitima tenebat, extremo in periculo tum Cpolis tum ipsum imperium Romanum versabatur. Gainas postulare ut se princeps ipse conveniret: nec enim se cum alio quoquam praeter ipsum collocaturum. cum princeps in hoc quoque fuisset assensus, coitum est in quodam ante Chalcedonem loco, ubi Euphemiae religiosae martyris aedes exstructa stabat; quae propter cultum Christo praestitum honore afficitur. placuit Gainam et Tribigildum ex Asia in Europam transvehi, eisque ad mortem viros in re publica eminentissimos dedi. hi erant Aurelianus, qui eius anni consu-

λιανός ὁ τὴν ὑπατον ἔχων ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει τιμὴν καὶ Σατουρνί-
 νος ἐναριθμηθεὶς ἤδη τοῖς ὑπάτοις καὶ Ἰωάννης ἐπὶ τούτοις, τὰ
 ἀπόρρητα πάντα παρὰ τοῦ βασιλέως τεταραρρημένους, ὃν ἔλεγον οἱ
 πολλοὶ καὶ τοῦ Ἀρκαδίου παιδὸς εἶναι πατέρα. ὁ μὲν οὖν βασι-
 5 λέυς καὶ ταύτην αὐτοῦ τὴν τυραννικὴν αἴτησιν ἀπεπλήρου, Γαίης
 δὲ τοὺς ἄνδρας παραλαβὼν, καὶ τὸ ξίφος αὐτοῖς ἄχρι ψαύσαι
 μόνον τοῦ σώματος ἐπιθείς, ἠρκέσθη τούτους ζημιωθῆναι φυγῆ.
 περαιωθεὶς δὲ ἐπὶ τὴν Θράκην, ἀκολουθῆσαι οἱ Τριβιγλιδῶ κε-
 λεύσας, ἀπέλιπε τὴν Ἀσίαν ἀναπνεύσασάν πως καὶ τῶν περιστάν-
 10 τῶν ἀπαλλαγείσαν κινδύνων. ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει δια-
 τριβῶν τοὺς μὲν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένους στρατιώτας ἄλλους ἄλλα-
 χῆ διέσπειρεν, ὥστε καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῇ ἀλλῇ δορυφόρων γυμνώ-
 σαι τὴν πόλιν, τοῖς δὲ βαρβάροις ἐδίδου λάθρα συνθήματα,
 παρεγγυῶν, λειψιδὰν ἴδιοιεν ἰξελεθόντα τῆς πόλεως, ἐκωλύσθαι αὐτῇ
 15 παραχρῆμα τῆς ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν οὐση βοήθειας ἐρήμῳ, καὶ
 τὴν πᾶσαν ἐπικράτειαν αὐτῷ παραδοῦναι. (19) ταῦτα τοῖς ὑπ'
 αὐτὸν ἐπισκήψας πρᾶξαι βαρβάροις ἐξῆι τῆς πόλεως, μαλακῶς
 ἔχειν ἐλπὼν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῖς ἐν τῷ πολέμῳ πόνοις, δεῖσθαι τε
 ῥαστώνης, ἧς οὐκ ἂν τύχη μὴ παραδοὺς ἑαυτὸν φροντίδας οὐκ
 20 ἔχουση διατριβῆ. καταλειπὼν οὖν ἐν τῇ πόλει βαρβάρους πολλῶ
 τῷ μέτρῳ τὸν ἀριθμὸν ὑπεραιρόντας τῶν ἐπὶ φυλακῇ τῆς ἀλλῆς
 τεταγμένων, εἰς τι προάπτειον ἀνεχώρει τεσσαράκοντα σταδίοις
 τῆς πόλεως διεστῶς, αὐτόθεν προσδεχόμενος ἐπιθήσεσθαι, τῶν

22 τεσσαράκοντα veri fidem excedere non immerito fortasse videa-
 tur. S.

latum gerebat, et Saturnianus consularis, et praeter hos Ioannes, cui prin-
 ceps omnia sua arcana crederat et quem plerique perhibebant eius filii,
 quem Arcadius habebat, patrem esse. huic quoque postulato princeps, licet
 tyrannico, satisfecit. cumque viros illos Gainas accepisset easque gladium
 admovisset, eatenus tamen ut civem tantummodo stringeret, satis habuit eos
 exilio dumtaxat poenas luere. cum transiecisset in Thraciam, iussu se sub-
 sequi Tribigildo, Asiam reliquit respirantem aliquo modo periculisque cir-
 cumstantibus liberatam. Cpoli degens constitutos suis sub signis milites alios
 alio dispersit, adeo quidem ut ipsis etiam praetorianis satellitibus urbem nu-
 daret. barbaros vero clam datis signis hortatur ut ubi milites egressos urbe
 conspexissent, confestim eam militum ope destitutam invaderent et potesta-
 tem universam sibi traderent. (19) haec mandata de iis quae fieri vellet,
 cum barbaris suis dedisset, ex urbe proficiscitur, quod ex belli laboribus ae-
 grem sibi corpus esse diceret ac quietis indigere; qua frui non posset, ni
 se vitae curis solutae tradidisset. quapropter relictis in urbe barbaris, qui
 militum praetorianorum numerum longe superabant, quoddam in suburbanum
 secedit, quadraginta stadiis ab urbe remotum, unde urbis invadendae occa-

ἐν ταύτῃ βαρβάρων κατὰ τὰ συγκείμενα πρώτων ἐπιτιθεμένων. ἀλλ' ἐν ταύταις ἦν ὁ Γαίτης ταῖς ἑλλείσι· καὶ εἰ μὴ θερμοῦτητα φερόμενος βαρβαρικῇ τὸν ὑρμόδιον καιρὸν προκατέληφεν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενέσθαι τὴν πόλιν. ἕπει δὲ οὐκ ἀνυμείνας τὸ σύνθημα τῷ τείχει προσήγαγε, καταπλαγόντες οἱ 5 φύλακες ἀνεβόησαν, θορόβου δὲ πᾶσιν ἐγγενομένου θρήνος ἐξηκούετο γυναικῶν, οἰμωγὴ δὲ ἦν παμμυγῆς ὡς ἦδη τῆς πόλεως ἐχομένης, ἕως συνδραμόντες ἅπαντες κατὰ τῶν ἐν τῇ πόλει βαρβάρων συνέστησαν, τούτους τε ἀνελόντες ξίφεσι τε καὶ λίθοις καὶ πᾶσι τοῖς εἰς χεῖρας ἐλθοῦσιν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνέδραμον, ἅμα δὲ 10 τοῖς φύλαξι τοὺς ἀμφὶ τὸν Γαίτην ἀκοντίζοντες πυντὶ τῷ προσπίπτοντι τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν ὀρμῆς ἀνεχαίτισαν.

Ἀλλὰ τῆς πόλεως τρόπῳ τοιῷδε τὸν κίνδυνον διαφυγούσης, οἱ βάρβαροι τῶν ἔνδον ἀπειλημμένοι, πλέον ἢ ἑπτακισχίλιοι, τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίαν, ἣ πλησίον ἐστὶ τῶν βασιλείων, κατ- 15 ἔλαβον, ταύτης τὸ ἄστυον αὐτοῖς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ περιποιοῦντες· οὗς ὁ βασιλεὺς κἀνταῦθα διαφθείρεσθαι παρεκείλετο, μηδὲ ἀρκέσαι τὸν τόπον αὐτοῖς εἰς ἀποφυγὴν τῆς κατὰ τὴν ἀξίαν ὧν ἐτόλμησαν δίκης. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτα ἐκέλευεν, ἐθάρρει δὲ οὐδὲ εἰς χεῖρας ἐπαγαγεῖν καὶ τῶν ἀσύλων αὐτοὺς ἐξελκῦσαι δέει τοῦ 20 τινὸς ἀντιστάσεως ἕπ' αὐτῶν πειραθῆναι. ἐδόκει τοίνυν τὴν ὑπερκειμένην τῆς τραπέζης τοῦ λεγομένου θυσιαστηρίου στήγην

14 ante τῶν ἔνδον desideratur ἑπέ, παρὰ vel similis praepositio. S. ego ei malim quam τῶν. 16 ταύτῃ P.

sionem exspectat, ubi primum haerentes in ea barbari, ceu convenerat, impetum in illam fecissent. in hac spe Gainas erat; ac nisi barbarico fervore impulsus idoneum tempus anticipasset, nihil fuisset impedimento quo minus urbem barbari suam in potestatem redegerissent. iam vero, cum non expectato signo suos ad murum adduxisset, territi custodes exclamant. cumque tumultus in omnibus exstitisset, mulierum ploratus audiri cum eiulatu promiscuo velut urbe iam capta, donec concursu facto cuncti se contra barbaros, qui erant in urbe, coniunxissent. posteaquam hos gladiis lapidibus et quibusvis in manus oblatiis armis interfecissent, in muros cursu redeunt, et una cum praesidiariis tela in militem Gainae emittentes, re quavis obvia, quo minus in urbem erumperent, avertunt.

In hunc modum urbe periculo liberata, intercepti ab urbanis barbari, numero plures quam septem milia, Christianorum ecclesiam palatio proximam occuparunt, asylum hoc salutis suae tuendae quaerentes. eos imperator hoc ipso in loco iubet interfici; quem eis ad evitandam facinorum admissorum iustissimam poenam non satis idoneum esse vellet. haec praecipiente principe, nemo tamen eis inferre manum audebat et ex asylis ipsos extrahere; quod vererentur, ne barbari defensionem pararent. quapropter visum est demoliri tectum, quod mensae sacrarii (sic enim vocant) impositum est; ut

γυμνωθεῖσαν ἐνδοῦναι τοῖς εἰς τοῦτο τεταγμένοις, καὶ ξύλα πε-
 πυρωμένα κατὰ τούτων ἀφίεσθαι, καὶ τοῦτο συνεχέστερον ποιοῦσιν
 ἄρδην ἅπαντας καταφλέξαι. καὶ τοῦτο γενόμενον τοὺς μὲν βαρ-
 βάρους ἀνείλεν, ἔδοξε δὲ παρὰ τοῖς σφόδρα χριστιανίζουσι μέγα
 5 μῦθος ἐν μέσῃ τετολημῆσθαι τῇ πόλει.

Γαίτης μὲν οὖν τῆς οὕτω μεγίστης ἐγχειρήσεως ἀποσφαλεῖς
 ἤδη προφανῶς τὸν κατὰ τῆς πολιτείας ἀνεργίσιζε πόλεμον, ἐπιῶν
 δὲ τοῖς ἐν Θράκῃ χωρίοις τὰς μὲν πόλεις ἐώρα καὶ τείχεσι πεφρα-
 γμέναις καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ οἰκητόρων ἐχούσας φυλα-
 10 κήν· ἤδη γὰρ ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων οὐκ ἀμελέτητοι πολέ-
 μων γεγονότες παντὶ σθένει πρὸς τὸ πολεμεῖν ὤρμηγτο. καὶ Γαί-
 τῆς οὐδὲν ἕτερον ἔξω τειχῶν περιλειμμένον θεώμενος πλήν πῶαν
 (ἐμέλησε γὰρ ἅπασι συγκομίσει κυρπούς τε παντοίους καὶ ζῶν καὶ
 παντοίαν ἀποσκευὴν) ἔγνω τὴν Θράκην ἀπολιπὼν δραμεῖν ἐπὶ τὴν
 15 Χερρόνησον καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν παλινδρομησαὶ διὰ τῶν τοῦ Ἑλλη-
 σπόντου στενῶν. (20) ὄντος δὲ ἐν τούτοις αὐτοῦ, κοινῇ ψήφῳ
 βασιλεὺς τε καὶ ἡ γερουσία στρατηγὸν ἐπὶ τῷ κατὰ Γαίτην αἰρούν-
 ται πολέμῳ Φραουτίτῳ, ἄνδρα βάρβαρον μὲν τὸ γένος, Ἕλληνα δὲ
 ἄλλως οὐ τρόπῳ μόνον ἀλλὰ καὶ τῇ προαιρέσει καὶ τῇ περὶ τὰ θεῖα
 20 θρησκεία. τούτῳ τοίνυν ἤδη πολλαῖς διαπρέψαντι στρατηγίαις,
 καὶ τὴν ἐφῶν ἅπασαν ἀπὸ Κιλικίας ἄχρι Φοινίκης καὶ Παλαιστι-
 νῆς τῆς ἀπὸ τῶν λησιῶν λύμης ἐλευθερώσαντι, παραδεδώκασι
 τὰς δυνάμεις. ὁ δὲ ταύτας παραλαβὼν ἀντικαθίστατο τῷ Γαίτῃ.

19 καὶ τῇ προαιρέσει add P.

quibus hoc datum esset negotii, ligna in eos actensis deficerent, idque conti-
 nuo factitantes ad internecionem omnes exurerent. hoc ubi factum fuisset,
 barbari quidem interempti sunt: sed visum est illi qui valde christianissabant,
 magnam in urbe media piaculum esse commissum.

Gainas cum ausu longe gravissimo excidisset, aperte iam bellum adver-
 sus rem publicam concitat, et Thraciae quidem agros adortus, muris oppida
 munita, magistratum et incolarum praesidio teneri videbat: nam ex supe-
 riorum temporum incursionibus ad bella condocesfacti totis viribus ad proe-
 liandum erumpent. itaque Gainas, qui nihil praeter gramen extra muros
 relictum cerneret, quod omnes adhibita cura varios fructus et lumenta esse
 omnium generis penum coegissent, Thracia relicta in Cherrhonesum contendere
 statuit et per Hellesponti angustias in Asiam recittrere. (20) dum hoc ille
 molitur, communi suffragio princeps atque senatus bello contra Gainam ge-
 rendo Frajutum ducem deligunt, natione quidem illum barbarum, sed cetera
 Graecum, non indole dumtaxat et moribus verum etiam instituto animi et
 numinum cultu. huic ergo multis iam praetibus illustri, quique totum Orien-
 tem, inde a Cilicia usque ad Phoenicem et Palaestinam, a latronum lue repur-
 gaverat, exercitus tradunt. quibus acceptis Gainas se Frajutas opponit,

Zosimus.

18

τὴν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου κωλύων τῶν βαρβάρων ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διάβασιν. παρασκευαζομένου δὲ Γαῖνου πρὸς μάχην, ἀργοῦντων οὐκ ἤνειχτο τῶν στρατιωτῶν ὁ Φραουῖτος, ἀλλὰ μελέταις συνεξέσιν ἐξήσκει, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τοῖς γυμνασίοις ἐπέφρωσεν ὥστε ἀντὶ τῆς πρὸ τούτου ἐρασιώτης τε καὶ ἐκμελείας, ἐφ' οἷς ὁ Γαῖνης μὲλ-5 λειν ἐδόκει πρὸς τὸν πόλεμον δυσχεραίνειν. Φραουῖτος μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐν τούτοις ἦν, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὸ τε στρατόπεδον τὸ οἰκεῖον ἐπισκοπῶν καὶ τὰς τῶν ἐναντιῶν ἀποθεωρῶν ἐγχειρήσεις. ἐπεμελεῖτο δὲ καὶ τοῦ ναυτικοῦ· πλοῖα γὰρ ἦν αὐτῷ πρὸς ναυμαχίαν ἀρκοῦντα, Λιβερνα ταῦτα κἀλούμενα, ἀπό 10 τινος πόλεως ἐν Ἰταλίᾳ κειμένης ὀνομασθέντα, καθ' ἣν ἐξ ἀρχῆς τούτων τῶν πλοίων τὸ εἶδος ἐναυπηγήθη. δοκοῦσι δὲ πως τὰ πλοῖα ταῦτα ταχυναυτεῖσθαι πεντηκοντόρων οὐχ ἦττον, κατὰ πολὺ τῶν τριηρικῶν ἐλαττούμενα, πλείστοις ἔτεσι τῆς τούτων ἐκλιπούσης δημιουργίας, εἰ καὶ Πολύβιος ὁ συγγραφεὺς ἐκτίθεσθαι πως ἔδοξε 15 τῶν ἐξηρικῶν πλοίων τὰ μέτρα, οἷς φαίνονται πολλάκις Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνοιοι πόλεμήσαντες πρὸς ἀλλήλους. (21) ὁ δὲ Γαῖνης βιασάμενος τὴν διὰ τοῦ Μακροῦ τεύχους ἐπὶ τὴν Χερρόνησον εἰσοδόν, ἐξέτασσε τοὺς βαρβάρους πᾶσαν τὴν Θρακίαν ὄφρὸν τὴν ἀντιπαρετίνουσαν τοῖς ἀπὸ τοῦ Παιρίου μέχρι Λιμψύ-20 κου καὶ Ἀβύδου καὶ τῶν ποιοῦντων τὴν στεγὴν θάλασσαν τόπων. ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίων στρατηγὸς ταῖς ναυσὶ περιέπλει τὰ κατὰ τὴν

2 malim cum articulo πρὸς τὴν μάχην. S. 10 Λιβερνα scil. πλοῖα, rectius Λιβερνα. Plutarchus Λιβερνικά vocat et Λιβερνίδα. S. 16 πολλάκις [νεκρῆσθαι] Ῥωμαῖοι S.

barbarorum transiectionem in Asiam per Hellespontum impediens, interest vero, dum Gaius ad proelium se parat, Frautus ferre non potuit ut otiosi milites essent, sed continuis eos exercitiis instruxit. adeo denique iam militum exercitationibus confirmaverat, ut ignavia desidiaeque superiorum temporum deposita permolestie ferrent Gaium bello gerendo cunctari. his rebus in Asia Frautus intentus erat, cum interdū noctuque tum sua perlustraret castra, tum speculando conatus hostiles exploraret. classem quoque non negligebat. quippe navium habebat eum numerum qui committendo navali proelio sufficeret. eas Liburnas vocant, ab oppido quodam in Italia sito sic nominatas, quo in oppido naves ad eam formam initio fabricatae fuerunt. videntur autem hae naves non minus esse veloces quam illae sint quae quin- quaginta remis aguntur, sed multum a trimibus superari; ac longo iam tempore confici desierunt, quanquam scriptor historiae Polybius hexericarum quoque navium rationes exposuit; quibus saepe Romani et Carthaginienses, cum inter se bella gererent, usi fuisse videntur. (21) ceterum Gaius, vi per Longum murum Cherrhonesum patefacto aditu, barbaros propter universum Thraciae littus illud eminentius constituit, quod ex adverso semet extendit, et obicit incipientibus a Pario locis, ad Lampsacum et Abydam et ad illa usque loca quae mare istuc angustum efficiunt. dux militum Romanorum,

Ἰασίαν χώρια, νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τὰ ἐγγυρῆματα τῶν
 βαρβάρων ἀποσκοπῶν· ὃ δὲ Γαίνης ἀπορία τῶν ἐπιτηδείων ἐπὶ
 τῇ τριβῇ δυσανασχετῶν, ἐκ τῆς κατὰ Χερρόνησον ὕλης ξύλα
 τεμῶν καὶ ταῦτα συγκολλήσας ἀλλήλοις πρὸς πῦσαν ἀκροβειαν,
 5 ἐπιτηδεῖά τε πρὸς ὑποδοχὴν ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων ἀποτελέ-
 σας, ἐνεβίβασε τούτοις μετὰ τῶν ἵππων τοὺς ἄνδρας καὶ ἀφῆκε
 φέρεσθαι κατὰ ῥοῦν· οὔτε γὰρ κόπαις ἰθύνεσθαι οἶά τε ἦν οὔτε
 ἄλλως κυβερνητῶν ἀνέχεσθαι τέχνης; σὺν οὐδεμιᾷ τέχνῃ βαρβα-
 ρικῇ δὲ ἐπινοία σχεδισθένται· μείνας δὲ αὐτὸς ἐπὶ τῆς χέρσου
 10 κοινωνήσειν ὅσον οὐδέπω τῆς νίκης ἤλιπισεν, ὡς οὐδαμοῦ τῶν Ῥω-
 μαίων αὐτοῖς ἀξιωμαχῶν φανησομένων· τοῦτο οὐκ ἔλαθε τὴν
 τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων ἄγγίνοιαν; ἀλλὰ τὸ ἐγγυρούμενον
 τεκμηράμενος βραχὺ τῆς γῆς ποιεῖ προελθεῖν τὰς ναῦς; ὡς δὲ
 εἶδε τὰς τῶν βαρβάρων σχεδίας πρὸς τὸ τῷ ῥέματι δοκοῦν φερο-
 15 μένας, αὐτὸς πρότερον ἐπεφέρετο τῷ κατὰ πρώτην τάξιν ἀπαντή-
 σαντι ξύλω· πλοῖον δὲ χαλκέμβολον ἔχων ἐξ ὑπερδεξιάων ἐπήει,
 καὶ ὠθῶν ἅμα καὶ βελῶν ἀφέσει τοὺς ἐμπλέοντας βύλλων αὐταν-
 θρον καταδύει· θεασάμενοί δὲ τὸν στρατηγὸν οἱ τῶν ἄλλων νεῶν
 ἐπιβιάται καὶ μιμησάμενοι τοὺς μὲν κατεκίνησαν; τοὺς δὲ τῶν
 20 ξύλων ἐκπεσόντων εἶχεν ἡ θάλασσα; μηθενὸς ὡς εἰπεῖν διαφυγεῖν
 τὸν θάνατον δυνηθέντος· ἐπὶ τούτῳ βαρυνόμενος ὁ Γαίνης τῷ
 ἐλαττώματι καὶ ἀπορῶν ἐπὶ τοσούτων συμμαχῶν ἀπόβολῃ; δλίγον

14 τὸ οὐμ LP.
Th. Smithius.

16 addendam ἐξ vidit S.
20 ἐκπεσόντας S.

19 κατηρόντισιν

nāvibus hāc Asiaticā loca circumvectus, interdū noctuquē barbarōrum ἐο-
 νανem specular. Gainas autem propter inopiam comaeatus moram longio-
 ratem moleste ferens, tignis e silva in Cherrhoneso caesis et inter se peracou-
 rate compactis ac redditis ad homines et equos vehendos idoneis, milites una
 cum equis imposuit et fluxu secundo ferri permisit: nam neque remis dirigi
 poterant; nec alio quo modo gubernatorum artem admittebant, quod arte
 nulla; sed barbarica tantum sollertia, opere tumultuario facta fuissent: in-
 terim Gainas in littore subsistens omnino se nunc victoria potiturum spera-
 bat, quasi nullo modo parēs suis hoc proelio Romani se praestituri essent:
 hoc sagax ille dux Romanorum non ignorabat; sed coniectura de ipsis con-
 natu facta lubet ut naves a terra paulum provehentur. cum autem barba-
 rorum rates agi videret quo fluxus eas impelleret; ipse primus occurrentem
 in prima serie ratem invadit. cumque navim aeneo rostro unitam habe-
 ret; rebus omnibus superior irruit; simulque ratem adversam propellens et
 telis emissis virores petens una cum ipsis eam viris demergit. intuitu vero
 ducem ceterarum navium vectores et factum eius imitati telis adversos con-
 fecere, cum alii rates littori illis a mari abriperentur; ac nemo propemo-
 dum mortem effugere posset. Gainas hoc tam gravi afflictus detrimto;
 totque militiae sociis amissis, ad inopiam consilii redactus; motis e Cherrho-

ἀναχωρήσας τῶν ἐν Χερρονήσῳ τόπων ἐπὶ τὴν ἔξω Θράκην ἀπέ-
 τρεχε. Φραουῖτος δὲ διώκειν τέως οὐκ ἔγνω φεύγοντα τὸν Γαί-
 νην, ἀλλὰ κατὰ χώραν τὴν δύναμιν ἀνελάμβανεν, τῷ δεδομένῳ
 παρὰ τῆς τύχης ἀρκούμενος προτερήματι. πάντων δὲ ὡς εἰπεῖν
 αἰτίας ἐπιφερόντων Φραουίτῳ, ὅτι διώξαι φεύγοντα Γαίτην οὐκ ἔ-
 ἤθελσε, φεισαμένῳ δὲ ὡς ὁμοφύλων αὐτοῦ τε Γαίνου καὶ τῶν
 ἅμα τούτῳ διαφρονούντων, οὐδὲν τοιοῦτον ἑαυτῷ συνεπιστάμενος
 ἐπαγγέει πρὸς τὸν βασιλέα, μέγα φρονῶν ἐπὶ τῇ νίκῃ καὶ μετὰ
 παρρησίας τοῖς παρ' αὐτοῦ τιμωμένοις ταύτην ἀνατιθεῖς· οὐδὲ
 γὰρ ἠσχύνετο καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἀκούοντος ὁμολογεῖν ὅτι 10
 σέβειτο καὶ τιμῆ ἑαυτοῦ κατὰ τὰ πάτρια καὶ οὐκ ἀνέξεται κατὰ
 τοῦτο τοῖς ἀπὸ τοῦ πλήθους ἀκολουθήσαι. Φραουῖτον μὲν οὖν
 ἀποδεξάμενος ὁ βασιλεὺς ὑπατον εἶναι κατέστησε· Γαίνης δὲ τὸ
 πολὺ τῆς δυνάμεως μέρος ἀποβαλὼν ἤπερ εἴρηται, μετὰ τῶν λει-
 πομένων ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἀπέτρεχε, πεπορθημένην δὴ τὴν Θράκην 15
 ἔκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων εὐρών, τὰ δὲ ἐν ποσὶ ληϊζόμενος.
 δεδιὼς δὲ μὴ ποτε στρατόπεδον ἕτερον Ῥωμαϊκὸν ἐπακολουθήσαν
 ἐπίθοιτο τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις οὐ πολλοῖς οὖσιν, οὐκ ἔξω τε
 ὄποιας ἔχων τοὺς ἐπομένους αὐτῷ Ῥωμαίους, ἐκείνους μὲν οὐ
 προΐδομένους τὸ βούλευμα πάντας ἀπέκτεινεν, ἅμα δὲ τοῖς βαρ- 20
 βάροις ἐπερωιάθη τὸν Ἴστρον, εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν διανοού-
 μενος, αὐτόθι δὲ τοῦ λοιποῦ βιοτεύειν.

15 mutilatus esse videtur locus. si tamen pro δὴ reponatur μέν,
 aliquo modo structura cohaerere poterit. S. non minus aptum ἤδη.

neso nonnihil castris ad sitam extra Cherrhonesum Thraciam procurrit. Fra-
 iutus in hoc tempore fugientem Gainam minime persequendum statuit, sed
 illo ipso in loco suas ad se copias recipit, ea victoria contentus quam fortuna
 dedisset. cum nemo non Fraiutum accusaret, quod fugientem Gainam noluis-
 set persequi, sed tam ipsi Gainae quam barbaris fuga cum eo dilapsis, velut
 ex eadem natione secum ortis, pepercisset, rei nullius eiusmodi sibi conscius
 ad principem revertitur, magnos animos ob partam victoriam gerens, eam-
 que libere diis illis acceptam referens quos coleret. nec enim pudebat eum
 ipso quoque principe audiente fateri, se ritu patrio deos venerari et colere,
 minimeque suo posse animo imperare ut hac in parte vulgi opinionem secta-
 retur. imperator exceptum Fraiutum consullem designat. Gainas vero magna
 copiarum amissa parte, ceu dictum est, cum reliquis ad Istrum cursu prope-
 rat; et quia vastatam superioribus irruptionibus Thraciam repperisset, quic-
 quid obvium esset, diripit. veritus autem ne forte secutus alius quispiam
 Romanus exercitus barbaros suos, qui pauci erant, adoriretur, simulque sus-
 pectos, qui eum comitabantur, Romanos habens, illos quidem consilium
 eiusmodi non prospicientes universos occidit, cum barbaris vero transiecit
 Istrum, ad sua reverti atque ibi deinceps vivere cogitans.

22. Ἄλλ' ὁ μὲν Γαίνης ἐν τούτοις ἦν· Οὐλδης δὲ ὁ τὴν Οὐννων ἔχων κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡγεμονίαν, οὐκ ἄσφαλές ἡγησάμενος εἶναι βαρβάρῳ στρατόπεδον οἰκίον ἔχοντι συγχωρῆσαι πέραν τοῦ Ἰστρου τὴν οἴκησιν ἔχειν, ἅμα δὲ καὶ τῷ Ῥωμαίων οὐδέ μιν βασιλεὶ χαριεῖσθαι τούτον ἀποδιώκων, εἰς μάχην αὐτῷ καταστήναι παρεσκευάσθητο καὶ συναγαγὼν τὴν δύναμιν ἀντετάτατο. καὶ Γαίνης δὲ οὕτε πρὸς Ῥωμαίους ἐπανελθεῖν ἔτι δυνάμενος οὕτε ἄλλως τὴν ἀπειλουμένην ἕρπυδιον διαφυγεῖν, ἄπλισας τοὺς σὺν αὐτῷ τοῖς Οὐννοις ἀπήντα. συμπλακέντων δὲ τῶν στρα-
10 τοπέδων οὐχ ἑπᾶξ ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀλλήλοις, ἀντίσχε μὲν εἰς τινὰς μάχας ἢ Γαίνου μερὶς, ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ τε ἐξ αὐτῶν ἔπεσον, ἀνῆρείθη καὶ αὐτὸς Γαίνης, καρτερῶς καὶ γενναίως ἀγωνισάμενος.

Τοῦ πολέμου τῆ Γαίνου τελευτῆ πέρασ λαβόντος, Οὐλδης 15 ὁ τῶν Οὐννων ἡγοούμενος τὴν τούτου κεφαλὴν Ἀρκαδίῳ τῷ βασιλεὶ πέμψας δωρεῶν ἤξιοῦτα καὶ ἐπὶ τούτοις σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους ἐτίθετο. τῶν δὲ πραγμάτων σὺν οὐδενὶ λόγῳ φηραμένων εἰς τοῦ βασιλέως φρονήσεως ἐστρατημένον, τὰ ἐν τῇ Θράκῃ συνεταράττετο· φυγάδες γὰρ οἰκείται καὶ ἄλλως τὰς τάξεις ἀπολιπόν-
20 τες, Οὐννους ἑαυτοὺς εἰπόντας εἶναι, τὰ ἐν τοῖς ὑπαίθροις διήρ- a. 401
πυρον, ἕως ὁ Φραουῖτος ἐπιστρατεύσας, καὶ ὅσοις ἄλλοις ἐγένετο ἀνελόν, ἔξω φόβον πεποίηκε τοὺς οὐκ ἐπιτήρατας

1 Orosius Uldin, Iordanes Huldin. 11 τε post πολλοι vel expungit poterit ut otiosa, vel in τινές converti; nisi forte comma quodpiam hic omissum est. S. 22 in P vacant tantum duo versus cum

22. Dum haec Gainas agit, Uldes Hunnorum eo tempore princeps, non tutum arbitratus esse homini barbaro, suas habenti copias, permittere trans Istrum ut domicilium haberet; praetereaque ratus imperatori se Romanorum rem gratam factorum, si hunc expelleret; ad pugnam cum eo committendam se parat, et exactis copiis aciem adversus hostem instruit. idem Gainas, qui nec ad Romanos amplius reverti, nec alia via quem minaretur Uldes impetum effugere posset, suis armatis in Hunnos tendit. cum manus non semel sed multoties conseruissent exercitus, strenue Gainae miles aliquot proeliis restitit? tandem compluribus caesis etiam Gainas ipse fortiter et animose pugmans, interfectus est.

Bello Gainae morte finito, Uldes Hunnorum princeps capite ipsius ad Arcadium misso muneribus cultus est, et secundum haec foedus cum Romanis iniit. cum autem res temere fluctuarent, imperatore prudentia destituto, Thracia rursus perturbatur. quippe fugitiva mancipia, cum aliis qui ordines suos deseruerant, cum se Hunnos esse perhiberent, quicquid in agris erat sub dio, diripiunt, donec Fraiutus expeditione suscepta, tum his tum aliis, quoscunque nactus esset, interfectis, eorum locorum colonos extra metum posuit

(23) λίαν ἔγνωκε διαβῆναι, δεδιότες μὴ ποτε κακῶς διατεθεῖεν τούτῳ περιπεσόντες, ἀπέβησαν τῆς γεῶς ἐν τοῖς περὶ τὴν Ἑπειρον τόποις, καὶ περὶ τῆς σφῶν βουλευόμενοι σωτηρίας (ἐποίει γὰρ αὐτοῖς ταύτην ἐπισφαλῆ τὸ τοῦ πλημμελήματος ὑπερβάλλον) καιρὸν δεδώκασι τοῖς παρ' αὐτῶν φυλαττομένοις φυγῆς. ἕτεροι δὲ φασιν ὡς ἔχρημάτων αὐτοῖς τὴν ἄφεισιν ἐφιλοτιμήσαντο, οἱ δὲ, ὅπως ποτὲ διέφυγον, ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανελθόντες παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ γερουσίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἐφάνησαν. ἐντεῦθεν ἠδῆξήθη τῇ συνοικουσίᾳ τῷ βασιλεῖ τὸ κατὰ Ἰωάννου τοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐπισκόπου μῖσος, χυλεπαινούσης πρότερον μὲν αὐτῷ κωμωδεῖν ἐκωθότι κατὰ τὰς συνόδους αὐτῆν ἐν ταῖς πρὸς τὸ πλῆθος ὁμιλίαις· τότε δὲ, μετὰ τὴν Ἰωάννου καὶ τῶν ἄλλων ἐπάνοδον, εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ δυσμένειαν ἐμφανῶς ἐξανέστη. πράττουσα δὲ πάντα κατ' ἐξουσίαν ἐκίνει τὸς πανταχόθεν ἐπισκόπους πρὸς τὴν Ἰωάννου καθάρσειν, ὧν ἦν πρῶτος καὶ κορυφαῖος ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Θεόφιλος, ὁ πρῶτος ἀρξάμενος τῆς κατὰ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ἐξ ἀζῶνος πατρῶν ἐπιβουλῆς, προτεθείσης δὲ κρίσειας, ὁρῶν ὁ Ἰωάννης οὐκ ἐξ ἴσης αὐτῷ τὰ πράγματα προβαίνοντα ψήφον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκὼν ἀνεχώρει. τοῦ δὲ πλῆθους ἐπὶ τούτῳ συνταραχθέντος (ἦν γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἄλογον ὄχλον φπαγαγέσθαι δεινός) Θουρύβου μὲν ἦν πληρῆς ἡ πόλις, ἀπελήπτο δὲ ἡ τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησία ὑπὸ τῶν λεγομένων μοναχῶν. οὗτοι δὲ γάμοις τοῖς κατὰ νόμον ἀπαγορευ-

dimidio: plura tamen hic deesse satis est perspicuum. S. in codice bibliothecae Coislilianae inter οἰκίτορας et λίαν quae paginae vacuae relictas sunt. R.

(23) veriti ne male tractarentur. posteaquam in hoc incidissent, in Epiri locis e navi sunt egressi. dumque de salute sua deliberarent, quam nimia delicti magnitudo reddebat dubiam, fugae spatium concesserunt iis quos custodiebant. alii data pecunia dimissos fuisse narrant. illi vero, quocumque tandem modo evasera, Cpolim praeter omnem spem reversi, principi, senatui, reliquis omnibus se conspiciendos exhibuerunt. hinc auctum fuit odium Augustae contra Iohannem Christianorum episcopum, quae prius etiam illi succenseret, quod eam publicis in congressibus, quoties ad plebem disserreret, perstringere consuesset. in hoc quidem tempore, post Iohannis aliorumque reditum, palam in eum infesto animo esse coepit. cumque cuncta ex animi libidine gereret, omnium locorum episcopos ad deiciendum loco suo Iohannem concitat; inter quos prius et summus erat Alexandrinae urbis in Aegypto antistes Theophilus, qui primus sacra patrisque ritus aeternos oppugnare coepit. disceptatione proposita, cum videret Iohannes haud aequo iudicio causam suam tractari, Cpoli sponte sua discessit. ob eam rem perturbata plebe, quando vir hic imperitae plebis animos admirabili quadam arte sibi subiicere poterat, plena tumultus urbs erat; iamque adeo fuerat intercepta Christianorum ab iis ecclesia qui monachi vocantur. hi legitimis nu-

ουσι, συστήματα δὲ πολυάνθρωπα κατὰ πόλεις καὶ κώμας πλη-
 ροῦσιν ἀνθρώπων ἀγάμων, οὔτε πρὸς πόλεμον οὔτε πρὸς ἄλλην
 τινὰ χρείαν ἀναγκαίαν τῇ πολιτείᾳ, πλὴν ὅτι προϊόντες ὁδοῦ μέχρι
 τοῦ νῦν ἔξ ἐκείνου τὸ πολὺ μέρος τῆς γῆς ὠκειώσαντο, προφάσει
 5 τοῦ μεταδιδόναι πάντων πτωχοῖς πάντας ὡς εἰπεῖν πτωχοὺς κατα-
 στήσαντες. οὗτοι δὲ τὰς ἐκκλησίας ἀπολαβόντες ἐκώλυνον τὰ πλή-
 θη ταῖς συνήθεισιν ἐδικαίως προσιέναι. πρὸς δ' δυσχεραίνοντες δη-
 μοτικοὶ τε ὁμοῦ καὶ στρατιῶται τὴν τῶν μοναχῶν ἤταν ἀνακόψαι
 10 θρυσότητα. δοθέντος δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τοῦτο συνθήματος ἐχώρουν
 ἐκκλησίαν ἐπλήρωσαν νεκρῶν, τοὺς δὲ ἀποδράντας διώξαντες κατ-
 ἐκέντησαν ἅπαντας ὅσοι φαιαῖς ἔτυχον ἐδοθῆσιν ἡμιμισμένοι· οἷς
 συναπολέσθαι συνέβη πολλοὺς ἢ διὰ πένθος ἢ διὰ τινα ἑτέραν
 περιπέτειαν ἐν ἱματίοις εὐρεθέντας τοιοῦτοις. Ἰωάννης δὲ αὐθις
 15 ἐπανελθὼν τῶν αὐτῶν ἐπειρᾶτο, τοὺς ὁμοίους ἀνακινῶν ἐν τῇ
 πόλει θορύβους.

24. Τὸ δὲ τῶν σκυφαντῶν ὡς οὐπω πρότερον ἐπιπολά-
 σαν καὶ τοὺς περὶ τὴν ἀλλήν ἐννούχους αἰεὶ περιέπον, εἴ πού τις
 τῶν πλουσίων ἀπέθανεν, ὡς οὐκ ὄντων παιδῶν ἢ συγγενῶν ἐμή-
 20 νων τὰς οὐσίας, καὶ τοῦ βασιλέως ἐφέρετο γράμματι τοῦδε τὴν

ἡ ἀγάμων καὶ οὔτε editi. 3 post ἀναγκαίαν Leuclavius inse-
 rendum censet ὠφελίμων, ἐπιτηθείων vel simile quid. sed auctor
 fortasse ἀναγκαίων scripsit, ut significetur neque ad bellum neque
 ad alium quempiam usum rei publicae necessariis. S. 5 πάντας
 L. margo; vulgo iterum πάντων.

ptilis abstinent, et tam in urbibus quam vicis populosa collegia complent ho-
 minibus non maritatis, nec ad bellum nec alium rei publicae necessarium
 usum idoneis, nisi quod via quadam progressi ab eo tempore in hunc usque
 diem magnam agrorum partem ad se transtulerunt, et sub praetextu, quasi
 cum pauperibus omnia communicent, omnes, prope dixerim, ad inopiam
 redegerunt, hi cum ecclesias occupassent, quominus plebs ad consuetas preces
 accederet prohibent. quod aegre ferentes tam plebei quam milites, ut mo-
 nachorum audacia retunderetur, petunt. dato eis ad hoc signo plena cum
 licentia prodeunt, et nullo iudicio cunctos iugulant, donec cadaveribus eccle-
 sias implerent, et fuga dilapsa persecuti confixissent omnes, quicumque
 pullis induti vestibus erant. quos inter plures perire contigit, qui vel luctus
 causa vel ob alium quendam casum in huiusmodi vestitu reperti fuissent. ce-
 terum Ioannes iam reverens eadem tentabat, consimiles in urbe tumultus ex-
 citans.

24. Cum autem calumniatorum natio magis quam antehac unquam ex-
 crevisset et eunuchos palatinos perpetuo stiparet, si quis opulentus vita de-
 cessisset, eius facultates nuntiabat, quasi nulli liberi vel cognati exstarent,
 hinc rescripta principis afferebantur, quibus Titii patrimonium Sempronii

οδοίαν τῷδε παραδοθῆναι κελύοντα, καὶ παρεδίδοντο τοῖς ἤτη-
 χάσιον οἱ κληροὶ παίδων ἐστῶτων καὶ τοὺς πατέρας μετὰ οἰμωγῆς
 ἀνακαλουμένων. καὶ ἀπλῶς οὐδὲν ἦν ὃ μὴ θρηγῶν ἐπλήρου τὰς
 πόλεις, παρτὶ τῶν οἰκητόρων ἄλογον ζημίαν ἐπάγον· τοῦ γὰρ
 βασιλευόντος ἐσχάτως ἀνοηταίνοντος, ἡ τοῦτῃ συνοικοῦσα πέρα 5
 τῆς φύσεως ἀσθαδιζομένη, πανταχόθεν τε εὐνούχων ἀπληστία
 καὶ τῶν περὶ αὐτὴν γυναικῶν, αἱ μάλιστα ταύτης ἐκράτουν, ἐκ-
 δεδομένη, πᾶσιν ἀβίωτον καθίστη τὸν βίον, ὥστε θανάτου τοῖς
 μέτρια φρονοῦσιν οὐδὲν ἦν αἰρετώτερον. ὡς οὐκ ἀρκούντων δὲ
 τούτων, ἐπηρεχθῆ τῇ Κωνσταντινουπόλει πάσης ὑπερβολῆς ἐπέ- 10
 κεινα κίνδυνος ἐκ τινος τοιαύτης αἰτίας. Ἰωάννης, ἥπερ εἶρηται
 μοι, μετὰ τὴν φυγὴν ἐπανελθὼν καὶ τοῖς συνήθεσιν ἱεροῖς σοβῶν
 κατὰ τῆς βασιλίδος τὸ πλῆθος, ἐπειδὴ καὶ τοῦ θρόνου τῆς ἐπι-
 σκοπῆς ἑώρα καὶ τῆς πόλεως ἐαυτὸν ἐξωθούμενον, αὐτὸς μὲν
 a. 402 ἀπέλιπε τὴν πόλιν νεὼς ἐπιβιάς, οἱ δὲ τοῦτῃ σπουδάζοντες, μη- 15
 δένα μετὰ τοῦτον ἐπίσκοπον γενέσθαι τῇ πόλει πραγματευόμενοι,
 πυρὶ τὴν πόλιν ἔγνωσαν ἀπολέσαι. λάθρα τοίνυν φλόγα τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ νυκτὸς ἐμβalλόντες, καὶ περὶ τὸν ὄρθρον ἕξω καταστήσαντες
 ἑαυτούς, καὶ τοῦτῃ λαθόντες οἱ τινὲς πατε εἶεν, ἡμέρας γενομένης
 ἐσχάτως ἤδη τὴν πόλιν ἅπασιν ἔδειξαν κινδυνεύουσιν· ἡ τε γὰρ 20
 ἐκκλησία κατεφλέγετο πᾶσα, συνδαπανᾶτο δὲ ταύτῃ καὶ τὰ ἐχό-
 μενα τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ μάλιστα ὅσοις τὸ πῦρ ἐπῆγεν ἡ τοῦ
 γενομένου πνεύματος καταιγίς. ἐνέπεσε δὲ τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν
 εἰωθότα δέχεσθαι τὴν γερονσίαν οἶκον, πρὸ τῶν βασιλείων ὄντα,

darl inebatur. simul haereditates illis cedebant qui oblati principi precibus
 eas obtinuerant, adstantibus interim liberis, et parentes cum gemitu implorantibus.
 ad summam nihil agebatur, quod oppida lamentis non impleret et
 cuivis municipi detrimentum nefarium non inferret. nam cum princeps ex-
 tremo stolidus esset. coniuu eius supra sexum arrogans et undique tam eunu-
 chorum quam familiarium sibi muliercularum, quae maxime huic imperabant,
 insatiabili avaritiae exposita, vitam omnibus acerbam victu reddebat, adeo
 quidem ut modestis hominibus morte nihil esset optabilius. et quasi si haec
 non sufficerent, et poll periculum quovis gravissimo maius ex huiusmodi qua-
 dam causa creatum fuit. Ioannes, uti diximus, post exilium reversus et con-
 suetis sacris plebem adversus Augustam commovens, cum et episcopatus solio
 et urbe se videret expelli, navi conscensa ab urbe discessit. at quotquot
 huius studiosi erant, dum hoc agunt ut post eum nullus in urbe designaretur
 episcopus, urbem igni perdendam stataunt. clam igitur ecclesiae flamma per
 noctem iniecta, circaque diluculum extra eam progressi, cum hoc ipso quinam
 essent ignoraretur, orto die cunctis urbem extremo versantem in periculo
 spectandam exhibent. nam et ecclesia tota confragabat, et aedificia conti-
 gua cum ea simul absumebantur, praesertim quibus oborti venti procella
 flammam inferebat. irruiet ignis et illam in domum, in qua senatus haberi
 solebat. ea domus ante palatium sita erat, ad omnem elegantiam et magni-

εις πᾶν κάλλος καὶ φιλοτιμίαν ἐξησκημένον· ἀγάμμασι γὰρ κεκα-
 λώπιστο τεχνιτῶν τὸ ἀξιοπρεπὲς ἐξ αὐτῆς τῆς θείας παρεχομένοις,
 καὶ μαρμάρων χροιαῖς αἱ κατὰ τοὺς νῦν οὐ μεταλλεύονται χρό-
 νους. φασὶ δὲ ὡς καὶ τὰ δεικῆλα τὰ ἐν τῷ Ἑλικῶνι τὴν ἀρχὴν
 5 καθιδρυθέντα ταῖς Μούσαις, μέρος καὶ αὐτὰ τῆς κατὰ πάντων
 ἱεροσυλίας ἐν τοῖς Κωνσταντίνου γενόμενα χρόνοις, ἀνατεθέντα
 τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ διὰ τοῦ πυρὸς ἐπίχθη διαφθορᾷ, σαφέστερόν
 πως τὴν καθέξουσιν ἅπαντας ἀμοουσίαν μηνύοντα. θαύματος δὲ
 τινος τηρικαῦτα γενομένου ἄξιον οὐ παραδραμεῖν σιωπῇ. τοῦτο
 10 τῆς γερουσίας τὸ τέμενος, οὐπερ ἔνεκα ταῦτα διέξιμι, Διὸς καὶ
 Ἀθηναῶν ἀγάλματα πρὸ τῶν θυρῶν εἶχεν, ἐπὶ τινων βάσεων λιθί-
 νων ἐσιῶτα, καθ' ὃ καὶ νῦν ἔστιν αὐτὰ θεύσασθαι σχῆμα· φασὶ
 δὲ τὸ μὲν τοῦ Διὸς εἶναι τοῦ Δωδωναίου, τὸ δὲ τὸ ἐν τῇ Αἰνῶν
 πάλαι καθιδρυμένον. τοῦ πυρὸς τοῖνον ἐπινημηθέντος ἅπαν τὸ
 15 τέμενος, ὃ μὲν ἐπικείμενος τῷ τέγει μόλιβδος ἔρρει τηρόμενος
 κατὰ τῶν ἀγαλμάτων, ἐφέροντο δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς οἰκοδομίας λίθοι
 κατὰ τούτων, ἀντέχειν τῇ τοῦ πυρὸς φύσει μὴ δυνηθέντες. εἰς
 χρώματος δὲ σχῆμα τοῦ παντὸς κάλλους μεταβληθέντος, ἣ μὲν
 κοινῇ δόξα καὶ ταῦτα ἐτόπαζε κόνιν καὶ αὐτὰ γενέσθαι, καθαιρ-
 20 μένος δὲ ὁ τόπος καὶ πρὸς ἀνανέωσιν γενόμενος εὐτρεπῆς ἔδειξε τὰ
 τῶν θεῶν τούτων ἀγάλματα μόνον κρείττονα τῆς παντελοῦς ἐκείνης
 γεγονότα φθορᾶς· ὅπερ ἤπασιν τοῖς χαριεστέροις ἀμείνους ἐπὶ τῇ

9 οὐ] οὐ προσήκει P.

18 τῇ S: libri τῷ.

ficentiam elaborata. nam simulacris artificum elaborata erat, ipso adspectu
 maiestatem praeferebantibus, et colorem marmorum, quae hiis temporibus
 non erant. ac perhibent eas etiam imagines, quae in Helicone Musis olim
 collocatae, Constantini temporibus in res omnes perpetrati sacrilegii vim ex-
 pertae cum ceteris fuerant, huic loco dedicatas igni tum perissee. quo casu
 sane quam perspicue portendebatur a Musis alienatio, quae omnes esset oc-
 cupatura, par est autem, miraculum quoddam, quod id temporis accidit,
 minime silentio praeteriri. templum istud senatus, cuius haec causa comme-
 moro, simulacra Iovis et Minervae ante fores habebat, in lapideis quibusdam
 basibus stantia, quae quidem forma nunc etiam conspiciuntur. aiunt autem
 Iovis alterum Dodonaei simulacrum esse, alterum, quod Lindi quondam con-
 secratum fuerit. igitur ubi templum univrsum ab igne fuisset absumptum,
 simul et impositum tecto plumbum liquefactum in haec simulacra destillabat,
 et in eadem aedificii quoque lapides ferebantur, si qui naturae ignis resistere
 non potuissent. cum autem univrsa istaec aedificii venustas abiisset in ru-
 dera, vulgi quidem opinio erat haec etiam simulacra in pulverem esse reda-
 cta. sed repurgato paratoque ad instaurationem loco sola deorum istaec si-
 mulacra conspecta sunt, quae univrsam hunc interitum evasisent. quod
 quidem effecit ut omnes paulo politiores de urbe spes animis meliores couci-

πόλει δέδωκεν ἔχειν ἐλπίδας, ὡς δὴ τῶν θεῶν τοῦτων ἔχεσθαι τῆς ἐπέθ' αὐτῆς αἰεὶ βουλομένων προνοίας, ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὅπη τῷ θεῖῳ δοκεῖ, πάντα προΐτω.

25. Πάντων δὲ δυσχεραίνόντων ἐπὶ τῇ τῆς πόλεως συμφορᾷ καὶ αἰτίαν οὐκ ἄλλην ἢ τὴν τοῦ ὄνου λεγομένην σκιάν εὐρι-5 σκόντων, ἐγένοντο μὲν οἱ περὶ τὸν βασιλεῖα τῆς τῶν ἐσθραμμένων ἀνανεώσεως, ἠγγέλθη δὲ τοῖς περὶ τὴν αὐλήν ὡς τὸ τῶν Ἰσαύρων πλῆθος, ὑπερκείμενον Παμφυλίας καὶ Κιλικίας, ἐν τοῖς ἀβάτοις τοῦ Ταύρου καὶ τραχυτάτοις ὄρεσιν αἰεὶ βιοτεῖον, εἰς τάγματι διανεμηθὲν ληστικὰ τὴν ὑποκειμένην ἐπέρχεται χώραν, πόλεις μὲν 10 τετειχισμέναις προσάγειν οὐπω δυνάμενοι, κώμας δὲ ἀτειχίστους καὶ πάντα τὰ ἐν ποσὶν ἐπέτρεχον, ἐποίει δὲ ῥυθμίας αὐτοῖς τὰς ἐπιδρομὰς ἢ προλαβοῦσαι τῆς χώρας ἐκείνης ἄλωσις, ἦν ἡ Τριβιγίλδου καὶ τῶν σὸν αὐτῷ βαρβάρων πεποίηκεν ἐπανάστασις. τούτων ἀπαγγελθέντων Ἀρβαζάκιος ἐκπέμπεται στρατηγὸς ὡς δὴ τοῖς 15 ἐν Παμφυλίᾳ πράγμασι πονοῦσιν ἐπικουρήσων, δύναμιν δὲ ἀρκούσαν λαβῶν, καὶ τοὺς ληστεύοντας ἐν τοῖς ὄρεσι συμφυγόντας ἐπιδιδῶσας, κώμας τε αὐτῶν εἴλε πολλὰς καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγον ἀπέσφαξε πλῆθος. ῥῆσά τε ἂν τέλειον ἐκράτησεν αὐτῶν καὶ τελείαν τοῖς οἰκοῦσι τὰς πόλεις ἀσφάλειαν ἐνεποίησεν, εἰ μὴ τρυφῇ 20 καὶ ἀτόποις ἐγκείμενος ἡδοναῖς ἐχάλασε μὲν πολὺ τῆς σφοδρότητος, χρέμασι δὲ τὰς χεῖρας ὑποσχῶν τῆς κοινῆς ὠφελείας τὸ

2 βουλομένων R, cum legeretur βουλευομένων, 6 εἶχοντα S. 8 pro πλῆθος non minus apte legeris ἔθνος. S. 15 Marcellinus in Chron. Narpocaticus, Iordanes Arbazicus, Suidas γ, Ἀρβαζάκιος eius elogium ex Eunapio repetiit. R.

perent, quasi scilicet hi dii statuerent eam semper sua providentia complecti. sed haec quidem omnia, prout numini visum fuerit, ita eveniant.

25. Universis autem permolesto casum urbis ferentibus, nec aliam causam eius quam asiā, quod dicitur, umbram invenientibus, familiares principis de vastatis aedificiis instaurandis cogitabant. sed allatus est palatinis nuntius, magnam Isaurorum multitudinem, quae supra Pamphyliam Ciliciamque posita semper in asperrimis et inaccessis Tauri montibus degit, in latronum manipulos divisam regionem subiectam invadere. ac oppida quidem munita tentare non poterant, vicos autem moenibus destitutos et obvia quaevis irruendo vexabant; quos incursus id ipsis faciliores reddebat, quod istaec regio paulo ante fuisset ab hostibus capta, Tribigildo cum barbaris suis rebellionem molito. his nuntiatas Arbazacius dux mittitur, qui laborantibus Pamphylicae rebus succurreret. is ubi copias idoneas accepisset et latrones fuga dilapsos intra montes persecutus fuisset, complures eorum villas cepit et virorem multitudinem non exiguam interfecit; adeoque prorsus eos in potestatem facillime redegisset, et incolis oppidorum securitatem solidam parasset, nisi deliciis et foedis voluptatibus deditus multum de vigore suo remiss-

πλουτεῖν ἔμπροσθεν ἐποίησατο. τῆς μὲν οὖν προδοσίας ἕνεκα ταύ-
της μετάπεμπος εἰς τὰ βουστραία γενόμενος εἰς κρίσιν προσεδό-
κῃτο καθίστασθαι· μέρος δὲ ὧν εἰλήφει παρὰ τῶν Ἰσαύρων τῇ
βουστραίᾳ προσαγαγὼν τὴν τε κρίσιν διέφυγε καὶ τὸν πλοῦτον περὶ
5 τὴν ἐνθάδε τρυφὴν ἰδουμένα. τὰ μὲν οὖν Ἰσαύρων ἐν λυθραῖαις
ἦν ἔτι ληστεῖαις, οὐπω πρὸς φανεράν ἑπανάστασιν κατὰ τῶν πλη-
σιαζόντων ἔθνῶν ἀναστάντα.

26. . . ἀνεχώρησεν, ἣ προείρηται μοι, τῆς Πελοπον- a. 405
νήσου καὶ τῆς ἄλλης ὀπίσθην ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς διαρρεῖ, διατρι-
10 βων ἐν ταῖς Ἠπειροῖς, ἦν οἰκοῦσι Μολοττοὶ τε καὶ Θεσπρωτοὶ
καὶ ὄσοι τὰ μέχρις Ἐπιδάμνον καὶ Ταυλαντίων οἰκοῦσι χωρία, τὸ
παρὰ Στελλίχωνος ἀνέμενε σύνθημα τοιόγδε πως ὄν. τοὺς τὴν
Ἀρκαδίου βασιλείαν οἰκονομοῦντας ἔρωσιν ὁ Στελλίχων ἄλλοτριῶς
πρὸς αὐτὸν ἔχοντας διανοεῖτο, κοινῶν χρησάμενος Ἀλαρίχῳ, τῇ
15 Ὀνωρίου βασιλείᾳ τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς ἔθνη πάντα προσθεῖναι, συν-
θήκας τε περὶ τούτου πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος εἰς ἔργον ἄγειν ὅσον
οὐδέπω τὴν ἐπιχειρήσιν προσεδόκα, προσδεχομένον δὲ Ἀλαρίχου
τῷ παραγγέλματι πειθαρχήσῃν, Ῥοδογώσος ἐκ τῶν ὑπὲρ τὸν
Ἰστρον καὶ τὸν Ῥῆνον Κελτικῶν τε καὶ Γερμανικῶν ἔθνῶν εἰς
20 τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὠρμητο δια-
βῆναι, οὗ προσαγγελθέντος ἡ μὲν πρώτη πάντας κατέπληξεν

1 ἐποίησατο S: libri ποιησάμενος. 8 ἀνεχώρησεν] Ἀλαρίχος
δὲ ἐπειδὴ ἀνεχώρησεν Leunclavius. lib. 5 c. 7. 10 Ἠπει-
ροις] sic quoque 5 29 ter; 48. erat iam hac aetate Epirus vetus
et nova. H. ἦν singulare relativum respicit generale χώραν.
aliique plurali numero legendum esset αἱ, S. 12 ἀνέμεσε LP.
18 aliis Radagaisus vel Radagaisus.

set, ac pecuniae manus porrigens bono publico divitias praetulisset, qua-
propter ob hanc praevaricationem ad aulam revocatus, nihil expectabat
aliud quam uti iudicio aisteretur, sed parte illorum quae ab Isauris accepe-
rat Augustae oblata, tum examen effugit, tum opes istas in voluptates urba-
nas impendit. enimvero molitiones Isaurorum adhuc intra clandestina se
latrocinia continebant, necdum illis aperte gentes proximas aggressis.

26. Ceterum Alarichus, ubi, ceu dictum a nobis est, excessisset e Pe-
loponneso et reliqua regione, quam Achelous amnis interfluit, in Epiria hae-
rens, quam regionem incolunt Molossi Thesproti et alii, quotquot sita usque
ad Epidamnium et Taulantios inhabitant loca, rem cum Stelichone compo-
sitam exspectabat, quae huiusmodi erat, cum Stelicho videret eos qui Arca-
dianum imperium administrabant animis erga se infestis esse, adiuncto sibi
Alaricho socio cunctas in Illyriis nationes Honorii regno cogitabat adiciere,
qua de re cum Alaricho pactus occasionem exspectabat, uti resapse quam pri-
mum hunc conatum exsequeretur. dum Alarichus in hoc intentus esset ut
imperatis obtemperaret, Rodogaisus ex transistrianiis et transrhenanis Celti-
cisque Germanicisque nationibus collecti hominum quadringentis milibus ad
trauseundum in Italiam se parat. qua re nuntiata cunctos mirifice prima fama

ἀκοή· τῶν δὲ πόλεων ταῖς ἑλπίσιν ἀπεγνωκότων, καὶ αὐτῆς δὲ τῆς Ῥώμης εἰς ἔσχατον κινδύνου συντυραχθείσης, ἀναλαβῶν ὁ Στελίχων ἕπαν τὸ ἐν τῷ Τικίῳ τῆς Λιγυστικῆς ἐνιδρυμένον στρατόπεδον (ἦν δὲ εἰς ἀριθμοὺς συνειλεγμένον τριάκοντα) καὶ ὅσον οἶός τε γέγονε συμμαχικὸν ἐξ Ἀλανῶν καὶ Οὐννων περιποιή-
5 σασθαι, τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων οὐκ ἀναμείνας αὐτὸς ἐπεριώ-
θη τὸν Ἰστρον ἕμα παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ τοῖς βαρβάρους ἀπροσδοκῆτοις ἐπιπεσῶν ἕπαν τὸ πολέμιον πανωλεθρία διέφθει-
ρεν, ὥστε μηδένα σχεδὸν ἐκ τούτων περισωθῆναι, πλὴν ἐλαχί-
στους ὅσους αὐτὸς τῇ Ῥωμαίων προσέθηκε συμμαχία. ἐπὶ ταύτῃ **10**
μέγα φρονῶν ὁ Στελίχων εἰκότως τῇ νίκῃ, μετὰ τοῦ στρατοπέδου πᾶρα πάντων ὡς εἰπεῖν στεφανοῦμενος ἐπανήει, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν προσδοκῆθέντων κινδύνω τὴν Ἰταλίαν ἐλευθερώσας.

27. Ἐν δὲ τῇ Ῥαβέννῃ (μητρόπολις δὲ Φλαμίνιας, πόλις ἀρχαία, Θεσσαλῶν ἀποικία, Ῥήνη κληθεῖσα διὰ τὸ πανταχόθεν **15**
ἕδασι περιρροῖσθαι, καὶ οὐχ ὡς Ὀλυμπιόδωρος ὁ Θεβατός φησι, διὰ τὸ Ῥώμον, ὃς ἀδελφὸς γέγονε Ῥωμύλῳ, τῆς πόλεως ταύτης οἰκιστὴν γεγονέναι· Κουαδράτῳ γάρ, οἴμαι, θετέον, ἐν τῇ κατὰ τὸν βουσιλέα Μάρκον ἱστορίᾳ τοῦτο περὶ τῆς πόλεως ταύτης διεξελ-
θόντι) ἐν τῇ Ῥαβέννῃ τοίνυν ταύτῃ παρεσκευασμένῳ Στελίχωνι **20**
ταῖς Ἰλλυριῶν πόλεσι μετὰ στρατεύματος ἐπιστῆναι, καὶ σὺν Ἀλα-
ρίχῳ παρασπᾶσασθαι μὲν αὐτὰς Ἀρκαδίον περιποιήσασθαι δὲ τῇ.

3 Λιβυστικῆς LP.

15 Ῥήνη P.

18 Κουαστράτῳ LP.

οἴμαι θετέον Hematerhusius (Thom. Mag. ed. Bernard. p. 444): antea οἱ μεθετέον. κατὰ τὸν βασ. recte legi (non μετὰ) docent in Veri et Cassii vita Capitolinus c. 7 et Gallicanus c. 1. S.

percussit. cumque desperasset urbes et ipsa Roma iam in extremo periculo turbata esset, Stelicho, sumptis secum universis copiis, Ticino Liguriae impositis (erant autem numeri militum triginta) cum aliis sociorum auxiliis, quae ab Alanis et Hunnis impetrare potuerat, hostium adventu non exspectato, cum omni exercitu Istrum ipse transiecit, et barbaros nec opinantes aggressus universas hostium copias ad internecionem caecidit, adeo quidem ut horum prope nullus incolumis evaderet, exceptis paucissimis, quos ipse Romanis auxiliis adscripsit. ob hanc victoriam Stelicho non abs re magnos animos gerens, cum exercitu ab omnibus propemodum coronatus redibat, cum praeter omnem spem formidatis periculis Italiam liberasset.

27. Hinc ad Ravennam (ea metropolis est Flaminiae, prisca sane civitas, colonia Thessalorum, Rhene dicta, quod eam aquae ab omni parte circumfluant; non autem propterea, velut Olympiodorus ille Thebanus ait, quod Remus Romuli frater huius urbis conditor fuerit: nam Quadrato, ut opinor, assentiendum est, qui de hac urbe in historia Marci principis id commemoravit) ad Ravennam igitur hanc Stelichone iam parato ad Illyricas urbes cum exercitu adeundas et Alarichi auxilio ab Arcadio quidem averten-

‘Ονωρίου βασιλεία, δύο κωλύματα συνέβη παρεμπερεῖν, γῆμη τε ὡς Ἀλαρίχος τεθνεὺς εἶη διαδραμοῦσα, καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης Ὀνωρίου γράμματα τοῦ βασιλέως ἀποδοθέντα, δι’ ὧν ἐδηλοῦτο ὡς Κωνσταντῖνος ἐπιθέμενος ἢ τυραννίδι καὶ ἐκ τῆς Βρεττανικῆς a. 407
 ἔνθου περαιωθεὶς ἐν τοῖς ἑπὲρ τὰς Ἀλπεὶς ἔθνεσι παραγένοιτο, τὰ βασιλέως ἐν ταῖς πόλεσι πρῶτων. ἀλλ’ ὁ μὲν περὶ τῆς Ἀλαρίχου τελευτῆς λόγος ἀμφίβολος ἔδοξεν εἶναι, πρὶν τινὰς παραγεγονότας ὅ τι περ εἶη δηλῶσαι· τὰ δὲ περὶ τῆς ἀναρρήσεως Κωνσταντίνου λεγόμενα παρὰ πᾶσιν ἐκράτει. διὰ ταῦτα τῆς ἐπὶ Ἰλλυριοῦς ὀρμῆς
 10 ὁ Στελίχων ἀνακοπεῖς εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, κοινολογήσασθαι περὶ τοῦ πρακτέου βουλόμενος.

28. Τριβέντος δὲ τοῦ φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος ἐπι- a. 408
 λαβόντος ἕπατοι μὲν ἀνεδείχθησαν Βάσσος καὶ Φίλιππος, ὁ δὲ βασιλεὺς Ὀνώριος, ἀπὸ πολλοῦ Μαρίας αὐτῷ τελευτησάσης τῆς
 15 γαμετῆς, τὴν ταύτης ἀδελφὴν Θερμαντίαν ἤτει οἱ δοθῆναι πρὸς γάμον. ἀλλ’ ὁ μὲν Στελίχων . . ἐνδώσειν πρὸς τοῦτο, Σερῆνα δὲ ἐνέκειτο, πρᾶχθῆναι βουλομένη τὸν γάμον τοιαῦτα ἕνεκα αἰτίας. τοῦ γάμου πρὸς τὴν Μαρίαν Ὀνωρίου ἐνισταμένου, γάμων ὥραν οὐπω τὴν κόρην ἄγουσαν ἢ μήτηρ ὄρωσα, καὶ οὔτε ἀναβαλέσθαι
 20 τὸν γάμον ἀνεχομένη, καὶ τὸ παρ’ ἡλικίαν εἰς μῆξιν ἐκδοῦναι φύσεως ἀδικίαν καὶ οὐδὲν ἕτερον εἶναι . . , γυναικὶ τὰ τοιαῦτα θερα-

1 congruentius φῆμην — διαδραμοῦσαν. S. 15 Θερμαντίαν R: vulgo Ερμαντίαν. 16 post Στελίχων desideratur οὐκ ἰδούει, οὐκ ἔμελλε, vel simile quidpiam. S. 21 post εἶναι Leunclavius supplet νομίζουσα. S.

das, Honorii vero regno adificiendas, impedimenta duo contigit intervenire, famam scilicet hinc inde de Alarichi morte sparsam, et literas Honorii principis, allatas Roma, quibus in literis perscriptum erat Constantinum perduellem iam ex insula Britannia transvectum ad transalpinas gentes accessisse, ac se pro imperatore in civitatibus gerere. verum de Alarichi morte rumor incertus esse visus fuit, donec quidam intervenissent et ipsam, ut erat, rem nuntlassent. quae autem de Constantini designatione perhibebantur, apud omnes fidem inveniunt. quapropter in Illyricana praepeditus expeditione Stelicho Romam proficiscitur, uti cum aliis de rebus agendis consultaret.

28. Exacto auctumno, cum hiems coepisset, Bassus et Philippus consules designati sunt. imperator autem Honorius, Maria coniuge iam pridem rebus humanis exempta, sororem eius Thermanthiam sibi matrimonio iungi petebat. in hoc Stelicho quidem haud assensurus videbatur, sed urgebat Serena, quae hasce nuptias ob huiusmodi causam conciliari vellet. cum Honorius matrimonium cum Maria contraheret, mater eius Serena, quae puellam necdum nubilem aetatem attigisse cerneret, ac neque sibi posset impedire ut nuptiae differrentur, et immaturam maritali consuetudini tradere nihil arbitraretur esse aliud quam iniuriam naturae facere, nacta mulierem quae

πεύειν ἐπισταμένη περιτεχοῦσα πράττει διὰ ταύτης τὸ συνεῖναι μὲν τὴν θυγατέρα τῷ βασιλεῖ καὶ ὀμόλεκτρον εἶναι, τὸν δὲ μήτε ἐθέλειν μήτε δύνασθαι τὰ τῷ γάμῳ προσήκοντα πράττειν. ἐν τούτῳ τῆς κόρης ἀπειροῦ γάμων ἀποθανούσης, εἰκότως ἢ Σερῖνα βυσιλείου γοητῆς ἐπιθυμοῦσα δέει τοῦ μὴ τὴν τοσαύτην αὐτῇ δε-5 ναστελεῖν ἐλαττωθῆναι, τῇ δευτέρῃ θυγατρὶ συνάψαι τὸν Ὀνώριον ἔσπενδεν. οὗ δὲ γενομένου τελευτᾷ μὲν ἡ κόρη μετ' οὐ πολὺ, ταῦτά τῃ προτέρῃ παθοῦσα.

29. Στελίχων δέ, ἀγγελλαντος αὐτῷ τινὸς ὡς τὰς Ἠπει- ρους Ἀλάριχος καταλιπὼν, ὑπερβάς τε τὰ διεργοντα σιενὰ τὴν 10 ἀπὸ Παιονίας ἐπὶ Οὐνετενὸς διάβασιν, τὰς σκηρὰς εἰς Ἥμιονα πόλιν ἐπήξατο, μεταξὺ Παιονίας τῆς ἀνωτάτω καὶ Νωρικῆς κει- μένην, — ἄξιον δὲ μὴ παραδραμεῖν ὅσα τῆς πόλεως ἔστι ταύτης, καὶ ὅπως τὴν ἀρχὴν ἔτυχεν οἰκισμοῦ. τοὺς Ἀργοναύτας φασὶν ὑπὸ τοῦ Αἰήτου διωκομένους ταῖς εἰς τὸν Πόντον ἐκβολαῖς τοῦ Ἰστροῦ 15 προσωρμισθῆναι, κρῖναι τε καλῶς ἔχειν διὰ τούτου πρὸς ἀντίον τὸν ῥοῦν ἀναχθῆναι καὶ μέχρι τοσοῦτου διαπλεῦσαι τὸν ποταμὸν εἰρεσία καὶ πνεύματος ἐπιτηδείου φορᾷ, μέχρις ἂν τῇ θαλάσῃ πλησιαίτεροι γένοιτο. πρῶξαντες δὲ ὅπερ ἔγνωσαν, ἐπειδὴ κατὰ τοῦτον ἐγένοντο τὸν τόπον, μνήμην καταλιπόντες τῆς σφετέρας 20 ἀφίξεως τὸν τῆς πόλεως οἰκισμὸν, μηχαναῖς ἐπιθέντες τὴν Ἀργὴν καὶ τετρακοσίων σταδίων ὁδὸν ἄχρι θαλάσσης ἐλεύσαντες οἴτιω ταῖς Θεσσαλῶν ἀκταῖς προσωρμισθῆσαν, ὡς ὁ ποιητὴς ἱστορεῖ

rebus huiusmodi remedium afferre sciret, eius opera perficit ut filia cum prin- cipe quidem viveret ac tori consors eiusdem esset, verum ille nec vellet nec posset ea quae matrimonium requireret implere. interim puella virgine mor- tua, non abs re Serena, quae sobolis imperatoriae consequendae percupidia esset, ob metum, ne quid sibi de tanta potentia decederet, id operam dabat ut Honorium alteri filiae copularet. quo facto puella vitam cum morte com- mutat, cum paulo post idem ei quod priori accidisset.

29. Ad Stelichonem vero nuntium quidam pertulit, Alarichum relicta Epiris, et superatis angustiis quae a Pannonia transitum ad Venetos impe- diunt, apud Emonem oppidum castra locasse, quod inter Pannoniam supre- mam et Noricum situm est. atque hoc loco par est, minime silentio praeteriri quae ad oppidum hoc pertinent, et quonam modo condi ab initio coeperit. sicut Argonautas, cum eos Aestas persequeretur, ad Istri appulisse ostia, quibus in Pontum ille semet exonerat; recteque se facturos existimasse, si adverso flumine veherentur, ac tautisper in hoc amne remigis et idonei venti adiumento navigarent, donec ad mare propius accessissent. cum id consilium fuissent executi iamque ad locum hunc pervenissent, ipsa structura oppidi huius ad memoriam adventus in istam regionem sui relicta, et Argo machinis imposita perque stadiorum quadringentorum spatium usque ad mare tracta, Thessalorum littoribus appulerunt, sicuti Pisander poetae memoriae prodidit,

Πείσανδρος ὁ τῆ τῶν ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν ἐπιγραφῆ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν ἱστορίαν περιλαβών. ἐκ δὲ τῆς Ἑμῶνος προελθὼν καὶ τὸν Ἄκυλιν περαιοθεὶς ποταμὸν τῷ Νωρικῷ προσέβαλεν, ἤδη τῶν Ἀπεννίνων ὄρων ἔξω γενόμενος. ὄρριζει δὲ ταῦτα τὰς Παιονίας 5 ἑσχατίας, στενωτάτην ὁδὸν δίδόντα τοῖς ἐπὶ τὸ Νωρικὸν ἔθνος διαβυίειν ἐθέλουσι, καὶ πρὸς ἣν ὄλγοι φύλακες ἤρκουν, εἰ καὶ πληθὸς τὴν ἄροδον ἐβιάζετο. διαβὰς δὲ ὁμοῦς ὁ Ἀλάρικος ἐκ τοῦ Νωρικῷ πρὸς Στελίχωνα πρεσβείαν ἐκπέμπει, χρήματα αἰτῶν ὑπὲρ τε τῆς ἐν ταῖς Ἑπείροις τριβῆς, ἣν ἔλεγεν αὐτῷ Στελίχωνι 10 πεισθῆντι γενέσθαι, καὶ τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὸ Νωρικὸν εἰσβολῆς. ὁ δὲ Στελίχων τὴν πρεσβείαν δεξάμενος καὶ ἐν τῇ Ῥαβένγη τοὺς πρέσβεις ἐάσας εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, κοινώσασθαι τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ γερουσίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου βουλόμενος. συνελθούσης δὲ τῆς γερουσίας εἰς τὴν βασιλείᾳ καὶ βουλῆς περὶ τοῦ 15 πολεμεῖν ἢ μὴ προτεθείσης, ἣ μὲν τῶν πλείονων εἰς τὸ πολεμεῖν ἐφέρετο γνώμη, μόνος δὲ Στελίχων σὺν ὀλίγοις, ὅσοι φόβῳ συγκατετίθεντο, τὴν ἐναντίαν ἐχώρουν, εἰρήνην πρὸς Ἀλάρικον ποιεῖσθαι ψηφίζόμενοι. τῶν δὲ τὸν πόλεμον αἰρουμένων ἀπαιτούτων Στελίχωνα λέγειν ἄνθ' ὅτου μὴ πολεμεῖν μᾶλλον ἀλλὰ εἰρήνην 20 ἄγειν αἰρεῖται, καὶ ταύτην ἐπ' αἰσχύνῃ τοῦ Ῥωμαίων ἀξιώματος ἀνέχεται χρημάτων ὠνήσασθαι, "διὰ γὰρ τὸ τῷ βασιλεῖ συνοῖσσαν" ἔφη "τοσοῦτόν ἐν ταῖς Ἑπείροις διέτριψε χρόνον," ὡς ἂν

1 ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν Fabricius in Bibl. Gr. defendit vulgatam Ruhnkensius, et interpretatur herous nuptias cum deabus. vid. ad Virgilii t. 4 p. 236. Heynius. R.

qui Heroicarum divarumque nuptiarum titulo totam hanc propemodum historiam complexus est. Emone vero progressus Alarichus, et Aquili flumine translecto, iam superatis Apenninis montibus ad Noricum accessit. hi montes extremos Pannoniae limites finiunt, et iis qui ad Noricam gentem transire volunt artissimam viam praebent; cui custodiendas praesidiarii pauci sufficiunt, etiamsi magna multitudo vi transire conetur. Alarichus tamen his transitis e Norico legatos ad Stelichonem mittit, pecuniam poscens tum eius morae nomine, qua se stasus Stelichonis aiebat in Epiris haesisse, tum huius in Italiam et Noricum profectiois causa. Stelicho hac legatione accepta, relictis Ravennae legatis, Romam abit, cum imperatore ac senatu de eo quod agendum esset consilia collaturus. posteaquam senatus in palatio convenisset, proposita consultatione bellum gerendum esset nec ne, complurium quidem eo sententia tendebat ut bello res decerneretur. solus Stelicho cum paucis, qui ei metu adducti assentiebantur, contrariam in sententiam ibant et faciundae cum Alaricho pacis auctores erant. hic cum il qui paci bellum praeferebant, a Stelichone sibi dici peterent quamobrem non bellum potius gerere quam pacem colere mallet, eamque cum dedecore Romanae maiestatis pecunia redimere sustineret, "quoniam" inquit "ob commodum principis Alarichus in Epiris tam diu haesit, ut coniuncta mecum opera, bello principi

ἕμα οἱ τῷ τῆς ἐφίας βασιλεύοντι πολεμήσας Ἰλλυριοὺς ἐκείνης παρέλθεται τῆς ἀρχῆς καὶ τῇ Ὀνωρίου προσθείη. τοῦτο δ' ἂν εἰς ἔργον ἤδη προῆλθεν, εἰ μὴ τοῦ βασιλέως Ὀνωρίου φθάσαντα γράμματα τὴν ἐπὶ τὴν ἑῶν ἔλασιν αὐτοῦ διεκώλυσεν, ἦν ἐκδεχόμενον Ἀλάριχον αὐτόθι χρόνον δαπανῆσαι πολὺν. καὶ ταῦτα 5 λέγων ὁ Στελίων ἕμα καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἰδεῖν, καὶ τὴν Σερήναν αἰτίαν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἀμποτέρων τῶν βασιλέων ὁμόνοιαν ἀδιάφορον φυλάττεσθαι βουλομένην. πᾶσι τοίνυν δόξαντος δίκαια λέγειν Στελίωνος, ἐδόκει τῇ γεροσιᾷ χρυσοῦ τετρακισχιλίας ὑπὲρ τῆς εἰρήνης Ἀλαρίχῳ δίδοσθαι λίτρας, τῶν πλειόνων 10 οὐ κατὰ προαίρεσιν ἀλλὰ Στελίωνος φόβῳ τοῦτο ψηφισαμένων, ὥστε ἀμέλει Λαμπάδιος γένους καὶ ἀξιώματος εὖ ἔχων, τῇ πατρὶ φωνῇ τοῦτο ὑποφθεγγόμενος "non est ista pax sed pactio servitutis," ὃ δηλοῖ δουλείαν μᾶλλον ἢ περ εἰρήνην εἶναι τὸ πρᾶτ-τόμενον, ἅμα τῷ διαλυθῆναι τὸν σύλλογον, δέει τοῦ μὴ παθεῖν 15 τε διὰ τὴν παρρησίαν, εἰς τινα πλησιάζουσαν τῶν Χριστιανῶν ἀπέφηνεν ἐκκλησίαν.

30. Ὁ μὲν οὖν Στελίων τὴν πρὸς Ἀλάριχον εἰρήνην τοιῦ-δε τρόπῳ καταπραξόμενος ἐπὶ τὴν ἔξοδον ὤρμητο, τοῖς αὐτῷ δόξασιν ἔργον ἐπιθήσων· ὃ δὲ βασιλεὺς ἐθέλειν ἐφίσκεν ἐκ τῆς 20 Ῥώμης εἰς τὴν Ῥάβενναν παραγενέσθαι θείασσθαι τε τὸ στρατόπεδον καὶ φιλοφρονήσασθαι, πολεμίου μάλιστα τοιοῦτου τῆς Ἰταλίας ἐντὸς διαβύντος. ἔλεγε δὲ ταῦτα οὐκ οἰκοθεν κινούμενος, ἀλλὰ συμβουλῇ Σερήνας πειθόμενος· ἐβούλετο γὰρ αὐτὸν

15 τῷ S: libri τοῦ, Photii more.

Orientis illato, Illyrios ab eius averteret imperio regneque Honorii adficeret." et quidem hoc reapse iam successurum fuisse aiebat, si non Honorii principis literae prius allatae suam profectioem versus Orientem impeditissent; in cuius expectatione tantum temporis Alarichus istuc consumpsisset, atque haec dicens Stelicho simul et epistolam principis ostendit, et culpam in Serenam confert, quae amborum principum concordiam sartam tectam servari voluisset. quapropter omnibus aequa dicere viso Stelichone, senatui placuit Alaricho quattuor librarum milia auri pacis nomine solvi, cum plures id senatusconsultum non sponte sed metu Stelichonis fecissent, adeoque Lampadius, genere dignitateque praestans, cum verbum hoc lingua patria protulisset "non est ista pax sed pactio servitutis," dimisso senatu, ne quid sibi propter hanc libertatem accideret veritus, ad proximam quandam Christianorum ecclesiam aufugit.

30. In hunc modum Stelicho confecta cum Alaricho pace ad profectioem semet accingit, ut quae secum decrevisset exsequeretur. imperator autem velle se Roma Ravennam abire dicebat visendi exercitus et benigne compellendi causa, praesertim posteaquam talis ac tantus hostis in Italiam transisset. ea vero non impulsus a se ipso, sed consilio Serenae obtampe-

ἀσφαλεστέραν πόλιν οἰκεῖν, ἵνα εἰ τὴν εἰρήνην πατήσας Ἀλάριχος ἐπέλθῃ τῇ Ῥώμῃ, μὴ κυριεύσῃ καὶ τοῦ βασιλέως· ἦν γὰρ αὐτῇ σπουδὴ περισώζεσθαι τοῦτον, ὡς καὶ αὐτῆς τὴν ἀσφάλειαν διὰ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἐχούσης. τῆς δὲ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ὁρμῆς ἀποθνήσκον τῷ Στελίχωνι φανείσης, ἐπνεοῖτο πολλὰ ταύτης κωλύματα. τοῦ δὲ βασιλέως οὐκ ἐνδιδόντος ἀλλ' ἐχομένου τῆς ὁδοποιίας, Σάρως βάρβαρος μὲν τὸ γένος, ἐν δὲ τῇ Ῥαβέννῃ στίφους βαρβάρων ἡγούμενος, γνώμῃ Στελίχωνος ἐκίνει πρὸς τῆς πόλεως θορόβους, οὐχ ὡς τῷ ὄντι συνταράξαι τὰ καθεστῶτα 10 βρυλόμενος, ἀλλ' ὡς ἂν ἐκφοβήσῃ τὸν βασιλέα καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ἀποστρέψει. τοῦ δὲ οὐκ ἀποστάτος ἧς εἶχε γνώμης, Ἰουστινιανὸς ἐν τῷ τῶν συνηγόρων κατὰ τὴν Ῥώμῃ ἐπιτηδεύματι διαπρέψας, αἰρεθεὶς δὲ παρὰ Στελίχωνος πάρεδρός τε ἡμοῦ καὶ σύμβουλος, ὑπὸ τῆς ἄγαν ἀγγιχίας φαίνεται τὰ τῆς 15 βασιλικῆς ὁδοῦ τεκμαιρόμενος, καὶ ὡς ἀλλοτρίως ἔχοντες πρὸς Στελίχωνι οἱ ἐν τῷ Τικίνῳ στρατιῶται τοῦ βασιλέως ἐπιδημήσαντος εἰς τὸν ἕσχατον αὐτὸν καταστήσουσι κίνδυνον. διετέλει τε παραινῶν ἐκστῆναι τὸν βασιλέα τῆς τοιαύτης ὁρμῆς. ὁρῶν δὲ ἀπειθοῦντα τοῖς Στελίχωνος λόγοις ἀπιὼν ὄχλητο, δέει τοῦ μὴ διὰ 20 τὴν οἰκειότητα συγκατενεχθῆναι τῇ Στελίχωνος τύχῃ.

31. Φήμης δὲ πρότερον εἰς τὴν Ῥώμῃ ἐλθούσης ὡς Ἄρ-^{Honorius et} κάδιος ὁ βασιλεὺς τελευτήσῃ, κυρωθείσης τε μετὰ τὴν Ὀνωρίου ^{Theodo-} ^{sus II.}

2 congruentius ἐπέλθοι. 8.

rans siebat. haec enim ipsum in urbe tutiori degere volebat, ut, si pace violata Romam Alarichus invaderet, non etiam principem in potestatem suam redigeret. hunc enim studiose conservatum cupiebat, velut a cuius salute ipsius etiam incolumitas penderet. cum autem hoc imperatoris iter parum Stelichoni probaretur, multa eius impediendi causa excogitat. verum illo non cedente sed iter urgente, Sarus, natione barbarus et Ravennae praefectus agmini barbaro, de sententia Stelichonis ante urbem tumultus excitat, non quod reapse de turbandis rebus quicquam haberet in animo, sed ut imperatori metum incuteret et eum ab instituto itinere diverteret. cum ne sic quidem a sententia princeps dimoveretur, Iustinianus, advocatorum professione Romae clarus et a Stelichone lectus assessor atque consiliarius, acri sagacitate ingenii, quid illud imperatoris iter sibi vellet, assecutus e certis indicia videtur; et quod ii milites qui Ticini erant, alienis a Stelichone animis. ubi princeps eo venisset, hominem in extremum discrimen essent adducturi. quamobrem hortari non desiit ut ab hoc instituto principem revocaret. sed cum videret hunc iis quae diceret Stelicho non obtemperantem, veritus ne propter familiaritatem pessum cum fortuna Stelichonis iret, ab eo discessit.

31. Fuerat iam ante Romam perlatus de morte imperatoris Arcadii rumor, et post abitum Honorii principis ad urbem Ravennam, confirmatus. *Zosimus.*

τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Ῥάβενναν ἄφιξιν, ἔπειδὴ Στελλίχων μὲν εἰς τὴν Ῥάβενναν ἦν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπέστη Βονονία τῇ πόλει, μιᾷ τῆς Αἰμιλίας οὔση, διεστηκυία δὲ τοῖς καλουμένοις μιλλοῖς ἑβδομήκοντα τῆς Ῥαβέννης, μετάπεμπτος γίνεταί Στελλίχων οἷα στρατιωτῶν κατὰ τὴν ὁδὸν πρὸς ἀλλήλους στασιασάντων, ἐφ' ᾧ σω-5 φρονισμὸν αὐτοῖς ἐπαχθῆναι. Στελλίχωνος δὲ συναγαγόντος τοὺς στασιάζοντας, καὶ οὐχ ὅτι σωφρονισθῆναι μόνον αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς κελύσειεν εἰπόντος, ἀλλ' ὅτι κατὰ δεκάδα τὸν αἰτιώτατον ἕνα θανάτῳ ζημιωθῆναι προσετέτακτο, τοσοῦτον αὐτοῖς ἐνέθηκε φόβον ὥστε δάκρυα πάντας ἀφέντους εἰς ἕλιον τὸν στρατηγὸν ἐπι-10 σπύσασθαι καὶ ὑποσχέσθαι τὴν τοῦ βασιλέως ἐμμένειαν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔσφηλεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς τῆς ὑποσχέσεως, εἰς τὴν περὶ τῶν κοινῶν ἐτράπησαν σκέψιν· ὃ τε γὰρ Στελλίχων εἰς τὴν ἐψῶν ἐβούλετο διαβῆναι καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἀρκαδίου παῖδα Θεοδόσιον διαθεῖναι, νέον ὄντα καὶ κηδεμονίας δεόμενον, ὃ τε βασιλεὺς Ὀνώ-15 ριος αὐτὸς στέλλεσθαι τὴν ὁδὸν ταύτην διανοεῖτο, καὶ ὅσα πρὸς ἀσφάλειαν τῆς τοῦ νέου βασιλείας οικονομῆσαι. δυσαρεστήσας ἐπὶ τούτῳ Στελλίχων τὸν ὄγκον τῶν περὶ τὴν ὁδὸν ἐσομένων δαπανημάτων ἄγων εἰς μέσον ἀποτρέπει τὸν βασιλέα ταύτης τῆς ἐγχειρήσεως. ἔλεγε δὲ μηδὲ τὴν ἐπανάστασιν Κωνσταντίνου συγχωρεῖν 20 αὐτῷ τῆς περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ῥώμην αὐτὴν ἀποστῆναι φροντίδος, ἥδη Κωνσταντίνου τοῦ τυράννου τὴν Γαλατίαν πῦσαν διαδραμόντος καὶ ἐν τῇ Ἀρελάτῳ διατρίβοντος. προσεῖναι δὲ τού-

6 δὲ add H.

inde cum esset Ravennae Stelicho, princeps autem venisset Bononiam, quae urbs est Aemiliae, spatio septuaginta miliarium, ut vocant, a Ravenna remota, accessitus fuit ab eo Stelicho, quod in itinere milites inter se tumultuati fuissent, ut eos castigatos comperceret. Stelicho, convocatis militibus seditiosis, cum non modo iussisse diceret imperatorem ut castigarentur, sed etiam praecepisse ut decumatione facta nocentissimis quisque morte multaretur, tantam eis trepidationem incussit ut omnes profusis lacrimis ducem ad eam misericordiam flecterent, ut principis clementiam eis polliceretur. cumque princeps, quod ille promiserat, ratum habuisset, ad consultationem de publicis rebus animus adiecerunt. nam et Stelicho cupiebat in Orientem proficisci resque Theodosii constituere, qui Arcadii filius erat, adhuc adolescens ac tutelae indigus, et ipse princeps Honorius idem illud iter suscipere cogitabat, et quae stabiliendo pupilli huius imperio facerent ordinare. quod cum Stelichoni displicuisset, in medium producta sumptuum in itinere faciundorum mole principem ab hoc consilio deterret. praeterea ne licere quidem ei per Constantini rebellionem ait ut ab Italiae atque ipsius Romae cura longius abcederet, quando iam perduellis ille Constantinus universam Galliam percursisset et Arelate degeret. ad ista, quae tamen ad requirendam praer-

τοις, καίπερ οὖσιν ἰκανοῖς εἰς τὸ δεῖσθαι τῆς τοῦ βασιλέως παρουσίας τε καὶ προνοίας, καὶ τὴν Ἀλαρίχον μετὰ τοσούτου στρατοπέδου βαρβάρων ἐπιδημίαν, ἀνθρώπου βαρβάρου καὶ ἀπίστου καὶ ἐπειδὴν εὖροι τὴν Ἰταλίαν βοηθείας ἔρημον ἐπελευσομένου. γνώσῃ δὲ ἀριστήν εἶναι καὶ τῇ πολιτείᾳ λυσιτελοῦσαν Ἀλαρίχον μὲν ἐπιστρατεύσαι τῷ τυράννῳ, τῶν τε σὺν αὐτῷ βαρβάρων ἄγοντα μέρος καὶ τέλη Ῥωμαϊκὰ καὶ ἡγεμόνας, οἱ κοινωνήσουσιν αὐτῷ τοῦ πολέμου, τὴν ἑψάν δὲ αὐτὸς καταλήψεσθαι βασιλέως κελεύοντος καὶ γράμματα περὶ τοῦ πρακτέου δίδοντας. ἄλλ' ὁ βασιλεὺς 10 μὲν ὀρθῶς ἔπαντα ἐρήσθαι τῷ Στελίχῳ κρίνας, τὴν τε γράμματα δὸς πρὸς τὸν τῆς ἑψάς βασιλέα καὶ πρὸς Ἀλαρίχον τῆς Βονωνίας ἐξήλαυτε. Στελίχῳ δὲ κατὰ χώραν ἔμενε τίως, οὔτε ἐπὶ τὴν ἑψάν προΐων οὔτε ἕτερόν τι τῶν βεβουλευμένων ἄγων εἰς ἔργον, ἀλλ' οὔτε μέρος τῶν ἐν τῷ Τικίῳ στρατιωτῶν εἰς τὴν 15 Ῥάβενναν ἢ ἑτέρωθί που μετατιθεῖς, ὡς ἂν μὴ τῷ βασιλεῖ κατὰ πάροδον ὑπαντήσαντες εἰς τινὰ κατ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα κινήσειαν πρῶξιν.

32. Ἀλλὰ Στελίχῳ μὲν οὐδὲν σὺννεπισητάμενος ἀπηχῆς ἢ κατὰ τοῦ βασιλέως ἢ κατὰ τῶν στρατιωτῶν βεβουλευμένον ἐν τούτοις ἦν· Ὀλύμπιος δὲ τις, ὀρμώμενος μὲν ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόντου, λυμπρῶς δὲ στρατείας ἐν τοῖς βασιλείοις ἤξιωμένος, ἐν δὲ τῇ φαινομένῃ τῶν Χριστιανῶν εὐλαβείᾳ πολλὴν ἀποκρύπτων ἐν

12 οὐ τὴν L. rectius οὔτε τὴν; subaudito cum articulo substantivo ὁδόν. S. 16 ἀπαντήσαντες L.

sentiam providentiamque principis omnino sufficerent; Alarichi quoque tantis cum barbarorum copiis adventum accedere; barbari sane hominis et infidi, qui si reperiat Italiam ope destitutam, prorsus eam invasurus sit. id vero consilium esse optimum et inprimis utile rei publicae, ut in perduellum Alarichus expeditionem susciperet, abducta secum parte barbarorum quos haberet, adiunctisque Romanis legionibus, et earum ducibus quae in huiusce belli societatem cum eo venirent; Orientem ipse Stelicho iubente principe, deque rebus iis quae peragendae istic essent literas dante, adiret, imperator, qui omnia recte ab Stelichone dicta iudicaret; datis ad Orientis imperatorem et Alarichum literis Bononia discessit; interim manet istic Stelicho, nec iter illud orientale suscipiens, nec aliud quicquam eorum quae deliberata fuerant reapse perficiens. quin ne militum quidem eorum partem qui Ticini commorabantur, Ravennam aliumve quendam in locum traducit, ne forte in transitu principis adeundi copiam nacti, eum ad molliendum aliquid adversus ipsum Stelichonem impellerent.

32. Ac Stelicho quidem nullius indigni vel adversus imperatorem vel milites consilii sibi conscius haec agebat. Olympius vero quidam, oriundus a Ponto Euxino, splendida quadam militia palatina donatus, qui sub specie pietatis Christianae magnam intra se malitiam tegeret, atque hominem se

εαυτῶ πονηρίαν, ἔτυγχάνειν εἰωθῶς δι' ἐπιχειρίας προσποίησιν
 τῶ βασιλεῖ πολλὰ κατὰ τὸν ποιητὴν θυμοφθόρα τοῦ Στελχωνος
 κατέχει ῥήματα, καὶ ὡς διὰ τοῦτο τὴν ἐπὶ τῆν ἑώραν ἐπιδημίαν
 ἐπραγματεύσατο, ὡς ἂν ἐπιβουλεύσας ἀναίρεισιν Θεοδοσίῳ τῷ νέῳ
 Ἐδχερίῳ τῷ παιδί τὴν βασιλείαν παραδοίη. ἀλλὰ ταῦτα μὲν 5
 ἐδρυχωρίας αὐτῷ αὔσης κατὰ τὴν ὁδὸν κατέχει τοῦ βασιλέως· ἤδη
 δὲ αὐτοῦ ὄντος κατὰ τὸ Τίκηνον, τοὺς νοσοῦντας ἐπισκεπτόμενος
 τῶν στρατιωτῶν Ὀλύμπιος (ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο τῆς ἐπικεκα-
 λυμμένης μετριότητος τὸ κεφάλαιον) τοιοιτύδεσι κάκεινοις ἐν-
 σπειρεν ἐπωδᾶς. τετάρτης δὲ μόνης ἡμέρας ἕξ ὄππερ ἐπεδήμησεν 10
 ὁ βασιλεὺς τῷ Τικῆνῳ διελθοῦσης, μετακληθέντων εἰς τὰ βασι-
 λειῦ τῶν στρατιωτῶν ἐφαίνετό τε αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὸν
 κατὰ Κωνσταντίνου τοῦ τυράννου παρεδάρσυνε πόλεμον. περὶ
 δὲ Στελχωνος οὐδενὸς κινήεντος φαίνεταια νεύων τοῖς στρατιώταις
 Ὀλύμπιος καὶ ὥσπερ ἀναμιμνήσκων ὧν ἔτυχεν αὐτοῖς ἐν παραβύ- 15
 στω διαλεχθεῖς· οἱ δὲ τρόπον τινὰ παράφοροι γεγονότες Λιμένιόν
 τε τὸν ἐν τοῖς ὑπὲρ τὰς Ἄλλεις ἔθνεσιν ὄντα τῆς ἀλλῆς ὑπαρχον
 ἀποσφάττουσι, καὶ ἅμα τούτῳ Χαριοβαύδην τὸν στρατηγὸν τῶν
 ἐκεῖσε ταγματῶν· ἔτυχον γὰρ διαφυγόντες τὸν τυράννον καὶ
 ὑπαντήσαντες κατὰ τὸ Τίκηνον τῷ βασιλεῖ. ἐπισφάττονται δὲ 20
 τούτοις Βιγέντιός τε καὶ Σάλβιος, ὁ μὲν τῶν ἱππέων ἡγούμενος,
 ὁ δὲ τῶν δομεστικῶν τάγματος προεστώς. ἐπεὶ δὲ τῆς στάσεως
 ἀξήθεισης ὁ τε βασιλεὺς ἀνεχώρησεν ἐπὶ τὰ βασιλεια καὶ τῶν

21 Βιγέντιος LP.

frugi modestumque simulans cum principe colloqui frequenter soleret, multa,
 ut cum poeta loquar, animum labefactantia verba contra Stelichonem effu-
 tiebat, quod eam nimirum ob causam iter illud in Orientem sibi mandari cu-
 rasset, ut Theodosio minori morte per insidias structa regnum Eucherio filio
 suo traderet. atque haec, oblato sibi spatio et opportunitate, cum iter face-
 rent, ad principem effundebat. qui cum Ticini iam esset, Olympius milites
 adversa valetudine laborantes invisens (nam et hoc ei tectae illius modestiae
 caput erat) consimilia quaedam inspergebat et iis incantamenta. ubi dies
 duntaxat quartus ex quo Ticinum imperator ingressus fuerat praeterisset,
 accessit ad praetorium militibus se conspiciendum princeps exhibet, et ad
 bellum adversus Constantinum perduellem gerendum eos incitat, cum de
 Stelichone motus nullus extitisset, militibus innuere palam visus est Olym-
 pius, et eos illorum quasi commonefacere de quibus secreto cum ipsis collo-
 cutus fuisset. tum illi quodam modo ad furorem redacti Limenium, apud
 transalpinas gentes praefectum praetorii, cum Chariobaudo, militum in his-
 dem locis magistro, iugulant: nam hi forte tyranni manus effugerant et Ti-
 cinum ad imperatorem accesserant. secundum hos iugulantur et Vincentius
 et Salvius, alter equitum magister, alter scholae domesticorum comes. aucta
 seditione cum principe ad praetorium secessisset ac magistratus quidam elabi

ἀρχόντων ἔνοιοι διαφυγεῖν ἠδυνήθησαν, ἐπὶ τὴν πόλιν ἄπασαν οἱ στρατιῶται διασπαρέντες ὄσους ἐδυνήθησαν τῶν ἀρχόντων ἀνέ-
 λον, ἐξελεύσαντες τῶν οἰκοδομημάτων ἐν οἷς ἔτυχον ἀποδράντες,
 τὰ δὲ τῆς πόλεως διήρπασαν χρήματα. προϊόντος δὲ εἰς ἀνήκε-
 5 στον τοῦ κακοῦ, χιτώνιον ὁ βασιλεὺς περιβαλλόμενος χλαμύδος
 δίχα καὶ διαδήματος, φανείς τε ἐν μέσῃ τῇ πόλει, σὺν πολλῶ
 πόνῳ μόλις οἷός τε γέγονε τὴν τῶν στρατιωτῶν ἀναστεῖλαι μανίαν.
 ἀνηρέθησαν δὲ τῶν ἀρχόντων ὄσοι μετὰ τὴν φυγὴν ἤλωσαν, ὃ τε
 τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξειων μάγιστρος Ναιμόριος καὶ Πατρώνιος ὁ
 10 τῶν Θησαυρῶν προεστὼς καὶ ὁ τῶν ἀνηκόντων ἰδίᾳ τῷ βασιλεῖ
 ταμιεῶν προβεβλημένος, καὶ ἐπὶ τούτοις Σάλβιος ὁ τὰ βασιλεῖ
 δοκοῦντα τεταγμένος ὑπαγορεύειν, ὃν κομιστῶρα καλεῖν οἱ ἀπὸ
 Κωνσταντίνου δεδώκασι χρόνοι· τούτῳ γὰρ οὐδὲ τὸ τῶν ποδῶν ἀν-
 τιλαβεῖσθαι τοῦ βασιλέως ἤρκεισε πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ θανάτου.
 15 τῆς δὲ στάσεως ἄχρι δειλῆς ὄψιας ἐπιμεινάσης, καὶ τοῦ βασιλέως
 μὴ τι καὶ εἰς αὐτὸν γένοιτο δέισαντος καὶ διὰ τοῦτο ὑποχωρήσαν-
 τος, εὐρόντες ἐν μέσῳ Λογγινιανόν, ὃς τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν αὐ-
 λῆς ὑπαρχος ἦν, ἀναιροῦσι καὶ τοῦτον. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἀρχῶν
 προβεβλημένοι τῆς τῶν στρατιωτῶν ἔργον γεγύνασιν ἀπονοίας·
 20 ἀπώλετο δὲ καὶ τῶν παρατυχόντων πλῆθος ὅσον ἀριθμῶ μὴ ῥή-
 διον εἶναι περιλαβεῖν.

33. Ταῦτα προσαγγελθέντα Στελχωνι κατὰ Βονωνίαν
 ὄντι, πόλιν οὖσαν, ὡς εἴρηται, τῆς Αἰμιλίας, οὐ μετρίως αὐτὸν

5 περιβαλλόμενος vulgo.

13 οὐδὲ] οὕτε vulgo.

fuga potuissent, sparsi per urbem universam milites magistratus, quoscumque poterant, occidunt, iis extractos aedibus in quas confugerant; et urbanas pariter opes diripiunt. ubi malum eo iam serperet ut medicinam ei facere non liceret, tuniculam sibi princeps iniiciens, absque paludamento ac diademate, mediaque in urbe conspectus, vix magno labore militum furorem compescere potuit. interfecti sunt et illi magistratus, quicumque post fugam capti fuerunt, Naemorius, ordinum palatinorum magister, et Patronius fisci praefectus et rerum privatarum sive patrimonii principis comes, secundum hos et Salvius, cuius erat officium dictare quae principi viderentur: quaestorem a Constantini temporibus appellarunt. hic ne principis quidem ipsius pedes amplexus impetrare potuit ut mortem effugeret. cum ad vesperam usque seditio durasset, ac veritus imperator ne quid etiam in se committeretur, hanc ipsam ob causam secessisset, Longinianum interim repertum, qui erat praefectus praetorii Italiae, necant. atque hi sane magistratum muneribus fungentes ab insano milite sunt interfecti. periit et illum qui obiter inter-
 venerant tanta multitudo, quantam numero complexi non facile fuerit.

33. Haec ad Stelichonem perlata, qui Bononiae tum erat (urbem esse diximus Aemiliae), non mediocriter eum turbavit. itaque convocatis omni-

ἐτάραξε. καλέσας τε ἅπαντας ὄσοι συνῆσαν αὐτῷ βαρβάρων συμμάχων ἡγούμενοι, βουλὴν περὶ τοῦ πρακτέου προυτίθει. καὶ κοινῇ πᾶσι καλῶς ἔχειν ἐδόκει τοῦ μὲν βασιλέως ἀναιρεθέντος (ἔτι γὰρ τοῦτο ἀμφίβολον ἦν) πάντας ὁμοῦ τοὺς συμμαχοῦντας Ῥωμαίοις βαρβάρους κοινῇ τοῖς στρατιώταις ἐπιπεσεῖν καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας διὰ τούτου καταστῆσαι σωφρονοτέρους, εἰ δὲ ὁ μὲν βασιλεὺς φαιεὶ περισωθεῖς, ἀνηρημένοι δὲ οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, τρηκαῦτα τοὺς τῆς στάσεως αἰτίλους ὑπαχθῆναι τῇ δίκῃ. τὰ μὲν οὖν Στελλχων καὶ τοῖς οὖν αὐτῷ βαρβάροις βεβουλευμένα τοιαῦτα ἦν· ἐπεὶ δὲ ἔγνωσαν ἀπηχὲς οὐδὲν εἰς τὴν βασιλείαν γέ-
10 νόμιον, οὐκέτι πρὸς τὸν κατὰ τοῦ στρατοπέδου σωφροτισμὸν ἐδόκει Στελλχων χωρεῖν ἀλλ' ἐπὶ τῆς Ῥαβέννης ἀναχωρεῖν· τό τε τῶν στρατιωτῶν πλῆθος ἐλάμβανε κατὰ τοῦν, καὶ προσέτι γε τὴν τοῦ βασιλέως περὶ αὐτὸν γνώμην οὐχ ἐώρα βεβαίως ἐστῶσαν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπαφείναι Ῥαμμικῷ στρατοπέδῳ βαρβάρους οὕτε ὄσιον
15 οὕτε ἀσφαλὲς ᾗτετο εἶναι.

34. Ἐπὶ τούτοις ἀπορρομένου Στελλχωνος, οἱ οὖν αὐτῷ βάρβαροι τὰ πρότερον αὐτοῖς ἐσκεμμένα κρατεῖν ἐθέλοντες ἀφελ-
κειν μὲν αὐτὸν ὡν μετὰ ταῦτα ἔκριεν ἐπεχείρουν· ὡς δὲ οὐχ ἐπει-
θον, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐν τισὶ χωρίοις ἔκριναν ἐπιμεῖναι, μέχρις
20 ἂν ἦν εἶχεν ὁ βασιλεὺς περὶ Στελλχωνος γνώμην σαφέστερον ἐπι-
δέξειε, Σάρως δὲ καὶ σώματος ῥώμῃ καὶ ἀξιώσει τῶν ἄλλων συμμάχων προέχων, μετὰ τῶν ἕπ' αὐτῷ τεταγμένων βαρβάρων ἄν-

12 τό τε γὰρ τῶν?

bus, quos secum habebat, barbarorum foederatorum ducibus, quid agendum esset deliberandum proponit. visum omnibus communi sententia, recte se facturos, si principe necato (nam de hoc adhuc ambigebatur) pariter universi Romanis confoederati barbari conlunctis viribus in Romanos milites irruerent et hoc facto ceteros omnes ad modestiam revocarent, sin principem salvum esse constaret, interfectis magistratibus, tum vero seditionis auctores supplicia afficiendos esse. huiusmodi quiddam a Stelichone ac barbaris, quos penes se habebat, re deliberata, decernitur. postea vero quam cognovissent nihil indignum in personam principis admissum, non amplius Stelicho castigandi exercitus causa procedendum, sed Ravennam abeundum statuit. nam et militum multitudinem ad animum revocabat, et praeterea principis animum erga se non videbat esse stabilem: barbaros denique Romanum in militem immittere neque plium neque tutum esse putabat.

34. Dum ob haec anxius haesitat Stelicho, quotquot aderant barbari, qui rata esse cuperent quae prius ab eis adhibita deliberatione decreta fuerant, abducere quidem illum ab his conantur quae deinceps faciunda iudicabat: sed ubi persuadere non poterant, ceteri omnes quibusdam in locis haerendum statuunt, donec princeps animi sui de Stelichone sententiam magis perspicue declarasset. Sarus autem, qui et robore corporis et dignitate ceteris foederatis praestaret, opera militantium sub imperio suo barbarorum

ελὼν καθεύδοντας ἅπαντας οἱ Στελίχωνι προσεδρευόντες ἔτυχον Οἰώνοι, καὶ τῆς ἐπομένης αὐτῷ πάσης ἀποσκευῆς γεγόμενος ἐγκρατῆς ἐπὶ τὴν τοῦτου σπηγὴν ἐχώρει, καθ' ἣν διατρέψων ἀπεσκόπει τὰ συμβησόμενα. Στελίχων μὲν οὖν καὶ τῶν σὸν αὐτῷ 5 βαρβάρων διαστάντων ἐπὶ τὴν Ῥάβενναν ἀπιὼν παρεγγύα ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς βαρβάρων ἔτυχον οὔσαι γυναῖκες καὶ παῖδες, μηδένα δέχεσθαι βαρβάρων αὐταῖς προσίοντα· τῆς δὲ τοῦ βασιλέως γνώμης ἤδη κύριος Ὀλύμπιος γεγονὼς τοῖς ἐν τῇ Ῥαβέννῃ στρατιωταῖς ἔστειλε βυσιλικὰ γράμματα κελεύοντα συλληφθέντα Στε- 10 λίχωνα τῶς ἐν ἀδέσμῳ παρ' αὐτῶν ἔχεισθαι φυλακῇ. τοῦτο μαθὼν ὁ Στελίχων ἐκκλησίαν τινὰ τῶν Χριστιανῶν πλησίον οὔσαν νυκτὸς οὔσης ἔτι κατέλαβεν. ὅπερ οἱ συνόντες αὐτῷ βάρβαροι καὶ ἄλλως οἰκείοι τεθραμμένοι, μετὰ οἰκετῶν ὠπλισμένοι τὸ ἐσόμενον ἀπίσκόπων. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ἤδη, παρελθόντες εἰς τὴν ἐκκλη- 15 σίαν οἱ στρατιῶται, καὶ ἄρχοις πιστωσάμενοι τοῦ ἐπισκόπου πυρόντος ὡς οὐκ ἀνελεῖν αὐτὸν ἀλλὰ φυλάξαι μόνον παρὰ τοῦ βασιλέως ἐτάχθησαν, ἐπειδὴ τῆς ἐκκλησίας ὑπέξειλθὼν ὑπὸ τὴν τῶν στρατιωτῶν ἦν φυλακὴν, ἀπέδιδото δεύτερα γράμματα παρὰ τοῦ κεκομικτότος τὰ πρότερα, θανάτου τιμώμενα τὰ κατὰ τῆς 20 πολιτείας ἡμαρτημένα Στελίχωνι. Εὐχερίου δὲ τοῦ τοῦτου παιδὸς ἐν τῷ ταῦτα γενέσθαι πεφηνγότες καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἀναχωρήσαντος, ἤγετο Στελίχων ἐπὶ τὸν θάνατον. τῶν δὲ περὶ αὐτὸν βαρβάρων καὶ οἰκετῶν καὶ ἄλλως οἰκείων (ἦσαν γὰρ πλῆθος εὐ

5 παρηγγα?

19 πρότερα] δεύτερα LP.

necatis per quietem omnibus Hunnis, qui Stelichonis assidui satellites erant, omnibusque sequentibus illum potius impedimentis, ad tentorium eius pergit, in quo tum degens quod futurum esset speculabatur. itaque Stelicho, barbaris etiam dissidentibus inter se, quos secum habebat, Ravennam petens civitates hortatur, in quibus forte barbarorum coniuges et liberi erant, ne quem barbarum ad se venientem intrmitterent. Olympius vero, iam principis animo suam in potestatem redacta, literas ad milites Ravennates imperatorias mittit, quae Stelichonem apprehensum in libera custodia detineri iuberent. ea re cognita vicinam quandam Christianorum ecclesiam intempta nocte ingressus est Stelicho. quod conspicati barbari qui cum eo erant, atque familiares, armati cum servis suis quid futurum esset dispiciunt. posteaquam illuxisset, ingressi sunt ecclesiam milites, et episcopo praesente iureiurando Stelichoni confirmarunt non imperatum esse sibi a principe ut eum necarent, sed tantum ut custodirent. cum vero egressus extra ecclesiam sub custodia militum esse coepisset, alterae reddebantur ab eo qui priores attulerat literae, in quibus Stelichonis in rem publicam delictis poena capitulis irrogabatur. Eucherio Stelichonis filio fuga, cum haec fierent, versus urbem Romam elapso; ad mortem Stelicho ducitur. cumque barbari, quotquot ipsi aderant, et famuli et alii necessarii, quorum erat multitudo non

μέτριον) ἀφελέσθαι τῆς σφαγῆς αὐτὸν ὀρμησάντων, σὺν ἀπειλῇ πάσῃ καὶ φόβῳ ταύτης αὐτοῦς Στελίχων ἀποστήσας τῆς ἐγχειρήσεως τρόπον τινὰ αὐτὸς τὸν τράχηλον ὑπέσχε τῷ ξίφει, πάντων ὡς εἰπεῖν τῶν ἐν ἐκείνῳ δυναστευσάντων τῷ χρόνῳ γεροντῶς μετρώτερος. Θεοδοσίου γὰρ τοῦ πρεσβυτέρου συνοικῶν ἀδελφιδῆ 5 καὶ ἀμφοῖν αὐτοῦ τοῖν παιδοῖν τὰς βασιλείας ἐπιτραπέεις, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς εἰκοσιν ἐνιαυτοῦς ἐστρατιηγηκῶς οὐκ ἐφάνη ποτὲ στρατιώταις ἐπὶ χρήμασιν ἄρχοντας ἐπιστήσας ἢ στρατιωτικὴν οἴησιν εἰς οἰκεῖον παρελόμενος κέρδος. πατὴρ δὲ παιδὸς ἐνὸς γεροντῶς ἔστησεν αὐτῷ τὴν ἄξιαν ἄχρι τοῦ λεγομένου νόταριων τριβούνου, 10 μηδεμίαν αὐτῷ περιποιήσας ἀρχήν. ὡς δὲ μηδὲ τὸν χρόνον ἀγνοῆσαι τοὺς φιλομαθοῦντας τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, Βάσσου μὲν ἦν ὑπατεία καὶ Φιλίππου, καθ' ἣν καὶ Ἀρκάδιος ὁ βασιλεὺς ἔτυχε τῆς εἰμαρμένης, τῇ δὲ πρὸ δέκα καλανδῶν Σεπτεμβρίων ἡμέρα.

35. Στελίχωνος τελευτήσαντος τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις 15 ἅπαντα κατὰ τὴν Ὀλυμπίου διεδίθετο βούλησιν, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν τοῦ μαγίστρου ἀρχὴν παρελάμβανε, τὰς δὲ ἄλλας διένειμεν ὁ βασιλεὺς οἷς Ὀλύμπιος ἐμαρτύρει. πανταχόθεν δὲ τῶν Στελίχωνος οἰκειῶν ἢ ἄλλως τὰ τούτου φρονεῖν δοκούντων διεφρονωμένων, εἰς κρίσιν ἤγοντο Δευτέριος ὁ τῆς φυλακῆς τοῦ βασιλικοῦ 20 κοιτῶνος προεστὼς καὶ Πέτρος ὁ τοῦ τάγματος τῶν ὑπογραφέων ἡγούμενος, καὶ δημοσίαν ὑποστάντες ἐξέτισιν ἠνυγκύζοντό τι περὶ Στελίχωνος λέγειν. ὡς δὲ οὔτε καθ' ἑαυτῶν οὔτε κατ' ἐκείνων

3 ὑπέσχετο libri.

11 περιποιήσας H: libri περιποιῆσαι.

modica, neci eum eripere citato impetu statuissent, variis Stelicho minis et terrore proposito ab hoc eos conatu revocavit, et quodam modo cervicem ipsemet gladio praebuit, vir omnium, quotquot id temporis magna cum potestate fuerunt, modestissimus. licet enim filiae fratris Theodosii maioris matrimonio iunctus esset, amborumque Theodosii filiorum regna ei credita fuissent, et annos tres et viginti militum ducis munus gessisset, nunquam tamen animadversum est eum militibus interveniente pecunia magistratus praefecisse vel annonam militarem in lucrum suum vertisse. cumque pater filii duntaxat unius esset, hanc ei dignitatis metam statuit, ut ad officium Tribuni notariorum (quem vocant) profecto nullam aliam potestatem acquireret. ut autem homines studiosi tempus etiam mortis ipsius non ignorent, sciant eam accidisse a. d. 10 kal. Septembres, Bassi Philippique consulatu; quibus consulibus et Arcadius imperator fato functus est.

35. Stelichone exincto universae res palatinae arbitrato Olympii administrabantur. et Olympius quidem ipse magistri potestatem accipiebat; cetera princeps in eos distribuebat quos Olympius testimonio suo commendasset. cum autem undique perquirentur Stelichonis familiares vel qui ceteroqui partes eius secuti viderentur, in ius tum Deuterius augustalis cubi- culi praepositus, tum Petrus scholae notariorum tribunus, ducuntur, et publicae quaestioni subiecti de Stelichone quid dicere coguntur. sed cum nihil

διδάσκειν ἔχον οὐδέν, διαμαρτῶν δ' Ὀλύμπιος τῆς σπουδῆς ῥο-
 πάλοις παίσουσι αὐτοὺς παρεσκευάζεν ἄχρι θανάτου. πολλῶν
 δὲ καὶ ἄλλων ὡς τι συνεπισταμένων Στελίχωνι πρὸς δίκην ἀχθέν-
 των, εἰπεῖν τε μετὰ βασιύων ἀναγκασθέντων εἴ τινα τούτῳ συνί-
 5 σσαι βασιλείας ἐπιθυμίαν, ὡς οὐδεὶς ἔφη τι τοιοῦτον εἰδέναι, τῆς
 μὲν τοιαύτης ἑγχειρήσεως οἱ ταῦτι πολυπραγμονοῦντες ἀπέστη-
 σαν, ὁ δὲ βασιλεὺς Ὀνώριος τὴν μὲν γαμετὴν Θερμαντίαν παρα-
 λυθεῖσαν τοῦ βασιλείου θρόνου τῇ μητρὶ προσέτατε παραδίδο-
 σθαι, μηδὲν διὰ τοῦτο ὑφορωμένην, τὸν δὲ Στελίχωνος υἱὸν Εὐ-
 10 χέριον ἀνιχνευθέντα πανταχόθεν ἀναιρεθῆναι. καὶ τοῦτον ἐν τινι
 τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐκκλησιῶν πεφευγότα εὐρόντες διὰ τὴν τοῦ
 τόπου τιμὴν εἶσαν· ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ Ἡλιοκράτης ἄρχειν ἐπιτε-
 ταγμένος τοῦ ταμείου, γράμμα βασιλικὸν ἐπικομιζόμενος, διερ-
 ἔβούλετο πάντων ὅσοι κατὰ τοὺς Στελίχωνος χρόνους ἔτυχόν τινος
 15 ἀρχῆς δημοσίας γίνεσθαι τὰς οὐσίας, ἔργον ἐπιτίθετο τῷ ταμείῳ
 χρημάτων. ὥσπερ δὲ τούτων οὐκ ἀρκούντων ἐμπλησαι τὸν τότε
 συνέχοντι δαίμονα, ταῖς τῶν ἀλιτηρίων σειραῖς καὶ ἐν ἐρημίᾳ τοῦ
 θείου πάντα συνταράττοντα τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἑτερόν τι προσε-
 τέθη τοῖς προλαβοῦσι τοιοῦτον. οἱ ταῖς πόλεσιν ἐνιδρυμένοι στρα-
 20 τῶνται, τῆς Στελίχωνος εἰς αὐτοὺς τελευτῆς ἐνεχθείσης, ταῖς
 καὶ ἐκάστην πόλιν οὐσαις γυναιξὶ καὶ παισὶ βαρβάρων ἐπέθεντο,
 καὶ ὥσπερ ἐκ συνθήματος πανωλεθρία διαφθείραντες, ὅσα ἦν

4 τούτων LP: corr S.
 verba aliquot exciderunt.

15 post ἐπιτίθετο (vel ἐπετίθει τούτῳ)
 17 τῆς τῶν ἀλιτηρίων σειρᾶς P.

haberent quod vel adversus se ipsos vel in illum deponerent, nullo studii sui fructu potitus Olympius ad mortem usque fustibus eos caedi curavit. aliis quoque compluribus, velut alicuius rei Stelichoni consciis, in ius ductis et per adhibitās quaestiones dicere coactis, an compertum haberent Stelichonem imperium affectasse, cum nemo quicquam tale se scire diceret, ab huiusmodi conatu homines in rebus talibus indagandis curiosi destiterunt. imperator autem Honorius uxorem Thermantiam, augustali delectam solio, matri suae reddi iussit, nulla tamen iccirco suspicione gravatam, et filium Stelichonis Eucherium pervestigatum undique iugulari. quem ubi fuga quandam in ecclesiam Romae delatum reperissent, ob loci reverentiam missum fecerunt. in eadem urbe Roma Heliocrates fisco praefectus, literas principis afferens, quae literae iubebant omnium, quicumque Stelichonis temporibus aliquem magistratum impetrassent, facultates publicari, congerendis in fiscum pecuniis occupatus erat, et quasi non sufficienter haec ad exsatiandum malum genium, qui tunc et nefariorum catenis constringebat et in solitudine numinis conturbabat universas res humanas, etiam aliud quiddam tale superioribus adiectum fuit. qui erant in oppidis collocati milites, cum de morte Stelichonis ad eos nuntius allatus fuisset, in barbarorum uxores atque liberos per singulas urbes grassantur, eisque veluti signo dato ad internecionem de-

αὐτοῖς ἐν ὁδοῖα διήρπασαν. ὅπερ ἀκηκόβτες οἱ τοῖς ἀνηρημένοις προσήκοντες καὶ πανταχόθεν ἐς ταὐτὸ συνελθόντες, σχετιάσαντες ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ Ῥωμαίων κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ πίστεως ἀσεβείᾳ πάντες ἔγνωσαν Ἀλαρίχῳ προσθέσθαι καὶ τοῦ κατὰ τῆς Ῥώμης αὐτῷ κοινωνῆσαι πολέμου· καὶ συναχθεῖσαι πρὸς τοῦτο πλείους ἢ ὀλίγῳ ἑτριῶν μυριάδες, ἐφ' ὅπερ ἰδοὺε συνέθειον.

36. Ἀλαρίχος δὲ οὐδὲ παρὰ τούτων ἱερεθιζόμενος ἤρρετο τὸν πόλεμον, ἀλλὰ ἔτι τὴν εἰρήνην ἔμπροσθεν ἐποιεῖτο, τῶν ἐπὶ Στελλίχωνος σπονδῶν μεμνημένος. στείλας δὲ πρέσβεις ἐπὶ χρήμασιν οὐ πολλοῖς εἰρήνην ἤτει γενέσθαι, λαβεῖν τε ὀμήρους Ἀέτιον 10 καὶ Ἰάσονα, τὸν μὲν Ἰοβίου γενόμενον παῖδα τὸν δὲ Γαυδεντίου, δοῦναι δὲ καὶ αὐτὸς τῶν παρ' αὐτῷ τινὰς εὐγεγονότας, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀγειν τὴν ἡσυχίαν, μετυστῆσαι τε εἰς Παιονίαν ἐκ τοῦ Νωρικῶ τὸ στρατεύμα. ἐπὶ τούτοις Ἀλαρίχου τὴν εἰρήνην αἰτούστωντος, ὁ βασιλεὺς ἀπειλείτο τὰ αἰτούμενα. καίτοι γε δοοῖν 15 ἐχρῆν θάτερα πρῶξαντα τὸ παρὸν εὐ διαθεῖναι· ἢ γὰρ ἀναβαλλέσθαι τὸν πόλεμον ἔδει, σπονδὰς ποιησάμενον ἐπὶ μετρίοις τισὶ χρήμασιν, ἢ πολεμεῖν αἰρούμενον πάντα συναγαγεῖν ὅσα στρατιωτῶν τάγματα ἦν, καὶ ταῖς παρόδοις τῶν πολεμίων ἐγκαταστήσαι, καὶ ἀποκλείσαι τὸν βάρβαρον τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας, 20 ἠγεμόνα τε καταστήσαι καὶ στρατηγὸν τοῦ πολέμου παντὸς Σύρον, ὄντα μὲν καθ' ἑαυτὸν ἀξιάλογον καταπλήξαι τοὺς πολεμίους διὰ τε ἀνδρίαν καὶ πολεμικὴν ἐμπειρίαν, ἔχοντα δὲ καὶ βυρβύρων πλῆ-

2 ἐν τανύῳ P.

16 congruentius ἄτακτον. S.

letis, quasunque facultates habebant, diripiunt. quod cum inaudissent occisorum propinqui et ex locis omnibus confuissent, commoti graviter ob violatam a Romanis tam impie fidem deo teste datam, Alaricho se omnes adiungere statuunt et belli cum eo societatem adversus Romam coire. quo nomine collecta hominum triginta vel paulo amplius milia prompte, quocunque videretur, concurrunt.

36. Alarichus autem ne per hos quidem incitatus bellum suscipit, sed pacem adhuc bello praefert, indutiarium memor, quae Stellichone vivo factae fuerant. missis autem legatis, interveniente pecunia non magna pacem fieri postulat, et obsides dari Aetium et Iasonem, illum Iovii, hunc Gaudentii filium. simul atq. se quoque nonnullos ex suis nobiles daturum obaideas, atque his condicionibus pacem culturam, et e Norico in Pannoniam copias abducturum. quibus legibus petente pacem Alaricho, imperator eius postulata reiecit. atqui de duobus alterum facere debuit, et recte rebus praesentibus consilere: nam vel differendum erat bellum, indutiis modica pecunia quadam impetratis, vel, si bellum gerere malebat, omnes cogendas militum legiones, quae usquam essent, et qua transeandum hostibus erat, constituendae, quo barbarus ab ulteriore progressu excluderetur. deligendus item dux et imperator belli totius Sarus, qui et per se idoneus erat ad incutiendum hosti terrorem ob fortitudinem ac bellicae rei peritiam, et apud se barbarorum mul-

θος ἀρκοῦν εἰς ἀντίστασιν. ἀλλ' οὔτε τὴν εἰρήνην δεξιόμενος οὔτε τὴν Σάρου φιλίαν ἐπισπασόμενος οὔτε τὸ Ῥωμαϊκὸν συναγαγῶν στρατόπεδον, τῶν δὲ Ὀλυμπίου τὰς ἐλπίδας ἀναρτήσας ἐδ-
 5 χῶν, τοσοῦτων αἰτίος ἰγένετο τῷ πολιτεύματι συμφορῶν. στρα-
 10 τηγούς τε γὰρ ἐπέστησε τῷ στρατεύματι καταφρόνησιν ἐμποιῆσαι τοῖς πολεμίοις ἀρκοῦντας, Τουρπιλλίωνα μὲν τοῖς ἰππεῦσιν, Οὐαράνην δὲ τοῖς πεζοῖς ἐπιστήσας καὶ τῇ τῶν δομωστικῶν ἤλῃ Βιγελάτιον, καὶ τὰ λοιπὰ τούτοις ὁμολογοῦντα, ὧν ἕνεκα ταῖς ἐλπίσι πάντες ἀπεγνωκότες ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν ἰδόκων τὴν τῆς Ἰταλίας

37. Ἄλλὰ τούτων οὕτω διωκμένων ἐπὶ τὴν κατὰ τῆς Ῥώμης ἔφοδον Ἀλάριχος ὠρμήθη, γελάσας τὴν Ὀνωρίου παρασκευήν. ἐπεὶ δὲ μεγίστοις οὕτω πράγμασιν οὐκ ἐκ τοῦ ἴσου μό-
 15 νέμων ἀλλὰ καὶ ἐκ μείζονος ὑπεροχῆς ἐγχεῖσθαι διανοεῖτο, μετα-
 15 πέμπεται τὸν τῆς γαμετῆς ἀδελφὸν Ἀτάουλφον ἐκ τῆς ἀναπάτω Παιονίας, ὡς ἂν αὐτῷ κοινωνήσοι τῆς πράξεως Οὐννων καὶ Γότθων πλῆθος οὐκ ἐκ καταφρόνητον ἔχων. οὐκ ἀναμείνας δὲ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσω προελθὼν Ἀπυλῆταν μὲν παραιτρεῖ καὶ τὰς ἐξῆς πόλεις ἐπέκεινα τοῦ Ἡριδανῶ ποταμοῦ
 20 κειμένας (φημὶ δὴ Κογκορδίαν καὶ Ἄλτινον καὶ ἐπὶ ταύτῃ Κρέμωνα), καὶ περαιοῦσιν τὸν ποταμὸν, ὥσπερ ἐν πανηγύρει, πο-
 λεμίου μηδεὶος ἀπαντήσαντος εἰς τι τῆς Βονωνίας ὀρμητῆριον ἤλ-
 θεν, ὃ καλοῦσιν Οἰκουβαρίην. ἐντεῦθεν Αἰμιλίαν ἄπασαν παρ-

15 Olympiodoro et Philostorgio Ἀθαοσίφορ, Iornandas Athaulphus,

titudinem satis ad resistendum idoneam habebat. enimvero nec pacem amplexus nec amicitia Sari conciliata nec Romanis exercitiis collectis, sed in Olympii votis omni spe collocata, tantarum rei publicae calamitatum auctor exstitit. nam duces exercitui dedit eos qui sui contemptum in animis hostium excitare possent, equitatu Turpillione, pedestribus copiis Varane praefecto, itidemque domesticorum alae Vigilantio; quibus erant et reliqua consentanea, quapropter omnes desperabundi iam in oculis Italiae exitium habere sibi videbantur.

37. His in hunc modum ordinatis, Alarichus apparatu Honorii derise Romanam expeditionem coepit. et quoniam res adeo maximas non tantum apparatu pari sed etiam maiore cogitabat aggredi, Ataulphum, coniugis suae fratrem, ex Pannonia superiore accessit, ut eum rei gerendae sibi socium adiungeret; qui Hunnorum Gothorumque copias haud aspernandas haberet, verum illius adventu non exspectato ulterius progressus, Aquileiam et urbes ordine trans Eridanum flumen sitas cursu praeterit, Concordiam inquam et Altinum et secundum hanc Cremonam. cumque flumen transiecisset, velut in festa quadam celebritate, hoste nullo prorsus occurrente, quoddam ad castellum Bononiae venit, quod Oecubariam vocant. hinc Aemilia tota pera-

αμέφας καὶ καταλιπὼν τὴν Ῥάβειναν εἰς Ἀρμίνον ἀφίκετο, πόλιν τῆς Φλαμινίας μεγάλην. εἶτα καὶ ταύτην παραδραμιῶν καὶ τὰς ἄλλας ὅσαι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ἦσαν, εἰς τὸ Πίκηρον παρεγένετο· τοῦτο δὲ ἔθνος ἐστὶν ἐν ἐσχάτῳ που τοῦ Ἴονίου κείμενον κόλπου. ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμήσας πάντα τὰ ἐν 5 ποσὶν ἐληΐζετο φρούριά τε καὶ πόλεις, ὥστε εἰ μὴ πρὸ τῆς τῶν βαρβάρων εἰς τούτους τοὺς τόπους ἀφίξεως διαδράντες ἔφθησαν Ἀρσακίος τε καὶ Τερέντιος οἱ εὐνοῦχοι, καὶ τὸν Στελίχωνος υἱὸν Εὐχέριον εἰς τὴν Ῥώμην ἀσέγγαγον κατὰ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως ἀποθανοῦμενον, καὶ ἔργον οἷς βασιλεὺς ἐκέλευσεν ἐπετέθη, πάν- 10 τως ἂν ὁ νεὸς εἰς χεῖρας ἐλθὼν Ἀλαρίχου περιεσώθη. πληρώσαντες δὲ ἐπὶ τε τοῦτω τὸ προσταχθὲν οἱ εὐνοῦχοι καὶ Θερμαντίαν τὴν Ὀνωρίου γαμετὴν τῇ μητρὶ παραδόντες, οὐ δυνηθέντες ἐπυελθεῖν διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ πρὸς τὸν βασιλέα, νεὸς ἐπιβάντες ὡς ἐπὶ Κελτοὺς καὶ Γαλάτας ἀπέπλευσαν, ἧ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐνε- 15 δήμει. ὄφελος δὲ μέγα τῆς πολιτείας ὁ βασιλεὺς ἠγησάμενος εἰ τοὺς εὐνοῦχους ἀποδόντας Θερμαντίαν τῇ μητρὶ καὶ ἀνελόντας Εὐχέριον ὑπὲρ τούτων ἀμείψαιτο τῶν ἀνδραγαθημάτων, Τερέντιον μὲν ἔταξεν ἄρχην τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος, Ἀρσακίῳ δὲ τὴν μετὰ τοῦτον ἔδωκε τάξιν. ἀνελὼν δὲ Βαθανάριον τῶν ἐν τῇ με- 20 γάλῃ Λιβύῃ στρατιωτῶν . . , Στελίχωνος ἀδελφῆς ἄνδρα γενόμενον, Ἡρακλειανῶ παρέδωκε τὴν ἀρχήν, αὐτόχειρὶ Στελίχωνος ὄντι καὶ ταύτην ἐπαθλον τὴν τιμὴν δεξαμένην.

7 ἔφθασαν P.

12 τούτων vulgo.

21 στρατιωτῶν] στρα-

τιωτῶν ἠγοούμενον Leunclavius.

grata reliotaque Ravenna Ariminum accessit, urbem Flaminiae magnam. deinde hac quoque cursu praeterita cum ceteris, quae sunt eiusdem provinciae, in Piconum venit. ea gens in extremo sinu Ionio sita est. hinc Romam versus promotis castris obvia castella cuncta cum oppidis diripit, adeo quidem ut nisi ante adventum in haec loca barbarorum Arsacius et Terentius eunuchi cursu evasissent et filium Stelichonia Eucherium Romam adduxissent, mandatu principis interficiendum, ibique principis imperium reapse fuissent exsecuti, omnino in Alarichi manus pervenisset adolescens et salvus evasisset. cum autem et in his eunuchi fecissent quod iussi fuerant, et Thermantiam Honorii coniugem matri reddidissent, quod eadem via reverti ad imperatorem non possent, navi conscensa versus Celtas et Gallos profecti sunt, ubi princeps etiam degebat. magno vero commodo rei publicae futurum ratus imperator, si hos eunuchos, qui Thermantiam matri reddiderant et Eucherium interfecerant, pro tam fortibus factis remuneraretur, Terentium augustalis cubiculi praepositum fecit et Arsacio proximum ab eo locum dedit. itidem, occiso Bathanarie comite Africoe, quocum nupta Stelichonis soror erat, eam provinciam Heracliano tradidit, qui manu sua Stelichonem interfecit; eiusque facinoris praemium honorem hunc tulit.

38. Ἦδη δὲ Ἀλαρίχου περὶ τὴν Ῥώμην ὄντος καὶ καταστήσαντος εἰς τὴν πολιορκίαν τοὺς ἔνδον, ἐν ὑποψίᾳ ἔλαβε τὴν Σερήναν ἢ γερουσία οἷα τοὺς βαρβάρους κατὰ τῆς πόλεως ἀγαγοῦσαν, καὶ ἐδόκει κοινῇ τε γερουσία πάση καὶ Πλακιδίᾳ τῇ ὁμο-
 5 πατρίᾳ τοῦ βασιλέως ἀδελφῇ ταύτην ἀνααιρεθῆναι τῶν περιεστώτων κακῶν οὖσαν αἰτίαν· καὶ Ἀλαρίχον γὰρ αὐτὸν Σερήνας ἐκποδῶν γενομένης ἀναχωρήσειν τῆς πόλεως οἷα μηδεὸς ὄντος ἔτι τοῦ προδώσειν τὴν πόλιν ἐπιζομένου. ἦν μὲν οὖν ἡ ὑποψία τῷ ὄντι ψευδῆς (οὐδὲν γὰρ ἡ Σερήνα τοιοῦτον ἔλαβε κατὰ νοῦν), δίκην
 10 δὲ τῶν εἰς τὰ θεῖα δέδωκε δυσσεβημάτων ἄξιαν, ὡς αὐτίκα μύλια ἔρχομαι λέξων. ὅτε Θεοδοσίος ὁ πρεσβύτερος, τὴν Εὐγενίου καθελὼν τυραννίδα, τὴν Ῥώμην κατέλαβε καὶ τῆς ἱερᾶς ἀγιστείας ἐνεποίησε πῦσιν ὀλιγορίας, τὴν δημοσίαν δαπάνην τοῖς ἱεροῖς χορηγεῖν ἀρνησάμενος, ἀπηλαύνοντο μὲν ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι, κατελιμ-
 15 πάνετο δὲ πάσης ἱερουργίας τὰ τεμένη. τότε τολῶν ἐπεγγελωσα τοῦτοις ἢ Σερήνα τὸ μητρῶον ἰδεῖν ἐβουλήθη, θεασαμένη δὲ τῷ τῆς Ῥέας ἀγάλματι περικείμενον ἐπὶ τοῦ τραχήλου κόσμον τῆς θείας ἐκείνης ἄξιον ἀγιστείας, περιελούσα τοῦ ἀγάλματος τῷ ἑαυ-
 20 τῆς ἐπέθηκε τριχῆλῳ· καὶ ἐπειδὴ πρεσβύτερος ἐκ τῶν Ἑστιάκων περιλειμμένη παρθένον ἀνείδισεν αὐτῇ κατὰ πρόσωπον τὴν ἀσεβίαν, περιώβρισέ τε καὶ ἀπελαύνεσθαι διὰ τῶν ἐπομένων ἐκέλευσεν. ἡ δὲ κατιοῦσα, πᾶν ὃ τι ταύτης ἄξιον τῆς ἀσεβείας, ἐλθεῖν

4 ὁμοπατρία L margo: vulgo ὁμομητρία. eodem patre Theodosio, sed diversis matribus nati erant, Honorius a Flaccilla, Placidia a Galla. H. 19 Ἑστιάδων usitatus.

38. Cum iam Alarichus prope Romam esset et inclusos obsidione cinxisset, Serenam senatus suspectam habere coepit, quasi quae barbaros adversus urbem attraxisset. censuitque pariter et universus senatus et Placidia, principis uterina soror, Serenam esse necandam, quae praesentium malorum auctor existeret. nam et Alarichum ipsum Serena de medio sublata discesaurum ab urbe, quod nemo superaturus esset, a quo ille sibi proditum iri urbem sperare posset. erat autem haec quidem suspicio reapse falsa: nam nihil huiusmodi Serenae ad animum accliderat. verum meritas violatarum rerum divinarum poenas luebat, velut hoc ipso iam loco narrare lubet. quo tempore Theodosius maior oppressa Eugenii tyrannide Romam venit et contemptum sacri cultus in animis omnium excitavit, publicum sumptum ad sacrificia se suppeditaturum infutiat, expellebantur utriusque sexus sacerdotes, et sana sacrificiis omnibus destituta iacebant. tunc igitur his illudens Serena Matris deum aedem videre voluit. conspicata vero mundum collo simulacri Rheae circumiectum, illo divino cultu dignum, hunc ipsum simulacro ademptum collo suo adbibuit. cumque vetula quaedam, ex virginibus reliqua Vestalibus, hanc impietatem in os ei exprobrasset, tam contumeliis illi gravibus illudit quam abigi per comites eam pedissequos iussit. tum ea descendens, quicquid illa dignum impietate foret, ut et ipsi Serenae et ma-

αὐτῇ Σερήνῃ καὶ ἀνδρὶ καὶ τέκνοις ἠράσατο. ἐπεὶ δὲ οὐδενὸς τούτων ποιησαμένη λόγον ἀνεχώρει τοῦ τεμένους ἐγκαλλωπιζομένη τῷ κόσμῳ, πωλλάκις μὲν ἐπεφοίτησεν ὄναρ αὐτῇ καὶ ἕπαρ τὸν ἐπόμενον θάνατον προμηθεύον, ἐθεύσαντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τὰ παραπλήσια. καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν ἡ τοῖς ἄσεβεις μετιούσα δίκη ὁρᾶσαι τὸ οἰκτεῖον, ὥστε οὐδὲ μαθοῦσα τὸ ἐσόμενον ἐφυλάξατο, ὑπέσχε δὲ τῇ ἀγγόνῃ τὸν τράχηλον ὧ τὸν τῆς θεοῦ κόσμον ἔτυχε περιθεῖσα. λέγεται δὲ καὶ Στελίχωνι δι' ἑτέραν οὐ πόρρω ταύτης ἀσέβειαν τῆς δίκης τὰ ἀπέρρητα μὴ διαφυγεῖν· καὶ οὗτος γὰρ θύρας ἐν τῷ τῆς Ῥώμης Καπιτωλίῳ χροσίῳ πολλὴν ἔλκοντι 10 σταθμὸν ἡμφιεσμένους ἀπολεπίσαι προστάζει, τοὺς δὲ τοῦτο πληρῶσαι ταχθέντας εἰρεῖν ἐν τινι μέρει τῶν θυρῶν γεγραμμένον *misero regi servantur*, ὅπερ ἴστί· “ἀθλίῳ τυράννῳ φυλάττονται.” καὶ εἰς ἔργον ἔξβη τὸ γεγραμμένον· ἀθλίως γὰρ καὶ ἐλεινῶς τὸν βίον ἀπέλειπεν. 15

39. Ἄλλ' οὐδὲ ἡ Σερήνας ἀπώλεια τῆς πολιορκίας ἀπέστησεν Ἀλάρικον, ἀλλ' αὐτὸς μὲν κύκλῳ περιεῖχε τὰς πύλας ἀπάσας, καταλαβὼν δὲ τὸν Θύμβριν ποταμὸν τὴν διὰ τοῦ λιμένος τῶν ἐπιτηδείων ἐκώλυε χορηγίαν. ὅπερ οἱ Ῥωμαῖοι θεασάμενοι διακαρτερεῖν ἔγνωσαν, οἷα ὡς εἰπεῖν ἐκάστης ἡμέρας ἐκ τῆς Ῥα-20 βέννης ἐλεύσεσθαι τῇ πόλει προσδοκῶντες ἐπικουρίαν. ὡς δὲ οὐδενὸς ἀφικνουμένου τῆς ἐλπίδος ἀπεσφάλησαν, ἐδόκει τὸ μέτρον ἐλαττωθῆναι τοῦ σίτου καὶ τὸ ἡμισυ πέττεσθαι μόνον τοῦ πρότε-

§ ad Stelichon?

fito eius et liberis eveniret, imprecatur. illa vero nullius horum ratione habita, cum mundo isto sibi placens e fano exiasset, saepe numero quiddam ei se tum quiescenti tum vigilantem offerebat, quod mortem imminetentem ei denuntiaret. alii quoque complures similia conspexerunt. et quidem persecutrix impiorum Vindicta tantopere suo satisfecit officio, ut etiam eo Serena cognito quod de se futurum esset, non tamen sibi caveret, sed laqueo cervices illas praebere elidendas quibus divae mundum iniecerat. fertur et Stelicho propter aliam quandam non absimilem huic impietatem arcana Vindictae supplicia non effugisse. nam et is mandasse perhibetur ut fores Capitolii Romani, quae auro magni ponderis erant obduetae, laminis istis aureis spoliarentur; eos autem qui hoc facere iussi fuissent, in parte quadam forium perscriptum reperuisse "misero regi servantur." atque huic scripturae respondit eventus: nam misere simul et miserabiliter vitam finit.

39. Ceterum ne Serenae quidem interitus Alaricum ab obsidione submovit, sed portas universas undique circumsegit, et occupato Tiberi flumine subministrationem comestus e portu impediabat. quod conspicati Romani obdurare statuerunt, veluti qui propemodum in singulos dies Ravenna venturum urbi subsidium exspectarent. cum autem nemine succurrente spes eos destitisset, visum est annonae mensuram esse diminuendam, dimidiamque

ρον ἐκάστης ἡμέρας δαπανωμένον, εἶτα τῆς ἐνδείας ἐπιτεινομένης τὸ τρίτον. καὶ ἐπειδὴ μηδεμία τῆς τοῦ κακοῦ θεραπείας ἦν μηχανή, τὰ δὲ τῇ γαστρὶ βοηθοῦντα πάντα ἐπέλιπε, λιμῶ κατὰ τὸ εἶκος ἐπῆει λοιμὸς καὶ πάντα ἦν νεκρῶν σωμάτων μεστί. τῆς δὲ πόλεως ἔξω θάπτεσθαι τῶν σωμάτων οὐ δυναμένων (πᾶσαν γὰρ ἔξοδον ἐφύλαττον οἱ πολέμιοι) τάφος ἦν ἡ πόλις τῶν τεθνεώτων, ὥστε καὶ ἄλλως εἶναι τὸ χωρίον ἀόκητον, ἀρκεῖν τε, εἰ καὶ μὴ τροφῆς ἦν σπάνις, εἰς σωμάτων διαφθορὰν τὴν ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἀναδιδόμενῃ δαμῆν. ἐπήρκον δὲ πολλοῖς εἰς τὸ μεταδιδόναι τῶν ἀναγκαίων Λαῖτα ἡ Γρατιανοῦ βασιλεύσαντος γαμετὴ καὶ Πισσαμένη ἡ μήτηρ αὐτῆς· τοῦ γὰρ δημοσίου βασιλικῆς αὐταῖς τραπέζης ἐπιδιδόντος παρασκευῆν, ἀπὸ Θεοδοσίου ταύτην ἐχούσαις τὴν δωρεάν, οὐκ ὄλλοι διὰ τὴν τῶν γυναικῶν φιλανθρωπίαν τὸν λιμὸν ἐκ τῆς αὐτῶν οἰκίας παρεμυθοῦντο.

40. Ὡς δὲ εἰς ἔσχατον τοῦ κακοῦ προϊόντος καὶ εἰς ἀλληλοφαγίαν ἐλθεῖν ἐκινδύνευσαν, τῶν ἄλλων ἀπάντων οὐα ἐξάγιστα εἶναι τοῖς ἀνθρώποις ἐδόκει πεπειραμένοι, προσβείαν ἐγνωσαν στείλαι πρὸς τὸν πολέμιον, ἀπαγγελοῦσαν ὅτι καὶ πρὸς εἰρήνην εἰσὶν ἔτοιμοι τὸ μέτριον ἔχουσιν καὶ πρὸς πόλεμον ἔτοιμότεροι, τοῦ Ῥωμαίων δήμου καὶ ἀναλαβόντος ὄπλα καὶ τῇ συνεχεῖ περὶ ταῦτα μελέτῃ μηκέτι πρὸς τὸ πολεμεῖν ἀποκνοῦντος. αἰρεθέντος δὲ προσβεβυτοῦ Βασιλείου, τὸ μὲν γένος ἔλκοντος ἐξ Ἰβήρων, ἐπάρ-

3 ἀπέλιπε vulgo.

5 ἄπτεσθαι L.

11 ἡ om libri.

duntaxat partem eius coquendam quod antea singulos in dies erogaretur; hinc augescente penuria tertiam. et quia nullum excogitari potuit mali sanandi remedium, iamque cuncta ventris inediae succurrentia defecerant, famem, seu consentaneum erat, pestis excipiebat, et omnia plena cadaveribus erant. cumque non possent extra urbem sepeliri cadavera, quod omnes ex urbe vias hostes obsiderent, urbs ipsa mortuorum sepulcrum erat, adeo quidem ut esset alioquin etiam in urbe solitudo; ac si maxime nulla fuisset alimentorum penuria, vel exhalans e cadaveribus foetor ad inficienda corrumpendaque corpora sufficisset. compluribus autem cibum diu sane suppeditabant Laeta, Gratiani quondam principis coniux, eiusque mater Pissamena. quippe quod ex liberalitate Theodosii fiscois eis apparatus mensae regiae praebere, non pauci, quae harum mulierum erat humanitas, ex earum domo famem solabantur.

40. Cum autem malo ad extremum progressu periculum esset, ne tandem eo redigerentur ut nutuo se vorarent, tentatis omnibus aliis quae hominibus etiam abominabilia videntur esse, legationem mittendam ad hostem statuunt, quae denuntiarent obsessos et ad pacem paratos esse, modo condiciones ea mediocres haberet, et ad proelium paratiores, posteaquam populus Romanus et arma sumpisset in manus et ex eorum tractatione continua non amplius pugnare formidaret. delecto ad hanc legationem Basilio, qui genere Hispanus erat praesidisque provinciae dignitatem adeptus, comitem

χου δὲ ἀξία τετιμημένον, συνεξήει τούτω καὶ Ἰωάννης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφῶν, οὓς τριβοῦνους καλοῦσιν, ἄρχων γεγενημένος, οἷα γνῶριμος Ἀλαρίχῳ καὶ πρόξενος. οἱ γὰρ ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἤπλιτον εἰ αὐτὸς Ἀλάριχος ἔτι πάρεστι καὶ αὐτὸς ὁ τὴν Ῥώμην εἶη πολιορκῶν· ἐκ γὰρ τῆς προλαβούσης ἐβουκολοῦντο φήμης, ὡς ἕτερος εἶη τῶν τὰ Στελίχωνος φρονούντων αὐτὸν ἐπαγαγῶν τῇ πόλει. οἱ δὲ πρέσβεις ὡς αὐτὸν ἀφικόμενοι κατεδύοντο μὲν ἐπὶ τῇ χρόνον τοσοῦτον κατασχούσῃ τοὺς Ῥωμαίους ἀγνοία, τὰ δὲ τῆς γερουσίας ἀπήγγελλον. ὢν Ἀλάριχος ἀκούσας, καὶ ὅτι μεταχειριζόμενος ὁ δῆμος ὄπλα παρεσκευάσται πολεμεῖν, “δασύτερος ὢν ὁ χόρτος” ἔφη “τέμνεσθαι ῥάων ἢ ἀραιότερος”, καὶ τοῦτο φθιγγάμενος πλατῆν τῶν πρέσβειων κατέχει γέλωτα. ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς περὶ τῆς εἰρήνης ἐλληλύθασι λόγους, ἐχρητὸ ῥήμασιν ἐπέκεινα πάσης ἀλαζονείας βαρβαρικῆς· ἔλεγε γὰρ οὐκ ἄλλως ἀποστήσασθαι τῆς πολιορκίας, εἰ μὴ τὸν χρυσὸν ἅπαντα, ὅσον ἡ πόλις 15 ἔχοι, καὶ τὸν ἄργυρον λάβοι, καὶ πρὸς τούτοις ὅσα ἐν ἐπιπλοῖς εὖροι κατὰ τὴν πόλιν καὶ ἔτι τοὺς βαρβάρους οἰκέτας. εἰπόντος δὲ τῶν πρέσβειων ἐνὸς “εἰ ταῦτα λάβοις, τί λοιπὸν ἔτι τοῖς ἐν τῇ πόλει καταλιμπάνεις”; “τὰς ψυχὰς” ἀπεκρίνατο. τωτῆν οἱ πρέσβεις δεξάμενοι τὴν ἀπόφασιν ἤτησαν τοῖς ἐν τῇ πόλει κοινώσα- 20 σθαι τὸ πρακτέον. ἐνδοσίμου δὲ τυχόντες τοὺς ἐν τῇ πρεσβείᾳ γενομένους ἀπήγγειλαν λόγους. τότε δὴ πεισθέντες Ἀλάριχον εἶναι τὸν πολεμοῦντα, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς ἀνθρωπίνην ἰσχὸν φέρονσιν

2 fortasse singulari numero legendum ὃν τριβοῦνον καλοῦσιν. S.

ei se Ioannes adiunxit, praepositus aliquando notariis principis, quos tribunos vocant, velut Alaricho notus et partium conciliator. non enim certe Romanis constabat, an adhuc ipsemet Alarichus adesset et an ipse Romam obsideret: quippe nonnihil eos sparsa prius fama solabatur, hunc alium esse qui Stelichonis partibus faveret et ipsam ad urbem adduxisset. cum ad Alarichum legati venissent, puduit eos ignorantiae, in qua tam diu populus Romanus haesisset; pariterque mandata senatus exponunt. quibus Alarichus auditis, ac praesertim quod populus arma tractans ad pugnam paratus esset, “spissius” inquit “foenum rarior facilius secatur.” quod verbum prolocutus ingenti sublato cachinno legatos irrisit. cum autem ad colloquia de pace ventum esset, verbis omnem barbaricam insolentiam superantibus utebatur. aiebat enim non aliter se finem obsidionis facturum, nisi et aurum omne, quod esset in urbe, et argentum omne accepisset, praeterea quicquid repperisset in urbe suppellectilia, itemque mancipia barbarae. hic cum dixisset alter legatorum, si quidem haec abstulisset, quid eis tandem reliqueret qui essent in urbe? “animos” respondit. hoc legati accepto responso, ut cum obsessis sibi colloqui liceret de eo quod agendum esset, petunt. impetratis indutis, quae hac legatione fuissent ultro citroque dicta, nuntiant, tum vero persuasi Romani Alarichum esse qui bello vexaret urbem, ac desperatis

ἀπογόνους, ἀτεμιμηθήσκοντο τῆς ἐπιφοιτώσης πάλαι τῇ πόλει κατὰ τὰς στάσεις ἐπικουρίας, καὶ ὡς παραβάντες τὰ πάτρια ταύτης ἔρημοι κατελείφθησαν.

41. Περὶ δὲ ταῦτα οὖσιν αὐτοῖς Πομπηϊανὸς ὁ τῆς πόλεως ὑπαρχὸς ἐνέτυχέ τισιν ἐκ Τουσκίας εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικομένοις, οἱ πόλιν ἔλεγόν τινα Νεβηθαν ὄνομα τῶν περιστάτων ἐλευθερῶσαι κινδύνων, καὶ τῇ πρὸς τὸ θεῖον εὐχῇ καὶ κατὰ τὰ πάτρια θεραπεία βροντῶν ἔξαισιων καὶ πρησιήρων ἐπιγενομένων τοὺς ἐπικειμένους βαρβάρους ἀποδιῶξαι. τούτοις διαλεχθεὶς ἔπεισεν
10 ὅσα ἐκ τῶν ἱερατικῶν ὄφελος. ἐπεὶ δὲ τὴν κρατοῦσαν κατὰ νοῦν ἐλάμβανε δόξαν, ἀσφαλτέστερον ἐθέλων προῶσαι τὸ σπουδαζόμενον ἀνατίθεται πάντα τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ἦν δὲ Ἰννοκέντιος. ὁ δὲ τὴν τῆς πόλεως σωτηρίαν ἐμπροσθεν τῆς οἰκίας ποιησάμενος δόξης λάθρα ἐφήκεν αὐτοῖς ποιεῖν ἄπειρ ἴσασιν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἄλ-
15 λως ἔφασαν τῇ πόλει τὰ γινόμενα συντελέσειν, εἰ μὴ δημοσίᾳ τὰ νομιζόμενα προαχθεῖη, τῆς γεροσύας εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀναβαινούσης, αὐτόθι τε καὶ ἐν ταῖς τῆς πόλεως ἀγοραῖς ὅσα προσήκει πραιτούσης, οὐκ ἐθάρρησεν οὐδεὶς τῆς κατὰ τὸ πάτριον μετασχεῖν ἁγιστείας, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς Τουσκίας παρήκαν, ἐτρέ-
20 πησαν δὲ εἰς τὸ θεραπεῦσαι τὸν βάρβαρον καθ' ὅσον ἂν οἰοί τε γένωνται. πέμπουσι τοῖσιν καὶ αὐθις τοὺς πρέσβεις, καὶ λόγων ἐκατέρωθεν πλείστων γεγενημένων ἐδόκει δοθῆναι παρὰ τῆς πό-

6 forsā Nepet. S. 7 ἀρχῇ LP. 9 Leunclavius ἐποίησε.
posset etiā ἐπραξε legi. S. ἐπέσθη R. 14 ἄπασιν Ισα-
σιν LP.

omnibus quae vires humanas spectarent, ad animos revocant eam opem quam in seditionibus olim urbs fuisset experta, quodque patris ritibus violatis hanc amisissent.

41. Dum haec ipsi secum expendunt, Pompeianus praefectus urbis forte in quosdam incidit, qui Romam a Tuscia venerant, et oppidum quoddam siebant, cui nomen Neveia, praesentibus se liberasse periculis, perque nuncupata numini vota cultumque patrum, tonitruis et fulgetris immanibus elicitis, barbaros imminentes abegisse. cum his collocutus, quaecumque de Pontificum libris fieri expediret, fecit. quia vero ad animum accidebat ei quae tunc invaluerat opinio, quo tutius id perageret quod in votis habebat, omnia cum urbis episcopo communicat. is erat Innocentius, qui quidem opinionem suae salutem urbis anteponebat clam permisit eis, ut facerent quaecumque scirent. cum illi non aliter haec urbi conductura dicerent, nisi publice consueta sacrificia fierent, senatu in Capitolium ascendente atque tum ibi tum quolibet in urbis foro, rite debita sacra peragente, nemo interesse caerimoniis ritu patrio celebrandis ausus fuit, sed hominibus illis e Tuscia valere iussis ad permulcendum omni studio barbarum se convertant. itaque rursus ad eum legatos mittunt, et utrinque plurimis in medium prolatis placuit ab

Zosimus.

20

λεως πεντακισχιλλας μὲν χρυσοῦ λίτρας, τρισμυριάς τε πρὸς ταύ-
 ταις ἀργυρίου, σηρικούς δὲ τετρακισχιλλούς χιτῶνας, ἔτι δὲ κοκ-
 κοβαφῆ τρισχίλια δέρματα καὶ πέπερι σταθμὸν ἕλκον τρισχιλίω
 λιτρῶν. οὐκ ὄντων δὲ τῇ πόλει δημοσίων χρημάτων, πῦσα ἦν
 ἀνάγκη τοῖς ἀπὸ τῆς γερουσίας, ὅσοι τὰς οὐσίας εἶχον, ἐκ κατω- 5
 γραφῆς ταύτην ὑποστῆναι τὴν εἰσφορὰν. ἐπιτραπεῖς δὲ Παλλά-
 διος τῇ δυνάμει τῆς ἐκύστου περιουσίας τὸ δοθησόμενον συμμε-
 τρῆσαι, καὶ ἀδυνατήσας εἰς ὀλόκληρον ἅπαντα συναθροῦσαι, ἣ
 τῶν κεκτημένων μέρος τι τῶν ὄντων ἀποκρυψάντων ἢ καὶ ἄλλως
 πως εἰς πενίαν τῆς πόλεως ἐλθούσης διὰ τὰς ἐπαλλήλους τῶν 10
 κρατούντων πλεονεξίας, ἐπὶ τὸν κολοφῶνα τῶν κακῶν ὃ τὰ ἀν-
 θρώπινα λαχὼν ἀλιτήριος δαίμων τὰ πράγματα πρῶττοντας ἤγαγε.
 τὸ γὰρ ἐλλεῖπον ἀναπληρῶσαι διὰ τοῦ κόσμου τοῦ περικειμένου
 τοῖς ἀγάμμασιν ἔγνωσαν, ὅπερ οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ τὰ τελεταῖς
 ἀγλαῖας καθιδρυθέντα καὶ τοῦ καθήκοντος κόσμου τυχόντα διὰ τὸ 15
 φυλάξαι τῇ πόλει τὴν εὐδαιμονίαν αἰδίων, ἐλαττωθείσης κατὰ τι
 τῆς τελετῆς ἄψυχα εἶναι καὶ ἀνελέργητα. ἐπεὶ δὲ πανταχόθεν
 ἔδει τὰ φέροντα πρὸς ἀπώλειαν τῆς πόλεως συνδραμεῖν, οὐκ ἀπε-
 κόσμησαν τὰ ἀγάλματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐχώνευσάν τινα τῶν ἐκ
 χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεποιημένων, ὧν ἦν καὶ τὸ τῆς ἀνδρίας, ἣν 20
 καλοῦσι Ῥωμαῖοι οὐριτούτεμ· οὐπερ διαφθαρέντος, ὅσα τῆς ἀν-
 δρίας ἦν καὶ ἀρετῆς παρὰ Ῥωμαίοις ἀπέσβη, τοῦτο τῶν περὶ τὰ

3 ἔχον L.   12 τὰ] τοὺς τὰ?   21 ὅπερ διαφθαρέντες LP.
 22 τοῦ τε LP.

urbe solvi quinque milia pondo auri, argenti triginta milia, vellerum cocci-
 neorum tria milia, piperis tria librarum milia. quod autem nullas urbs in
 fisco pecunias haberet, omnino necessitas flagitabat ut ii senatores, quot-
 quot habebant patrimonium, collationem hanc ex descriptione susciperent.
 cumque Palladio datum hoc negotii fuisset ut, quod solvendum erat, ex sin-
 gulorum patrimonii facultate metiretur, isque nequivisset in solidum omnia
 cogere, vel quod ipsi possessores partem aliquam bonorum occultassent,
 vel quod esset urbs aliqui propter imperatorum continuas et avaras exa-
 ctiones ad paupertatem redacta, sceleratus ille genius, qui tunc sortitus res
 humanas erat, ad ipsum colophonem malorum praefectos huic negotiis impulit.
 nam quod deerat mundo supplere statuunt, quo erant exornata deum simula-
 cra. quod sane nihil aliud erat quam simulacra sacris ritibus ac caerimoniis
 dedicata mundoque decenti exornata, propterea quod urbi felicitatem per-
 petuam conservassent, his ipsis caerimoniis nonnihil deminutis esse inanima
 prorsus et inefficacia. quod denique cuncta, quae tenderent ad interitum
 urbis, undique concurrere oporteret, non ornamenta duntaxat sua simulacris
 ademerunt, verum etiam nonnulla ex auro et argento facta confugarunt. quo-
 rum erat in numero Fortitudinis quoque simulacrum, quam Romani Virtu-
 tem vocant. quo sane abolito, quicquid fortitudinis atque virtutis apud Ro-

θεῖα καὶ τὰς πατέρας ἁγιστείας ἐσχολακώτων ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου προφητευσάντων.

42. Τὰ μὲν οὖν χρήματα τοῦτον συνεκομίσθη τὸν τρόπον, ἐδόκει δὲ πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβείαν σταλῆναι κοινωσομένην αὐτῷ περὶ τῆς ἐσομένης εἰρήνης, καὶ ὡς οὐ τὰ χρήματα μόνον Ἀλάριχος ἀλλὰ καὶ παῖδας τῶν εἰς γεγονότων ἡμέρους ἐθέλοι λαβεῖν ἐφ' ᾧ τε δὴ μὴ μόνον εἰρήνην ἀλλὰ καὶ ὁμοιότητα πρὸς τὸν βασιλέα ποιήσασθαι, χωρήσειν τε ὁμοίως Ῥωμαίοις κατὰ παντός ἐναντίῳ τούτοις φρονεῖν βουλομένου. ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ τὴν 10 εἰρήνην ἐπὶ τούτοις ἐδόκει γενέσθαι, τὰ μὲν χρήματα τοῖς βαρβάροις ἐδόθη, τριῶν δὲ ἀγορὰν ἡμερῶν τοῖς ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀλάριχος ἀνήκεν, ἄδειαν ἐξόδου διὰ τινων πυλῶν αὐτοῖς δεδωκώς, ἐπιτρέψας δὲ καὶ τὸν ἐκ τοῦ λιμένος ἀνάγεσθαι σῖτον. ἀναπνευσάντων δὲ τῶν πολιτῶν, ἀποδομένων τε ὅσα ἦν αὐτοῖς πε- 15 ριττά, καὶ τὰ ἐνδέοντα πριαμένων ἢ ἐξ ἀμοιβῆς ἄλλων πραγμάτων πορισσάμενων, ἀνεχώρουν τῆς Ῥώμης οἱ βάρβαροι, καὶ τὰς σκηνὰς ἐν τισὶ περὶ τὴν Τουσκίαν ἐπήγγυοντο τόποις. καὶ οἱ μὲν οἰκέται σχεδὸν ἅπαντες, οἳ κατὰ τὴν Ῥώμην ἦσαν, ἐκάστης ὡς εἰπεῖν ἡμέρας ἀναχωροῦντες τῆς πόλεως ἀνεμίσθοντο τοῖς βαρβάροις, εἰς τεσσάρων μυριάδων πλῆθος συνειλεγμένοι· ἀλιώμενοι 20 δὲ τινες τῶν βαρβάρων τοῖς ἐπὶ τὸν λιμένα κατιοῦσι καὶ ἀνακομίζουσι τὶ τῶν ἐπιτηδείων ἐπήγεσαν, ὅπερ μαθὼν Ἀλάριχος ὡς μὴ

5 χρήσιμα LP. 20 συνειλεγμένοι Leunclavius: libri συνειλεγμένοις. ἀλιώμενοι idem pro vulgato ἀλιώμενοι.

manos superabat, extinctum fuit; id quod ex eo tempore futurum homines rebus divinis et ritibus patriis exerciti praedixerunt.

42. Collectis igitur in hunc modum pecuniis, visum est ad imperatorem mittendam esse legationem, quae cum eo de pace futura conferret, ac significaret Alarichum non solum pecunias verum etiam nobilium filios obades accipere velle, et hoc modo non tantum pacem sed et belli societatem cum imperatore initurum, et cum Romanis in aciem proditurum adversus quemvis qui esse hostili vellet in eos animo. cum principi quoque videretur pacem hisce condicionibus esse componendam, pecunia barbaris numerata fuit. et Alarichus triduo forum permisit urbanis, exeundi licentia per quasdam portas eis concessa, cum etiam e portu subvehendae annonae potestatem fecisset. posteaquam cives respirassent, omnibusque reliquis sibi venditis commississent necessaria vel ex permutatione rerum aliarum acquisivissent, Roma barbari discesserunt et castra quibusdam in locis circa Tusciam metati sunt. ac mancipia quidem propemodum omnia, quae Romae erant, in singulos fere dies ex urbe aufugientia barbaris semet aggregabant, ita quidem ut collecta servorum multitudo ad quadraginta milia excresceret. dum vero barbari quidam hinc inde vagantur, Romanos ad portum devectos et commentus aliquid subvehentes adorti sunt. hoc ubi comperisset Alarichus,

κατὰ γνώμην αὐτοῦ γενόμενον ἐκκόπτειν ἐσπούδαζε. δοκοῦσης δὲ εἶναι τῶν κακῶν μετρίας ἀνακωχῆς, ἐν μὲν τῇ Ῥαβέννῃ πρόεσιν ὁ βασιλεὺς Ὀνώριος ὑπατος, δεκάκις ἤδη τῆς τιμῆς ταύτης τυχών, κατὰ δὲ τὴν ἐψῶν Θεοδόσιος τὸ τρίτον ὁ βασιλεὺς.

a. 409 43. Ἐπὶ τούτῳ τε Κωνσταντῖνος ὁ τύραννος εὐνούχους⁵ πρὸς Ὀνώριον ἐστέλλε, συγγνώμην αἰτῶν ἕνεκα τοῦ τὴν βασιλείαν ἀνασχέσθαι λαβεῖν· μηδὲ γὰρ ἐκ προαιρέσεως ἐλθεῖν ταύτην, ἀλλὰ ἀνάγκης αὐτῷ παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπαχθείσης. ταύτης ἀκηκοὺς ὁ βασιλεὺς τῆς αἰτήσεως, θεωρῶν τε ὡς οὐ ῥᾶδιον αὐτῷ τῶν σὺν Ἀλαρίχῳ βαρβάρων οὐ πόρρω ὄντων περὶ πολέμων ἐτέ-¹⁰ ρων διανοεῖσθαι, καὶ προσέτι γε λόγον ποιούμενος συγγενῶν οἰκείων παρὰ τοῦ τυράννου κατεχομένων (οὗτοι δὲ ἦσαν Βεργηνιαρὸς καὶ Διδύμιος), ἐνδίδωσι ταῖς αἰτήσεσιν, ἐκπέμπει δὲ αὐτῷ καὶ βασιλικὴν ἐσθήτηα. τῶν μὲν σὺν συγγενῶν ἕνεκα ματαλαίαν εἶχε φροντίδα, πρὸ ταύτης τῆς πρεσβείας ἀποσφαγόντων, τοὺς δὲ ἐθ-¹⁵ νούχους ἐπὶ τούτοις ἀπέπεμπεν.

44. Οὕτω δὲ τῆς πρὸς Ἀλαρίχον βεβαιωθείσης εἰρήνης οἷα τοῦ βασιλέως οὔτε τοὺς ἡμέρους παραδόντος οὔτε τὰ αἰτούμενα πάντα πληρώσαντος, ἐπέμποντο παρὰ τῆς γερουσίας εἰς τὴν Ῥάβενναν πρέσβεις Κεκιλιανὸς καὶ Ἄτταλος καὶ Μαξιμιανός, οἵ²⁰ πάντα ἀποδυνάμενοι τὰ συμβάντα τῇ Ῥώμῃ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων ἐκτραγηδῆσαντες ἤνυσαν πλέον οὐδέν, Ὀλυμπίου

12 Paulo Diacono *Veridianus*.

veluti non sua voluntate factum, singulari studio vindicatum prohibuit. mediocre iam laxamentum hoc majorum esse videbatur, quo tempore Honorius imperator Ravennae consulatum inibat, octies honorem hunc consecutus, in Oriente Theodosius Augustus, iam tertium consul.

43. Secundum haec mittit Constantinus tyrannus eunuchos ad Honorium, veniam poscens quod imperium delatum accepisset: non enim id se sponte sua rapuisse, sed a militibus adhibita vi fuisse coactum. hoc postulatam ubi princeps audivisset, animadvertens haud facile se, quam diu militantes Alaricho barbari longius remoti non essent, de bellis aliis cogitare posse, praetereaque rationem propinquorum habens qui a tyranno in vinculis detinebantur (erant autem ii Verenianus et Didymius), non postulate duntaxat assensus est, sed et imperatoriam vestem ei misit. ac propinquorum quidem causa frustra sollicitus erat, qui ante legationem hanc iugulati fuerant. his actis eunuchos dimittit.

44. Ceterum pace cum Alaricho nondum confirmata, quod imperator nec obsides dedisset nec postulatis omnibus satisfacisset, ab senatu legati Ravennam mittuntur, Caecilianus Attalus et Maximianus; qui deploratis rebus adversis quae urbi accidissent, et eorum multitudine qui perissent tragicum in morem amplificata, nihil his rebus perfecerunt, Olympio cuncta

συνταράσσοντος πάντα καὶ τοῖς καλῶς ἔχειν δοκοῦσιν ἐμποδῶν γινομένων. ταύτη τοι τοὺς πρέσβεις ἐάσας ἀπρόκτους ἐφ' οἷς ἐηλέεθαι, παραλύσας Θεόδωρον τῆς τῶν ὑπάρχων ἀρχῆς Κεκίλιανῶ ταύτην παρέδωκεν, Ἄτταλον δὲ προστάται τῶν θησαυρῶν ἔταξεν. 5 ἔργον δὲ οὐδὲν ἔτιρον ἔχοντος τοῦ Ὀλυμπίου ἢ τὸ πανταχόθεν τοὺς Στελλίωσι συνεπίστασθαι τι λεγομένους ἰχθυεῖν, ἤχθησαν εἰς κρίσιν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συκοφαντίᾳ Μιρκελλιανὸς καὶ Σαλώνιος, ὄντες ἀδελφοὶ καὶ ἐν τῷ τάγματι τῶν βασιλικῶν ὑπογραφῶν ἀναφερόμενοι· καὶ τούτους γὰρ Ὀλύμπιος τῷ τῆς ἀθλῆς παρέδωκεν 10 ὑπάρχει, καὶ αἰκισμοῦ παντὸς εἶδει τὸ σῶμα ξανθέντες τῶν Ὀλυμπίῳ σπουδαζομένων εἶπον οὐδέν.

45. Τῶν δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην ἐν οὐδεμιᾷ τύχῃ βελτίονι καταστάντων, ἔδοξε τῷ βασιλεῖ πέντε τῶν ἀπὸ Δουλματίας στρατιωτικὰ τάγματα, τῆς οἰκείας μεταστάντα καθέδρας, ἐπὶ φυλακῇ 15 τῆς Ῥώμης ἔλθειν. τὰ δὲ τάγματα ταῦτα ἐπλήρουν ἄνδρες ἐξακισχίλιοι, τόλμη καὶ ῥώμη τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος κεφάλαιον ὄντες. ἤγετο δὲ αὐτῶν Οὐάλης πρὸς πάντα κίνδυνον ἐτοιμότητος, ὅς οὐκ ἀξιώσας δι' ὁδῶν ἕς οὐκ ἐφύλαττον οἱ πολέμιοι διελθεῖν, 20 καραδοκῆσαντος Ἀλαρίχου τὴν πόρον ἐπιπεσόντος τε σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι πάντας ὑπὸ ταῖς τῶν πολεμίων πεποίηκε γενέσθαι χερσὶ, καὶ μόλις διέφυγον ἄνδρες ἑκατὸν, ἐν οἷς καὶ ὁ τούτων

1 γενομένου vulgo. 3 τῶν ὑπάρχων] plur. an ergo praefectura praetoril et urbis? Reinesius. rescribendum est τοῦ ὑπάρχου; Theodorus hoc anno 409 praefectus praetorio fuit. v. Gothofred. in Prosopograph. c. Th. Pagi Crit. Bar. ad h. a. praefectura urbana singul. num. vertere iubet; et Leunclavius ita verterat. R. 10 παντὶ? ἤδη LP. 21 ἐν om LP.

perturbante, atque impediante quae recta viderentur. itaque dimissis ita legatis ut eas res, quarum causa venerant, non impetrarent, Theodoro praefectura praetoril defecto, Caeciliano eam tradidit, et Attalum fisco praeesse iussit. cum autem Olympius nihil aliud agendum sibi proponeret quam ut eos undique pervestigaret qui aliquid de Stelichone scire perhiberentur, ob huiusmodi calumniam in ius ducti sunt Marcellianus et Salonius fratres, inter notarios principis militantes; quos Olympius praefecto praetoril tradidit. cumque nullo non genere verberum caesa fuissent eorum corpora, nihil tamen illorum proferebant quae Olympius cognoscere gestiret.

45. Rebus urbanis Romae nihilo melius quam antea constitutis, visum est principi quinque Dalmaticos militum ordines, de suis excitos sedibus, ad urbis custodia accessere. in his ordinibus erant hominum sex milia, qui tum audacia tum robore corporum exercitus Romani velut ipse vertex erant. eorum dux Valens, ad obeundum quodvis periculum promptissimus, cum indignum arbitraretur ea per itinera proficisci quae ab hoste non obsiderentur, Alaricho transitum eius expectante suisque cum copiis universis irruente, cunctos hosce milites in hostium manus coniecit. vix centum fuga dilapsi

ἡγούμενος ἦν· οὗτος γὰρ ἅμα Ἀττάλω τῷ ὑπὸ τῆς γερουσίας στα-
λέντι πρὸς τὸν βασιλέα οἷός τε γέγονεν εἰς τὴν Ῥώμην ἔλθων δια-
σωθῆναι. κακῶν δὲ μειζόνων αἰεὶ τοῖς οὐσι προσιθεμένων, ἐπι-
στάς Ἀτταλος τῇ Ῥώμῃ παραλύει τῆς φρονίδος Ἡλιοκράτην,
ἦν ὁ βασιλεὺς ἦν αὐτῷ παραδ' Ὀλυμπίῳ πειθόμενος. ἐτίτακτο 5
γὰρ τὰς οὐσίας τῶν δεδευμένων διὰ τὴν Στελίχωνος οὐσίαν διε-
ρευνηῆσαι καὶ ταύτας τοῦ δημοσίου ποιεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ μέτρια
φρονῶν τὸ τοῖς δυστυχουσίην ἐπεμβαίνειν ἐν ἀσεβείας ἐτίθετο μέρει,
καὶ οὔτε πρὸς ἀκρίβειαν τὰ πράγματα ἀνεζήτει, πολλοῖς δὲ καὶ
ἀποκρύπτειν αἱ δύναιτο λάθρα ἐδήλου, φαῦλός τις εἶναι διὰ 10
τοῦτο δόξας εἰς τὴν Ῥάβιννον ἦγετο, τῆς περὶ τοὺς ἀτυχήσαντας
φιλανθρωπίας ἕνεκα δίκην ἐκτίσων. καὶ πάντως ἂν ἐτιμήθη θα-
νάτου διὰ τὴν τότε κρατοῦσαν ὠμότητα, εἰ μὴ τινα τῶν Χρι-
στιανῶν ἐκκλησίαν ἔτυχε τηλικαῦτα καταλαβόν. Μαξιμιλλιανὸς
δὲ τοῖς πολεμίοις περιπεσὼν ἀπεδόθη Μαρινιανῷ τῷ πατρὶ τρις-15
μυρίων ὑπὲρ αὐτοῦ δοθέντων χρυσῶν· ὡς γὰρ ἀναβαλομένου τὴν
εἰρήνην τοῦ βασιλέως καὶ μὴ πληρώσαντος τὰ συγκείμενα οὐκ ἦν
ἔτι τοῖς Ῥωμαίοις ἢ τῆς πόλεως ἕξοδος ἐλευθέρᾳ. ἀλλὰ τῆς μὲν
εἰρήνης ἕνεκα καὶ αὐθις ὡς βασιλέα πέμπει πρέσβεις ἢ γερουσία,
καὶ τοῦ τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου τοῖς πρέσβεισι συνυπύρατος· ἦσαν 20
δὲ σὺν αὐτοῖς καὶ βαρβάρων τινὲς ὑπ' Ἀλαρίχου σταλέντες, ὡς

6 τῶν δεδημευμένων διὰ τὴν Στ. οὐσίῳσιν Leunclavius, τῶν δε-
δεμένων διὰ τὴν Στ. γινῶσιν S. 8 ἐπεμβαίνειν] libri ἐνεκ-
εμβαίνειν. 14 sunt qui Maximianum malint. S. aut enim
h. l. Μαξιμιανὸς legendum, aut c. 44 ineunte Μαξιμιλλιανός.
17 συγκείμενα] συγκείμενα τοῖς ἀλλοκομένοις τῶν εὐ γεγονότων P.

sunt; quorum in numero et ipse dux erat: nam is cum Attalo, qui ab senatu missus ad principem fuerat, in urbem profectus incolumis evasit. cum autem praesentibus malis alia maiora semper accederent, Romam ingressus Attalus Heliocratem ea cura liberat, quae illi a principe fuerat auctore Olympio commissa. quippe datum hoc illi erat negotii, ut eorum bona qui propter familiaritatem Stelichonis proscripti fuissent indagaret, eaque in fiscum redigeret. quia vero moderati vir ingenii sane quam impium duceret insultare miseris, ac neque res strictius inquireret, et multis etiam clanculum significaret ut quaecunque possent occultarent, visus iccirco nullius esse pretii Ravennam abducitur, ob humanitatem miseris praestitam poenas luiturus; omninoque morte multatus ob grassantem id temporis immanitatem fuisset, nisi forte quandam in ecclesiam Christianorum se recepisset. Maximilianus autem cum in hostium manus incidisset, Martiniano patri venditus est, triginta milibus aureorum pro eo solutis. cum enim pacem princeps differret et pactis conventis haud satisfaceret, non amplius Romanis extra urbem prodire liberum erat. senatus quidem pacis causa legatos iterum ad principem mittit, cum quibus et Romanus episcopus proficiscitur. aderant isdem et barbari quidam ab Alaricho missi, ut eos ab hostibus infesta ha-

ἂν περισσώζοιεν αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐνοχλούντων ταῖς ὁδοῖς πολεμίων. ἀλλὰ τούτων ἔς τὸν βασιλέα κεχωρηκότων, Ἀτάουλος γενόμενος ἐπ' Ἀλιριχόν μετάπεμπος, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω διεξήλθον, ἐπερριώθη τὰς Ἄλπεις τὰς ἀπὸ Παιονίας ἐπὶ Οὐνετίαν φερούσας. 5 ὅπερ ὁ βασιλεὺς ἀκηκόως, μὴ πολλήν τε δύναμιν εἶναι αὐτῷ, τοὺς στρατιώτας πάντας, ἱππέας τε καὶ πεζοὺς, ὅσοι κατὰ τὰς πόλεις ἦσαν, ἀπαντῆσαι τούτῳ διέταξεν ἅμα τοῖς σφῶν ἡγεμόσιν. Ὀλυμπίῳ δὲ τῶν ἐν τῇ ἀλλῇ τάξεων ἡγουμένῳ τοὺς ἐν τῇ Ῥαβέννη δέδωκεν Οὐννοὺς, τριακοσίους ὄντας τὸν ἀριθμόν, οἵτινες ἐπειδὴ 10 τοὺς ἐλληλυθότας . . . Πείσας αὐτὴν ὀνομάζουσιν, ἐπιθήμενοι καὶ συμπεσόντες ἀναιροῦσι μὲν τῶν Γότθων ἑκατὸν καὶ χιλίους, ἑπτὰ καὶ δέκα δὲ μόνον πεσόντες εἰς τὴν Ῥάβενναν ἐσώθησαν.

46. Ὀλύμπιον δὲ οἱ περὶ τὴν ἀλλῆν εὐνοῦχοι πρὸς τὸν βασιλέα διαβαλόντες ὡς αἴτιον τῶν σὸ δεξιῶς συμβεβηκότων τῷ 15 πολιτεύματι, παραλυθῆναι τῆς ἀρχῆς πεποιήκασιν. ὁ δὲ μὴ καὶ ἕτερόν τι πάθοι δεδιώς, φυγῇ χρησάμενος τὴν Δαλματίαν κατέλαμβανεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπαρχον μὲν τὸν Ἀτταλον εἰς τὴν Ῥώμην ἐκπέμπει, πολλὸν δὲ ποιούμενος λόγον τοῦ μὴ λυθεῖν τι τῶν εἰς τὸ ταμιεῖον ἰλθόντων, ἐκπέμπει Δημήτριον ἦν εἶχεν Ἀτταλος 20 φροντίδα πληρώσοντα καὶ διερευνησόμενον τὰς οὐσίας [ἴσας] τοῦ δημοσίου γεγόνασι. πολλὰ δὲ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ ἄλλα καινοτομήσας, καὶ τοὺς μὲν πρότερον καταδυναστεύοντας ἐκβαλὼν, ἄλλοις δὲ τὰς ἀρχὰς πυραδούς, ἔταξε καὶ Γενέριδον τῶν ἐν Δαλ-

2 Ἀτάουλος LP.
om libri.

3 ἐν τοῖς ἀνωτέρω] c. 37.
21 γεγόνασι om L. δὲ om P.

20 ἴσας

bentibus itinera tutarentur. cum ad imperatorem hi profecti essent, arcessitus ab Alaricho Ataulphus, quemadmodum supra commemoravi, Alpes transit, quae a Pannonia Venetiam versus se porrigunt. quo comperto, quodque copias non magnas haberet, imperator ei milites universos, equites atque pedites, quotquot in urbibus erant, cum ducibus suis occurrere iussit. Olympio, qui dux erat palatinorum ordinum, Hunnos ad Ravennam numero trecentos dedit. hi cum eos qui venerant . . . quam Pisas appellant, adorti, consertisque manibus 1100 Gotthos interfecerunt, et 17 duntaxat amissis Ravennam incolumes pervenerunt.

46. Cum autem eunucho palatini Olympium apud principem insimulassent velut auctorem eorum casuum qui rei publicae adversi accidissent, tantum effecerunt ut ei magistratus abrogaretur. ille veritus ne quid aliud sibi gravius accideret, fuga se in Dalmatiam contulit. imperator Attalum urbi praefectum Romam mittit; nimioque sollicitus opere, ne quid rerum ad fiscum pertinentium occultaretur, Demetrium ablegat, qui Attalim unum obiret et fiscalia bona perscrutaretur. cumque multa tum in creandis magistratibus tum aliis rebus innovasset, et electis iis qui prius cum potestate fuerant, aliis magistratus traderet, Generidum quoque Dalmaticis militibus uni-

ματία πάντων ἡγείσθαι, ὄντα στρατηγὸν καὶ τῶν ἄλλων ὄσοι Παιονίαν τε τὴν ἄνω καὶ Νωρικοὺς καὶ Ῥαιτοὺς ἐφύλαττον, καὶ ὄσα αὐτῶν μέχρι τῶν Ἄλπειων. ἦν δὲ ὁ Γενέριδος βάρβαρος μὲν τὸ γένος, τὸν δὲ τρόπον εἰς πᾶν ἀρετῆς εἶδος εὖ πεφυκῶς, χρημάτων τε ἀδωρότατος. οὗτος ἔτι τοῖς πατράφωις ἐμμένων καὶ τῆς εἰς θεοὺς θρησκείας ἐκοτῆναι οὐκ ἀνεγόμενος, ἐπειδὴ νόμος εἰσῆχθη τοῖς οὐσι Χριστιανοῖς ζῶν ἔν τοῖς βασιλείοις ἔχειν ἀπαγορεύων, τούτου τοῦ νόμου τεθέντος ἀρχῆς ἔν τῇ Ῥώμῃ στρατιωτικῆς προεστῶς ὁ Γενέριδος ἔμεινεν ἐπ' οἴκου, τὴν ζώνην ἀποθέμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς οἶα δὴ τοῖς ἄρχουσι συναριθμούμενον ἀπῆρτε προῖεναι κατὰ τὴν οἰκίαν τάξιν εἰς τὰ βασιλεία, νόμον ἔφησεν εἶναι κωλύοντα ζώνην αὐτὸν ἔχειν ἢ ὄλως τοῖς ἄρχουσι καταλέγεσθαι τοὺς τὴν τῶν Χριστιανῶν μὴ τιμῶντας θρησκείαν. τοῦ δὲ βασιλέως εἰπόντος ὡς ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν τὸν νόμον κρατεῖν, ἐπ' αὐτοῦ δὲ οὐκέτι τοσαῦτα τῆς πολιτείας προκινδυνεύσαντος, ταύτης οὐκ ἀνέχεσθαι τῆς τιμῆς εἶπεν, εἰς ὕβριν πάντων φερούσης τῶν ὄσοι τῆς στρατείας διὰ τὸν νόμον διήμαρτον. καὶ οὐκ ἄλλως ἀντελάβετο τῆς ἀρχῆς, ἕως ὁ βασιλεὺς αἰδοῖ τε ἔμα καὶ χρεῖα συνωθούμενος ἔπαυσεν ἐπὶ πᾶσι τὸν νόμον, ἀποδοὺς ἐκάστῳ τῆς αὐτοῦ ὄντι δόξης ἄρχειν τε καὶ στρατεύεσθαι. ἀπὸ ταύτης ὀρμώμενος τῆς μεγαλοφροσύνης Γενέριδος συνεχῆσι

8 ὁ γενέριδος P.

14 ὡς inclusa locum habere non potest, nisi

mutatione in sequentibus facta legamus ὁ νόμος κρατεῖ. S. cf. ὡς ἐπὶ p. 41 10 et 57 21, ὡς ἐς p. 91 19.

15 expectabam ἐπ' αὐτῷ

δέ: sequitur tamen προκινδυνεύσαντος. H.

16 ἀνέχεται LP.

versis praefecit, eundemque ceterorum etiam, quicumque per Pannoniam superiorem et Noricos et Raetos et quicquid horum est usque ad Alpes, in praesidiis erant, decem constituit. atque hic Generidus erat ille quidem barbarus, sed indole ad quodvis genus virtutis praeclara praeditus et alienissimus ab avaritia. qui cum patris ritibus adhuc inhaereret nec a cultu deum se pateretur abduci, lex promulgata fuit, quae in aula cingulo vetaret eos uti qui Christiani non essent. ea lege lata Generidus, qui cum potestate militibus Romae tum praeerat, cingulo deposito domi se continuit. cum autem princeps ab eo peteret ut, quando in magistratum numero esset, ordine locoque suo ad palatium accederet, legem esse respondit, quae cingulum habere se vetaret, aut inter magistratus ulla ratione censeri qui religionem christianam non venerarentur. hic ubi subiecisset princeps eam quidem legem, ad alios quod attineret, ratam esse, sed ipsum illa non teneri, qui tantum pro re publica discriminum adiisset, respondit se honorem illum non accipere, qui ad omnium tenderet iniuriam, quotquot militia propter hanc legem spoliati fuissent. nec munus suum obiit, donec imperator pudore pariter et necessitate compulsus legem hanc in omnibus irritam esse iussit, concessit cuivis ut opinionem suam retinens et magistratu fungeretur et militaret. ab hac exorsus magnanimitate Generidus continuis laboribus milites exercebat;

τοὺς στρατιώτας ἐπαίδευε γυμνασίαις, ἐπιδιδούς τε τὰς σιτήσεις αὐτοῖς παραιεῖσθαι τούτων οὐδενὶ κατὰ τὸ σὺνηθες ἐνεδίδου, καὶ αὐτὸς, ἔξ ὧν αὐτῷ τὸ δημόσιον ἔδιδου, τὰ πρέποντα τοῖς πλεονοοῦσι φιλοτιμούμενος. καὶ τοιοῦτος φανείς τοῖς τε πλη-
5 σιύζουσι βαρβάροις ἐπιφοβος ἦν, καὶ πῦσαν ἀσφάλειαν τοῖς ἔθνε-
σιν, ὅσα φυλάττειν ἔλαχεν, ἐνεποίει.

47. Κατὰ δὲ τὴν Ῥάβενναν εἰς στάσις ἀναστάντες οἱ
στρατιῶται τὴν ταύτης λιμένα καταλαμβάνουσι, οὐδενὶ
κόσμῳ βοῶντες καὶ τὸν βασιλέα φανῆναι σφίσι αἰτοῦντες. τοῦ
10 δὲ φόβῳ τῆς στάσεως ἀποκρυβέντος, προελθὼν εἰς μέσον Ἰόβιος
ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος, ἅμα καὶ τῇ τοῦ πατρικίου τετιμημένος
ἀξία, ποιούμενος ἀγνοεῖν τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως (καίτοι γε αὐ-
τὸς ἔλεγτο αἰτίας ταύτης εἶναι, κοινῶν ἔχων Ἑλλέβιχον εἰς
τοῦτο τὸν τῶν ἑπείων ἡγούμενον δομωστίκων) ἀπῆτει λόγον αὐ-
15 τοῦς ἀνδ' ὅτου πρὸς τοῦτο ἐξήχθησαν. ὡς δὲ παρὰ τῶν στρα-
τιωτῶν ἤκουεν ὡς πῦσα ἀνάγκη Τουρπιλλίωνα καὶ Βιγελάντιον
αὐτοῖς ἐκδοθῆναι τοὺς στρατηγούς καὶ μετὰ τούτων Τερέντιον
τὸν τῶν βασιλικῶν προεστῶτα κοιτώνων καὶ Ἀρσάκιον τὸν μετὰ
τοῦτον τῇ τάξει καλούμενον, δέισαντος δὴ τοῦ βασιλέως τὴν τῶν
20 στρατιωτῶν ἐπανύστασιν, κατὰ μὲν τῶν στρατηγῶν ἀειφνύλας
ἐκφέρεται ψῆφος καὶ ἐμβληθέντες πλοῖα παρὰ τῶν ἀπαγόντων
ἀναιροῦνται (τοῦτο γὰρ ἦν αὐτοῖς κελεύσας Ἰόβιος· ἐδεδίει γὰρ
μὴ ποτε ἐπανελθόντες καὶ τὴν κατὰ σφῶν γρόντες ἐπιβουλήν εἰς

5 διαβαρβάροις P. an κλησιάζουσιν ἰδίᾳ βαρβάροις? 12 προσ-

σιουσμένοις L.

14 δομωστίκων Leunclavius pro vulgato δομέ-
στικον.

et annonas eis suppeditans, nemini permittit ut de his aliquid more consueto detraheret. quin et ipse de iis quae fiscus ei praestabat, labores ceteris maiores sustentibus convenientia praemia largitur. talem cum se gereret, et formidini barbaris finitimis erat, et nationibus iis praesidio quas tueri ius-
sus fuerat.

47. Ceterum Ravennae milites seditione mota portum eius occupant, et confuso clamore sublato, ut imperator ipsos adiret, postulant. at illo metu seditionis occultato, progressus in medium Iovius, qui et praetorii praefectus erat et patricii dignitatis cohonestatus, ignorare se causam sedi-
tionis simulans, quanquam huius auctor ipsemet esse perhiberetur, socium nactus ad eam Ellebichum, qui comes equitum domesticorum erat, causam a militibus poscit, quamobrem ad hoc facinus prorupissent. cumque de mil-
litibus audiret omnino sibi Turpillionem et Vigilantium duces, una cum Te-
rentio Augustalium cubiculorum praeposito, et proximo secundum hunc Ar-
sacio, dedendos esse, principe militum defectionem verito, duces isti exilio
perpetuo multantur, et in navim coniecti ab iis necantur qui eos avehebant.
hoc enim Iovius eis imperaverat: quippe metuebat ne forte reversi, cognitis
iis insidiis quae adversus ipsos structae fuissent, principem ad sumendum de

τὴν κατ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα προκαλέσονται τιμωρίαν), Τερέντιος δὲ εἰς τὴν ἑξῶν ἐκπέμπεται, καὶ Ἀρσάκιος τὴν Μεδιολανὸν οἰκεῖν ἐκκληρώσατο.

48. Καταστήσας δὲ ὁ βασιλεὺς Εὐσέβιον μὲν ἀντὶ Τε-
ρεντίου φύλακα τοῦ κοιτῶνος, Οὐάλεντι δὲ τὴν ἀρχὴν ἣν εἶχε 5
Τουρπιλλίων παραδούς, καὶ μετὰ Βιγελάντιον Ἀλλόβιχον ἵππαρ-
χον καταστήσας, τὴν μὲν τῶν στρατιωτῶν παύειν πως ἔδοξε
στάσειν, Ἰόβιος δὲ ὁ τῆς ἀλλῆς ὑπαρχος, πῦσαν εἰς αὐτὸν τὴν
παρὰ βασιλεῖ δύναμιν περιστήσας, ἔγνω πρέσβεις ἐκπέμψαι πρὸς
Ἀλάριχον, ἄχρι τῆς Ῥαβέννης αὐτὸν παραγενέσθαι παρακαλοῦν- 10
τας ὡς δὴ τῆς εἰρήνης αὐτόθι γενησομένης. πεισθέντος δὲ τοῖς
τοῦ βασιλέως καὶ τοῖς Ἰοβίου γράμμασιν Ἀλαρίχου, παραγενομέ-
νου τε εἰς τὴν Ἀρίμιον Ῥαβέννης ἀφειστώσαν μιλίοις τριάκοντα,
συνδραμῶν κατὰ ταύτην Ἰόβιος, ἅτε ἐν ταῖς Ἡπειροῖς πρόξενος
καὶ φίλος Ἀλαρίχῳ γεγενημένος, τοὺς περὶ τῶν συνθηκῶν ἐποιή- 15
σατο λόγους. ἀπήγει δὲ Ἀλάριχος χρυσίον μὲν ἔτους ἐκάστου δι-
δοσθαί τι ῥητὸν καὶ οἴτου τι χορηγεῖσθαι μέτρον, οἰκεῖν δὲ αὐ-
τὸν ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ πᾶσι Βενετίας ἄμφω καὶ Νωρικὸς καὶ
Δαλματίας. ταῦτα ἐναντίον Ἀλαρίχου γράψας Ἰόβιος ἐκπέμπει
τῷ βασιλεῖ, δοὺς καὶ ἴδια πρὸς αὐτὸν γράμμασι παραινοῦντα 20
καταστήσαι δυνάμειος ἐκατέρας στρατηγῶν Ἀλάριχον, ὥστε ταύ-

2 τὴν μετὰ δολιανὸν LP.

6 Ἀλλέβιος P. Olympiodorus Ἀλ-
λόβιος, Sozomenus Ἀλάβιος, cod. Theod. (l. 1 de calumniatorib.)
Hellebicus, Chrysostomus Ἐλλέβιος. ἵππαρχον Valesius ad
Sozom. 9 7: vulgo ὑπαρχον. 8 Olympiodorus modo Ἰωβιανός,
modo Ἰώβιος. cod. Theod. (l. 7 de denuntiationib.) Iovius. R.
18 pro Βενετίας haud scio an rectius legerimus Παιονίας. S. erat
tamen Venetia inferior et superior, ut vel e Notit. utriusque imp.
constat. H.

se supplicium concitarent. Terentius in Orientem relegatur, Arsacius Me-
diolani se continere iubetur.

48. Hinc imperator in Terentii locum Eusebio cubiculi praeposito
creato, Turpillonis potestate Valenti tradita, post Vigilantium Allobicho
praefectura mandata, quodammodo seditionem militare sedare visus est.
Iovius autem praefectus praetorii, cum omnem apud imperatorem potentiam
in se transtulisset, legatos ad Alarichum mittere decrevit, qui eum horta-
rentur ut ad ipsam usque Ravennam accederet, quod istic pacem facturi es-
sent. Alaricho principis et Iovii literis assenso, et Ariminum profecto, quae
Ravenna triginta miliaribus abest, celeriter eo Iovius quoque se contulit;
et quod in Epiris Alarichi hospes et amicus factus fuisset, de foedere pan-
gendo tractat. Alarichi haec postulata erant, ut in annos singulos auri certa
summa solveretur, et annonae mensura quaedam suppeditaretur; ut item
ipse cum suis omnibus utramque Venetiam et Noricos et Dalmatiam incoleret.
haec Iovius Alaricho praesente perscripta mittit ad imperatorem, datis ad
eundem seorsum quoque literis, quibus eum cohortabatur, Alarichum utrius-

της αὐτὸν τυχόντα τῆς Θεραπειᾶς χαλάσαι τι τῆς βαρύντητος τῶν συνθηκῶν καὶ ἐπὶ φορητοῖς καὶ μετρίοις ποιήσασθαι τὰς σπονδίας. ταύτην δεξάμενος ὁ βασιλεὺς τὴν ἐπιστολὴν καταγινώσκει μὲν τῆς Ἰοβίου προπετείας, γράμμασι δὲ ἐχρητο πρὸς αὐτὸν δι' ὧν ἐδήλου 5 χρυσοῦ μὲν καὶ σίτου μέτρον αὐτὸν δοῦσαι προσήκειν οἷα τῆς αὐτῆς ὑπαρχον ὄντα καὶ τὴν τῶν δημοσίων φόρων ἐπιστάμενον δύναμιν, ἀξίαν δὲ ἢ στρατηγίαν μὴ ποτε Ἀλαρίχῳ δώσειν ἢ τισι τῶν τῷ γένει προσηκότων. (49) ταύτην δεξάμενος ὁ Ἰόβιος τὴν ἐπιστολὴν οὐ καθ' ἑαυτὸν ἀνελλξας ἀνέγνω ταύτην ἀλλὰ εἰς 10 ἐπήκοον Ἀλαρίχου. καὶ τὰ μὲν ἄλλα μετρίως ἤνεγκεν· ὡς δὲ ἀρρηθεῖσαν εἶδεν ἑαυτῷ τε καὶ τῷ γένει τὴν τῆς στρατηγίας ἀρχήν, ἀναστὰς εἰς ὁργὴν αὐτόθεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνει τοὺς σὺν αὐτῷ βαρβάρους ἐκέλευσεν ὡς αὐτίκα τὴν εἰς αὐτὸν καὶ τὸ γένος ἅπαν ἀμννούμενος ὕβριν. Ἰόβιος δὲ ἀπορηθεὶς ἐπὶ τῷ πα- 15 ραλόγῳ τῶν τοῦ βασιλέως γραμμάτων εἰς τὴν Ῥάβενναν ἐπανήει. βουλόμενος δὲ τῆς μέμψεως αὐτὸν ἀπολύσαι κατέλαβεν ὄρκους Ὀνώριον, ἧ μὴν εἰρήνην μὴ ποτ' ἔσεισθαι πρὸς Ἀλάριχον, ἀλλ' ἄχρι παντὸς πολεμήσειν. ὦμνυ δὲ καὶ αὐτὸς ὄρκον τῆς βασιλείας ἀψάμενος κεφαλῆς, καὶ τοὺς ἄλλους οἳ τὰς ἀρχὰς εἶχον ταυτὸν 20 ποιῆσαι παρασκευάσας.

50. Τούτων πραχθέντων ὁ βασιλεὺς ὡς δὴ πολεμήσων Ἀλαρίχῳ μυρίους εἰς συμμαχίαν Ὀννους ἐπεκαλεῖτο· τροφὴν δὲ τούτοις ἔτιμον εἶναι παριοῦσι βουλόμενος, σίτον καὶ πρόβυτα καὶ

20 ποιῆσαι L.

que militiae magistrum constitueret, ut hoc modo delinitus de condicionum asperitate nonnihil remitteret, ac tolerabilibus moderatisque legibus pacem faceret. imperator, his acceptis literis, Iovii temeritatem damnat, et vicissim misis ad eum literis significat, auri quidem et annonae modum ut ipse statueret aequum esse, qui et praefectus esset praetorii et publicorum tributorum copiam facultatemque perspectam haberet, at dignitatem aut ducis officium nunquam se vel Alaricho vel eius gentilibus concessurum. (49) hanc epistolam cum Iovius accepisset, non seorsum apertam sed audiente Alaricho legit. is cetera quidem moderate tulit, verum ubi negatum sibi gentique suae militiae magisterium vidit, mox ira percitus Romam contendere barbaros suos iussit, quasi confestim factam sibi totique genti suae iniuriam ulturus. Iovius autem ob inexpectatas hasce literas imperatoris ad inopiam consilii redactus, Ravennam rediit. cumque se omni culpa liberare vellet, Honorium sacramentis obstrinxit, quibus sancte polliceretur nunquam se pacem cum Alaricho facturum, sed bellum perpetuo gesturum. simul et ipse principis tacto capite iusiurandum praestat, et a ceteris, quotquot erant cum potestate, consimile quiddam exigit.

50. His actis imperator, qui Alaricho bellum facturum esset, decem milia Hunnorum in societatem accessit; et quod eis adventantibus annonas

βόας τοὺς ἀπὸ τῆς Δαλματίας εἰσφέρειν ἐκέλευεν. ἔπεμπε δὲ τοὺς κατασκοπήσοντας ὅπως τὴν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁδὸν Ἀλάριχος ποιεῖται, καὶ πανταχόθεν τὰς δυνάμεις συνήθροισεν. Ἀλάριχος δὲ εἰς μετὰ μὲλον ἑλθὼν ἐπὶ τῇ κατὰ τῆς Ῥώμης ὁρμῇ, τοὺς κατὰ πῶλιν ἐπισκόπους ἐξέπεμπε πρεσβευσομένους ἕνα καὶ παραινοῦν- 5 τας τῷ βασιλεῖ μὴ περιιδεῖν τὴν ἀπὸ πλειόνων ἢ χιλίων ἑνιαυτῶν τοῦ πολλοῦ τῆς γῆς βασιλεύουσαν μέρους ἐκδιδομένην βαρβάρους εἰς πόρθησιν, μηδὲ οἰκοδομημάτων μεγέθη τηλικαῦτα διαφθειρόμενα πολεμικῶ πυρὶ, θεῖσθαι δὲ τὴν εἰρήνην ἐπὶ μετρίαις σφόδρα συνθήκαις. οὔτε γὰρ ἀρχῆς ἢ ἀξίας δεῖσθαι τὸν βάρβαρον, οὔτε 10 τὰς πρότερον ἐπαρχίας ἔτι πρὸς οἴκησιν βοῦλεσθαι καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος λαβεῖν, ἀλλὰ μόνους ἕμψω Νορικούς, ἐν ταῖς ἑσχατιαῖς πον τοῦ Ἰστρου κειμένους, συνεχέως τε ὑφισταμένους ἐφόδους καὶ ἐδτελῆ φόρον τῷ δημοσίῳ εἰσφέροντας, καὶ σίτον ἐπὶ τούτοις ἔτους ἐκάστου τοσοῦτον ὅσον ἀρκεῖν ὁ βασιλεὺς οἰηθείη. 15 συγχωρεῖν δὲ καὶ τὸ χρυσίον, εἶναι τε φιλίαν καὶ ὁμαιχμίαν αὐτῷ καὶ Ῥωμαίοις κατὰ παντὸς αἵροντος ὄπλα καὶ πρὸς πόλεμον κατὰ τῆς βασιλείας ἐγειρομένον. (51) ταῦτα ἐπιεικῶς καὶ σωφρόνως Ἀλαρίχον προτεινομένον, καὶ πάντων ὁμοῦ τὴν τοῦ ἀνδρὸς μετριότητα θαυμαζόντων, Ἰόβιος καὶ οἱ τῷ βασιλεῖ παραδυνα- 20 στεύοντες ἀτήνῃτα ἔφασκον τὰ αἰτούμενα εἶναι, πάντων ὄσοι τὰς ἀρχὰς εἶχον ὁμωμοκόντων μὴ ποιεῖσθαι πρὸς Ἀλάριχον εἰρήνην.

10 ἢ om libri. cf. ἀξίαν δὲ ἢ στρατηγίαν p. 315 7.

paratas esse vellet, frumentum et pecora et boves e Dalmatia adduci iussit. misit et quosdam exploraturos quonam modo Romam Alarichus iter suum institueret. copias quoque suas ex omnibus locis evocat. Alarichus autem, quod cum susceptae adversus Romam expeditionis paenitentisset, episcopos urbium ablegat, qui simul et legatione fungerentur, et auctores Honorio essent ne culpa sua mineret eam urbem, quae iam a pluribus quam mille annis magnae parti orbis terrarum imperasset, barbaris vastandam dedi, nec tantae aedificiorum moles hostili flamma deleri, sed potius moderatis admodum conditionibus pacem componeret. nec enim opus esse sibi dignitate potestatis, nec se iam postulas prius provincias ad constituendas in eis sedes petere, sed ambos tantum Noricos, ad extremas Istri partes sitos, et qui continuis incursionibus vexentur tenuisque fisco tributum inferant. praeter haec annonae tantum in annos singulos adilceret, quantum ipse princeps satis esse putaret. quin et ab auri se postulato discedere, ac velle ut amicitia sit bellicae societas inter se ac Romanos adversus quemvis qui arma sumeret et ad gerendum adversus rem publicam bellum se commoveret. (51) cum haec Alarichus leniter ac modeste proponeret, omnesque simul hominis moderationem admirarentur, Iovius et alii, penes quos secundum principem potestas omnis erat, haec postulata concedi propterea posse negabant, quod omnes magistratus iureiurando se obstrinxissent, cum Alaricho se pacem

εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν τετυχήκει δεδομένος δρχος, ἦν ἂν ὡς εἰκὸς παριδεῖν ἐνδιδόντας τῇ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία τὴν ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ συγγνώμην· ἐπεὶ δὲ κατὰ τῆς τοῦ βυσιλέως ὁμωμύκτισαν κεφαλῆς, οὐκ εἶναι Θεμιτὸν αὐτοῖς εἰς τὸν τοσοῦτον δρχον ἔξαμαρτεῖν. τοσοῦτον ἐφύλαττεν ὁ νοῦς τῶν τότε τὴν πολιτείαν οἰκονομοῦντων, Θεοῦ προνοίας ἑστερημένων.

Z.

Ἀλάρικος μὲν οὖν ἐπὶ ταῖς οὕτω μετρίαις αἰτήσεσι περιωβρισθεὶς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἤλαυνε πανστρατιᾷ, τῇ κατ' αὐτῆς πολιορκία προσκαρτερήσων. ἐν τούτῳ δὲ παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ τυραννή-
 10 σαντος ἐν Κελτοῖς ἀφίκετο πρὸς Ὀνώριον κατὰ πρῆσβειαν Ἰόβιος, παιδεία καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς διαπρέπων, βεβιωθῆναι τὴν πρότερον ὁμολογηθεῖσαν εἰρήνην, καὶ ἅμα συγγνώμην ἕνεκα τῆς ἀναιρέσεως Διδυμίου καὶ Βερηριανοῦ τῶν συγγενῶν Ὀνωρίου τοῦ βασιλέως αὐτῶν· ἀπελογεῖτο γὰρ λέγων ὡς οὐ κατὰ προαίρεσιν
 15 ἀγῆθηται Κωνσταντίνου. συντεταραγμένον δὲ τὸν Ὀνώριον θεασάμενος, εὐλογον ἔφρασκεν εἶναι ταῖς περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐνασχολούμενῳ φροντίσιν ἐνδοῦναι· συγχωρούμενος δὲ πρὸς Κωνσταντίνον

5 ἐφύλαττεν *Tourius Emend. in Suidam P. 3 p. 165 quo nescio an non peius ἐφύλαττεν.* 9 περὶ LP. 14 ὡς om LP.
 17 Κωνσταντίνον LP.

nullam facturos. quippe si deo praestitum fuisset iusiurandum, fortasse negligi posse, permittendo benignitati divinae facinoris impii condonationem: sed quando per caput imperatoris iurassent, non iam ei fas esse contra tam grave iusiurandum delinquere. usque adeo perversa mens illorum erat, qui dei cura destituti rem publicam id temporis administrabant.

VI.

Alarichus ergo cum tam aequa postulata proposuisset, indignum in modum ludibrio habitus universis cum copiis Romam ducit, constanter in urbis obsidione perstiturus. eo tempore venit ad Honorium legatus a Constantino, qui apud Celtas tyrannidem invaserat, Iovius, vir eruditione doctrinae ceterisque virtutibus excellens, qui constitutam prius pacem, ratam haberi, praeteraque veniam ob interfectos imperatoris Honorii propinquos, Didymium et Verenianum, posceret: sic enim hoc factum purgabat ut eos Constantini voluntate necatos infitaretur. postquam Honorium gravius commotum vidit, recte facturum ait, si curis Italicis occupatus aliquid concederet, quodam potestas sibi fieret ad Constantinum abeundi et casus Italiae nun-

ἐκδημῆσαι καὶ τὰ συνέχοντα τὴν Ἰταλίαν ἀγγεῖλαι, μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὸν ἤξειν ἕμα παντὶ τῷ ἐν Κελτοῖς καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἐν τῇ Βρεττανικῇ νήσῳ στρατεύματι ταῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ῥώμην βοηθήσοντα περιστάσει. καὶ ὁ μὲν Ἰόβιος ἐπὶ τούτοις ἀναχωρεῖν ἐπετράπη· τὰ δὲ ἐν Κελτοῖς οὕτω τῆς προσηκούσης ἀφῆγγέσεως 5 ἀξιωθέντα δίκαιον ἄνωθεν, ὡς ἕκαστα ἐπράχθη, διεξελθεῖν.

a. 407

2. Ἐτι βασιλεύοντος Ἀρκαδίου, καὶ ὑπάτων ὄντων Ὀνωρίου τὸ ἕβδομον καὶ Θεοδοσίου τὸ δεύτερον, οἱ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ στρατευόμενοι στασιάζουσιν ἀνάγουσι Μάρκον ἐπὶ τὸν βασιλείου θρόνον, καὶ ὡς κρατοῦντι τῶν αὐτόθι πραγμάτων ἐλείθοντο. 10 ἀνελόντες δὲ τοῦτον ὡς οὐχ ὁμολογοῦντα τοῖς αὐτῶν ἡθεσιν, ἄγουσι Γρατιανὸν εἰς μέσον, καὶ ἄλουργίδα καὶ στέφανον ἐπιθέντες ἔδορυφόρον ὡς βασιλεῖα. θύσαρστήσαντες δὲ καὶ τούτω τέσσαρσιν ὕστερον μῆσι παραλύσαντες ἀναιροῦσι, Κωνσταντίνῳ παραδόντες τὴν βασιλείαν. ὁ δὲ Ἰουστινιανὸν καὶ Νεβιογάστην 15 ἄρχειν τῶν ἐν Κελτοῖς τάξας στρατιωτῶν ἐπεραιώθη, τὴν Βρεττανίαν καταλιπών· ἔλθων δὲ εἰς Βονωνίαν (πρώτη δὲ αὕτη πρὸς τῇ Θαλάσσει κεῖται, Γερμανίας οὕσα πόλις τῆς κάτω) καὶ ἐν ταύτῃ διατρίψας ἡμέρας τινάς, πάντα τε οἰκειωσάμενος τὰ στρατεύματα μέχρι τῶν Ἀλπεων ὄντα τῶν ὀριζουσῶν Γαλατίαν καὶ 20 Ἰταλίαν, ἀσφαλῶς ἔχεισθαι τῆς βασιλείας ἐδόκει. κατὰ δὲ τούτους τοὺς χρόνους Σάρον τὸν στρατηγὸν ἐκπέμπει μετὰ στρατεύματος κατὰ Κωνσταντίνου Στελίχων. ὁ δὲ Ἰουστινιανῷ τῷ στρα-

3 στρατιώταις LP.
στῆσιον LP, Νεοβιγιάστην LP,
tasse Γαλατίας. R.

15 Olympiodoro Ἰουστινός.
Olympiodorus. cf. Ἀρβογιάστην.
ἔνω LP, errore manifesto. S.

Νεβιογά-
18 for-

tiandi, non multo post rediturum cum omnibus Celticis et Hispanicis et Britannicis copiis, ac rebus Italicis et urbanis opem laturum. his condicionibus abeundi copiam nactus est Iovius. ceterum Celticae res, necdum uti par erat expositas, aequum fuerit inde usque a superioribus annis, quo pacto sigillatim gestae fuerint, commemorari.

2. Quo tempore Arcadius adhuc imperabat; Honorio 7 et Theodosio iterum coss. milites Britannici seditione concitata Marcum in regio sollo collocant, eique tanquam rerum in iis locis potenti se subiciunt. eo deinde necato veluti moribus eorum non respondentī, Gratianum in medium producant, et purpura coronaque ornatum ceu principem solito satellitio comitantur. verum et huic improbato post menses quattuor imperium abrogant et vitam eripiunt, Constantino rerum summa tradita. is ubi Iustinianum et Nevigasten Celticis militibus praefecisset, Britannia relicta transmisit; cumque Bononiam venisset (ea prima mari adiacet, inferioris Germaniae civitas) et in ea dies aliquot fuisset commoratus, omnesque sibi exercitus ad Alpes usque Galliam et Italiam determinantes conciliasset, imperium tuto iam possidere videbatur. eodem tempore Sarum Stelicho ducem cum exercitu contra Constantinum ablegat. is Iustiniano duci cum copiis suis obviam profere-

τηγῶ μετὰ τῆς δυνάμεως τῆς σὺν αὐτῷ ἀπαντήσας αὐτὸν τε ἀναι-
 ρεῖ καὶ τῶν στρατιωτῶν τὴν πλείονα μοῖραν· καὶ λείας πολλῆς
 γενόμενος κύριος, ἐπειδὴ Κωνσταντῖνον αὐτὸν ἔγνω πόλιν κατα-
 λαβόντα Βαλεντίαν, ἀρκοῦσαν αὐτῷ πρὸς ἀσφάλειαν, εἰς πολιορ-
 5 κίαν κατέστησε. Νεβιογύστου δὲ τοῦ λειπομένου στρατηγοῦ λό-
 γους τῷ Σάρῳ περὶ φιλίας προσάγοντος ἐδέχετο μὲν ὡς φίλον τὸν a. 408
 ἄνδρα, δοῦς δὲ καὶ λαβῶν ὄρκους ἀναιρεῖ παραχρῆμα, μηδένα
 τῶν ὄρκων ποιησάμενος λόγον. Κωνσταντῖνου δὲ στρατηγὸν κυ-
 ταστήσαντος Ἐδόβιγγον Φράγγκον ὄντα τὸ γένος, Γερόντιον δὲ ἀπὸ
 10 τῆς Βρετανίας ὁρμώμενον, δέισας ὁ Σάρος τὴν τῶν στρατηγῶν
 τούτων περὶ τὰ πολέμια πείραν ὁμοῦ καὶ ἀνδρῶν ἀνεχώρησε τῆς
 Βυλεντίας, ἐπὶ πολιορκίας ταύτην ἡμέρας. καταδραμόντων
 δὲ αὐτὸν τῶν Κωνσταντῖνου στρατηγῶν μετὰ μεγίστης δυναστείας,
 σὺν πολλῶ διεσώθη πόνῳ, τὴν λείαν ἔπυσαν δωρησάμενος τοῖς
 15 περὶ τὰς Ἄλπεις ἀπαντήσασιν αὐτῷ Βακαύδαις, ὅπως ἐρυχωρίας
 παρ' αὐτῶν τύχη τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν παρόδου. Σάρου τοίνυν
 οὕτως εἰς τὴν Ἰταλίαν διασωθέντος, συναγαγὼν ὁ Κωνσταντῖνος
 τὴν δύναμιν ἔπασαν ἔγνω φυλακὰς ἀρκούσας ἐγκαταστῆσαι ταῖς
 Ἄλπεσιν. ἦσαν δὲ αὐταὶ τρεῖς, αἱ τὰς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ Κελ-
 20 τῶν κάκειθεν ἐπέκεινα [τὰς] ὁδοὺς ἀποκλείουσαι, Κοττίαι Ποινί-
 ναι Μιριτίμαι. ταῦτα δὲ δι' αἰτίαν τοιάνδε τῆς εἰρημένης μοι
 προνοίας ἤξιωσεν. (3) ἐν τοῖς πρόσλαβοῦσι χρόνοις, ἔκτον ἤδη a. 406
 τὴν ὑπἄτον ἔχοντος ἀρχὴν Ἀρκαδίου καὶ Πρόβου, Βανδίλοι Συή-

9 Ἐδόβιγγος Sozomeno. pro δὲ rectius legetur τε. S. 16 ἐπὶ }
 περὶ libri. 20 Κοττία, Ποινίνα P. 23 Σύμβοις LP: corr S.

ctus eum cum maiore exercitus parte interfecit; et ingenti praeda potitus, quod intellexisset Constantinum se recepisse Valentiam, urbem ad defensionem eius satis idoneam, hanc ipsam obsidere instituit. alter dux copiarum Navigastes, cum Saro de pace colloquens, amice quidem ab eo fuit exceptus, sed ultro citroque praestitis sacramentis confestim occisus, religione iurisiurandi ab Saro violata. cum autem Constantinus Eodobinchum, natione Francum, et oriundum e Britannia Gerontium duces his suffecisset, Sarus horum ducum in re militari experientiam et fortitudinem veritus a Valentia discessit, quam septem diebus obsederat. cumque Constantini duces in eum maximis viribus proruisent, multo labore salvus evasit, universa praeda Bacaudis, quae ad Alpes illi occurrerant, concessa, ut ab eis adeundae Italiae facultatem impetraret. cum Sarus hoc modo in Italiam pervenisset incolumis, Constantinus universis collectis copiis Alpes idoneo praesidio munire decrevit. eae tres omnino sunt, quae in Italiam a Celtis atque inde ulterius ducentia claudunt itinera, videlicet Cottiae Poeninae Maritimae. haec uti faceret ea cura quam diximus, causa quaedam erat huiusmodi. (3) superioribus annis, Arcadio 6 et Probo coss., Vandali Suevis et Alanis

βοις καὶ Ἀλανοῖς ἑαυτοὺς ἀναμείξαντες τούτους ὑπερβάντες τοὺς τόπους τοῖς ἐπὲρ Ἰλλυρῶν ἐλυμήναντο, καὶ πολλὴν ἐργασάμενοι φόνον ἐπιφοβοὶ καὶ τοῖς ἐν Βρεττανίαις στρατοπέδοις ἐγένοντο, συναμάκασαν δέ, δέει τοῦ μὴ κἀπὶ σφᾶς προελθεῖν, εἰς τὴν τῶν τυράννων ὀρηκῆσαι χειροτονίαν, Μάρκου λέγω καὶ Γρα-
 407 τιστοῦ καὶ ἐπὶ τούτοις Κωνσταντίνου· πρὸς δὲ μάχης καρτερεῶς γενομένης ἐνίκων μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, τὸ πολλὸν τῶν βαρβάρων κατασφάζαντες μέρος, τοῖς δὲ φεύγουσιν οὐκ ἐπέξεληθόντες (ἢ γὰρ ἄν ἀπαντας πανωλεθρία διέφθειραν) ἐνέδωκαν αὐτοῖς ἀνακτισυμένοι τὴν ἤτταν καὶ βαρβάρων πληθὺς συναγαγούσιν αὐδὶς ἄξιω-
 10 μάχους γενέσθαι. διὰ ταῦτα τοίνυν τούτοις τοῖς τόποις φύλακας ἐγκατέστησε Κωνσταντῖνος, ὡς ἂν μὴ τὴν εἰς Γαλατίαν ἀνεμμένην ἔχοιεν παράδοον. ἐγκατέστησε δὲ καὶ τῷ Ῥήνῳ πᾶσαν ἀσφάλειαν, ἐκ τῶν Ἰουλιανοῦ βασιλέως χρόνων ῥυθυμηθεῖσαν.

4. Οὕτω τὰ κατὰ τὴν Γαλατίαν πᾶσαν οἰκονομήσας, 15
 Κωνσταντὶ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παιδῶν τὸ τοῦ Καίσαρος σχῆμα περιδείξας ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν ἐπέμπει, καὶ τῶν αὐτόθι πάντων ἔθνῶν ἐγκρατῆς γενέσθαι βουλόμενος, ὥστε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀδεῆσαι καὶ ἕμᾳ τὴν τῶν Ὀνωρίου συγγενῶν αὐτόθι δυναστείαν ἐκκόψαι· ὅλος γὰρ αὐτὸν εἰσῆει μὴ ποτε δύναμει συναγαγόντες τῶν αὐτόθι στρα-
 20 τιωτῶν αὐτοὶ μὲν αὐτῷ διαβάντες τὴν Πυρρήνην ἐπέλθοιεν, ἀπὸ δὲ τῆς Ἰταλίας ὁ βασιλεὺς Ὀνώριος ἐπιπέμψας αὐτῷ τὰ στρατό-

2 ἐπὲρ τὰς Ἰλλυρῶν R.
 4 κἀπὶ] libri καὶ.

3 malim Βρεττανία. cf. c. 5 Ἰβηρία.
 21 Τυρρηνην P.

permisti superatis hisce locis nationes transalpinas vastarunt, editaque ingenti caede Britanniarum etiam exercitibus formidabiles exstiterunt. quos quidem eo perpulerunt, ut veriti ne progredierentur ulterius, ad tyrannos eligendos se converterent, Marcum inquam et Gratianum et secundum hos Constantinum. adversus quem acri commisso proelio victoria quidem Romani potiti sunt, maiore barbarorum parte iugulata; sed quod fugientes insecuti non essent (omnes enim ad internecionem usque cecidissent), facultatem eis concesserunt ut resarcita clade quam acceperant, et collecta barbarorum multitudine, rursus hosti pares evaderent. propter has ergo causas praesidiarios in hisce locis Constantinus collocavit, ne isti liberum in Galliam aditum haberent. Rhenum quoque praesidio munivit idoneo, quod a Iuliani principis temporibus neglectum fuerat.

4. Hoc modo rebus in universa Gallia constitutis, Constantem, filio-
 rum natu maximum, habitu Caesaris ornatum in Hispaniam ablegat. nam et istic universas in potestatem redigere nationes cupiebat, tum ut imperii limites prolataret, tum etiam ut Honorii propinquorum potentiam in iis locis excinderet. metuebat enim ne quando coactis militum in ea regione copiis ipsi monte Pyrene superato se adorirentur, et imperator Honorius, ex Italia mis-

πεδα τῆς τυραννίδος, κύκλω πανταχόθεν περιλαβὼν, παραλύσειεν. ἐπὶ τούτοις ὁ Κώνστας εἰς τὴν Ἰβηρίαν διέβη, στρατηγὸν μὲν Τερέντιον ἔχων, Ἀπολλινάριον δὲ τῆς αὐτῆς ἕπαρχον. τῶν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ τάξει ἄρχοντας τε πολεικούς ἅμα καὶ στρατιω-
 5 τικούς καταστήσας, ἄγει διὰ τούτων ἐπ' ἐκείνους οἱ γένοι τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ προσήκοντες τὰ τῆς Ἰβηρίας συνεταράττοντο πράγματα, πρότερον μὲν πρὸς αὐτὸν Κώνσταντα διὰ τῶν ἐν τῇ Ἀσσιτανίᾳ στρατοπέδων ἀράμενοι πόλεμον, ἐπεὶ δὲ πλεονεκτεῖσθαι
 10 παρὰ βραχὺ καταστήσαντες αὐτὸν εἰς μέγιστον κίνδυνον. ἀλλὰ κἀναυθὰ τῆς ἐλπίδος διαμυρτόντες Κώσταντι σὺν ταῖς σφῶν γυναιξὶν ἦσαν ἐν φυλακῇ· ὅπερ ἀκηκοότες οἱ τούτων ἀδελφοὶ Θεοδόσιός τε καὶ Λαγώδιος, ὁ μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν διέφυγεν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἴψαν διασωθεὶς ἀνεχώρησε.

15 5. Ταῦτα κατὰ τὴν Ἰβηρίαν ὁ Κώνστας διαπραξάμενος ἐπανῆλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ Κωνσταντῖνον, ἐπαγόμενος Βεργιανὸν καὶ Διδύμιον, καταλιπὼν τε αὐτόθι τὸν στρατηγὸν Γερόντιον, ἅμα τοῖς ἀπὸ Γαλατίας στρατιώταις, φύλακί τῆς ἀπὸ Κελτῶν ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν παρόδου, καίτοι γε τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ
 20 στρατοπέδων ἐμπιστευθῆναι κατὰ τὸ σύνθηδες τὴν φυλακὴν αἰτησάντων, καὶ μὴ ξένοις ἐπιτρῆναι τὴν τῆς χώρας ἀσφάλειαν. Βεργιανὸς μὲν οὖν καὶ Διδύμιος ὡς Κωνσταντῖνον ἀχθέντες ἀνηρέθησαν παραχρῆμα, Κώνστας δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τοῦ πατρὸς εἰς

8 an Γερόντιος? cf. c. 5. 5 ἐπ' om LP. 6 forsān divisē legendum συνετάραττον τότε. S. 12 Sozomeno Θεοδοσίωλος. 17 δὲ P. 19 Ἰβηρίας P.

sis exercitibus undique circumdato sibi tyrannidem abrogaret. itaque Constantius in Hispaniam transit, cum ducem Terentium et Apollinarem praefectum praetorii haberet, ac palatinis etiam ordinibus magistratus tam civiles quam militares dedisset. atque his ductoribus copias in eos movet, qui generis affinitate Theodosium principem contingentes Hispanas res conturbabant. illi, primo per Lusitanicos exercitus suscepto adversus Constantem bello, cum ab illo se vinci viderent, cum servorum et agricolarum multitudine hostem aggressi parum abfuit quin eum in gravissimum discrimen adducerent. sed hic quoque spe sua frustrati a Constante cum uxoribus in custodiam dati sunt. qua re fratribus eorum Theodosio Lagodioque nuntiata, in Italiam profugit alter, alter in Orientem salvus evasit.

5. His rebus Constantius in Hispania gestis ad patrem Constantinum reversus est, adducto secum Vereniano et Didymio, relictoque istuc duce Gerontio, qui cum Gallicis militibus iter illud quod e Celtis in Hispaniam ducit custodiret, quamquam exercitus Hispanici hanc custodiam sibi pro more credi, nec regionis tutelam extraneis committi, petissent. ceterum Verenianus et Didymius ad Constantinum perducti mox interfecti sunt. inde rur-

Zosimus.

21

τὴν Ἰβηρίαν ἐκπέμπεται, Ἰουδοταὶ ἐπαγόμενος στρατηγόν. ἐφ' ᾧ Γερόντιος ἀγρόμενος, καὶ τοὺς αὐτόθι περιποησόμενος στρατιώτας, ἐπανίστησι Κωνσταντίνῳ τοὺς ἐν Κελτοῖς βαρβάρους. πρὸς οὓς οὐκ ἀντιστῶν ὁ Κωνσταντίνος αἰτε δὴ τοῦ πλείονος τῆς δυνάμειως μέρους ὄντος ἐν Ἰβηρία, πάντα κατ' ἐξουσίαν ἐπιόντες οἱ 5 ἑπὲρ τὸν Ῥῆνον βάρβαροι κατέστησαν εἰς ἀνάγκη τούτους τε τὴν Βρεττανικὴν νῆσον οἰκοῦντας καὶ τῶν ἐν Κελτοῖς ἔθνων ἕνια τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀποστῆναι καὶ καθ' ἑαυτὸν βιοτιεῖν, οὐκέτι τοῖς τούτων ὑπακούοντα νόμοις. οἱ τε οὖν ἐκ τῆς Βρεττανίας ὄπλα ἐνδύοντες καὶ σφῶν αὐτῶν προκινδυνεύσαντες ἠλευθέρωσαν 10 τῶν ἐπικειμένων βαρβάρων τὰς πόλεις, καὶ ὁ Ἀρμόριχος ἅπας καὶ ἕτεροι Γαλατῶν ἐπαρχαί, Βρεττανούς μιμησόμενοι, κατὰ τὸν ἴσον σφῶν ἠλευθέρωσαν τρόπον, ἐκβάλλουσαι μὲν τοὺς Ῥωμαίους ἀρχοντας, οἰκεῖον δὲ κατ' ἐξουσίαν πολίτευμα καθιστᾶσαι.

6. Καὶ ἡ μὲν Βρεττανίας καὶ τῶν ἐν Κελτοῖς ἔθνων ἀπό- 15 στασις, καθ' ὃν ἐτυράννει χρόνον ὁ Κωνσταντίνος, ἐγένετο, τῶν βαρβάρων ἐπαναβάντων τῇ ἐκείνου περὶ τὴν ἀρχὴν ἐκμελεῖα· κατὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν Ἀλάριχος οὐ τυχὼν ἐφ' οἷς ἦται τῆς εἰρήνης, a. 409 οὐδὲ ὀμίηρους λαβῶν, αὐθις ἐπήει τῇ Ῥώμῃ, κατὰ κράτος αἰρεῖν αὐτὴν ἀπειλῶν, εἰ μὴ συμφρονήσαντες αὐτῷ κατὰ τοῦ βασιλείως 20 Ὀνωρίου χωρήσαιεν. καὶ ἐπειδὴ πρὸς τὴν αἴτησιν ὤκνον, τὴν μὲν πόλιν ἐπολιόρκει, τὸν δὲ λιμένα καταλαβῶν καὶ ἡμέρας τινὰς ἐγκαρτερήσας τῇ τούτου πολιορκίᾳ τελευτῶν κύριος τούτου κατέ-

8 convenientius καθ' ἑαυτὰ vel καθ' ἑαυτούς. S. 9 ὑπακούοντα S: libri ὑπακούοντα. 12 μιμησόμενοι P. 14 καθίστασθαι LP.

sus in Hispaniam Constans a patre mittitur, ac Iustum ducem secum adducit. quare offensus Gerontius, conciliatis sibi eorum locorum militibus, barbaros in regione Celtarum adversus Constantinum ad defectionem impellit. quibus cum Constantinus non restitisset, quod maior copiarum ipsius pars esset in Hispania, cuncta pro lubitu invadentes transheranici barbari eo tum incolae insulae Britanniae tum quasdam Celticas nationes redegerunt, ut ab imperio Romano deficerent et Romanorum legibus non amplius obedientes arbitratu suo viverent. itaque Britanni, sumptis armis et quovis adito pro salute sua discrimine, civitates suas a barbaris imminetibus liberarunt. itidem totus ille tractus Armorichus ceteraque Gallorum provinciae, Britannos imitatae, consimili se modo liberarunt, eiectis magistratibus Romanis et sua quadam re publica pro arbitrio constituta.

6. Haec Britanniae Celticarumque gentium defectio, quo tempore Constantinus iste regnum usurpabat, accidit, cum ipsius in imperio secordia moti barbari hasce grassationes instituissent. in Italia vero Alarichus, pacē condicionibus illis quas proposuerat non impetrata, nec obsidibus acceptis, Romam rursus invadit, minatus eam se per vim expugnaturum, nisi cives Romani coniunctis secum animis adversus Honorium Augustum expeditionem suscepissent. illis ad hoc postulatum cunctantibus urbem obsidet, et ad portum profectus, aliquot diebus in eius expugnatione consumptis, tandem eo

στη. πᾶσαν δὲ αὐτόθι τὴν τῆς πόλεως τροφὴν ἀποκειμένην εὐρίων
 δαπανήσιν αὐτὴν ἤπειλει περὶ τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον, εἰ μὴ
 θᾶπτον οἱ Ῥωμαῖοι τὰ προτεινόμενα πράξαιεν. συνελθοῦσα τοί-
 κων ἢ γεροσσία πᾶσα καὶ περὶ τοῦ πρακτέου βουλευσαμένη πῶσιν
 5 ἐνέδωκεν οἷς Ἀλαρίχος ἐκέλευσεν· οὐδὲ γὰρ ἦν ἀποφυγὴ θανά-
 τω μηδεμιᾶς τροφῆς διὰ τοῦ λιμένος τῇ πόλει χορηγουμένης.
 (7) κατὰ ταῦτα δεξάμενοι τὴν Ἀλαρίχου πρσβείαν ἐκάλουν αὐ-
 τὸν πρὸ τῆς πόλεως· καὶ κατὰ τὸ κελευόμενον Ἄτταλον, ὄντα
 ὕπαρχον τῆς πόλεως, εἰς τὸν βασιλειον ἀναβιβάζουσι θρόνον,
 10 ἄλουργίδα καὶ στέφανον περιθέντες. ὁ δὲ παραχρῆμα Λαμπά-
 διον μὲν τῆς αὐλῆς ἀναδείκνυσιν ὕπαρχον, Μαρκιανὸν δὲ τῆς
 πόλεως ἔταξεν ἄρχειν· τὰς δὲ τῶν δυνάμεων στρατηγίας αὐτῷ τε
 Ἀλαρίχῳ καὶ Οὐάλεντι παραδέδωκεν (οὗτος δὲ ἦν ὁ πρότερον τῶν
 κατὰ Δαλματίαν ταγμάτων ἡγούμενος), καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξῆς τὰς
 15 ἄρχας ἐνεχείρισεν. ἀναζεύξας δὲ μετὰ τῆς βασιλικῆς δορυφορίας
 ἐχώρει πρὸς τὰ βασιλεια, πολλῶν αὐτῷ γενομένων οὐκ ἐπιτηδείων
 συμβόλων. τῇ δὲ ἐξῆς παρελθὼν εἰς τὴν γεροσίαν λόγον ἀλα-
 ζονείας γέμοντα διεξῆει, τὴν τε γῆν ἅπασαν Ῥωμαίοις περιποιή-
 σειν μεγαλαυχούμενος καὶ ἄλλα τούτων ὑπέριετρα, ἐφ' οἷς ἴσως νε-
 20 μεσήσειν αὐτῷ τὸ θεῖον ἔμιλλε καὶ μετ' οὐ πολὺν καθαιρήσειν.

Οἱ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ῥώμην ἦσαν ἐν εὐφροσύνῃ πολλῇ,
 τῶν τε ἄλλων ἀρχόντων οικονομῆσαι καλῶς ἐπισταμένων τετυχη-
 κότες καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Τερτέλλου ὑπάτῳ τιμῇ σφόδρα εὐφροαιό-
 μενοι. μόνον δὲ τὸν τῶν λεγομένων Ἀνικίων οἶκον ἐλόπει τὰ κοινῇ

13 οὗτος] vid. lib. 5 c. 48 et Olympiodor. ap. Phot. p. 181. R.
 18 τὰ S: libri γε. 23 ὑπάτῳ S: libri ὑπάτων.

potitus est. ubi cum omnem urbis annonam reconditam invenisset, eam se
 minatus est in exercitum suum expensurum, ni celeriter iis Romani quae
 proponebat satisfecissent. itaque senatus universus convenit, et instituta
 deliberatione quid potissimum agendum esset, tandem omnibus assensus est
 quae Alarichus imperaverat. nec enim mortis ullum erat effugium, postea-
 quam urbi nulla e portu annona suppeditabatur. (7) secundum haec excep-
 ptis Alarichi legati ad urbem eum arcessunt, ac veluti iussi fuerant, Atta-
 lum, praefectum urbis, sublimem in augusto solio, purpura coronaque cta-
 ctum collocant. is extemplo Lampadium praefectum praetorii declarat, et
 Marcianum praefectum urbis constituit. militares praefecturas tum ipsi
 Alaricho tum Valenti tradit. et Valens is erat qui Dalmaticis antea legio-
 nibus praefuerat. itidem aliis alias ordine potestates tribuit. hinc regio
 cum satellitio pergit ad palatium, cum omnia multa parum fausta se offer-
 rent. postridie senatum ingressus orationem singularis arrogantiae plenam
 habuit, qua se Romanis universum orbem terrarum acquisiturum, et his
 etiam alia maiora magnifice iactat; propter quae numen ei forte succensu-
 rum erat, hominemque non multo post eversurum.

Romani magna exultare laetitia, qui et alios magistratos rei publicae
 recte gerendae peritos nacti fuissent, et insignem ex Tertullii consulis ho-
 nore voluptatem caperent. solam illorum familiam qui Anicii dicuntur, quae

δοκοῦντα πᾶσι λυσιτελεῖν, λειδῆ μόνου τὸν πάντων ὡς εἰπεῖν ἔχοντες πλοῦτον ἐπὶ ταῖς καιναῖς ἔδνοσχεραῖνον ἐπιπραγμῆαις.

Ἀλαρίχου δὲ συμβουλευέσαντος ἄρθῳ Ἀττάλῳ πέμψαι μετρίαν δύναμιν ἐπὶ Λιβύην καὶ Κυρηναίον, διὰ ταύτης τε παραλῶσαι τῆς ἀρχῆς Ἡρακλειωνόν, ὡς ἂν μὴ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὰ Ὀνω-5 ρίου φρονοῦντος κἄλυμά τι τοῖς ἐγχειρουμένοις συμβαῖη, ταῖς τοιαύταις παραινήσεσιν Ἀτταλος οὐκ ἐτίθειτο, ταῖς δὲ ἐπὶ τοῖς μάντεσιν ἐλίσιον ἑαυτὸν ἐκδιδούς, καὶ ἀμαχητὶ περιποίησεσθαι Κυρηναίον καὶ τὰ περὶ Λιβύην ὑπαντα πεπεισμένος, Δρούμιον μὲν οὐκ ἐκπέμπει μεθ' ἧς εἶχε βαρβάρων δυνάμειος ῥῆστυ δυνη-10 σόμενον Ἡρακλειωνὸν τῆς ἀρχῆς ἐκβυλεῖν, ἐν δευτέρῳ δὲ τῆν Ἀλαρίχου βουλῆν ποιησάμενος Κώνσταντι παραδίδωσι τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ στρατιωτῶν τὴν ἡγεμονίαν, οὐδεμίαν αὐτῷ δύναμιν ἀξί-
a. 410 μαχον συνεκπέμψας. ἀλλὰ τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ ἐν ἀδῆλῳ κειμένων, ἐπιστρατεύει τῷ βασιλεῖ κατὰ τὴν Ῥάβενναν ὄντι. (8) τοῦ δὲ 15 συνταραχθέντος τῷ δέει καὶ πρέσβεις ἐκπέμψαντος καὶ κοινῆν ἀμφοτέροις γενέσθαι τὴν βασιλείαν αἰτοῦντος, Ἰόβιος ὁ τῆς ἀδῆς ὑπαρχος παρὰ Ἀττάλου καθισταμένος οὐδὲ ὄνομα καταλείψειν ἔφη Ὀνωρίῳ βασιλεῖος Ἀτταλον, ἀλλ' οὐδὲ ὀλόκληρον ἔξειν τὸ σῶμα, νῆσόν τε αὐτῷ δώσειν καὶ οἴκησιν, πρὸς τῷ καὶ μέρος 20 αὐτῷ τι τοῦ σώματος καταστήσειν πεπηρωμένον. ἐκπλαγέντων δὲ πάντων ἐπὶ τῇ τῶν λόγων ἀλαζονείῳ, καὶ τοῦ βασιλέως Ὀνω-

8 περιποιήσασθαι LP. 12 Κώνσταντι R: vulgo Κωνσταντίνῳ. cf. Sozom. 9 8, et Zosimus infra c. 9. 18 καθιστάμενος libri: corr S. 19 ἔφη om PL. ἀλλ' — σῶμα] haec male abundant collata ad illa quae inferuntur, πρὸς τῷ — πεπηρωμένον. concinnius certe ita scripsisset: οὔτε ὄνομα — Ἀτταλον, νῆσόν τε κτλ. 20 fortasse legendum δώσειν εἰς οἴκησιν. S. πρὸς τὸ LP.

publice videbantur universis conducere, mordebant, quod fere inter omnes hi soli magnas opes possidentes felicitatem publicam permoleste ferrent.

Cum autem Alarichus Attalo recte consuleret, ut idoneas copias in Africam et Carthaginem mitteret, earumque opera Heracliano abrogaret imperium, ne per illum quoque, partes Honorii sectantem, aliquod impedimentum rebus institutis obiceretur, nihili admonitiones eiusmodi fecit Attalus; adeoque spes eas simplex quas vates ei facerent, ac sine certamine se Carthagine totaque potiturum Africa persuasus, non Drumam mittit, qui cum barbarorum copiis quas ducebat facillime potuisset Heraclianum potestate delicere, sed Alarichi consilio posthabito cuidam Constanti in Africanos milites imperium tradit, nec firmas tamen cum eo copias mittit. interea vero, cum adhuc in dubio res Africanae essent, expeditionem adversus imperatorem, qui Ravennae se continebat, suscipit. (8) is metu perterritus cum missis legatis imperii societatem offerret, Iovius, ab Attalo praefectus praetorii constitutus, ne nomen quidem imperatoris Honorio relicturum sit Attalum, nec integrum corpus, sed in insulam relegaturum, et praeterea parte aliquam corporis mutilaturum. universis hac orationis arrogantia territis, et

ρίου πρὸς φυγὴν ὄντος ἐτόλμου καὶ ἐπὶ τούτῳ πληθὸς πλοίων σὸ
 μέτριον εἰς τὸν τῆς Ῥαβέννης λιμένα συναγαγόντος, ἕξ τάγματα
 στρατιωτῶν προσωρμισθήσαν, πάλαι μὲν ἔτι περιόντος Στελίχω-
 5 ρος προσδοκώμενα, τότε δὲ πρὸς συμμαχίαν ἐκ τῆς ἐφύς παρα-
 γενόμενα, μυριάδες ἀριθμὸν ὄντα τέσσαρες. ἀνεγκιῶν δὲ ὡσπερ
 ἐκ κάρου βαθέος Ὀνώριος τοῖς μὲν ἐκ τῆς ἐφύς ἀφιγμένοις τῆν
 τῶν τειχῶν ἐπίστανε φυλακὴν, ἰγνώκει δὲ τέως ἐπιμεῖναι τῇ Ῥα-
 βέννη, μέχρις ἂν ἀκριβέστερον τὰ κατὰ τὴν Λιβύην αὐτῷ δηλω-
 10 θείη, καὶ εἰ μὲν Ἡρακλειανὸς ὑπέρτερος γένοιτο, τῶν αὐτόθι
 πραγμάτων ὕτων ἐν ἀσφαλεῖ παντὶ τῷ στρατεύματι πολεμεῖν Ἀτ-
 τάλῳ καὶ Ἀλαρίχῳ, τῶν δὲ εἰς τὴν Λιβύην παρ' αὐτοῦ πεμφθέν-
 των ἐλαττωθέντων ταῖς οὔσαις αὐτῷ ναυσὶ πρὸς Θεοδοσίον εἰς τὴν
 ἐφάν ἐκπλεῦσαι καὶ τῶν ἐσπερίων βασιλείας ἐκστῆναι.

9. Καὶ Ὀνώριος μὲν ἐν τούτοις ἦν, Ἰόβιος δὲ κατὰ πρε-
 15 σβείαν, ὡς διεξῆλθον ἤδη, πρὸς Ὀνώριον ἐκπεμφθεὶς εἰς ἔννοιαν
 ἔρχεται προδοσίας, Ὀνωρίου διὰ τινων αὐτὸν ὑπέλθόντος. καὶ
 πρὸς μὲν τὴν γερουσίαν παραιτεῖται πληρῶσαι τὴν πρεσβείαν,
 ἀφείς πρὸς αὐτὴν ὑπερπῆ τινα ῥήματα, καὶ ὡς προσήκει, τῶν ἐν
 Λιβύῃ σταλάντων διαμικρύντων, εἰς τὸν κατὰ Ἡρακλειανοῦ πό-
 20 λεμον βαρβάρους ἐκπέμψαι· σαλεύεσθαι γὰρ αὐτῶν τὴν ἐκείθεν

5 τεσσάρων LP. pro δὲ aptius legemus δὲ. §. 13 rectius
 τῆς τῶν ἐσπερίων βασιλείας, vel τῆς ἐσπερίων βασιλείας. §.
 18 post ῥήματα in ms libris sequebantur duo haec conflatata, κινη-
 θέντος δὲ πρὸς ὄργην Ἀττάλον, καὶ δι' ἐτέρων τὸ πρακτεῖον
 μνησάντος, quae transposita esse recte vidit Leunclavius. §.
 20 post βαρβάρους P habet χοῖνας. cui hand dissimilia p. 192 11:
 παρακλεινόμενον χοῖνας τιμάσθαι. p. 126 19: ὁμίονον κῆνας πολε-
 μητέα εἶναι. p. 173 12: οὐός τε ἐσεσθαι ἀρκέσειν. p. 122 12: ἀρκέσειν
 οὐκ ὦπτο δονήσεσθαι βοηθήσειν. αὐτῶν L margo: αὐτῶ P.

Honorio principe iam ad capessendam fugam parato, qui eo nomine non exi-
 guam navium copiam in portum Ravennatem coegerat, sex militum cohortes
 appulere, quae quidem adhuc superstite Stelichone iam olim expectabantur,
 sed tunc primum ex Oriente ad belli societatem venerunt, in his erant ho-
 minum quattuor milia. quapropter velut excitatus et gravi sopore Honorius
 iis moenium custodiam credit qui ex Oriente venerant; atque interim Raven-
 nae manendum statuit, donec certiora de rebus Africanis accepisset. ac si
 quidem superior evaderet Heraclianus, rebus istic in tuto consistentibus,
 universo cum exercitu Attalo et Alaricho bellum inferendum: sin missi ab eo
 in Africam vincerentur, in Orientem ad Theodosium cum iis a abundum na-
 vibus quas haberet, et occidentalium nationum imperio cedendum.

9. Hic rerum Honorii status erat. Iovius autem, qui legatus ad Ho-
 norium, velut antea commemorabam, missus fuerat, de prodicione, ab Ho-
 norio quorundam opera corruptus, cogitare coepit. itaque ad senatum ne-
 gat, obitutum se amplius legationem, indecora quaedam ad eum verba pro-
 locutus; et quod omnino, quandoquidem conatus eorum qui fuerant in Afri-
 cam missi successu caruisset, barbaros ad gerendum adversus Heraclianum
 bellum mitti oporteret: quippe Constante interfecto spes ipsorum ab ea parte

ἑλπίδα Κώνσταντος ἀναιραθέντος. κινήθέντος δὲ πρὸς ὄργην Ἀττάλου καὶ δι' ἐτέρων τὸ πρακτέον μηνύσαντος, πέμπονται κατὰ τὴν Λιβύην ἕτεροι μετὰ χρημάτων τοῖς αὐτῶδι βοηθήσοντες πράγμασιν. ὅπερ μαθὼν Ἀλάριχος, καὶ ἀπαρεσθεις τῷ γενομένῳ, τοῖς κατὰ τὸν Ἄτταλον ἀπεγνώκει, φρονοβλαβεία καὶ σὸν οὐδενὶ βόσμιμ τοῖς ἀλυσιτελέσι ῥηδίως ἐπιχειροῦντα. ταῦτα δὲ λαβὼν κατὰ νοῦν ἀναχωρεῖν ἔκρινε τῆς Ῥαβέννης, καίτοι γε ἐνοτῆναι τῇ ταύτης πολιορκία διανοούμενος ἄχρις ἀλώσεως· Ἰόβιος γὰρ αὐτῷ τοῦτο παρῆγει, ὅς ἐπειδὴ τῶν ἐν Λιβύῃ διαμαρτεῖν ἔγνω τὸν ὑπὸ Ἄττάλου σταλέντα, τέλειον εἰς τὸ τὰ Ὀνωρίου πράττειν ἐτρέπη, ¹⁰ κακῆγορῶν τε Ἄτταλον Ἀλαρίχῳ διπέλει, πείθειν σπουδάζων ὡς, ἐπειδὰν κρατήσῃ τῆς βυσιλείας, αὐτῷ πρῶτον ἐπιβουλεύσει καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ γένους ἀγχιστεῖαν προσήκουσιν. (10) Ἀλαρίχῳ δὲ τέως ἐμμένειν τοῖς πρὸς Ἄτταλον ὄρκους ἐθέλοντος, ἀναιρεῖται μὲν Οὐάλης ὁ τῆς ἵππου στρατηγός, εἰς προδοσίας ἐμ- ¹⁵ πεισὼν ἕποπιαν, ἐπῆει δὲ ταῖς Αἰμιλίας πόλεις Ἀλάριχος ἀπάσαις, ὄσαι τὴν Ἄττάλου βασιλείαν ἐτοίμως δέξασθαι παρητήσαντο. καὶ τὰς μὲν ἄλλας σὸν οὐδενὶ παρεστήσατο πύκῳ, Βονωνίαν δὲ πολιορκήσας, ἀνασχομένην ἡμέραις πολλαῖς οὐ δυνήθεις ἔλειν, ἐπὶ Λίγυας ἐχώρει, κἀκείνους Ἄτταλον δέξασθαι βα- ²⁰ σιλία συναναγκάζων. Ὀνωρίου δὲ γράμμασι πρὸς τὰς ἐν Βρετανία χρησιμῆς πόλεις φυλάττεσθαι παραγγέλλοισι, δωρεαῖς τε ἀμεινυμένῳ τοῦς στρατιώτας ἐκ τῶν παρὰ Ἡρακλειανοῦ

1 Κωνσταντίου L. margo.

12 ἐπιβουλεύσει LP.

21 for-

tasse rectius συναναγκάσων. S.

scribendum est Βρετανιᾷ. R.

fluctuare. cum autem commotus ad iram Attalus per alios indicasset quid esset agendum, mittuntur in Africam cum pecuniis alii, ut rebus eorum locorum opem ferrent. quo Alarichus cognito, graviter ac moleste rem forens, de rebus Attali desperare coepit, qui stoliditate quadam animi nullaque nixu rationis res inutiles temere moliretur. itaque posteaquam haec illi ad animum accidissent, licet antea Ravennae obsidionem eo usque urgere cogitaverat donec eam cepisset, tamen inde discedendum statuit. nam hoc uti faceret Iovius hortabatur; qui cum intellexisset missi ab Attalo ducis irritos in Africa conatus fuisse, prorsus ad favendum Honorii causas se convertit, et Attalum maledictis apud Alarichum incessere non desit, totus in hoc incumbens, ut ei persuaderet Attalum stabilito imperio primam Alaricho ipsi et omnibus ei generis propinquitae iunctis insidias structurum. (10) cum autem Alarichus adhuc in fide Attalo data perstaret, Valens equitum magister occisus est, prodicionis insimulatus; et Alarichus ipse cunctas urbes Aemiliae cum copiis adiit. quotquot imperium Attali prompte accipere recusassent, et alias quidem nullo labore redegit in dicionem: Bononiam obsessam et hostem compluribus diebus sustentem capere non potuit. itaque versus Ligures pergit, ut illos etiam Attalum imperatorem agnoscere cogeret. Honorius autem, litteris ad civitates Britannicas scriptis, quibus eos hortabatur ut rebus suis consulere, itidemque militibus ex ea pecunia quam Heraclianus miserat con-

πεμφθέντων χρημάτων, ὃ μὲν Ὀνώριος ἦν ἐν ἄριστῶν πάσῃ, τὴν τῶν ἑπανταχοῦ στρατιωτῶν ἐπισπωσάμενος εὐνοῖαν· (11) Ἡρακλειανοῦ δὲ τοῦ ἐν Λιβύῃ πάντας λιμένας φυλακῇ παντοῖα καταλαβόντος, καὶ μήτε σίτου μήτε ἐλαίου μήτε ἄλλου τινὸς τῶν 5 ἐπιτηδείων εἰς τὸν τῆς Ῥώμης κομιζομένου λιμένα, λιμὸς ἐνέσκηψε τῇ πόλει χαλεπώτερος τοῦ προτέρου, τῶν ἐπ' ἀγορᾷ τὰ ὄνια προτιθέντων, ὅσα ἦν αὐτοῖς, ἀποκρυπτόντων ἐλπίδι τοῦ τὰ πάντων οἰκειώσεσθαι χρήματα, τῆς κατ' ἐξουσίαν ὀριζομένης τιμῆς αὐτοῖς διδομένης. εἰς τοῦτό τε ἦλθεν ἡ πόλις στενοχωρίας ὥστε 10 ἐλλίσσαντας καὶ ἀνθρωπίνων ἄπεισθαι σωματίων τοιαύτην φωνὴν ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ ἀφείναι *pretium pone carni humanae*, τοῦτο δὲ ἐστὶν “δρῖσον τῷ ἀνθρωπείῳ κρέει τιμὴν.”

12. Ἐπὶ τούτοις Ἄτταλος καταλαβὼν τὴν Ῥώμην συνάγει τὴν γερουσίαν, καὶ βουλῆς προτεθείσης ἕπαντες μὲν ὡς εἰπεῖν 15 ἔδοξαίμαζον καὶ βαρβάρους χρῆναι μετὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν Λιβύην ἐκπέμψαι, παραδοῦναι τε Ἀρούμα τὴν τούτων ἡγεμονίαν, ἀνδρὶ πλείστα ἤδη πίστεως καὶ ἐθνολίας ἐπιδείξαντι δέγματα, μόνος δὲ Ἄτταλος σὺν ἄλλοις τῇ τῶν πολλῶν οὐκ ἐτίθετο γνώμη, βαρβάρων οὐδένα τῷ στρατοπέδῳ συνεκπέμψαι βουλόμενος. ἐν- 20 τεῖθεν Ἀλάριχος εἰς τὴν Ἄτταλον καθάρεισεν ἰδὲν, Ἰοβίου πρὸ πολλοῦ ταῖς συνεχέει διαβολαῖς ἔτοιμότερον εἰς τοῦτο κατασκευάσαντος. καὶ τὸ βούλευμα εἰς ἔργον ἄγων, πρὸ τῆς Ἀριμίνου, καθ' ἣν τότε διέτριβεν, ἔξαγαγὼν τὸν Ἄτταλον, περιελὼν τὸ διῶδημα καὶ τῆς ἄλουργίδος ἐκδόσας ταῦτα μὲν ἔπεμψεν Ὀνωρίῳ

8 οἰκειώσεσθαι LP.

gario praesidi loco distributo, in omni debebat otio, militumque sibi benevolentiam ab omni parte conciliabat. (11) Heraclianus vero cum omnes in Africa portus occupatos multiplici praesidio teneret, neque iam frumentum vel oleum vel aliae res ullae ad victum necessariae in portum Romanum invehentur, fames in urbe gravior quam prius exstitit, dardanariis ea spe quicquid habebant supprimentibus, ut omnium pecunias ad se averterent, eo positi pretio quod ipsi arbitrato suo statuerent, adeoque redacta fuit urbs ad angustias, ut ab iis, qui sperarent hominum quoque corpora degustatum iri, vox huiusmodi Circensibus ludis emitteretur: *pretium pone carni humanae.*

12. Has ob causas Romam profectus Attalus senatum advocat; et consultatione proposita universis propemodum ea sententia probata fuit, ut et barbari cum Romanis militibus in Africam mitterentur, eorumque praefectura Drumae traderetur, illi nimirum viro qui documenta iam plurima fidei benevolentiaeque suae edidisset. solus Attalus cum paucis iudicio plurimum non assentiebatur, qui neminem barbarorum cum Romano exercitu mitti vellet. hinc iam Alarichus ad abrogandum Attalo imperium spectare, cum multis ante Iovius cum continuis criminationibus ad hoc impulsisset. itaque reapse consilium suum exsequens, extra urbem Ariminum, in qua tunc commorabatur, productum Attalum diademate spoliat et exuit purpura; atque his ad

τῷ βασιλεῖ, τὸν δὲ Ἄτταλον ταῖς πάντων ὕμεισιν ἰδιώτην ἀπέδειξε, κατασχὼν παρ' ἐσωτῷ μετὰ τοῦ παιδὸς Ἀμπελλίου, μέχρις ἂν πρὸς Ὀνώριον εἰρήνης γενομένης ἀσφάλειαν αὐτοῖς τοῦ βίου περιποιήσειεν. ἔμεινε δὲ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ Πλακιδία παρ' αὐτῷ, ὁμήρου μὲν τρόπον τινὰ τάξιν ἐπέχουσα, πάσης δὲ ἀπολαύουσα τιμῆς καὶ βασιλικῆς θεραπείας.

13. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐν τούτοις ἦν· Κωνσταντῖνος δὲ τῷ παιδί Κώνστα τὸ διάδημα περιθίει καὶ ἀντὶ τοῦ Καίσαρος βασιλέα πεποιθώς, Ἀπολλινάριον παραλύσας τῆς ἀρχῆς ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ ὑπαρχον ἀπέδειξεν. Ἀλαρίχον δὲ ἐπὶ τὴν 10 Ῥάβενναν ὠρμηκότες ὡς δὴ βεβαίως αὐτῷ πρὸς Ὀνώριον ἔσομένης εἰρήνης, ἕτερόν τι παρ' ἐλπίδα ἐμπόδιον εἶδεν ἢ τύχη, πρὸς τὰ συμβησόμενα τοῖς τῆς πολιτείας πράγμασιν ὁδῷ προοῖουσα. Σάρρον μετὰ βαρβάρων ἐδαριθμήτων ἐν τῷ Πικῆνῳ διατριβόντος καὶ μήτε Ὀνωρίῳ τῷ βασιλεῖ μήτε Ἀλαρίχῳ προσθεμένον, δυσμενῶς 15 ἔχων πρὸς αὐτὸν Ἀτάουλφος ἔκ τινος προλαβούσης ἀλλοτριότητος ἐπέρχεται πανστρατιῇ τοῖς τόποις ἐν οἷς τὸν Σάρρον συνέβαινε εἶναι. ταύτης αἰσθόμενος τῆς ἐφόδου, πρὸς μάχην τε ἀρξέσειεν οὐκ οἰηθεὶς μόνων αὐτῷ τριακοσίων συνόντων ἀνδρῶν, ἔγνω δραμεῖν πρὸς Ὀνώριον καὶ κοινωνῆσαι τοῦ πρὸς Ἀλαρίχον πολέμου. 20

8 Κωνστᾶ P, sine iota subscripto, lineola superimposita; quae fortasse partim proprii abbreviati nominis est index, cum enim supra fere semper huic nomini perittosyllabam flexionem tribuerit, fortassis etiam hic Κωνσταντι scripsit. alioqui Dorica hic esset flexio pro communi. S. fortasse Κωνσταντι διάδημα. 13 συμβαινόμενα vulgo.

Honorium principem missis, Attalum in omnium oculis ad privatam vitae conditionem redegit, apud se tamen cum Ampelio filio retentum, donec pace cum Honorio constituta vitae incolumitatem eis impetrasset. Placidia quoque, soror imperatoris, cum Alaricho erat, vicem illa quidem obsidis modo quodam implens, ita tamen ut omni honore cultuque regio frueretur.

13. Ac Italicarum sane rerum haec id temporis erat condicio. Constantinus autem cum diademate Constantem filium cinxisset proque Caesare dixisset Augustum, Apollinari abrogata potestate, alterum eius loco praefectum praetorii designavit. interim Alaricho cum copiis Ravennam profecto, veluti qui firmam certamque cum Honorio pacem facturus esset, aliud quoddam fortuna repperit impedimentum ad ea quae status publici rebus essent eventura, via quasi quadam progrediens. quippe dum Sarus, nec imperatoris Honorii nec Alarichi se partibus adiungens, cum exiguis barbarorum copiis in Piceno commoratur, Ataulphus, qui esset infesto in eum animo propter quasdam obortas ante hoc tempus inimicitias, ad ea loca cum copiis universis accedit quibus in locis tum forte Sarus erat. illum adventantem cum Sarus animadverteret, non satis ad committendam pugnam instructum se ratus, qui homines secum trecentos duntaxat haberet, ad Honorium profugere statuit et cum eo belli adversus Alarichum societatem colere.

I. F. REITEMEIERI
COMMENTARIUS HISTORICUS
CUM C. G. HEYNI ANNOTATIONIBUS.

μὴν ἀρχὴν ἔπεισε τὴν Ῥωμαίων; itaque non aberrare Zosimus a mente Polybii videtur, sive veram eam dixerit populorum servitutem, sive, quemadmodum Casaubonus interpretatur, impropriam.

II. IMPERATORES AUGUSTUM EXCIPIENTES USQUE AD CLAUDIUM II (L 1 c. 5—41).

Quae in his capitibus breviter et ad rem accommodatae tradita sunt, Zósimo maxime suppeditarunt Dexippi cum Synopsis historiae, Claudii regno finita, tum Scythica, quae Syncello quoque usui fuerunt. errores qui hac in parte occurrunt, et obscuritas quae nonnulla loca obsidet, vel sola Herodiani, optimi horum temporum scriptoris, historia tolli potest.

p. 12 v. 12. pantomimi oblectamentum, quod versos hominum ad libidinem animos molles reddidit et effeminatos (cf. Zosim. 4 33, 5 7), hactenus recte potest horum temporum haberi inventum, quod Pylades et Bathyllus saltationem diversum a comoedia atque tragoedia adeoque proprium aliquod dramatici generis constituerunt. cf. Salmasius ad Vopisci Carinum c. 19. *R.* ex bono auctore habet Zosimus, quod *pantomimorum* studia commemorat inter praecipuas corrumpendorum morum causas. non enim mollium modo hominum contubernium cum senatoribus et principibus viris (v. Lips. ad Tac. Ann. 1 77) ortaeque inde factiones et seditioes, verum multo magis ipsa pantomimorum argumenta flagitiosa et turpia (v. Lucian. de Saltat.) omnino corruptelae generis inferre debuerunt. *H.*

p. 12 v. 17. memoratu dignum et illud est, quod *Athenodori* Stoici consiliis Augustus ad moderatum imperii usum revocatus esse traditur. v. hac de re notam Fabric. ad Dion. 52 36 p. 689. *H.*

p. 14 v. 15. perperam traditur Iuliano iam interempto senatus de imperio Severo tradendo deliberasse. aderat enim Severus cum exercitu ex Illyrico ad urbem. cf. Herodian. 2 40 sqq. *H.*

ib. Severi vitam multi inter veteres scripserunt. de eo imprimis cf. Herodian. 2 9—4 2, de Commodo idem 1 17, et de Didio Iuliano 2 6—12.

p. 15 v. 7. *Severus omnem Arabiam subegisse* si non indocte, certe parum caute narratur a Zosimo; peccavit eodem modo Herodianus 3 28. nam accipienda haec erant de Arabia inter Euphratem et Tigrim sita, in qua urbs Atra frustra a Severo oppugnata. v. Dio 75 10. cf. Fabric. p. 1264 et 1144. Arabes ultra Euphratem loca iam olim insederant. Strabo quoque καὶ τὰ — τῆς πέραν τοῦ Εὐφράτου πολλῆς, ἢ Ἀραβίαι κατοικοῦσι. 16 pr. item p. 1034 A. cf. 1093 B. *H.*

p. 15 v. 13. Papinianus, testante Dione, post Getam necatus est, de quo imperatore et Antonino cf. Herodian. 3 10—4 13.

p. 16 v. 2. Dione teste, interfector, cui Martialis nomen erat, caede perpetrata turbae immixtus, cruento gladio agnitus poenam meritam luit; Herodiano auctore, fuga evadere frustra conatus a persequentibus caesus est.

ib. v. 3. in Oriente a militibus, non Romae ex senatus sententia, imperio Macrinus admotus est; quoniam postmodum militum suffragiis etiam auctoritas senatus accesserat, id fraudi fortasse Zosimo fuit, ut locum perperam designaret. de Macrino vid. Herodian. 4 12—5 4.

ib. v. 4. eum, Elagabalum vulgo dictum, non eodem anno quo Macrinum, summae rerum milites praefecerunt, sed posteaquam severae disciplinae impatientes, alienatis ab eo animis, Macrinum e medio sustulerant.

ib. v. 13. Ἀντωνίνου. id nomen est Elagabali ad dignitatem imperatoriam evecti, de quo vid. Herodian. 5 3—8 et de eius successore Alexandro cf. idem 5 7—6 9.

ib. v. 15. μάγους τε καὶ ἀγύρταις ἰσχυρακώς. non de novis sacris, sed proprie haec esse accipienda docet Lamprid. c. 8: omne denique magorum genus aderat illi operabaturque quotidie. cf. eadem verba de Caracalla Herodian. 4 22. H.

p. 17 v. 7. de Ulpiano quae scimus, sunt fere omnia Zosimi et Lampridii; Herodianus etsi aequalis nullam eius mentionem fecit. Paullum et Ulpianum in magno honore habuit, quos praefectos ab Elagabalo dicunt factos, alii ab ipso (Alexandro). Ael. Lampridius in vita Alexandri c. 25.

ib. v. 16. Urauii cuiusdam, qui affectato Edessae in Osrhoëne imperio, ab Alexandro oppressus fuit, apud Syncellum ad a. 211 mentio iniecta est.

ib. v. 17. de Alexandro Severo pro studio aut odio in eum admodum diversa et inter se repugnantia narrari satis constat. cf. Lamprid. c. 62 63. forte illa τῷ τε σώματι καὶ κατὰ φύσιν λογισμοῖς ἀλλοιότερος ἦν etc. ducta sunt ex aliquo Maximini amatorum, quos ille narrat in invidiam Alexandri commenticia iactantes, quasi Alexander curis occultis et anxietate animi vultum coloremque totiusque corporis habitum mutaverit, ut pallore et macie insignis esset. alium sensum non video. avaritiae morbus matrem, non Alexandrum vexabat, ap. Herodian. 6 4, cui potior in Alexandri rebus fides, et e quo omnino res eius, nimis negligenter a Zosimo narratae, cognoscendae sunt. H.

ib. v. 20. quae in Alexandrum ab Zosimo congeritur avaritiae criminatio, quamvis apud alios non ipsius imperatoris, sed matris Mammaeae ea sit reprehensio, a Iuliano quoque (in Caesar.) in eum effunditur, nec ipse Herodianus diffidetur, im-

peratorem ex matris avaritia invidiam apud milites sibi con-
flasse.

p. 18 v. 11. de Alexandri morte cf. Herodian. 6 9.

p. 19 v. 4. quae ad Gordianorum historiam spectant,
quandoquidem a Zosimo parum curate exposita sunt, lege
sis melius exposita ab Herodiano 7 5 et Iul. Capitolino Vit. Gor-
diani c. 7. Gordianum senem, Africae proconsulem, invitum ad
imperium raptum, re Romam nuntiata, senatus Maximini tyrannidem
iamdudum exosus cum filio imperatorem dixit.

p. 20 v. 4. maior est auctoritas penes Herodianum et Capi-
tolinum, qui non fluctibus maris Gordianum filium, sed proelio,
quod in Africa commissum fuit, periisse, patrem autem audita
filii morte, desperatis rebus, laqueo vitam finivisse tradunt. Sal-
masius (ad Capitolinum p. 189) errorem Zosimi ortum ex eo
putat quod, Capitolino teste, Gordiani copiae, antequam concur-
sum sit, tempestatis vi dissipatae fuerint; et Spanhemius, ut Zo-
simum cum ceteris conciliet, varia lectione, quam Boivinus in
codice Parisiensi invenit, exhibente *πειν* (non *πειν*, ut Spanhe-
mius scripsit) in subsidium vocata et pro solito scribarum com-
pendio accepta, emendat *πολεμειν*, adeo ut Gordianus tempestate
pugnae (nam ea esset *βλα χειμωνος*, dictione poetica) oppressus
dicatur. *R. των δε βιγ χειμωνος απολομενων*. de pugna accipi haec
possunt nullo modo: poetica illa et a nostri scriptoris consuetu-
dine prorsus aliena. inciderat Zosimus in scriptores, qui Gordia-
nos in traiectu ex Africa periisse traderent; et fuisse eam famam
discimus e Zonara Ann. 12 p. 622 D ed. Par. H.

Quot Gordiani fuerint, res fuit inter viros doctos contro-
versa, aliis tres, aliis quattuor fuisse contendentibus. scripta
in eam rem vulgata sunt: *Histoire des quatre Gordiens prouvees
et illustrees par les medailles* Paris 1695, 8; cuius libelli auctor
etiam scribere iubet in hoc loco Zosimi *Γορδιανου* pro *Γορδιανου*
vel *του* pro *των*, ut suae scilicet hypothesi subserviat. *Historia
trium Gordianorum*, Daventriae 1697, a cuius auctore (*Gisb.
Cupero*) emendata illa improbat. *Lettre touchant l'histoire
des quatre Gordiens, prouvees par les medailles* (par Mr. Gal-
land) Par. 1696. tandem *pro quattuor Gordianorum historia
vindiciae* (auct. *Du Bos*) Paris. 1700, 8.

*ib. v. 5. Capitolin. Vit. Gordian. c. 2: Gordianus tertius
natus est, ut plures afferunt, ex filia Gordiani, ut unus aut
duo (nam amplius invenire non potui) ex filio, qui in Africa
perii.*

*ib. v. 10. Zosimus Gordianum Balbino et Maximino vivis
imperium tenuisse narrat; at credendum est aliis, quibuscum
fides potior et ratio stat; Gordiano tum demum commissum fuit
imperium, eum praetoriani milites, constitutos a senatu imperato-
res aversati, Maximum et Balbinum trucidassent.*

p. 20 v. 14. auctore Capitolino (vita Gord. c. 23) Sabinianus (nam ita rectius ab eo vocatur) *per praesidem Mauritaniae oppressus est*, sed addente eodem Capitolino, *ita ut ad eum tradendum Carthaginem omnes venirent, et crimen confitentis et veniam sceleribus postulantes*. quoniam ipsi Carthaginienses fuerunt il qui rebellant, non recte rebelles, observante Tillemontio, *Carthaginem venisse dixeris*. tolletur vero iste inter Capitolinum et Zosimum dissensus, modo pro *Carthaginem* rescribatur in illo loco *Carthagine*.

ib. v. 18. *Τιμηναίλους*. Iul. Capitolinus (Gordian. c. 23) *Misitheum* eum vocat, virum doctrina insignem.

p. 21 v. 5. *Ἀντιόχου*, qui etiam Seleucus Callinicus vocatur. adde Bernegg. in Iustin. 41 4 3. *Cellar*.

ib. de *Parthici regni initii* meliores auctores inspiciendi erant. perperam e Cellario ad Syncelli fidem adscriptum est, Antiochum et Seleucum Callinicum esse unum eundemque. ultum ivit iniuriam fratri illatam Arsaces sub Antiocho 2, qui Theos dictus, et regni fundamenta iecit sub a. 248 ante C. n., frustra posthaec (annis 238 236) armis tentatus a Seleuco Callinico, qui Antiocho successerat. inspicere potest vel opus Guthrianum vol. 2 et 3. *H.*

ib. v. 12. fraude Philippi Timesiclem circumventum periisse plerosque tradere auctor est Iul. Capitolinus Gord. c. 28.

p. 22 v. 4. de morte Gordiani vid. Iul. Capitolin. in vita Gord. c. 29—30. cum Herodiani historia in primis regni Gordiani annis finem habeat, ea quae deinceps ante Constantini tempora gesta sunt, ex Zosimo maxime et scriptoribus historiae Augustae petenda sunt.

ib. v. 15. non tentanda erat vox *ἤδη* [*ἔθνη* malebat Reitemeierus.] *Carpi iam tum* vicina Istri loca populari coepere; mox effusi in fines Romanorum vastationes fecere maximas. barbari hi, qui Carpathios montes insediisse videntur, inter Sarmaticos populos commemorantur primum, si bene memini, a Petro Patricio in Exc. Legat., Alexandri Severi tempore, stipendia postulantes a Romanis, sed repressi a Menophilo duce Moesiae; quo mortuo Moesiam diripuerunt, everam civitate Istrica. Iul. Capit. in Max. et Balb. c. 16. eos *nunc* aggressus Philippus fudit. mox alia cum iis gesta bella sub Decio, sub Claudio, sub Aureliano, qui et Carpicus a senatu dictus, Vopisc. c. 30. tandem sub a. 295 a Diocletiano, deditioe facta, in Moesiam secundam traducti agros acceperunt. *H.*

p. 23 v. 18. Zonara 12 20 auctore Decius a Philippo coactus est ad praefecturam suscipiendam stricto gladio. num haec est Thessalica persuasio? Cicero ad Atticum 9 13 ea voce utitur ad persuasionem, quae cum necessitate coniuncta est, designandam.

p. 23 v. 18. nulla alia haec est persuasio quam quae cum *minis* fit. occurrit quoque in Suida in *πειθανάγκη*, sed nulla interpretatione addita; et in Eunapio, in Chrysanthio p. 190 Commel.: *of πεμφθέντες στρατιῶται μετὰ τιμῆς τὴν Θεσσαλικὴν ἐπήγον πειθανάγκην. H.*

p. 24 v. 14. variante syntaxi, filium quoque trucidatum esse dicit, nempe non ad Veronam proelio, uti pater, sed Romae, post acceptum de patris clade nuntium, apud castra Praetoria, quod Aurelius Victor notavit atque Eutropius. *Cellar.*

ib. auctoribus Aurelio Victore et Zonara filium fecerat Philippus imperii consortem.

p. 25 v. 1 — 15. commissum fuit proelium cum Scythis ad forum Trebonii; videtur itaque nomen Tanais, etiam constanter in hoc capite a Zosimo ponatur, pro Danubio, qui incurrentibus Thraciam transeundus erat, errore aliquo scriptus esse; quae etiam sententia Gibbonii est (*History of the Rom. Empire* t. 1 c. 7 not. 44). cf. Georgius Syncellus, qui Dexippi verba refert p. 299 B ed. Venet.

Scythae, quorum ad Istrum sedes fuit (3 2, 4 20), sunt *Gothi*; iidem a Zosimo aliis locis his nominibus declarantur, *Gothi, Borani, Urugundi*, et *Carpi* (1 27, 1 31), *Prothingi* (4 38). nec minus Zosimo Bastarnae sunt *Σχυθικὸν ἔθνος* (1 71), *Taiphali* (2 31, 4 25). ipse tamen Zosimus veras gentium origines parum recte tenuisse videtur, quandoquidem 1 24 *Gothos* cum *Herulis* et *Peucinis* a Scythis diversos perhibet. Scythae sive *Gothi* (Getae nusquam a Zosimo vocantur) apud eum distincti sunt in *ἔθνη* et *γένη*. ii qui in numero τῶν ἔθνῶν ponuntur, sunt quos iam diximus, *Bastarnae* (1 71), *Prothingi* (4 38) et *Scythae quidam* (4 7). in censum eorum qui *γένη* constituunt, referuntur *Scythae regii*, quorum plures principes fuisse videntur: nam Athanarichus omni imperasse Scytharum regionum nationi dicitur (4 34. cf. 4 20 et 4 7); porro *Taiphali* (2 31), *Borani, Carpi, Gothi, Urugundi* (1 31).

ib. v. 15. de morte Decii variant auctores. cum Zosimo conspirat Ammianus 31 13.

ib. v. 21. accipiebant Gothi, iam antea Romanis foederati, annua munera, quae cum iusto tempore non solverentur, Moesiam Philippo regnante vastare coeperunt. cf. Iornandes de reb. Get. c. 16.

p. 26 v. 9. Hostilianum, qui cum Gallo Augustus creatus erat, peste periisse scribit Aurel. Vict. Caes. 30 et Epit. 30.

ib. v. 17. de ea peste cf. Eutrop. 9 5 et Iornandes 19.

p. 28 v. 14. cum Zosimo, praeter Aurelium Vict. Caes. 31 causam mortis tribuentem, reliqui omnes conspirant.

ib. v. 17. *iure meritorum et quasi ex totius orbis una sen-*

sentia, ait Trebell. Pollio in Valerian. 1. mox *Scythas* sunt Gothi et Carpi.

p. 29 v. 1. eadem fere Syncellus tradit p. 303 D ed. Ven. et Zonaras Ann. 12 23.

ib. v. 7. primum a senatu Gallienus Caesar (Victor uterque 23), postea Augustus (Eutrop. 9 6) dictus est.

ib. v. 21. foedus matrimonio confirmatum fuit; nam Gallienus duxit barbari illius regis filiam. v. Victor uterque et Trebell. Pollio in Gallieno. *Cellar.*

p. 30 v. 20. Pityus oppidum opulentissimum in intimo tractu littoris Pontici post Colchidem. Plin. 6 5. vere ergo Strabo lib. 2 vocat τὸν Πιτυοῦντα τὸν μέγαν. *Cellar.*

p. 33 v. 4. Ἀγγιλαῶν. huius urbis a barbaris oppugnatae Iornandes quoque (de reb. Get. 20) mentionem iniecit.

ib. v. 18. tradentibus Philostorgio et Treb. Pollione (in Gallien. 4) barbari, incursione facta, non in Bithyniam modo sed in Cappadociam quoque effusi praedati sunt. add. Syncell. p. 304 B.

p. 34 v. 18. de Syriae et Asiae vastatione ex Persarum incursatione nimis parce agit Zosimus. *Antiochia* tum capta: controversia tamen est de anno, sitne capta a. 258 ante Valeriani expeditionem, an post eius captivitatem, quo Ammianus 22 5 revocare videtur, qui Gallieni temporibus evenisse ait. sequitur hoc Gibbon V. C. parum tamen probabile est post cladem illam Valeriani tam secure egisse Antiochenos, ut ludis scenicis assidentes opprimerentur a Persis; nec Ammianus de capta tantum Antiochia narrat, sed omnino Persarum vastationes una cum reditu ad sua; tum ille obiter rem modo attigit. at in nostro Zosimo locus est huc advocandus, inf. 3 32, ubi Antiochiae calamitas diserte ante Valeriani profectionem memoratur. Eunapii locus est in Aedesio p. 50 l. 19, qui eandem urbis cladem respicit, eamque et ipse ad Valeriani tempora revocat, si accuratius expendas. narratur ibi Eustathius philosophus legatus ad Saporem missus. *H.*

p. 35 v. 1. discrepant Treb. Pollio et alii, qui Valerianum tradunt ductu cuiusdam sui ducis captum esse; in eo tamen conspirant omnes, quod imperator hostibus in manum venit fraude circumventus.

p. 36 v. 8. *Cecrops* hic idem esse videtur qui *Cecropius* apud Trebell. in Gallieno 14, dux Dalmatarum, idem inter interfectores Gallieni. de eo mox 1 40 noster loqui videtur. *Antoninum* vero alibi memoratum non memini. *H.*

ib. v. 4. iusto brevius et obscure historiam Aurioli Zosimus exposuit. secundum Trebellium Pollionem (Trig. Tyr. o. 11) Gallienus expugnare Auriolum frustra annis pacem cum eo fecit, quo liberius posset contra Postumium proficisci.

Zosimus.

22

p. 36 v. 4. vid. Trebell. Pollio in Trig. Tyr. et Zonaras 12 24.

ib. v. 10. de morte Salonini, ut ex Treb. Pollione (Trig. Tyr. c. 3) palam fit, diversa inter homines increbuit fama.

ib. v. 13. *Silvanus* hic, cuius curae Saloninus datus erat, apud Zonaram 12 24 p. 632 est *Albanus*. at ipsi Postumo conceditum Salonium narrat Trebell. 30 tyr. 2. verum error ex eo natus, quod pater eius, Gallienus, a Valeriano traditus fuerat Postunii tutelae, ut ex epistola Valeriani intelligo ap. Vopisc. Aurel. 8. *H.*

ib. v. 16. ex Dexippo, quem noster expressit, petitus apud Syncellum (p. 304 D) locus extat rem illustrans. quos Zosimus Scythas appellat, eos Syncellus sive Dexippus Aerulos, hoc est Herulos, vocat.

ib. v. 19. quae de Odenathio Zosimus obscure enarravit, ea Syncellus et clarius et copiosius exposuit. cf. Treb. Pollio (Trig. Tyr. c. 11).

ib. v. 20. Odenathus; teste Syncello, Orientis creatus erat dux; iuxta Trebellium vero (Gallien. c. 11) regno affectato, omnia quae perfecit, quasi Gallieni partes ageret, ei nuntiari fecit; deinde cum ab imperatore Augustus dictus esset, filium ad eandem evexit dignitatem.

p. 37 v. 9. contra Scythas profecturus morte occubuit, ut a Syncello traditum l. c. auctore vero Treb. Pollione (Trig. Tyr. c. 13) una cum filio occisus est.

ib. v. 16. de Postumo sive Postumio in Gallia tyrannidem occupante iam supra (c. 38) egit. erroneum est, ut Tillemontius demonstrat (t. 2 p. 357), quod is hoc tempore tanquam superstes commemoratur, qui iam ante fuerat occisus quam ad eum deiciendum a Gallieno arma mota. *R.* turbata haec sunt quae a Zosimo narrantur, nec tam in Postumo quam in rerum narratarum ordine. de *Gallieni* temporibus extremis agitur: caesus is a. 268 m. Martio prope Mediolanum, adversus *Aureolum* profectus. sed is non tum demum novas res molitus erat: nam anno iam 260 ab exercitu Illyrici Augustus erat renuntiatus. *Postumus* imperium arripuerat in Galliis a. 259, isque cum filio fuit caesus ad Moguntiacum sub a. 268 initia, fraude *L. Aeliani*, qui et Laelianus et Lollianus appellatur: sed numi audiendi sunt. Zosimus adeo defectionum initia et novissima in unum miscuit. vestigia tamen similis perplexae narrationis occurrunt apud Trebell. add. Zonar. p. 634 C. *Marcianus*, qui statim memoratur, diversus utique est a Macriano Augusto in Oriente dicto. cf. Trebell. in Gallieno 13 14. *H.*

p. 38 v. 1. iniectum Claudio crimen, quia is successor fuit occisi imperatoris, non sine causa videtur; neque id diluet Treb. Pollio (in Claudio c. 1), studio Constantini, originem suam ex Claudia gente ducentis, suspectus scriptor.

p. 88 v. 10. de Galliemi caede discrepant inter se scriptores, Trebell. Pollio 14, Sext. Aurel. Caes. 88.

III. IMPERATORES A CLAUDIO USQUE AD CONSTANTIUM REGNANTES (l. 1 c. 41 — 71).

Historia imperatorum ante Claudium epitomatoris more breviter perstricta, sequentium temporum res iam latius, de Eunapii libris depromptas, tradere instituit. deficientibus aliis libris unde huius possit intervalli historia peti, quae de ea nobis innotuerunt, ea fere omnia Zosimo debentur, sine quo in hac nobis parte plane caecitendum foret.

ib. v. 19. Casaubonus ad Treb. Pollionem in Claudio c. 6 *Πευκίνοῦς* emendat, satis apte: nam *Peucini* vocantur insulae Peuciae, ad ostium Danubii adiacentis, habitatores, quibus incursantibus comites fuerunt Trutungii Heruli et alii populi Germanicae ac Sarmaticae originis.

p. 39 v. 1. Casaubonus auctoritate Treb. Pollionis (c. 8, etiam Ammiani 31 5) recte emendare videtur *ἔς* vel *ὡς διαχίλια*. cum barbarorum numerum eundem tradant, scilicet 320000, necesse est unamquamque navem, si omnes aequali inter se magnitudine fuerunt, portasse 150 homines ex ratione Pollionis, Zosimi vero 50 modo.

ib. v. 19. Pelagonia pars Macedoniae. vid. Strabo 8 extr. *Cellar.* fuit in hac urbs *Doberus* iam apud Thucydidem obvia. Athenas eodem tempore afflictas narrat Zonaras 12 26.

p. 40 v. 2. pugna quae hic narratur, facta est ad Naissum in Moesia superiore, quod ipse Zosimus subiicit c. 45. *H.*

ib. v. 5. de eo bello Scythico cf. Treb. Pollio in Claudio c. 6—10.

p. 41 v. 3. Babylonii Aegyptiae. Strabo l. 17 de Aegypto: *Βαβυλωνίων προύριον ἑρμυρόν, ἀποστάτων ἐνταῦθα Βαβυλωνίων τινῶν. Cellar.*

ib. v. 17. *prope duo milia militum a paucis barbaris, et iis qui fugerent, interempti sunt.* Treb. Pollio Claud. c. 11.

p. 43 v. 8. finitimi iis fuerunt Marcomanni et Iuthungi, quorum incursantium fines Romanos mentio facta apud Dexippum et Vopiscum. fuerunt ad trecenta milia hominum.

ib. v. 7. *ἐν ταῖς περὶ εὐν. Ἰστρὸν ἐσχημαῖς (ubi ambo Norici erant, Zosim. 5 50).* Dexippo auctore Iuthungi, cum urbibus ad Istrum vexatis Italiae imminere, fusi fugatique ab Aureliano et traiecto Istro a Romanis fuga afflicti, pars ceciderunt, reliqui ab imperatore pacem petierunt, teste Aurel. Victore (c. 85).

p. 43 v. 12. ἀρτίχιστος πρότερον. non satis accurate id dictum: nam ab Aureliano non primum facti urbis muri, sed tantum ampliati sunt. Vopisc. Aurel. 21 et alii.

ib. v. 16. ex Vopisco (vita Aureliani c. 39) Daciam discimus provinciam transistriam, ex quo Traianus eam occupaverat, a Romanis servatam, nunc ab Aureliano, desperante posse eam retineri et defendi, derelictam et barbarorum factam esse. quae res Zosimo, imperii decremēta et provinciarum amissiones scripturo, non plane omittenda erat.

p. 45 v. 11. vid. Valesius ad Marcellin. 14 5 et Godofred. ad l. ult. C. Th. de infirm. h. quae sub tyrann. Ritter.

ib. v. 17. Δάφνης τοῦ προαστείου. de eo late Godofred. ad l. 2 C. Th. de aqueduct. et Casaub. ad Script. Histor. Aug. et Morellus ad Strabonem 16. Ritter.

p. 46 v. 17. memorabile est, quod qui ex Palaestina missi sunt, praeter arma cetera clavas et fustes secum afferunt. H.

p. 49 v. 18. εἰς κρήσιν ἤγαγε Ζηνοβίαν. quod Zenobia in iudicium adduci potuit, quae res per se ad nostros sensus valde mira est, maxime pertinuisse putandum ad pervaciam in renuenda deditioe et ad superbas literas, quas ad Aurelianum scripserat. v. Vopisc. 26 27. H.

ib. v. 22. Longinum philosophum, quo magistro Zenobia in literis Graecis usa fuerat, Aurelianus ideo dicitur occidisse, quod superior illa epistola Zenobiae ad Aurelianum (quam Vopiscus c. 27 exhibet) ipsius diceretur dictata consilio, quamvis Syro esset sermone contexta. Vopisc. Aurel. c. 30. Cellar.

p. 50 v. 15. Strabo 14 prope finem, in Cilicia Σαρπηδο-
νίας Ἀγρέμδος, Dianae Sarpedoniae templum et oraculum memo-
rat. Cellar.

ib. v. 17. Seleucides aves etiam Plin. commemorat 10 s. 39. et apponit Casii montis incolas: unde patet Seleuciae Piri-
ariae, non Ciliciae h. L. agi. H.

p. 51 v. 11. templum Veneris Aphacitidis in Libano monte Constantinus Magnus diruit. Euseb. in Vita l. 3 c. 53. Socrat. 1 18 (14 Lat.). Cellar.

p. 52 v. 17. narrationum de Zenobiae morte, quarum diversitatem Zosimus et Zonaras observarunt, verioreni putamus esse eam quam exhibent Vopiscus (Aurel. c. 34) aliique, scilicet Zenobiam eiusque liberos Romae in triumpho esse ductos.

p. 53 v. 7. Vopisco (in Aurel. c. 31) maior fides est. Sandarionem (Zosim. Marcellinum) inquit, quem in praesidio illic Aurelianus posuerat, cum sexcentis sagittariis occiderunt, Achilleo (Zosim. Antiocho) cuidam parenti Zenobiae parantes imperium. e medio sustulisse Palmyreni Sandarionem ut aversantem res novas et defectionem videntur.

p. 53 v. 12. de urbe Palmyra direpta epistola imperatoria apud Vopiscum (Aurel. 31) exstat.

ib. v. 14. Firmus sive Firmius quidam in Aegypto rerum novandarum auctor fuerat. vid. Vopisc. Aurelian. c. 32. idem in vita Firmi.

ib. v. 19. *Τέττικον* — *μετὰ τὴν ἀξίαν μετῆλθε*. id sub-obscurè dictam. Tetsticus non supplicio affectus, sed ubi in triumpho ductus fuerat, Lucaniae corrector praefectus ab imperatore est.

ib. v. 21. *Aurelianus monetam restituit*, teste Zosimo. mirum videri potest, quod eius rei nullum nec in numis argumentum nec memoria deprehenditur. sed referendum est ad seditionem a monetariis motam, qui numos arrosent. Aurel. Vict. Caes. 34 6, add. Vopisc. c. 38, Eutrop. 9 14. *H.*

p. 54 v. 2. singulis panis siligineus datus. carnis quoque usum Aurelianus populo instituit. Victor epit. 35 ibi Salmasius.

ib. v. 6. *Ἐρωσ* Vopisco (Aurel. c. 36) *Mnestheus* vocatur, notarius secretorum. caesus est imperator manu Muscaporis.

ib. v. 20. de Tacito of. Vopiscus in vita Taciti.

p. 55 y. 9. *διώξαντες*. ad avertendam ultionem caedis Maximi. Zonaras 12 28.

ib. v. 12. de Floriano, qui non senatus sed suo arbitrio imperium invaserat, v. Vopiscus in Floriano et Probo.

p. 56 v. 14. de Probo v. eius vita a Vopisco conscripta.

p. 57 v. 5. observante Scaligero ad Eusebium, Zosimi Saturninum Maurum facientis, contra auctoritatem Vopisci oriundum eum e Gallia dicentis, hallucinatio inde orta videtur, quod Saturninus Africam a Mauris occupatam liberaverat. Vopiscus c. 10.

ib. v. 23. frumentariam hanc pluviam narrat etiam Zonaras, sed addita dubitandi formula, *εἰ τις τοῦτο πιστεύοιτο*. *Cellar.*

p. 58 v. 8. in *Logionibus* haerebunt mecum alii lectores. videntur iidem esse, qui *Lygii* magis vulgato nomine, numerandi adeo, auctore Zosimo, inter Germanicos populos. memoravit eos iam Tacitus Germ. 43, quo tempore ad Vistulam sedes habebant. progressi inde versus Pannoniae fines, fuere inter eos populos, qui Vannium regno inter Marum et Cusum flum. expulerunt. Tacit. Ann. 12 29. nunc incursarunt Pannoniam, a Probo repressi. iterum Suevos in Moesia infestarunt sub Diocletiano. Dio 67 5 ubi v. Fabric. *H.*

ib. v. 14. cum Burgundis, quorum hic mentio modo à Zosimo iniecta est, Diocletianus conflixit. Mamertin. Panegy. c. 5.

p. 59 v. 11. *Αὔδιος*. appellat eundem Vopiscus (in Probo c. 16) Palfurium.

p. 61 v. 15. de Isauris cf. idem l. c.

ib. v. 17. πόλεμον προκόποντα. Vopiscus (Probo c. 17) praeter urbem Ptolemaidem *Copton* etiam, quam *barbaricum servitium* eripuerat, Romano imperio redditam a Probo esse tradit. *barbaricum* illud *servitium* esse barbaros quos Blemmyas Zosimus dixit, mox ipse Vopiscus declarat; idem in reliquis etiam cum Zosimo conspirabit, si ingeniosam Salmasii (ad Vopisc. c. 17) coniecturam admitti placet, qui transpositis et mutatis verbis ita legit: τῆς κατὰ Θ. Πτ. ἀποστάσης βασιλείας, πόλεμον δὲ πρὸς Κόπτον ἀραμῆνης, ἐπὶ βραχὺν χρόνον αὐτὴν τε καὶ τοὺς συμμαχησάντας αὐτῇ Βλεμμύας παρεστῆσατο Πρόβος διὰ τῶν τότε στρατηγησάντων. malit praeterea verba ἐπὶ βραχὺν χρόνον in ἐν βραχεῖ χρόνῳ mutare.

ib. v. 19. Vopiscus l. c. *centum milia Bastarnarum in solo Romano constituta. hi fidem omnes servarunt. sed cum et ex aliis gentibus plerosque pariter transtulisset, id est ex Gepidis Gautunnis et Vandalis, illi omnes fidem fregerunt* (c. 18).

ib. v. 22. ut a quibus locis *Francoi* progressi sint teneatur, consulendus est Eumenii Paneg. Constantio Caes. dictus c. 18 3. nimirum a Ponto correptis navibus Graeciam Asiamque populati ad Siciliam et sic porro versus Occidentem processere. *H.*

IV. LUDI SAECULARES (l. 2 c. 1—8).

Quae de origine et ratione ludorum saecularium Zosimus tradidit, eo magis nobis grata esse possunt, quo non modo diligentius et disertius verum adeo copiosius egit Zosimus de re, de qua ceteri scriptores parce et summatim dixerunt in iis quae nobis supersunt. quae de origine eorum Valerius Maximus 2 4 scripsit, exactius cum Zosimo conveniunt quam pro vetustate rei sperandum erat, adeo ut ex fonte eodem aut non multum diverso uterque scriptor sua hausisse videatur.

p. 63 v. 2. nolim tentare τὸ μέσον [cum R et Heumanno, quorum hic εἰς τόσον malebat, ille τὸ ὅλον]. tempus enim interiectum inter ludos saeculares explet vitam hominis, quanta esse potest longissima. ceterum mirari licet Romanos ipsos suorum sacrorum origines tam parum recte tenuisse, ut ludos Terentinos et Apollinares cum iisdem confunderent. *H.*

ib. v. 6. ἐν τῷ Σαβ. Valer. Maxim. l. c. *Valesius, vir locuples, vitae rusticae — habitabat in villa sua propter vicum Sabinae regionis Eretum.*

ib. v. 7. de luco, qui fulmine tactus sit, Valerius M. tacet. sunt et pauca alia, levia tamen, quibus a nostro dissentit.

ib. v. 14. Valer. Max. *aquam calidam (Valesius) iis a foro petens, genibus nixus, lares familiares, ut puerorum periculum iis ipsius caput transferant, oravit. orta deinde vox est etc.*

quae vox, ut ex verborum et sensus ratione coniecturari licet, non ex luco, unde apud Zosimum venisse dicitur, sed ab ara audita est.

p. 64 v. 11. dum id agit editor ut Maximi verbis Zosimea accommodet, ad emendationem delabitur, inserendo *ov*. sed uterque sibi relinquendus est: ita nihil desiderabimus. ignem utique secum portaverat *sacra facturus: ὑπὸ καύματι* de aestu *febris*, non de siti accipiam. ut itaque vim febris calida leniret, calefacturus est aquam; id quod defectu ligni in lintre facere non poterat. sunt vero plura in quibus discrepat Maximi et Zosimi narratio: prior illa maiorem spirat antiquitatis superstitionem, inprimis in illo quod Valesius *solum videt fumare et aquam impositam calescere*; quo probabile fit veterem famam ad locum campi Martii spectasse igni subterraneo ardentem; eiusmodi sane loca religionem habebant. sic mons Soracte, Amsanoti vallis. *H.*

ib. v. 14. eam rem Valerius, nulla pastorum mentione facta, paulo diverse exponit. *Valesius enim audita voce pueros ad ripam Tiberis protinus detulit, ac lintre ostium petens nocte concubia ad Martium campum appulit. sitientibusque aegris succurrere cupiens, igne in navigio non suppetente, ex gubernatore cognoscit haud procul apparere fumum. et ab eo iussus aggredi Tarentum (id ei loco nomen est) etc.*

ib. v. 19. eadem Valer. Max. plenius exponit. *cupide arrepto calice, aquam flumine haustam, eo unde fumus erat obtutus, iam laetior pertulit, divinitus dati remedii quasi vestigia quaedam in propinquo nactum se existimans; inque solo magis fumante quam ullas ignis habente reliquias, dum tenacius omen apprehendit, contractis levibus et quae fors obtulerat nutrimentis, pertinaci spiritu flammam evomuit, calefactamque aquam pueris bibendam dedit.*

p. 65 v. 1. paulo clarius Valer. Max. ea tradit. *qua potata, salutare quiete sopiti, diutina vi morbi repente sunt liberati, patrique indicaverunt videri se in somnis, nescio a quo deorum, spongia sua corpora pertergi et praecipere ut ad Ditis patris et Proserpinae aram, a qua fuerat potio ipsis allata, furvas hostiae immolarentur lectisterniaque et ludi nocturni fierent.*

ib. v. 7. Valerius Maximus: *is, quod eo loci nullam aram viderat, desiderari credens ut a se construeretur, aram empturus in urbem perrexit, relictis qui fundamentorum constituendorum gratia terram ad solidum foderent. hi domini imperium exequentes cum ad viginti pedum altitudinem humo egesta pervenisent, animadvertent aram Diti patri Proserpinaeque inscriptam. hoc postquam Valesius nuntians servo accepit, omissa emendas aras proposito hostias nigras immolavit.*

p. 66 v. 6. lectionem Onufrii Panvinii (de ludis saecular.) *καυροφόρον πεδλον, igniferum campum*, confirmat Valerius Maxi-

mus, cui campus ille vocatur *fumans solum*. inscriptio apud eandem Panvinium a Politiano ad antiquitatis formam ita redacta est: *P. Valesius Volusi F. Poplicola igniferum campum Diti patri aeternai q. Proserpinai consecraveri, ludos q. eisdem dieis populi Romani salutis ergo fecerit.*

p. 66 v. 12. *alteri hi ludi saeculares* anno Varr. 853 assignati recte se habent, nam M. Potitus quartum consul erat inter Trib. mil. cons. pot. eodem spectant, quae Livius memorat lib. 5 13 ad an. 355, qui ipsi 356 est. mox v. 19 *ἀνευθίστατο* (ut legendum) Octavianus ludos, L. Marcio Censorino, C. Calvisio Sabino coss. a. 715. at qui praecesserant ludi, facti erant L. Marcio Censorino, Man. Manilio coss. a. 605, quo anno bellum tertium adversus Carthaginenses susceptum. of. Eutrop. 4 10 ubi v. Hearne. *H.*

ib. v. 20. observat ad hunc locum Sylburgius, cum Panvinianis verbis congruere ea quae ad oram codicis Leunclaviani manu aliena adscripta sint; secutum esse Panvinium eos codices a quibus ista verba *προτελ. μὲν et τότε — Σαβίνου* pariter atque a codicibus iam collatis aberant. quinam autem sint illi codices, quando auctor loci in Panvini libro Latine versi, sive sit Panvinius ipse sive Politianus, nusquam eius rei mentionem fecit, Sylburgio non liquere potuit. comparatis iis quae Valerius Max. de ludis saecularibus tradidit, manifestum fit a Panvino plurima ex Valerio Maximo esse concinnata.

p. 67 v. 2. *Ateius Capito* adhibitus tanquam Ictus iuris pontificii peritissimus, de quo libros ediderat. v. Gell. 4 6. Macrobian. Sat. 3 10. Claudius ludos saeculares celebravit U. C. 800. Domitianus 841. Severus 957. C. N. 204. *H.*

ib. v. 15. eandem praeconis formulam recitat Herodianus 3 8 extr. cuius rei ratio est intervallum inter hos ludos 110 annorum, quod cum Claudius antioipasset, risui fuerunt eiusdem praecones. Sueton. c. 21. *Cellar.*

p. 71 v. 9. si fides Phlegonti Tralliano de Mirabilibus c. 4, ad Latinos ipsos pertinuit oraculum. de Latinis enim, Romanorum sociis, fide mutata crebra moventibus bella Sibylla cecinit, his ludis institutis fore ut defectionis poenam luentes in Romanorum redigerentur potestatem.

ib. v. 19. imp. Diocletianus et Maximianus VIII Coss. fuere a. U. C. 1057 a. C. 304. imp. autem Constantinus III. et imp. Licinius III. a. U. C. 1066 a. C. 313. *H.*

p. 72 v. 3. celebrandis ludis saecularibus certum tempus non videtur priscis temporibus fuisse destinatum, quoniam eos tantum calamitate rem publicam urgente, placandae deorum irae gratia, instituebant. in celebrandorum igitur ludorum tempore scriptores, mentionem eius rei satis incertae iniicientes, aliquantum variant, dum alii, iique maxima muniti auctoritate, celebra-

tionis enim centesimum decimum quaeque prodiderunt, alii, in quibus Valerius Antias, Varro, Livius et Augustinus, centesimum quemque. Zosimo non centum, ut perperam Panvinus scribit, sed centum ac decem annorum intercessisse inter ludorum celebrationes singulas spatium scribenti (h. l. et c. 6) ad stipulantur commentarii 15 virorum apud Censorinum, Horatius carmine saeculari, et Acro in commentario ad idem carmen. quid inter eos sit discriminis, ex hac tabula intelligi poterit, ex Censorino (de die natali c. 17) aliisque scriptoribus confecta. priore loco tempora in 15 virorum commentariis notata adscripta sint, altero tempora ab Antiate et aliis tradita.

- 1) 295. u. c. M. Valerio, Sp. Verginio coss.
  - b) 245 a Valerio Poplicola, ut *Antias* tradit.
- 2) 408 M. Valerio Corvino iterum et C. Poetilio coss.
  - b) 305 *Antias*.
- 3) 518 P. Cornelio Lentulo et C. Licinio Varrone coss.
  - b) P. Claudio Pulchro, C. Iunio Pullo coss. *Antias* et *Livius*.
  - c) in tabulis Capitolinis ita huius temporis ludi designantur: *ludi saeculares tert. M'. Aemilio. M'. F. M. Livio. M. F. M. N. Salmatore Mag. x vir.*
- 4) 628 M. Manilio Lepido et L. Aurelio Oreste coss.
  - b) 605 L. Marcio Censorino, M. Manilio coss. *Antias, Varro, Livius*.
  - c) 608 Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummius Achaico coss. *Piso, Gellius, Cassius, Hemina*, qui illo tempore vixit.
- 5) 737 C. Furnio, C. Iunio Silano coss. celebrati sunt ab Augusto et Agrippa, et carmen saeculare ab Horatio compositum fuit.
  - b) L. Censorino et M. Manilio coss. *Zosimus*.
- 6) 800 Tib. Claudio Caesare 4 et L. Vitellio coss. celebratio facta non iusto sed praeepto tempore, ita ut non maius quam 63 annorum interpositum spatium esset.
- 7) 841 Domitiano 14 et L. Minucio Rufo coss. neque his ludis suum et iustum tempus fuit: nam praeterlapse modo erant post ludos ab Augusto institutos 104 anni.
- 8) 957 Cilone 2 et Libone coss.; imperatore Severo. ludi saeculares, quamquam neglectos eos post Severi aetatem fuisse Zosimus scribit, nondum in desuetudinem abierunt: celebratio enim eorum memorata est, tempore legitimo neglecto.
- 9) 1000 u. c. Philippo patre 3 et filio 3 coss. apud Eutrop. 9 3, Cassiodor. et Euseb. Chron. et item in numis. quod Panvinio tradente in numo aliquo legitur, *Gallienus Aug.*, ab altera *saeculares Aug.*, id neque cum temporis ratione congruum est neque alicuius scriptoris testimonio auctoritatem accipit.

10) Honorio Aug. 6 cons. ducentis annis quam a Severo instituti fuerunt. Claudian. Panegyri. in 6 cons. Honorii. de ludis saecularibus *Panvinus* librum singularem vulgavit, et *P. Taffnus* de anno et ludis saecularibus. ex numis eam rem illustravit *Spanhemius* de praest. num. t. 2. p. 123—131. eidem explicandae operam dederunt commentatores in Horatii carmen saeculare, *Vossius* de Sibyll. Orao. c. 9 et *Politianus* Miscell. 1 68.

p. 72 v. 5. Ludos saeculares neglectos fuisse similiter congeritur *Victor* Caes. c. 28: *nostra quoque aetate, post mille centesimus consul Philippo excessit, nullis, uti solet, solennibus frequentatus: adeo in dies cura minima Romanae urbis.*

V. CONSTANTINUS (l. 2 c. 8—39).

Historiam Constantini delineanti *Zosimo* praeivit *Eunapius*: huic vero qui et quales fuerint duces, etsi auctore *Sozomeno* 1 3 illius aevi non fuerit historicorum penuria, ignoratur tamen omnino, ut ne coniectando quidem eos reperire liceat, siquidem, praeter *Praxagoram*, gentiliium historiographorum, quibus haud dubie solis *Eunapius* fidem habuit, nullum aliud ad nostram memoriam duravit nomen. quam presse *Eunapium* secutus sit *Zosimus*, id, cum nullum superstes sit fragmentum *Eunapii* huc faciens, comparando intelligere et diiudicare iam non licet: ex *Photio* tamen, qui utramque legerat historiam, satis constat *Zosimum* modestiorem in Constantinum, non eadem atque *Eunapius* acerbitate eum et vehementia exagitate. ne tamen fidem *Zosimi* in hac historiarum parte maxime suspectam possimus rite et subtiliter explorare, id vetant cum alia, tum ceterorum scriptorum qui de Constantino scripserunt auctoritas levis ac dubia, tum narrationum brevis et consilii diversitas. habemus *Eutropium*, *Victorem* utrumque, anonymum *Valesii*, *Orosium*, *Zonaram*, non historicorum sed epitomatorum numero censendos, et *Eusebium*, *Lactantium*, *Philostorgium*, *Sozomenum*, *Theodoretum*, *Evagrium*, *Christianorum*, non rei publicae Romanae res tradentes; praeterea nobis sunt *Panegyrici*, *Iulianus*, *Libanius*, ad alia quidem utiles, a consilio tamen historiae componendae abhorrentes. in tam parum laeta historicorum nobilium segete, clarum ac perspicuum est ex iis scriptis quae nobilium supersunt iniuriae exiguam utilitatem ad fidem *Zosimi* diiudicandam redundare; quam si in alijs ferendam dixeris iniquam sortem, minime tamen temporibus Constantini, rerum memorandarum copia fecundis et narrationis diversitate et fidei malae suspitione vexatis, accidisse vellemus.

ib. v. 7. Diocletianus privatus vixit annis octo inde ab a. 305, vitam finiit eodem a. 313, quem modo adscripsimus. nullo

igitur modo *τοῖσιν ἐπιτροπῆς* defendi potest, nisi Zosimus peccavit in numero annorum, ut istos coss. Constantium III et Licinium III anno 310 assignaret. sed probabilius fit librarium γ pro η scripsisse, cum ad depositum imperium c. 7 Zosimus respexisset. H.

p. 72 v. 10. etiam Africam et Pannoniam auctore anonymo Valesii. Severo occiso Maxentius, provincias eius suae facturum formulae, imagines iussit suas, uti mos erat, in Africa circumferri et exponi. vid. c. 14 iuit.

ib. v. 13. Zosimi aliorumque testimonium, ex illegitimo Constantium esse natum consortio, elevare et scriptorum contrarium tradentium auctoritatem stabilire studuit Tillemontius, qua tamen nihil ultra effectum ceruimus quam ut probabile factum sit nuptias postea celebratas matri eius legitimae ius coniugis dedisse.

p. 73 v. 2. incisos equorum a Constantino fugiente nervos esse, etiamsi fabulae similis videatur res et apta ad movendam fugae suspicionem, non modo tradit Zosimus (id quod opinatus est Gibbon. t. 1 c. 14 not. 13, irridens Zosimi narrationem ut ab eo fictam) sed etiam Aurelius Victor et anonymus Valesii.

ib. v. 8. militibus a patre commendatum fuisse Constantium, tum alii tum Eumenius aperte tradit Paneg. c. 7: *manifeste enim patris sententia electus es imperator*, et c. 8: *illico enim atque illis terris fuerat exemptus, universus in te consentit exercitus: te enim mentes oculique signarunt*. Constantino a patre ipso commissum et traditum imperium ait anonymus Bianconii in chron. p. 117.

ib. laudat eum quoque Praxagoras, qui praeter alia scripta vitam Constantini composuit, quam excerptam exhibet Photius cod. 62. Ritter.

ib. v. 10. of. Tillemont. t. 4 p. 619. improbata hac militum electione a Galerio et negato imperatoris nomine, Constantinus ad Caesaris depulsus dignitatem postea auctore Maximiano Herوليو titulum Augusti sumpsit.

p. 74 v. 16. Eutropius ex eoque Hieronymus in Chron. Eusebii et Aurel. Vict. Ravennae interfectum Severum scribunt; Epit. Victoris Romae ad tres tabernas extinctum. Zosinus lucem aliquam afferre videtur: Severum desertum a suis Ravennam, urbem munitam, confugisse, inde Herculi blanditis pertractum ut Romam veniret, in itinere in insidias iucidisse eo loco qui ad Tres Tabernas dicitur. at Tres Tabernae Fori Appii ultra urbem sunt Terracinae euntibus: Severus autem Ravenna decedens prius in Terracinae tractum pervenit quam Romam? ego autem non dubito illas tres Tabernas in agro Ravennate fuisse, neque aliter posse colligi ex verbis Zosimi. alterum autem Victo-

rem deceptum *ἑμάρτυρα* loci putasse eas esse Tres Tabernas, quae sunt ad Forum Appii. Scaliger ad Euseb. n. 23. *Cellar.*

p. 76 v. 3. nactus est Licinius uno die utramque dignitatem, Caesaris et Augusti, nullo temporis inter eas aditas intercedente intervallo, contra vulgarem constantemque consuetudinem, qua non simul sed diversis ac distantibus conferri temporibus solebant. contra Lactantii vero Eusebii et Orosii auctoritatem, anonymus Valesii affirmat tunc demum Licinium a Galerio dictum Augustum esse, cum ex Italia, ubi ipsi comes fuerat in expeditione adversus Maxentium, redux fuisset.

ib. v. 6. inita inter se amicitia Maximinus et Licinius provincias, quarum nonnullas ille iam praecoccupaverat, ita sunt partiti ut angustiae Chalcedonenses pro terminis essent. Euseb. 9 6, Lactant. 45 39.

ib. v. 10. unde istos Maximianus habuerit milites, non liquet. *R.* sunt Constantini milites, quos ille ad defectionem pellexit. *H.*

ib. v. 13. Tarsi obiit Maximinus (v. 17), non Maximianus Herculeus, quem errorem, eadem nominum similitudine deceptus, Socrates erravit. detectis insidiis quas genero suo Constantino Herculeus paraverat, ubi Massiliam fuga evaserat, laqueo finivit vitam. ita tradunt Lactantius, Eusebius, et qui sunt minoris auctoritatis scriptores.

ib. v. 14. quantum hic sit ordo temporum perturbatus, intelligi poterit ex mox annotatis.

ib. v. 16. vidè hanc in rem disputata ad l. 4 C. Th. Ne quid publ. laetit. et ibi alia loca. etiam hoc libro c. 9 supr. de imagin. Constantini. *Ritter.*

ib. v. 17. discimus ex hoc loco non modo Galerium, cuius supra iam memorata fuit mors, adhuc in vivis fuisse, quod milites studio eius egisse dicuntur, sed etiam Africam Severo interempto ditionis fuisse eiusdem Galerii. in proximis ante capitibus multae res perturbatae et sine accurata temporum notatione sunt positae, quas, si suo ordine colloandae essent, ita disponi oporteret. anno 306 Constantino ad patrem in Britanniam profecto, imperioque ei a militibus imposito, Maxentius invidia flagrans et ambitione ad res novas stimulatus regnum Romae occupat (18). anno insequenti (307) cum ad eum tyrannide deiciendum Severus Caesar in Italiam iussu Galerii profectus, re male gesta, moenibus Ravennae se defensaret, a Maximiano fide data deceptus occubuit. quo facto Maximianus amore regni incensus, relicto Maxentio filio, ad Diocletianum se confert et ad capeendam iterum rem publicam eum conoitat. quo aversante imperii molem, Maximianus ad Constantinum in Gallia degentem se recepit (c. 10), Galerio interim suscipiente adversus Maxen-

tium expeditionem, quae non magis ei quam ante Severo ex votis successit (c. 10 p. 74 v. 20). Maximianus reversus ad filium alienandis ab eo militum animis comparare sibi eius regnum frustra tentat (c. 11 p. 76 v. 7). Licinius a Galerio in consortium regni vocatur (c. 11 p. 76 v. 3). Maxentius a vi et impetu adversariorum satis tutus Africam suo regno adiungit (c. 12 p. 76 v. 15 sqq.), quam Alexander ibi copiis praefectus mutata fide ditioni eius subtrahit (c. 12 p. 77 v. 14). intercedente morte Maximiani Herculli anno 310 (c. 11 p. 76 v. 13) et Galerii anno sequente 311 (c. 11 p. 76 v. 5) Maxentius quidem, defectione Alexandri oppressa, Africam recuperat (c. 14), ipse autem anno 312 a Constantino victus est (c. 15. 16). Constantinus victor anno 313, Licinio in matrimonium data sorore, ad Gallias redit (c. 17 p. 81 v. 17). Diocletianus diem obit supremum (c. 8 p. 72 v. 7), et eodem anno Maximinus, cum a Licinio proelio victus fugeret (c. 17 p. 82 v. 4). anno 314 bellum inter Constantinum et Licinium oritur (c. 18 sqq.).

p. 76 v. 20. *Ἰκαναὶς ὀνόματι* non tentandum *). *Maxentii* copias eas esse per se intelligitur, et ex ipso facto patet eas *satis validas* fuisse. rerum autem ordo sic procedit. Afri et Carthaginienses detrectarunt Maxentii imperium, fide et benevolentia in Galerium obstricti. Alexandriam occupare voluere, eo utique consilio ut suarum partium praesidium illud haberent; re frustra tentata, quod urbs forte a Maxentii copiis tenebatur, spe sua deieci Carthaginem rediere. Alexander praefecti Africae vicem a Galerio mandatam habuisse videtur; quem cum Maxentius primo opprimere voluisset, consilio deposito mox ab eo postulavit ut fidei saltem obsidem sibi daret filium. at Alexander perfide omnia agi a Maxentio intelligens, recusavit dare. *H.*

ib. v. 21. quae Zosimus tradit, obscura sunt et forsan hoc modo extricari et illustrari possunt. milites qui Carthagine essent, aut partem eorum, cum studio Galerii imagines Maxentii haud admisissent, iram eius veritos Alexandriam, quae Galerio parabat, se conferre voluisse, repulsos autem in itinere a Maxentii copiis, sive eae modo traiecerant sive mauserant in fide, redisse Carthaginem, unde exierant.

p. 77 v. 17. *Τύχης ναός*. vid. Valesius ad Marcellin. 16 10. *Ritter.*

p. 79 v. 10. dissident Zosimus Eumeniusque de numero peditum equitumque. hic centum milia armatorum a Maxentio et quartam modo eorum partem a Constantino ductam ad bellum tradit: Zosimus etiamsi invidiae non minus quam Eumenius adulationis suspectus credi possit, fide tamen praestare debet;

*) *Ἰκαναὶς* malebat *R.*

quod probabiliorem numerum eumque diligentia et cura maiori tradidit.

p. 79 v. 20. hanc fraudem, cui neque structuræ pontis ratio satis apta videtur neque scriptores æquales testimoniis suis fidem faciunt, posteriores ætate historici rumore aliquo incerto accepto tradere videntur.

p. 81 v. 14. sugillationis et calumniæ crimen hoc loco in Nazarium imperatoris laudatorem, potius quam in Zosimum, quem eius vulgo perhibent obrectatorem, conferri potest. ille in panegyrico (c. 6) omnes, ait, qui labefactare statum eius poterant, *cum stirpe deleti sunt*.

ib. v. 15. ex Aurelio Victore (c. 40) intelligimus *sublatas penitus esse legiones prætorianas, simul arma atque usum indumenti militaris*, ut adeo numeris legionum aliarum non sint adscriptæ.

p. 82 v. 1. ἐπὶ Κέλτῶς. ad repellendas Francorum Germanorumque incursiones. Panegy. 6.

ib. v. 5. collectis in Oriente copiis Maximinus sive Maximianus (confundunt enim etiam alii scriptores hæc nomina) Tarso in Aegyptum cum profecturus esset, hausto ante veneno periit. Lactant. persec. 49.

ib. v. 13. anonymo Valesii auctore, Constantinus habuit peditum (nam equitum numerus non traditur) viginti milia.

p. 84 v. 22. iam ante pugnam alteram de pace ad Constantinum Licinius miserat, audieratque in condicionibus etiam ferri deiectionem Valentis a dignitate Cæsaris. Anonym. Vales. Ritterus addit Petr. Patricium in Exc. Leg.

p. 85 v. 1. post Cibalense proelium itaque Constantinus Macedoniam obtinuit. vid. l. 4 de extraord. in Comment. Ritter.

ib. v. 6. Crispo Constantino et Licinio non eodem, quo pax inita anno Cæsaris dignitas data est, sed tribus demum post eam annis (a. 317). cf. Tillemont.

ib. v. 7. ἐκ παλλακῆς. idem confirmant Victor et Zonaras, aliter tamen de ea re sentit Du Cange fam. Byzant. p. 46. cf. Spanhem. ad Iulian. Orat. 1 p. 64.

ib. v. 9. ἐν Ἀρμενίᾳ. vid. l. 5 cod. Th. de appell. nat. h. Ritter.

ib. v. 13. cum Sarmatis sæpius Constantinus conflixit; cf. Optatianus c. 23. *R. Sarmatae* seu verius Gothici generis populi (nam Carpi et Getæ memorantur ab Optatiano), neglectos limites superarunt, Thraciam Moesiamque populati. referenda res ad a. 321, cuius anni nunci sunt cum elogio: *Sarmatia devicta*. sed ludii Gothici acti anno sequente m. Februario, unde huic anno adscri-

bitur ea calamitas a Tillemontio et Gothofr. Cod. Theod. Chronol. h. a. *H.*

p. 85 v. 16. haec Gothis tribuit auctor incertus de vita Constantini ad calcem Ammiani Valesiani. vid. ibi Valesius. huc pertinere videntur Constantini numi cum inscriptione: Victor Goth. *Ritter.*

p. 86 v. 17. tradente anonymo Valesii, Licinius aegre ferens Constantinum, cum bello Gothos persequeretur, iter per ipsius fecisse terras, foedere rupto bellum movet.

p. 88 v. 2. occulte transiisse flumen videntur milites et aptum insidiando cepisse locum: nam si in citiore ripa locati in insidiis fuissent, vix pateret quae eis adoriendi hostem alteram ripam insidentem fuisset facultas.

ib. v. 20. bello maritimo Crispus etsi non praefuerit, ut anonymus Valesii tradit, saltem interfuisse videtur.

p. 89 v. 2. Ἀβανρός *Amandus* est. v. Exc. Vales. de Constantino p. 660 ad calc. Ammian. *H.*

ib. v. 21. non satis perspicua est pugnae navalis narratio. *Hellespontii* aquas rapido cursu versus Aegaeum ferri nota res est: Austri itaque impetu exorto eas repressas valde furere necesse est. *Amandi* classis Asiae littus, Ἀλάντιον (potius Ἀλάντιον) λιμένα, obtinebat, Rhoeteo promontorio Troadis subiectum; arbitror a tumultu Aiacis dictum. cf. Strabo 13 p. 890 A. stationem parum tutam fuisse hoc ipsum arguit, quod Austro ingruente littori allisae et inflictae sunt naves. ex Zosimi narratione tempestatis vi tota clades illata. quod *Gibbon.* t. 1 p. 446 Crispum classe in hostem inventum narrat, de suo adieciisse videtur: nec enim plura suppeditat anonym. Vales. l. c. *H.*

p. 91 v. 3. Καίσαρα. Augustum eum vocant anonymus Valesii et numi.

p. 92 v. 1. computo facto secundum numerum militum supra traditum, Licinium proelio octum milia amisisse necesse est; anonymus vero Valesii quartam eorum tantum partem cecidisse narrat.

ib. v. 3. Χαλκηδόνιος. vid. Comm. ad l. 4 de extraord. sine sordid. et l. 1 de veteran. ibique Pagiam. *Ritter.*

ib. v. 9. de more dierum natalium apud Persas celebrandorum vid. Herodot. 1 p. 60 ed. Wesseling. Athenaeus 4 p. 143 F.

ib. v. 12. crudelem foedumque Persarum morem excoriandi homines vivos observat Ammianus 23 6. d'Orville ad Charitonem p. 127.

p. 93 v. 12. de Hormisda eiusque ad Constantinum adventu quae Zonaras (13 5) tradit, diversa sunt ab eis quae Zosimus habet, verum non minus fabulae prae se ferentia speciem.

p. 94 v. 2. contra fidem datam occisum Licinium esse pauci negant, in quibus Eusebius ob veri quidem cognoscendi opportunitatem probabilis testis, ob studium tamen imperatoris suspectae fidei.

ib. v. 7. cf. Zonaras 13 1 et Comm. ad l. 1 c. Th. de paganis.

ib. v. 8. haruspicius fidem ab imperatore habitam esse quaedam leges ab eo datae testantur. vid. l. 1 cod. Th. de pag. sacrif., anno 321 lata; cf. ibi Comm. Gothofred. instituendae vero haruspicinae in locis publicis copiam fecit superstitiosis. vid. l. 1 et 3 cod. Th. de maleficis.

ib. v. 11. vide ad hunc locum insignem Codini de Origg. p. 34 ed. reg. Chrysostom. Homil. 15 ad Philipp. p. 318 mira de Fausta, nimirum illam nudam expositam fuisse feris a Constantino. vide ibid. notas Bern. de Montfaucon. Ritter. suspicatur Gibbonius, loco notam Monodiae motus, Faustam, quam veteres scriptores ad unum omnes ab Constantino necatam dicunt, non esse caesam, sed fuga vitasse et imperatoris iram et vitae periculum.

p. 95 v. 1. in excutiendo hoc loco memorabili et fidei Zosimi infestissimo ne disputatio nostra aut evagetur aut implicetur, rerum summa ad duo capita revocabitur, primum verane sint an falsa quae de Constantini conversione ad Christianum cultum Zosimus dixit, deinde, si ea intelligantur esse commenticia, ut putant, num is in culpa versetur calumniae sugillationisque an ignorationis et incuriae. caedis factae reum fuisse Constantinum, et cognita occisorum innocentia paenituisse ipsum facti, non modo probabilitatis rationibus sed scriptorum etiam veterum testimoniis confirmatur. eundem vero conscius sibi tantorum criminum agitatam ita esse conscientiae stimulis, ut expiandi criminis et cruciatuum animi tollendorum causa, deposito metu ne indicium confessionis suae scelerum in vulgus emanaret, adierit flamines et lustrationis ope ablueri maculam voluerit, id dubium et fictum in laudem sacrorum gentiliium videri potest. maior insuper suscipio inest iis quae subiiciuntur, flamines illos, neque dignitatis eius qui petebat lustrationem neque periculi sibi ob eam non datam imminentis ratione habita, criminibus tam atrocibus, quae expiari cuperet, expiationem denegasse, neglexisseque occasionem retinendi firmandique imperatoris fidem in sacrorum gentiliium cultu. ea etsi satis habere et fidem elevandam momenti videantur, tamen occurri iis potest rationibus et argumentis satis validis et firmis. primum cum ea animi furis agitati natura sit ut angorem conscientiae tollere et delere memoriam flagitii avidè appetat, res mira atque fide indigna non est, si Constantinus, cui mens erat superstitione contacta, ad sacra gentiliium, nondum prorsus ab eo contemptui habita, sedandi doloris causa con-

fugit, atque confitendo flagitiosa facta maiestatemque submit-
tendo flaminum praeceptis lustrationis ab iis petiit caerimonias.
deinde sacerdotes quos adiit, responsum ei quamvis imprudens,
iustum tamen et de iure ritibusque lustrationis dederunt. nam
qui criminibus atrocioribus, veluti parricidio sacrilegio, pollutos
haberent animos, iis nullus erat expiationis modus, cum ex vetu-
sto more seu potius ex mente prudentum hominum, qui priscis
temporibus legum vi institutorumque commodis ad humanitatem
a fera immanique vita barbaras gentes deduxerant, tum ex ipsius
Platonis sententia, quam seriorum aetatum homines, studio phi-
losophiae Platonicae dediti, non adscivisse modo sed severiore
etiam aliqua interpretatione ita explicuisse videntur, ut crimi-
num quae expiari possent numero imminuto, pauciora tantum
lustratione tolli censerent (cf. Spanhem. ad Iulian. p. 259). quid
igitur de Sozomeno 1 3 dicam, qui ut lustrationis a Constantino
postulatae et cum eo non communicatae famam inter gentiles ce-
lebrem refutet, Herculem quamvis caedis noxa contaminatum,
lustrationis tamen copia facta expiatum fuisse obiicit, eaque re
convinci gentiles mendacii putat? quod quidem exemplum vix
quicquam potest ad convellendam Zosimi fidem habere momenti,
cum non modo de lustrationis usu homines priscorum et seriorum
temporum diversa senserint, verum etiam res ipsa et causa ni-
mis dispar sit. ceterum si verum esset quod idem Sozomenus
addit, famam increbuisse inter gentiles, Constantinum petiisse a
Sopatro philosopho ut lustrarentur crimina a se commissa, con-
staret ratio aliqua probabilis denegatae expiationis: ex praeceptis
enim philosophiae Platonicae dare lustrationem piaculi illius
atrocis Sopater non potuit. at si nobis largiantur propugnatores
Constantini et petitam ab eo lustrationem et denegatam a flami-
nibus esse, non aequae tamen faciles erunt in admittendis iis quae
de religione Christiana cum imperatore communicata Zosimus
dixit, et falsum quid inque imperatoris invidiam fictum esse con-
tendent, quod Constantinus Aegyptio quodam auctore, qui ei
innotuerat per mulierculas regias, spe facta novis sacris adsci-
scendis aboleri qualiacunque crimina, Christo dedisse fidem fer-
tur: in Constantino tamen, homine modo facinoroso modo super-
stitioso, non mirabimur, si non veris cultus Christianorum divini-
rationibus, sed casu aliquo fortuito et causa non satis honesta ad
eum amplectendum fuit adductus, aut, si iam ante in eum incli-
nato erat animo, totum se Christianis addixit. potuit doctrina
illa vulgata inter ethnicos, amplectenti fidem Christi omnis pec-
catorum generis veniam fieri, ita esse efficax ad aegrum impera-
toris animum levandum, ut cognita ea a Christianis sibi peteret
auxilium speratum, aut saltem propensior in eos quam ante erat
fieret. neque magis ab omni probabilitate alienum aut per se
falsum potest dici, quod Aegyptius quidam Constantino ample-

Zosimus.

23

ctendi fidem Christianorum auctor existisse narratur. obscurum vero est quinam fuerit ille Aegyptius, num in Aegypto natus homo, an magus quidam qui ex Hispania venerat, id quod Baronio (t. 4 p. 38) visum, qui significationi illi vocis *Αιγυπτιος* ex locis Act. 21, Ioseph. Antiq. 20 6, de bello Iudaico 2 12, Porphyrii Vita Plotini, patrocinatur.

Ad fidem Zosimi et impugnamdam et vindicandam haec fere sunt ex re ipsa accessita. est vero aliud argumentum extrinsecus petitum, quod si probatum fuerit, narrationis fides omnino prostrata erit. proditum enim est memoriae ab Christianis Constantinum non piaculo in uxorem et filium admissio, sed multis ante annis proficiscentem adversus Maxentium, signo caelesti, sive vere illo sive, ut alii tradunt, per somnum viso, commotum ac divinitus monitum, sacris maiorum missis ad Christianos eorumque religionem accessisse. quae quamvis multorum auctoritate nitantur et testimoniis, non officient tamen scriptoris nostri existimationi ac fidei, quoniam, si ad verbum accipiuntur, ipsa miraculi ostentatione elewantur: quando autem detractis iis quae miraculi prae se ferunt speciem, statuere licet imperatorem tempore illo quo divino eum signo ad sacra Christianorum adoptanda impulsus credunt, quacunque de causa ad rem Christianam magis inclinatum fuisse et Romanorum odia in Christianos coercuisse, ne sic quidem quicquam in ista narratione inest quod obesse Zosimo eiusque fidem convellere possit. non enim subito religionem mutavit imperator, sed sensim a caerimoniis maiorum defecit, ita ut primum in Christianorum plebem mitigatus ab iniuriis eam tueretur atque imponeret persecutionibus finem, deinde, cum Christianis factus magis amicus non amplius inter utriusque religionis cultores staret medius desertor sacrorum gentilium fieret et palam, quid de religionibus sentiret, legibus promulgatis declararet. ita lentus ille et occultus imperatoris ad cultum Christi divinum transitus variis hominum sententiis et narrationibus locum dare potuit, ut alii maturius alii paulo serius Constantinum Christianorum numero accenserent. quae igitur Zosimi potest esse reprehensio, si postquam legibus pro Christianis latis de Constantini ad religionem Christianam accessu publice constare coepit, eo tempore eum defecisse a ritibus priscis scribit, id quod ab anno 324, Licinio e medio sublato ipsoque Constantino solo orbis Romani domino constituto, factum esse constat (vid. Moshemii Inst. H. Eccl. saec. 4). ita non est quod mendacii eum aut falsi arguamus. verum alia eum premit difficultas, quae non ita facili excutietur negotio. etenim cum non victo Licinio, quod a. 324 factum, sed commissa Faustae et Crispi caede adeoque a. 326 expiationem imperator petiisse et negata ea ad Christianos transiisse dicatur, manifestum est mutationem illam sacrorum nimis sero a Zosimo tradi, cum anno

iam superiore 325 Constantinus rebus Christianorum ordinandis imprimis in concilio Nicaeensi operam dederit. concidet igitur aut vacillabit fides eorum quae Zosimus hoc loco tradidit, nisi ea ita accipi et explicari velimus, ut statuamus Constantinum, iamdudum ab aliquo Christiano ad ipsius religionem plectum, ubi necessariis necatis animus eius excrucietur, quasi desperatis rebus, conscientiae doloribus sedandis opem a patrii ritibus petiisse, spe lustrationis autem adipiscendae destitutum Christianorum fidei totum se in posterum dedidisse.

Utunque autem se habet narratio ea, sive errore animi orta sive calumnia etiam conficta, pro commento tamen Zosimi non habenda erat. increbuit enim ea, ut ex Sozomeni loco quodam huc transcribendo discimus inter homines gentiles iam ante aetatem Zosimi. οὐκ ἀγνωῶ δέ (inquit Sozomenus 1 3) ὡς Ἕλληνες λέγουσι Κωνσταντῖνον ἀνελόντα τινὰς τῶν ἑγγυτάτω γένους καὶ θανάτῳ Χριστοῦ τοῦ ἑαυτοῦ παιδὸς συμπραξάντα μεταμεληθῆναι καὶ περὶ καθαρῶν κοινώσασθαι Σωπάτρῳ τῷ φιλοσόφῳ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ προεστῶτι τῆς Πλατῖνου διαδοχῆς, τὸν δὲ ἀποφύνασθαι μηδένα καθαρῶν εἶναι τῶν τοιούτων ἀμαρτημάτων, ἀθρομονοῦντα δὲ τὸν βασιλέα ἐπὶ τῇ ἀπαγορεύσει περὶ τὴν ἐπισκοπίαν, ὅτι μετανοεῖ καὶ βαπτίσματι ὑπέσχετο πάσης αὐτὸν ἀμαρτίας καθάρειν, ἤσθηται τε τούτοις κατὰ σκοπὸν εἰρηκόσι καὶ θαυμάσαι τὸ δόγμα καὶ Χριστιανὸν γενέσθαι καὶ τοὺς ἀρχομένους ἐπὶ τοῦτο ἀγαγεῖν. in Caesaribus Iuliani locus est simile quid indicans, in quo Constantinus ad Luxuriam ducitur, ἵνα καὶ τὸν υἱὸν εὐρῶν ἀναστρεφόμενον καὶ προσαγορευόμενον πᾶσιν ὅστις φθορεὺς, ὅστις μαιφόνος, ὅστις ἐναγῆς καὶ βδελυρός, ἔτω θαρρῶν ἀποφανῶ γὰρ αὐτὸν τούτῳ τῷ ὕδατι λούσας ἀντίκα καθαρὸν. κἂν ἄλλιν ἐνοχος τοῖς αὐτοῖς γένηται, δώσω τὸ στήθος πλήξαντι καὶ τὴν κεφαλὴν πατάξαντι καθαρῶ γενέσθαι" (cf. Zosim. 4 59). haec autem ex Zosimo sumpta esse nequeunt utpote scriptore multo seriore: intercedit etiam diversitas narrationis. Zosimus quidem flamines aditos lustrationis causa et Aegyptium quendam imperatori religionis novae adsciscendae auctorem exatitisse scribit, Sozomenus vero episcopos nominat et pro flaminibus Sopatrum philosophum. itaque in Zosimum haec una reprehensio cadit, quod rem non satis diligenter exploratam, quamvis specie veram pro vera repetiit.

p. 95 v. 13. in animo habere videtur ludos Capitolinos, in quibus triplex certamen erat, musicum equestre gymnicum.

ib. v. 17. mutatae sedis causas prodom scriptores diversas, plerasque improbables, veluti caeli salubris desiderium, delectationis studium, oraculi admonitionem, aut ambitionem, quae fortasse verissima est: quam autem ipse causam urbis novae condendae sibi fuisse refert (l. 7 de navicular. c. Theod.), deo iubente id factum, ea haud dubie minime vera putanda est. po-

tuere tamen acerba in imperatorem iactata, secundum alias causas potiores, eum impellere ut aliam sibi sedem quaereret. audivisse eum male apud Romanos vel Libanii locus or. 1 p. 12 ed. Morelli iudicio esse potest: (Constantinus) εὐδοκιμῶν τῶ τῶν Ῥωμαίων δῆμον ἐνεγκεῖν ἀγροικισάμενόν τι ῥῆμα· τὰ μὲν γὰρ εὖ ποιῶν ἤνεγκεν.

p. 96 v. 2. si fides Zonarae est 13 3, sedem suam imperator Sardicam Sigeum vel Chalcedonem facturus, cognitis Byzantii opportunitatibus et commodis, mutato consilio Byzantium urbem imperii sedem fecit.

ib. v. 3. de situ et regione circumiacente urbis Byzantii cf. Polyb. 38—44, et de urbe Herodian. 3 init.

ib. v. 8. Severus balneum Zeuxippi extruxit, de quo vid. 1. 52 c. Th. de oper. public. et ibi citatos. Ritter. cf. Zosimi 1 8 et Suidas v. Severus.

ib. v. 13. vid. l. ult. de calois coctor. Sylb. ad oram edit. suae Νεώριον, ubi porta νεωρίον, nunc Hebraea. Ritter.

ib. v. 17. quod forum Zonaras vulgo πλακατόν vocari dicit, quippe quod esset πλαξί λιθίνους κατεστρωμένον. Edü. Oxon.

ib. v. 18. στοαῖς διατεγέσαι. vid. l. 52 de oper. publ. Ritter.

ib. v. 19. Proconnesio marmore. Προικόννησος insula Propontidis πόλιν ἔχουσα καὶ μέταλλον μέγα λευκοῦ λίθου σφόδρα ἐπανούμενον. Strabo 13. adde Plin. 5 extr. qui etiam Proconnesum scribit sine diphthongo. Cellar.

ib. v. 21. vid. l. 11. 12 cod. Th. de ann. civ. Ritter.

p. 97 v. 2. vide ad illustrationem huius capituli Codinum de originibus Constant. init. Ritter.

ib. v. 14. vid. Comm. ad l. 1 de oper. publ. Ritter.

ib. v. 19. fortunae simulacrum. vid. Spanhem. ad Iuliani Orat. 1 p. 31. Themist. Orat. 3 p. 42. Codin. Orig. Constant. p. 24. 162.

ib. v. 20. indicante Anonymo Bianconii p. 128 viris dignitate ac nobilitate conspicuis, quos Roma et aliis locis ad novam urbem imperator evocaverat, aedificia magna sunt exstructa.

ib. v. 21. quanquam copias non eduxit Constantinus, fuga tamen et castrorum vallo quaesisse salutem a Zosimo traditur, cuius narrationis, aliorum testimoniis quoque adversantis, obscuritatem aliquo dispellit modo interpretatio Ritteri (ad Guthrii Hist. Univ. t. 5 p. 1 p. 5 not. f), qui non proelium sed nocturnum impetum a barbaris factum et partem praetorianorum (τῆς δυνάμεως) caesam fuisse putat.

p. 98 v. 4. vid. l. 1 de excusat. artific. Ritter.

ib. v. 5. haec imperatoris liberalitas publica observata quoque est ab aliis. in his Socrates 2 13 octo myriades σίτρον distributas quotidie fuisse scribit, quod de pane, non de modio

interpretandum videtur. auctore Anonymo Bianconi p. 127 non modo panis distributus est, quem *palatinum*, hoc est in palatio confectum, vocabant, sed etiam viritim caro vinum et animalia. *R.* de pernicioza hac Constantini largitione, qua desidiosam et seditiosam plebeculam aluit, cf. Eunap. Vit. Soph. p. 41 in Aedesio. *H.*

p. 98 v. 7. *δελύστο.* cf. Themist. or. 3 p. 47.

ib. v. 13. de praefectura praet. atque eius circa annonam cura vid. Constantini Porphyrogen. Themat. l. 1 Them. 2. *Ritter.*

ib. ἀρχὴ δευτέρα. vid. Eunap. in Proaeres. p. 150. adde Comm. ad l. 3 ad legem Corn. de sicar. num. 9. *Ritter.*

p. 99 v. 7. vid. Comm. ad l. 9 cod. Th. extraord. *Ritter.*

ib. v. 11. suppeditat hic locus Zosimi cum Notitia Dignitatum utriusque imperii omnia quae de praefectorum praetorio magistratu per Constantinum mutato nobis ex antiquitate innotuerunt. primum Augustus constituendo duos ex ordine equestri praefectos, qui rei militaris curam haberent, hunc magistratum in rem publicam introduxit. sequentes imperatores ad Commodum usque, servato Augusti instituto, etiam numerum praefectorum praet. servarunt, donec Commodus, ut rei publicae curis liberatus voluptatibus suis magis posset vacare, tres constituit praefectos, quibus rei tum militaris tum civilis cura commissa est. postea pro tempore et necessitate modo pauciores modo plures creati sunt, donec Constantinus iis penitus novandis animum adiecit. vid. Guther. de Offic. Dom. Aug. et Pancirollus in Comm. ad Notit. imperii, ex quo provinciarum nomina accuratius indicata et ordine disposita huc transferre et cum Zosimeis comparare haud pigebit.

- I. Praefectus praetorio per Orientem praerat quinque diocesisibus.** *I. Orientis* erant provinciae xv: 1. Palaestina, 2. Phoenice, 3. Syria, 4. Cilicia, 5. Cyprus, 6. Arabia, 7. Isauria, 8. Palaestina salutaris, 9. Palaestina secunda, 10. Phoenice Libani, 11. Euphratensis, 12. Syria salutaris, 13. Osrhoene, 14. Mesopotamia, 15. Cilicia secunda. *II. Aegypti* vi: 1. Libya superior, 2. Libya inferior, 3. Thebais, 4. Aegyptus, 5. Arcadia, 6. Augustanica. *III. Asianae* x: 1. Pamphylia, 2. Hellespontus, 3. Lydia, 4. Pisidia, 5. Lycaonia, 6. Phrygia Pacatiana, 7. Phrygia salutaris, 8. Lycia, 9. Caria, 10. insulae. *IV. Ponticae* xi: 1. Galatia, 2. Bithynia, 3. Honorias, 4. Cappadocia prima, 5. Cappadocia secunda, 6. Paphlagonia, 7. Pontus Polemoniacus, 8. Hellespontus, 9. Armenia prima, 10. Armenia secunda, 11. Galatia salutaris. *V. Thraciae* vi: 1. Europa, 2. Thracia, 3. Haemi montis Rhodope, 4. Moesia secunda, 5. Scythia, 6. officium viri illustris.

Sub imperio praef. praet. Orientis erant 1) praefectus Asiae cum praesidibus II. 2) comes Orientis cum XV pr. 3) praefectus Augustalis cum XL. 4) tres vicarii, a) Asiae cum III praesidibus, b) Ponticae cum XI, c) Thraciae cum VI. erant igitur cum proconsule Asiae XLIX rectores provinciarum.

- II. *Praefectus praetorio Illyrici Orientalis* habebat dioeceses II, I. *Macedoniam*, cuius provinciae erant VI: 1. Achaia, 2. Macedonia, 3. Thessalia, 4. Creta, 5. Epirus vetus, 6. Epirus nova et pars Macedoniae salutaris. II. *Daciam*, provinciae eius V: 1. Dacia mediterranea, 2. Dacia ripensis, 3. Moesia prima et secunda, 4. Dardania, 5. Praevalitana et pars Macedoniae.

Praefecto pr. Illyrici suberant 1) proconsul Achaiae, 2) vicarii duo, Macedoniae cum VI provinciis et Daciae cum V.

- III. *Praefectus praetorio Italiae*, ad quem pertinebant dioeceses III, I. *Italia*, cuius provinciae erant XVII: 1. Venetia, 2. Aemilia, 3. Liguria, 4. Flaminia et Picenum annonarium, 5. Tuscia et Umbria, 6. Picenum suburbicarium, 7. Campania, 8. Sicilia, 9. Apulia et Calabria, 10. Lucania et Bruttii, 11. Alpes Cottiae, 12. Rhaetia prima, 13. Rhaetia secunda, 14. Samnium, 15. Valeria, 16. Sardinia, 17. Corsica. II. *Illyrici* provinciae VI: 1. Pannonia secunda, 2. Savia, 3. Dalmatia, 4. Pannonia prima, 5. Noricum mediterraneum, 6. Noricum Ripense. III. *Africae* provinciae VI: 1. Byzacium, 2. Numidia, 3. Mauritania Sitifensis, 4. Mauritania Caesariensis, 5. Tripolis, 6. Africa cum proconsule.

- IV. *Praefectus praetorio Galliarum*, qui regebat dioeceses III, I. *Hispaniam*, cuius provinciae VII: 1. Baetica, 2. Lusitania, 3. Gallaecia, 4. Tarraconensis, 5. Carthaginensis, 6. Tingitana, 7. Baleares. II. *Galliam*, provinciae erant XVII: 1. Viennensis, 2. Lugdunensis prima, 3. Germania prima, 4. Germania secunda, 5. Belgica prima, 6. Belgica secunda, 7. Alpes maritimae, 8. Alpes Penninae et Graiae, 9. Maxima Sequanorum, 10. Aquitania prima, 11. Aquitania secunda, 12. Novem populi, 13. Narbonensis prima, 14. Narbonensis secunda, 15. Lugdunensis secunda, 16. Lugdunensis tertia, 17. Lugdunensis Senonia. III. *Britannias*, provinciae erant V: 1. Maxima Caesariensis, 2. Valentia, 3. Britannia prima, 4. Britannia secunda, 5. Flavia Caesariensis.

p. 99 v. 15. qui olim tanquam imperatorum ad exercitum missi *legati* militibus praeerant consulares, sub Alexandri regno non amplius constituti sunt, dum *magistri militum* in eorum suc-

cedebant locum, qui non binis modo legionibus sed pluribus imperarent (Veget. 2 9) tum ordinando militi tum puiendo. abrogato praefectis praet. imperio militari, potestas magistrorum militum aucta est, et sub Theodosio creati sunt numero quini, quod barbaris undique irruentibus haud parem se imperator esse videbat. cf. Notit. imp. p. 104 8.

p. 100 v. 1. tributorum solvendorum quae fuerit ratio a Iustiniano instituta, eam in Novella 128 expositam habemus. postulabatur a provinciis singulis annum tributum, quo continebatur praeter foeni collationem quinquagesima tritici, quadragesima hordei, et vini lardique vicesima; porro singulae chlamydes in viginti aut triginta iugera, nisi aureum pro singulis vestibus dare vellent; deinde indicta summa auri. in horum redituum publicorum numero sunt etiam capitatio vectigalia portoria salinae.

ib. v. 15. Diocletianus quanquam non primus fuit qui finium imperii adversus hostium incursiones tutandorum castellis munitis et curam haberet, eam tamen superioribus imperatoribus intentiorem adhibuisse et omni finium parti prospexisse videtur; id quod Suidas, fortasse ex Eunapii auctoritate, satis diserte dixit, voc. *ἐσχατιά*: ὁ Διοκλητιανὸς λόγον ποιούμενος τῶν πραγμάτων, εἰρηθῆ δεῖν καὶ δυναμείν ἀρκούσαις, ἐκάστην ἐσχατιὰν ὀχυρῶσαι καὶ φρούρια ποιῆσαι. cf. Eumenii Paneg. pro scholis Augustoduni, sub finem.

ib. v. 21. in proptulo est Zosimi sententiam esse, Constantinum non omnes omnino copias limitaneas, sed partem modo earum a limitibus abduxisse; quare iniqui sunt qui, quod aliunde fines imperii non omni praesidio militum fuisse nudatos constat, Zosimo quasi dicenti contrarium derogare fidem audent. illud vero rectius monent, non omnem Constantino limitum curam omissam, sed pluribus ab eo locis castra posita fuisse. Victor. Caes. 41, Procop. de aed. 7 4. quamvis autem finium praesidio institutis iis provisum sit, non ideo falsa sunt quae de copiis a limitibus deportatis Zosimus scripsit; quare nec opus erit ad firmandam fidem eius commemorare quae ex Anonymo Valesii Spanhemius (ad Iulianum p. 63) affert, Gothos, cum Constantinus Thessalonicae esset, per neglectos limites erupisse et vastata Thracia ac Moesia praedas agere coepisse. neque id tam Constantini ipsius incuria quam militum socordia et ignavia factum videtur, quia ipse imperator lege (l. 1 c. Th. de re militari) iis militibus, qui facultatem barbaris depraedationis dederint, supplicii periculum minitatus est. castellis adversus barbarorum in fines Romanos impetus extruendis et firmandis operam dare potuit imperator, et nihilominus deportare inde copiarum partem in regiones mediterraneas atque per urbes dispergere. copias abductas fuisse palatinas docet Godofred. Parat. c. Th. de

re milit. 7 l. 18 tit. 1, et 8 l. 10 tit. 1. alteram vero Zosimi querimoniam, milites a limitibus deductos urbibus, in quibus essent, molestos fuisse et disciplinam otio et luxuria corruptam, Libanius (assid. p. 108) confirmare videtur, qui milites tradit in urbibus et agris dissolute vixisse. quantae fuerint copiarum Romanarum sub Constantini filiis corruptelae, testis maxime idoneus docet Ammianus 22 4: *quibus tam maculosis accessere flagitia disciplinae castrensium, cum miles cantilenas meditaretur pro iubilo molliores, et non saxum erat, ut antehac, armato cubile, sed pluma et flexiles lectuli et graviora gladii pocula; testa enim bibere iam pudebat, et quaerebantur aedes marmoreae, cum scriptum sit in antiquitatibus Spartanum militem coërcitum acriter, quod procinctus tempore ausus sit videri sibi sub tecto. adeo autem ferox erat in suos illis temporibus miles et rapax, ignavus vero in hostes et fractus, ut per ambitionem otiumque opibus partas auri et lapillorum varietates discerneret scientissime.* Valente regnante res militaris haud meliorem conditione fuit: nam Themistius (or. 10 p. 136 ed. Harduini) haec tradit: (Valens) τῶν φρουρίων τὰ μὲν ἠκοδόμησεν ἐκ καινῆς, τὰ δὲ ἀνέστησε κατὰ τετριμμένα, τοῖς δὲ προσέθηκε τὸ ἐνδέον ὕψους μὲν ἢ χθαμαλώτερον ἦν, πάχους δὲ ὅπου τούτου προσέδει, ὕδατος δὲ ἀφθονίαν ἢ ταυτὴ πρότερον ἐπέλεξετο, τροφῶν δὲ θησαυροὺς ἀπανταχοῦ καὶ λιμένας τῆς γειννιώσης θαλάσσης καὶ στρατιώτας ἐκ καταλόγου καὶ φρουροὺς τὸν ἀριθμὸν οὐ ψευδομένους καὶ ὄπλα καὶ βέλη καὶ μηχανήματα, ἅπαντα εἰς τὸ ἔσχατον ἐξητασμένα· τίως μὲν γὰρ ἐκ τῆς περὶ τὰς φρουρὰς ὀλιγορήσεως ἐπεπιστεύνεσαν οἱ πολέμοι ἐπ' αὐτοῖς ἀτέχνως κείσθαι καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην, ὄρωντες τοὺς μὲν στρατιώτας οὐ μόνον ἀνόπλους, ἀλλὰ καὶ ἀχίτωνας τοὺς πολλοὺς καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς σώμασι καταπεπτωκότας, φρουράρχας δὲ καὶ τῶν ἀνδραπόδων καπηλοὺς, οἷς τοῦτο μόνον ἔργον προσέκειτο, πλείστα μὲν ἀνήσασθαι, πλείστα δὲ καὶ ἀπεμπολῆσαι, τῶν φυλακῶν δὲ ἐλαττούσθαι τὸν ἀριθμὸν, ὅπως ἂν γένοιτο κέρδος αὐτοῖς ἢ μισθοφορὰ τῶν ἐκλειπόντων, ταῦτα δὲ τὰ φρούρια κατερρηκότες, γυμνά καὶ ἀνθρώπων καὶ ὄπλων.

p. 101 v. 7. non una, ut Zosimi videntur innuere verba, Caesar uterque factus est, sed decennio interposito, Constantius a. 323 sive 324, Constans a. 333. cf. Tillemont. t. 4 p. 645 et 657.

p. 102 v. 5. Erythraeam, ab urbe Phrygiae nomen sortitam, eandem credit Gallaeus (ad Oracul. Sibyll. diss. 1 c. 6 p. 113) cum Cumana Sibylla, diversam autem a Phaëno, cui posteriori adstipulatur Tzetzes Chil. 9. is Phaënam appellat, quam alii Φαεννά et Pausanias Φαεννίδα, regis cuiusdam Chaonii filiam, quae olim fatidica fuerat. R. lectionem Φαελλώ corruptam esse dubitare non licebit. nota satis est Φαεννά, vel ut Pausanias, Φαεννίς. ex quo etiam constat Phaëno vixisse

*Antiocho post captum Demetrium in regno Syriae constituto, id quod de Antiocho Sidete erit accipiendum, Demetrio a Parthis capto ante C. n. 141. convenit fere tempus h. l. a Zosimo notatum. nam Nicomedes Philopator patri successit Prusiae 2 Venatori ante C. n. 149, cuius insidias sibi factas ultus est filius auxilio Attali Philadelphi, regis Pergamenorum. exposuit rem docte Freinshem. Supplem. Livii lib. 50. alio tamen loco Pausanias ipse sua vineta caedit, c. 15 p. 833, ubi Gallorum in Asiam traiectum a Phaennide aetate una, antequam res gereretur, praedictam narrat, carmine quoque appposito: atqui factus ille traiectus sub annum ante C. n. 275 Nicomede Bithyniae rege conciliante. ad illa tamen tempora versus ab ipso laudatos respicere dubitari nequit. ut adeo in hoc quoque vate factum videas, ut nomini claro tribuerentur alia, aetate et auctoritate diversa. ceterum vs. o. 37 ex diversis diversorum temporum vaticiniis in unum congestis, iisque varie interpolatis, constare videntur. priores onagulum Nicomedi datum exhibent: est is *rex Thracum*, h. Bithynorum stirpis Thracicae. consilia ille agibat in Byzantium: sed suo cum exitio, verum in his vers. priora ad antiquiorem Nicomedem spectare suspicor. in seqq. *lupi* sunt Romani. H.*

p. 104 v. 1. apud Iulianum (in Caesar. p. 335), qui acerbe Constantinum exagitat, Mercurio, quaerenti ex eo quae fuerint sibi bona exoptabilia et expetita, respondet imperator: *πολλὰ κτησάμενον πολλὰ χάρισασθαι, ταῖς τε ἐπιθυμίαις ταῖς ἑαυτοῦ καὶ ταῖς τῶν φίλων ὑπογοῦντα.* Ammianus 16 8: *proximorum fauces aperuit primus omnium Constantinus.*

ib. v. 6. quae de chrysargyro aliisque tributis per Constantinum impositis Zosimus dixit, cum ea ipsius sola fide nitantur, semper eam cavillandi facultas suppetet, praesertim cum in ea re ab erroribus sibi non satis auctor caverit. iam impugnavit eius auctoritatem Evagrius (Hist. Eccl. 3 39 — 42), licet ipse meliora non doceat. non immerito tamen Zosimus notam subit, primum quod meretricibus etiam chrysargyrum solvendum fuisse tradit: nam tributum *πορνικόν*, a mulierculis pudicitiam prostitutebus conferendum, cum collatione lustrali, ex qua chrysargyrum ortum est, confuderunt tum Zosimus tum alii, Zonaras Cedrenus et ipse Evagrius in nostrum insurgens. deinde chrysargyrum non quadriennio quoque sed quinquennio petendum fuit, quem quidem dissensum ingeniosa aliqua interpretatione Pagius (in diss. hypatica) ita tollere allaboravit, ut aut Constantinum intervallo solutionis tributi coangustato quinquennale mutasse tempus statuatur, aut *τετραετηρικόν* lustrum eadem qua olympias intelligitur ratione interpretetur; quae quamvis quattuor modo annorum spatium comprehendat, lustrum tamen vocatur. denique manifeste Zosimus labitur, auctorem istius

tributi Constantinum prodens, quia iam Severi imperatoris aetate illud occurrit. quid igitur fuit quod innovaret Constantinus in tributorum ratione? forsitan maior eius fuit in iis exigendis severitas, et cives gravius quam unquam antea vexati sunt. saltem Libanius (or. contra Florentinum p. 427) huic opinioni patrociniatur. λεγέσθω τοίνυν και τὸ τάλλα παντα νενικηκός· τοῦτο δ' ἔστιν ὁ ἀφόρητος φόρος, ἄργυρος και χρυσός, φρίττειν προσιούσας ποιῶν τὰς δεινὰς πεντηρίδας. ὄνομα μὲν γὰρ εὐπρεπὲς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων τῷ πόρῳ τούτῳ, τῇ θαλάττῃ δὲ ἐκείνων εἰς διάδοσιν χρωμένων, οἷς μόλις ἄρτου προσφέρουσιν αἱ χεῖρες, ἀπόλλυνται, διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευροράφος, οὗς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς οὐρανὸν αἶροντας, ἀμύνοντας μὲν ἐν τῇ αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσι· οὐ μὴν τοῦτό γε αὐτοὺς ἀπαλλάττει τῶν ἐγκωμίων καὶ ὑλακτούντων και μόνον οὐ δακόντων. οὗτος ὁ καιρὸς πλείω τῶν δουλείαν καθίστησιν, ἐκβάλλων ἐλευθερίας τοὺς ἀπὸ τῶν γονέων παλουμένους, οὐχ ἵνα αὐτοῖς δέξηται τὴν τιμὴν τὸ κιβώτιον, ἀλλ' ἵνα αὐτὴν ἴδωσιν εἰς τὴν τοῦ κατεπειγοντος δεξιᾶν ἐρχομένην.

p. 105 v. 2. *folles erat vel summa et collectio pecuniae vel certa aliqua pecunia constituta. folles maioris pretii* aequabat tres libras et semis, minus duobus denariis argenti, vel $17\frac{1}{2}$ solidos; *folles minoris pretii* comprehendebat tres nummos, *folles minimi pretii* duo minuta denarii. vid. Baron. Annal. t. 3 p. 235. cf. Comm. ad l. 5 c. Th. de praetor.

VI. CONSTANTIUS (l. 2 c. 39—55).

Idem auctor et dux, qui in vita Constantini, hic Zosimi fuit. in scriptoribus, qui res Constantii cum Zosimo tradiderunt, praestat Ammianus auctoritate. laborant in hac parte pauca modo loca aut malae fidei suspicione aut omissae diligentiae vitiiis; eminet prae ceteris scriptoribus industria et cura Zosimi in rebus Magnentii tradendis, quas, si ultima excipias, aliquanto uberius quam reliqui scriptores explicuit.

p. 105 v. 13. quibus ante provinciis praefuerat Constantius Chlorus, eae Constantino obtigerunt, Gallia Hispania et Britannia (Victor. ep. 41), Constantio Oriens, id est, Asia Syria et Aegyptus (Euseb. Constant. 4 51, Eunap. Aedes.), Constanti Illyricum Italia et Africa (Euseb. l. c. cf. Constant. Porphyrog. Them. lib. 2 them. 9).

ib. v. 17. *Καρχηδόνα*. vid. Comm. l. 18 c. Th. de bon. praesc. Ritter.

ib. v. 19. ad Iulii Dalmatii, qui anno 335 Caesar dictus erat, imperium pertinebat Thracia cum parte Illyrici, scilicet Macedonia et Achaia (Anonym. Vales. cf. Prosopogr. cod. Th.). Iulius Constantius, Constantini magni frater, non provinciis et imperio, sed dignitate patricii et nobilissimi erat ornatus.

p. 105 v. 20. Flavius Claudius Annaballianus, Dalmatiae Caesaris frater, postquam ab anno 335 datum sibi a Constantino Ponti et Armeniae regnum per duos annos tenuerat, morte violenta periit.

ib. v. 21. *ναβελισσιμον*. Godofr. ad l. ult. de lustr. collat. Ritter.

p. 106 v. 1. quae in Pannonia facta est, testante Iuliano (Iulian. Or. 1 p. 33), inter filios Constantini nova regni partitio, etiam eam cum Tillemontio (t. 4 p. 666) diversam ab ea quam pater fecerat credere velimus, fortasse tamen in provinciis modo occisorum Annaballiani et Dalmatiae distribuendis versabatur.

ib. v. 6. vid. Prosopogr. cod. Th. et Godofr. ad Libanii Orationes, qui omnes a Constantio occisos memorat. Ritter. cf. Iuliani Epist. ad Atheniens. p. 270. foeda Constantii in sanguinem necessariorum crudelitas et iuris divini humanique contemptus testibus locupletissimis confirmata, Zosimique adeo testimonium extra dubitationem positum est.

ib. v. 7. Optatus cos. fuit a. 334, sed sine dubio alius ab hoc, quia Zosimus consularem honorem non tacuisset. Ritter.

ib. v. 8. vid. Pancirolli ad Notit. imp. t. 7 p. 1345 Thes. Graev.

ib. v. 12. Eunapio auctore (in Aedes. p. 34 ed. Commelin.) Sopater in regia Constantini, a quo magno habitus est honore, inimicorum fraude periit, qui apud imperatorem stimulatim invidia factum artibus eius esse insimularant, ut deficiente auro naves frumentariae ex Aegypto venientes portum intrare non possent. de Ablabio praef. Pr., quem Eunapius omnium malorum auctorem edit, vid. Prosopogr. cod. Th.

ib. v. 15. Eusebius (Vit. Constant. 4 68) fraudem imperatoris tacens, milites ait vociferatos nolle se cuiusquam nisi filiorum Constantini imperium.

p. 107 v. 3. cuius Constantius criminis a Zosimo arguitur, id fratris fuit, ut ceteri scriptores testantur omnes, in quibus Zonaras, qui et copiosius rem et ad fidem propius tradidit, Constantium simulatum auctorem primumque aggressorem dicit. cupidus enim regni alieni, provincias fratris occupandi spe, fines eius hostiliter ingressus est, verum re male gesta adversus Constantis duces ipse insidiis circumventus ac trucidatus est. Zosimus quidem, nominis fortasse similitudine deceptus et in errorem inductus, Constanti tribuit noxam cuius insimulandus Constantinus erat, nec ille adeo in falsi crimen cum Rittero (ad Guthrium t. 5 p. 15) vocandus.

ib. v. 6. Aurel. Victor: *quarum gentium obsides, pretio quaesitos, pueros venustiores, quod cultius habuerat, libidine eiusmodi arsisse pro certo habetur.* cf. Zonaras 13 6. Ammian. 16 7.

p. 107 v. 12. vid. Comm. leg. 1 de immun. concess. quae huic Marcellino inscribitur. *Ritter*.

p. 108 v. 9. *Μαγνέντιον*. vid. Comm. ad l. 5 c. Th. de paganis. *Ritter*.

ib. v. 13. Constantis necem, narrationibus, ut ex Zonara 13 6 patet, per scriptores variatam diverseque traditam, num Gaiso perpetraverit, locus Libanii (or. 6 p. 110 ed. Bongiovannii) dubium facit.

ib. v. 16. in occupatis per Magnentium provinciis Africa quoque apud Eutropium et Socratem numeratur.

ib. v. 20. Socrates Hist. Eccles. 2 32 (quem ad verbum sequitur Sozomenus 4 7) Mursam vocat *φρουριον τῶν Γαλλιῶν*, Galliae castellum. Stephanus Byzantinus *Μύρσα πόλις Ἰωνίας, κτίσμα Ἀδριανοῦ*. ex Zosimo Stephanus corrigendus et *Παιανίας* pro *Ἰωνίας* scribendum: Socrates autem falsus est, ut itidem ex nostro clarum. nec audiendi qui aliam Galliae, aliam Pannoniae Mursam statuunt. haec *Scaligeri* verba adnotavit *Cellarius*.

ib. v. 19. quanquam in declaranda per Vetranionem imperii ratione dissentire scriptores videntur, dum Zosimus militum eum suffragiis imperatorem factum tradit, Iulianus (or. 1 p. 47) per Constantium ipsum, ut haberet scilicet quem Magnentii incursioni opponeret, et Philostorgius per Constantiam sororem imperatoris diademate misso, dissensus tamen ille nullus erit, dummodo primum a Vetranione vere affectatum imperium statuamus, postea autem cum tyrannidem iam occupatam teneret, per Constantium, ne cum duobus sibi tyrannis societate coniunctis dimicandum foret, potestatem eius ad speciem fuisse confirmatam. cui quidem rei ipse fraudis exitus et Vetranionis delectio ab imperio satis respondet.

ib. v. 23. laxamentum tamen Constantio dedit, quod Sapor ad Massagetas, incursantes Persarum fines, bellum vertendum erat, Zonar. 13 p. 11.

p. 109 v. 6. Aurelio Vict. c. 42 teste, Nepotianus, qui prave apud eum Potentianus scribitur, occupata tyrannide armatam gladiatorum manum habuit, et caede multa in cives edita urbem ipsam tenuit.

p. 110 v. 1. frequentes inter Magnentium Vetranionem et Constantium legationes, a Zosimo confuse et perturbate traditas, Tillemontius studiose explicat.

ib. v. 3. *εἰς ταῦτό*. ad Naissum, Hieronymo in Chronico teste. *Cellar.*

ib. v. 8. monente ad Guthrium Rittero, non generis dignitas, sed auctoritas, quod imperii gesti annis praeciret, priorem dicendi locum dedit.

ib. v. 15. fidem habebimus maiorem Iuliano (or. 1 p. 30 ibi Spanh.), qui non militum vi et impetu Vetranionem deie-

ctum et purpura spoliatum dicit, sed insignibus imperii depositis sponte regno cessisse, cum clamore militum, ipsius nomine non audito, imperator solus Constantius salutatus esset. fraude Constantium usum esse, cuius Zosimus eum insimulat, manifestum fit tum ex ipsius rei natura tum testimoniis Aurelii c. 42. nam Iulianus et Themistius, qui facundiae, quae in Constantio fuit, mutata militum studia tribuunt, panegyricum agunt.

p. 110 v. 18. *κατὰ Βιθυνίαν*. Prusae nempe. Zonaras. *Cellar.*

ib. *χρόνον*. Zonaras §ξ *ἐνιαυτούς*. *Cellar.*

p. 111 v. 11. Decentium vocat Victor epit. c. 42 *consanguineum*, alii fratrem *Magnentii*.

ib. v. 12. haec verba *ἐν Παιονίαις* aut parum accurate a Zosimo sunt posita, aut *de finibus Pannoniae*, non de Pannoniae mediterraneis intelligenda. nam capitis sequentis demum initio in Pannoniam contendisse Magnentius dicitur. *R.* turbata haec Zosimi est narratio etiam locorum situ. si ad Mursam iam perventum erat, Siscia Magnentio a tergo esse debuit; eum itaque retro cessisse necesse est, misso nuntio, qui simularet se Sisciae campos petere, ut in iis confligeret. in medio itinere Adriae angustiae fuisse debent. *H.*

p. 112 v. 5. *Πορκείου*] corrigendum erat *Πετοβίου*. est *Petobio* s. *Petovio* et *Poetovio*, nobilis urbs ad Dravum, nunc *Pettau* Styriae, cuius campi etiamnum nobiles sunt. de Cio Moesiae inferioris urbe cogitare non licet. *H.*

ib. v. 13. *Φίλιππον*. vid. *Prosopogr. cod. Theodos. Ritter.*

p. 113 v. 7. transalpinae provinciae a Zosimo dicuntur Gallia Hispania et Britannia, quas omnes concedere tyranno, etsi Zonaras 12 8 Galliam tantum nominat, literis per Philippum ad eum missis Constantium voluisse facile credimus, quia Galliam possidens non modo reliquis provinciis transalpinis gravis esse accola, sed eos minore etiam negotio invadere atque occupare quam imperator tueri poterat.

p. 115 v. 21. *Ττιανός*. vide alium in *Prosopographia. Ritter.*

p. 116 v. 9. *Σισκίαν*. Iulianus or. 1. 2. transierat ante Silvanus, relicto Magnentio, ad Constantii partes.

p. 117 v. 23. de pugna ad Mursam cf. Iulian. or. 2, Zonaras. 14 9.

p. 118 v. 20. pertinaciam Magnentii in pugnando Zonaras quoque testatur, Iulianus vero (or. 1 et 2) oratorum, uti par est credere, adulatorio more, fugam tyranni primo iam concursu captam increpat.

ib. v. 22. *τάγμα τῶν Ἀβούλων*. occurrunt numeri Abulcorum etiam in *Notitia dignit.* utr. imp. in Gallia et Britannia. sed nihil aliunde de iis constat. *H.*

p. 120 v. 7. ut sartam praestemus ultimam partem narrationis de Magnentio, a Zosimo nimis leviter traditam, ex Iuliano (or. 1 et 2) haec addi consultum est visum. anno 351 proelio ad Mursam victus Magnentius cum fuga Italiam petisset, Constantio non instante, anno insequenti Italiam reliquit, et Alpibus munitis Aquileiae voluptatibus deditus vixit. postquam vero nuntiatum erat a Constantii copiis, quae vere ineunte adversus eum tendere coeperant, captum esse in Alpibus castellum, excitus ex hac urbe signis cum hoste collatis ad urbem Patavinam primum fortuna secunda confligit, mox autem inclinato in adversarios proelii eventu fusus et fugatus in Galliam evasit, ubi crudeliter in incolas saevit. classis interim Constantii missa ad occupandam Africam et Carthaginem, alia in Siciliam et Hispaniam. anno 353 proelio ad Alpes Cottias commisso per duces Constantii superatus Magnentius, Lugduni, quo se receperat fuga, cum milites eum, ut memoriae proditum est a Victore et Eutropio, hosti per proditionem tradere molirentur, spe omni abscissa mortem sibi conscivit.

ib. v. 8. illustrabis totam seriem historicam et alia huc pertinentia ex Comm. l. 2 c. Th. de indulg. crim. et legg. *ib.* cit. 5 de pag. 5 de infirm. his, quae sub tyrannis. *Ritter.*

ib. v. 10. de Laetis Marcellin. 16 11 p. 148, ibique Valesius. adde etiam Comm. ad l. 9 de censor. *Ritter.* add. Eumen. Paneg. Constant. c. extr. ubi *Laetus postliminio restitutus*, iam emendatum a Valesio, neglectum esse in edit. nupera aegre ferimus.

ib. v. 15. nunc quidem non exstant, quod sciam, scriptores vetusti, in quibus praeclare facta Magnentii celebrata sint; ut adeo inde colligendum sit quaedam ad hanc historiam pertinentia scripta iniquitate temporum intercepta esse. intelligimus quoque ex h. l. Zosimum sive Eunapium scriptorum, quos secuti sint, auctoritatem non temere sed iudicio probasse.

p. 121 v. 9. Ammian. 14 35: *principem locum, si qua patuisset copia, affectabat.* imprudenter crudeliterque facta Galli neque Ammianus tacet neque Iulianus ipse diffitetur, quamvis excusando fratrem mitigare atque amoliri ab eo culpam studeat; quare Zosimus, etsi a studio et favore in fratrem Iuliani forte vacuus, a reprehensione tamen incuriae et neglectus vix liberari potest. ceterum admodum probabile fit ab delatoribus et sycophantis, qui Constantio ut adularentur crimina in Gallum cumlabant, multa in maius esse aucta.

ib. v. 11. Hallucinari Zosimus videtur, qui Galli Caesaris caedem Dynamio adscribat. Silvanum enim, non Gallum is calumniam perculit. *Valesius.* omissas a Zosimo res novas per Silvanum motas apud Ammianum 15 5 legesis.

p. 121 v. 16. Mediolanum ad imperatorem accessit Gal-
lus, cum adhuc in itinere esset et Petobionem oppidum Nori-
corum venisset, a Barbatione comite domesticorum Polam ad
Istriam ductus, causa non audita, abscissa cervice necatur.

VII. CONSTANTIUS ET IULIANUS (L. 3 c. 1—30).

Huius libri priora capita Constantii et Iuliani historiam et
temporis et rerum vinculo cum superioribus coniunctam compre-
hendunt, utranque factorum memorandorum copia refertam,
quamvis praeclare facta Iuliani uberius et curiosius memorata
sint, cum in hac parte tum in altera, quae a capite undecimo res
ab eo post mortem Constantii in imperio gestas continet. res
autem ipsae ibi traditae et ab Eunapio sumptae, quamvis minor
eos premat suspicio malae fidei et sugillationis aut studii laudis-
que oratione exaggeratae fictaeve, tamen ad historiam Iuliani
illustrandam minus habent utilitatis quam quae ad historiam
Constantini, siquidem et Iuliani ipsius scripta et imprimis Am-
miani habemus, nobilis historiographi et inter aequales excel-
lentissimi ac pro sua aetate admirabilis. ex quibus et ex Liba-
nio ad Zosimi errores tollendos, et supplenda quae ab eo omisa
sunt, derivari possunt plurima; his ipsis autem scriptoribus ex
Zosimo supplendis vicissim nonnulla, pauca tamen inserviunt,
veluti iter Iuliani et alia in expeditione eius Persica, copiosius
aliquantum ab eo exposita, quae forte illa sunt quae ipse c. 2 ab
aliis omisa exponere velle profitetur. sed v. ad e. 1.

p. 122 v. 4. Iulianus et Libanius urbes 45 captas direptas-
que esse testantur, hic in oratione consulari ad Iulianum, ille
in epistola ad Athenienses: *πέντε που και τεσσαράκοντά ἐστι
τείχη δίχα τῶν πύργων και τῶν ἐλασσόνων φρουρίων.* cf. Am-
mian. 16 3.

ib. v. 11. in Ammiano nusquam rei ullius memorabilis a
Gallo in Persas gestae mentio iniecta est.

p. 123 v. 10. *τεθνήξεται.* vid. Ammian. 15 8 et praeter
Eunapii scripta Iuliani ad Athenienses epistola.

ib. v. 18. pluribus eam rem explicant Ammianus 21 16,
Iulianus orat. 7.

ib. v. 19. Iulianus ipse (ep. ad Athen.) missum se esse a
Constantio in Galliam conqueritur *οὐκ ἄρχοντα μᾶλλον τῶν ἐκείσε
στρατοπέδων ἢ τοῖς ἐκείσε στρατηγοῖς ὑπακούσαντα.*

ib. v. 22. ea res a Zosimo iusto brevius exposita est. anno
357 Constantius, Iuliano dicto ante Caesare, cum colloquii causa
cum principibus Quadorum et Sarmatarum ad Istrum profectus
amicitiam et societatem iunxisset, Chaonios et Iazyges, impetu
eorum repulso, dissipavit (Iulian. ep. ad Athen. Themist. or. 4).

idem fudit anno insequenti Quados Sarmatas et Limigantes (Am-
mian. 17 12).

p. 124 v. 8. ex hoc loco scriptorum, qui Iuliani laudes oratione soluta et ligata celebratas reliquerint, aliquanto laetior-
em aetate illa fuisse proventum discimus quam vulgo constat. innotuit enim neque poetarum, si Callistum quandam a Socrate 3
21 aequalem aetate Iuliano poetam laudatoremque eius dictum excipias, neque historicorum a Zosimo hic memoratorum ullus, qui virtutibus Iuliani praeconio exornandis operam dederit.

ib. v. 15. locus qui in manibus est, argumento esse potest, sicut alia quibus ipse usus est scripta interiere, sic nunc exstare scripta quae ab eo ignorata sunt, licet eorum notitiam ad Zosimum perferre et aetas et argumentum potuisset, veluti historias Ammiani Marcellini, quae si ei notae fuissent, non dixisset se narraturum et quasi in supplementum additurum esse ea quae ab aliis ommissa sint, si quidem Ammianus omnia a Zosimo narrata non modo attingit sed etiam longe copiosius exponit. quoniam Zosimus exactissimus est in exponenda expeditione Persica, in iis quae ab aliis ommissa esse putavit censi ab eo videtur bellum Persicum, uti et res in Gallia gestae et quae Cpoli instituta fuerunt.

p. 125 v. 4. idem Iulianus habet ep. ad Athen. *τριακοσίους ἑξήκοντά μοι δοῦς στρατιώτας εἰς τὸ τῶν Κελτῶν ἔθνος ἀνατραμμένον ἔστειλε*. Libanius minus exacte in or. ad Iulianum: *σὺν ὀπίλοις ἐλάττωσιν ἢ τριακοσίους*. in oratione funebri *trecentos tantum milites, eosque nullius pretii, nominat*. Ammianus 15 22 *generatim comitatu parvo suscepto* in Galliam eum profectum scribit.

ib. v. 13. *sexaginta milia* occisorum, nisi vitiosa lectio sit, omnem superant fidem, neque scriptores summae auctoritatis plus quam sex milia caesorum numerant. Ammianus 16 34: *ex Alemannis sex milia corporum numerata sunt in campo constrata*, et Libanius proxime ad eundem accedens numerum, *ἐνκαλύπτετο μὲν τὸ πεδὸν ὀκτάκις χίλλοις νεκροῖς*. ii qui Zosimi omnino fidem et auctoritatem sollicitant, in fraude manifestam eum hic deprehensum putant, et *μυριάδων* mutari prohibent, quoniam Zosimus levissimae auctoritatis scriptor tum comparando Iuliani et Alexandri victoriam, tum adiuciendo vuculas *ἄπειρον πλῆθος*, satis animi consilium nudaverit, et laudibus ethnici imperatoris supra omnem modum celebrandis sese addixerit. horum argumentorum vim vanam esse videbimus, dummodo adverterimus non in numero caesorum sed in eo comparationis verti cardinem, quod sicut Alexander, ita Iulianus, parvo exercitu ingentem hostium multitudinem vicerit. subiunxit Zosimus fuga et flumine *totidem* quam proelio periisse; adeo ut bis sexaginta milia ab eo dicantur interfecta. quae Zosimo tribuere

velle pudor sit. non itaque me piget esse sententiae eorum quibus librariorum incusare et pro *μυριάδων* rescribere *χιλιάδων* placuit; qualem verborum permutationem scribarum oscitantia ortam alio etiam Zosimi loco (6 8) deprehendemus.

Quasdam res memorabiles Iuliani brevitatis consilio a Zosimo praeteritas paucis hic commemorare ac subiicere non incommodum videtur. anno 355 Iulianus Caesaris loco ac dignitate positus postquam Viennae in Gallia hiemem transegerat, progressus inde Augustodunum aliasque urbes, in itinere barbaros qui eum invaserant fortiter repulit, ac primum virtutis bellicae speciem edidit. anno insequenti (357) in Marcelli, qui ob ignaviam aut fraudem revocatus erat, locum successit Severus, ut penes ipsum summa rerum gerendarum esset, donec Constantius Eusebiae uxoris cohortatione et consilio victus Iuliano ipsi, qui nomen potius quam dignitatem Caesaris habuerat, omnem belli curam et administrationem commisit. spe igitur facta haud dubiae in posterum gloriae bellicae, Iulianus quidem rem praeclare adversus barbaros gessit, qui Lugdunum obsidione premebant, et urbem hostibus pulsus liberavit. Barbario autem, Rhenum transiturus, adversam expertus fortunam a barbaris cladem accepit. vid. Iulianus ep. ad Athen., Ammian. 16, Liban. or. 12.

p. 126 v. 19. haud dilucide explicuit Zosimus Iuliani in Germanos expeditiones susceptas; accuratius Ammianus (17 10 et 18) et Iulianus ipse ep. ad Athenienses. ter bellum ab eo barbaris illatum, et traiecto Rheno in ipsorum terris gestum.

ib. v. 23. pariter Iulianus apud Suidam in *χημα* ait: *πρὸς τὴν Ἐρκυνίων ἕλην ἐθέομεν. Cellar.*

p. 127 v. 2. lapsus errore Zosimus nomen reguli capti, et tempus quo captus fuit, perturbate tradidit. is qui proelio ad Argentoratum victus captusque rex fuit a. C. 357, nomen non Vadomarii sed Chnodomarii habuit, et a Iuliano ad Constantium, cuius auspiciis bellum gerebat, missus est (Ammian. 16 12, Iulian. ep. ad Athen., Eunap. de Legat. et Peter Patricius Corp. Scr. Byz. p. 20). Badomarius tandem, aliquot annis interiectis, a. C. 360 in manum Iuliano iam imperatori venit et in Hispaniam abductus est (cf. Zos. 3 9 et Eunap.).

ib. v. 20. habebant Caesares notarios aliquot, ab Augusto tamen attributos, ut docet Zosimus in rebus Iuliani Caesaris et Ammiani 17. longe autem differunt *notarii* ab *exceptoribus*. nam notarii sunt *βασιλικοὶ ὑπογραφεῖς*, ut passim Zosimus appellat, qui in Consistorio acta excipiebant; et ita semper apud Marcellinum sumuntur. at vero exceptores sunt *ταχυγραφοί*, qui notis scribebant acta praesidum. *Valesius.*

p. 128 v. 18. erant viginti milia captivorum. Iulian. ep. ad Athen. *δισμυρίους ἀπήτησα παρὰ τῶν βαρβάρων ὑπὲρ τὸν Πήνον ὄντας αἰχμαλώτους.*

Zosimus.

p. 129 v. 4. ὅπερ ἐστὶν ἔθνος Γαλατικόν prorsus delenda sunt, tanquam ineptum glossema; cuius simile aliud est inf. 3 9 de Parisiis: Γερμανίας δὲ αὐτὴ κολλίγη. insidebant illa aetate loca circa Rheni ostia Salii. at Chamavi tum ad Rhenum progressi commeatum ex Britannia advehi solitum intercipiebant: Eunap. Exc. Legatt. nec enim Iulianus nunc novam rem excogitasse, sed transvectionem annonae iam ante usitatam restituisse videri debet. v. Ammian. 18 2 pr. et ibi Vales. add. Ritter. ad Guthr. hist. p. 5 t. 1 p. 51. cf. paulo post c. 6 1 et 3, ubi pro *Quadis Chamavos* legendos esse dubitari nequit. exstant adhuc Eunapii verba in Excerpt. Legatt. sub ipsum init. *H.*

ib. v. 7. Iulian. ep. ad Athen. ἑξακοσίων νηῶν ἀνήγαγον στόλον.

ib. v. 8. hanc Britannicae annonae transvectionem Iulianus multo quam ante faciliorem reddidit. ipse ad Athen. vocat τῆ σιτοπομπία παρασχεῖν ἀσφαλῆ κομιδὴν. praedicat rem quoque Libanius in Orat. funebri. *Valesius.*

ib. v. 20. Σαλουσίων. cf. Iulian. ep. ad Athen., Liban. or. 12.

p. 130 v. 1. Ἰουλιανῷ ἀφέντος. in consolatoria orat. 8 Iuliani plane aliud legitur. vide Pagium in Critic. ad 362. *Ritter.*

ib. v. 8. Iulianus or. 1 p. 34 D ed. Spanhem. Φράγχοι καὶ Σάξονες τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰηνον καὶ τὴν ἑσπερίαν θάλατταν ἔθνῶν τὰ μαχιμώτατα. cf. idem p. 56 B.

ib. v. 10. non Quadi Danubii accolae, sed *Chamavi* Saxonum gens intelligendi hoc loco sunt, postulante et situs natura et ceterorum scriptorum testimonio (vid. Ammian. 17 8.). nec ipsius Zosimi sed librariorum culpa haec nomina inter se confusa videntur, quoniam ille ipse non ad Rhenum sed ad Istrum Quadorum gentem memoravit 3 3. observante Rittero in notis marginalibus hic locus illustratur in *der diplomatischen Nachlese von Schoettgen*, p. 5 p. 6.

ib. v. 17. Σάλλων. Marcellin. 17 8 pauca ibidem Valesius, plura Eccardus ad leg. Sal. *Ritter.*

p. 131 v. 18. Τριβέροις. vid. Comm. ad l. 11 de Med. et Prof. late. *Ritter.*

ib. v. 21. τοῦ Καίσαρος. haeret in his editor Oxoniensis, quia non videt ante Iuliani in Galliam adventum haec accidisse.

p. 133 v. 2. de Charietone etiam Eunapius: Χαριέττων μὲν οὖν καὶ πρὸ τούτου φανερός τις ὢν καὶ ἀνυπόστατος, τῷ τε πλεονάζοντι τοῦ δραστηρίου φόβῳ, ἀνείχετο ἀπὸ ληστείας ἀπαντας. Eunapii verba refert Suidas in ἀνείχε, suppresso nomine. *Valesius.*

p. 133 v. 8. τοῦ βασιλέως υἱόν. Ammianus Iulianus et Libanius de hac re tacent, et Eunapius tantum (in fragmentis) eandem tradidit. quae in hac narratione turbata sint, iam supra (c. 49) notatum est. etiam seqq. videbis copiosius apud eundem Eunapium exposita.

ib. v. 17. *Salii* inter 18 auxilia Palatina magistri militum praesentalis in Oriente connumerabantur. vid. *Pancirolli* ad Not. imp. p. 1836 in Thes. Graev. t. 7.

p. 134 v. 5. ne, quod *Petav.* ad *Iulian.* or. 1 p. 28 et *Spanh.* ad e. l. censent, tertia haec *Nisibis* obsidio a. 359 conflictata sit non vereor. saepius obsessa urbs, sub Constantio quidem 338, 346, 350, quae postrema omnium maxime celebrata est oppugnatio. nova Persarum excursione hoc quoque anno hostilem impetum sustinuit. *Zonaras* 13 9 extr. etiam *Nisibi* frustra tentata *Amidam* a *Persis* tentatam esse testatur. peccavit *Zosimus* in eo quod locum e *Iuliani* orat. (p. 28 sq.) ad hunc annum retulit; reliqua tamen non statim respui possunt, quia a *Zosimo* solo narrantur. quin ille hoc potissimum habet propositum, ut interponat ea quae vulgo parum nota essent. cf. inf. ad 4 7. *Lucillianum* iam sup. 2 45 adversus *Persas* missum vidimus, et legatum ad *Saporem* a. 358 ap. *Ammian.* 17 extr. idem infra in *Zosimo* 3 13 male *Ιουλιανός* scribitur. cf. *Ammian.* 23 3 f. Add. 3 14 3 coll. *Ammian.* 24 1 p. 390. nescio an idem sit *Ioviani* socer 3 35 1. H.

ib. v. 10. nempe oratione prima, quae est de laudibus Constantii. ter autem obsessam esse *Nisibim* *Rufus* affirmat. duae prae ceteris insignes obsidiones fuerunt. prior statim post Constantini obitum contigit (337), cuius meminit *Hieronymus* in *additis ad Eusebium* et *Theophanes*, quae duobus fere mensibus tenuit. posterior absente Constantio et in Occidentem contra tyrannos profecto, anno 350, quam *Iulianus* orat. 1 p. 49 et *Theodoretus* H. Eccl. 1 30 describunt, meminit vero *Zosimus*. has duas obsidiones in unam conflavit *Theodoretus*, et *Zosimi* praeterea errorem secutus est in eo quod posterioris ac celeberrimae tempus pluribus annis tardius consignavit. nam obsidio, quam *Iulianus* exponit ac quam *Zosimus* et *Theodoretus* in animo habuerunt, anno 350 tribuenda est, antequam non modo *Iulianus*, sed ne *Gallus* quidem, eius frater, *Caesar* esset. *Petavius*. accuratissime hocce bellum Persicum explicat *Ammianus* 20 18—22. anno 358 legationes cum inter Constantium et *Saporem* commeassent, hic anno sequenti bello coorto *Amidam* et anno tertio (360) *Singaram* et *Bezabdam* expugnavit.

ib. v. 16. *Iulianus* ep. ad Athenienses: κείθουσι οδοί (Pentadius, Paulus, Gaudentius, Florentinus) τὸν Κωνσταντίον ἀφελίσθαι με τῶν στρατοπέδων ἀπάντων, ἴσως τι καὶ ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας τῶν κατορθωμάτων κνιζόμενον.

p. 135 v. 9. quoniam Parisii non Germaniae urbs fuit, vox Γερμανίας suspecta Cellario visa, ab editore Oxoniensi, Galliam Celticam eo nomine comprehensam interpretante, probata est.

ib. v. 14. unum modo libellum memorat et Ammianus 20 7 et Iulianus ipse ep. ad Athen. *ἐν τούτῳ θόρυβος πολὺς ἦν περὶ πάντας τοὺς ἰδιώτας καὶ στρατιώτας, καὶ γράφει τις ἀνώνυμος εἰς τὴν ἀστυγείτονα μοι πόλιν, πρὸς τοὺς Πετουλάντας τουτουσί καὶ Κελτούς.*

p. 136 v. 3. Iulianus cum vespere clamore militum imperator salutatus prodire nollet, et quae ei offerebatur dignitatem detrectaret, postero die, militum postulationi et imperio potius quam precibus obsecutus, diademate capiti eius imposito summam potestatem accepit.

ib. v. 4. plane ut Ammianus 20 9: *impositus scuto pedestri et sublatus eminens populo (al. nullo) silente Augustus renuntiatur.* ritum hunc ex optimo scriptore hausit Nicephorus Callist. lib. 11 de Valentiniano. *Cellar.*

ib. v. 6. *διάδημα.* tumultuarium ex torque militis pro tempore factum. vid. Iulianus ep. ad Athen., Ammian. 20 9, maxime Zonaras in Iuliano. *Cellar.* cum Iulianus Augustus esset appellatus, ii qui adhuc Constantii partibus addicti et Iuliano, quem viderant summae rerum impositum, infesti erant, animos militum abalienando, ut exitium ei pararent operam dabant; re autem cognita ita exarsit omnium ira, ut ab iis impetum et furorem multitudinis Iulianus vix sua auctoritate prohibere posset.

ib. v. 10. secundum Ammianum 20 8 Iulianus ad imperatorem misit epistolas, quibus adiunxit unam privatim datam, qua cum acerbitate eum increpauerat. ipse Iulianus (ep. ad Athen. p. 285 6) communi legionum nomine datas literas insuper memorat: *ἅπαντα τὰ παρ' ἐμοὶ τάγματα πρὸς αὐτὸν ἔπεμψεν ἐπιστολάς, ἰκετεύοντα περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἡμῖν ὁμοιοῦς.*

ib. v. 8. Iulianus l. c. *ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν ὄρκους αὐτοῦ, τοῦ τῆς παροιμίας, οἶμαι δεῖν εἰς τέφραν γράφειν· οὕτως εἰσὶ πιστοί.*

ib. v. 15. quantopere in occultis et ad paucorum modo hominum notitiam adductis rebus variet fama, vel hic locus argumento erit. Zosimus, cui nullus eorum qui supersunt scriptorum adstipulatur, Iuliano non modo imperatoris sed Caesaris quoque dignitatem a Constantio abrogatam scribit; Ammianus 20 28 etsi cum Victore (c. 65) in eo conspiret, ut narret Constantium ei imperasse ut reversus in statum nomenque pristinum intra Caesaris se contineret potestatem, non magis tamen quam Zosimus rem veram attigit. Iulianus enim, optimus rerum suarum testis, in epistola ad Athenienses scribit Constantium misso Epicteto fidem de salute Iuliano dedisse, nulla dignitatis aive deponendae sive retinendae facta mentione, *ὡς οὐκ ἀφαιρησόμενος τοῦ ζῆν, ὑπέρ τε τῆς τιμῆς οὐδὲν μνημονεύει.* Iulianum non

affectasse regnum sua sponte, sed milites eum coëgisse ut imperium occuparet, etsi rebellem eum et benefactorum inmemorem criminentur Christiani, Ammianus 20 9 et Libanius or. 12 testatum reliquerunt.

p. 186 v. 19. quae Iulianus de religione Christiana senserit, ipse in epist. ad Athen. declarat. simulato eius religionis cultu, iam pridem eum ab ea descivisse et sacris se addixisse maiorum auctor est Ammianus 21 4 et Eunapius in vita Maximi p. 94. idem docet animum eius, cum Maximum, Priscum aliosque Aedesii discipulos audivisset, ad superstitionem religionem inclinatum defecisse. quo autem tempore sacra gentilium pro palam colendo Christianum se fingere desierit, id, uti fas est suspicari, inconstanter a scriptoribus memoriae proditum.

p. 187 v. 5. Iulian. l. c. ἀλλ' ἠσχυρόμην δεινῶς καὶ πατερόμην, εἰ δόξαμι μὴ πιστῶς ἄχρι τέλους ὑπακούσαι Κωνσταντίῳ.

ib. v. 16. Iuliano in Orientem profecturo barbari, sive opportunum tempus se nactus rati impune praedandi, sive, quod Iulianus (ep. ad Athen.) prodit, a Constantio contra ipsum pretio sollicitati, foedere violato fines Romanos infestarunt. regem quidem barbarorum, Vadomarium, fraude composita captum Iulianus in Hispaniam misit; bello vero per duces cum rebellantibus gesto haud prosperam expertus fortunam, ipse adversus hostes profectus renovatam cum nonnullis amicitiam iunxit.

p. 188 v. 8. acuratius descriptum iter illud apud Mamertinum in Panegyrico habemus.

ib. v. 16. graviter in iis literis in Constantium invectus est (Ammian.). Italia sine sanguine in deditionem concessit (Liban. or. 12); in Siciliam copiae missae (Ammian.). num Africa iam tum occupata sit, in obscuro reliquerunt scriptores.

ib. v. 9. nondum ergo tum institutum erat, ut alter consulum Romae alter Cpoli crearetur, quod primum sancivisse Iulianum, lege in seq. c. 11. *Reinecius.* de Florentio et Tauro videtis Ammian. 21 6, 22 3.

p. 139 v. 1. exstat adhuc Epistola Iuliani ad Athenienses, egregium historiae istius temporis monumentum. pauca etiam ex epistola ad Corinthios supersunt in epist. 13 Iuliani. cf. Liban. or. 7 t. 2 ed. Morell.

ib. v. 4. ab Eunapio in Exo. de Leg. additur, quod multae ad eum legationes missae et coronae oblatae fuerint.

ib. v. 13. Constantius, quem tempore illo bellum cum Persis in Oriente tenebat, simulac adversis avocatum Saporem auspiciis copias abduxisse audisset, collecto fere omni robore adversus Iulianum iter ingressus, morbo in finibus Ciliciae oblit. Ammian.

p. 139 v. 21. *γερονσίαν ἔχειν*. si ea verba in hanc sententiam dicta sunt, a Iuliano demum ius senatus urbi Cpoli datum esse, in errore Zosimus versatur manifesto, quoniam id longe ante a Constantino factum erat (Mamertin. Paneg. 24, Sozom. 3 3, Ammian. 22 9 ibi *Valesius*). sed verba non minus eam vim habere possunt, amplificatam senatorum a Iuliano dignitatem esse, aut novum eius ordinem institutum; saltem senatum secundi ordinis ibi fuisse in Valesii Anonymo legimus. of. Godofr. ad l. 3 c. Th. de senatoribus. *Ritterus*, ad hunc locum laudat Comm. ad l. 3 Corn. de sicar. num. 9 et ibi Chron. Alexandr. l. 50. de decurionib: et Comm. ad l. un. de iure Ital.

p. 140 v. 2. *βιβλιοθήκην*. of. Themist. 68, 13 p. 309.

ib. v. 6. de Victore vid. Prosopogr. c. Th.

ib. v. 7. Itineris rationem summa et cura et fide descriptam habemus in Ammiano lib. 22.

ib. v. 17. *Misopogonem* dicit, satyram in Antiochenos, qui ob barbam ei irriserant, compositam, in qua, ut Ammianus 22 14 sentit, probra civitatis infensa mente dinumerat, additque veritati complura.

ib. v. 21. Libanius de varia senatorum fortuna passim disserens, a Constantino sit condicionem eorum cum in aliis civitatibus tum in ea quam ipse considerat, deteriorem factam, et in bello Persico eos gravia perpressos mala, cum ad necessitatem vendendi bona redacti fuissent, sub Iuliano, cuius studium adiuvandi senatum eiusque dignitatem restaurandi maxime laudat, magnopere fuisse restitutos. eo autem mortuo pristina eos fortuna et condicio mala exoeplit, quia lex salutaris, quam in eorum gratiam sanxerat, *πάντας, ὧν οἱ πάπποι βουλευταί, δεῖν ἐν τῇ βουλῇ τετάχθαι, καὶ ὡς θυγατριδαί*, in desuetudinem abiit.

ib. vid. l. 51 c. Th. de decurionib. of. Comm. l. 54 eod. tit. *Ritter*.

p. 141 v. 5. Iuliani in Persiam iter ab Ammiano, qui expeditioni ipsi interfuit, et a Zosimo exactissime delineatum scripto utilissimo *d'Anvillius* illustrat, *l'Euphrate et le Tigre*, à Paris 1780, 4.

ib. v. 6. causam ecclesiastici scriptores exponunt, ut Sozocrates 3 16—18, Sozomen. 5 18. *Cellar*. Iulianus cum simulacrum Apollinis, quod in suburbio Antiochiae erat, adiaset interrogassetque nonnulla, responsum non accepit.

ib. v. 7. Hierapoli scribebat Iulianus ad Libanium ep. 27, in qua de exercitu navibus commætu loquitur. *Reinesius*.

ib. v. 12. Batnae oppidum Euphrati vicinum, Maecedonum opus, Ammian. 14 9 a Iuliano (epist. 27) cum Daphne Antiochiae et Tempe Thessalicia propter amoenitatem collatum. *Cellar*.

p. 141 v. 12. vid. Comm. ad l. 79 c. Th. de decurionib. et Vales. ad Marcell. l. 24 init. *Ritter.*

ib. v. 13. aut praeteriisse Edessam aut citato cursu percurrisse imperatorem ut credamus, postulat auctoritas Ammiani 23 3, qui Batnis eum dicit proprio cursu venisse Carras, nulla Edessae mentione facta; et Theodoretus (3 2) cum Sozomeno (6 1) diserte hanc urbem ab eo non tactam tradit.

ib. huc tit. cod. Th. de auro coron. et quaedam ex Comm. ad l. 15 de legatis, et insignis Marcellini locus 28 6. vide etiam Comm. ad l. 1 de auro coron. *Ritter.*

ib. v. 16. idem Ammian. 23 3.

p. 142 v. 7. Ammian. 23 3: *triginta milia* lectorum militum. Liban. or. funebr. *μυριάδας ὀκλιτῶν δύο.*

ib. v. 13. Carrae, quod oppidum antiquum, Crassi et Romani exercitus aerumnis insigne ab Ammiano 23 3 dicitur, urbs municipalis Mesopotamiae fuit; quod in finibus Assyriae sita h. l. traditur, latius dictum est.

ib. v. 18. *Καλλιπικου.* vid. Comm. ad l. 9 de Iudaeis. *Ritter.*

ib. v. 23. discrepant auctores de navium numero. Ammianus (23 3) onerarias naves numerat mille, quinquaginta bellatrices totidemque ad pontium comparandorum usum. Zonaras (13 13) cum Zosimo fere conspirans septingentas habet triremes, quadringentas onerarias.

p. 143 v. 9. cf. Ammian. 23 5.

p. 144 v. 7. *Ζαυθαί.* Ammian. 23 5: *profecti exinde Zaitam venimus locum, qui olea arbor interpretatur. hic Gordiani imperatoris longe conspicuum vidimus tumulum* etc. sed non eo in loco, verum Duris Gordiani templum fuisse Zosimus memorat. verior autem mihi videtur Zosimi quam Ammiani narratio: nam Eutropius et Rufus Festus Gordiani tumulum 20 milibus a Circesio castro abesse testantur; Zaita autem non plus quam 60 stadia a Circesio abest, quae septem tantum miliaria conficiunt. *Valesius.* Capitolinus in vita Gordiani c. 34: *Gordiani sepulchrum milites apud Circeium castrum fecerunt in finibus Persidis.* iterum dissensus ex eo ortus, quod alii latius alii subtilius locorum vicinias metiuntur.

p. 146 v. 10. Ammianus: *Surena post regem apud Persas promeritae dignitatis.*

ib. v. 17. *Malechus Podosaces nomine, phylarchus Sarcenorum Assanitarum, famosi nominis latro.* Ammian.

p. 148 v. 5. paullo aliter haec tradit Ammianus (24 2), qui de copiis hostem a tergo adortis nihil habet. *equites cum iumentis armati clementiores gurgites fluminis obliquati transarunt.*

p. 149 v. 17. Ammian. 24 2. *machina pollorcetica, he-
lepolis dicta.*

p. 150 v. 7. *duo milia dediticiorum.* Ammian.

p. 151 v. 18. auctore Ammiano 24 3 unus tantum tribu-
norum pugna ceciderat, reliqui duo, ut desides ignavi exaucto-
rati, decem vero milites ex iis qui turpem fugam ceperant, se-
veritate veterum legum capitali addicti sunt supplicio.

p. 152 v. 11. *ex utribus et coriaceis navibus iidemque con-
sectis palmarum trabibus ponticulos constravit.* Ammian. l. c.

p. 153 v. 2. *Maogamalcha urbs magna atque validis cir-
cumdata moenibus* ab Ammiano 24 4 vocatur.

ib. v. 17. *confugerant eo salutis causa duarum civitatum
incolae.* Ammian.

ib. v. 22. *equestres turmae divisae per globos.* Ammian.

p. 155 v. 5. vid. Prosopogr. c. Th. et Fastos Relandi ad
a. 362. Ritter.

p. 156 v. 13. Ammian. l. c. *evolat Exsuperius de victorum
numero miles, post quem Magnus tribunus et Iovianus notarius.*

ib. v. 18. Ammian. *vigiles ex usu moris gentici iustitiam
felicitatemque regis sui canoris vocibus extollentes.*

p. 158 v. 8. Zosimi verba (inquit Salmasius Exerc. Plin.
f. 1226) ita legenda sunt: *χώρας, ὦν δὲ* etc. et Scaliger ad
Eusebium n. 2298, apud Zosimum, inquit, lib. 3. *Ζωχάσης ἀντὶ
τοῦ Κώχης* legitur mendose, ut videtur. rationes quibus tanti
viri innisi sunt, ad Eutropium dedimus. quae contra obiiat
Valesius ex contextu Ammiani 24 18 et 21 et Stephano Byzant.
in *χώρα*, notavimus ad Sext. Rufum. *Cellar.*

ib. v. 14. eam rem, quam Zosimus confudit, Ammianus
curatius exponit 24 5: *antegressus cum procuratoribus prin-
ceps, et civitatem desertam* (Cochen s. Seleuciam) *collustrans,
a Caro* (ita lego cum Lindembrogio) *principe quondam excisam,
corpora vidit suffixa patibulis multa necessitudinum eius quem
prodidisse civitatem Pirisaboram rettulimus supra.* non igitur
cognatorum eius qui Cochen, ubi exercitus erat, sed proditoris
qui hoc bello Pirisaboram Romanorum fecerat, suffixa in pati-
bulis corpora Iulianus vidit.

ib. v. 20. *vivus exustus est.* Ammian. 24 5.

p. 159 v. 5. *ventum ante erat ad castellum quoddam mu-
nitissimum, cui cum paucis obequitans Iulianus vix vitae discri-
men effugit.* Ammian. 24 5.

ib. v. 21. *παράδεισον βασιλικού.* cf. Ammian. l. c.

p. 160 v. 1. Ammian. 24 6: *sublato vexillo, ut iussum
est, evolant e conspectu quinque subito naves.*

ib. v. 14. Ammian. l. c. *adusque diei finem a lucis ortu
deverrens.*

p. 161 v. 2. Ammian. l. c. *Persarum caesis plus minusve duobus milibus et quingentis, Romanorum septuaginta modo.*

ib. v. 8. si de Constantino aut Theodosio Zosimus haec dixisset, grave apud multos calumniae et obrectationis iudicium subiisset: non enim tertio, sed primo die ipse Iulianus flumen traiecit, Ammiano teste. at Zosimus primum Iulianum ait naves milites conscendere iussisse (c. 25) et duabus navibus, quas praemiseraat, crematis iam *omnes* transiisse flumen (c. 25). secundo post proelium die τὸ στρατεύμα traiecit (c. 26), et tertio demum imperator ipse cum *δορυφορίῳ*. hanc *δορυφόριον* Gibbon. (Hist. Rom. t. 2 p. 445 not. 78), eundem errorem et dissensum Zosimi ac Ammiani observans, interpretatur protectores, quasdam scholas domesticorum, fortasse Iovianos et Herculianos.

ib. v. 15. Ammian. l. c. exuri omnes iusserat naves, praeter *minores duodecim*; fraude autem perfugarum cognita, cum flammis extinxissent, *duodecim* tantum naves, aut secundum Libanium *quindecim* servatae sunt. *R.* in Iuliano equidem non tam consilium comburendarum navium reprehendam, quam ignorantiam locorum; quae omnino in Romanorum in Parthos expeditionibus saepe mirationem facit. *H.*

ib. v. 17. ἀνακλιπτοῦσαις χελαις. Ammian. l. c. *pangendis pontibus.*

ib. v. 18. non perrexisse Iulianum in itinere, quemadmodum Zosimus innuit, sed consilio ad necessitatem rei accommodato reversum esse, ex Ammiano patet (vid. Gibbon. Hist. Rom. t. 2 p. 452 not. 87). quamvis autem ea viae mutatae ommissio ideo a Zosimo videatur facta, ut occultando quae imprudenter Iulianus egerat laudem eius integram atque illibatam conservet, tamen sine fraude eum et ex ignorantione hoc tacuisse suspicamur, si quidem Libanius idem omisit et Zosimus a Ioviano demum redditum factum tradidit (c. 80).

p. 163 v. 21. apud Ammianum, qui de navibus captis tacet, licet reliqua cum copia tradat, Vetrano audit, legionem Ziannorum regens.

p. 164 v. 14. Iulianus, ut quam primum suis in extremo agmine laborantibus succurreret, loricae oblitus, arripito tantum inter tumultum scuto, cursu in aciem properaverat.

ib. v. 17. quale telum fuerit quo vulneratus Iulianus sit, haud constanter scriptores tradunt, nominantes δόρυ ἑκπέως, ἀκόντιον, αἰχμήν, *equestrem hastam, contum.* maioris momenti est quaestio illa, a quonam telum istud missum fuerit: ab hoste plerique scribunt, a milite Romano alii. at diserte Libanius Christianos auctores caedis accusat. quae oriminatio, si, quod multi contendunt, Zosinus calumniandi studio se dedidisset, ad cavillandos Christianos quam maxime idonea erat.

p. 165 v. 5. vid. Prosopogr. c. Th. Valesius ad Marcellin.
25 3. Ritter.

VIII. IOVIANUS (l. 3 c. 30—36).

Ioviani historia, ex Eunapio deprompta, explicatur breviter, dilucide et fide integra. errores passim obvios ex aliis scriptoribus emendare et omissa supplere licet; Zosimo vero quod proprium sit et ab aliis non notatum, vix quicquam memorare licet.

p. 166 v. 2. Ammiano 25 5 auctore Iovianus erat domesticorum ordinis primus, Varroniani notissimi comitis filius. congregatis ad designandum imperatorem principibus, cum Salustius omnium suffragiis ad summam rerum vocatus morbos et senectutem dignitatis detrectandae causas praetenderet, Iovianus novis suffragiis imperator electus est. ceterum potior habenda est auctoritas Ammiani, qui Salustium non, ut Zosimus tradit, Ioviano, sed Iuliano mortuo ad imperium postulatum esse scribit.

ib. v. 5. maturius quam hic traditur, exercitus cum Iuliano, fines Corduenes petituto, ad Tigrim redire coeperat. vid. supra notata ad p. 161 18.

p. 167 v. 8. tum demum Tigrim Romani transmiserunt, cum pax iam composita fuisset. Eunapio et Zosime, collocantibus eum Romanorum transitum ante pacem concludam, id forsitan fraudi fuit, quod quingenti Galli, foedere nondum facto, fluminis transitum nando tentasse dicuntur (Ammian. c. 6); Persarum rex metuens ne Romani, quorum priore victoria virtutem cognoverat, transitu per vim facto e manibus sibi elaberentur, pacem iis flumine nondum trajecto offerre consultius duxit.

ib. v. 14. vid. hic Gregor. Nazianz. or. 4. Ritter.

ib. v. 20. provinciae, quibus postulante Persarum rege Romanis cedendum erat, fuerunt eae quas Maximianus olim Persis bello ereptas imperio Romano adiunxerat, et quarum nomina diversa produntur apud Ammianum, Arzanena, Moxoena, Zabdicena, Rehimena et Corduena; cum castellis quindecim, porro Nisibis et Singara, cuius urbis in Zosimo mentio nulla, et castra Maurorum, munimentum perquam opportunum.

p. 168 v. 4. convenerat ne Arsaci, amico et fido semper Romanis, contra Persas auxilium ferretur. quo factum est, ait Ammianus, ut *Armenias maximum latus Medis conterminans et Artaxata inter disensiones et turbamenta raperent Parthi.*

ib. v. 6. pax inita est triginta annorum. Ammian.

ib. v. 11. imperii imminuti et occidentis ortum causamque explorandi studium deprehendas etiam in Eutropio, Ammiano (25 31), Sexto Rufo Festo. quanta cuiusque in eo argumento

et explicando peritiæ ac diligentia fuerit, a Valesio et Lindenbrogio ad Ammianum cum varietate sententiarum disputatur.

p. 168 v. 22. teste Plutarcho non proelio captus est Crassus, sed colloquii specie ad foedus percutiendum deceptus, ab hostibus contra fidem interceptus ac interfectus est.

p. 170 v. 7. *missus est*, ait Ammianus 25 8, *dux Mesopotamiae Cassianus et tribunus Mauritius*.

p. 171 v. 2. Ammianus l. c. *Sabinus fortuna et genere inter municipes clarus*.

ib. v. 12. exasperatus erat imperator, cum corona, quæ ei offerebatur a civibus, vixdum accepta Silvanus quidam caudicus audacius exclamavisset: ita, imperator, a civitatibus residuis coroneris.

p. 172 v. 14. emendanda hæc sunt ex Ammiano 25 8. *Procopius* alter, notarius (non Iuliani cognatus, ut perperam scriptum a Zosimo est, quam Procopiorum confusionem iam Gronovius in Obs. l. 1 c. 26 p. 107 annotavit), et *Memorides*, militaris tribunus, Valentiniano comite in Illyricum et Galliam missi, iussu imperatoris *Lucillianum*, socerum eius apud Sirmium otio degentem, oblati magisterii equitum et peditum codicillis, cohortati sunt ut Mediolanum properaret et dubias ibi res firmaret. orta interim militum seditione Lucillianus peremptus est. Ammian. c. 10.

p. 173 v. 4. causam repentinae mortis, quamvis de morbo taceat, non unam tamen prodit Ammianus l. c., odorem cubiculi recenti calce illiti, succensionem prunarum immensam, et crudelitatem ciborum, quam veriolem putat.

ib. v. 6. quos Socrates et Philostorgius numerant menses, ille *septem*, hic *decem*, ii minus accurate numerati sunt quam quos cum Sozomeno (6 6) Zosimus indicat: nam Iovianus postquam Iunio mense ad summam rerum evectus erat, Februario anni insequentis obiit.

ib. v. 11. monuimus iam supra ad p. 166 2 lapsum hic esse sive Zosimum sive Eunapium. nam hunc Zosimo ducem fuisse, locus in Suida docet voc. *Σαλούστιος*, qui Eunapii esse videtur.

ib. v. 22. Valentinianus, teste Eunapio, ubi ad Nicaeam imperator dictus fuerat, coronas a legatis urbium sibi oblatas benigne et benivole accepit.

IX. VALENTINIANUS I ET VALENS (l. 4 c. 1—24).

Quandoquidem ea quæ ad Valentiniani Valentisque historiam spectant, fere omnia, copiosius quoque, exposita sunt ab Ammiano, Zosimus, quamvis in hac historiarum parte nulli neque odii neque studii suspicioni opportunus sit, ad eam illustran-

dam non magnam habere potest utilitatem. contra ex eodem Ammiano, assumpto quoque Libanio et Themistio, si quid in Zosimo reperitur minus bene traditum, redargui potest. Eunapii loca supersunt, quae ad haec tempora pertinent; quae tamen vix alium usum praestant quam ad comparandum utrumque et stili diversitatem cognoscendam.

p. 174 v. 3. neque Valentinianus solus neque in via, sed Cpoli una cum fratre febris correptus fuit, secundum Ammianum 25 4.

ib. v. 5. memoriae Iuliani principis amicisque eius, tanquam clandestinis praestigiis laesi, invidiam imperatores movebant.

ib. v. 9. Ammiani codex regius Salustium appellat; etiam Eunapius in Maximo *Σαλούστιον*. hic sub Iuliano praef. praet. Galliarum fuerat, itemque sub Ioviano: divisione vero imperii inter Valentinianum et Valentem facta praef. praet. fuit per Orientem, donec Nebridius in eius locum suffectus est. *Valesius*.

ib. paucos tantum dies Nicaeae commoratus Valentinianus citato inde itinere Nicomediam profectus est. in Zosimo igitur, qui abitum imperatoris ab urbe Nicaea iam fine libri praecedentis annotavit, pro *Νικαλας* tentare possis *Νικομηδείας*.

ib. v. 16. pluribus ea ab Ammiano (25 4) exposita sunt.

p. 175 v. 17. observatum est a Tillemontio (t. 5 p. 21) plures alios honorem et dignitatem pristinam retinuisse.

p. 176 v. 2. cf. Ammian. 25 5.

ib. v. 5. *τὰς ἐν ταύτῃ πόλεις*. vid. Comm. ad l. 11 de lustr. vid. etiam not. c. ad leg. 22 c. Th. de episcop. *Ritter*.

ib. v. 12. eam rem illustrat et confirmat l. 7 c. Th. de malefic. *ne quis deinceps nocturnis temporibus nefarias preces aut magicos apparatus aut sacrificia funesta* (haec ergo putanda sunt *τὰ μυσταρῶς πραττόμενα*) *celebrare conetur, detectum atque convictum competenti animadversione mactari perenni auctoritate censemus*. cf. l. 5 c. de pagan.

ib. v. 14. *Πραιτεῖτατος*. hunc eundem putat *Idsinga* (in Var. Iur. Civ. p. 8) cum eo quem memorat Macrobius Sat. 1 4 recte; id quod iam ante notaverat Gothofr. in Prosopograph. *Ritter*.

ib. v. 18. vana est opera Tillemontii (t. 5 p. 9) libertatem religionibus a Valentiniano concessam addubitantis et impugnantis. nam testantur eam et Ammianus 30 9 et ipsius imperatoris leges l. 1 c. Th. de malefic. *neque ipsam haruspicinam aut aliam praeterea concessam a maioribus religionem genus esse arbitror criminis. testes sunt leges a me in exordio imperii mei latae, quibus unicuique, quod animo imbuisset, colendi libera facultas tributa est*.

p. 176 v. 22. legatis Alemannorum missis ad comitatum, ut quae eis vulgo praebebantur munera acciperent, cum minuta et vilia essent attributa, indigne id ferentes, et repudiatis abiectisque muneribus furore acti, abierunt et suos ad bellum acerrimum accenderunt. Ammian. 26 5.

p. 177 v. 3. Ammian. 30 7: *utrobique Rhenum celsioribus castris munivit atque castellis.*

ib. v. 17. Zosimo adstipulatur Ammianus 26 6: Iulianum, postquam Procopio propinquo suo ante aras, arbitris remotis, paludamentum tradiderat, hoc mandasse, ut morte ipsius in bello Parthico cognita fidentius imperium occuparet; cuius rei fama obscurior aliqua sine capite emanavit.

ib. cum in iis quae de Procopii vita in latebris acta et occupatae tyrannidis ratione narrata sunt, sint plurima, ut in rebus occultis et procul ab hominum sensu et notitia actis, partim miranda et incredibilia partim in diversum modum vulgata, Ammiani narratio, cum propter scriptoris auctoritatem et fidem tum ob rerum ipsarum probabilitatem, ceteris omnino est anteferenda, lib. 26 6.

p. 179 v. 5. Divitenses et Tungaricanos iuniores Cpoli in itinere morantes per quosdam ex iisdem numeris notos sollicitabat. Ammian. l. c.

ib. v. 8. *ἐκόνταξ*. odio potissimum Petronii patricii, socii Valentis, hominis avari et crudelis. Ammian.

ib. v. 10. Procopii amictum theatralem describit Ammianus: *stetit subtabidus* (excitum putares ab inferis) *nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta ut regius minister indutus, a calce in pubem, in paedagogiani pueri speciem, purpureis opertus tegminibus pedum; hastatusque purpureum itidem pannulum laeva manu gestabat, ut in theatriali scena simulacrum quoddam insigne per aulaeum vel mimico cavillationem subito putares emersum.* Ammian.

ib. v. 15. *Κασάριον*. vid. l. 8 de iure fisc. et Prosopogr. Ritter.

ib. v. 17. Iulium comitem per Thraciam copiis militaribus praefectum et ad rebellionem opprimendam idoneum Cpolim ea arte ad se produxit. Ammian. 26 7.

ib. v. 20. est observatio Valesii ad Ammianum, hoc esse tribunal illud purpureis gradibus structum, quod iuxta curiam locatum erat in regione secunda.

p. 180 v. 13. *διερχήσατο*. melius hic Ammianus 26 8 et 10. capta Cyzico, quam urbem Serenianus comes domesticorum tenuerat, ceteris venia data, ipse iussu Procopii in vinculis Nicaeam in custodiam ductus a praetore Marcello, qui ei urbi praeerat, Procopii morte cognita, media nocte improvisa caede perimitur.

p. 180 v. 14. ad hos Procopii successus referendus Eunapii locus Vit. Soph. p. 105 sq. mox *Scythae* ad Istrum *Gothi* sunt, et quidem ex Visigothis. cf. Theodoret. 4 11. H.

ib. v. 21. Athanarichum, πάντος τοῦ βασιλεὺς τῶν Σκυθῶν ἄρχοντα (Zosim. 4 34) et ab Ammiano (27 5) *Thervingorum iudicem* appellatum, per *regem Scytharum*, cum hoc loco tum in Excerptis Eunapii, quem noster sequitur, designari credimus, quandoquidem eius maximum inter gentes Scytharum nomen esset, et quattuor eius imperio parerent reges (Eutrop. 18 2. cf. Ammian. l. c.). neque tamen solus fuit qui Procopio auxilia misit (Ammian. 26 10).

ib. Gothorum *tria milia* auxilio missa. Ammian. l. c.

p. 181 v. 5. eo usque iam desponderat animum, ut angustos amictus ablicere cogitaret. Ammian. 27 7.

ib. eo tempore quo seditio Procopii nuntiata est, Arbetio apud imperatorem non praesto fuisse videtur, quia Valens eum iamdudum in otio viventem ad se ut veniret hortatus erat, ut in suas partes pertracto viro magno iam natu et dignitate honoribusque conspicuo, Procopii, filiam ostendendo Constantii multos ad se trahentis, artes everteret.

ib. v. 9. Zosimo auctoritatem Ammiani praefereamus, dicentis Valentinianum perlato ad eum rebellionis incerto rumore, quoniam de vita fratris in dubio haerebat, contendisse quidem in Orientem, ut fratri succurreret, iniecto autem metu ne Galliae per ipsius et exercitus protectionem praesidio nudae barbari imminentes hostilia susciperent, priore consilio misso in Occidente se continuisse.

ib. v. 13. narrationi obscura lux ex Ammiano affunditur 26 9: *Gomoarius ubi compertum habuit quanta Arbetio apud milites valeret auctoritate, ad castra imperatoris, opportunitate intervalli proximi, captivi colore transibat, veluti accursu multitudinis visas subito circumseptus.*

ib. v. 17. teste Ammiano 26 9 a Thyatiris Sardes progressus Valens in Phrygiam contendit, ubi, cum ad Nacoliā dimicaretur, non Gomoarius (nam is ante iam Valentis amplexus erat partes, c. 7), sed Agilo dux, quem Haplonem Zosimus vocat, repentino rem prodidit excursu.

ib. v. 19. *Hormisdas, maturo iuveni et regiae stirpis soboli, tanta fuit potestas proconsulis commissae, ut more veterum res cum civiles tum militares administraret.* Ammian. 26 8.

p. 182 v. 9. ipse cum fugae sociis, qui vinculis eum ligatum ad imperatorem duxerant, oervice abscissa obtruncatus est. Ammian.

ib. v. 10. *Protector Marcellus urbis Nicaeae praesidium agens, casu Procopii cognito interfectoque Sereniano, confestim Chalcedonem profectus funestum imperium invasit. correptus*

enim ab iis quos Valens miserat, vitae habuit exitum miserabilem.
Ammian. 26 10.

p. 182 v. 14. ἀλλὰ καὶ τοῦς] vid. Comm. ad l. 3 ad leg.
Corn. de sicar. n. 7. Ritter:

ib. v. 16. rhetores quidem, Themistius (orat. 1 93 B) et Libanius (vit. p. 56, or. 15 p. 413), a Zosimo discedunt, Ammianus autem, horrendas crudelissimasque quaestiones habitas describens, sum eo facit fidemque ei conciliat.

p. 183 v. 1 — 184 v. 3. constitui nonnulla hic possunt accuratius ex Ammiano 27 1 et 2. adversus Alemannos Gallorum fines incursumbus infestantes Charietto per utramque Germaniam comes, cum Severiano itidem comite, proelio commisso rem nule gesserat. *post Chariettonis interitum Erulorum Batavorumque vexillum direptum, quod insultando tripudiantes barbari crebro sublatum altius ostendebant, post certamina receptum est magna.* posteriora ad ea pertinere videntur quae a Zosimo p. 183 9 sqq. exposita sunt, et quanquam Ammianus exaurationem Batavorum taceat, cum eo tamen in concordiam possunt redigi. id vero perperam traditum, ut ex sequentibus patebit, quod Valentinianum ipsum proelio eventus haud prosperi interfuisse narrat. ea clade audita Dagalaiphus, ut rem restitueret, Parisiis eo missus est; quo cunctante et varia causante, Iovianus equitum magister eius vice bello praefectus, cum barbaros incautos adortus esset, stragem eorum dedit ingentem, in qua sex milia interfecta barbarorum, rex ab Ascariis ad hostium castra diripienda per iter aliud missis captus et, duce Romanorum inscio, patibulo suffixus est. *et post haec redeunti Parisios post claritudinem recte gestorum imperator laetus occurrit, eumque postea consulem designavit.* (generatim cum Ammiano Zosimus in eo convenit, quod cum barbaris bis conflictum sit, primum male, mox prospere.)

p. 184 v. 7 — 186 v. 2. *Bellum Scythicum* primum, quod cum Gothis a Valente gestum, ex Ammiano 27 5 illustrandum est. Gothi, qui societatis iure violato Procopio miserant auxilia, cum Victori iussu imperatoris causam violati foederis sciscitanti respondissent ea quae vana iudicabantur, bellum iis iniuriae ulciscendae causa a Romanis illatum. Romanorum dux prope Daphnen munimentum castra metatus est et ponte facto Istrum impune traiecit. insequenti anno cum transitum Danubii inundatio prohiberet, nulla re gesta Marcianopolim in hiberna discessit. (eodem refero verba Zosimi p. 184 18 sqq., quamvis difficultatem transeundi inundatione annis obiectam taceat.) tertio anno (369) annis transmissus esset, adversus Gruthungos, bellicosam gentem, arma mota, et postquam Athanarichus levibus proeliis fusus erat, Romanorum dux Victor Marcianopolim repetit, et ibi cum legatis barbarorum pacem petentibus foedus renovavit. inuit quidem Zosimus (c. 11) eandem incursionem, exponit

autem paulo aliter c. 11 *leviora certamina* apud Ammianum. quae de Ausonio dicta (c. 10), ea in Ammiano non occurrunt.

p. 184 v. 12. exstant in Exc. Legat. Eunapii verba, unde haec petita sunt. *H.*

ib. v. 21. *Μαξιαννοῦ πόλιτος*. vid. not. ad l. 1 de equor. collat. *Ritter.*

p. 185 v. 4. ad praef. pr. enim summa rei tributariae pertinebat, qui et quadrimenstruos breves ideo conficiebat, de quibus vid. tit. c. Th. et l. 173 de decur. hic etiam dicendum de portubus expeditionalibus, de quibus vid. l. 2 c. Th. de naufrag. in Comm. *Ritter.*

p. 186 v. 2. convenerunt Valens et Athanarichus colloquii causa, in ipso flumine Istro navibus vecti. ei rei interfuit Themistius, qui (orat. 10) imperatorem ob initam tunc cum Gothis pacem maguis laudibus extollit. cf. Ammian. l. c.

ib. convenit etiam tributorum, antea barbaris solutorum, cessare pensionem.

ib. v. 7. de *Modesto* vid. Prosopogr. c. Th.

ib. v. 15. cf. Ammian. 30 7.

ib. v. 19. Valentinianus seu *Valentinus quidam* gravis quondam noxae damnatus et in *Britanniam actus*, priusquam coepta perageret, a Theodosio, ad barbarorum ibi incursiones avertendas misso, comprehensus et supplicio affectus est. Ammian. 28 3.

p. 187 v. 4. Gratianus non accepta ante, ut mos antiquus erat, Caesaris dignitate imperator dictus est.

ib. v. 5. Ammianus: *adulto iam primum*. aetate octo annorum fuit.

ib. v. 14. data lex ibi 19 de episc. vid. et l. 63 de decur. *Ritter.*

ib. v. 16. Persis Armeniam invadere avidis imperator Arintheo duce copias opposuerat. Persae opportunum exsequendi consilii tempus nacti, cum Romanos quietos et a dimicatione abstinentes hostiliter adorti essent, magna clade fusi fugatique sunt. Ammian. 27 12. cf. Themist. or. 11.

ib. v. 19. Theodori secundum inter notarios gradum tenentis mores adumbrat Ammian. 29 1.

ib. v. 22. variae et discrepantes res traduntur. cf. Ammian. 29 1. de praestigiis non magis convenit inter scriptores. Ammianus l. c. rem de mensula explicat et simul *τραπεζομαντικήν* describit. quod ad reliquos attinet, in tripode conspirat cum Zosimo Sozomenus 6 35, cuius verba annotasse sufficiat, qui gentiles philosophos fere omnes eo tempore capitis periculum adüsse narrat contagione criminis ex magicis artibus ducti. quod

spectat ad c. 14. *Ritterus* hio laudat l. 8 c. Th. de malef. et mathem.

p. 188 v. 10. *Palladius ut veneficus et Heliodorus fatorum per genituras interpres ad Fortunatianum comitem rerum privatarum conducti et ab eo praetorianae praefecturae iudicio traditi.* Ammian.

ib. v. 17. *Palladius iste veneficus, clades alias super alias cumulando, detulerat quosdam veneficiorum notitia pollutos, alios ut appetitoribus imminuendae maiestatis conscios.* Ammian. l. c. *Ritterus* addit l. 8 c. Th. de fisc. debitoribus. *R.* infamis haec *Valentis quaestio in veneficos et magos* maioris ad res humanas momenti fuit quam vulgo intelligitur. saevitum enim est in philosophos et philosophorum bibliothecas tanta cum rabie, ut ab hoc inde tempore (a. 374) gentilium philosophorum omne fere nomen extinctum sit, regnet vero, per Orientem maxime, Christiana philosophia et religio. miror haec non animadversa Gibbono 5 6. *H.*

p. 189 v. 5. vid. l. 8 de fisc. debitor. et ibi Godofr. *Ritter.*

ib. v. 10. *Maximus, cuius haud exigua laus apud Eunapium (in vita Maximi) et Ammianum (29 1), oraculi cuiusdam versus audisse et reticuisse insimulatus, Ephesum in patriam reductus et capite ibi truncatus est.* vid. Eunap. in Maximo p. 109. cf. in Chrysanthio p. 190.

ib. *Patricius et Hilarus vaticinandi periti, et Simonides philosophus et moribus severis iuvenis, illi gladio, hio flammis, extincti sunt.* Ammian. l. c. Suidas h. v.

ib. v. 18. *Festus, ignoti sanguinis homo, de quo v. Ammian. 29 2 et Eunapius in Maximo. cf. Suidas v. Φῆροσ and Prosopogr. c. Th. Ritterus* laudat insuper not. d. ad l. 8 c. Th. ad leg. Corn. de falso, ex Ammiano Eunapio Libanio et Suida. itemque praefat. ad t. 2 eiusd. c. in fine.

ib. v. 20. ea aetas, praeterquam vitis bonisque hominum, lteris etiam perniciosa fuit, multis codicibus igni traditis. vid. Ammian. 29 1 et 2.

p. 190 v. 5. hanc Valentianiani severitatem pluribus describit Ammianus 30 5 et 7. tributa aucta, et si qui solvendis iis non essent, in carcerem perpetuo conditi sunt, unde tantus optimatibus terror iniectus est ut alii extrema metuentes peregre abirent, alii vitae iam pertaesi suspensio sibi mortem consciscerent.

ib. v. 11. *potiorum ducum,* Ammianus l. c. inquit, *flagitia progredi sinebat in manus, ad querelas in eos motas aliquoties obsurdescens, unde Britannici strepitus, Africanas clades et vastitas emersit Illyrici.*

ib. v. 12. Ammian. l. c. *invidia medullitus urebatur — bene vestitos oderat et eruditos et opulentos et nobiles; et fortibus detrahebat, ut solus videretur bonis artibus eminere.*

p. 190 v. 14. de Romano late Marcellinus. vid. Socrat. 5 16, Sozomen. 7 15, qui alium Romanum memorant, Aegypti comitem, ab hoc diversum. vid. Prosopogr. Ritter.

ib. v. 15. rebellionem Firni, filii cuiusdam inter nationes Mauricas reguli potentissimi, qui cum fratris Zammae a se caesi vindictam a Romano comite timeret, desciverat et gentes Maurorum ad res concitaverat novas, compressit Theodosius magister equitum adversus eum missus. Ammianus 29 5 regem eum appellat, Zosimus et Augustinus imperatorem; in numis Augusti nomine exhibetur. vid. Valesius ad Ammian. l. c.

ib. v. 21. secundum Ammianum (29 6) *Marcellianus* (Zosimi Celestius) *castra praesidiana trans Istrum aedificare iussus*, regem Quadorum id indigne ferentium, hospitali iure violato, post epulas digredientem occiderat. ea caedes ad iram barbaros ita excivit ut incursando fines Romanos late omnia agerent ferrent.

p. 191 v. 9. vide Ammianum 29 6, qui Theodosii virtutes et de Sarmatis liberis victorias partes laudat et explicat.

ib. v. 14. cum Macriano Alemannorum rege Valentinianus, qui Germanorum fines saepe populando ingressus erat, pacem conelulit. Ammian. 30 2, 29 4.

ib. v. 15. persequendo hosti dum ipse imperator, Istro transmissio, instabat, Merobaudem cum copiis, quibus praefectus erat, vastatum hostium agros misit. Ammian. 30 5.

ib. v. 19. legati Quadorum, in latrones ab optimatibus gentis populati culpa agri versa, de castellis quae in finibus Quadorum Romani extruxerant conquerebantur. Ammian. l. c.

ib. v. 21. vid. Ammian. 30 6.

p. 192 v. 5. οὐκ αἰσίων. vid. Fabrottum ad l. 1 c. Th. de pagan. et Gothofr. Ritter.

ib. v. 10. ἰεροφοαντίων. vid. Comm. ad l. 14 c. Th. de pagan. Ritter.

p. 193 v. 1. vid. Suidas h. v. recensens Syriani scripta, in quibus tamen carmen hoc loco memoratum omittitur.

ib. v. 8. Merobaudi suspicio erat fore ut Gallicanus quoque miles fidem mutaret. cf. Ammian. 30 10.

ib. v. 9. γαμετήξ. scil. *Iustinae*, quae centesimo lapide ab exercitu in villa cum filio degebat. Ammian.

ib. v. 12. Quadrimum cum Ammianus (30 10 *ibi Valesius*) dixit.

ib. v. 13. cf. Eunapius in Exc. de Legat. p. 19 c. de ea regni inter Valentinianum et Gratianum facta descriptione vid. Tillemont. t. 5 p. 707 not. 3.

ib. v. 18. Roma cum Africa in commune tenebatur. vid. Comm. ad l. 11 de lustral. collat. in f. et Comm. l. 6 de sicar. Ritter.

p. 193 v. 20. vid. de Isauris Comm. l. ult. cod. Th. de quaest. et Commentatores ad Marcellinum. sed graeca illustrabit partim Chrysostomus in epp. partim Strabo. Ritter.

ib. v. 21. Pisidas eosdem esse qui *Solyimi*, Stephanus Byzantinus in utroque nomine auctor est, οἱ Πισίδαί, inquires, πρότιρον Σόλυμοι, et alibi Σόλυμοι οἱ νῦν Πισίδαί. Plinius quoque 5 27 consentit. at Isauros hos ipsos esse qui Pisidae vel Solyimi dicuntur, nemo forsitan praeter Zosimum dixerit, nisi quis laxè interpretetur nomina, quo modo Florus 3 6 *Isaurum* arcem Ciliciae arcem appellat. *Cellar.* eandem Isaurorum incursionem Ammianus etiam 27 9 indicare videtur.

p. 194 v. 8. quos *Hunni* primos adorti sunt, fuere *Gothi orientales* (Ostrogothi), quibus victis fugatisque Gothorum occidentalium rex Athanaricus ad Danastrim occurrit, cum vero eorum impetum male sustineret, ad montium praerupta confugit, mandato Gothis dato, ut suis quisque rebus consuleret; atque ex his Visigothis fuere illi, qui sedes in altera Istri ripa concedendas petierunt; Zosimus Eunapii aliorumque exemplo Scythos eos appellat. cf. 4 25. de Hunnis consule Hist. Guthrian. t. 15 p. 1 p. 187 sqq. ubi doctiss. vir *Gebhardi* sobrie et circumspecte attingit opinionem Desguignii V. C. ab extremis Sinarum finibus Hunnos repetentis, quam parum exploratam admisit et historiae suae intexuit V. Cl. *Gibbon* vol. 2 p. 574 sqq. *H.*

ib. v. 10. in pervestiganda sede unde Hunni egressi, et per quas terras cursu suo vagati siut priusquam Romanos fines accesserant, studium collocarunt viri doctissimi, *Desguignes* in *Histoire des Huns*, probabilibus quidem ad speciem argumentis, minime vero validis et certis e Sinae confiniis eos excitos in Europam transiisse credens; *Belius* *dissertatione de vera origine et epocha Hunnorum Avarum et Hungarorum in Pannonia 1757.* inter veteres Ammianus 31 2 ceteris accuratius de eis egit. vide *Histor. catholicam Guthrianam* t. 15 p. 1 p. 187 sqq.

ib. v. 11. vid. 4 7.

ib. v. 12. Herodotum si attentius legisset Zosimus Eunapiusve, ea quae hic tricatur abessent. de Hunnis enim, ut *Weselingii* quoque affirmare auctoritate licet, nusquam quicquam Herodotus dixit, de Sigunnis autem, quo nomine Zosimus, ut res docet, deceptus est, nonnulla, sed longe diversa nec ad gentem aliquam sed ad equos spectantia tradidit. de populis enim ultra Istrum colentibus cum egisset declarassetque unam ibi gentem esse, cuius nomen Sigunnae sit, de equis eorum haec subiicit: τοὺς δὲ ἵππους αὐτῶν εἶναι λασιλοὺς ἅπαν τὸ σῶμα, ἐπὶ πέντε δακτύλους τὸ βάθος τῶν τριχῶν· μικροὺς δὲ καὶ σιμοὺς καὶ ἀδυνατόους ἄνδρας φέρειν. itaque de Hunnis sunt ea prave accepta quae ad Sigunnarum equos pertinent.

p. 194 v. 20. mores Hunnorum uberius ab Ammiano l. c. explicati sunt.

p. 195 v. 6. in hoc loco quaedam ex Eunapii fragmentis (de Legationib. p. 19) ad illustrandum Zosimum peti possunt. saltem ille narrat ad Valentis animum non exiguos stimulos admovisse simultatem in nepotes ex fratre, qui regnum inter se partiti erant avunculo non appellato; receptis itaque barbaris vires se imperii non parum auxisse ille sibi persuaserat. Ammianus memoriae prodidit, amicorum fortunam imperatoris efferentium, quod ex ultimis terris tot tirocinia traheret augetque militari provincialium militiae vacationem redimentium tributo thesauros regios, adulatoria oratione effectum esse ut barbaris trans-eundi venia fieret.

ib. v. 10. eadem in Eunapii fragmentis p. 14 exstant.

ib. v. 18. in provinciarum direptarum numero Pannoniae neque ab Ammiano neque ab Eunapio, qui Thraciam tantum Macedoniam et Thessaliam populas dicit, mentio facta est; quare deleto eo nomine inferre nomen *Moesiae* placet, provinciae cum ceteris devastatis situ propioris, tum ab Ammiano in vastatarum et direptarum numero positae. *per omnes latitudines*, Ammianus inquit, *Thraciae barbari vastabundi pandebantur impune, ab ipsis tractibus quos praetermeat Ister, adusque Rhodopen et fretum quod immensa disternat maria, rapinis et caedibus sanguineque et incendiis et liberorum corporum corruptelis omnia foedissime permiscentes. — consumptis per Scythias regiones et Moesiae omnibus quae mandi poterant, barbari magnis motibus erumpere ardebant.*

ib. v. 20. in hac narratione seditionis barbaricae Zosimus, et qui ei auctor est in illa re Eunapius, in reprehensionem saltem incuriae vel negligentiae incurrunt: nam servilis, ut Gibbonius iudicat, adulationis certe Zosimus, qui ad vituperandos imperatores quam ad adulandum iis pronioris est ingenii, non insimulandi videntur, dum de Romanorum ducum iniuriis flagitiisque nihil satis graviter memorant. nam si Ammianum legimus, indignamur barbaros Romanorum avaritia foeda redactos ad eam ciborum inopiam ut canum pretio libertas venderetur, adeoque ad necessitatem rebellandi compulsos.

Iniuriam faciunt *Zosimo* cum hoc loco tum passim alibi viri docti, et in his cl. editor, quod modo incuriae, modo adulationis eum insimulant, ubi aliquid omisit, quod narratum ab eo desiderabant. atqui brevitatis studio multa omittere debuit. hoc vero in loco multo minus in suspensionem erat adducendus, cum iam v. 13 de Romanorum avaritia et libidine gravissime esset conquestus. et attigerat haec eadem Eunapius, quem sequitur. quod nonnullis in locis exspatiatur *Zosimus*, hoc ipse aliquo in loco ea se de causa facere ait, quia alii scri-

ptores eadem omiserant. videtur adeo interdum aliquid persecui latiore oratione, cum is ab aliis aut omissum aut parum diligenter narratum repperisset. aliis in locis hoc spectasse videtur, ut brevitatis taedium temperaret interpositis inter summarie exposita partim digressionibus partim factis mirabilibus copiosius expositis. iudicium in homine haud raro desidero; fidem haud facile; etsi iudicium scriptoris vel sic pro ea aetate haud vulgare agnosco, comparatione cum Christianis scriptoribus facta. itaque quoties, eiusdem rei consiliis ab alio scriptore propositis aliis, Zosimus diversum aut novum consilium aut causam affert, non statim malae fidei aut erroris est accusandus, sed cum ceteris est componendus et altera ratio alteri attemperanda: v. c. sup. c. 7. H.

p. 196 v. 1. *ἐπὶ Θράκης*. cf. Eunap. in Exo. de Leg. p. 14.

p. 197 v. 6. e *Saracenis* nunc inter copias Romanas haberi videmus equestres turmas. Arabes ita appellatos satis constat, et quidem ab initio tribus certas Nomadum. prima eorum memoratio fit sub Marco imp. v. Ammian. 14 4. cf. ibi Vales. add. p. 392. cf. 23 4 p. 368 *scenitas Arabes, quos Saracenos posteritas appellavit*. in Arracenis Plinii 6 32 alii eos latere putarunt. Romanas turmas ab iis fusas legimus sub Commodo a. 192. H.

ib. v. 14. ab Ammiano 31 16 copiosius et distinctis temporibus haec narrantur.

p. 198 v. 1. diversa sed ad fidem propiora Ammianus 31 11 tradit, qui Sebastianum non sine voluntate Gratiani sed iussu eius, quoniam Valens ab eo ducem providum illum et prudentem petierat, Italia reliota ad Orientem venisse et peditibus, quibus Tralanus ante imperasset, praefectum fuisse scribit. apud Suidam h. v. magna eius laus exstat. fuit in eo ingens vitae durities et laborum patientia, comites erga milites, et in rapinis eorum coeroendis ac continenda disciplina summa severitas; vitium sibi petebat nunquam delicatum, et quemadmodum pericula non aversabatur, ita maxime mollitiem fugiebat; *προσκαρουνώς δέ* (ita Suidas similia fere dicitis Zosimi fortasse ex Eunapio afferre pergit) *διὰ γνώμης ὀρθότητα τοῖς κατακομισταῖς εὐνοῦχαις τῶν βασιλέων, εὐκόλος ὦν διὰ πένταν καὶ κοῦφος εἰς μετανάστασιν, διεδέχθη τῆς στρατηγίας*. Gothos quosdam ad Hebrum fudit.

p. 199 v. 13. incerta et ambigua est existimatio de prudentia Sebastiani. Ammianus enim Valentem invidia flagrantem virtutis et victoriae Gratiani de Lentiensibus partae, ac simul literis Sebastiani, quae a se in barbaros gesta erant dicitis exaggerantis, impulsam, non expectato ex Occidente auxilio, contra aliorum consilia rem committere fortunae properasse.

p. 200 v. 8. ex iuvene, qui periculum evaserat, imperatorem in casa agresti a barbaris iuceusa flammis absumptum Romanis compertum fuit. aliis opinio fuit in proelio Valentem vulnere saucium cecidisse; adeo incerta fuit fama de eius morte. Ammian. 31 13.

ib. v. 15. huc pertinet locus ex Ioanne Antiocheno in Excerpt. Vales. p. 847. *Ritter.*

p. 201 v. 1. Illyricum, quod dicionis Theodosii, Sozomeno 7 4 teste, factum, ex sententia Tillemontii (t. 5 p. 716 not. 14) non omne, sed pars modo eius orientalis sub ius iudiciumque Theodosii successit.

X. GRATIANUS, VALENTINIANUS II ET THEODOSIUS (l. 4 c. 25 — 59).

Eunapil sunt quae his capitibus comprehenduntur, a ceteris scriptoribus partim ommissa, partim negligentius et strictius posita, a suspicione tamen calumniationis in imperatores Christianos haud vacua. Ammiani, qui ad Theodosii initia substitit, auxilio et copia carendum nobis est; ex iis autem qui novi accedunt scriptores, nullus est, qui virtutes Ammiani exaequet. utilitatem tamen afferunt ad Zosinum illustrandum Themistius Libanius et Pacatus inter rhetores et sophistas, porro Chrysostomus, Ambrosius, tum Claudianus Synesius et Symmachus, quibus fides modo stabiliri modo labefactari potest.

p. 201 v. 4. ex morbo, quo in hac urbe implicabatur, mora iniecta. Sozom. 7 4. Socrât. 5 6.

ib. v. 5. inter legatos civitatum ad imperatorem missos Themistius fuit, cui rem suam urbs Cpolis mandaverat. vid. orat. Themistii 10. cf. Godofr. ad l. 7 c. Th. de legatis.

ib. v. 15. quae nobis de hoc bello et parta per Modarem victoria innotuerunt, ea fere redeunt ad Zosimi locum hunc. Tillemontius a Modare ad Theodosium victoriae illius gloriam transferre studet.

p. 202 v. 18. secundum Ammianum (31 16), apud quem Gothorum in Asiae per Iulium caesorum mentio fit, quamvis summam, accurate tamen et suo loco facta, barbari non longe post Valentis casum, sed medio tempore inter eius mortem et Theodosii imperium susceptum ad internecionem delati sunt (cf. Tillemont. t. 5 p. 714 not. 11). itaque Theodosio rem nuntiare Iulius non potuit, quemadmodum a Zosimo (p. 203 16 sqq.) memoriae proditum est.

p. 203 v. 5. *Magister militiae* ab Ammiano vocatur.

p. 204 v. 3. Ammianus: *dati tectioribus literis ad eorum rectores Romanos omnes.*

p. 204 v. 7. Ammianus: *expectatione promissi stipendii securos ad suburbana productos.*

ib. v. 17. Ammianus: *quo consilio prudenti sine strepitu vel mora completo, orientales provincias discriminibus ereptas sunt magnis.*

ib. v. 21. *facilem accessum ad Theodosium fuisse testatur etiam Themist. or. 15 p. 190, Pacat. Paneg. c. 17 et 21.*

p. 205 v. 1. *Magistrorum militum, duobus a Constantino institutis, numerum filii ipsius auxerunt. nam quattuor per regnum eorum apud Ammianum (16 7 ibi Valesius) occurrunt. in Occidente perpetuo bini fuerant, in Oriente ad quinos. in Notitia utriusque imperii magistrorum militum nomina et dignitates ita indicantur: I. Magister militum in praesenti, qui legiones palatinas vi habebat, vexillationes palatinas equitum v, vexillationes comitatenses equit. vii, auxilia palatina xviii. II. Magister militum in praesenti, qui legiones palatinas vi, vexillationes comitatenses vi, legiones palatinas vi, auxilia palatina xvii. III. Magister militum per Orientem, qui vexillationes comitatenses vi, legiones comitatenses ix, pseudo-comitatenses x. IV. Magister militum per Thracias, qui legiones comitatenses xxi, vexillationes palatinas equitum iiii, vexillationes comitatenses equit. iv. V. Magister militum per Illyricum, qui legiones comitatenses viii, legiones pseudo-comitatenses ix, legionem palatinam i, auxilia palatina vi. vid. Pancirolli ad Not. Dign. utriusque imperii in Thes. Graev. t. 7.*

ib. v. 15. *δαπάνην. vid. o. 33.*

p. 206 v. 5. *ut ab imperatore crimen magistratuum pretio venditorum amoliantur, ad Symmachum l. 3 ep. 81. provocant, qui in magistratibus constituendis severum eius iudicium laudat. ea vero cum in epistola ad Rufinum, cui fratrem commendatum cupiebat, scripta sint, non magis fidem habent quam quae ex Pacati Panegyrioo c. 17 laudantur, quaeque pro lubitu etiam in contraria trahi posse videntur. maior est fides penes Chrysostomum (or. 16 ad pop. Antiochenum t. 2 p. 164 ed. Bened.), qui cum Zosimo conspirat: ἐκείναι μὲν γὰρ αἱ ἀρχαὶ οὐ πάντων εἰς τῆς κατὰ φρενὴν ἀρετῆς ἀποδείξεις· χορημάτων γὰρ εἰσὶν ὄνηται καὶ φίλων πλοκακίαις γίνονται. cf. tit. c. Th. ad leg. Iul. de ambitu.*

ib. v. 8. *cf. l. 13 c. Th. de suscept. et ibi Comm. provinciis numulariorum quaestui committendis cum iam a superioribus datum sit imperatoribus exemplum (nam Valentinianum Ammianus 30 9 laudat, quod provincias venales non habuerit), ea res nova atque insolens haberi non debet.*

ib. v. 12. *copiarum admodum exiguum numerum sub Theodosio fuisse, etsi Themistius a Theodosio maiores copias quam unquam habuerit orbis Romanus habitas fuisse pronuntiat,*

non sine fide traditum habebitur, dummodo utriusque testimonium de diversis temporibus intelligatur. multitudinem enim militum postmodum magnopere auctam fuisse vel ipse Zosimus (c. 30) exponit accuratissime.

p. 206 v. 14. huc pertinet locus Libanii (orat. ad Antiocheos p. 18 ed. Morell.), in quo fortunam divitum olim familiarum deplorat, quae ita ipsius aetate opibus erant destitutae ut ad penuriam omnium rerum egestatemque redactae essent.

p. 207 v. 4. vid. Comm. ad l. 7 c. Th. de pagan. habuerunt enim gentiles sub Theodosio annis 379 et 380 adhuc potestatem adeundi templa, quae adempta iis a. 381. vid. infra c. 33 in fin. Ritter.

ib. v. 6. etiam Synesius (de regno p. 21 seqq.) auctor est, adscriptam militum numeris a Theodosio barbarorum colluviem esse, civesque vacationis a militia commodum pretio sibi comparasse; quae quidem collatio alendo barbaro militi, quandoquidem ad stipendiorum necessitates na religione quidem sacrisque templorum imperator abstinuit (Zosim. 4 59), haud suffecisse videtur. quicquid postea hostibus oppositum roboris, barbarorum magis quam Romanorum fuit. in bellis adversus Maximinum et Eugenium tyrannos, Gothorum plus quam viginti milia stipendia fecerunt (Iornandes de reb. Get. c. 28. cf. Zosim. 4 45 et 57); Cpolium ingens barbarorum multitudo deducta (Themist. or. 18), et Pannoniae urbes, *populationibus iam dudum evaquetas, a militibus sub Theodosio Scythis impletas sunt* (Pacat. Paneg. c. 32).

p. 209 v. 10. in explicando eo bello quo barbari per tres annos provincias populando Romanas vexarunt, Zosimus copiosus quidem, sed non satis diligens fuit; quippe tempora, quibus quaelibet res gesta sit, notare et incuriaones suo ordine memorare neglexit. inde factum est ut ex omni narratione eius nihil amplius liquido constet, quam quod Theodosius, antequam Gratiani auxilio adiutus esset, modo victor modo victus fuit, ope vero Gratiani barbaros fusos finibus expulit; quibus rebus nec ceteri refragantur scriptores.

p. 210 v. 4. sine praesidio et tutela urbem Thessalonicam et regionem circumiacentem fuisse Ambrosius testatur ep. 22.

ib. v. 24. *θρλαμβον εκτελων*. haec etsi invidiose, ut quibusdam visum, in imperatorem Christianum dicta non sint, certo tamen cum temporum ratione haud convenienter exposita sunt. ab aliis enim (Philostorg. 9 19) memoriae proditum est, profligato iam bello, de barbaris ad Sirmium superatis triumphatum esse.

p. 211 v. 2. *συνεκτεινων δε τῷ τῆς πόλεως μεγέθει τῆν τῆς τροφῆς ἀμετρίαν*, h. e. *tanto maiore luxu nunc usus, quo maior esset urbs, in quam se contulerat*; sc. cum in exigua urbe exi-

gnae profusionis opportunitates et copiae sunt. non probro acumen scriptoris; hunc tamen in sensum verba esse dicta manifestum fit. nec paullo ante *θρῆλαμβον ἐκκελῶν* de vero triumpho accipiendum est; agitur de ingressu in urbem Cpolim Novemb. a. 380. itaque nec tempora permutasse Zosimus videri debet. omnino illius, aut potius scriptoris, quem ille sequitur, auctoritatem in Theodosii rebus nolim equidem prorsus elevandam ac spernendam habere. quae enim de corruptelis aulae et imperii memorantur, cum rerum conditione nimium conveniunt, quae aut tum fuit aut sub filiis Honorio et Arcadio insecuta est. quorum enim malorum hic excrevit seges, iacta erant semina iam superioribus Theodosii temporibus. quo magis miror acutissimum virum, Gibbonum, tanta in eum indulgentia uti. H.

p. 211 v. 18. eum detrimento rei publicae imperator Gothos, postquam nomen eorum delere frustra tentarat, oblata per Saturninum ultro pace in fines imperii recepit, agrosque eis in Moesia et Dacia ripensi assignavit. Synesius de regno. p. 25.

ib. v. 21. vitae luxuriis ac voluptatibus editae notam a Theodosio neque Victor, legem memorans ministeria lasciva psaltriasque comissionibus adhiberi prohibentem, neque Pacatus, mensae imperialis impensas dicens imminutas iussu imperatoris esse, amovebunt, neque contra Zosimi (c. 28, c. 41, c. 50) et Philostorgii (11 2) luxuriam Theodosii reprehendentium auctoritatem continentiae laudem vindicabunt. quanta enim in laude Panegyrici, aut in lege aliorum luxuriis modum statuente, inesse potest vis ad abstinentiam imperatoris et alienum a libidinibus et voluptuosa vita animum demonstrandum?

p. 212 v. 7. *καὶ θεῶν ἱδῆ* (ut pro *εἰδῆ* legendum esse diximus). primum sacrificia fieri et intrari templa adorandi numinis causa interdictum; mox haruspicia etiam institui prohibitum. templa sine iussu imperatoris demolitus est plebis et militum a monachis concitatus furor (Liban. or. pro templ. gent. non exscind.).

ib. v. 14. res ea eget luce ex aliis scriptoribus affundenda. Gothi ducibus Fritigerno Allotho et Saphrace, quos Germanorum Zosimus ductores nimis lato vocabulo facit, cum post Valentis obitum a Cpoli ad usque Alpes Iulias praedando vagati, a Theodosio anno 379 repulsi, et trajecto Istro ad suos redire coacti essent, eo aegrotante divisa bifariam multitudinis flumen iterum transierunt, ita ut Fritigernus ad Thessaliam Epirum et Achaiam praedandam digrederetur, reliqui cum Alatheo et Saphrace Pannoniam peterent. Gratianus, cognita re, e Galliis, quo tumultus Vandalici causa erat cum copiis profectus, motus hostiles, demulcendo animos muneribus potius quam armorum vi cogendo, sedavit, factamque pacem Theodosius, postquam convalescerat,

ratam habuit. Iornandes de reb. Get. c. 27. cf. Sozomen. 8 4, Socrat. 5 6, Idat. ad a. 379.

p. 212 v. 18. Moesiam et Pannoniam si cum Tillemontio (t. 5 p. 729 not. 8) aut Valentiniani aut Theodosii fuisse credere velimus, non idcirco tamen alterutrius potestati eas subtrahere a Gratiano et barbaris in dicionem traditas statuere licet; sed transeundi modo per illas ad Istrum traiciendum, quo maturius ab eorum vexationibus liberaretur, copiam eis esse factam. Zosimus quidem illas provincias Gratiani dicere videtur (c. 30).

p. 213 v. 3. cf. Ammianus 27 5.

ib. v. 18. *Σύρους*. de *Sciris* loquitur, qui ab extremis Vistulae ripis processerant. *Carpodacas* probabile fit, esse Carpos Daciam incolentes. H.

p. 214 v. 4. hanc barbarorum, qui *Odotheo* duce Istrum traiecerant, interneccionem a. 383 factam pro eadem haberi video cum altera in a. 386 referenda, quo Honorius primo Consul fuit, c. 38 memorata. sane utriusque auctor Promotus, et ratio utriusque haud absimilis, imprimis si Claudianum audimus, etiam in altera hac Odotheum et Greuthingos commemorantem, de 4 cos. Honor. 623 sqq. potuit tamen Odotheus bis Istri transitum tentare et bis cladem accipere. altera tamen clades a. 386 multo illustrior est, cum et Theodosius de ea triumphum egerit et Columnae Theodosianae argumentum ad eam referatur. mox v. 21 *νικωμένους* non erat tentandum*): nihil frequentius, quam *νικάσθαι θυμῷ, ὀργῇ*, et aliis animi affectibus *ἠττάσθαι*. H.

ib. v. 13. id etiam imperatorem apud milites in contemptum adduxit, quod ludicra levia et inanitia potiora quam rei militaris curam habebat. cf. Ammian. 31 10.

ib. v. 21. nihil in his quod a probabilitate abhorreat aut fidem Zosimi labefactare possit. interim Sulpicius Severus (Dialog. 2 7) et Orosius (7 34), consilio et culpa seditionis a Maximo aversa, non cupiditate regni eum ad tyrannidem occupandam stimulatam, sed vi militum adactum fuisse narrent.

ib. v. 22. Hispanum natione fuisse diserte notat Zosimus, ut errent qui Britannum faciunt. Socrates quidem (5 11) *Μάξιμος ἐκ τῶν περὶ τὰς Βρετανίας μερῶν ἑναντίον τῇ Ρωμαίων ἀρχῇ*, sed ex his verbis non intelligitur eum ex Britannia oriundum esse, sed inde rem Romanam invasisse. *Barthius*. observatum est idem a Tillemontio. *Ritterus* addit Maximorum familiam Romae fuisse, in quibus erat is qui Valentinianum A. occidit, et senator de quo Procop. Goth. 1 25 et luculenter Vandal. 1 4.

p. 215 v. 21. Lugduni in Gallia, non Singiduni in Moesia imperatorem a suis desertum et ab hostibus captum caesumque esse docet cum aliis imprimis Ambrosius, cui cum rei ex pro-

*) Reitemeierus volebat *νικωμένους*.

pinquo verius comperendae copia fuisse, fides habenda potissimum. neque Zosimi verbis emendatio, quam proposuit *de la Bastie* (Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 15 p. 81), ut *ἐν Λογγιδοῦναι* pro *Συγιδούναι* scribatur, etsi pronus in istis nominibus lapsus et a scribarum oscitantia haud alienus videtur, ullam afferre potest medelam, quia fuga per Rhaetiam Noricum Pannoniam et Moesiam facta manifeste repugnet.

p. 216 v. 1. vid. ad hoc caput leg. 7 c. Th. de ins. his quae sub tyrannia. *Ritter*. plura in hoc capite indocte *de Pontificum origins* et sacerdotio tradita sunt; intacta a cl. interprete relictas, quia, puto, in oculos incurrunt. ceterum *de Pontificatu maximo imperatorum* multa sunt disputata. v. Pagi ad a. 312. Bosii Diss. in t. 5 Thes. Graev. et al. praeter numum in notis ad v. 22 e Spanhemio notatum exstat unus et alter cum epigrapha P. M. ap. Bandur. Numism. t. 2 p. 246, 247 add. p. 298 col. 2. *H.*

ib. v. 11. aliam etymologiam tradunt Dionysius Halicarnasaeus 2 132 et Varro de l. l. 4, ex eo pontifices dictos esse, quod ab iis publicius pons et factus primum et restitutus saepe, cum sacra et uls et cis Tiberim non mediocriter fierent. itaque si verbum verbo reddendum est, pontifices sunt *γεννηροποιοι*. *Sylburg*. unde Zosimus vana haec et absurda de pontificum origine hauserit, nemo dixerit. simulacra prima in Thessalia fuisse confecta, hominum fortasse exstitit opinio seniorum aetatum. ex Thessalia sane migrasse narrantur Pelasgi, qui inter Aborigines sedes obtinuerant. Gephyraeos novit antiquitas (v. Herodot.), sed ab his a Zosimo nominatis haud dubie alienos.

ib. v. 22. et Constantinum cum Valente pontificis mox titulo usos esse ex inscriptionibus constat apud Gruterum et alios. *Cellar*. in numo Constantini istum titulum vidit Spanhemius Diss. num. t. 2 p. 415.

p. 217 v. 4. inique hoc ab nonnullis in dubium vocatum; quorum dubitationibus dispellendis operam dederunt I. A. Bosius diatriba de pontificatu max. imperatorum R. Christian. (in Thes. Graev. t. 5) et *de la Bastie* du souverain pontificat des empereurs Romains (Mem. de l'Acad. des Inscr. t. 15 p. 75 seqq.).

ib. v. 11. spectat haec Theodosii simulata in Maximum observantia ad a. 384, ut adeo *Cynegii* profecto in Aegyptum non multo serior esse possit. data est ad eum l. 9 c. Th. de Paganis a. 385, qua extispicina interdicatur. ex Zosimo insuper discitur, ei mandatum fuisse, ut templa per Orientem, Aegyptum et Alexandriam ocluderet. *H.*

ib. v. 21. teste Pacato (Panegy. c. 43) Maximus cum arte simul suae rei consultum vellet, omnia quae ageret auctoritate geri Theodosii fraudulenter militibus persuasit, quo facto videtur non milites modo, ut in fide manerent et ad bellum enitius operam navarent, sed historicos etiam deesse, ut ei a

Theodosio ius regni factum crederent, cui rei imperator ipse, imaginum honore sibi Maximum aequando, multam adiecerat fidei.

p. 218 v. 2. 1. 9 c. Th. de paganis haec illustrabit. *Ritter*. de Cynegio vid. Prosopogr. c. Th.

ib. v. 5. vid. Comm. l. un. de his qui ad statuas confugiunt. *Ritter*.

ib. v. 14. observante Liudenbrogio ad Ammianum 27 11 Prothingi apud alios audiunt Gruthingi, Greuthingi, Gothunni, Gautunni, Trutungi, Vithungi. in tanta scripturae huius nominis diversitate si quis aut Προθίγγους retinere, aut, ut ad vulgare nomen magis Zosimi scriptura attemperetur, cum Salmasio (ad Vopisci Probum c. 18) Γροθίγγους emendare malit, neutiquam male agere videtur. etsi enim hoc, quod Zosimus eam gentem esse ait antea plane incognitam, in Grothingos, gentem longe ante notam, non quadrat, poterit tamen erroris ratio facile declarari. initio enim capitis 35, ubi gentis, cuius nomen non editum est, incursio in fines Romanos facta memoratur, barbari eam fecisse dicuntur non modo qui Istri accolae erant, sed alii quoque, quorum sedes longinquaerant et ignotae. commixtionem eam barbarorum et cognitorum et obscurorum Zosimo fuisse fraudi suspicatur, ut Grothingorum, gentis Gothicae satis notae, nomen barbaris nondum auditis et incursionis sociis attribueret. *R.* Προθίγγους expungendos et Γροθίγγους esse refingendos dubitari nequit. sunt *Greuthingi*, qui ex Ostrogothis fuere. quod omnibus ois Istrum habitantibus barbaris, qui et ipsi Gothi erant, nomen antea inauditum fuisse dicitur, pro horum temporum fama dictum videtur. sane si *Greuthingi* iidem sunt qui Iuthungi Gothunni et multis aliis modis scribuntur, iam Claudii II illi et mox Aurellani temporibus in notitiam venerant. *H.*

p. 219 v. 22. ne nimis obscura sit narratio cladis huius *Greuthingis* in Istro illatae, monendum est navibus secundam litus inter se colligatis, triplici earum ordine facto, interclusisse Promotum traicientes barbaros ab litoris aditu. ad eosdem spectant p. 220 16 τὰ εἰς μῆκος συνηγμένα πλοῖα: nam ita legendum esse pro putido συγμένους nolim dubitare. observandum porro τοῖς δὲ λοιποῖς ἀπαντῶν esse pro σύν τοῖς λ. cum alia parte navium occurrit hostibus. sic et mox ταῖς τε ναοὶ μεγάλας pro σύν τ. porro τοὺς ταῖς ναοὶ περιπλέοντας διαφυγόντας, leg. παρακλήοντας: nam sunt triremes, quae remigio concitatae erant. quae vero sequuntur, ad alterum Istri litus spectare debent, unde discesserant, quod nando cum petiisset para, periere τοῖς περὶ τῆν ἡδὲνα τοῦ καταμοῦ παροῖς ἐμπροσόντας. quid in τοῖς πλοίοις lateat, non assequor. exspectabam cautes, scopulos acutos, qui-

bus affliguntur. an excidit vox: τοῖς περὶ τὴν ἡλιόνα τοῦ ποταμοῦ παρατείνουσι σκοπίλοις? *H.*

p. 221 v. 4. si Claudiano poetae fides sit (de 4 cons. Honorii 638), Theodosium proelii periculum ipsum adiisse credendum est. sed poetam adulationis et historicum infidiae suspicio premit. de Gruthungis Theodosius cum Arcadio filio triumphum egit (Idat. et Marcellin. Chron. ad a. 386), et hic patri in huius victoriae memoriam Cpoli columnam posuit. vid. *Gyllius* topogr. Cpol. 4 7. monente *Rittero* bello Grothingico data l. 22 de annon. et trib. l. 113 de decur. ubi Godofredus et huius belli meminerit.

ib. v. 13. Scythia haec Thraciae provincia fuit, quod etiam ex Festi Rufi breviario c. 9 et Notit. imp. Orient. constat. *Cellar.* cf. inf. 5 10 fin.

p. 222 v. 20. vid. l. 1 c. Th. de his qui ad eccles. confug. *Ritter.* in hac de Gerontio narratione ab historiae, quae res imperii Romani exponere debebat, dignitate tam aliena, Zosimi iudicium et artem admodum desidero. in antecedentibus nonnulla vix satis assequor. *H.*

p. 223 v. 21. seditionem Antiochenorum a duobus oratoribus, Libanio et Io. Chrysostomo, qui tempore turbarum motuum utrique in urbe praesentes erant, expositam habemus. aubiiociente *Rittero* ad hunc locum pertinent ea quae ex Io. Antiocheno in Excerpt. Vales. p. 851 de Theodosio Iun. recensentur, cum de maiore intelligenda sint; videntur ea ex Chrysostomi homilliis de Statuis desumpta, in quarum una plane eadem occurrit imperatoris sententia. cf. l. un. ff. quis imper. maledixit.

p. 224 v. 7. missum esse aliquem Cpolim, qui iram imperatoris leniret, nusquam in oratione Libanii (or. 14 p. 389) legimus, sed Hellebichum et Caesarium in seditionis auctores inquirere iussos venisse Antiochiam et causa cognita noxios in vincula duxisse, quibus delicti mox ab imperatore data venia est. ceterum hic locus argumento erit orationem illam Libanii, quam alii in declamationum numero ponendam existimant, a Zosimo pro vera tamen et genuina fuisse habitam; etsi tam diversa a Libanio tradit, ut eam ne inspexisse quidem videatur.

ib. v. 13. vid. Comm. ad l. 3 de prestasia et not. d ad l. 55 de decur. *Ritter.* cf. Boissonad. Eunap. 1 p. 555 med.

ib. v. 15. provinciarum, in quas divisa Palaestina eret, prima consularis, secunda et tertia praesidiales fuerunt. vid. Notit. imperii tit. 7 p. 1626 Thes. Graev.

p. 226 v. 18. ὡς εἰρηκαί μοι πρότερον. v. supr. 4 19 in. *H.*

p. 227 v. 12. reprehendunt Zosimum, quod mores contrarios in eodem homine tradat; etenim Theodosium, cum adversus tyrannum occulte bellum pararet, ambitiosum et alacrem, hic autem, in vindictae sumendae opportunitate, ignavum et ut

labores bellique pericula aversantem perhiberi. potest ita res se habere, ut Zosimus iusto iniquior in Theodosium sit, potest etiam excusari illa contradictio partim morum in Theodosio vicissitudine, infra exposita, tum mutato rerum statu; quippe cum Italia amissa esset, ei in belli civilis graviore mole periclitandum erat. legatio ad Theodosium missa, expositis iis quae a Maximo mandata erant, reversa domum neque spem neque repulsam tulit.

p. 228 v. 13. firmat Zosimi fidem testimonium Claudiani; et Tillemontius nihil agit, qui a Theodosio amoris flagrantis vim quasi maculam pietatis in eo celebratae amovere et abstergere studet, et levi subnixus argumento, ad annum priorem nuptias eius refert.

ib. v. 20. *τεθνεώς*. anno 388. vid. Idatius et Gothofr. ad l. 9 de pagan. *Ritter*.

ib. atqui exstant ad Cynegium pr. pr. lex 23 c. Th. de suscept. praepos. et arcariis coss. Timasio et Promoto, 4 Kal. Decembris, et l. 5 c. Th. *tributa in ipsis speciebus inferenda esse* 15 Kal. Ian. iisdem coss. unde quia ad Tatianum iisdem coss. lex 17 c. Th. de haeret. 8 Non. Maii, lex 9 *de falsa moneta* 5 Kal. Iulii, lex 5 *de quaestione*. 8 Id. Sept., et l. 120 *de decurionib.* 16 Kal. Ian. datae sunt, etiamnum vivo Cynegio lectum fuisse praef. pr. Tatianum colligitur. quid? quod anno praecedente Theodosio II et Cynegio coss. ad eundem sit lex 2 c. Th. *de Fabricensibus*, 15 Kal. Nov. et coss. Honorio N. P. et Eudodio, anno 386 l. 16 c. Th. de accusat. et inscript. *Reinesius*. haec observatio Reinesii male se habet et confusa sunt tempora. vid. etiam Comm. ad l. 16 c. Th. de haeret. *Ritter*.

p. 229 v. 1. vid. l. 15 de quaest., l. 119 de decur., l. 19 de extraord., et imprimis Comm. ad l. 2 c. Th. de his qui super religion. de hoc Tatiano Lycia oriundo agit integra lex 9 c. Th. de indulg. crim., quomodo quidem interpretatus est Gothofr. sed quem hallucinatum esse scribit et probat Pagi. *Ritter*.

ib. v. 2. nempe comes S. L. quando data est ad eum lex 1 c. Th. de Fabricens. et l. 8 de fals. mon. *Reinesius*.

ib. v. 3. *τῆ πατρίδι*. indubitate haec ad Aquileiam spectant. quoniam autem Tatiano patria non Aquileia sed aut Lycia aut Thessalonica fuit, pro *Ἀκυλητίας* visum est Pagio melius rescribi *Θεσσαλονίκης*. equidem vocem *Ἀκυλας* ut permutationi cum *Ἀκυλητίας* faciendae propiorem substitui malim. cf. Tillemont. t. 5 p. 761 not. 50.

ib. v. 4. de Proclo vid. l. 9 c. de ammon. civ. *Ritter*. cf. Prosopogr. c. Th.

p. 230 v. 7. Theodosium ipsum mari Italiani petitarum esse hosti opinio fuit. Oros. 7 86.

ib. v. 11. pugna ad Aemonam Pannoniae facta, Maximo,

qui victus fuga evadere et Aquileiae moenibus se tutari quaerebat, Theodosius instabat. cf. Pacatus Paneg. c. 30 seqq. Oros. 7 35, et Socrates 5 14 ex quibus historia huius belli suppleri potest.

p. 230 v. 22. huc pertinent fragmenta historici veteris, quae servat liber 2 Gregorii Turonensis. *Ritter*.

ib. 23. apud Victor. ep. et in numis et inscriptionibus Augusti nomen gerit.

p. 231 v. 3. his addi potest, quod in Sicilia superatae sunt copiae Maximi (Ambros. ep. 17), et quod victoria sua Theodosius imoderate usus est (Paneg. Pacati l. c.). de morte Andragathii cf. Claudian. in 4 cons. Honorii. Oros. 7 35, Socrat. 5 14.

ib. v. 11. rebus Occidentis pacatis ordinataeque Theodosius, postquam tres annos erat Mediolani commoratus, in Orientem reversus est.

ib. v. 13. eo ipso tempore Iustina morte decessit. Rufin. 2 17. cf. Sozom. 7 14.

ib. v. 21. *Μαξιδόνων*. vid. l. 2 c. Th. ad leg. Corn. de sicar. *Ritter*.

p. 236 v. 15. cadunt igitur haec gesta in a. 391: nam consul Rufinus a. 392. mox p. 237 14 τὴν ἐπὶ θανάτῳ subint. ὀδόν, πορείαν. et quod sequitur, σχολαίτερον ἐπιῶν ἔφθασεν ἤδη πεσοῦσαν τὴν κεφαλὴν, transitive dictum puto ἔφθασε pro ἐποίησε φθάνειν πεσοῦσαν.

p. 236 v. 18. sequentia illustrant leges 1 de peccat. et l. 12 et 13 de bon. proscr. et 9 de indulgant. crimin. vide ibi comm. Godofr. adde l. un. de possessione ab eo qui bis, ibique not. b. *Ritter*.

ib. v. 24. ob Lyciam male administratam vel in Lycia aliquid delictum in ius tractum fuisse apparet e lege 9 c. Th. de indulg. crim. imp. Arcadio et Honorio, cons. iisdem. *Reinesius*. legem dictam aliter interpretatur Jac. Godofredus commentar. in Theod. cod. nempe Lyciam infamatam fuisse propter damnatum civem Lycium, Tatianum, cuius summa culpa fuerit, ut ipsius legis verba habent, *temporalis offensio deterrimi iudicis inimici*, id est Rufini. *Cellar*.

p. 237 v. 11. Aquileiae scilicet, ut ex cap. 45 apparuit; sed anno 392 cons. Arcadio et Rufino usque ad mensem Iulium fuit in officio. exstat enim l. 127 c. Th. de decurionib. ab imp. Theodos. Arcad. et Honorio data, cons. Arcadio A. II et Rufino, prid. Kal. Iul. Cpol. *Reinesius*. sed vid. not. ad p. 229 3.

ib. v. 14. suburbium hoc *Peram* (quasi *Περαίων* seu *πέρας κάλιον*) et *Galatam* vocant. est vero trans sinum qui *Κέρας* dicitur. *Leunclavius*.

p. 238 v. 1. in describendis Arbogastis moribus scriptores

in diversa abeunt. Suidas h. v. eum laudibus effert, Orosius 7 35 et Socrates 5 25 reprehendunt; quem dissensum morum bonorum pravorumque consortio in uno eodemque homine haud infrequenter observato attribuere oportet.

p. 288 v. 5. ὄσα μὴ καλῶς. cf. Sozom. 7 22.

ib. v. 11. γραμματα, quae Libanius γραμματεια, Sozomenus et Synesius διατάγματα, Ammianus *litteras* vocat, sunt codicilli, iis quibus magistratus aut provincia conferretur ab imperatoribus dati.

ib. v. 22. auctor Hist. Miscellae 13 11: *grammaticus quidam nomine Eugenius, litterarum Latinarum doctor, relinquens scholas in palatio militabat, eratque imperatoris Valentiniani antigraphus et propter eloquentiam a multis honoratus. Cellar.* a Socrate etiam appellatur ἀντιγραφεὺς τοῦ βασιλέως.

p. 239 v. 1. de Richomere cf. Prosopogr. c. Th.

ib. v. 17. cum ea res non in hominum oculis facta, cumque, ne scelus emanaret, occultata esset, varia inde fama diversaeque narrationes ortae sunt. Socrates 5 25 et Sozomenus 7 22 ab eunuchis imperatorem dormientem, spiritus via interclusa, interemptum tradunt; Philostorgius 9 1, Orosius 7 35 et Rufinus 2 31, licet in nonnullis rebus discrepent, in eo tamen consentiunt, Valentiniano suffocatione interfecto, quasi ipse sibi manus intulisset, famam in vulgus sparsam esse. cf. Godofred. ad Philostorgium l. c.

p. 241 v. 3. quae de rixa et caede principum barbarorum in imperatoris aula Eunapius scripserat, in Excerptis de Legat. servata adhuc exstant.

ib. v. 6. Eunapius l. c. ὄμως καὶ ὁ βασιλεὺς τιμῶν οὐκ ἠγγεν, ἀλλ' ὁμοραπέλους εἰς καὶ ὁμοσκήνους καὶ πολὺ τι φιλόδοξον εἰς αὐτούς ἦν.

p. 242 v. 10. Eugenio tyrannide deiecto totius exercitus dux factus est Stilicho. vid. Zosim. 5 4.

ib. Σερήνη. uxor Stilichonis. vid. Olympiodor. ap. Photium.

ib. v. 12. de Gaina Palladius p. 52 t. 13 opp. Chrysost. Ritter.

ib. v. 14. in laude Bacurii cum Zosimo convenit Rufinus (2 33), ex Iberia vero eum oriundum scribit.

ib. v. 19. ἐπ' ἤματι. vid. l. 4 c. Th. de haeret. et ibi comm. Ritter.

p. 243 v. 5. Honorium a patre ut socium belli in Italiam ductum esse, etsi Marcellinus in Chronico cum Zosimo tradat, id tamen et pluribus validioribusque testimoniis Claudiani (in 3 consul. Honorii 78 seqq.), Rufini (2 c. ult.), Sozomeni (4 c. ult.) et Philostorgii (11 2) refutatur, qui serius nec nisi pugna cum Eugenio facta eum arcessitum testantur.

p. 243 v. 13. cum primo die adversa fortuna ad noctem usque dimicatum esset, nocte subsecuta Theodosius parte barbarorum cum Arbogaste ad occupanda idonea loca missorum ad se deficiente, mox pugna facta turbine fortuito adiutus victoriam reportat. vid. Ambrosius (ep. 62), Claudianus (in 3 cons. Honor. 63 seqq. et in 4 cons. Honor. 69 seqq.), Orosius (7 35).

ib. v. 14. sunt in his nonnulla ab aliorum fide aliena et propterea in-invidiam auctoris versa. de defectu solis alii tacent, sed tempestatem narrant; quae ingenti ventorum vi coorta, nec vero primo sed altero die, ubi secundum confligebatur, hostes Theodosii ita vexavit ac turbavit ut facile ipse superior evaderet. solis autem eclipsis iam priore anno, quemadmodum a Marcelino adnotatum est, ingens fuit; anno 394 vero, quo bellum illud gestum, paulum modo et ut in Asia sentiri posset, sol defecit die 16 Aprilis hora vespertina, sequente anno 395 toto orbe ad centrum usque die 16 Aprilis hora matutina. vid. *Chronologie des Eclipses par Mr. Pingré*, à Paris 1766 fol.

p. 244 v. 12. ad hoc caput pertinet lex 9 o. Th. de infirm. his, quae sub tyrann. l. 11. 12 eius tit. et l. 9 de desertor. in-prius sequentia capita hinc lucem accipiunt. Ritter. non omnia congruunt quae de proeliis commissis et victoria parta tradiderunt Ambrosius (div. 3), Sozomenus (7 24), Socrates (5 25), Orosius (7 35), Theodoretus (5 24), Rufinus (2 33).

p. 245 v. 3. ad h. l. cf. lib. 5 38 p. 301 11 seqq. paulo ante senatus non in animum inducit *συννεχθῆναι τοῖς περὶ τὴν τῶν θεῶν ἀποκλίνασι καταφρόνησιν*; nec aliter Suidas in *Θεοδοσίος*. ut adeo sit dictum *ἀποκλίνειν περὶ τὴν καταφρόνησιν*, quod debet esse *εἰς* vel *ἐπὶ τὴν καταφρόνησιν τῶν θεῶν*. in seqq. aliqua laxatio verbis insidet: non enim cohaerent *τῶν δὲ ἀπὸ τῆς γεροσύας — εἰπόντων — ἢ Ῥωμαίων ἐπιφράτεια — γέγονε*, etiam nec aliter Suidas legit. ut medela fiat, tollendum arbitror *δὲ* ab initio, ut verba *τῶν ἀπὸ τῆς γεροσύας* iungantur cum superioribus; et mox interpungendum post *ὄντος*, ut sententiarum ordo sit: *τότε δὲ ὁ Θεοδοσίος τὸ δ. ἕλγει — χρημάτων, τῶν ἀπὸ τῆς γεροσύας μὴ κατὰ θεσμόν εἰπόντων πράττεσθαι τὰ τελούμενα, μὴ δημοσίου τοῦ δαπανήματος ὄντος. διὰ τοῦτό τε (l. δὲ) τοῦ θνητοῦ πολιτικοῦ θεσμοῦ λήξαντος* (sunt verba scriptoris, non senatus) καὶ τῶν α. H.

p. 245 v. 4. non immerito mireris nullam a Zosimo factam esse memoratorem de restituenda ara Victoriae in senatu Romae, quae res ad a. 384 spectat, libello a Symmacho praef. urb. Valentiniano oblato. v. eius Epistol. lib. 10 54.

p. 246 v. 5. non Romae sed Mediolani Honorius imperator factus est. vid. Pagi Crit. Baron. ad a. 395.

ib. v. 6. vertendum est *ἐπανεῖν* non *dum revertitur*, sed *dum reversurus erat* (ut lib. 2 c. 17 p. 82 5), quia non modo osteri Zosimus.

scriptores, sed Zosimus ipse. (p. 250 16) in Italia (et quidem Mediolani) Theodosium e vita excessisse scribit.

XI. DE ARCADIO ET HONORIO (l. 5 c. 1—25).

Libro quinto ingredimur historiam a Zosimo non perfunctorie et viae muniendae ad alia tantum causa, ut superior historia scripta fuit, sed pro consilio incepti primario summo cum studio ac cura dispositam et explicatam, in qua Eunapianae historiae postrema persecutus est, tanquam scriptoris qui res suae aetatis et sub oculis suis gestas scriberet. a suspicione in quam ob religionis studium tum Eunapius tum Zosimus a Christianis adductus fuit, in his historiis, quae iniquitati et sugillationi isti nullam opportunitatem praebent, immunis uterque esse debet. in rebus ipsis exponendis Eunapius, quantum ex Zosimo iudicare licet (nam ex ipsius historia nihil in fragmentis servatum est quod huc pertineat, et praeter locum in vita Maximi — vid. Comm. Hist. c. 5 — quaedam modo in Suida inde supersunt), ita versatus est ut historiam Orientis, quippe ad notitiam propiorem, accuratius enarraret, veluti nuptias Eudoxiae c. 3, Alarichi in Graeciam incursionem c. 5—8, caedem Rufini c. 7, Timasii Bargi, Abundantii c. 8—11, inprimis rebellionem Tribigildi c. 13—19 et Gainis c. 19—23, et concitatos ob Ioannem episcopum tumultus c. 23. 24. res vero in occidentali regno gestas parum diligenter tradidit, alias perturbate et confuse, ut rebellionem Gildonis c. 11, exposuit, alias male omisit, in quibus praeter res in Gallia et Britannia gestas praecipue Alarichi prima in Italiam descensio (vid. comm. ad c. 26 init.) ponenda est. alia omissione factum est ut inde ab anno 398 Zosimus historiam Occidentis omnino non attingeret, et per 12 annos tantum res in Oriente gestas explicaret. suppleendis emendandisque iis quae desunt aut minus recte exposita sunt, possunt ad caput usque 19 maxime Claudiani carmina inservire, quae omnem fere huius temporis historiam Occidentis continent; praeterea ecclesiasticae historiae auctores Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Philostorgius; passim quoque Orosius, Iornandes, Hieronymus, Frigeridus apud Gregorium Turonensem, Ioannes Antiochenus in Excerptis Valesianis et chronographi. rarius usus est Symmachi, Synesii, Chrysostomi et codicis Theodosiani.

p. 246 v. 8. vid. Comm. ad l. 3 ad legem Corn. de sicarnum. 11. adde Pagium in Critic. ad a. 395 init. t. 2, et Suidam ex Eunapio voc. *Πουφίβος*. Ritter.

p. 247 v. 2. Rufini avaritiam notat quoque Symmachus (6 ep. 15). a quo praedo vocatur annosus. cf. Ibanes Antiochenus in Exc. Vales. p. 848.

p. 248 v. 2. comes Orientis, cui Antiochiae sedes erat, quindecim praecerat provinciis, consularibus quinque, Palaestinae, Phoeniciae, Syriae, Ciliciae, Cypro; praesidialibus octo, Palaestinae salutari, Palaestinae secundae, Phoeniciae Libani, Euphratensi, Syriae salutari, Osroënae, Mesopotamiae, Ciliciae secundae; duabus perfectissimorum, Arabiae et Isauriae. pertinebat ad eum cogitio appellationum ex his provinciis, correctio rectorum, et cura classis Seleuciaae dictae. Notit. Imp. in Thea. Graev. t. 7 p. 1618.

ib. v. 8. de comite Orientis v. vel Gothofr. Notit. Dignitat. c. Th. p. 23 sq. H.

ib. v. 17. vid. de plumbatis multa apud Godofr. ad tit. de decur. et inprimis in Comm. ad l. 2 de quaestionibus. Ernesti de usu glossar. est diss. de plumbatis. Ritter.

p. 249 v. 10. Eudoxiam Baudonis, Franci genere, sub Gratiano ducis inclyti, filiam (Philostorgius 12 3), quam alii Gratiani filiam faciunt, ut Nicephorus testatur. Baronius a. 396, eumque secuti alii, Promoti neptem credere ex Zosimi verbis male intellectis. Zosimus enim non ait eam unius ex Promoti filiis filiam fuisse, verum virginem apud unum ex filiis Promoti educatam. Iac. Godofred.

p. 249 v. 17. vid. Claudianus de Nuptiis Honorii et Mariae v. 24 ibi Barth.

p. 250 v. 12. cf. sup. 4 57.

ib. v. 22. cf. c. 34. Claudianus in Rufino 2 4:
*iamque tuis, Stilicho, Romana potentia curis
et rerum commissus apex; tibi credita fratrum
utraque maiestas geminaeque exercitus aulae.*

cf. idem in 3 cons. Honor. 152.

p. 251 v. 2. vid. hic Comment. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. n. 10 adde Symmachum ep. 6. 14. Ritter.

ib. v. 8. vid. Ammianus 27 9 ibi Valesius.

ib. v. 22. Zosimi mens ea esse videtur, Alarichum Romanis gravem fuisse priusquam a Rufino instigatus ad res novas movendas esset. Thraciam ab eo fuisse vastatam et direptam etiam Claudianus scribit (cf. Zosim. p. 252 2). quod vero Rufinus a Claudiano, Sozomeno (8 1) et Socrate (6 1) Hunnis, ut Orientem incursionibus vexarent, auctor existisse dicitur, id forsitan minus Rufini culpa quam consuetudine horum barbarorum factum, in provincias Romanas sese effundentium. cf. Tillemont. t. 6 p. 425.

p. 252 v. 4. hoc loco poetae adeo diligentia historicum superat, et Zosimi narratio ex Claudiano supplenda corrigendaque est. — adversus Gothos, Rufini, ut credebatur, incitatu Moesiam ac Thraciam infestantes, cum Stilicho cum copiis profectus in Dalmatiam venisset, ab Arcadio iussus est non modo

copias, quas Theodosius expeditione in Eugenium suscepta in Italiam deportaverat, sibi remittere, sed ipse etiam consilio belli misso domum reverti. huic imperio obsecutus Stilicho milites, quo vellet imperator, ablegavit, et cum eis simul Gatnam ducem misit, composito cum eo caedis consilio, ut Rufinum e medio tolleret. ea omnia unius anni spatio gesta sunt (395). inter haec cum Gothorum dux Alarichus arte Rufini excitus in Graeciam sine certamine descendisset eamque omni miseriae genere afflixisset, Stilicho re audita anno insequenti (396) cum copiis eo appropereat expellitque virtute hostem, sed imprudentia seu socordia inclusum ex angustiis dimittit. a vero itaque Zosimus aberrat, quod copias non bis diversis temporibus sed semel tantum contra Alarichum ductas, et non Arcadii iussu sed, ut videtur, Stilichonis voluntate ultro remissas in Orientem tradit.

ib. in vita Maximi (p. 93 ed. Commelin.) Eunapius, huius irruptionis mentione iniecta, monachos ut viae per fauces Thermopylarum ferentis monstratores incusare videtur: *τοιούτους αὐτῶ τὰς πύλας ἀπέδειξε τῆς Ἑλλάδος ἢ τε τῶν τὰ φαιὰ ἱμάτια ἔχόντων ἀκωλύτως προσπαρεισελθόντων ἀσέβεια καὶ ὁ τῶν ἱεροφαντικῶν θεσμῶν παραρραγῆς νόμος καὶ σύνδεσμος.* Zosimus ea aut non reperisse in Eunapii historia, aut quae ipse de Rufini fraude scripsit, iis veriora iudicasse et auctorem suum emendasse videtur.

ib. v. 8. teste Socrate (7 10) barbarorum circa Peneum fluvium a Thessalis fere tria milia sunt caesa.

p. 253 v. 1. sacra Graeciae abolita et Eleusinia cessasse ea Alarichi impressione, auctor ipse Eunapius est (in vita Maximi L. c.). Claudianus in Rufin. 2 191: *nec fera Cecropias traxissent vincula matres*, cum Hieronymo ep. 3 conspirat, qui Athenienses cum Corinthiis et Lacedaemoniis eadem perpressos esse ait. quae quidem testimonia cum Zosimo, qui stetisse Athenas incolumes et a barbarorum rapinis intactas scribit, ita ad consensum redigi possunt, ut Attica tantum regio, salvis Athenis ipsis, hostilem iniuriam experta esse credatur. Philostorgius vero (12 2) Alarichum intrasse Athenas dicens ad Zosimi verba ita explicandus erit, ut hostium dux non cum copiis, et foedere ante composito, urbem ingressus sit. cf. mox c. 6 v. 11 seqq.

ib. v. 6. cum Christiani isto aevo nihil fere, quod memorabile esset, sine miraculo factum iactarent, tolerandum sane erat in gentilibus, si et illi sua *miracula* venditarent. Athenen quidem urbem tuitam esse nemo miretur, sed quid Achilles Atheniensium rebus se immiscuerit, non statim in aperto est, nisi meminere ea quae 4 18 de Nestorio hierophanta memorata sunt; induxerat ille somno monitus huius herois religionem. H.

p. 254 v. 7. *ἡ Σπάρτη συναπήγετο τῇ κοινῇ τῆς Ἑλλάδος ἀλώσει* potest videri argute dictum esse quasi *tota Graecia, capta*

etiam Sparta, in captivitatē abducta sit. sed videtur noster ἀπάγεσθαι usurpare pro ferri, rapi, corripi. ita fere inf. 13 6: εἰς ἔσχατον κινδύνου τὴν Ἀσίαν ἀπάσαν ἀπαγαγεῖν, in extremum discrimen adducere.

p. 254 v. 15. cf. Claudian. in Rufini 2 293 sq. et Orosius 7 37.

ib. v. 18. Plin. 4 6: montes in Arcadia Pholoē cum oppido etc. Cellar.

ib. auctore Claudiano neglectae barbaros ad internecionem delendi opportunitatis culpa ad Stilichonem non pertinet, quoniam Arcadii imperio impeditus evadendi barbaris occasionem dedisse dicitur. verum ut haec sunt poetae laudibus Stilichonis studiosi et ob eandem causam suspecti, ita Zosimi, cuius in Stilichonis historia fides integerrima est, auctoritas potior erit.

p. 255 v. 6. ea copiarum in Orientem deportatio iam ante facta erat quam in Graeciam adversus Alarichum Stilicho exierat, et Rufini caedem (a. 395) serius quam facta est memorat noster. vide not. ad p. 252 4. cf. Socrat. 6 1 et Philostorg. 11 3. — Stilichoni haerenti in Gallia ac vacanti rebus cum barbaris componendis, quarum in Claudiano, nusquam in Zosimo mentio facta, nuntiati sunt Alarichi motus. vid. Claudian. de Stilich. 1 172 seqq. in 4 consul. Honorii 489 seqq.

ib. v. 20. de caede Rufini cf. Claudian. in Rufini 2 4 36.

ib. eandem rem commemorarunt Claudianus l. c. Philostorgius 11 3, et Hieronymus ep. 3, qui posterior ad verbum fere cum Zosimo conspirat: *Rufini caput pilo Cpolim gestatum est; et abocissa manus dextra, et dedecus insatiabilis avaritiae, ostiatim stipem mendicavit.*

p. 256 v. 6. vid. Comm. ad l. 3 eod. Th. ad legem Corn. de sicar. n. 11 it. l. 14 de bonis proscrip. Ritter.

ib. v. 7. publicata bona Rufini esse et ex Symmacho (6 ep. 15) et lege 14 e. Theod. constat, qua lege bona illius, spreto eorum quos Rufini avaritia spoliaverat quique bona erepta repetebant postulacionibus, fisco vindicata sunt. ad quam quidem legem si Zosimi verba explicanda essent, emendatio Tillemontii (t. 5 p. 429 2) pro ἀξία rescribi iubentis ἀνάξια, haud parum adiuvaretur. sensus tunc foret satis ad rem accommodatus: Eutropium, quae villa in bonis Rufini essent, iis qui sua repeterent reliquisse, ea autem quae pretii alicuius essent, fisco seu potius sibi ipsi vindicasse. vox ἑτέρους tunc ad eos qui bona erepta sibi reddi peterent referenda erit. huic pertinet etiam locus Suidae v. Ἐδτρόπιος, de Δυναπιο depromptus. R. αὐτῶν recipiendum erat: τὰ ὁποσούν ἀξία τῆς αὐτῶν κτήσεως νομιζόμενα, quae sibi quisque quocumque modo digna, cur possidenda expeteret, existimaret, seu maioris seu minoris pretii res. Tillemontii interpretatio et lectio a sermonis ratione aliena est. ἐνδιδούς καὶ ἑτέ-

πος — ut et alii praeter ss. ceterum *Eutropius* Rufino non successit hactenus, ut pr. pr. Orientis fieret, nam in Rufini locum successit *Caesarius*. *Eutropius* factus est praepositus sacri cubi- culi, anno vero 399 consul est renuntiatus. cf. inf. c. 17. *H.*

p. 256 v. 10. vid. de fuga ad eccles. l. 1 c. Th. de his qui ad ecclesiam confugiunt. *Ritter.*

ib. ad illas forte pertinent l. 15 c. Th. de bonis proscript. *Ritter.*

ib. v. 16. vid. l. 8 c. Th. ad leg. Corn. de aicar. n. 11. *Ritter.*

ib. v. 18. *Suidas* h. v: γαυρός τε ὦν ἀνὴρ καὶ ἀγέλατος καὶ στρατιᾶς ἀμίλητος. cf. *Prosopogr.* c. Th.

ib. supra (4 45) dicit *Zosimus* *Cynegio* in itinere mor- tuo *Tatianum* factum praef. pr. et *Timasium* pedestribus copiis praefectum fuisse per Orientem a *Theodosio*. *cos.* *Honorio* *N. P.* et *Evodio* est l. 5 c. Th. de sentent. ex periculo recit. imp. *Valentin.* *Theodos.* et *Arcadio* ad *Timasium* comit. et mag. equi- tum, h. e. anno Chr. 386. *Reinesius.*

ib. v. 20. vid. *Sozomen.* 8 7. *Ritter.*

p. 257 v. 12. hunc locum male urget *Gutherius* de off. do- mus *Aug.* lib. 1 c. 27 p. m. 137, quando consultationes ab *Arcadio* eversas putat, ideo refutatus a *Gothofr.* ad tit. de relationi- bus, *Ritter.*

p. 258 v. 10. dissensum inter *Hieronimum*, qui non *Oasi* sed *Assae* *Timasium* in exilio fuisse scribit, et *Zosimum* *Sozo- menumque*, hac tollere interpretatione *Tillemontius* (t. 5 p. 773 not. 7) conatur, ut primum *Assae* illum exulem degisse, et po- stea exilii sede mutata *Oasin* deportatum fuisse statuatur. fuit "Oasis (*Alvahaṭ* apud *Arabes*) duplex, maior et minor. vid. *cel. Michaelis* ad *Abulfedae* descr. *Aegypti* (p. 21 — 33), ubi vete- rum scriptorum de *Oasi* loquentium locis collectis addi potest lo- cus *Olympiodori* (ap. *Photium* cod. 80), qui laudando regionis amoenitatem ac fertilitatem longe diversam ac *Zosimus* descri- ptionem eius dedit. *Photio* autem teste multa fabulosa de *Oasi* *Olympiodorus* scripsit. ad hunc locum *Ritterus* laudat l. un. c. Th. de *Nili* agger. et ibi *Gothofr.* et indicat *Cuiacium* de relega- tione in *Oasim* et *Gypsum* observationem singularem habere. *R.* ad *Oasim* offenderunt viri docti, in his *Reinesius* apud *Cellar.* ad h. l. quod in *Hieronimo* *Assae* corrupte legebatur; sed v. loca laud. in *Prosopogr.* c. Th. et a *Rittero* ad *Guthr.* t. 5 p. 186. porro *Timasium* ex exilio revocatum somniant, loco *Suidae* in *Τιμάσιος* male accepto, qui de tempore, quo in aulam accessus est, agit. *H.*

ib. de *Timasii* morte cf. *Sozom.* 8 7.

p. 259 v. 11. de *Eutropio* eiusque improbitate locus est ex *Ioanne* *Antiocheno* in *Exc. Vales.* p. 848. *Ritter.*

p. 259 v. 20. de Abundantio vid. l. 3 de Salgamo, l. 18 de erogat. mil. annon., l. 128 de decur. Ritter. cf. Claudian. in Eutrop. 1 154 seqq. v. Prosopogr. c. Th. h. v.

p. 260 v. 4. primum Pityunte exul fuit (Hieronymus ep. 3), postea Eutropio merito Sidonem ductus est, quemadmodum Tillemontius (t. 5 p. 435) rem explicat.

ib. v. 10. vid. comm. ad l. 3 c. Th. ad leg. Corn. de sicar. num. 9. Ritter.

ib. v. 11. cf. Claudian. de Stilich. 1. publicabantur Stilichonis bona, quae Cpoli habebat.

ib. v. 13. cf. Claudian. de bello Gildonico 280 — 324, in Eutrop. 1, de Stilich. 1, et Orosius 7 36. Gildo Firmi tyranni frater (4 16), quem ad imperium aspirantem ipse oppresserat, comes Africae constitutus erat. add. Symmach. 4 ep. 3.

ib. v. 19. parvam tantum manum in Africam ad bellum fuisse deportatam, tradunt Claudian. de Stilich. 1 314, Orosius 7 36. Ritterus laudat Comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. n. 10.

p. 261 v. 2. Gildo postquam fugam maritimam frustra tentaverat, captus et in carcerem ductus mortem sibi manu sua acceperat. Claudian. de Stilich. 1 357. Orosius l. c.

ib. v. 12. vid. Comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. circa fin. nam maxime probabile est hanc legem datam ideo, quia Eutropius capiti suo suorumque metuebat a Stilichone. huc Claudianus l. 2 in Eutrop. v. 500 facit. Ritter.

ib. v. 16. eandem rem observat etiam Ioannes Antiochenus in Excerpt. Valesianis p. 851. notat, indicante Rittero, hanc invidiosissimam vocem Gothofr. Comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. n. 11.

p. 262 v. 5. copiose quidem haec, multa tamen parum perspicue, Zosimus enarrat. cf. Claudian. in Eutrop. 2, Sozom. 8 4, Socrat. 6 6, Philostorg. 6 6.

p. 263 v. 2. hoc urget Gothofr. comm. ad l. 3 ad leg. Corn. de sicar. n. 11. Ritter.

p. 265 v. 15. Selgen (Laconum est colonia) Πισιδίας πόλιν dicit Stephanus Byzant., nec Strabo aliter lib. 12, nec lib. 5 5 Ptolemaeus; δισμυρηνδρόν ποταμὸν fuisse Strabo addit, i. e. 20 milia habuisse civium. confines autem sunt Pisidia et Pamphylia, ut noster etiam docet infra v. 17. Cellar.

p. 267 v. 8. Gainas ad speciem et simulate haec agere putandus: nondum enim animi consilia speruerat. ne tamen Tribigildis omnino opprimeretur, mittit barbarorum turmas ad Leontem cum mandatis arcanis. mox v. 20. Παμάλων παντί, etiam sublato καί, sanum vix est, nec fidem praestabo coniecturae: στρατῷ παντί. H.

ib. v. 17. non Tribigildo, ut Tillemontius t. 5 p. 453 pu-

tat, sed Leonti a Gaina ea auxilia missa sunt, ut verba Zosimi aperte docent. loci vero obscuritatem hac interpretatione dispelli credimus. audito Tribigildi periculo Gainas, ut via sibi esset succurrendi illi et occulandi quam animo agitabat fraudem, Leontem hortatur ut cum exercitu, cui ipse praecerat, et auxiliis barbarorum, quae ei mittebat, adversus hostem proficiscatur. barbari Leontem comitantes ut auxiliares copiae, castris eius relictis, quemadmodum res composita fuerat, ad Tribigildum transfugiunt, et eo duos Romanos ipsos, quos modo fuga deseruerant, hostiliter adoriuntur (c. 16 p. 266 6 c. 17 in.). facta est eiusmodi desertio paulo aute, quemadmodum Zosimus ipse tradit (c. 15), in media pugna, et testante Claudiano similis proditio barbarorum in fraudem Leontis excogitata erat. Tribigildus simulata fuga cum Leontem, superbientem de victoria, in socordiam rerumque negligentiam adduxisset, subito eum adortus in fugam Romanos agit, qua Leo ipse in paludes delatus misere periit.

p. 263 v. 14. Eutropius consul et patricius. vid. Claudian. in Eutrop. 1 init., Philostorg. 11 4, Sozom. 8 7; *ὑπάτου καὶ πατρὸς βασιλέως ἀξία ἐτιμήθη.*

p. 269 v. 2. huc pertinet integra lex 4 c. Th. de poen. ibi adi Comm. Ritter,

ib. v. 3. de causis dignitatis Eutropio ereptae auctores discrepant. vid. Chrysostomus in Eutropium t. 3 p. 381 seqq., Sozomen. 8 7, Soorat. 6 5, Philostorg. 6 6.

ib. v. 5. haec verba *ἐξ ἐκείνου* Leonolavius vertens *ab illo* de Eutropio intelligit, Reinesius interpretatur *ab illo tempore*, quae posterior quidem explicatio cum usu loquendi Zosimeo convenit (c. g. p. 208 2, 258 22, 307 1), verum non magis quam prior locum habere potest, quoniam ante Eutropium ecclesiis iam asyli ius fuisse vel ipse Zosimus docebit, Eutropium dicens abreptum ex ecclesia contra τὸν ἐπὶ τῷ ἀσύλῳ τῶν ἐκκλησιῶν τεθέντα νόμον. Sozomenus (8 7: cf. cod. Th. t. 3 p. 113, 119, 391) ius asyli per Eutropium ahrogatum et a Theodosio iunior demum ecclesiis alia lege restitutum esse scribit. quae cum ita sint, verba illa ita mihi videntur interpretanda: *ex illo tempore (ἐξ ἐκείνου)*, quo una cum religione Christiana in vecta in rem publicam etiam asyla institui coeperunt, quam interpretationem confirmare loco similis Zosimi possumus, l. 5 c. 23 p. 279 4, ubi monachos ad nullum rei publicae usum esse dixit, πλὴν ὅσι προΐόντες ὁδῶν, μέχρι τοῦ νῦν ἐξ ἐκείνου τὸ πολὺ μέρος τῆς γῆς ἀκείωσαντα. verba *ἐξ ἐκείνου* ad nihil praecedens possunt referri, et alium non admittunt sensum quam *ab initio vitae monasticae*.

ib. v. 7. gloriatur Chrysostomus (t. 4 p. 481 seqq. t. 3 p. 667 seqq.) Eutropium in asylo, quamdiu ipse illud non reliquerit, a se servatum, et asyli ius adversus violatores vindictum esse.

p. 269 v. 8. Arcadii ad Aurellianum praef. pr. ea de re mandatum exstat in c. Theod. de poenis l. 17, his verbis: *adhibitis fidis custodibus ad Cyprum insulam perducatur, in qua tua sublimitas relegatum esse cognoscat. Cellar.*

ib. v. 12. pariter Philostorgius (11 6) μεταπεμπτός ἀπό Κύπρου γίνεται, et post τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται. *Cellar.*

p. 270 v. 19. epitheton *δολίας* ab aliena manu hic illatum esse videri potest: nam ad mentem Zosimi pagani hominis notionem venerationis habere nequit, neque cum usu loquendi convenit. Sozomenus, et qui de eo templo plurima disserit Evagrius (2 3), id nusquam usurpant, et posterior Euphemiam *παναγίαν* modo dixit.

p. 271 v. 4. Socrates 6 6 et Sozomenus 8 4 *Saturnini* tantum et *Aureliani* mentionem faciunt.

ib. v. 12. *δορυφόρων*. vid. Comm. ad l. 3 c. Th. ad Leg. Corn. de sicar. n. 8. *Ritter.*

ib. v. 17. de rebellione Gainae vid. Socrates 6 6, Sozomenus 8 4, Theodoretus 5 32 seq.; cf. Philostorgius 11 8.

ib. v. 20. traditae a Socrate et Sozomeno causae, cur Gai-
nas urbem egressus sit, minus probabiles sunt quam ea quae a Zosimo proditur.

p. 272 v. 5. testibus Socrate et Sozomeno nefandum barbarorum consilium armis, quae urbe exeuntes occulte secum ferrent, animadversis nudatum fuit.

p. 273 v. 16. vid. Comm. ad l. 3 c. Th. ad Leg. Corn. de sicar. n. 9. *Ritter.*

ib. v. 18. Philostorg. l. o. de Fraiuto ait: *Ἰβνθος μὲν τὸ γένος, Ἕλληνα δὲ τὴν δόξαν. Cellar.*

ib. v. 22. latrones hosce fuisse Hunnos, *Ritteri* (in marg. not.) sententia est, cui adstipulantes nominat Gothofredum in Comm. ad l. 34 c. Th. de oper. publ. et Pagium ad a. 395 init. tomi 2.

p. 274 v. 12. memorabile est, quod rerum imperii ea subsequuta erat attenuatio, ut ne *triremes* quidem tum aedificari possent. qui recens est a Polybii lectione, poterit forte meminisse locum ubi ille de *hexeribus* agit. in bello cum Poenis quinqueremibus erant contenti Romani. v. Polyb. 1 20 et 63. *H.*

p. 275 v. 14. cogitandum est de rapidissimo undarum cursu in freto Hellespontii. cf. sup. ad p. 89 21. *H.*

p. 276 v. 9. τοῖς κατ' αὐτοῦ τιμωμένοις; erga οἱ τιμώμενοι absolute, pro οἱ θεοί? *H.*

ib. v. 13. fuere coss. a. 401 *Vincentius* et *Fravitta*, seu, ut verius legitur, *Fravvitus*. unde apud nostrum emendandum videtur *Φραούιτος*, ut apud Socratem 6 6 *Φραυίτος. H.*

p. 277 v. 12. adstipulatur Zosimo Philostorgius l. c. Gai-
nam ab Hunnis victum caesumque esse, Socrates vero et Sozo-

menus victores fuisse Romanos tradunt, et sedem victoriae in Thracia collocant.

p. 277 v. 13. eiusmodi alia in principem hunc verba inimica vide in Comm. ad l. 3 cod. Theod. ad Leg. Corn. de sicar. Ritter.

ib. v. 20. Sozomeno 8 25 et Philostorgio 11 8 auctoribus, Thracia ab Hunnis, qui Istrum traiecerant, vastata fuit.

p. 278 v. 2. agebatur in loco lacumoso *de exulibus Saturnino et Aureliano* cf. sup. p. 271 init. sic et Tillemont. in Arcadio art. 18 et nota 25. quid autem eorum reditus ad Eudoxiae odium in Ioannem Chrysostomum inflammandum attulerit, non satis constat. suspectum sane hunc Augusta habebat ob gratiam qua apud Gainam erat. H.

ib. v. 8. vid. c. 20 init. et ibi videbis etiam iungi τὸν βασιλέα καὶ τὴν γερουσίαν. Ritter.

ib. v. 16. l. 11 de Pagan. et ibi Gothofred. ac l. 37 de Episcop. et ibi Comm. Ritter. spectat res ad Theodosii I tempora, a. 389 initio facto a Baocchi templo. v. loca Sozomeni et aliorum ap. Tillemont. in Theodosio art. 52 sqq. Ioannes exulat a. 404. memorabilis est locus qui sequitur *de monachis*. H.

ib. v. 23. vid. Liban. orat. pro templis p. 475 ed. Trozt. et ibi loca a Godofred. collecta et inprimis elegantem Eunapii locum in vit. Sophiat. et Comm. ad l. 1 de monach. Ritter.

p. 279 v. 3. ἀναγκαστῶν. Gothofr. ad l. 63 c. Th. de decur. Ritter.

ib. v. 14. excitatae ob Ioannem turbae largius expositae sunt a Socrate 6 15—21 et Sozomeno 8 16—18, qui monachorum quidem caedem nusquam commemorant, Severianum episcopum autem, ut populi furorem mitigaret comprimeretque seditionem, frustra dedisse operam scribunt. cf. Zonaras 13 20.

ib. v. 18. εὐνούχους. vid. Comm. ad l. 84 c. Th. de petitionibus. Ritter.

p. 280 v. 8. ἀβλαστον. Ernesti de usu glossar. p. 35. Ritter.

ib. v. 11. de hisce secundis Ioannis turbis vid. Sozomenus 8 19—23. pluribus et ob diversas causas incendii culpa attributa fuit. Socrates 6 18, Chron. Pasch. p. 307. Ioanni successit in episcopatu Arsacius. circa annum 404, quo Cpolis his tumultibus vexata fuit, terminabatur Eunapii historia. Photius cod. 77.

ib. v. 17. φλόγα. vid. Comm. ad l. 44 c. Th. de oper. publ. Ritter. magnum hoc Ioannitarum flagitium incendii urbi parati; a quo alii eos liberare veluere. paulo ante τοῖς συνήθεισιν λόγοις de sacris sermonibus est accipiendum, quibus turbulentus homo plebem exasperabat. H.

ib. v. 21. Palladius in Dialog. p. 10 t. 13 Op. Chrysost. add. p. 37. Ritter.

p. 280 v. 24. vid. l. 8 ad Leg. Corn. de sicar. n. 9. de Palatio habes leg. 47 c. Th. de opp. publ. *Ritter*.

p. 281 v. 4. in Helicone monte duplicis ordinis Musarum ἀγάλματα fuerunt, πρῶτα, antiqua, Cephisodoti opus, et compta etiam trium artificum, quorum singuli tres statuas effinxerunt. Pausan. Boeotic. f. 304 Gr. *Cellar*.

ib. v. 13. fuit autem Lindus urbs Rhodi insulae. de templo ita Strabo lib. 4: ἱερὸν δὲ ἐστὶν Ἀθηναῖς Λινδίας αὐτόθι ἐπιφανές, τῶν Δαναῶδων ἱδρυμα. *Cellar*. nulla fides haberi potest indoctis horum et sequentium temporum hominibus iactantibus passim nobilia antiquitatis monumenta. agam ea de re diligentius in commentatione inserta t. 8 miscelli operis *Antiquar. Aufsätze*. Minervam Lindiam adhuc sec. 11 superstitem commemorat Cedren. p. 322 B. eam cum Iove ex aere factam fuisse suspicor, quia ἀγάλματα dicta, et miraculum hoc ipsum facit, quod ignis vi liquefacta non sunt. *H*.

p. 282 v. 5. τὴν τοῦ ὄνου λεγομένην σκιάν. h. l. causam nullam aut probabilem aut satis gravem repertam. alias plerumque de re nihili dicitur, de qua litigatur. v. Suid. h. v. *H*.

ib. v. 7. cf. c. 17. *Ritter*.

ib. v. 9. vid. hic Comm. ad l. ult. cod. Theod. de quaest. *Ritter*.

ib. v. 15. Ἀρβαζάνσιος. paulo aliter offertur nomen apud Synesium ep. 134, quae huc etiam pertinet. *Ritter*.

p. 283 v. 1. huc pertinet Suidas v. Ἀρβαζάνσιος, qui eius avaritiam notat.

ib. v. 5. de Isaurorum incursione vid. Sozomenus 8 25 et Philostorgius 11 8.

XII. DE HONORIO (l. 5 c. 26 — l. 6 c. 13).

In postrema hac historiae suae parte Zosimus, postquam in superioribus maxime Eunapium ducem habuit, Olympiodori nunc, scriptoris aequalis, deserti et fide dignissimi, vestigiis insistit, eiusque *Sylvam* (Ἰλῆν) ita sequitur, quantum scilicet comparatione epitomae a Photio confectae et historiae Zosimeae intelligitur, ut rationem et ordinem eundem servet, et ubi res naturali vinculo haud coniunctae explicandae sunt, a rerum serie cum eo deflectat, veluti in historia Constantini tyranni, quae paulo quidem seriore, commodo tamen loco integra et aliis haud interrupta enarratur. iudicio Zosimum suo esse usum nec temere auctoritatem ducis sui secutum, argumento erunt loca in quibus ab Olympiodoro discedit, et alia, quae vel in breviario Photii paulo prolixius sunt explicata, docebunt quantum sit in Zosimo brevitas studium, quod vel obscuritatem nonnullis videtur affuisse locis (e. g. p. 294 22 sqq., 300 5 sqq., 324 15 sqq.). quae

de rerum causis iisque quae inde sequantur, ac de virtutibus vitiisque imperatorum rebusque praefectorum civilibus aut militaribus iudicata in hac parte legimus, Olympiodori potius esse quam ab Zosimo animi acie inventa suspicamur, eamque ob causam ea quae de Stilichonis virtutibus ac vitiis ab omni iniquitate alienus iudicavit, non Eunapio, qui ut impium in maiorum sacra hominem eum exagitaverat, sed Olympiodoro duce scripsit. qui cum Zosimo hic comparari scriptores adhiberique ad eius emendationem possint, ii et paucissimi sunt et minimi momenti. Orosius quidem, nisi iusto parior ac brevior in rebus enarrandis fuisset indulgissetque minus ingenio superstitioso, ut aequalis aetate ad eoque maxime auctoritate pollens, utilissimus ad hunc usum foret. suppeditant nonnulla quae huc faciunt, praeter Sozomenum et Philostorgium et chronographos Marcellinum et Prosperum, Iornandes et Procopius, hic in ultimis, ille in prioribus, denique Augustinus aequalis ac Frigeridus Turonensis. ultimo loco monebimus hiatum esse quodammodo historiae rerum quae inter annum 404 et 407 gestae erant. cum enim Eunapius historiae suae finem anno 404 fecerit, Olympiodorus autem suam a. 407 exorsus sit, relictum ab iis est spatium, quod nisi aliunde sartum Zosimus praestitit ac rebus in illo temporis intervallo gestis explevit, ipsius historiam imperfectam reddere debuit. quantum comparando potest conici, ex Olympiodoro, qui exordium historiae suae paulo altius duxisse videtur, ea quae iis annis sunt inclusa sumpta sunt et translata. factum tamen vel sic ut male omitteret res nonnullas admodum notabiles, inprimis Alarichi primam in Italiam exscensionem.

p. 233 v. 8. desiderantur hic ea quae ad priorem Alarichi in Italiam eruptionem pertinent. anno 400 Alarichus, cum superatis Alpibus in Italiam descendisset, proeliis commissis ad Pollentiam ac Veronam a Stilichone ita victus fugatusque est, ut post annos tres quam Italiam hostiliter invasisset, eam terram relinquere ac redire ois Alpes cogeretur (Claudianus de bello Getico; cf. *Tillemont.* t. 5 p. 522—532. *Gibbon.* t. 3 p. 145—155). eundem Alarichum postea Stilicho ad suas partes tractum magistrum militiae in Illyrico constituit (Sozomen. 8 25. cf. *Buat Histoire ancienne des peuples de l'Europe* t. 7 p. 69 seqq.)
ib. v. 15. exactius haec apud Olympiodorum sunt tradita.

Ἐνελικῶν (Illyricum recuperare ut occidentalis regni partem cupiens) μετεκατέσταν ἐπὶ τὸ φυλάξαι Ὀσωρίῳ τὸ Ἰλλυρικόν· τῇ γὰρ αὐτοῦ ἦν παρὰ Θεοδοσίου τοῦ πατρὸς ἐκνενεμημένον βασιλεία

ib. accepit Alarichus vivo Stilichone μισθὸν τῆς ἐπιστρατείας μ' κεντηνάρια. Olympiodor.

ib. v. 18. de Rodogaisi, qui quinquennio iam ante Alarichi fuerat in vastatione Italiae socius, incursu, Zosimus iusto brevius, Orosius 7 37 paulo fusius, verum non satia exacte scripsit.

p. 283 v. 20. Orosius (7 37) et Iornandes (de success. regn. c. 95) numerant *plus quam ducenta milia*, in quibus fuerunt mille et ducenti optimates (κεφαλιῶται).

p. 284 v. 2. Romam appropinquabat hostis. cf. Augustin. serm. 105 c. 10 et de civ. dei 5 23.

ib. v. 3. ἐν τῷ Τικίῳ τῆς Λιγυσιτικῆς. olim Ticinum Insubrium in Transpadana erat. at hoc tempore *secunda provincia Liguria, in qua Mediolanum est et Ticinus, quas alio nomine Pavia (Pavia) appellatur.* Paull. Diac. Langob. 2 15. H.

ib. v. 7. Rodogaisum extra Italiam ad Istrum a Stilichone deletum esse, omnium unus Zosimus tradit, quem ut cum reliquis scriptoribus in concordiam redigat, ita Leunclavius emendat, ut pro Ἴστρον scribat Ἄρνον, Italiae fluvium. Tillemontius (t. 5 p. 807 not. 21) monet, euntibus a Ticino Florentiam, ad quam hostis superatus est, Arnun transeundum non fuisse. dubites an Ἡριδανός, *Padus*, scribendus sit, qui a Ticino adversus hostem procedenti traiciendus erat; eum Ataulphus quoque descensus in Italiam traiecit.

ib. v. 8. διψοθεισὴν. iusto proelio. Orosius miraculum augens, in montibus Faesulanis barbaros periisse fame scribit.

ib. v. 10. cum duodecim milibus optimatum, Olympiodorus. testibus Augustino et Orosio, ingens barbarorum multitudo capta et maxima ex parte vili pretio vendita est; Rodogaisus ipse comprehensus inter captivos affectus supplicio est.

ib. v. 14. de *Ravennae* origine locus hic non fugit sagacissimum indagatorem, Cluver. Ital. ant. qui videndus p. 301 sqq. Asinius *Quadratus*, auctor historiae *χλισηρίδος*, ab u. c. ad annum millesimum deductae. H.

ib. v. 15. vid. diss. de Zosimo, et Photius p. 180, Fabricius t. 6 p. 237.

ib. v. 18. est *Asinius Quadratus*, historicus Romanus. vid. praeter Vossium Casaubonus ad Capitolini Verum c. 7. *Cellar.*

p. 285 v. 15. cf. Olympiodorus.

p. 286 v. 11. Italiae extremam urbem *Emonam* faciunt Herodianus 8 1, Capitolinus in Maximin. c. 21, unde a Valesio (in Ammian. 28 10) notatur *Zosimus*, quod inter Pannoniam et Noricum ponat. at Casaubonus in d. l. Capitolini, *Emona*, inquit, *Pannoniae superioris urbs, in finibus eius sita, qua in Noricum ibatur et Italiam.* *Cellar.* *Emonae* data lex 2 c. Th. de auro coron. ubi consule not. e. *Ritter.* locus de *Emona* (nunc Labacum Carniolae esse putatur) notabilis est, non tam iudicio *Zosimi*, cum fabulam poetae apponit, quam propter *Pisandri* poetae deperditi mentionem factam; qui meo quidem qualicumque iudicio *Larandensis* est (v. ad Virg. t. 2 p. 231, t. 4 p. 235), at *Valkenar.* *Diatr.* p. 24, adstipulante *Ruhnkenio*, eundem cum *Rhodio* habet, cuius *Heraclea* nobile fuit opus. huius tamen non

nisi duo libri memorantur, alterius usque ad 26. iam si alteruter *universas historias, quae mediis omnibus saeculis usque ad aetatem ipsius Pisandri contigerunt, in unam seriem coactas rede- gisse et unum corpus effecisse* dicitur; si porro alteruter *ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν* nomine inscripsit opus, *πᾶσαν ὡς εἰπεῖν ἱστορίαν περιλαβῶν*, quo *reditus Argonautarum*, res ab Herculis fabulis prorsus seiuncta erat expositus, ut h. l. ex Zosimo discimus, indicent alii de utro noster Zosimus sit accipiendus. de fabula ipsa cf. alia loca ap. Cluver. Ital. ant. 1 c. 21. *H.*

p. 286 v. 21. ex Olympiodoro desumpta huius transvectionis historia videtur tam a Zosimo quam ab Sozomeno 1 6. eiusdem rei etiam apud Plinium 3 18 mentio iniecta.

p. 287 v. 1. vid. Suidas v. *Ἰλλοανδρος*, ibi Küster. Macrobius Sat. 5 2. Heyne ad Virgil. Aen. 2 exc. p. 232 seqq. t. 4 p. 255.

ib. v. 7. cf. Orosius 7 38, qui aequae ac Philostorgius 12 2 Stilichonem prodicionis arguit; Sozomenus 8 25 et 9 4, Socrates 7 10.

p. 288 v. 10. *Centenarios* 40 Olympiodor. p. 146 ed. Venet. cf. l. 2 c. Th. si quis pecunias conflav. *Ritter.*

ib. v. 12. hic idem videtur cui inscribitur L 11 c. Justin. de vectigal. publ. vid. not. b ad l. 2 c. Th. de his quae ex publ. alius Lampadius enim ille cui dicta lex inscribitur, quae ad Orientem pertinet. *Ritter.*

ib. v. 14. verba probabile fit ab auctore Graece fuisse scripta, ut et inf. c. 88 et 6 11. sic c. 41 *Οὐτιοῦρέμ* scriptum. digna vero oratio Curio aliquo vel Fabricio: *non est ista pax, sed pactio servitutis.* *H.*

p. 290 v. 6. de *Constantino* repete animo sup. 5 27. multis de eo Tillemont. in Honorio art. 26 sq. idem est *τύραννος* c. 32. *H.*

p. 291 v. 18. de Stilichonis exitio cf. Sozomenus 9 4, Orosius 7 38, Philostorgius 11 3 et 12 2, qui in plerisque consentiunt. culpam a Stilichone amovet et nullius nefarie facti eum sibi fuisse conscium Olympiodorus tradit, testis omnium maxime idoneus. Sozomenus regni orientalis in filii gratiam affectati suspicionem fuisse scribit. alia in eum crimina congerunt leges cod. Th. (l. 1 lib. 7 tit. 16, l. 22 lib. 9 tit. 13), quae Stilichonem *praedonem publicum* vocant, et qui *ad ditandam inquietandamque barbariem* thesauris usus sit. quae quidem criminationes cum inimicos ipsius auctores habeant, non magis fide dignae sunt quam quae Philostorgius et Orosius, aut fama Stilichoni iniqua in errorem inducti, aut partim studio eorum qui eum dignitatibus deiecerant, partim odio eius ob religionis dissidia permoti, ei crimini dant, quod barbaros, a quorum iniuriis eum semper Italiam protexisse constat, cupiditate regni ad se pretio

pellegerit (cf. Gibbon t. 3 p. 185) et Vandalos Alanos et Suevos ad incurstrandam Galliam instigaverit. quod crimen si vere ad Stilichonem pertinuisset, barbari haud dubie ad consilia eius fraudulenta adiuvanda incursiones suas praedationesque accommodassent; quorum tamen nihil factum videmus. effusi isti barbari sunt in Romanorum provincias non eodem quo mortuus Arcadius est anno, et quo primum Stilichonem regno imminuisse tradunt, sed biennio ante quam Arcadii mors res Orientis invadendi opportunitatem dederat.

p. 291 v. 20. Olympio, quem Olympiodorus ἀνοσιουργὸν vocat, Stilicho auctor fortunae honorumque exstiterat.

p. 292 v. 16. vid. Prosopogr. c. Th. Ritter.

p. 293 v. 8. secundum Sozomenum et Orosium trucidati sunt ii qui rerum novarum, quas moliri Stilicho credebatur, consilii dicebantur.

ib. v. 12. antiquius et nomen hoc et officium quaestorum videtur, si ad Suetonii verba attendimus, Aug. 65, Neron. 15, Tit. 6. *Cellar*. quaestor, qui principum vice orationes in senatu recitare solebat, a Symmacho 1 ep. 17 *precum arbiter et legum conditor* appellatur; vid. Iuretus ad Symm. l. c. Ritterus hic laudat *Almannum* ad Procopii Anecdota.

ib. v. 17. vid. l. 10 de censor. Ritter. add. Prosopogr.

p. 294 v. 13. h. reputavit apud se *quanta esset multitudo* militum, nimis magna quam ut castigari posset. H.

ib. v. 22. postquam barbari audierant Romanas copias in *Stilichonem* seditionem movisse, cum Stilicho eos adversus illas ducere recusaret, ipsi alienantur ab eo. *Sarus* vero etiam in eius interitum imminet: Hunnis, quibus Stilicho fidissimis utebatur, necatis, et impedimentis direptis, Stilichonem armis agredi parat; at ille fuga elabitur. hic est rerum ordo. H.

p. 295 v. 22. Heracliani manu occisus est Eucherius; vid. Zosim. p. 300 extr. et Olympiodorus. in nonnullis hic discedit Philostorgius 12 2, ad quem vid. Comm. Godofred.

p. 296 v. 10. ceterum in *Stilichone* exemplum habemus quam parum tuta res sit nominis immortalitas: fieri enim potest ut obscurissimorum hominum artibus et calumniis iniquissima fama homines magni ingenii et virtutis, maximis rebus gestis, post fata quoque opprimat. poetae adulatoris, scriptorum propter sacrorum diversitatem odiis, et nequissimi hominis Olympii calumniatione factum, ut hominis, cuius similem illa aetas non vidit, fama omni foeditate deturpata sit. H.

ib. notariorum tria erant genera. primi et praecipui sunt *tribuni et notarii principis*, de quibus Zosimus infra p. 304 sq. Ἰωάννης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφῶν, οὗς τριβούνους καλοῦσιν, ἄρχων γεγενημένος. hi et *tribuni notariorum* dicuntur, ut h. l. et in Chron. Morcell. Patricio et Hypatro coss. secundi sunt *tri-*

buni et notarii praetoriani, de quibus l. 13 et 14 cod. de palatinis S. L. tertii *domestici et notarii*, ut est in l. 2 et 3 c. Th. de primicer. et notar. *Valesius*.

p. 296 v. 15. vid. l. 42 c. Th. de haeret. *Ritter*.

ib. v. 17. τοῦ μεγίστου, scil. τῶν ὀφφικίων. sic Olympiodorus. cf. Philostorg. 12 1: μέγιστος τῶν ὀφφικίων γέγονεν. Zosim. 2 25.

p. 297 v. 5. vid. l. ult. cod. Th. de abolit. in fin. Comm. *Ritter*.

ib. v. 15. exstant in cod. Theod. (t. 4 p. 347 seqq.) leges, quibus Stilichonis Eucherii et satellitum eius bona fisci facta sunt.

p. 298 v. 9. Olympiodorus auctor est Alarichum partim caede Stilichonis partim violato a Romanis foedere commotum urbem Romam obsidisse. cf. Sozomen. 9 6.

ib. v. 11. vid. l. 3 cod. Th. de aquar. collat. et Frigeridum apud Gregor. Turonensem lib. 2 c. 8. add. l. 1 c. Th. de terris limit. et ibi Godofred. *Ritter*. de *Iovio* P. P. (cf. inf. c. 47) et de *Gaudentio*, Comite, mox Vicario Africae cf. Prosopogr. cod. Theod. add. Tillemont. (art. 34 et *Notes sur Honoré* n. 12). *H*.

ib. v. 21. apud Olympiodorum Sarus audit ἡρωϊκός καὶ ἀνταγωνιστός ἐν μάχαις.

p. 299 v. 3. τῶν Ὀλυμπίου — εὐχῶν, erat enim homo simulatae pietatis, qui dolo et scelere clam grassando precibus numen demeretur. cf. sup. c. 32. add. Tillemont. in Honoris art. 31. *H*.

ib. v. 11 seqq. soli fere Zosimo debemus ea quae ab Alaricho ante Romam obsessam gesta traduntur. de obsidione urbis Sozomenus 9 6 pauca scripsit.

ib. v. 15. Olympiodorus: Ἀδάουλφος ὁ τῆς γυναικὸς ὀδύφης. Sozom. 9 8. Philostorg. 12 4.

ib. v. 23. Οἰκουβαρίαν, castellum in Bononiensi agro: cuius nulla alia memoria exstat, ne quidem apud Cluver. Ital. ant. *H*.

p. 300 v. 3. vid. l. 7 c. Th. de indulg. deb. *Ritter*.

ib. v. 8. Tharsacii meminit l. 6 c. Th. de patroc. vicor. *Ritter*.

p. 300 v. 18. iam antea Romam confugerat Eucherius et in asylo salutem sibi quaesiverat (c. 34), ubi cum detectus esset ab iis qui ad pervestigandum eum ab imperatore erant missi, a vi tutus mansit (c. 35). quo igitur modo nunc ad hanc urbem ab Arsacio et Terentio Eucherius ductus potest dici? necesse scilicet est alio subsequente imperatoris iussu venisse, qui abstractum eum accirent ad imperatorem; unde illi aut iam condemnatum reum reduxerunt Romam, aut ubi periculum ab ho-

stibus imminens animadverterunt, ne cum Eucherio interciperentur, mutata via Romam repetierunt; quod si ita esset, pro εισηγάγον scripserim ἀνήγαγον. teste Philostorgio, Eucherius, cui a barbaris Romam pergentibus ad asylum in urbe aufugiendi copia facta erat, imperatoris iussu inde abstractus est; quae quidem narratio etsi minus videatur similis vero, in eo tamen cum Zosimo conspirat, quod Eucherius Romae fuit et inde abreptus est. *R.* cogitandum est, Eucherium extra urbem in loco aliquo munito custodiae datum, sub hoc ipsum tempus per eadem loca, per quae Alarichus incedebat, in urbem adductum fuisse, ut capite plecteretur. *H.*

p. 300 v. 20. vid. l. 18 c. Th. de bon. proscript. *Ritter.*

p. 301 v. 1. vide Olympiodorum, init. et Procopium de bello Vandal. 1 2. *Ritter.*

ib. v. 3. Σιγήναν. cf. Olympiodor.

ib. v. 11. Εὐγένιου. vid. l. 19 de pagan. in Comm. Gothofred. *Ritter.*

ib. v. 14. ex hoc loco Lipsius Vest. c. 14 probat, Vestales virgines, saepe ante concussas sub Valentiniano, Theodosio, tamen animam traxisse ad ultimum Theodosii senioris aevum, tum vero extinctas prorsus esse. *Cellar.*

p. 302 v. 5. locus elegans ad illustrationem eorum quae de servo poenae dicuntur. *Ritter.*

ib. v. 7. suffocatam Serenam esse Olympiodori testimonio confirmatur.

ib. v. 10. χρυσία. vid. Lipsius de Magn. Rom. 3 5 extr. *Cellar.*

p. 303 v. 5. ex l. 6 c. Th. de sepulcr. viol. debebant sepeliri extra urbem cadavera. *Ritter.*

ib. v. 15. Olympiodorus inquit: ἀλληλοφαγία τῶν ἐνοικούντων ἐγένετο, et Hieronymus (t. 1 p. 121) homines fame eo impulsos esse ut a carne humana vescenda non abstinerent; quam ob causam ἐκινδύνευσαν non interpretandum videtur *periculum eius rei fuisse*, sed *vere eo redactos esse* ut cibo illo abominabili uterentur.

ib. v. 22. Βασιλειου. forte hic est cui inscribitur lex 4 c. Th. de immun. concess. *Ritter.*

p. 304 v. 1. Ἰωάννης. vid. l. 2 de Primicer. et notar. adde loca alia ex Comm. *Ritter.*

ib. v. 4. videntur Romani nuntiatum accepisse, Alarichum ab obsidenda urbe discessisse, cura obsidionis mandata alii homini ex Stilichonis partibus, qui ipsi obsidendae urbis auctor fuerat. nam sunt verba εἰ αὐτὸς Ἀλάριχος ἐτι πάρεστι. Alarimus.

chum copias adversus Romam duxisse non ignorabant, sed an adhuc (ἔτι) in castris versaretur, dubitabant. *H.*

p. 305 v. 4. vid. hic leg. 12 c. Th. de Mathem. in Comm. adde not. b leg. 1 de pagan. *Ritter.*

ib. v. 6. *Νεβηταν.* Sozomenus 9 6 *Λαφλιαν* vocat. Io. Langius (ad Nicephorum 35 13) mavult in Sozomeno *Ναφλιαν*, Ortelio in Thes. Geogr. approbante.

ib. v. 10. *ἐπι δὲ τὴν κρατούσαν κατὰ νοῦν ἐλάμβανι δόξαν*, h. e. quandoquidem Pompeianus Christianus erat. *H.*

ib. v. 12. *Ἴννοκέντιος.* vid. Comm. ad l. 17 c. Th. de Indaeis. *Ritter.* cf. inf. c. 45. *H.*

ib. v. 14. Sozomen. l. c. de Pompeiano: *τοῖς ἐλληνίζουσι τῆς συγκλήτου θύειν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ναοῖς.*

p. 306 v. 1. observatu dignae sunt res, quas Alarichus sibi stipulatus est tanquam maxime exoptabiles, *vestes sericas* 4000, *coria coccineo colore tincta* 3000, *piperis librarum* 3000. etiam *proportio auri ad argentum* memorabilis, 5000 librae auri et 30000 argenti. potest tandem hinc de opibus et divitiis urbis iudicium fieri: quodsi barbari monetam ex his metallis procuderunt, quanta inter eos succedere debuit rerum conversio! nam confici hinc poterat ex auro quidem summa 225000 aureorum (duo aurei fere aureum Ludovicium nostrum aequant), ex argento vero 300000 denarii (circa 50000 thaleror.). *H.*

ib. v. 6. *Palladius P. P. a. 410.* v. Prosopogr. cod. Theod. et Tillemont. l. c. nota 31 p. 813. *H.*

ib. v. 18. *ἀπεκόμησαν.* vid. l. 19 de pagan. *Ritter.*

p. 307 v. 10. cf. Sozomen. l. c. Hieronym. ep. 2 16.

p. 308 v. 5. de Constantini legatione ad Honorium cf. Olympiodor. *Ritterus* adire iubet Comm. ad l. ult. c. Th. de malefic. et mathem., et de numero legatorum diverso, quae sunt observata a Gothofredo ad l. 3 de legat.

ib. v. 22. cf. Sozomen. 9 7. inimici quoque Alarichi, quo minus pax iniretur, impedimento fuerunt.

p. 309 v. 3. de Theodoro vid. Prosopogr. c. Th. *Ritter.*

ib. vid. hic l. 22 cod. Th. de bonor. proscr. *Ritter.*

ib. v. 14. *καθίδηρα* h. l. de stativis, quae notio proxime accedit ad illam Thucydideam, ut sit, mora. v. Duk. ad 2 19. *H.*

p. 310 v. 6. vid. hic lex 22 c. Th. de bonor. proscript. Comm. *Ritter.* non dubito *δεδημευμένων* esse legendum, quod postulat sup. c. 35. sed alterum *διὰ τὴν Στελιχωνος οὐσίαν*, ubi ultima vox ex superiore versu *οὐσίας* nata est, vix expeditas, cum plura substitui possint; proximum foret *συνουσίαν*. nam

familiaritas, studium, affectatio Stilichonis illud est de quo agitur. *H.*

p. 310 v. 20. τοῦ τῆς Πώμης ἐπισκόπου. Innocentii 1. of. Sozomen. 9 7 et sup. 41. *H.*

p. 311 v. 13. cf. Olympiodor. *Ritterus* addit l. 42 c. Th. de haeret. Olympius, recuperata imperatoris gratia, cum iterum pristinos adeptus esset honores, secundum eis mox exutus et a Constantio interfectus est. Olympiodor.

p. 312 v. 6. magistratibus palatinis exclusi erant ii qui gentilium sacris adhuc adhaerent: l. 21 cod. Th. de pagan. sacrif. et templ. *qui profano pagani ritus errore seu crimine polluantur, hoc est gentiles, nec ad militiam admittantur.* cf. l. 42 c. Th. de haeret.

ib. v. 19. cf. l. 51 cod. Theod. de haeret. ibi Comm.

p. 313 v. 13. ad Hellebichum comitem et magistrum utriusque militiae est l. 1 c. Th. de calumniator. Merobaude 2 et Saturnino coss. i. e. anno Chr. 380, unde huius partem fuisse vero simile est. *Reinesius.*

p. 314 v. 5. ad hunc Valentem comitem domesticorum et Olympium magistrum officiorum est lex 42 cod. Th. de haeret. imp. Honor. et Theod. coss. Basso et Philippo. *Reinesius.* ab hoc Valente diversus fuisse videtur is qui ex Dalmatia copias duxerat. cf. Olymp.

ib. v. 21. stratagema politicum, quo usi sunt Augusti huius aevi ad delinendos barbaros, qua de re monui in praef. ad t. 2 c. Th. *Ritter.*

p. 315 v. 5. *χρηστων.* vide supra lib. 4 c. 10 et formulam p. p. ap. Cassiodorum. *Ritter.*

ib. v. 8. de legatione Iovli ad Alarichum cf. Sozomen. 9 7.

ib. v. 16. βουλόμενος δὲ τῆς μέμψεως — scilicet, veritus ne imperator aut suspicaretur ipsum studere Alaricho, aut resciceret eius imprudentiam. *H.*

ib. v. 19. vid. de ritu iurisiurandi quae post Bignonium ad Marculfi form. collegit etiam Aierus de iurament. et Gothofred. locum hunc citat t. 1 p. 155 c. Th. *Ritter.* cf. *Massieu* de iuramentis veterum in *Mém. de l'Acad. des Inscr.* t. 1 p. 208.

p. 317 v. 3. flagitiosissimis his temporibus nihil tamen flagitiosius dictum factumve arbitror quam hoc, iusiurandum *per imperatoris caput* factum sanctius et religiosius habitum iureiurando *per numen* facto. recteque adeo Zosimus subiicit adeo perversam eorum qui tum rempublicam administrabant mentem, destitutosque eos fuisse numinis cura et respectu. *H.*

ib. v. 7 — p. 322 v. 15. de Constantino tyranno cf. Sozomenus 9 11 et 12, Orosius 7 40.

p. 317 v. 10. cf. Olympiodor.

ib. Iovius hic ignotus, qualis fuerit. v. Tillemont. in Honorio art. 38. *H.*

p. 318 v. 7. coss. Honorius 7, Theodosius 2, anno 407.

ib. v. 9. Marci nulla mentione facta, Gratianum primo loco Orosius nominat.

ib. v. 17. situm huius urbis rectius Olympiodorus indicat: παραθαλασσίαν οὖσαν καὶ πρῶτην ἐν τοῖς τῶν Γαλατῶν ὄροις κειμένην (qua re ex eo Zosimus emendandus est, substituto Γαλατίας pro Γερμανίας). Ἐνθα διατρέψας καὶ ὅλον τὸν Γάλλον καὶ Ἀκυτανὸν στρατιωτὴν διαποησάμενος, κρατεῖ πάντων μερῶν τῆς Γαλλίας μέχρι τῶν Ἄλπειων τῶν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας. cf. Sozomen. *R.* si Germania inferior Galliam Belgicam complexa est, quidni Bononia ad eam spectare debuit? Γαλατίας autem locum non habet, quia nulla Gallia superior vel inferior habetur. — mox p. 319 4 πολιορκίαν κατέστησε, scil. Constantinum. ita fere loquuntur scriptores, ut Dio, Plutarch. al. vertitur: hanc ipsam obsidere instituit, ac si esset, κατέστη. Constantini res diligenter persequutus est Tillemont. t. 5. *H.*

p. 319 v. 15. Bacaudae, manus agrestium et latronum in Galliis, postquam magistratum Romanorum iniuriis incitati in libertatem se vindicaverant, Romanis diu fuerunt infesti. Eutrop. 9 13. *R.* de Bagaudis v. interpp. ad Mamertin. paneg. Maximiani 4 3 et ad Eutrop. 9 13. *H.*

ib. v. 20. Alpes Cottiae provincia Italiae erant sub praef. pr. Italiae; Alpes Maritimae Penninae et Graiae ad Galliarum provincias pertinebant.

ib. v. 23. coss. Arcadius 6, Probus a. 406. cf. Orosius 7 40, Frigeridus apud Gregor. Tur. 2 9. simile veri est barbaros eos, ubi Rodogaisi in exscensione in Italiam socii fuissent, re male gesta reversos per fines Romanos in Galliam irrupisse. cf. Gibbon. t. 3 p. 169 not. 86.

p. 320 v. 14. ῥαθυμηθεῖσαν. id si de plerisque imperatoribus dictum sit, a vero non aberit, etsi fuit unus et alter a quo cura finium non omnino fuit ommissa. et ipse Zosimus 4 3 Valentinianum ob munitos praesidio fines Rhenaenos laudat.

ib. v. 16. τὸ τοῦ Καίσαρος σχῆμα. cf. Olympiodor. Orosius 7 40, Sozomenus 9 11. Iulianus, eius frater, Nobilissimi dignitate ornabatur. Olympiodor.

p. 321 v. 5. de hoc bello vid. Sozomenus 9 12, Orosius 7 40, penes quem ut aequalem et Hispanum maior in his rebus auctoritas est. is cognatis Theodosii primum servos et rusticos, postremo copias Lusitaniae opem in bello tulisse narrat. cf. Olympiodorus.

p. 321 v. 20. cf. Sozomenus.

p. 322 v. 1. cf. Frigeridus ap. Gregor. Tur. 2 9.

ib. v. 2. cf. Sozomenus 9 13; cf. Sidonius 5 ep. 9, Orosius 7 42.

ib. cf. Olympiodor. ipse cum militibus et barbaris adversus Constantinum profectus est. Sozom. Frigerid.

ib. v. 4. barbarorum viribus impar Constans ex Hispaniae finibus eiectus est.

ib. v. 6. transrhenanis istis barbaris nomina sunt Vandalis, Alanis, Suevis c. 3. cf. Sozom. l. c.

ib. v. 7. metus a barbaris iniectus, ne mari traiecto Britanniam peterent ac vastarent, fidem mutare et deficere Britannos a Romanis coëgit (c. 3). barbaros, qui aditu montium Pyrenaeorum negligenter custodito impressionem in Italiam fecerant (Sozomen. 9 12, Frigerid. 2 2, Orosius 7 40), adiunxit sibi Gerontius, cum tyranno infensus Constantem ibi bello fatigaret. Olympiodor.

ib. v. 9. ab hoc inde tempore barbari populi Britannias, Gallias et Hispanias imperio Romano avulsas occuparunt. *H.*

ib. v. 22 — p. 328 v. 7. de Roma per Alariohum obsessa et Attalo vid. Sozomenus 7 8, Orosius 7 42, Philostorgius 12 3.

p. 323 v. 8. de hoc Attalo vide multa ap. Godofr. ad leg. 11 c. Th. de indulg. crim. et Pagium in Crit. Baron. ad a. 410. *Ritter.*

ib. v. 17. eandem arrogantiam Attali et vanitatem pro viribus maiora pollicendi observavit Sozomenus 9 8 et 9: τὰ πάντα τῆ συγκλήτῳ φυλάξειν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ πᾶσαν τὴν πρὸς ἑω ἀρχομένην ὑπήκοον Ἰταλοῖς ποιῆσαι.

ib. v. 24. gentem nobilissimam sacris Romanis deditam et nunc imperio in gentilem hominem delato maerentem. Ammianus 16 9: quorum ad avorum aemulationem posteritas tendens saluari nunquam potuit cum possessione multo maiore. cf. Casiodor. 10 ep. 11, Tillemont. t. 5 p. 43, Gibbon. t. 3 p. 197. *Ritterus* lectores amandat ad Alemannum ad Procop. Anecdota.

p. 324 v. 3. cf. Sozom. 9 8.

ib. v. 5. *Heracianus* comes Africae inde ab a. 408, consul renuntiatus a. 413, sed ab Honorio defectionem moliens eodem anno. v. de eo Tillemont. in Honorio art. 50. *H.*

ib. v. 11. de expeditione Alariohi adversus Honorium cf. Olympiodorus et Sozomenus 9 8.

ib. v. 17. legationis ac praeconditionis Iovii, a Zosimo turbata, sic se habebat ratio. Iovius ab imperatore ante ad Alarichum tentandae pacis causa missus, et condicionibus repudiatis redire

haud consultum esse ratus, apud hostem manserat, cum ab Attalo nunc pacis interpres ad Honorium venisset, iis quae ad eum mandata habebat, in quibus hoc erat, imperatori in insula exuli vitam incolumem fore, id quoque de suo adiecit, postulari ut corpus mutiletur. legati cum Iovio venerant Valens, στρατηγός ἐκατέρως δυνάμειος, Potamius quaeator, et Iulianus, primicerius notariorum. Iovii, qui Attali patricius vocatur, dignitatem et officium iussu Honorii naetus Euseblus, praepositus in conspectu imperatoris ab Allobicho trucidatus est. Olympiodorus. cf. Sozom. 9 8. H. hic nonnulla excidisse suspicor. discas hoc quoque, si compares c. 9 pr. ubi Iovium legatione ad Honorium missum ait, ὡς διεξήλθον ἤδη. atqui h. l. legatos ab Honorio ad Attalum missos commemorat, quibus Iovius, qui tum Attali praefectus praet. erat, respondit, necesse adeo est Iovium vicissim mox legatum ad Honorium missum esse. in hac legatione iterum admittit in animum proditionem Attali, tentatus ab Honorio, Ὁνωρίαν διὰ τινων αὐτὸν ἐπελθόντος, c. 9, moxque palam ad eius partem transit, H.

p. 325 v. 5. emendationi Leonolavii legentis *χιλιάδων* fidem praebet et ratio ipsa, quoniam *μυριάδες* omnem modum excederent, et testimonium Sozomeni 9 8, qui quattuor milia eorum fuisse militum scribit, scilicet *ἕξ ἄριθμούς*, quos Zoaisimus *ἕξ τάγματα* appellat.

ib. v. 13. cf. Sozom. 9 8.

p. 326 v. 1. *Constans* est is qui c. 7 in Africam missus fuerat, καὶ δι' ἐτέρων τὸ πρακτέον μηνύσαντος. male accepit interpres: cum Attalus per alios indicasset, quid esset agendum, immo verò Attalus declaravit, per alios quam per barbaros, h. e. Gothos, rem in Africa esse gerendam. H.

ib. v. 8. depulsus est Alarichus ab urbis Ravennae obsidione, quemadmodum tradit Philostorgius 12 3.

ib. v. 15. Valens, de quo sup. c. 7 et iam ante, 5 45 ταῖς Αἰμιλίαις πόλεσιν. s. Αἰμιλίαις, quae cum regione Flaminia veterem Galliam togatam constituit. v. ad Notit. Imp. Occ. c. 58. praeerant illi duo Consulares, Αἰγύνας pro Αἰγύνας etiam alii dixerunt *Ligures*. v. ad Virgil. Aen. 7 p. 102 t. 3. H.

ib. v. 21. aliena est Britannia ab hoc loco; nec intelligas quid imperatori ad bellum Italiae Britannii longinqui utilitatis afferre, aut quo unquam modo is urbes provinciae, Romanae ditioni iam subductae suique iuris factae, cohortari potuerit. expugnante Alaricho superioris Italiae urbes, curae esse Honorio debebat ut inferioris partis civitates et cohortando pretioque sibi conciliando in fide confirmaret. itaque ad Italiae urbes ea res spectat, nec paenitet nos emendasse *Ρεττιανῆ*, praecunte Gado-

fredo (Comm. ad l. 1 c. Th. de indulg. debit. t. 4 p. 212), qui, quamvis minor sit literarum cum *Βρετανία* similitudo, scribere *Βρετία* praecipit; *Βρετταν* Graeci appellant, qui antiquis *Bruttii* erant. Olympiodori verbis idem irrepererat vitium quod in Zosimo est, et ab editore iam in margine notatum t. 1 p. 145 m. Scriptt. Byz.

p. 327 v. 4. vid. l. 34 de navicular. Ritter.

ib. v. 6. contra hos est etiam Athalarici edictum apud Casiodorum. Ritter.

ib. v. 10. Sozomenus 9 8: *ὑπονοηθῆναι δὲ τινὰς καὶ ἀν-
θρωπίνων ἀπογεύεσθαι κρεῶν.*

ib. v. 19. Alarichi consilium, ut quingenti barbari in Africam ad Heraclianum opprimendum recuperandamque provinciam deportarentur, aspernati sunt et Attalus et senatus, barbarorum fidei haud credendam eam esse censentes.

ib. v. 20. Olympiodorus: *μὴ πειθόμενος Ἄτταλος Ἀλαρίχῳ, σπουδῇ μάλιστα Ἰωβίου, ὃς ἦν τὴν Ὀνωρίου πρεσβείαν προδιδώκως, καθαιρεῖται τῆς βασιλείας.*

ib. v. 22. *πρὸ τῆς Ἀριμίνου.* Philostorgius (12 3) Portu (apud Romam); cf. Sozomenus. discrepant auctores de causis, quibus commotus Alarichus dignitate et imperio adempto Attalum ad privatam conditionem descendere iusserit. cum Zosimo conspirat Sozomenus 9 9.

p. 328 v. 4. cf. Olympiodorus. Placidia Romae per Alarichum capta est.

ib. v. 9. *βασίλεια.* cf. Olympiodor.

ib. de *Apollinari*, Sidonii Apollinaris ave, cf. Tillemont. Honor. art. 27. substitutus ipsi praef. praet. Decimius Rusticus, cum copiae superioribus annis in Hispanias missae aegre ferrent alios barbaros sibi submitti, *Gerontius* earum opera usus novas res molitus Maximum filium Caesarem renuntiat a. 409. exciderunt haec cum reliquis a Zosimo sub finem huius libri expositis. H.

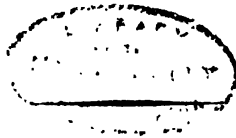
ib. v. 14. Olympiodorus: *πλήθους ὀλίγον ἐπάρχοντα.* habuit ad ducentos aut trecentos barbaros, ut mox Zosimus *τριακισίους*, item Sozomenus 10 9.

ib. vid. l. 7 eod. Th. de indulg. debit. Ritter.

ib. v. 15. Sozomenus l. c. paulo aliter: *ὑποπιος ὦν Ἀλαρίχῳ διὰ προτέραν ἔχθραν.* eodem teste Sarus, posthabito foedere et societatis iure, quod Gothis adversus Romanos intercedebat, quosdam barbarorum interfecerat. ob hanc causam iratus Alarichus, et secundum Olympiodorum exasperatus quod Sa-

rus, qui ad Honorium confugerat, ab eo in fidem receptus erat, Romam tertio ire pergit, eodem a. 410, urbemque vi expugnatam militibus per triduum diripiendam tradit. Oros. 7 39. v. Chronolog. cod. Theod. ad a. 411.

p. 328 v. 20. de reliquis ex Photio statui potest, quo loco Zosimi ultima persequitur; Alaricho versus Ravennam profecto, ut cum Honorio in amicitiam rediret: ἀλλὰ Σάρος Γότθος καὶ αὐτός, διάφορος ὢν Ἀλαρίχῳ, ἔχων τε ὑπ' αὐτὸν ἄγχι τριακοσίων, καὶ προστεθείς Ὀνωρίῳ καὶ συμπολεμῆν αὐτῷ κατὰ Ἀλαρίχου διατινόμενος, ἐμποδῶν ἔστη. Η.

INDEX GRAMMATICUS.

- Ἀβοήθητος** p. 85 v. 6.
ἀγαπητῶς 9, 5. 98, 2. 159, 3.
ἀγαθῶν 142, 15.
ἀγιστεία 52, 7. 75, 11. 95, 15. 218, 10.
 301, 12. 18. 305, 19. **ἀγιστείας**
 307, 1.
ἀδόκτος 41, 6. 88, 5. 117, 10.
 164, 12.
ἀηθρήσαντες 56, 1.
αἰσθάνεσθαι διαλέκτου 219, 1.
αἰσίως 123, 9.
αἰσχρότης 195, 13. 212, 3.
αἰτίαν δοῦναι 21, 8. 78, 6. 82, 9.
 130, 13.
εἰς ἀκρότατον δυνάμει 268, 14.
αἰγυνητῆρες 51, 4.
ἄλις ἔχειν 21, 20. **ἄλις ἐχρήσαντο**
 144, 11.
ἄλική 166, 12. 211, 8. 222, 11.
αἰλλόκοτος 13, 6. 20. 140, 15.
ἄλλως 11, 19. 32, 21. 245, 15. 246, 13.
 250, 14. 251, 23. 262, 15. 263, 5.
 273, 19. 277, 8. 19. 295, 23. 296, 19.
 303, 7. 306, 9.
ἄμα τῷ (infinit.) 17, 5. 18, 16. 21, 17.
 42, 10. 45, 13. 64, 21. 73, 2. 92, 1.
 120, 20. 125, 11. 133, 19. 183, 3.
 216, 17. 237, 10. 241, 3. 288, 15.
τὰ ἀμφὶ τὴν ἑφάν 35, 5. **ἡ ἀμφὶ**
τὴν ἀνατολήν κατάστασις 37, 13.
ἀναδείξει βασιλεῖα 14, 16. 15, 10.
 16, 4. 17, 19. 4. 108, 19. 166, 1.
 190, 16. 239, 21. 244, 22. **Καί-**
σαρα 72, 9. 85, 10. 111, 12. 123, 16.
κοινωνῶν τῆς ἀρχῆς 174, 17.
ὑπαρχον 20, 19. 229, 3. 323, 11.
ὑπαταν 236, 18. 285, 13. **συνανα-**
δείξει 25, 16. **ἀποδείξει** 101, 7.
 185, 6. 237, 1. 260, 1. 328, 10.
ἀναδησασθαι βασιλείαν 54, 20. **νί-**
κας 57, 18.
ἐναπόφαι θρασυτήτα 279, 8. **ἀνα-**
κοκίς τῆς ὀργῆς 285, 10.
ἀναστῆναι εἰς μίση 95, 16. **εἰς**
(πρὸς) ὀργὴν 149, 5. 188, 16.
 315, 12. **εἰς (πρὸς) στάσιν** 21, 23.
 223, 23. 813, 7. **πρὸς ἐπανάστα-**
σιν 283, 7. **ἐξαναστῆναι** 175, 6.
 236, 2. 278, 13.
ἀνατρέχειν εὐφύλα 198, 18. 221, 17.
ἀνθύπατος ἀρχή 176, 14.
ἀντίον τὸν ῥοῦν 286, 16. **στάντων**
ἀντίον τῶν στρατοπέδων 80, 20.
ἀντίας ἀφίδας 96, 20.
ἄπλετος 57, 23. 150, 11. 247, 5.
ἀπὸ Φαύστης ἐτέχθησαν 105, 10.
οἱ ἀπὸ τῆς βουλῆς 115, 22. **οἱ**
ἀπὸ τῆς γεροντίας 227, 4. 19.
 245, 16. 306, 5. **οἱ ἀπὸ τῆς Δαι-**
ματίας 316, 1. **οἱ ἀπὸ τῆς κό-**
λεως 271, 10. 307, 11. **οἱ ἀπὸ τοῦ**
πλήθους 276, 12. **οἱ ἀπὸ τοῦ**
στρατοπέδου 61, 2. **οἱ ἀπὸ τοῦ**
φρουρίου 153, 3. 156, 7.
ἀπογαιωθῆναι 194, 15.
ἀπογῶναι ταῖς ἐλίσιν, τοῖς κρᾶ-
γμασιν 18, 10. 47, 17. 93, 16.
 119, 14. 130, 6. 215, 14. 284, 1.
 299, 9. 305, 1. 326, 5.
ἀποθύμιος 66, 19. 289, 5.
ἀπολεπίσαι θύρας 302, 11.
ἀπολυθέντες 153, 22.
ἀποσιεασθαι 24, 1. 43, 21. 45, 21.
 50, 23. 58, 5. 153, 5. 183, 4. 186, 1.
 204, 2. 217, 4. 239, 11. 248, 10.
 298, 15.
ἀποσφαγῆναι 24, 14.
ἀποσφάζειν 199, 6.
ἀποσφάξει 282, 19.
ἀποσφάττειν 88, 10. 46, 3. 58, 22.
 59, 5. 145, 17. 233, 18. 244, 5.
 252, 10. 269, 14. 279, 10. 292, 18.

- ἀπόθνημι 17, 12.
 ἀριθμοὶ στρατηστικῶν 229, 2. 284, 4.
 ἀρκεῖν, ἀρκεῖσθαι 9, 11. 10, 2. 11, 15.
 17, 10. 19, 21. 24, 23. 54, 15. 60, 14.
 74, 10. 14, 82. 6, 85. 18, 93. 17,
 101, 20. 110, 18. 121, 8. 122, 12.
 129, 2. 11, 134, 6. 140, 19. 142, 3.
 147, 13. 152, 16. 153, 18. 163, 6.
 164, 19. 173, 13. 181, 9. 184, 8.
 189, 1. 194, 4. 200, 17. 208, 7.
 209, 20. 210, 3. 211, 5. 22. 212, 14.
 219, 5. 221, 15. 230, 6. 232, 9.
 233, 22. 234, 8. 250, 20. 266, 12.
 271, 7. 272, 17. 274, 10. 276, 4.
 280, 9. 282, 16. 287, 6. 293, 14.
 297, 16. 299, 1. 6. 303, 7. 316, 15.
 319, 4. 18. 328, 18. ἐπαρκεῖν
 164, 3. 303, 9.
 ἀρχὴ στρατηγίας 315, 11.
 ἀρχιφύλαρχος 157, 3.
 ἀσμενίσαι 19, 7. 113, 11.
 ἀτοκηματα 13, 1. 189, 13. 208, 7.
 236, 17. 247, 15. 256, 22.
 ἀτοκος 15, 9. 116, 2. 212, 4.
 ἄφατος 32, 11. 81, 3.
 ἄχρις ὅτε 71, 19. 113, 12. 117, 20.
 162, 10. 222, 13. ἐσπίρας ἄχρι
 83, 9. Κρητήρας ἄχρι 99, 19.
 νυκτὸς ἄχρι βαθείας 135, 11.
 ἄχρι παντὸς τοῦ βίου 124, 7.
 ἄχρι ψαύσαι 276, 6.
 ἐκ τοῦ βελτίονος 21, 16. 225, 9.
 βιοταθεῖν 61, 21. 119, 21. 276, 22.
 282, 9. 322, 8.
 βοσκολίαν 87, 22. 259, 4. 304, 5.
 παρὰ βραχὺ ἐλθόντες τοῦ 39, 16.
 γεφυραῖοι 216, 3.
 ἐγένοντο τῆς ἀνανεώσεως 282, 7.
 τὰ δάση 229, 14.
 δεῖε τοῦ μὴ παθεῖν τι 17, 13. 45, 10.
 56, 18. 104, 21. 122, 10. 130, 12.
 133, 23. 256, 11. 264, 5. 286, 5.
 288, 15. 289, 19. 320, 4. τοῦ πε-
 ραθῆναι 272, 20. τῆς ἀφαραι-
 σews 100, 7.
 δεικνῆαι 216, 7. 281, 4.
 δεκτός 51, 18.
 δημοσίας κομίει τὰς οὐσίας 15, 9.
 τοῦ δημοσίου κομῆσαι 310, 7. εἰς
 τὸ δημόσιον φέρειν 184, 6.
 διὰ τῶν μάνταν ἦει αἰλίον post
 ailium adit vatem, adeoque doin-
 cere omnes adit (Heyn.) 63, 10.
 διαδείναι 10, 2. 15, 4. 16, 22. 17, 3.
 28, 18. 36, 3. 16. 37, 21. 45, 15.
 57, 17. 76, 1. 78, 11. 123, 21.
 124, 18. 133, 16. 137, 20. 142, 13.
 144, 4. 172, 13. 173, 6. 182, 8. 190, 5.
 197, 18. 201, 2. 207, 22. 228, 17.
 229, 8. 236, 14. 242, 20. 250, 19. 21.
 269, 11. 290, 14. 298, 16. διαθέ-
 σθαι 54, 3. 81, 17. 186, 11. 195, 22.
 διακίεσθαι ἐν ἐσχάτῳ 35, 18. πορ-
 ρωτάτω 11, 16. πρὸς τῇ Πόντῳ
 33, 6.
 διακρίπειν 23, 9. 42, 4. 176, 15.
 227, 23. 257, 16. 258, 5. 273, 20.
 289, 13. 317, 11.
 διακρηκτής 46, 13.
 διακρηνασθαι mod. 80, 11. 155, 8.
 158, 21. 166, 22. 182, 13. 183, 9.
 231, 11. 311, 20. διακρηνασθαι
 310, 6.
 δοθέντος καιροῦ 61, 1. δοθείσης
 ἡμέρας 204, 10. ὃν κναστωρα
 καλεῖν οἱ ἀπὸ Κωνσταντίνου δε-
 δωκασί χρόνον 233, 13.
 δορυφορία 14, 9. 161, 8. 172, 6.
 225, 22. 323, 15.
 δυσκλήρη 72, 6.
 εἶν i. q. καταλείπειν 90, 20. 104, 9.
 237, 12.
 ἐγχελεύεσθαι 45, 18. 48, 10. 60, 19.
 64, 3. 80, 18. 117, 8. 118, 13.
 233, 11. 248, 18.
 ἔγκυτος 190, 20. 236, 5.
 ἐγκότως 250, 20.
 ἐθάδες στρατιωτικῶν 31, 23.
 εἰκὴ κείμενος 73, 14. 228, 2.
 εἶναι] εἶτον ἄλλωρα εἶναι ἐργασ-
 μένη 156, 11. ὅπανον εἶναι κα-
 ἴσθηται 276, 13.
 εἰς i. q. ἐν, Ἀρβηλαν 10, 16. εἰς τὸν
 πορθμὸν 16, 11.
 εἰσφέρειν εὐνοίαν 120, 1. συνου-
 φέρειν 239, 20.
 εἰσφρῆσαι ἑαυτὸν τῇ βασιλείᾳ 75, 7.
 ἐκδεδηγημένος βίος 109, 5. τὸ ἐκ-
 δεδηγημένον 198, 7.
 ἐκείσε i. q. ἐκεῖ 18, 7. 23, 1. 14. 19.
 27, 18. 29, 10. 16. 30. 28. 37, 9.
 39, 14. 48, 19. 64, 3. 75, 13. 78, 3.
 119, 21.
 ἐκθρῆσασθαι 77, 1.
 ἐκθρῆσθαι 63, 12.
 ἐκμείλια 21, 17. 116, 3. 155, 17. 194, 6.
 204, 22. 235, 13. 274, 5. 322, 17.
 ἐκμηλῆς 13, 6. 28, 9. 198, 8. 212, 4.
 235, 6.
 ἐκμείλω 15, 2. 26, 11. 155, 16. 159, 2.
 191, 6. 236, 13.
 ἐκπεσὼν κοινωνοῦ 240, 4. ἡ ἐκ-
 κρηταία ἐκπεσούσα τῶν ἀεικτό-
 ρων 245, 21.

- ἰλαττοῦν, ἰλαττοῦσθαι 21, 12. 23, 8. 29, 20. 47, 2. 58, 16. 82, 3. 99, 12. 103, 13. 113, 5. 132, 7. 134, 18. 154, 12. 161, 4. 163, 10. 170, 19. 207, 6. 213, 19. 245, 20. 274, 14. 236, 6. 302, 23. 306, 16. 325, 12.
- ἔμπορια 30, 10. 104, 7.
- ἔμπροσθεν ποιήσασθαι 75, 9. 120, 6. 151, 17. 283, 1. 298, 8. 305, 13.
- ἐν ἰ. q. εἰς 19, 5. 22, 17. 126, 22.
- ἐνδοῦσης τῆς νόσου 174, 9. νοῖς ἐγγειρηθεῖσαν ἐνδοῦσαι ἰ. q. τὰ ἐγγειρηθέντα εἶσαι 18, 9. οὐκ ἐνδοῦς τῷ κατὰ φύσιν δραστηρίῳ 49, 8. τῇ περὶ τὰς ἡδονῶν ἐνεδίδου μανίᾳ 227, 3.
- κατ' ἐξαιρέτην 175, 8. 214, 19. 225, 12. 235, 15.
- ἐξετάζεσθαι παραχαῖς 29, 1. κινδύνοις 91, 16.
- κατ' ἐξουσίαν 26, 1. 94, 6. 163, 3. 197, 9. 246, 12. 250, 22. 278, 14. 322, 5. 14. 327, 8.
- οἱ ἐπὶ κατασκευῇ 154, 5. οἱ ἐπὶ φυλακῇ 201, 13. οἱ ἐκ' ἀγορᾶς 208, 4.
- ἐπιβροῖσαι 26, 17. 35, 19. 169, 14. 192, 21.
- ἐπιγινώσκειν 101, 18.
- ἐπιγινώσκω 17, 1.
- ἐπικομιζέσθαι 33, 22. 202, 2. 297, 13.
- ἐπιστήμη disciplina militaris 13, 23. 98, 15. 100, 9.
- ἐπισφάττειν 292, 20.
- ἔργον γεγόναι κτῆς τῶν στρατιωτῶν ἀπονοίας 293, 19. ἔργον ἐπιθεῖναι τοῖς κατὰ νόον 268, 13. 288, 20. 297, 15. 300, 10. εἰς ἔργον ἄγειν 236, 23. 283, 16. 291, 13. 327, 22. ἐμβῆναι 22, 1. 23, 11. 96, 10. 120, 21. 115, 3. 146, 13. 148, 3. 268, 3. 302, 14. ἐλθεῖν 219, 13. ἔναι 189, 21. προελθεῖν 270, 8. 288, 3.
- ἀφ' ἑστίας ἀρξασθαι 94, 10. 106, 3. 176, 11.
- ἐξαγαταί 43, 7. 98, 12. 100, 15. 21. 129, 3. 135, 3. 138, 2. 287, 5. 316, 12.
- ἔξατον ἀπωλείας 202, 15. κακοῦ 35, 12. 107, 9. 114, 3. 210, 11. κινδύνου 14, 21. 19, 20. 28, 21. 127, 6. 134, 8. 135, 18. 170, 20. 263, 13. 262, 15. 284, 2. κόλπου 300, 4. ὁμοτητος 13, 18. ἔξατος κινδύνος 146, 8. 270, 15. 289, 17. ἔξατῷ ἀπαρτία 147, 3.
- ἀπαίλια 164, 20. στενοχωρία 133, 3. τύχη 189, 7. εἰς ἔξατον ἐλθεῖν 34, 18. ἐν ἔξατῳ διακίεσθαι 85, 17.
- ἔξατως 60, 22. 263, 1. 280, 5. 20. εὐρηχωρία 15, 20. 78, 19. 167, 5. 168, 7. 197, 16. 203, 9. 209, 8. 21. 254, 22. 267, 19. 292, 6. 319, 15.
- εἶχον ἀπολωλεκότες ἰ. q. ἀπολωλέκασαν 13, 16.
- ἔωθ ὅτε 11, 5. 119, 10. 133, 2. 267, 22.
- ζωγρίας 7, 13. 45, 2. 59, 5. 86, 12. 127, 2. 226, 15.
- θανατῶν 222, 10.
- θαρρεῖν τινὶ τι 56, 19. 214, 15. 219, 2. 225, 12. 239, 6. τεθαρορημένος τὰ ἀπόρητα 271, 3. καταθαρρεῖν πάντα τινὶ 235, 16.
- θείνοντες 117, 19.
- θορῶν 38, 7.
- καραδοκίαν 132, 2. 146, 12. 265, 3. 309, 19.
- ἐκ καραδοκίας τοῦ διαφθεῖραι 180, 10.
- κατὰ ἰ. q. εἰς 23, 19. 122, 2. 170, 9. 218, 2. 325, 2. ἢ κατὰ τῆς πόλεως ἀπαίλια 78, 1 et 204, 12. ἢ κατ' αὐτῆς πολιουρία 317, 8. αἱ κατ' αὐτῶν διαβολαί 121, 5. ἢ κατὰ Βεργανίανος ἀπάτη 110, 20. τῷ κατὰ Γαίην πολέμῳ 273, 17. τῇ κατὰ τὸν Μάρκου ἱστορίᾳ 234, 18. τὸ κατὰ τὸν Μαρσῶν διήγημα 92, 15.
- καταδύεσθαι ἰ. q. ἀισχύνεσθαι 304, 7.
- κατακεντεῖν 234, 7. 275, 19. 279, 11.
- κατακτηθῆσθαι 7, 10. 27, 9.
- κατάλληλος τοῖς στρατιώταις ὄφθει 338, 1.
- κατάλυμα 232, 13.
- κατάλυσις 232, 18.
- καταπιστεύειν τινὶ τι 11, 14. 34, 12. 123, 20.
- κατασφάζειν 215, 21. 256, 10.
- κατασφάττειν 18, 13. 161, 21. 162, 7. 185, 21.
- κατασφάζει 19, 23. 27, 5. 55, 9. 57, 1. 114, 4. 153, 6. 165, 7. 166, 19. 202, 6. 222, 20. 320, 7.
- κατεκτηχότες 135, 3.
- κάτοχος ῥοπή θεία 8, 12.
- κίλυμα 148, 23.
- κερφαίον 292, 9.
- κοινανῆσαι τινὶ τινας 25, 3. 52, 17. 121, 13. 126, 4. 146, 17. 151, 13.

- 179, 18. 181, 21. 182, 14. 217, 20.
237, 1. 249, 17. 253, 12. 275, 1.
291, 7. 298, 5. 299, 18. 328, 20.
τινὶ εἰς τι 208, 18. ἐπιβουλή
43, 9. τραπέζῃ 56, 21. ἄπασι
τοῖς ἐγγεγραμμένοις 179, 2.
πομπὰ ζῳήματα 259, 3.
ποχλίας 266, 9. 19.
τῷ κρείε 327, 12.
κύβον ἀναρρῖφαι 11, 12. 240, 10.
λαμβάνειν τὸ ἐκβῆναι εἰς τὸ λέγειν
103, 16.
λέγειν ἄσματα 156, 18.
λογοποιός i. q. συγγραφεύς 42, 9.
λύμη ἀκριδῶν 50, 17. ἡ ἀπὸ τῶν
ληστῶν 273, 22 ἡ ἀπὸ τῶν
στρατιωτῶν 101, 2.
μαρτύριον *martyris aedes* 270, 19.
ἐπὶ μέγα δυνάμειος 238, 3. ἐπὶ μετ-
ζον τύχης 121, 12.
μείνοι 73, 14.
μμελετημένοι ληστείας 132, 22.
ἡ μέση τῶν ποταμῶν 10, 14. 27, 3.
46, 15. 53, 2. 108, 22.
μετὰ τοῦ καὶ ἀφαιρεῖσθαι 18, 2. 3.
242, 14.
μετάπεμπτον γενέσθαι 121, 16.
234, 13. 283, 22. 290, 4. 311, 3.
ἐλθεῖν 123, 16. ποιησασθαι 31, 9.
269, 12.
μνάσθαι τὴν ἀρχὴν ἐαντῷ 37, 17.
μονόξυλα 219, 17. 220, 5. cf. *Claudian.*
in 4 *cons. Honorii* 623, *Amian.* 31 4. R.
νικᾶσθαι ἀσθαδεῖα 214, 20. cf.
κρατούμενον πλεονεξία 227, 17.
κεκρατημένος ταύτη τῇ γνώμῃ
224, 22.
νομοθέτης *Ictus* 15, 15. 17, 2.
ἐν τῷ βαλλόμενος 153, 16 et 207, 14.
ἔχων 45, 5. ἔχων κατὰ νοῦν 78, 11.
100, 5. 126, 13. 175, 9. 239, 17.
248, 8. 260, 8. 264, 9. λαβῶν 49, 7.
122, 11. 182, 18. 161, 14. 174, 16.
232, 10. 239, 8. 263, 15. 265, 12.
294, 13. 301, 9. 305, 10. 326, 6.
ἀπαντῆσαι κατὰ νοῦν 147, 21.
ἐβῆναι 118, 4. τὰ ἀντῷ κατὰ
νοῦν ὅτα 268, 12.
ξαινόμενος τὸ σῶμα 16, 12. ξαν-
θίντες 309, 10.
ὀδοῦ προελθεῖν, προῖταται 26, 13.
227, 9. 279, 3. 323, 13.
τὴν οἰκίαν ἔχειν 100, 17. τῇ τῆς
κατρίδος (τῆς Ὀάσεως) οἰκήσει
παράδοθεις 237, 11. 258, 15. οἰ-
κίαν Σιδῶνα λαχῶν 260, 3. ἐπαρ-
χίας πρὸς οἰκίαν λαβεῖν 316, 11.
cf. 324, 20.
οἰκητήριον 256, 13.
οἰκισμός 7, 4. 10, 12. 31, 11. 66, 9.
286, 14. 21.
οἶκος i. q. οἶκαδε 27, 11.
ὀλοτροχος 45, 20.
ὄνον σιὰ 282, 5.
ἐς ὄπλα ἔλται 79, 13.
τὸ δὲ ὄπως ἐρῶ 134, 9. 141, 6. 251, 8.
ὄραν] πρὸς ἀπόστασιν ἰδόντας
53, 15. εἰς τὴν Ἀττάλον καθαι-
ρεσις εἶδεν 327, 20. *ex Latino*
duotum. H.
ὄυλοι ἄνδρες 51, 3.
οὔτω μεγίστη 273, 6. 299, 13.
παίδευσις 20, 19. 123, 14. 173, 19.
240, 8.
πάλοι παγίντες 101, 18.
ἄχρι παντὸς πολεμήσει 315, 18.
παντὶ τῶν οἰκητόρων 280, 4.
πανστρατιᾷ 199, 21. 201, 11. 226, 2.
229, 17. 253, 3. 317, 8. 328, 17.
πανωλεθρία διαφθεῖραι 24, 21.
117, 11. 197, 14. 200, 5. 204, 16.
234, 8. 297, 22. 320, 9. ἀπολεί-
σθαι 130, 7.
πανωνία 104, 7.
παραβύστω 203, 23. 219, 9. 221, 10.
247, 9. 292, 15.
παραλύσαι ἀξίας 134, 19 et 269, 3.
ἀρχῆς 7, 13. 175, 16. 231, 2. 238, 11.
309, 3. 311, 15. 324, 4. 328, 9. βα-
σιλείας 224, 19. ζώνης 151, 17.
θρόνον 297, 7. τυραννίδος 321, 1.
φροντίδος 310, 4. cf. 197, 20. 318, 14.
παρανάλωμα τῆς ἀρχῆς οἰ— 182, 17.
παρασκευάσασθαι δυνάμει 8, 16 et
79, 12. 19. τοῖς παρατυχοῦσι 28, 5.
παρασκευάσθαι στρατῷ 10, 15.
πανστρατιᾷ 201, 12.
παρηγορία i. q. ἐξουσία 131, 22.
πειθανάγκη Θετταλικῇ 23, 18.
πεπαθήσας 21, 13.
περιανχένια χρυσᾷ 223, 13.
περινοστέιν 158, 12. 232, 11. 333, 3.
244, 18. 253, 3.
περιστάσεις 120, 12. 174, 17. 318, 4.
περισώζειν 9, 5. 27, 11. 31, 6. 37, 6.
75, 6. 170, 20. 192, 9. 21. 231, 19.
234, 14. 19. 252, 15. 253, 1. 17.
284, 9. 289, 3. 294, 7. 300, 11.
311, 1.
πήξασθαι θεμελίους 94, 21. κηρῶς
115, 13. 286, 12. 307, 17.
κατὰ πῆγην ἐκιδούναι 223, 19.
πίστις Χριστιανῶν 217, 2. 245, 6.

- κλέξει ἐπιβουλὴν 121, 11.
 κληγῆ ἢ ἐπὶ τῷ κάλλει 228, 7.
 κληῖδος γεγενῆσθαι 132, 9. ὄντες
 218, 15. ἦσαν κληῖδος οὐ μέ-
 τριον 295, 23. συνειλεγμένοι εἰς
 κληῖδος 162, 16. συνταχθέντες
 164, 11.
 κλήρης κέρηλος οἴνου onustus 93, 5.
 οἱ τῆν γερονσίαν κληροῦντες 261, 23.
 κοιῖσθαι adoptare 26, 6. simulare
 78, 5. 313, 12. κοιῖσθαι ἐν δει-
 τῶν 324, 12. ἐν εὐτυχίῳ
 118, 18. ἐν οὐδενί 192, 15. ἐν
 πολλῶ 153, 15. cf. ἔμπροσθεν
 ποιῆσθαι.
 κοίσεις adoptio 26, 10.
 σὺν πόνο πολλῶ 23, 22. οὐ σὺν
 πόνο πολλῶ 58, 7. σὺν πολλῶ
 πόνο 113, 10. 293, 6. 319, 14. οὐ
 σὺν πολλῶ πόνο 109, 10. σὺν οὐ
 πολλῶ πόνο 23, 13. 179, 6. σὺν
 οὐδενί πόνο 213, 6 et 326, 18.
 οὐ σὺν πόνο 24, 3 et 53, 20.
 τὸ πρακτέον 47, 16. 53, 4. 65, 9.
 113, 12. 116, 16. 128, 20. 139, 9.
 147, 3. 181, 2. 188, 6. 192, 15.
 196, 14. 225, 4. 227, 5. 228, 7.
 232, 5. 238, 20. 263, 1. 264, 4.
 285, 11. 287, 13. 291, 9. 294, 2.
 304, 21. 323, 4. 326, 2.
 προάγειν neutr. 41, 12. 153, 1.
 προβλημένος ἀρχῆς 201, 18. 248, 3.
 293, 19. τῆς ἀσλῆς 55, 2. τα-
 μείων 293, 11.
 πρόβειν ὑπατος ὁ βασιλεὺς 308, 3.
 προλαβών i. q. ὁ πρότερον, ὁ κάλει
 20, 6. 38, 18. 49, 12. 52, 23. 72, 12.
 76, 2. 93, 20. 112, 10. 137, 22.
 178, 17. 213, 22. 227, 11. 253, 17.
 273, 10. 276, 16. 282, 13. 297, 19.
 304, 5. 319, 22. 328, 16.
 προομιον τῶν πράξεων 56, 15.
 179, 3. προομία τῆς βασιλείας
 204, 22. ἐκ προομιον 211, 10.
 πρὸς τῷ χωρεῖν 100, 10. 324, 20.
 προάγειν neutr. 28, 7. 38, 6. 39, 16.
 117, 5. 155, 14. 272, 5. 282, 11.
 προσέτι γε 12, 14. 55, 16. 68, 6. 73, 18.
 94, 20. 98, 19. 138, 5. 198, 18.
 203, 20. 218, 16. 239, 19. 246, 4.
 253, 13. 294, 13. 308, 11.
 τὰ πρῶτα φέρειν 115, 17. 216, 3.
 πυρά i. q. πυραϊαί 77, 18.
 πτώσεις 125, 3.
 σάπη 117, 17.
 σαλεύειν 35, 19. 75, 7. 125, 21.
 187, 21. 235, 8. 325, 20.
 σῆμα 110, 4. 179, 18. 235, 20.
 τὸ σκεφθῆν 53, 7.
 σπέφει 22, 1. 37, 23. 115, 3. 247, 11.
 262, 5. 290, 13.
 ἐν σκηπῇ 107, 21. ἀπὸ σκηπῆς
 179, 10. τὰς σκηπὰς πῆξασθαι
 115, 13. 236, 11. 307, 17.
 στρατηλάται 99, 15.
 τὸ στρατιωτικόν 14, 3. 100, 17. 125, 1.
 135, 2. 228, 15. τὰ στρατιωτικά
 124, 19.
 συμπεσόντων ἀλλήλοις τῶν στρατο-
 πίδων 16, 9. 24, 10. 46, 18. 58, 21.
 84, 11. 243, 14. ἐκπεσόντων
 160, 13.
 συμπλήρωσις στοῶν 96, 7.
 συναγγέλλειν 240, 1. 262, 21.
 συνειδόν 197, 7.
 συναθεῖν 24, 6. 312, 19.
 σφηλαι ψῆφον 11, 18. οὐκ ἔσφηλεν
 αὐτὸν τῆς ὑποσχέσεως 290, 12.
 τάγμα ὑπατικόν 19, 6.
 ταχυναυτεῖσθαι 274, 13. ταχυναυ-
 τεῖν 230, 3.
 τέλειον adv. 245, 20. 282, 19. 326, 10.
 τέμνη 111, 14. 22.
 Τιβέρεως 64, 3. 7. Θύμβριδος 64, 19.
 68, 5. 79, 20.
 Τίγρειν 159, 11. 167, 5. 169, 7. Τί-
 γρητα 142, 3. 159, 13. 161, 6.
 Τίγρητος 141, 17. 146, 22.
 τίθεσθαι τινί 22, 21. 75, 8. 110, 2.
 121, 16. 215, 8. 225, 6. 240, 18.
 284, 18. 324, 7. 327, 18. εἰρήνην
 θάμειον 169, 13. ἐν οὐδενί τὸ
 κῆδος θάμειον 173, 1.
 τληπαθῆς 235, 10.
 τοιοντώδεις 292, 9.
 σὺν τόνῳ πολλῶ 114, 13. σὺν πολ-
 λῶ τόνῳ 91, 22.
 τοῦτο σχήματος 245, 21. τύχης
 263, 10.
 ἔτυχε εἶναι τοῖς σκευοφόροις
 166, 15.
 τὰς ὑπάρχους ἔξουσίας 236, 20.
 ἢ ὑπατος ἀρχῇ 319, 23. τιμῇ 271, 1.
 ὑπηρετῆσθαι med. 100, 1. 11. 161, 17.
 202, 23. 236, 14. 251, 17. 254, 10.
 ὑπερρή 71, 15. ὑπέρρει 21, 15.
 89, 20.
 ὑπέτερος 41, 1. 119, 11. 126, 1.
 181, 18. 323, 19. 325, 9.
 ὑπέσχε τὸν τράχηλον τῇ ἀγχόνῃ
 302, 7. τῷ ἔλοι 296, 3. ἐαυτὸν
 τῷ ἔλοι 244, 18. χεῖμασι τὰς
 χεῖρας ὑποσχών 282, 22. τιμω-
 ρίαν ὑπέσχον 43, 15. τὴν ἀπόη

- ὑπέχοντας* 114, 17. *δρῆνος ὑποσχών* 269, 22.
ὑποστρατηγείν 237, 21. 267, 10.
φθάσαι 17, 5. 26, 19. 33, 21. 73, 2. 84, 1. 138, 15. 237, 17. 255, 11. 288, 3. *φθῆναι* 40, 6. 57, 8. 230, 5. 238, 3.
τὰ φέροντα εἰς ἀνθρώπων ἰσχόν 304, 23.
φιλοκροτεία 236, 5.
- φάλλις* 105, 2.
φονῶν 118, 18.
φροντίς 203, 21. 310, 4. 311, 20.
ταξίαρχον 145, 3. *ταμίαν* 188, 10.
χειροθήσας προστενεχθεῖς 9, 21.
ζῆνος annus 268, 15.
τὸ χρυσάργυρον 104, 15.
ζῶρα ἀξέησαι 9, 15.
σφαλίεσθαι 219, 21. 225, 21. 236, 19.

INDEX HISTORICUS.

- A**bantus Licinii navarchus 89, 2.
 Abellius praef. urbis occiditur 73, 21.
 Ablabius praef. pr. interficitur 106, 11.
 Aboras fluvius Pers. 142, 19.
 Abulci numerus militum 118, 22.
 Abundantii ortus, honores, exsilium 259, 10.
 Abuzatha locus Pers. 161, 9.
 Acceta opp. Pers. 163, 15.
 Achilles Atheniensibus publice colitur 192, 12. Athenas contra hostiles incursus tutatur 253, 6. ab Alaricho in muro Athen. circumliens conspicitur 253, 6.
 Adaces v. Daces.
 Adiabenes satrapiae 141, 17.
 adoratione salutatus imper. Rom. 255, 18.
 Adrana opp. Pannoniae 111, 14.
 Adrastiae oculus 259, 13.
 Adrianus 13, 14.
 Adrianopolis opp. Thraciae 87, 13. ex advocato assessor et consiliarius principis 239, 13.
 Aeanteus portus v. Aiakis portus.
 aedificia palis imposita 101, 19.
 Aetates persequitur Argonautas 286, 15.
 Aetiae regia 31, 16.
 Aegyptus a Palmyrenis occupata 40, 12.
 Aegyptius Constantinum imp. ad religionem Christianam adducit 95, 1.
 Aemiliae urbes ab Honorio avertit Alarichus 326, 16.
 Aemilianus imperator 27, 15.
 aestus Asiani caeli morbos parit Europaeis 56, 2.
 aeterna sacra 278, 17.
 Aëtius obses 298, 10.
- Africa a Francis invaditur 62, 3.
 Africa Carthagini subiecta, Honorii imperio a Gildone adimitur, mox recuperatur 260, 12.
 Agilo Procopii dux 182, 7.
 Agrippinae coloniae situs et obsidio 36, 9.
 Aiakis portus 89, 15.
 ala equitum 600. 125, 19.
 Alamanni Italiam infestant 43, 4. Rhenanas urbes invadunt 122, 4. ad Argentoratum a Iuliano victi 125, 10.
 Alani transfugae in magno apud Gratianum honore sunt 214, 13. Romanorum socii 284, 5. transalpinas gentes infestant 320, 1.
 Alarichus ad res novas molientes ut inductus 251, 19. Graeciam vastat, a Rufino arcessitus 252, 11. in Epiro Stilichonis responsum expectat 283, 20. Epiris relicta Italiam petit 286, 10. e Norico legatos ad Stilichonem mittit 287, 8. expeditioni adversus Constantinum dux destinatur 291, 5. postulatis moderatis frustratus Romam obiidet 299, 12. legatos Romanorum ut exceperit 304, 9. postulatis et legatione frustratus Romam cum exercitu petit 317, 7. Romam invadit denuo 322, 19. Attalo ad imperium evecto militiae magister ab eodem dicitur 323, 13. Attalo abdicato cum Honorio de pace agit 328, 3. barbaros contra Eugenium ducit 251, 21. Minervam et Achillem in muro urbis Athenarum vi-

- dit 253, 4. ab Atheniensibus convivio adhibitus 253, 12. fama irrita de eius morte 285, 2. Ataulfum accessit 299, 15. Dalmaticos milites caedit 309, 20.
- Albinus 14, 17.
- Alexander Macedo 10, 1.
- Alexander imp. 16, 17. cum matre occiditur 18, 11.
- Alexander praef. pr. in Africa 77, 3. imperator a militibus creatus 77, 14.
- Alexandria Aegypti ad obedientiam ab Aureliano retracta 53, 14.
- Allothus barbarorum dux 212, 16.
- Alpes e Gallia in Italiam ferentes tres, Cottiae Poeninae Maritimae 319, 20.
- Altinum Venetiae civitas 299, 20.
- Amidam migrant Nisibeni plerique 171, 17.
- Ammonis numen invocat Alexander 10, 11.
- Ampelius Attali filius 328, 2.
- Anaballianus nobilissimus dignitate ornatus 105, 20. Constantio dolo necatur 106, 14.
- Anabdates Persa 157, 3. 158, 15.
- Anareus Pers. dux 160, 18.
- Anatolius mag. officiorum occumbit 167, 1.
- Anchialus urbs Ponti 33, 4.
- Ancyra opp. Galatiae 43, 19.
- Andragathius Maximi dux 215, 18. ad maritimam venationem emittitur 230, 4. in mare se praecipitem dat 231, 3.
- Andronicus philosophus 189, 12.
- Aniciorum familia 323, 24.
- Anicius praef. pr. a Magnentio constitutus 109, 6.
- Annona publica populo distributa 98, 5. maiore honorantur milites barbarici 221, 18. militaris e tributorum exactionibus 176, 10. militi a praef. pr. procuratur et erogatur 100, 5. maior pars a duce vel apparitoribus eius detinetur 100, 10. annonarum militarium couponatio 205, 3. in annonis militaribus improbitas praef. pr. 21, 19.
- Antiochia Aurelianum excipit 45, 8. magna Syriae 223, 21. Orientis metropolis 27, 4. capitur a Persis 169, 15. a Iuliano castigata et honorata 140, 17. rebellat sub Theodosio 223, 21. Antiochiae aedificium splendidissimum porticus regia 249, 2. Antiochena regia 187, 12. Antiochensis senatus plebis rebellis culpam ab imperatore deprecatur 224, 5. Antiochenses dicaces 140, 15.
- Antiochus ab Arsace debellatus 21, 6.
- Antiochus a Palmyrenis ad imperium evectus 53, 7. Antiochus Musesonii sceleribus proconsulatum nactus scelerate gerit 251, 12.
- M. Antonius Parthicum bellum segnititer gerit 169, 2. Antonius magister officiorum 165, 5.
- Antoninus Caracalla imp. 15, 11. Antoninus Pius imp. 13, 15. Antoninus Emenesus 16, 4. Antoninus Alexandro Severo oppositus fuga onus imperii decinat 17, 15. Antonini sub Gallieno rebellio 36, 4.
- Anullinus praef. pr. 74, 8.
- Apamea incuratur a Scythis 34, 3. Aurelianum excipit 46, 6.
- Apennini montes 229, 22. 287, 4.
- Aphaca, et Aphacitidis Veneris templum, lacus, festum 51, 11.
- Apollinaris praef. pr. 321, 3. magistratu privatur 328, 9.
- Apollo Laetoides idem qui sol 70, 9.
- Apollinis Delphici tripus 97, 8.
- Apollinis Serpedonii oraculum 50, 15.
- Apseae rebellio 52, 23.
- Aquileia subito incursum capitur a Theodosio 230, 12.
- Aquillus fluv. 287, 3.
- Arabes gens pessima 21, 16. Scenitae 15, 6. Arabia tota vastatur a Severo 15, 7.
- Arbazacius dux 282, 15.
- ad Arbelam pugna 10, 16.
- Arbitio, dux Valentis 181, 5. stratagemate vincit Procopium 181, 13.
- Arbogastes Francus, Gratiani dux 211, 6. adversus Victorem Caes. a Theodosio mittitur 321, 1. a quibus natalibus ad quos honores evectus, ad Valentinianum interimendum ut inductus 237, 20. ipse sibi mortem conciscit 244, 16.
- Arcadius trib. mil. 118, 21. Arcadius successor a patre Theodosio designatur 242, 20. ab Eutropio eunucho regitur, ut pecus 261, 16. extreme amens, Eutropio totam imperii administrationem committit 263, 2. consul VI 319, 23. quando mortuus 289, 21. Arcadio mortuo

- filius eius Theodosii curam suscipit Honorius 290, 14. Arcadii filius Ioannem patrem habuisse creditus 271, 4. Arcadii uxor arrogans, eunuchis et mulierculis palatinis nimium dedita 280, 5.
- Arelate opp. Galliae 290, 23.
- Arethusa urbs Syriae 46, 6.
- argentei 130 singulis militibus donati 143, 10. centeni 151, 2.
- Argentoratum opp. ad Rheni ripas situm 125, 10.
- Argo per 400 stadia terrestri itinere vecta 286, 22.
- Argonautae Aetam qua effugerint, et transitus monumentum quod reliquerint 286, 20.
- Ariminum urbs Flaminiae 300, 1. 30 milibus Ravenna dissitum 314, 13.
- Arinthaenus Iuliani dux 143, 13. paludes Pers. scrutatur 158, 22. legatur ad faciendam cum Persis pacem 167, 18. locum et dignitatem suam retinet 175, 17.
- arma vetera in civitatibus reperta, suis quaeque usibus aptantur a Iuliano Caesare 125, 7. armorum certamini destinatum stadium ante urbem 117, 6. armis spoliatur, et venduntur fugaces milites 183, 16.
- armatura gravis in protectione iumentis imponitur 144, 1.
- Armeniae pars maior Romanis a Persis admittitur 168, 4.
- Armorichus Gall. provincia in libertatem se asserit 322, 11.
- Arsaces Persicum et Macedonicum imperium ad Parthos transtulit 21, 6. Arsacius eunuchus 300, 8. ad supplicium deprecatur a militibus 313, 18.
- Artaxerxes decessor Saporis 21, 3. ad Artemisium pugna 9, 3.
- Aspendus opp. 267, 7.
- assessor et consiliarius ex advocatione 289, 12.
- assurgere principi intranti, honoris signum etiam apud Persas 92, 12.
- ad asylum Christianorum confugit reus v. ecclesiae. asyli ius lege sancitum ecclesiis 269, 7. ecclesiae religioe tuetur episcopus 295, 15. asylo sotes extrahere non audet populus 272, 19.
- Ataulfus ab Alaricho cum copiis suis arcessitur 299, 15. per Alpes in Venetiam penetrat 311, 2. Sarum aggreditur 328, 17.
- Ateus Capito saecularium ritus exponit 67, 2.
- Athanasichus Scytharum princeps 213, 3. a Theodosio honorificentissime exceptus et sepultus 213, 7.
- Athenae a Scythis expugnatae 36, 17. terrae motus periculum quo merito effugerint 192, 21. Alarichi impetu ut effugerint 253, 1.
- Athenienses insigui de Persis victoria incalescunt 9, 3. muros suos adversum Scythas instaurant 29, 1. lavatione hospitem excipiunt 253, 12. Atheniensium et Lacedaemoniorum contentio de primatu Graeciae res publicas pesumdedit 9, 11. Athenodori Stoici consilii obsecutus est Augustus 12, 17.
- Athos perfossus 9, 1.
- Atlanticum mare 129, 4.
- Attalus legatus 308, 20. fisco praeficitur ab Honorio 309, 4. praefectus urbis, Romam ab Honorio mittitur 311, 17. e praefectura Urbana evehitur ad imperium 323, 9. ab Alaricho purpura et diademate nudatur 327, 23.
- in Aventino aedes Dianae 67, 22.
- Augustodunum opp. 108, 1.
- aves adversum locustarum litem divinitus datae 50, 18.
- Aurelianus imp. 42, 14. cum Scythis in Pannonia dimicat 42, 16. Palmyrenos subigit, Zenobiam capit 43, 17 — 50, 4. novam monetam publice distribuit 53, 21. panem publice Romae distribuit 54, 2. insidiis exstinctus 54, 16. Aureliani caedes vindicatur 56, 16. Aurelianus consul 270, 23.
- aureorum triginta milibus filium redimit pater 310, 15.
- Aureolus equitatu adversum Postumi rebellionem dux praepositus, res novas et ipse molitur 36, 4. 37, 15. ut interierit 38, 12.
- Auxonius praef. praet. 185, 2.
- Axiachus Masonii filius 251, 10.
- Babdiceni gens Persarum 167, 20.
- Babylon capitur a Severo 15, 6. Babylonii vicinus mons 41, 3.
- Bacaudae Sarum ad Alpes excipiunt 319, 15.
- Bacurius Armenius 242, 13.

- Balbius cum Maximo imperator a senatu dicitur** 19, 12.
barbari empticii 107, 6. **milites indigenis misti nullo discrimine** 209, 1. **militis insolentia castigatur** 208, 10. **barbaris aditus in Romanum imperium quomodo patefactus** 100, 19. **aperitur a Theodosio** 207, 7. **barbari milites torquibus aureis ornati** 223, 13.
Bargi ortus, scelera, praemium 259, 1. 280, 4.
Barophthas opp. Pers. 162, 12.
bases simulacrorum lapideae 281, 11.
Basilius praef. urbis 303, 22.
Basus et Philippus cons. 285, 13. 296, 12.
Bastarnae Scythae sedes in Thracia impetrant ab imp. Rom. 61, 19.
Batavia insula Rheni, fluvialium omnium maxima 130, 16. **inde milites Romanis legionibus adscribuntur** 133, 17.
Batavi in Sirmii praesidio 172, 18.
Batava legio infamiae notam et deprecatur et strenuitate mox eluit 183, 15.
Bathanarius dux 800, 20.
Bathyllus pantomimus 12, 14.
Batnae opp. Osdroenae 141, 12.
Bando Gratiani dux 211, 5.
Beli simulacrum 53, 18.
Bersabora urbs Pers. 148, 8.
Beuchis opp. Pers. 153, 16.
Besus Darium regem suum perimit 10, 19.
bibliotheca Cpoli a Iuliano structa 140, 2.
Biblus opp. 51, 10.
Bithra opp. Pers. 152, 15.
Bithynia luporum habitatio fore dicitur 102, 18.
Bithynicum litus difficile 91, 10.
bitumen lustrale 67, 19. **bitumine glutinati lateres** 148, 20. **ignitae glebae in hostem emittuntur** 154, 9. **bituminis fons** 145, 19.
Blemmyae subiguntur 61, 18.
Bononia Aemiliae civitas 290, 2. **70 milibus Ravenna distans** 290, 3. **Alaricho fortiter obsistit** 326, 19. **Bononiae castellum** 299, 22. **Bononiae Belgicae situs** 318, 17.
Borani transistriana natio 26, 23. **Graeciam incursant** 27, 1. **Italiam infestant** 30, 2. **in Asiam transire molliuntur** 30, 5.
Zosimus.
bes niger et iuvenca nigra Diti Proserpinaeque immolati 66, 4.
Bosporanorum regum progenie extincta, ignavi successere duces 30, 13. **Bosporani Scythis transitum dant in Rom. fines coacti** 30, 15.
Brettanio dux 163, 21.
Britannia 900 stadiis a Rheni ostiis diassita 129, 5.
Britannici milites contumaciores et iracundiores 214, 20. **Britannici exercitus peculiarem sibi creant imperatorem** 318, 9.
Britanni ab imperio Rom. se liberant 322, 9.
Burgundi a Probo debellati 58, 14.
byssinae telae 51, 17.
Byzantium qua occasione et quo modo a Constantino ad tantum amplitudinis fastigium evectum 96, 21. **Byzantii veteris et novi descriptio** 96, 3. **Byzantii a Nigro stant** 14, 20.
cadaver prodigiosum 196, 4.
Caecilianus legatus 308, 20.
caelestia signa adorari vetat Theodosius 212, 19.
Caesarea Cappadociae 178, 1.
Caesarius praef. urbis 179, 15.
Caius Caesar 11, 5.
Callaecia regio Hispaniae 200, 22.
Caligula 12, 20.
Callinicum opp. Pers. 142, 18.
calumniatores ditiorum capita petunt ad invadenda eorum bona 121, 3.
cameli equis perniciosiores 49, 1.
campus Martius patentissimus et equitationi aptus 80, 8. **campus igniferus Didi et Proserpinae dicitur a Poplicola** 66, 6.
Cannensis clades 7, 7.
capita barbara certa pecuniae summa rependuntur 185, 18. **caput hostis publici dono mittitur imperatori** 277, 15. **caput Eugenii conto infixum per castra circumfertur** 244, 9. **Maximini Romam missum, ibique palo infixum et publice propositum** 20, 1.
Cardueni 167, 21.
caritas annonae et ceterorum venaliciorum per dardanarios aggravatur 327, 6.
carni humanae propositum pretium 327, 11.
Carantum opp. Celt. 75, 4.
 28

- Carpi transistriana gens 27, 1. a Philippo debellati 22, 14. Graeciam incursant 27, 1. Italiam infestant 30, 2.
 Carpodacae propulsantur 213, 18.
 Carrae Romanos ab Syriis disternant 142, 13.
 Carreni Iuliani mortem vehementissime dolent 171, 20.
 carraginis obiectu tuentur sese Scythae 41, 10.
 Casandria 39, 15.
 Castorum aedis Byzant. 97, 5.
 castra urbis instar excolta 115, 15.
 Cauca opp. Gallaeciae 200, 22.
 Cecrops Maurus rebellis 36, 3.
 Celestius 190, 21.
 Celtae et Galli a Constantino debellantur 81, 17.
 Celticae legiones 117, 8. Celticarum urbium quieti ut prospexerit Valentinianus 186, 12. Celticis nationibus adnumerantur Germani 79, 9.
 L. Censorinus consul 66, 21.
 census ditissimorum quorumque in tabulas imperii descriptus 105, 1.
 census facultatum in contributione publ. 306, 7.
 Ceras seu Cornu Byzantii prom. 96, 6.
 Chaerea Cai tyrannide rem publicam liberat 13, 1.
 Chaeronense proelium 9, 20.
 Chalcedo capitur et diripitur a Scythis 33, 16. Chalcedoni et Byzantio interiectum fretum 16, 11. 33, 10.
 Chariettonis Germani fortitudo et fides 132, 9.
 Chariobautes dux 292, 18.
 Cherronesus Tauriana 178, 11.
 Chilo et Libo coss. 67, 11. 71, 8.
 chlamys et diadema insignia imperiana 293, 5.
 chorus puerorum et virginum in ludis saecularibus 69, 1.
 Chrestus sub Alexandro Severo praef. pr. 16, 21.
 ob Christi cultum supplicio affecti templis honorantur 270, 19.
 Christiani impietatis erga divinas leges insimulantur 175, 10. a Christianis honoratum aedificium pro asylo est 221, 20.
 Christiana religio omnis peccati omnisque impietatis remissionem pollicetur 95, 3. ad Christianam fidem sensum Rom. exhortatur Theodosius Aug. 245, 5. ad Christianam ecclesiam ceu asyllum confugit uxor et filia Rufini 256, 10.
 chrysgaryrum tributum exigitur rigidissime 104, 6.
 Chrysgonius a Scythis honoratus ob data consilia 34, 1.
 Chrysopolis 96, 12.
 Cibalis opp. Pannoniae 82, 14.
 Cilices montani, Isauri 193, 21.
 Ciliciae portae 169, 15.
 Circesium castellum 141, 19.
 circulatoribus et magis deditus Elagabalus 16, 15. circulatorum imposturis capiendum se praebet Theodorus 188, 5.
 Cius incursatur a Scythis 34, 3.
 classis exurit a Iuliane 161, 15.
 classis Constantini et Licinii 86, 18. 87, 1.
 clavis et fastibus armati milites 46, 18.
 Claudius imp. 13, 3. ludos saecul. celebrat 87, 5.
 Claudius II imp. 38, 11. Scytharum incursiones reprimat 41, 12. Scythas legionum numero adscribit et agros alii colendos dedit 42, 1. pestilentia periit 42, 3.
 in cloacam abditii barbari vitam relinquunt 208, 11.
 Cochlea locus a situs figura nominatus 266, 9.
 Colonia Agrippina 36, 10.
 comes Orientis qualis sit dignitate 248, 2.
 Commodus Aug. 13, 18.
 Concordia urbs 299, 20.
 Constans Constantini filius, Aug. 105, 14. fratrem Constantinum per insidias tollit 107, 3. imperium ut gesserit 107, 5. Magnentianae factionis insidiis occiditur 107, 15.
 Constans a Constantino patre, tyranno, Caesar dicitur et in Hispaniam mittitur 320, 16. Augustus factus a patre 323, 8.
 Constantia Constantini Aug. soror Licinio uxor a fratre datur 81, 19.
 Constantia Gallo uxor a Constantio fratre datur 111, 1.
 Constantius Chlorus imp. 72, 8.
 Constantius, Constantini Magni frater, Nobilissimus 105, 10. Constantii Aug. dolo tollitur 106, 5.

- Constantius Aug.** quas habuerit provincias 105, 17. crudelis in consanguineos 106, 1. tria bella Persica 170, 18. bellum cum Magnentio 116, 21 sqq. in pugna ad Mursum victor 117, 23. Vetraniorem circumvenit 110, 15. Gallum Caesarem designat, et in matrimonium ei dat sororem 110, 21. Gallum necat 121, 19. Iulianum Athenis accessitum Caesarem creat et in Gallias mittit 123, 13. cum Persis bellum gerit 124, 18. Iuliani successibus invidet 129, 19. Iuliano copias detrahit 134, 18. adversus Iulianum proficiscitur 137, 2. moritur 139, 13. iuramentum et pactis non stare solitus 136, 8.
- Constantius Iuliani navarchus** 143, 7.
- Constantinus Magnus, Constantii Aug. filius** 72, 13. quibus natalibus *id.* a Galerio ad patrem fugit 72, 18. a militibus imperium accipit 73, 8. Faustam Herculli filiam uxorem ducit 75, 15. insidiis petitur ab Max. Herculo 76, 10. Maxentium bello superat 80, 6. Licinio Constantiam sororem in matrimonium tradit 81, 19. cum Licinio bellum gerit 82, 9. hostem ad Cibalem vincit 82, 14. pacem concludit 84, 22. Sarmatas debellat Istro traiecto 85, 13. bellum alterum cum Licinio gerit 86, 17. Licinium victum et Thessalonicam ablegatum occidit 93, 23. Hormisdam recipit 92, 7. Licinio sublato omnia pro imperio agit 94, 6. malitiam a natura insitam tegere non potest 94, 5. Crispum filium et Faustam uxorem necat 94, 13. ad religionem Christianam accedit 95, 6. adscensum in Capitolium festo die irridet 95, 14. in odium senatus populique incurrit 95, 15. Byzantium sedem suam facit 96, 4. voluptatibus se dedit 98, 4. plebi Byzantinae publicam annonam distribuit 98, 5. quatuor praefectos praetorio constituit 98, 18 sqq. magistros militum, alterum equitum alterum pedum, constituit 99, 15. potestatem praefectorum praet. imminuit 98, 9. magnam militum partem a limitibus in urbes deducit 100, 20. exhaurit vectigalia largitionibus 104, 3. chrysgyrum instituit 104, 6.
- splendidioris fortunae homines ad praeturae dignitatem vocat 104, 17. follem, tributum impositum 105, 2. collationibus istis urbes exhausit 105, 3. morbo extinctus 105, 8. sacrilegus 281, 6. iuramentum fallere in more habuit 93, 22.
- Constantinus iunior, Constantini Aug. filius, Caesar** 85, 8. matrem habuit Faustam 105, 10. quas provincias sortitus 105, 14. Constantis insidiis occiditur 106, 20.
- Constantinus tyrannus in Britannia** 285, 4. in transalpinis gentibus imperium affectat 318, 14. veniam et amicitiam ab Honorio per legatos petit 308, 5. novam legationem ad Honorium mittit 317, 9. Alpes et Rhenum munit 319, 18. 320, 3. Constantem filium Caesarem creat et in Hispaniam mittit 320, 16. eundem Augustum dicit 323, 8.
- Constantinus sive Constans Attali dux** 324, 12.
- Constantinopolis** fit sedes imperatorum 96, 4. a Constantino ad summum fastigium evecta 101, 8. a Iuliano operibus et honoribus ornata 139, 21. descripta 101, 13. Cpoli regia sepultura 246, 4. contributio pro facultatum census facta 306, 7.
- conventus sacrorum solennes 51, 14. coquorum agmina 205, 17. coronis et supplicationibus excipiuntur novi Augusti adventus 141, 13. corosa et purpura investitur novus imperator 323, 10.
- Crassianae cladis foeditas** 168, 21.
- Cremna Lyciae opp.** 59, 15.
- Cremona** trans Eridanum sita 299, 20.
- Creta** terrae motu quassata 192, 7.
- Crispus Constantini ex Minervina filius, Caesar factus** 85, 7. a Constantino necatur 94, 11.
- Ctesiphon** a Severo capta diripitur et incenditur 15, 5. ab Odenatho bis infestatur 37, 4.
- cubiculi augustalis praepositus 296, 20. cubiculis augustalibus in universum praepositus 257, 13. cubiculi augustalis praeposito utitur Maximus non eunucho 217, 14.
- cuniculis captum oppidum 156, 8.
- curiae Cpolitanae situs et ornatus 281, 1.

- currum obiectu tuerentur se Scythae 41, 10.
 Cynegius praef. pr. in Aegyptum a Theodosio missus, ut omnibus numinum religione interdiceret 218, 2. moritur 228, 19.
 Cyzicum a Scythis petitur 34, 4. 39, 13. a Procopio capitur 180, 11.
 Daces Pers. satrapa 163, 11.
 Dacia sub Illyrici praefecto constituta 99, 6.
 Dacia opp. Pers. 145, 14.
 Dadastana opp. Bithyniae 173, 5.
 Dagalaiphus dux Iuliani 155, 6.
 Dalmatici equites 309, 13. boves 316, 1.
 Dalmatius Caesar 105, 19. Constantii dolo necatur 106, 6.
 Danabe opp. Pers. 163, 7.
 Daphnes, suburbium Antiochiae 45, 17.
 Darius Hystaspis 8, 10. Darius ab Alexandro victus et a Besso interemptus 10, 5. 19.
 Decentius Caesar a Magnentio fratre dicitur 111, 11. ut interierit 120, 22.
 decimatione castigati seditiosi 290, 8.
 Decius senator Philippo Aug. consilium quod dederit 23, 8. ad imperium evectus 24, 7. ut interierit 25, 14.
 Decii filius perfidia Galli necatur 26, 10.
 delatores sub Valente libere grassantur 189, 3. delatorum et calumniatorum officinae sub Constantio aperta 121, 2.
 Demetrius fisco praef. 311, 19.
 deorum ira sacrificio placatur 63, 12. deos ritu patrio se colere libere fatetur Frautius 276, 10. deorum cultus a Theodosio interdicitur, clausis eorum fanis 218, 3.
 Deuterius praef. cub. 296, 20.
 diadema per vim Iuliano imponitur a militibus 136, 6. diademate ac purpura investitur novus imperator 323, 10.
 Diaeae templum in Aventino 67, 22. Phasianae templum 31, 15.
 Didius Iulianus vid. Iulianus.
 Didymus Theodosii propinquus captus occiditur 308, 13. Didymii caedes excusatur a Constantino 317, 13.
 Dindymus mons 97, 14.
 Diocletianus consul 71, 19. imperii limitibus prospexit 100, 15. imperium quando deposuerit 71, 15. Maximiano ad imperium resumendum non obtulerat 75, 8. religionis observantissimus is. moritur 72, 7.
 Dioscurorum templum Cpoli 97, 5.
 Diti et Proserpinae dicatas campus ludique instituti 65, 8. nigrae oblatae hostiae 65, 1.
 divinationem suspectam habere Constantinus coepit 95, 8.
 divitum bona invaduntur quasi nullis relictis haeredibus 279, 19.
 Doberus urbs 39, 18.
 domesticorum ala 299, 7. equitum comes 313, 14. scholae comes 292, 22. tribunus 166, 2.
 Domitianus Aug. 13, 8. ludos aec. celebrat 67, 6.
 Domitianus sub Aureliano res novas molitur 43, 15.
 Dominus Valentiniani iun. ad Maximum legatus 225, 8.
 draconis effigiem ferens signum militare 151, 8.
 Dravi fl. cursus et ostium 112, 5.
 Druma dux 324, 9. 327, 16.
 Dura opp. dirutum 144, 8.
 Durus fl. Pers. 161, 12.
 ducalis potestas 99, 14.
 Dynamius delator 121, 11.
 ad ecclesiam Christianorum cum asylum confugitur 256, 10. 269, 4. 288, 16. 295, 11. 297, 11. 310, 13. ecclesiam lege sancitum ius asyli 269, 7. ecclesiam per monachos interceptis populis a procam frequentatione arcetur 279, 6. ecclesia monachorum strage repleta 279, 11. ecclesiae clam inlectus ignis 280, 17.
 Edesseni Iulianum honorifice excipiunt 141, 13.
 Edobinchus Francus 319, 9.
 Elaeus opp. Thraciae maritimum 89, 13.
 Ellebichus dux 313, 15.
 Emesenus adolescens ad imperium evectus 16, 4.
 Emesa urbs Syriae 37, 8. Aurelianum excipit 43, 2. in Emesae campis proelium 45, 15.
 Emeseni Romanis magis quam Palmyrenis favent 47, 18.

- Emonis seu Emouae situs, cōditores, etymologia** 286, 11.
epigramma sepulchrale Iuliani 172, 11.
Epiri duae earumque incolae 99, 5, 283, 10.
episcopi legatione apud Honorium funguntur pro Alaricho 316, 5. ad Ioannem Chrysostomum loco suo deificandum concitantur ab Imperatrice 278, 14. episcopum inique pulso substitui non fert populus 278, 16. episcopus Rom. legatione apud Imp. Honorium fugitur pro civitate 310, 20. cum episcopo urbis consilia communicat praef. urbis 305, 12.
Epitimus res novas molitur 43, 14.
equi publici ad avertdendam persecutionem mutilati 73, 1. equorum exercitationi Romae dicatus campus Martius 65, 5.
equitatus e Phrygia et Cappadocia 87, 6.
equitum magistri plures pro uno instituti 205, 2.
Equitius trib. militum 193, 5.
trans Eridanum sitae urbes 299, 19.
Eros Aurelianus insidijs sustulit 54, 6.
Eucherius Arcadii patruus 248, 9.
Eucherius Stilichonis filius 292, 12. in asylo delitit 295, 20. 297, 9. ad supplicium ducitur 300, 9.
Eugenius eunuchus 178, 5.
Eugenius quas ob virtutes, et quo impulsu ad imperium evectus 238, 22. imperii confirmationem a Theodosio petit 240, 17. captus et capite truncatus 244, 8.
eunuchi, forma praestantes, gratia etiam praestant et potentia 205, 20. eunuchis libertis dedit sese Claudius 13, 3. eunuchi aulici delatorum et calumniatorum fiabella 121, 6. cubiculis praepositi, calumniis suis optimos quosque onerant 198, 3. 199, 11. eunuchorum nullus Entropio unquam potentior 269, 16.
S. Euphemiae templum 270, 19.
Euphratis alveus ad Assyriam usque et Tigridem pertingens 146, 20.
Euphratis insulae 144, 13. 145, 6.
Eurymedon fl. 267, 16.
Eusebia Constantii uxor, docta et consultata matrona 122, 17. 123, 4. 124, 5.
Eusebius praepos. cubic. 314, 4.
Entropia Constantini soror 109, 3.
Entropius eunuchus Arcadio uxorem dat 249, 5. Rufino deleto, aulam et imperium pro libidine regit 256, 5. opibus et potentia auctus 259, 15. consulatus et patriciatus dignitate honoratus 268, 15. everus 269, 14. faba in lustrationibus saecularibus adhibita 68, 1.
faces lustrales 97, 19.
fame atroci premitur Roma 302, 23. 327, 5.
Fausta Herculi filia, Constantini uxor 75, 15. balneo ferventi extinguitur 94, 18.
Felix Valeriani dux 34, 12.
Festus Asiae proconsul 189, 18.
fibulae ferreae in ponte 80, 1.
silvae prostitatae ad tributorum per-solutionem 104, 14.
Firmi rebellio in Africa 190, 15.
Fissenia opp. Pera. 151, 21.
Flaminiae urbs Ariminum 300, 2. metropolis Ravenna 284, 14.
Flavianus praef. pr. 16, 20.
Florentius et Taurus consules fugitivi 138, 18. Florentius praef. pr. 247, 17. Florentius dux 266, 10.
Florianus Aug. 55, 12 — 56, 13.
Fluvius regis, in Pera. 152, 1. Persice idem Narmalaches 159, 11.
foliis tributii genus 105, 2.
fons bitumen emittens 145, 19.
fores aureis laminis obductae 302, 10.
Fortunae templum deflagrat Romae 77, 17. Fortunae Romanae simulacrum 97, 19.
Fortunatianus fisci praef. 188, 9.
forum maximum porticibus quattuor inclusum 97, 10. rotandum 96, 18.
fossa sub terra ultra hostium castra perducta 60, 4.
Frautes barbarus 241, 12. fidam fortemque operam navat 274, 6. ob hostem fortiter profligatum consulatione ornatur 276, 13. eumentis Hunnos profligat 277, 21.
Franci a Probo devicti 58, 13. pars ab imperatore sedes impetrant, pars Graeciam infestant 61, 22. Rhenanas urbes invadunt 122, 5. Quadis confinibus in Romanos fines transitum negant 130, 10.
Fritigernus 212, 15.
frumentum seu triticum in saecularibus lustrationibus 67, 22. cum pluvia delatum coelitus 57, 23.

- e Britannia Germanicis ad Rhenum urbibus submissum 129, 8. frumenti et pecuniae pensionem annuam postulat Alarichus 315, 5.
- fugaces milites armis nudari et vendi soliti 183, 16.
- fugitivi Hunnorum nomine usurpato per Thraciam grassantur 277, 19.
- fulgetris magico artificio elictis profugati hostes 305, 8.
- fulminis in palatium immissio ominosa 192, 3. fulminis seu fulguris coniectores atque interpretes 63, 10.
- fustibus et clavis armati milites 46, 18. fustibus ad mortem usque caesi in quaest. publ. 297, 2.
- Gadalaiphus Iuliani dux 151, 6.
- Gaines barb. mil. dux 242, 12. Stelichoni adversus Rufinum navat operam 255, 9. res novas cur et quomodo molitus cum Tribigildo 262, 5. fictum cum Tribigildo bellum gerit 263, 14. pacem cum Tribigildo facit 268, 23. conatus suos contra Cpolim nimio furore irritos reddit 272, 2. cum Fraiulo dimicans superatur 275, 21. ab Hunnorum rege Ulde occisus 277, 12. caput eius Cpolim ad imperatorem missum 277, 15.
- Gaiso Constantis percussor 108, 12.
- Galatae occidentales i. e. Galli 201, 2.
- Galerius Maximianus Aug. 72, 8. nepotes suos Caesares creat 72, 9. Maxentii conatus impetire conatur frustra 74, 3 sqq. morbo perit 76, 5. Licinium Augustum eligit 76, 3.
- Galla Valentiniani filia 226, 20. Theodosio uxor datur 228, 9. Theodosium ad ulciscendam fratris necem instigat 240, 2. in partu moritur 242, 16.
- Gallicae provinciae Britannorum exemplo in libertatem se vindicant 322, 12.
- Gallienus a patre ad imperii consortium adsciscitur 29, 7. bellis quibus implicatus 35, 10 — 38, 21. insidiis quibus interemptus 38, 2.
- Gallus Tanaisidis ripae custodiendae impositus, perfida cum barbaris contra Decium init consilia 25, 4. imperium ut gesserit 25, 16. cum filio necatur 28, 10.
- Gallus Caesar a Constantino patruelo dicitur, et Constantiae sororis con-
- nubio devincitur 110, 21. calumniatorum delationibus dignitate pariter ac vita privatur 121, 18.
- Gaudentii filius 293, 11.
- Gaza urbs 10, 9.
- Generidas dux 311, 23.
- in Germaniae limitibus ad Rheni ostia Gallicus populus 129, 4.
- Germani Rhenum accedentes Celtas vexant 29, 12. Germanorum nationem totam debellat Iulianus Caesar 126, 16. Germani transrhenani per Istrum in Pannoniam et Moesiam transcut 212, 15.
- Germanicae Romanorum urbes a barbaris Rhenanis infestantur 57, 30. Germanica natio tota rebellat 183, 1. Germanicarum et Celticarum gentium 400000 caesa 248, 8.
- Gerontius Theodosii dux fortissimus 221, 14.
- Gerontius Graeciae aditus male tueretur 254, 1.
- Gerontius Britannus dux Constantini 319, 9. barbaros contra Constantinum in Galliis concitat 322, 2.
- Geta Severi filius in matris amplexibus trucidatur 15, 19.
- Gildo Africam quomodo et quo successu occupavit 260, 12.
- gladio deditiorum cervices perstrictas tantum, non percussas 271, 6.
- gladiatorum rebellio sub Probo 62, 5.
- Gomarius Procopii dux 181, 20.
- Gordianus senior cum filio Aug. a senatu Romano dicitur 19, 4. Gordianorum interitus 20, 9.
- Gordianus junior ad imperium ut erectus et quomodo id gesserit 20, 6. in media Perside interit 22, 3. tamulus eius in Perside 144, 9.
- Gotthi transistriani gens 26, 23. Graeciam vastant 27, 1. Italiam infestant 30, 2. cum Scythia de novo erumpunt 38, 19. Romanorum in bello Persico socii 160, 19. a Valente vincuntur 184, 7 sqq. Gotthi et ceteri trans Istrum Scythiae, ab Hannis expulsi, Romanos fines intrare coguntur 195, 4.
- Graecia libertatem et imperium ambitiosis contentionibus amisit 9, 10. eius proconsul perfide provinciae praestat 252, 5.
- Graeci clarescere quando coeperint 8, 15.

- Gratianus a Valentiniano patre creatur imperator** 187, 4. imperii portionem quam sortitus 193, 16. Valente extincto Theodosium sibi collegam adseiscit 200, 21. Theodosio mittit suppetias 211, 3. barbaris transitum dat coactus 212, 17. stolam pontificalem cur recusaverit 217, 4. imperio et vita, qua occasione orbatu 215, 21. ad Gratiani caedem ulciscendam instigatur Theodosius 228, 1. eius mater 226, 17.
- Gratianus imp. Britan.** 318, 12.
- Grothingi Scythica gens in fines Rom. irruentes sollerti stratagemate dclentur** 218, 19.
- gyseo glutinati lateres** 148, 21.
- hastae in terram defixio dextraeque nutus signum pacis** 114, 15.
- Hebri et Toul confluentia** 87, 16.
- Helena Constantini mater Crispi necem aegerrime fert** 94, 14.
- Helena Iuliano a Constantio fratre despondetur** 123, 17.
- Helene oppidulum** 108, 11.
- Heliocrates praef. fisci** 297, 12. 310, 4.
- Heliopolis opp. Syriae** 51, 10.
- Hellespontus ponte iunctus** 8, 21.
- Heraclea olim Perinthus** 54, 5.
- Heracianus praef. pr.** 37, 23.
- Heraclianus mag. mil.** 300, 22.
- Herculus Maximianus** 71, 20. imperium resumere conatur 75, 2. moritur 76, 13.
- Herculiani, legio** 107, 13. a Maximiano Herculo denominati 166, 10.
- ad Hercynios usque saltus Germanos fugientes insequitur Iulianus** 126, 23.
- heredibus legitimis exclusis divitum bona invaduntur** 279, 21.
- Herodotus** 194, 12.
- heroicae Theogamae Pisandri** 287, 1.
- Herali Seytharum socii** 38, 18.
- Hierapolis ad Euphratem** 141, 7.
- Hierius dux Italiani** 141, 10.
- Hierosolyma post Constantini tempora per Christianos aedificiis honorata** 256, 12.
- Hilarius philosophus** 189, 10.
- Hilarius Antiochenus legatus Palaestinae praeficitur a Theodosio** 224, 13.
- Hispanici exercitus Pyrenes custodiam praeripi sibi aegre ferunt** 321, 20.
- holocausta** 68, 10.
- Homerus** 242, 18. 253, 7.
- Honorius a Theodosio patre in militiam abducitur** 243, 5. Romae imperio investitur a patre Theodosio 244, 22. uxorem ducit Stelichonis filiam Mariam 261, 15. Maria defuncta, Thermanthiam sororem eius ducit uxorem 285, 15. Ravennam petit contra Stelichonis monita 289, 4. Stelichone occiso filiam quoque eius, uxorem suam dimittit 297, 7. Alarichi postulatis reiectis male consulit rei publicae 259, 4. consul VII 318, 8. consul VIII 308, 3. de fuga cogitans inopinatis erigitur auxiliis 325, 1.
- hordeum in lustrationibus saecularibus** 67, 22.
- Hormisda Persa quibus natalibus ortus, cur et quomodo ad Romanos transfugerit** 92, 7. dux ad bellum Persicum legitur a Iuliano 140, 5. equitatu praeficitur a Iuliano 143, 12. exploratum emissus pacem capitur 146, 6. ut proditor, conviciis a Persis obressis incersitur 149, 3. proditor et Persici belli flabrum a populari dicitur 158, 18.
- Hormisda Hormisdae filius, Procopianae factionis dux** 181, 19.
- Hormisda barbaris in Aegyptum deducendis praefectus** 208, 17.
- cum hostiis et donis supplices ad victorem prodeunt dedititii** 49, 14.
- hostiae nigrae Diti et Proserpinae immolatae** 65, 1.
- hostis imperii declaratur Stelicho** 260, 11.
- Hunni qualis populus, et Scythas transistrianos ut expulerint** 194, 10. cum sociis propulsantur a Theodosio 213, 18. Hunnorum princeps Rom. imp. favorem sibi conciliat 277, 5. Hunni Romanorum socii 284, 5. 1100 Gotthos conficiunt 311, 11.
- hymni saeculares** 68, 12. 69, 3.
- iacula ex arcubus pariter et machinis emissa** 154, 14.
- iaculator insignis** 48, 10. 60, 17.
- Iason qbses** 298, 11.
- Iberi occidentales i. e. Hispani** 120, 2.
- Igillus** 59, 5.
- ignis in aere, lampadis pileae instar, statim temporibus se ostentans** 51, 13.
- igni vivus traditur parricidialis fa-**

- cinoris auctor 57, 2. igni traditur praeda Rom. visibus minus apta 150, 18.
- Ilium vetus 95, 20.
- imago virginis principi ante nuptias exhibetur 249, 14. imagines deorum, a quibus primum et quomodo introductae 216, 7. imago novi Caesaris Romae de more proponitur 73, 10. novi Augusti 218, 5. imaginem suam per Africam circumferendam mittit Maxentius 76, 16. imaginem et titulum imp. Maximo concedit Theodosius 218, 4.
- Imbrus insula 99, 3.
- imitator literarum alienarum peritissimus 54, 11.
- imperatoris creandi ius rapiunt sibi praetoriani 14, 3. imperator legionum calculo creatus Vetrano 108, 18. imperator absens creatus Valentinianus 173, 17. imperator e tribunali detrahitur a militibus vesteque imperiali exiit 110, 15. imperator et Augustus renuntiat Iulianus scuto impositus et sublimis elatus, capiti diademate imposito 186, 5. imperatorem dominumque Constantinum salutat Licinius simplex 93, 19. imperatoris defuncti corpus pollinctum, imperatorio infertur sepulchro 246, 6.
- imperium Rom. quando unius arbitrio committi coeptum et quam recte 11, 11. ad imperii consortium a Valentiniano assumitur Valens frater 174, 16. imperii occidentalis divisio 193, 13. imperium cum urbe venale proponitur a praetorianis 14, 5. imperium divisum a Constantini filiis 105, 13. a Valentiniano et Valente 176, 2. a Theodosio in filios 246, 3.
- imperialis amictus usum Procopio concedit Iulianus 177, 16. imperialis amictus apud Marcellum inventus, mortem ei affert 182, 11.
- impiis peccatorum remissionem negat ethnica religio, Christiana concedit 94, 21.
- impietatis accusantur Christiani 175, 10.
- impietati poena divinitus irrogatur 301, 10.
- infamia notantur dux et milites ob signi amissionem 151, 16.
- inferorum deorum ara 64, 8.
- Innocentius episcopus Rom. 305, 12. insularum fluvialium maxima Batavia 130, 16. insularum provincia 93, 2.
- Ioannes Cyprianus episcopus vir reversus ab exilio denuo exulare cogitur 271, 2. 278, 12. 280, 11. ab exilio reversus populum denuo condat 280, 11. eius exilium quas Cypri calamitates attulerit 280, 15.
- Ioannes notariorum tribunus 304, 1.
- Iotapianus 23, 3.
- Iovis aulam citius corruturam quam castellum suum captum iri Persae iactant 156, 20.
- Iovis Dodonaei simulacrum pro foribus curiae Cypri incendii periculum eluctatur 281, 13.
- Iovius praef. pr. simulator 313, 10. aemulis sublatis potentiam universam ad se rapit 314, 8. temerario iuramento adstringit et principem et ceteros 315, 16.
- Iovius Constantini ad Honorium legatus 317, 10.
- Iovius praef. pr. sub Attali ditione 324, 17. Attali ad Honorium legatus, preditionem cogit ab Honorianis sollicitatus 325, 14. Alarichum ad Attalum alienat 326, 11.
- Ioviani, legio 107, 13. a Diocletiano Iovio nominati 166, 8.
- Iovianus notariorum tribunus 156, 14.
- Iovianus a quibusdam natalibus et quomodo ad imperium evectus; quomodo item illud gesserit 166, 1 sqq. moritur 173, 3.
- Isauri ab aliis Pisidae, ab aliis Selymi, ab aliis Cilices montani appellati 193, 20. Isaurorum sedes et latrocinia 282, 7.
- Isauri latrones, Pamphyliam depopulati, Cremonam in Lycia occupant 59, 11. Lyciam et Pamphyliam incursant 193, 20. reprimuntur 282, 17.
- ad Issum loca, in quibus Darii et Alexandri pugna 10, 5.
- Isthmus Peloponnesi propugnaculum 29, 3.
- Istri ortus, cursus, ostium 138, 4.
- Istros Ponti urbs 33, 4.
- Iulianus Didici imperium ut adeptus, et amiserit 14, 5.
- Iulianus apostata, a quibus natalibus et quibus suffragiis ad Caesarem dignitatem evectus 123, 1. a Con-

- stantio affinitate Caesarisque dignitate ornatus, transalpinis provinciis tuendis mittitur 123, 17. Caesar a Constantio creatus, in Gallia et Germania quae gesserit 124, 18. consensu militum creatur Aug. 136, 5. post mortem Constantii ab exercitibus vocatur ad imperii gubernacula 139, 14. imperator factus, animi sui de religione sententiam patefacit 136, 19. Persicum bellum aggreditur 140, 4. e vulnere moritur, Perside paene debellata 164, 19. virtutibus et dotibus quibus fuerit praeditus 136, 6. Magnus 247, 18. Iuliani eruditio et scripta 124, 10. vis in dicendo summa 134, 11. liber de rebus a Constantio in Oriente gestis 134, 10. Misopogon seu Antiochensis 140, 17. res gestae partim ab aliis poetis pariter et historicis, partim ab ipso sunt conscriptae 124, 7. cura limitum ad Rhenum 320, 13. sepulchrum et epitaphium 172, 9. uxor, Helena 123, 17. a Iuliani obitu Persicae vires increscere coeperunt 169, 13. Iuliani familiares in suspicionem et odium vocantur apud Valentianum et Valentem fr. 174, 6. 175, 2. Iuliani portas Cpoli et bibliotheca 139, 21.
- Iulianus trib. militum 166, 21.
- C. Julius Caesar 11, 5.
- Julius Scythici tirocinii magister prudenti consilio eos nova molientes opprimit 203, 5.
- Iumentorum praesidio constituti 159, 4.
- Iunonis ad aram supplicationes mulierum 70, 16.
- iuramentum patrio ritu dant victi Germani 128, 17. iuramentum tacto principis capite factum, idque religiosissimum 315, 18. sophistica interpretatione elusum 269, 10. iuramento decipitur Severus Caesar 74, 15.
- Iustina Magnentii primum, post Valentianiani uxor, forma et animi dotibus eximia matrona 226, 17. quo stratagemate Theodosium permoverit 227, 20. cum filio et filia Romam remeant 229, 18.
- Iustinianus advocatus 289, 12.
- Iustinianus dux 318, 15.
- Iustus dux 322, 1.
- Laccinarii num. mil. 156, 1.
- lacus fatidicus 51, 15.
- Laeta augusta 303, 10.
- Lagodius Theodosii cognatus 321, 13.
- Lampadius praef. pr. 121, 14.
- Lampadius aenator. Rom. 288, 12. praef. pr. creatur ab Attalo 323, 10.
- Laodicea Syriae opp. 256, 21.
- Larissa Syriae urbs 46, 6.
- lateres partim bitumine partim gypso conglutinati 148, 20.
- Latinas literas discit barbarici generis miles 120, 11.
- Latinus dux Constantii 115, 17.
- latrones latronum globo delentur 132, 19. pro spectris habiti 232, 4.
- lavatione et epulo ab Atheniensibus excipitur Alarichus 253, 12.
- lecti argentei 160, 22.
- legationis specie missi exploratores 112, 15.
- Leo dux Asiam adversus latrones male tuetur 264, 10.
- Leti gens Gallica 120, 10.
- levatio novi imperatoris 136, 5.
- Libanius rhetor Antiochensium legatus ad Theodosium 224, 7.
- libello significata magistratus abdicatio 238, 11.
- liberi venditi ad tributorum collationem 104, 14.
- libertis se ac rem publicam dedit Claudius 13, 3.
- Libo et Chilo cons. 67, 11. 71, 18.
- Liburnicae quales naves et unde dictae 274, 10.
- Libyae praefecturae seu provinciae duae 98, 19. 99, 9. 105, 17.
- Libyae magnae rector 300, 21.
- Licinianus Licinii filius, Caesar a patre dicitur 85, 10.
- Licinius imperator a Maximiano Galerio designatur 76, 3. consul cum Constantino 72, 3. affinitate sociatur Constantino 81, 18. Maximiano Caesare devicto, Constantini bellis implicatur 82, 9. Valentem Caesarem creat 84, 9. adversus Constantinum denuo se instruit 86, 17. Martinianum Caesarem dicit 91, 2. contra fidem supplicii datam strangulatur 93, 23. vires eius naufragio fractae 89, 21.
- lima in piscis ventrem intromissa 93, 1.
- Limenius praef. pr. 292, 16.
- limitanae civitates, castella, burgi 98, 12. 100, 16.

- limitibus imperii Diocletianus ut prospexerit 100, 15. limites praedictis nudantur a Constantino 100, 20. e Lindo Cpolim tratatum simulacrum 281, 13.
- litterarum alienarum imitator peritissimus 54, 11. litterae principis duplices apertae et secretae 295, 18. litterati apud Valentem suspecti veneficii 188, 17.
- locustarum sui depellendae aves divinitus missae 50, 17.
- Logiones pop. Germ. 58, 8.
- Longini rhetoris eruditio, constantia, mors 49, 21.
- Longinianus praef. pr. 293, 17.
- Longus murus opp. Thraciae 274, 18.
- Lucania regio Italiae 74, 12.
- Lucianus comes Orientis 248, 2.
- Lucianus Iuliani navarchus 143, 7.
- Lucianus suillae carnis praebitor 73, 16.
- Lucillianus Persico bello praeficitur a Constantino 111, 7. Nisibin fortiter tuetur 134, 6. exploratorum globo praeficitur 144, 6.
- Lucillianus, Ioviani socer, ad Pannon. exercitus mittitur 172, 14. interficitur 172, 19.
- Lucinis sacrificatur ludis saecularibus 68, 7.
- Lucius Commodi fil. 13, 15.
- luctus Homericus 242, 18.
- Lucullus Romanis in Asia quae pepererit 168, 14.
- lucus ante aedes procerarum arborum, eiusque ex fulmine incendium 63, 7. e palmis et vitibus 152, 20.
- ludi pro populi Rom. liberatione instituti 66, 20. ludi quos nec vidit quisquam nec visurus est 67, 15.
- lues 26, 17.
- lumina et ignes in scena 68, 12.
- Lusitanici exercitus 321, 7.
- Lydia latrocinii infestata 262, 16.
- Lydiae metropolis Sardes 270, 3.
- Lydius Isaurorum latronum dux fortissimus 59, 11.
- Macamaei audacia 162, 6.
- Macedonico imperio diviso Romana potentia crevit 11, 2. Macedonicum in Perside imperium ut eversum 21, 9.
- Macrinus ad imperium evectus 16, 3.
- Macrobius trib. militum 166, 22.
- Macrontichos opp. Thraciae 274, 18.
- Maecididis aecolae Saurometae 85, 13.
- magistri militum, equitum sc. et pedatum 99, 15.
- magister officiorum 2, 25.
- magistratus a Constantino mutati 98, 9. a Theodosio conturbati 204, 23.
- venales sub Theodosio 206, 5. maximi, praetura praetoriana et urbana, praestantibus usu et virtute viris committitur 229, 3.
- Magnentius ad imperium evectus 108, 9. Constante occiso, Italiam, Galliam et Africam occupat 108, 15. bellum adversus Constantium suscipit 110, 21 sqq. ut interierit, quamdiu imperaverit, ingenio et moribus quibus fuerit 119, 11 sqq.
- Magnus miles 156, 14.
- Mamaea Ulpianum ad praetorū praefecturam evectum 16, 22. cum filio trucidatur 18, 11.
- Manadus trib. militum 117, 13. manes 65, 22.
- M. Manlius Puius cos. 66, 21.
- manus Rufini per urbem circumlata et stipēs eidem mendicata 256, 1.
- Marathonia pugna 8, 8.
- Marcellianus notarius 309, 7.
- Marcellianus trib. militum 73, 16.
- Marcellinus praef. Mesopotamiae 53, 1.
- Marcellinus praef. fisci 107, 12. magister officiorum sub Magnentio 109, 15. 112, 18.
- Marcellus trib. militum 73, 16.
- Marcellus Iuliano Caesari comes datus a Constantino 123, 19.
- Marcellus Procopii dux 180, 9. necatur 182, 10.
- Marcia Commedi tyrannide liberat rem publicam 13, 20.
- Marcianopolis Thraciarum urbium maxima 39, 3.
- Marcianus Gallieni dux adversus Scythas 37, 20.
- Marcianus praef. urb. 323, 11.
- Marcomanni Romanis confinia loca populantur 28, 19.
- Marcus imp. Britanni. 318, 9. mari a latrocinii purgando praefectus Probus 40, 18. in mari aedificatae domus 101, 19.
- Maria Augusta 261, 15. intacta moritur 286, 2.
- Marinianus filium redimit 310, 15.
- Marinus ad imperium evectus a Moesiacis legionibus 23, 4.
- marmor Proconnesium 96, 19.

- marmorum colores desueti 281, 3.
 Marsena vicus 163, 18.
 Marsyae mortem Persis minatur Hormisadas 92, 12.
 Martinianus Licinii Aug. Caesar 91, 2. neci datur 93, 22.
 Martius campus equorum exercitacioni dicatus 65, 4.
 martyri ob constantem Christi cultum extracta aedes 270, 20.
 Masceldelus fratris iniuriam ultus, malam meritorum reportat gratiam 260, 16.
 matris deum simulacrum Cpoli 97, 12.
 Mattiarum num. mil. 156, 1.
 Mauricius trib. militum 170, 7.
 Maurusiae cohortes seu Maurorum ordines 74, 5. Maurusius equitatus 46, 14.
 Maurus Macamaeum fratrem fortissime ulciscitur 162, 7.
 Maxentius e quibus natalibus et quo modo ad imperium evectus 73, 12. imperium in Africa ut stabiliverit 76, 15. 78, 11. machinamento adversariis structo ipse capitur 80, 15.
 Maximus cum Balbino imperator a senatu dicitur 19, 12.
 Maximus e quibus natalibus et qua occasione ad imperium evectus 214, 21. imperii confirmationem et societatem a Theodosio impetrat 217, 19. Gratiano sublato Valentinianum quoque et dolis et armis adoritur 224, 19. captus carnifici traditur 230, 14.
 Maximus philosophus necatur 189, 10. cur ei infans Valentinianus Aug. 175, 8.
 Maximianus Herculius consul 71, 20. imperium cum Diocetiano deponit 72, 2. pro Maxentio sollicitus imperium iterum capessere aggreditur 75, 19. ut Severum ita et Constantinum dolis aggreditur 74, 15. 76, 10. mors 76, 13.
 Maximiani Herculii filius Maxentius imperium invadit 73, 12.
 Maximianus Galerius Maxentii conatus impedire frustra nititur 74, 3. Licinio Caesare dicto, paulo post vita excedit 76, 3.
 Maximianus trib. milit. 166, 21.
 Maximilianus s. Maximianus Mariani fil. 308, 20. 309, 14.
 Maximinus imperio ut potitus et quomodo illud gesserit 18, 14 — 19, 18. Tarsi obiit 82, 6.
 Maximinus Caesar 72, 9.
 Maximinus praef. Syriae, sub Tacito Aug. 55, 4.
 mechanicus insignis 60, 17.
 Mediolanum 37, 15. 74, 5. 81, 18. 314, 2.
 Megia opp. Pera. 145, 20.
 Melas fluv. 267, 6.
 Menelai ducis dexteritas et interitus 118, 22. 119, 1.
 mensa imperatoria epularum et ministrorum numero ultra modum onerata per Theodosium 205, 15. hospitium caede polluta 191, 2. mensae argenteae 160, 22.
 meretrices quoque tributorum collatione oneratae 104, 8.
 Merobaudes Valentiniani dux 191, 15. Valentinianum iuniorum ad imperium evehit 193, 5.
 Mesopotamiae praefectus 53, 2.
 militi auxiliarii obviam honoris causa procedit imperator 255, 14. milites ordinarii trium praecipue generum, praetoriani seu palatini, urbani, limitanei 98, 10. militum magistri et annonae praebent et delicta castigant 100, 1.
 militaris disciplina per Constantinum corrupta 98, 14. 101, 3.
 militiae utriusque magister 205, 1. Christiani militia lege non prohibentur 312, 7.
 mimis et saltatoribus deditus Theodosius 212, 2.
μῆκος γελῶλων 212, 2. 254, 19.
 Minerva propugnatrix 253, 4. Minervae ac Iovis simulacra pro foribus curiae Cpol. 281, 10.
 Minervina Constantini concubina 85, 8.
 Modares Scythae 201, 15.
 Modestus praef. pr. 186, 7.
 Molossi Epiri incolae 283, 10.
 Momosirus Pers. dux 150, 9.
 monachi, quale hominum genus et qua re populum Cpol. in se concitavit 278, 23.
 pro moneta adulterina novi populi nummi dantur 53, 21.
 in morbo a medicis deplorato deorum auxilium imploratur sacrificiis 63, 9. morbus magico machinamento conciliatus 174, 6.
 mulieres ludis saecularibus ad aram Iunonis supplicant 70, 15. obsidio-

- nis tempore ad paucorum numerum redactas, communes omnium iubet esse Lydium 60, 14. mulierum venustiorum e barbaris delectus 195, 12.
- muliebri veste induti milites fugaces per castra circumducuntur 126, 9.
- Mursa opp. Pannoniae 111, 13. oppugnata a Magnentio 116, 23.
- in Mursensi campo acre proelium 117, 23.
- Musarum simulacra ex Helicone Cpolim translata conflagrant, male insecuturi temporis omine 281, 4.
- musica dissoluta 212, 4.
- Musonii philosophi eruditio et filii 251, 8.
- Musonius Musonii filius 251, 10.
- Mysia (Moesia) superior incuratur a Quadis et Sarmatis 122, 9.
- Mysi Thracienses 138, 6.
- mysteria hominum genus continent 176, 17.
- Nacolia opp. Phrygiae 182, 6.
- Naemorius ordinum palatinorum magister 293, 9.
- Naisus opp. 139, 8. ad Naisum pugna 41, 9.
- Narnalaches fl. Pers. 159, 11.
- natalem filii celebrat Marcellinus 107, 15. natalis celebratur Persico more 92, 9.
- naves bellicae 86, 18. 143, 2. coriaceae simul et lignee in Iuliani expeditione Persica 142, 23. fluviales 64, 11. 129, 7. hexericae a Polybio descriptae 274, 16. onerariae 91, 8.
- navale Byzantii 139, 22.
- Nebrius praef. pr. 179, 16.
- negotiores contributionibus onerantur 104, 7.
- Nepotiani ortus, rebellio, interitus 109, 3.
- Nero 13, 4.
- Nestorius sacerdos 192, 10.
- Naveia opp. 305, 6.
- Navigastes Gall. cop. dux 319, 5.
- Nevita Iuliani dux 155, 5.
- Nicaea incuratur a Scythis 34, 3.
- Nicomedes oraculis fretus Prusiae patri bellum facit 102, 7.
- Nicomediae amplitudo, opulentia, e Scythis clades 33, 18.
- Niger 14, 17.
- Nisbara opp. Pers. 162, 22.
- Nischanabe opp. Pers. ib.
- Nisibis a Persis capta recuperatur 87, 2. a Persis obsessa, Luciliani opera strenue defenditur 134, 5. Persis redditur vacua 168, 2.
- Nisibeni deditioem a Ioviano existissime deprecantur 170, 15.
- nobilissimatus dignitas 105, 21.
- nocturnarum ingens multitudo muros complet 80, 17.
- Noorda locus Pers. 161, 19.
- notarii imperatorii subditorum nomina in tabulis describunt 127, 21. notariorum tribunus 156, 15.
- nocturna sacra 65, 10. 68, 1 et 5.
- Numa Pompilius primus pontifex maximus 216, 15.
- numeri militares 30 Ticino impositi 284, 4.
- nuptiae principis publica laetitia celebrantur 249, 19.
- Oasis exuli habitanda datur, et qualis is locus 258, 10.
- obsidionalis apparatus 90, 14. obsidionalia stratagemata Lydii 59, 11.
- Octavianus Aug. imperium quando acceperit et quomodo gesserit 11, 11. ludos saeculares diu neglectos instaurat 66, 20.
- Odonathi Palmyreni fortia facinora, mors, successor 36, 19.
- Oecubaria castellum 299, 23.
- Oedotheus Scythia 214, 5.
- officia Palatina 91, 3. officia et praepositurae a Theodosio conturbatae 204, 23.
- Olympius Ponticus Stelichonem apud Honorium traducit 291, 20. Stelichone sublato magistri potestatem nactus, in Stelichonis amicos et consocios acriter inquit 296, 17. magister officiorum cum Hunnis Ataulfo mittitur obviam 311, 8. ab eunuchis palatinis apud imperatorem delatus, aufugit 311, 13.
- Olympiodori Thebani error 234, 16.
- Optati patricii caedes 106, 7.
- oraculum Palmyrenis datum 51, 3. de Cpoli 69, 9. de morte Constantii Aug. 137, 10. dormienti datum 137, 8. Sibyllinum de saecularibus ludis 66, 11. oraculi interpretatio mortem affert interpreti 189, 10. oracula in unum volumen collecta 102, 3.
- Orientis administratio commissa praefecto Mesopotamiae 53, 2. Orientis metropolis Antiochia 27, 5.

- Orontes fluv. 44, 7.
 pabuli exustione hostibus iter praeccluditur 162, 12.
 paeon ob victoriam 161, 4. paeones saeculares 69, 3. 70, 11.
 Palaestina universa uni commissa praesidi 224, 15.
 Palaesticorum militum armatura 46, 17.
 Palatini ordines praefectorum praetorii potestate reguntur 98, 10.
 Palatinum templum 67, 17.
 palis seu patibulis affixa corpora 158, 12. palis imposita aedificia 101, 18.
 Palladius censor facult. 306, 6.
 e palmis et vitibus lucus amoenissimus 152, 20.
 Palmyra urbs munitissima 49, 9. Orientis imperium affectat 40, 10. 43, 17. Aureliano se dedit 49, 16. rebellat denuo 52, 22.
 Palmyrenis exitium praesignificatum 51, 3. Palmyrenorum equites Romanis praestantes 44, 6.
 e paludum latebris clandestinas eruptiones faciunt Scythae transistriani 185, 15.
 Pamphylia Pisidis finitima 265, 13.
 panis honorario munere plebem donat Aurelianus 54, 2.
 Pannoniae 108, 17. 111, 12. 215, 16.
 Pantomimi 12, 12. 212, 2.
 Papinianus Ictus insignis et praef. pr. tutor filiis a Severo datur 15, 13. Antonia instinetu per milites occiditur 15, 20.
 paradisi regius 159, 21.
 Parcarum sacra 68, 6.
 Parisium opp. Germaniae 135, 9.
 patricii post Constantini tempora qui et qua dignitate 106, 9. dignitate honoratus Iovius praef. pr. 313, 11.
 Patricius Lydus philosophus 189, 12.
 Patronius fasci praef. 293, 9.
 pax emittit quater mille libris auri 288, 10. pacis condiciones instrumentis utrinque consignatae 168, 6.
 peccatorum enormium expiationem nullam esse respondent sacerdotes Romani 94, 21. peccati omnis omnique impietatis remissionem pollicetur fides Christiana 245, 6.
 peditum magistris plures pro uno instituti 205, 2.
 Pelagonia opp. Thraciae 89, 19.
 pelle nigra amictum spectrum 65, 13.
 pellium seu vellerum cocco tinctorum tria milia Alarico data 306, 2.
 Peloponnesiaco bello Graecorum vires deminutae 9, 13.
 Peloponnesus terrae motu quassata 192, 7.
 in Penei ponte simulacra deorum primum erecta 216, 9.
 pensionem ananum barbaris pollicetur Gallus imp. 25, 21.
 Pentapolis Libyae regio 98, 18.
 Perinthus nunc Heraclea dicitur 54, 4.
 Persae debellantur a Severo 15, 5. Orientis imperium a Parthis ad se Artaxerxis ductu retrahunt 21, 4. Romanos fines depopulantur Antiochiam usque 27, 2. pacem cum Ioviano quibus condicionibus fecerint 167, 20. Romanos fines denuo incursant 187, 8.
 Persicum imperium Darii clade atque interitu eversum 10, 18.
 Persicum iter Iuliani 141, 2 — 164, 17. Persici belli usque ad Ioviani tempora brevis repetitio 168, 10.
 Pertinax Aug. 13, 21.
 pervigilia seu nocturna sacra carminibus et choris agitata 65, 2.
 Pesinus 27, 14.
 pestis insignis post bellum Scythicum 26, 17. immanis belloque barbarico partim saevior partim optatior 35, 19. barbaros invadens 41, 22.
 Petovium opp. Pannoniae 112, 5.
 Petrus trib. notariorum 296, 21.
 Peuce cum Scythiis excursionses faciunt 38, 19.
 Phaeno Epirotica vates 102, 5.
 phalangis condensatio adversus hostium missilia 45, 19.
 Phasidi adiacentia castella 31, 14.
 Phasianae Dianae templum ad Phasidem 31, 15.
 Phathusa locus Pers. 144, 12.
 Philadelphia Lydiae civitas 207, 22.
 Phileatinus lacus 33, 5.
 Philippus Macedo imperii amplificandi quas haberit occasiones 9, 16.
 Philippus imperium quomodo nactus sit et gesserit 22, 4. foedam cum Persis pacem facit 22, 5. 169, 12. cum filio occumbit 24, 12.
 Philippus Constantii ad Maxentium legatus 112, 13. a Magnentio detinetur 113, 17. 115, 19.

- Philippus et Bassus** *cos.* 285, 13.
 296, 13.
Philippopolis urbs Thraciae 26, 1.
philosophi magicarum artium suspecti
 sub Valente 188, 18.
Pholoë mons 254, 18.
Picentius delator 121, 12.
pincernarum agmina 205, 17.
Pigraxes Persarum dux 160, 17.
Pisander in Heroicis Theogamiis de
 Hemonia quae tradat 287, 1.
Pisidae Isauri 193, 21. finitimi Pam-
 phyliae 265, 13.
Pissamena Gratiani mater 303, 11.
Pityantis situs et firmitas 30, 20.
 clades e Scytharum incursione
 31, 17.
Placidia Honorii soror 328, 4.
Placilla uxor Theodosii 228, 10.
Plataicum proelium 9, 6.
plumbeum curiae tectum liquefactum
 281, 15. plumbeis pilis in cervice
 data verbera 248, 17.
pluit frumento 57, 23.
Polybius Megalopolitanus de Romani
 imperii incrementis quae scripserit
 7, 1. 50, 7. Polybii *ἑξήρατος* 274, 15.
Cn. Pompeius Romanis in Asia quae
 pepererit 168, 17.
Pompeianus praef. urb. 305, 4.
pons solutillis 79, 22. e' connexis
 utribus 167, 6.
pontifex maximus 216, 19. in ponti-
 ficum collegio fuerunt etiam reges
 et imperatores 216, 13. pontifex
 maximus primus Numa Pompilius
 et ceteri deinceps reges, etiam
 imperatores usque ad Gratianum
 216, 20.
pontificalis stola 216, 18.
Ponti ora infestata a Scythis 30, 19.
M. Poplius 4 consul 66, 15.
porcus et porca nigra Telluri mactata
 70, 3.
porcina plebi e publico praebita 73, 17.
porticibus quattuor inclusum forum
 97, 10. porticus distegae 96, 18.
porticus imperatoris 140, 3. regia
 249, 2.
portus Cpoli maximus a Iuliano stru-
 ctus 189, 22.
Postumus rebellis 36, 14.
M. Potitus *cos.* 66, 15.
praefecti praetorio tertius additur
 quasi arbiter et collega 17, 1.
praefecti praetorio quattuor a
 Constantino pro duobus instituti
 98, 9. 17. Orientis, Illyrici; Ita-
 liae, Transalpinorum 98, 18 sqq.
praefecti pr. per Italiam 229, 5.
 293, 17. apud transalpinas gentes
 247, 17. 292, 17. qua potestate
praediti 100, 1. praefectorum pr.
 potestas a Constantino ut immixta
 99, 12. praefectus pr. dare quae
 possit, quae non ib. praefectus
 et tributa exigit, et de anaonis
 prospicit militibus 185, 4.
praefectura praetoriana et urbana
 magistratus maximi 229, 3. 5.
praefecturae pecuniarum venales propo-
 nuntur 206, 5.
praetextatus proconsul Graeciae
 176, 14.
praetoria dignitas vendita 104, 16.
praetoriani tumultu excitato Maxen-
 tium Augustum nuncupant 73, 19.
 a Constantino exciduntur, deletis
 eorundem castellis 81, 15.
praetura ab invitis empti 104, 17.
precantis habitu positum simulacrum
 97, 18.
preces Christianorum 125, 4. 198, 10.
 299, 3. ethnicorum 305, 7.
primitiae diis offeruntur in ludis sae-
 cularibus 71, 1. frugum mercedis
 loco sacrificis 68, 24.
Priscus Philippi Aug. frater, praef.
 Syriae 22, 11.
privatarum principis rerum comes
 vid. comes.
Prullus dux barb. 241, 12.
Probus mari a atrocissimis purgando
 praefectus, Aegyptum contra Pal-
 myrenos defendit 40, 17. captus
 ipse se iugulat 41, 7.
Probus imperium ut nactus, quomodo
 idem gesserit 55, 12.
Probus consul 319, 23.
Proclus praef. urb. 229, 4. Rufini
 scelere tollitur 237, 3.
Proconesium marmor 96, 19.
Procopius dux gravis armaturae le-
 ctus a Iuliano 142, 8. ob Iuliani
 consanguinitatem periculum evadit
 173, 1. ad rebellionem quomodo
 inductus 158, 5. captus occiditur
 182, 9.
Procopius, Valentis gener 257, 21.
proditionis spe capti hostes 219, 2.
 proditionis crimen vindicatum etiam
 in cognatis 158, 13.
Promotus Theodosii dux fortissimus
 214, 4. Grothingos Scythas egre-

- gio stratagemata delet 218, 19 sqq. equestribus copiis praeficitur 229, 8. fugienti cum copiis Theodosio succurrit 234, 13. bellorum administrationi praepositur a Theodosio 235, 2. Rufini insidiis e medio tollitur 236, 10. Promoti filii et filia 249, 8.
- Propontidis angustiae** 39, 5.
- Proserpinae et Diti nigrae** nactantur hostiae 65, 1. 66, 4.
- prostitutio coacta** 104, 14.
- provinciarum praefecturae venales** sub Theodosio 206, 5.
- Prusa incuratur a Scythis** 34, 3.
- Prusias Bithyniae rex a Nicomede** filio bello petitur 102, 7.
- Ptolemaidis in Thebaide** rebellio 61, 16.
- publicata bona** consciorum 297, 15. publicatione bonorum a Severo multati rei 15, 9.
- puerorum ter novem chorus** 69, 1.
- pullati omnes pro monachis in** seditione occisi 279, 12.
- Pusaeus trib. mil.** 145, 3.
- Pylades pantomimus** sub Augusto 12, 13.
- Pyrene mons e Gallis in Hispaniam** ferens 320, 21.
- Quadi Pannoniam** incurant 122, 7. Saxonum pars, ab iisdem Saxonibus in Rom. fines emittuntur 130, 10. atrociantes a Iuliano subingati 133, 3. Quadorum pars Romanis legionibus adscribitur 133, 16. Quadi denuo rebellant 190, 20. insolenti legatione Valentinianum exasperant 191, 15.
- Quadrati historici error** 284, 13.
- quaestiones flagris admotis institutae** 233, 9.
- quaestor post Constantini tempora** qui dictus 293, 12.
- quandecimviri Sibyllinorum custodiae** atque inspectioni praepositi 67, 4. 18.
- Quintillus Aug. post mortem Claudii** fratris 42, 9.
- rates pro navibus ad bellum comparatae** 275, 3.
- Ravenna munita, populosa et copiosa** civitas 74, 9. ubi sita, a quibus condita, que nomine olim et cur appellata 234, 14. Ravennae portus occupatur a seditiosis militibus 313, 7.
- Rauaimodus rex Sarmatiae** 85, 16. receptui signum datur tuba 234, 1.
- regia in Perside Romano more facta** 158, 1.
- Regius annis** 152, 1.
- regis venatio locus Pers.** 157, 16.
- religionem patriam quibus argumentis** senatus R. Christianae fidei praetulerit 245, 10. religionem suam erga deos libere et confitetur et retinet Fraiutus 276, 11. religionis libertas per imp. Honorium concessa cuius et duci et militi, et magistratui et subdito 312, 20. religio superstitiosa, imperatoriae quam divinae maiestatis maiorem rationem habens 317, 5. religio Christiana *ἄλογος συγκρατῆσις* 245, 9.
- responsis foras efferendis offic. Palat.** 54, 6.
- Rhaetiae regio Alpium** 215, 16. Rhaetia Illyrico et Galliae finitima 78, 8. superior 78, 7.
- Rhaeti, pop. Alpib. finitimus** 312, 2. Celticis legionibus adnumerati 40, 11.
- Rhaeae simulacrum** 97, 13. Cpolim unde tralatum, et quo modo transfuratum ibi.
- Rhemeni** 167, 21.
- Rhenani barbari Germanicas Romanorum urbes** infestant 57, 20. transrhenani barbari Britannos et Gallos ad defectionem adigunt 322, 6.
- Rhene dicta olim Ravenna** 284, 15.
- Rheni ostia** 122, 3. Rheni insula maxima, Batavia 130, 16. Rhenum accolentes Celtae vexantur a Germanis 29, 13. ad Rhenum urbes 40 a Saxonibus Francis et Alamannis captae 122, 4.
- rhetorices professio** 238, 23.
- Rhodope mons Thr.** 99, 1.
- Rhyndacus fl. ad Cyzic.** 34, 5.
- Richomeres Eugenium Arbogasti** commendat 269, 1. Richomeris virtus et mors 240, 11. 14.
- Rodogaisus Italiam** invadit 283, 18.
- Roma moenibus saepitur ab Aureliano** et Probo 43, 11. obsidionis solutionem ingenti pecunia redimit 306, 1. Alaricho Gotho se dedit 323, 12. Roma portu capto diu resistere nequit 322, 23. Romae aemulam urbem qua occasione et quomodo extruxerit Constanti-

- nus 96, 2. Romae fortuna Cypri a Constantino posita 97, 19.
 Romani Persis cedere quando coeperint 169, 20.
 Romanum imperium crescere et inclinare quando et quomodo coeperit 11, 2.
 Romanus mag. mil. in Africa 190, 14.
 Romulus Maxentii dux 119, 8.
 Romus, Romus 284, 17.
 Rufus Vulsianus 78, 13.
 Rufinus Atheniensis 240, 20.
 Rufinus Celta quanta fuerit apud Theodosium dignitate et auctoritate 235, 15. consulatu ornatur et mox aulae praefectura 236, 17. aulae praefecturam pro arbitratu gerit 243, 1. orientalis imperii administrationem nactus, ea licentius abutitur 246, 10. principis affinitate frustratus vindictam meditatur 250, 6. quo machinamento eversus 255, 4. Rufini uxor et filia incolomes dimittantur 256, 10.
 Sabatha opp. Armeniae 158, 7.
 Sabianus ad imperium euectus in Africa 20, 14.
 C. Sabinus consul 67, 1.
 Sabinus Nisibenus senator 171, 2.
 sacra nocturna Valentiniani lege prohibita, mox tamen iterum concessa 176, 12. sacris patriis utitur Constantinus necessitate magis quam studio 94, 7. sacra gentilia primus Alexandriae convellere coepit Theophilus 278, 17.
 sacrificium diis manibus sub terra ante confictum 65, 17. sacrificia fieri amplius vetat Theodosius 245, 14. sacrificia quibus de causis Theodosius aboleri iusserit 245, 13.
 sacrificia merces primitiae frugum 68, 14.
 sacrilegia incendio divinitus castigata 281, 6.
 saeculum quid, et ludi saeculares 63, 3.
 saeculares ludi originem unde habuerint 63, 5. quorsum instituti 65, 12. peragi ut soliti 67, 13. continuati ut fuerint 67, 12. intermitti quando et qua ex causa coepti 71, 14.
 Safrax barbarorum dux 212, 16.
 sagittarius insignis 48, 9. sagittarii equestres ex Armenia 118, 23.
 Salamina pugna 9, 3.
 Sallii Romanis operam navant in excidendis e Batavia Quadis 131, 5.
 Romanis legionibus adscribuntur 133, 16. Francorum pars, a Saxonibus primum suis finibus, post a Quadis e Batavia quoque expelluntur 130, 17. ad Romanos confugiunt 131, 5.
 Salonius Gallieni filius Postumo necandus deditur 36, 10.
 Salonius notarius 309, 7.
 Salvius scholae domesticorum comes 292, 22. quaestor 293, 11.
 Salustius Iuliano Caesari comes datur a Constantio 123, 20. a Constantio in Orientem revocatur 129, 20. paene interemptus 165, 6. legatur ad faciendam cum Persis pacem 167, 17. imperium nec ipse accipere nec filio committere sustinet 173, 11. praef. pr. etiam sub Valentiniano 174, 9. magistratu abdicatur 175, 17. Salustio secundum praef. pr. ob senectutem successor datur 185, 2.
 Samosata ad Euphratem sita 141, 9.
 Samothrace insula 99, 3.
 sanguinis eruptione immodica extinctus 191, 21.
 Sapor Artaxerxis successor, bellum Romanis movet 21, 2. Valerianum circumvenit 34, 23. Nisibin capit 37, 2. cum Persis suis Romanos fines populatur 134, 3.
 Saraceni Persarum adversus Rom. socii 162, 14.
 Saracena natio Scythis multo agillior 197, 18.
 Sardes Lydiae metropolis 270, 3.
 Sarpedonii Apollinis oraculum 50, 15.
 Sarus barb. cop. dux 289, 7. in Stelichonis tentorium irruit 294, 22. Alaricho et ceteris hostibus reprimendis idoneus 298, 21. adversus Constantinum tyrannum emittitur cum copiis 318, 22. cum Honorio se adversus Alarichum coniungit 323, 17.
 satrapae in proelio caesi 163, 11.
 Saturnini Mauri rebellio 67, 4.
 Saturninus iudex 257, 17.
 Saturninus consularis 271, 1.
 Saul barbarorum milit. dux 242, 12.
 Sauromatae ad Maeotidem paludem habitantes debellantur a Constantino 85, 13. bello capti per Romanas civitates distribuuntur 86, 15. Pannonias incursant 122, 8. demum rebellant 190, 20.

- Savus fl. Pannoniae 112, 12. Savi ripae imposita Siscia 114, 7. pons 114, 9.
- Saxones Romanas urbes invadunt 122, 4. fortissimi et bellicorum laborum tolerantissimi 130, 8.
- scena sine theatro, luminibus et ignibus collucens 68, 5.
- scenicis gymnasticisque ludis cives sibi conciliat imperator 20, 7. scenicus rex, seu e scena prolatus ex tempore 179, 20.
- scenitae Arabes 15, 6.
- Scolidoas trib. mil. 117, 12.
- scripto mandat imperator 260, 2.
- scuto impositus Iulianus sublimisque elatus imp. Aug. dicitur 136, 5.
- scuto impositus Iulianus vulneratus in tentorium reportatur 164, 18.
- Scutarii qui 165, 10.
- Scyri propulsantur 213, 18.
- Scythiae Thraciam populantur 24, 17. ad mare usque populabundi excurrunt 26, 13. Europa pervastata pervastant etiam Asiam 27, 13. Macedoniam et Graeciam incurstant 28, 18. in Asiam ut transierint 30, 6. superioribus Scythia finitimi, et ipsi expeditione facta opes sibi comparare aggrediuntur 33, 17. coniunctis animis et viribus Illyricum incurstant 35, 7. Graeciam pessime tractant 36, 16. sociis assumptis denuo excursiones faciunt 38, 17. per Pontum Ciliciam usque excurrunt 54, 22. sub Valente quas rebellandi causas nacti 188, 1. transistriani 180, 20. 184, 7. transistriani ab Hunnis pulsati supplices ad Romanos confugiunt 195, 4. Thracienses 138, 6. regii 194, 11. Scytharum regiorum princeps a Germanis profigitur 213, 4. gens nova in Rom. fines erumpit 218, 13.
- Scythici tirones, res novas molientes, canto stratagemate tolluntur universi 204, 3.
- Scythia Thraciensis 259, 20.
- Scythiae Thraciensis oppidum Tomi 221, 13.
- Sebastianus Iuliani dux 142, 8. Sebastiano comes et socius a Iuliano *Zosimus*.
- additur Procopius ib. 177, 15. Sebastianus ex Occidente ad Valentem se confert 198, 1.
- Seleucia, opp. Persiae 158, 8. Ciliciae urbs et Apollinis ibidem oraculum avesque Seleuciades 50, 14.
- Selgae oppidi situs 265, 15.
- Semnon Logionum princeps 58, 9.
- senatus viginti duces adversus Maximinum creat 19, 11. in palatio cum imperatoribus deliberat de re publ. 187, 14. Cpoli conceditur ut urbi Romae 139, 21. Antiochensibus a Iuliano concessus 140, 21. cum senatu Cpolitano consilium communicat Iulius 203, 23.
- senatoribus Cpolim se Roma secutis Constantinus domos aedificat 97, 20.
- senatoria dignitas senatorum filiis et per filias nepotibus conceditur Antiochensibus 140, 21.
- sententiae pecuniis redimuntur 246, 12. ferendae ius soli sibi usurpat aulae praef. 237, 2. praepos. cubiculi 257, 14.
- sepultura regia decoratum Athanarichi Scythae funus 213, 10.
- Serena Theodosii ex Honorio fratre neptis, Stelichonis uxor 212, 10. Honorio alteram quoque filiam cur uxorem dederit 236, 6. Honorio quam optime cupit 288, 24. vitae finem quem sortita et cur 301, 5.
- Serenianus dux Valentis 180, 9.
- Sericarum tunicarum quattuor milia Alaricho data 306, 2.
- servi a lustralibus submoti 67, 19.
- Severianus dux Moestae Macedoniaeque 22, 12.
- Severus imperium ut gesserit 14, 15. saeculares ludos facit cum filiis 67, 9.
- Severi porticus Cpoli 96, 8.
- Severus Caesar Italiae 72, 10. adversus Maxentium mittitur 74, 4. iuramento deceptus necatur 74, 18.
- Sibyllina oraculia consuluntur in bellorum et pestilentiae periculis 66, 11. 15 viris commissa 67, 4. 18.

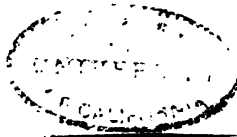
- Sibyllae Erythraeae oraculum de Cpoli 102, 10.
 Sicilia Francorum incursione vexata 62, 1.
 Side opp. As. 267, 7.
 Sidon Phoeniciae urbs 260, 4.
 Sigidunum, opp. 215, 21.
 signum ex hoste recipit imperator 151, 12. ob signi militaris amissionem dux zona solvitur 151, 18.
 Silvanus cum Salonino deditur Postamo 36, 13.
 simi et invalidi homunciones 194, 12.
 Simonides philosophus 189, 11.
 simulacrorum ornamenta in publica inopia in pecunias versa; ipsa etiam simulacra conflata 306, 19.
 simulacrorum cultus quibus et quomodo introductus 216, 7.
 Sirmium opp. Pann. 83, 16. Sirmii regia 192, 3.
 Siscia, opp. Pannoniae, patentes habens campos 111, 16. Savi ripae imposita 114, 6. capitur et diruitur a Magnentio 116, 9.
 Sitha opp. Pers. 145, 20.
 solis defectus ingens in pugna 243, 14. sol Apollo dictus 70, 9. solis templum ab Aureliano aedificatum 53, 17. simulacrum erectum 53, 13.
 Solymi Isauri 193, 2.
 somnio monitus sacerdos 192, 11.
 Sopatri philosophi interitus 106, 12.
 sorores duae Honorio in matrimonium elocatae et cur 286, 4.
 Sparta sub Rom. imperio enervata 254, 7.
 spectacula quae nec vidit aliquis unquam nec visurus est 67, 15.
 spectrum grandi et angusta forma pro numine divino mandata dat 65, 13. cadaveris seminecis 196, 4.
 spectris ab Athenarum oppugnatione deterritus Alarichus 253, 3.
 spectra potius quam homines visi latrones 232, 4.
 speculatores praemittuntur ad exploranda itinera 144, 4. 151, 5.
 sponsae imago principi sponso ante sponsalia exhibetur 249, 14.
 stadium armorum certamini ante urbem deputatum 117, 6.
 stagnum facticium 151, 22.
 statue imperatoris et imperatricis deiiciuntur a rebelli populo 223, 3.
 Stelicho Theodosii per neptem affinis, ab eodem barbaricis copiis praeficitur 242, 10. occidentalibus legionibus a Theodosio praeficitur, Honorioque filio tutor et curator datur 244, 23. occidentalis imperii administrationem nanciscitur 246, 10. filia Honorio copulata potentiam suam et stabilit et longius extendere nititur 250, 10. Graeciae calamitatibus mederi instituit 254, 16. insignem de Rodogaiso victoriam reportat 284, 3. Alarichi postulata apud imperatorem et senatum urget 287, 16. de Orientis, de Italiae et Galliae rebus Honorio quae deditur consilia 290, 18. decreta non exsequitur 291, 12. quantus vir fuerit, quo fato et quomodo usus 296, 2. sacrilegii poenas luit 302, 8.
 Stephanus Domitiani tyrannide rem publicam liberat 13, 11.
 stolam pontificalem Gratianus cur recusavit 217, 5.
 stratagema Aureliani 42, 17. Theodosii 232, 5 sqq. Zabdae 44, 19.
 suburbium 40 stadiis ab urbe distantum 271, 22.
 Successianus dux fortissimus 31, 6.
 Suevi transalpinas gentes infestant 319, 23.
 sulfur lustrale 67, 19.
 Suma castellum Pers. 166, 5.
 Superantius miles 156, 13.
 supplemento legionum missi 108, 4.
 Surena insidias Romanis exploratoribus tendit 146, 10. exploratoribus Romanis signum eripit 151, 8. conatu frustratur 153, 14. fugit 160, 15. legatione ad Romanos fungitur 167, 15. Surena magistratus nomen apud Persas 146, 10.
 sus nigra Telluri mactata 70, 3.
 Syagrius Timasii filius 258, 17.
 Sycae suburb. Constant. 237, 14.
 Sylla 1, 5. 29.
 Symbra pag. Pers. 162, 21.

- Synce opp. Pers. 163, 8.
 Syrianus philosophus 193, 1.
 Tacitus imperium ut gesserit 54, 20.
 Taciti caedes vindicatur 57, 1.
 Thaiphali, Scythica gens, Cpolim
 incursant 97, 21. ab Hunnis pulsī
 Romanos fines cum Gothīs intrare
 coguntur 201, 7.
 Tanaidis ripae imposita praesidia
 25, 5. e Tanaidis limo Cimme-
 rius Bosphorus ad terrae formam
 redactus 194, 15.
 Tarentum v. Terentum.
 Terentinus unde cognominatus Va-
 lerius 65, 21.
 Tarsus opp. 55, 17. 76, 13. 82, 6.
 Tarsi sepultus Julianus 172, 9.
 Tatianus praef. pr. 229, 1.
 Taulantii populi 236, 18. 283, 11.
 Tauriana Cherronesus 178, 11.
 tauri albi Iovi mactati 70, 4.
 Taurus et Florentinus coss. fugitivi
 138, 18.
 Telluris sacrificium 70, 2.
 templa deorum patebant adhuc sub
 Theodosio 207, 4.
 ter novem pueris totidemque puellis
 constans chorus 68, 22.
 Terentina ara 64, 14.
 Terentinus v. Terentinus.
 Terentius eunuchus 300, 8. cubi-
 cularius ad supplicium deponitur
 a militibus 313, 16.
 Terentius Constantis dux 321, 3.
 ad Terentum sacra quae, quibus
 diis et quo modo soleant fieri lu-
 dis saecularibus 64, 2 sq.
 Teridates ab Arsace fratre adver-
 sus Antiochum vindicatur 21, 7.
 terrae motus vehementissimi per
 Graeciam 192, 6.
 Tertullus consul 323, 23.
 Tetricus ab Aureliano subiugatur
 53, 19.
 Thalassus dux Constantii 115, 17.
 Thebae Boeot. probe munitae
 252, 14.
 Theodorus notarius ad imperium af-
 fectandum quo modo et quo suc-
 cessu inductus 187, 19.
 Theodorus praef. urb. 309, 3.
 Theodosius unde oriundus, ad im-
 perium quando et cur evectus
 200, 21. quibus meritis 191, 9.
 imperium quomodo administravit
 204, 20. e luxu amens 211, 21.
 Hunnos cum sociis feliciter pro-
 pulsat 213, 18. a torpore ac luxu
 per Iustinam excitatur 227, 20.
 Maximo victo et occiso imperium
 Valentiniano restituit 231, 8. a
 barbaris latronibus victus bellis
 valere iussis, ad genium redit
 235, 1. Eugenium debellat 244, 2.
 Honorio occidentis imperio inau-
 gurato, re publ. et religione ordi-
 nata, Cpolim reversurus mori-
 tur 246, 3.
 Theodosius Theodosii cognatus
 321, 11.
 Theodosius minor, Arcadii filius,
 ob aetatem sub Honorii tutela est
 290, 14. consul iterum 318, 8.
 tertio 308, 4.
 Theophilus episcopus Alexandriae
 278, 16.
 Thermanthia Stelichonis filia Hono-
 rio nubit 285, 15. matri remitti-
 tur ab Honorio 290, 7. 300, 17.
 Thesproti Epiri incolae 283, 10.
 Thessala litora 286, 23.
 Thessalorum colonia Rhene seu Ra-
 venna 284, 15.
 Thessalica persuasione uti, proverb.
 23, 13.
 Thessalonica obsidetur a Scythis
 28, 21. 39, 15. Thessalonicae
 portum aedificat Constantinus
 86, 16.
 thoracibus ferreis et aereis loricati
 47, 8.
 Thraciae urbium maxima Adriano-
 polis 87, 9. Thracia exterior seu
 extra Cherronesum sita 274, 19.
 Tiberius Aug. 12, 17. '
 Ticinum Liguriaie urbs et legiones
 ibi collocatae 284, 3.
 Ticinensium praesidiariorum seditio
 292, 20.
 Timagenes Aegyptius Aegyptum
 Palmyrenis tradere nititur 40, 11.
 Timasius pedestribus copiis praefi-
 citur 229, 9. Romanis copiis
 praeficitur 242, 9. Eutropii ma-
 chinis evertitur 256, 18 sqq.
 Timesicles Gordiani minoris socer
 et praef. pr. 20, 18.
 tirones partim e barbaris circumvi-

- cinis, partim ex agricolis domesticis 186, 13. tironibus barbaris educator et magister praeficitur sollers 203, 5.
- Titianus** Magnentii ad Constantium legatus 115, 21.
- Tomi** urbs Ponti 33, 4. 39, 2. opp. Scythiae Thraciensis 221, 13. repellit Scythas 39, 2.
- tonitribus** et fulgetris, magica arte elicitis, profigati hostes 305, 8.
- Tonus** seu Taenarus fl. Thraciae 87, 16.
- Traiani** tribunal in Pers. 146, 1. a Traiano Euphratis alveus factus 159, 10.
- transalpinum imperium** Magnentio concedit Constantius 113, 7. transalpinis provinciis tutandis Caesar ab Augusto mittitur 123, 17.
- transitus pecuniae emptus** 266, 19.
- Trapezuntis** situs, amplitudo, frequentia, firmitas, clades e Scythia 31, 21.
- Tres Tabernae**, locus Italiae 74, 16.
- Treviri**, urbs transalp. gentium maxima 131, 18.
- Triballi** sub Illyrici praefectura 99, 6.
- Tribigildus** facta cum Gaine conspiratione per Asiam grassatur 262, 12 sqq. pacem cum Gaine facit 268, 23.
- tribunus notariorum principis** 304, 1. tributorum et collationum exquisitissima sub Constantino instituta exactio 104, 5. tributa rigidius exigit Valentinianus ad sustinendos bellorum sumptus 176, 9. tributa exiguntur etiam post incursiones hostiles 210, 15. in tributorum exactione iustum et aequum se praebet Ausonius praef. pr. 185, 4.
- trinoctia** et triduana sacra 86, 3. triremes fieri desierunt 274, 14.
- tripus fatidicus** 185, 3. **tripus Delphicus** Cpolim translatus 97, 8.
- Triveri** seu Treviri civitas transalpinarum maxima 131, 18.
- Tummara** locus Pers. 163, 23.
- Turpillio** equit. praef. 299, 6.
- militibus** ad supplicium deponitur 313, 16.
- turribus** 16 munitum castellum 154, 17. turres lignae in oppugnandis urbibus 90, 15. turris quadrata arci oppugnandae 149, 18.
- Tusci** seu Etrusci artifices 305, 5.
- Tyana Palmyrenis** neglectis in Rom. fide permanet 44, 2.
- αι ἀπὸ Τυάων δυνάμεις* 46, 15.
- Tyrae** fluvii ostium 38, 19.
- Uldes** Hunnorum princeps, Rom. imperatoris amicitiam quo meritis sibi conciliavit 277, 5.
- ulnatum** increscere, proverb. 223, 19.
- Ulpianus** Ictus et praef. pr. sub Alexandro 17, 1.
- Uranus** e serve imperator creatus 17, 16.
- urbis** annus occlxi 66, 9. dc 7, 4.
- Urbanus** res novas molitur 43, 14.
- Urugundi** transistriana gens 26, 23. Graeciam infestant 27, 1. Italiam infestant 30, 3.
- utrium** connexionem factus pons 167, 6.
- Vadomarius** Germanus a Iuliano capitur 127, 2.
- Valens** Caesar Licinii Aug. 84, 9. necatur 85, 3.
- Valens** a Valentiniano fratre ad imperii consortium adsciscitur 174, 16. quibus bellis initio statim implicatus 181, 3. Procopio victo in factores eius descevit 182, 14. bellum cum Scythia gerit feliciter 184, 5 sqq. Theodori machinatione detecta in multos crudelius saevit 188, 16. novis bellorum motibus involvitur 196, 20 sqq. spreto salutaribus consiliis in exitium se praecipitat 200, 6.
- Valens** Dalmat. mil. dux audacior quam consultior 309, 17. Turpillionis in locum substituitur 314, 5. militari praefectura ornatus ab Attalo 323, 13.
- Valens** equitum mag. ob proditiosis suspicionem occiditur 326, 15.
- Valentia** opp. Galliae 319, 4.
- Valentinianus** Iuliani mortem nunciatum missus vix periculum eva-

- dit 173, 2. ad imperium evectus 173, 17. in imperii consortium assumit Valentem fratrem 174, 16. provincias inter se et fratrem distribuit 176, 2. imperium ut administraverit 176, 8. in Germania quae gesserit 182, 2. provinciarum securitate firmata, Gratianum filium imperatorem designat 187, 4. tributa rigidus exigit 190, 8. ad Quados et Sarmatas reprimendos e Galliis regreditur 191, 14. sanguinis eruptione immodica exstinguitur 191, 21. Valentiniani uxor 193, 9. 220, 19.
- Valentinianus rebellat in Britannia (aliis Valentinus) 186, 19.
- Valentinianus iunior, Gratiano fratri collega imperii additur 193, 9. cum matre ad Theodosium profugit 226, 17. a Theodosio in integrum restituitur 231, 8. Arbagastis insidiis interimitur 239, 17.
- Valentinus Selgensis 265, 15.
- Valeria Pannoniae regio 99, 6.
- Valerianus consularis Afrorum pro Gordianis ad S. P. Q. R. legatus 19, 5. ad imperium evectus 28, 17. a Sapore circumventus et detentus 34, 17.
- P. Valerius Poplicola igniferum campum Diti et Proserpinae dedicat, ludosque eisdem pro populi Rom. liberatione instituit 66, 5. in ara Terentina Diti et Proserpinae sacra facit 66, 3.
- M. Valerius Tarentinus qua de causa ita nominatus 65, 21.
- Valerianae seu Valeriae familiae ortus 63, 5.
- Valesius pro Valerius more priscae Latii 65, 21.
- Valesi (Valesii) ortus, calamitas et in calamitate religio 63, 5.
- Vandali a Probo debellantur 58, 15. cum Suevis et Alanis transalpinas gentes infestant 319, 23.
- Varanes peditum praef. 299, 6.
- Varronianus domesticorum tribunus 166, 1.
- vates saepe veraces expertus Constantinus suspectos habere unde coeperit 94, 8. 95, 8. cum vati-
- bus de rebus agendis consultat Iulianus 139, 8. a vatum praedictionibus pendet Attalus 323, 7.
- vena per medicum secta mortem sibi consciscit Quintillus 42, 13.
- venatio regis locus Pers. 157, 16.
- Veneris templum Cpoli 96, 11. Veneris Aphacitidis templum, lacus, festum 51, 11.
- in Venetiam e Pannonia per Alpiam transitur angustias 311, 4. Venetias ambas sibi suisque deposcit Alarichus 314, 18.
- Verenianus Theodosii propinquus captus occiditur 308, 12. Vereniani caedem excusat Constantinus 317, 13.
- Verus i. e. M. Antoninus Philosophus 13, 15.
- ante Vestam seu focum pronus vota diis facit Valerius 63, 14.
- vestes pro tributo exactoribus datae 210, 18.
- Vetranio imperium adeptus 108, 17. a Constantio circumventus 110, 5.
- Victor dux ad bellum Pericum legitur a Iuliano 140, 6. peditatini praeficitur a Iuliano 143, 12. cum gravi armatura et equitatu Ctesiphontem versus mittitur 155, 7. catapulta vulneratur 161, 4. locum et dignitatem suam retinet apud Valentinianum et Valentem 175, 18.
- Victor equitum dux vix evadit Gothorum manus 200, 10.
- Victor Maximi tyranni filius necatur 230, 23.
- Victores num. mil. 156, 13.
- Victorinus Maurus rebellionem sub Probo exstinguit 57, 11.
- viduis imperatricibus regiae mensae apparatus datur e publico 303, 11.
- Vienna opp. Celticum 137, 8.
- Vigilantius domest. eq. pr. 299, 7. ad supplicium deposcitur 313, 16.
- Vincentius dux 292, 21.
- vinctorum plenas et custodiae et viae 188, 22.
- virago Zenobia 37, 10.
- virginum ter novem chorus 69, 1.
- Virtutis simulacrum Romae conflatum malo de futuro omine 306, 20.

- vitae humanae terminus longissimus
 ex anni 69, 10.
 Vitalianus Gratiani dux 212, 13.
 vites palmis intextae 152, 21.
 vox e loco praecepta dans 64, 2.
 vocis arteriae sanguinis eruptione
 oppressae 191, 21.
 Volusianus a Gallo patre adscitus
 ad imperium 25, 17.
 Volusianus Rufius 78, 13.
 Xerxes cum ingente apparatu a
 Graecis caesus et fugatus 8, 16.
 Zabdas Zenobiae dux 40, 11. stra-
 tagemate sibi et Zenobiae consu-
 lit 44, 19.
 Zalani gens Pers. 167, 22.
 Zaragardia opp. Pers. 145, 21.
 Zautha locus Pers. 144, 7.
 Zenas legatus Maxentii 78, 14.
 Zenobia Odonatho marito interfecto
 res in Oriente capessit 37, 9.
 imperium Orientis affectat 40, 10.
 in fugaprehenditur 49, 4. cum
 filio capta moritur in itinere
 52, 17.
 Zochasa opp. Persiae, post Selen-
 cia nominata 158, 8.
 zona solvitur dux ob signi militaria
 amissionem 151, 18. zonam in
 aula Honorii habere vetantur qui
 non essent Christiani 312, 7.
 Zosimo historiae scopus qui fuerit
 51, 7.

LIPSIÆ,
EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.